

שבוע חג הסוכות

(13 - 19 Oktober 2024)

י"א - י"ז תשרי תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגָּךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׁדְךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי חֶלֶק לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַל תִּבְּרֵנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתְּם לְבַנְיָד וּדְבַרְתֶּם בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹד,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְאִלֵּי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרָנָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלִילֵי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אֲזִי הַמּוֹם
 שְׁטָפוּנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נְמַלְטָה מִפֶּחַ יּוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נְמַלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נְשֹׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שְׂבַעְנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שְׂבַעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

סוף זמן קידוש לבנה:
 יום שלישי בערב, י"ג תשרי

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
 לקראת חג הסוכות, זמן שמחתנו ה'תנש"א

יום טוב ודומן שמחתנו דישמח ישראל בעושיו וישמח השם במעשיו
 וגוט שבת.

/מקום החתימה/

מצוות סוכה נותנת כוח לעבודה ד"בכל דרכיך דעהו", וכמדובר כמה פעמים
 שזהו עניין נעלה יותר מהעבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים", כי "לשם
 שמים" פירושו בשביל עניין טוב שיהיה אחר-כך, ואילו "בכל דרכיך דעהו"
 פירושו שעל-ידי עניין זה ("דרכיך") גופא נעשה "דעהו"
 משיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ח

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 236..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
237..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
240..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 245..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 247..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 248..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 250..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 252..... ספר המאמרים - תרפ"ט
252..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
255..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
257..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 82..... ילקוט לוי יצחק על התורה
83..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
197..... נביאים וכתובים
206..... עין יעקב - מסכת ברכות
259..... נקודה משיחת קודש מעובדת
260..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
261..... לוח זמנים
262..... עירוב תבשילין
263..... סדר הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה בסוכות תשבו, ליל ב' דחג הסוכות ה'תשל"ד 5
ד"ה חג הסוכות שבעת ימים, שחווה"מ סוכות, ה'תשל"ד ... 17

התועודיות

- שיחת ליל ג' דחול המועד סוכות, ה'תשי"ז 28
שיחת מוצאי י"ג תשרי, ליל ערב חג הסוכות, ה'תשל"ד ... 56
ליל ב' דחג הסוכות, ה'תשל"ד 63
שיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשל"ד 64

לקוטי שיחות

- חג הסוכות, כרך כד 73
פרשת מסעי, כרך כג, ב 78

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת וזאת הברכה 85
לוח לתהלים היומי 104
תניא יומי 105
לוח 'היום יום' 117

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 120
שלושה פרקים ליום 124
פרק אחד ליום 171
ספר המצוות 194

לימוד מוזלוק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא מציעא 199
גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא 208
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 237

מברקים להקפות שניות ה'תנש"א נדפס בעמודים 26-27

הדש השבוע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה אודות מצות סוכה:

38 **בְּצִיּוּי פְּרָטִי בִּיְחֹד לְהֶאֱזֹרַח, מוֹכֵן שְׂאִינוּ נִכְלָל בְּצִיּוּי**
39 **הַכְּלָלִי וְצִרִיךְ בִּיאור מֵה טַעַם הַדְּבַר, וּמְדוּעַ אֵין כָּל אֹרַח בְּפֶרֶט נִכְלָל בְּצִיּוּי**
40 **הַכְּלָלִי שֶׁל 'בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ' שֶׁלֹּכֵן צִרִיךְ לִכְפּוֹל צִיּוּי פְּרָטִי 'כֹּל הָאֹרַח בִּישְׂרָאֵל**
41 **יִשְׁבוּ בְּסוּכּוֹת'?**

42 **וּבְכִלְלוֹת הָעֲנִיָּן שֶׁל מְצוֹת סוּכָה**
43 **צִרִיךְ לְהִבִּין, הֲלֵא עֲנִיָּן סוּפָה**
44 **וְעֲנִיָּן יִשְׁבֵּה הֵם כְּמוֹ שְׁנֵי**
45 **הַפְּכִים הַסּוּתְרִים זֶה אֶת זֶה, דְּעֲנִיָּן**
46 **הַסּוּפָה [שֶׁהִיא דִּירַת עֲרָאִי,**
47 **דְּוִגְמַת הַבֵּית] הוּא עֲנִיָּן**
48 **הַמְּקִיף מִלְּמַעְלָה וְאִינוּ קְשׁוּר עִם**
49 **פְּנִימִיּוֹת הָאֵדָם, וְעֲנִיָּן הַיִּשְׁבֵּה**
50 **הוּא עֲנִיָּן פְּנִימִי כִי עֲנִיָּן**
51 **הַהֲתִישׁוּבוֹת מוֹרָה עַל כֵּךְ שֶׁהַדְּבַר**
52 **מִתִּישֵׁב אֲצֵל הָאֵדָם וְחוֹדֵר וּמִתְלַבֵּשׁ בּוֹ**
53 **בַּהֲתַלְבְּשׁוֹת פְּנִימִית, וְצִרִיךְ לְהִבִּין**
54 **מֵהוּ תוֹכֵן מְצֻרָה זֶה דְּיִשְׁבֵּה**
55 **בְּסוּפָה יֵשֵׁב בַּה חִיבּוּר שֶׁל 'מְקִיף'**
56 **('בְּסוּכּוֹת') וְפְּנִימִי ('תִּשְׁבוּ') שֶׁהֵם**
57 **דְּבָרִים הַפּוֹכִיִּים?**

58 **(ב) וּמוֹסִיף אֲדַמּוּרֵי הַרִי"צ**
59 **בְּמֵאֲמָר⁷ הַנוֹכַח מִשְׁנַת תִּשְׁד",**
60 **שְׁכָבוּד קְדוּשַׁת אֲמוּרָא אֲדוּנִי**
61 **אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי, אֲבִיו אֲדַמּוּרֵי הַרִש"ב**
62 **הַרְבֵּה הַקְּדוּשׁ בְּשֵׁם הַבְּעַל שֵׁם**
63 **טוֹב נִשְׁמָתוֹ עֲדָן, פִּירֵשׁ אֶת**
64 **חִלְקוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַפְּסוּק כֹּל הָאֲזֹרַח**
65 **בִּישְׂרָאֵל יִשְׁבוּ בְּסוּכּוֹת, שֶׁהוּא**
66 **הַבְּטָחָה, דְּכֹאֲשֶׁר (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
67 **מְקַיְימִים הַצִּיּוּי הָאֲמוּר בַּחֲחִילַת**
68 **הַכְּתוּב) בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ שְׂבַעַת**
69 **יָמִים, אֲזֵ הַגָּה הַקְּפ"ה**

1 **בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ שְׂבַעַת יָמִים, כֹּל הָאֲזֹרַח בִּישְׂרָאֵל יִשְׁבוּ**
2 **בְּסוּכּוֹת¹. וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה בְּזֶה בְּמֵאֲמָר שְׂבַעַת יָמִים קְבוּצַת**
3 **מֵאֲמָרִים הַבָּאִים בַּהֲמִשָּׁךְ אַחַד, לְאֲדַמּוּרֵי הַרִי"צ, מִשְׁנַת תִּשְׁד"ד² (וְיִהִי**
4 **בְּשִׁלְשִׁים שָׁנָה³ שְׁבַעַת יָמִים, מֵלֵאמֹר שְׁלֹשִׁים שָׁנָה זֶה,**
5 **תִּשְׁל"ד, מֵלֵאמֹר שְׁלֹשִׁים שָׁנָה מֵאֲזוֹ),**
6 **דְּצִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ כְּפֹל הָעֲנִיָּן**
7 **דְּיִשְׁבֵּה בְּסוּפָה בְּפֶסוּק זֶה,**
8 **דְּתַחֲלָה אֲמָר הַכְּתוּב צִיּוּי**
9 **כְּלָלִי לִישׁוּב בְּסוּפָה 'בְּסוּכּוֹת**
10 **תִּשְׁבוּ, וְחוֹדֵר בְּסוּכּוֹת וְכּוֹפֵל [עַל**
11 **דְּרַף שָׁנָה עֲלֵיו הַכְּתוּב לְעַכְבָּ⁴**
12 **כְּמוֹ שֶׁמְצִינוּ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת בְּגִמְרָא**
13 **שְׁצִוִיִּים מְסוּיָמִים הֵם רַק לְכַתְחִילָה**
14 **וְאֵם לֹא נַעֲשׂוּ אֵין זֶה מַעֲכָב וְיֵשׁ צִיּוּיִים**
15 **שֶׁנִּשְׁנוּ בַּכְּתוּב, נִאֲמָרוּ פְּעַמִּים, לְלַמְּדֵנוּ**
16 **שֶׁהֵם לְעִיכּוּבֵא] לְהִזְהִיר בְּצִיּוּי**
17 **פְּרָטִי לְהֶאֱזֹרַח אֲשֶׁר כֹּל**
18 **הָאֲזֹרַח בִּישְׂרָאֵל הֵינּוּ כֹל אַחַד**
19 **וְאַחַד מְבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט יִשְׁבוּ**
20 **בְּסוּפָה, וְיִמָּאִי וְיִמָּא וְיִמָּא הַכְּתוּב**
21 **לְחַלֵּק בֵּין הָאֲזֹרַח לְכֹל**
22 **יִשְׂרָאֵל וְלוֹמַר צִיּוּי אַחַד כְּלָלִי**
23 **לְכָללוֹת יִשְׂרָאֵל וְצִיּוּי נוֹסֵף לְכָל אַחַד**
24 **מִישְׂרָאֵל בְּפֶרֶט, דְּהֵלֵא בְּצִיּוּי**
25 **הַכְּלָלִי דְּבְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ הַגָּה**
26 **כֹּל יִשְׂרָאֵל כְּכָל וּמוֹכֵן שֶׁהַצִּיּוּי**
27 **הַכְּלָלִי מִתִּישֵׁס לְכָל אַחַד וְאַחַד בְּפֶרֶט**
28 **[וְכֹלְשׁוֹן הַכְּתוּב⁵ בְּמִקּוּם אַחַד**
29 **הָאֲזֹרַח וְהַגָּר בְּתוֹכְכֶם,**
30 **וְהַכּוֹנֵה לְכָל יִשְׂרָאֵל, כֹּל אֵלוֹ**
31 **שְׁעָבְרוּ בְּבְרִית הַנְּוִי, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמָר**
32 **בְּפֶרֶשׁת נְצִיבִים מְרָאֲשִׁיכֶם**
33 **שְׁבַעַת יָמִים עַד חוֹטֵב עֲצִיף**
34 **וְשׂוֹאֵב מִימִיף⁶ וּמוֹכֵן שֶׁהַכּוֹנֵה**
35 **לְכָל אַחַד וְאַחַד], וּמִזֶּה שְׂמוֹסִיף⁷**
36 **הַכְּתוּב כֹּאֵן לְצִוּוֹת עַל מְצוֹת סוּכָה**

בס"ד. ליל ב' דחג הסוכות, ה'תשל"ד (הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ שְׂבַעַת יָמִים כֹּל הָאֲזֹרַח בִּישְׂרָאֵל**
2 **יִשְׁבוּ בְּסוּכּוֹת¹. וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזֶה**
3 **בְּמֵאֲמָר שְׂבַעַת יָמִים תִּשְׁד"ד² (וְיִהִי בְּשִׁלְשִׁים**
4 **שָׁנָה³), דְּצִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ כְּפֹל הָעֲנִיָּן דְּיִשְׁבֵּה**
5 **בְּסוּפָה, דְּתַחֲלָה אֲמָר צִיּוּי כְּלָלִי לִישׁוּב בְּסוּפָה,**
6 **וְחוֹדֵר וְכּוֹפֵל [עַל דְּרַף שָׁנָה עֲלֵיו הַכְּתוּב לְעַכְבָּ⁴**
7 **לְהִזְהִיר בְּצִיּוּי פְּרָטִי לְהֶאֱזֹרַח אֲשֶׁר כֹּל הָאֲזֹרַח**
8 **בִּישְׂרָאֵל יִשְׁבוּ בְּסוּפָה, וְיִמָּאִי בָּא לְחַלֵּק בֵּין**
9 **הָאֲזֹרַח לְכֹל יִשְׂרָאֵל, דְּהֵלֵא בְּצִיּוּי הַכְּלָלִי**
10 **דְּבְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ הַגָּה כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּכָל [וְכֹלְשׁוֹן**
11 **הַכְּתוּב⁵ הָאֲזֹרַח וְהַגָּר בְּתוֹכְכֶם, כֹּל אֵלוֹ**
12 **שְׁעָבְרוּ בְּבְרִית הַנְּוִי, מְרָאֲשִׁיכֶם שְׁבַעַת יָמִים עַד**
13 **חוֹטֵב עֲצִיף וְשׂוֹאֵב מִימִיף⁶], וּמִזֶּה שְׂמוֹסִיף**
14 **לְצִוּוֹת בְּצִיּוּי פְּרָטִי בִּיְחֹד לְהֶאֱזֹרַח, מוֹכֵן שְׂאִינוּ**
15 **נִכְלָל בְּצִיּוּי הַכְּלָלִי. וּבְכִלְלוֹת הָעֲנִיָּן צִרִיף**
16 **לְהִבִּין, הֲלֵא עֲנִיָּן סוּפָה וְעֲנִיָּן יִשְׁבֵּה הֵם כְּמוֹ**
17 **שְׁנֵי הַפְּכִים, דְּעֲנִיָּן הַסּוּפָה [שֶׁהִיא דִּירַת עֲרָאִי,**
18 **דְּוִגְמַת הַבֵּית] הוּא עֲנִיָּן הַמְּקִיף, וְעֲנִיָּן הַיִּשְׁבֵּה**
19 **הוּא עֲנִיָּן פְּנִימִי, וְצִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ תוֹכֵן מְצֻרָה**
20 **זֶה דְּיִשְׁבֵּה בְּסוּפָה.**

21 **(ב) וּמוֹסִיף בְּמֵאֲמָר⁷, שְׁכָבוּד קְדוּשַׁת אֲמוּרָא הַרְבֵּה הַקְּדוּשׁ בְּשֵׁם הַבְּעַל שֵׁם**
22 **טוֹב נִשְׁמָתוֹ עֲדָן, פִּירֵשׁ כֹּל הָאֲזֹרַח בִּישְׂרָאֵל יִשְׁבוּ בְּסוּכּוֹת, שֶׁהוּא**
23 **הַבְּטָחָה, דְּכֹאֲשֶׁר (מְקַיְימִים הַצִּיּוּי) בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבוּ שְׂבַעַת יָמִים, אֲזֵ הַגָּה**

1 (אמור כג, מב. 2) ר"ד"ה בסוכות תשבו (סה"מ תש"ד ע' 31). 3) לשון הכתוב – יחזקאל א, א. וראה עבודת הקודש ח"ד פי"ט. 4) יומא נא, ב. וש"נ. 5) אחרי יח, כו. 6) ר"פ נצבים. 7) סה"מ שם ע' 32.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן: "... בקריאת שמע באמרו אחד ואהבת כו'
 42 וכמבואר בספרים שצריך למסור נפשו באחד ואין הכוונה על ציור קידוש
 43 השם בפועל ממש בלבד אלא גם ברוחניות והוא ביטול הנפש להתכלל באור
 44 ה' אחד והוא בחינת ומדרגת יחידה ועל זה אמר דוד המלך על־ידי השלום
 45 (תהלים ל"ה) מכפירים יחידתי אורך
 46 בקהל רב כי יש נפש רוח נשמה חיה
 47 יחידה, חיה הוא בחינת חכמה כמו
 48 שכתוב והחכמה תחיה, ונשמה הוא
 49 בחינת בינה שהוא בחינת השגה כו',
 50 אבל יחידה הוא בחינת הרצון פשוט
 51 שלמעלה מן החכמה, ויחידה הוא
 52 לשון נקבה שמקבלת מיחיד כי היא רק
 53 תשוקתה ליחידו של עולם בלבד
 54 ליכלל בעצמותו ית' דוקא וכמו שכתוב
 55 מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ
 56 כו', שמים וארץ גן־עדן עליון ותחתון
 57 בכולם לא חפצתי רק אותך ית'
 58 (בלבד). וכאשר פסוקת תשבו
 59 שבעת ימים [דכל יומא
 60 ויומא עביד עבידתיה¹¹ בכל
 61 יום יום האדם עובד את העבודה של
 62 יום זה, כדברי הוהר] בהעבודה
 63 דנפש רוח ונשמה [שליש
 64 בהם בכללות שבע בחינות],
 65 כאשר האדם עובד את עבודתו בכוחות
 66 הפנימיים (בכל הפרטים של כל אחד
 67 משבעת הימים) אז הנה מובטח לו
 68 כי מלמעלה יתנו לו גילוי
 69 מקיפים דנשמה, וזהו
 70 ההבטחה דכל האזרח
 71 בישראל ישבו פסוקת (עד כאן
 72 מהמאמר הנזכר של שנת תש"ד).

73 ויש לומר בדרך אפשר הפנונה בזה, דהנה נתבאר לעיל¹²
 74 במאמר דיבור־המתחיל 'שוכה ישראל' שנאמר בשבת תשובה שנה זו
 75 בפירוש מאמר רז"ל הנוכר חמשה שמות נקראו לה, נפש
 76 רוח נשמה חיה יחידה, שגם שאפילו יחידה שהיא הדרגה הכי
 77 גבוהה והכי עמוקה מחמשת דרגות הנשמה היא רק בחינת שם
 78 בלבד¹³, ולא עצם הנשמה, ועצם הנשמה [שעליה אמרו
 79 חמשה שמות נקראו לה] הוא בחינת ניצוץ בורא¹⁴
 80 שמתלבש בעצם הנשמה שהיא נבוא, והוא הניצוץ בורא בחינת יחיד,

1 מבטיח בתורתו אשר כל האזרח [אזרח מלשון זריחה
 2 והארה⁸ כמובא בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן (בביאור הכתוב "משכיל
 3 לאיתן האזרחי"): "... האזרחי מלשון אזרח הארץ שיש בכל אחד ואחד בחינה
 4 זו מאז מעולם כי ישראל עלו במחשבה במקורא דכולא ובחינה זו היא בחינת
 5 יוד של שם הוי"ו ב"ה (עיינ... בפירוש
 6 וקדם צרתני... שהוא בחינת מחשבה
 7 הקדומה, ועיין... בפירוש כל האזרח
 8 בישראל כלומר מה שאני עתיד להזריח
 9 כו', ושני הפירושים אמת שלעתידי
 10 זריח ויאיר בחינה זו בגילוי בכל אחד
 11 מישראל)] בישראל, שהוא
 12 בחינת 'אזרח' מלשון זריחה והארה
 13 ממדרגת המקיפים שבנשמה
 14 הנעלית ביותר ממדרגת
 15 הפנימית, כמבואר בחסידות
 16 שבנשמה עצמה יש דרגות של כוחות
 17 פנימיים הבאים בהתלבשות בגוף
 18 ואבריו, ויש דרגות של כוחות מקיפים
 19 שלמעלה מהתלבשות בכל זאת
 20 ישבו המקיפים שבנשמה שברוך
 21 כלל אינם באים בפנימיות פסוקת
 22 בהתיישבות פנימית, כפי
 23 שממשך ומבאר.

24 וביאר, אדמו"ר הרשב"ב, דהנה
 25 אמרו רז"ל⁹ במדרש חמשה
 26 שמות נקראו לה לנשמה
 27 האלוקית נפש רוח נשמה חיה
 28 יחידה, דשלוש בחינות נפש
 29 רוח ונשמה הן פנימיים
 30 וקשורות בכוחות הפנימיים של הנפש
 31 כמו השכל והמידות, ותיה יחידה
 32 הן מקיפים, וקשורות בכוחות

33 המקיפים של הנפש כמו הרצון והעונג שהם כוחות שאינם מלוכשים באברים
 34 פרטיים של הגוף דחיה היא מקיף הקרוי, כמו למשל לבוש שהאדם
 35 לובש מעליו והוא 'מקיף' אבל 'מקיף הקרוי' שאמנם לא נכנס בפנימיות אבל
 36 מותאם למידותיו של האדם ויחידה מקיף הרחוק שרחוק עוד יותר
 37 מהתלבשות פנימית כמו הבית שהאדם גר בו שהוא מציאות רחוקה מהאדם
 38 עצמו, שמוקבל בחינת היחידה מבחינת יחיד¹⁰ באלוקות (שהיא
 39 דרגה נעלית ביותר, למעלה גם מ'אחד'), (ומוסף) פירוש ענין זה
 40 שהיחידה מקבלת מיחיד היא התקשרות החלק בהעצם (וכמבואר

(8) ראה לקו"ת פ' ראה יח, סע"א. (9) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. (10) ראה לקו"ת שם כה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 57. וש"נ.
 (11) זהו ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב. (12) ד"ה שוכה ישראל דשבת שוכה פ"ג (לעיל ע' 16). (13) ראה סה"מ תרע"ח
 ע' ריג. ה'ש"ת ע' 66. (14) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. לקו"ת שם כו, א. סה"מ תרע"ח וה'ש"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַמְנוּ מִקַּבֶּלֶת בַּחֲנִינָה הַיְחִידָה (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּמֶּאמָר:
 2 יְחִידָה כּוֹי' שֶׁמִּקַּבֶּל מִבַּחֲנִינָה יְחִידָה). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
 3 מַה שְׁמוֹסִיף בַּמֶּאמָר הַנוֹכַח שֶׁעֲנַן זֶה הַשְּׂחִיחָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִקַּבֶּלֶת
 4 מִבַּחֲנִינָה יְחִידָה הוּא "הַתְּקַשְׁרוֹת הַחֶלֶק בְּהַעֲצָם", וְכֵן בְּסִיּוּם
 5 הַמֶּאמָר¹⁵: "גִּילּוּי עֲצָם
 6 הַנְּשָׁמָה", שֶׁהַפְּנוּנָה בְּזָה, 1 בַּחֲנִינָה יְחִידָה, שְׁמַמְנוּ מִקַּבֶּלֶת בַּחֲנִינָה הַיְחִידָה
 7 שְׁעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דְּבִסְפוֹת 2 (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּמֶּאמָר: יְחִידָה כּוֹי' שֶׁמִּקַּבֶּל
 8 תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים בַּבַּחֲנִינָה 3 מִבַּחֲנִינָה יְחִידָה). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה
 9 נִפְשׁ רוּחַ וַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא הַעֲבוּדָה 4 שְׁמוֹסִיף "הַתְּקַשְׁרוֹת הַחֶלֶק בְּהַעֲצָם", וְכֵן בְּסִיּוּם
 10 בְּכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי, 5 הַמֶּאמָר¹⁵: "גִּילּוּי עֲצָם הַנְּשָׁמָה", שֶׁהַפְּנוּנָה בְּזָה,
 11 יְאִיר וַיִּזְרַח וַיִּתְגַּלֵּה בְּאֵרֶם לֹא רָק 6 שְׁעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דְּבִסְפוֹת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים
 12 בַּחֲנִינָה הַמְּקִיפִים דְּחִיָּה 7 בַּבַּחֲנִינָה נִפְשׁ רוּחַ וַנְּשָׁמָה, יְאִיר וַיִּזְרַח לֹא רָק
 13 יְחִידָה, אֲלֵא גַם בַּחֲנִינָה נִיצוּץ 8 בַּחֲנִינָה הַמְּקִיפִים דְּחִיָּה יְחִידָה, אֲלֵא גַם בַּחֲנִינָה
 14 בּוֹרָא, בַּחֲנִינָה יְחִידָה, כִּי הַעֲצָם 9 נִיצוּץ בּוֹרָא, בַּחֲנִינָה יְחִידָה, כִּי הַעֲצָם פִּשְׁאָתָה
 15 כִּשְׁאָתָה תּוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ אֶתָּה 10 תּוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ אֶתָּה תּוֹפֵס בְּכוֹלוֹ (כְּמֶאמָר הַבַּעַל
 16 תּוֹפֵס בְּכוֹלוֹ וְגַם מִקְצַת מֵהַעֲצָם 11 שֵׁם טוֹב¹⁶ בְּשֵׁם הַרְס"ג). וַיִּמְזַה מוֹכֵן גּוֹדֵל מַעֲלָת
 17 הוּא חֶלֶק בְּלִתי נִפְרַד מִכֹּל הַעֲצָם 12 הַגִּילּוּי דְּכָל הַאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבוּ בִּסְפוֹת,
 18 (כְּמֶאמָר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב¹⁶ 13 שֶׁהוּא עֲנִין נַעֲלָה בְּיֹתֵר, וְעַד שֶׁבִּאֲמַת לֹא שְׂיִיף
 19 בְּשֵׁם הַרְס"ג רַבִּי סַעֲדִיָּה גַאון). 14 לּוֹמַר עַל זֶה הַלְּשׁוֹן נַעֲלָה, כִּינֵן שֶׁבְּזָה נִקְבַּל גַּם
 20 וַיִּמְזַה מוֹכֵן גּוֹדֵל מַעֲלָת 15 גִּילּוּי בַּחֲנִינָה יְחִידָה (פְּנֻזָּר לַעֲלִי), וַיְדוּעַ¹⁷
 21 הַגִּילּוּי דְּכָל הַאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל 16 הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין יְחִידָה לְאַחַד, שֶׁבַּבַּחֲנִינָה יְחִידָה לֹא
 22 יִשְׁבוּ בִּסְפוֹת, גִּילּוּי הַעֲצָם שֶׁהוּא 17 שְׂיִיף כֹּל עֲנִין הַקְּצוֹת דְּמַעֲלָה וּמַטָּה, וְלָכֵן לֹא
 23 עֲנִין נַעֲלָה בְּיֹתֵר, וְעַד 18 שְׂיִיף לּוֹמַר שֶׁזֶהוּ עֲנִין נַעֲלָה, לְהִיּוֹתוֹ לְמַעֲלָה
 24 שֶׁבִּאֲמַת לֹא שְׂיִיף לּוֹמַר עַל 19 מִכָּל הַגְּדָרִים דְּנַעֲלָה וּבְלִתי נַעֲלָה.
 25 זֶה הַלְּשׁוֹן נַעֲלָה, כִּינֵן שֶׁבְּזָה 20 אֵיךְ עַל פִּי זֶה צְרִיף לְהַבִּין, אֵיךְ אֶפְשָׁר
 26 נִקְבַּל גַּם גִּילּוּי בַּחֲנִינָה יְחִידָה 21 שֶׁהַגִּילּוּי דְּכָל הַאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבוּ
 27 (פְּנֻזָּר לַעֲלִי), וַיְדוּעַ¹⁷ בְּתוֹרַת 22 בִּסְפוֹת יוֹמֵשֶׁף עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דְּבִסְפוֹת תִּשְׁבוּ
 28 הַחֲסִידוֹת הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין יְחִידָה 23 שְׁבַעַת יָמִים, הֵינּוּ עַל יְדֵי זֶה שֶׁשְׁבַעַת יָמִים הַסּוֹכוֹת יוֹשְׁבִים יִשְׂרָאֵל בִּסְפוֹת
 29 לְאַחַד, שֶׁבַּבַּחֲנִינָה יְחִידָה לֹא 24 וְעוֹשִׂים בָּהּ אֶת כָּל עֲנִינֵיהֶם הַגְּשָׁמִיִּים, אֲכִילָה שְׂתִיָּה וְכוּי', וְכִידוּעַ¹⁸ שְׂעִיקָר
 30 שְׂיִיף כֹּל עֲנִין הַקְּצוֹת דְּמַעֲלָה 25 הַצִּיּוּי דִּישִׁיבָה בִּסְפוֹת הוּא בְּעֲנֵן הַאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה דְּוָקָא, שְׂחֲרֵי הַבְּרָכָה לִישָׁב
 31 וּמַטָּה שֶׁהִם גְּבוּלוֹת וְהַגְּדוּרוֹת, כִּי 26 בִּסְפוֹת הִיא עַל אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה דְּוָקָא, כִּי בְּנוֹגַע לְלִמּוּד הַתּוֹרָה, הֵנָּה אִם
 32 הַמַּעֲלָה אֵינוֹ לַמַּטָּה וְהַלְּמַטָּה אֵינוֹ 27 בְּהִיּוֹתוֹ בִּסְפוֹת חֶסֶר לוֹ צְלִילוֹת הַדַּעַת, צְרִיף לְלִמּוּד בְּבִיתוֹ, וְכֵן בְּנוֹגַע
 33 לְמַעֲלָה, וְלָכֵן לֹא שְׂיִיף לּוֹמַר עַל 28 לְתַפְלָה, שְׁבָאִם אֵינוֹ יְכוֹל לְכוּן הֵיטֵב בִּסְפוֹת, צְרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּבֵית הַכְּנָסֶת,
 34 בַּחֲנִינָה יְחִידָה שֶׁזֶהוּ עֲנִין נַעֲלָה, 29 וְאֵילּוּ הַצִּיּוּי בִּסְפוֹת תִּשְׁבוּ בְּאוֹפֵן שְׂמוּכָרַח בְּזָה הוּא בְּעֲנֵן הַאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה
 35 לְהִיּוֹתוֹ לְמַעֲלָה מִכָּל הַגְּדָרִים 30 דְּוָקָא, דְּכֹאֲשֶׁר הַאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה הֵם רְאוּיִים לְשִׁמּוֹ, וְהֵינּוּ שְׂאוּכֵל וּשְׂוֹתָה
 36 דְּנַעֲלָה וּבְלִתי נַעֲלָה. 31 כְּשִׁיעוּר, יִשְׁנוּ חֵיבוֹב לְאַכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת בִּסְפוֹת דְּוָקָא. וְלְכֹאזְרָה, כִּינֵן שֶׁהַצִּיּוּי

(15) ע' 37. 16) ראה כש"ט סקי"אא. הוספות סרכ"ז. וש"נ. 17) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ. 18) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח רסתרל"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהֲצִיּוּי דְּבִסְפוֹת תִּשְׁבוּ הוּא בְּכָדִי לְהַמְשִׁיף הַגִּילּוּי דְּכָל
2 הָאֲזָרְחָ, שְׁהוּא עֲנִין הַמְקִיפִים דְּחִיָּה יְחִידָה וְעַד לְבַחֲיִנַת
3 יְחִיד (פְּנִזְכָּר לְעֵיל סְעִיף ב), שְׁהֵם עֲנִיִּים רֹחֲנִיִּים גְּבוּהִים וְנִשְׁגָּבִים
4 אִינוּ מוֹכְנִין, מְדוּעַ הֲצִיּוּי בִּסְפוֹת תִּשְׁבוּ הוּא בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִין
5 הָאֲכִילָה וְשִׁתְיָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
6 דְּיִזְקָא וְאִין אֲכִילָה וְשִׁתְיָה גִשְׁמִית 1
7 יְכוּלָה לְפַעֵל גִּילּוּי וְהַמְשַׁכַּת עֲנִיִּים 2
8 רֹחֲנִיִּים אַלּוּ? 3
9 וּבִפְרָט עַל פִּי הַיְדוּעַ¹⁹ שְׁעֲנִין 4
10 הַסּוּפָה שְׂיִף לְעֲנִי הַכְּבוֹד, 5
11 כְּדַבְרֵי אַדְמוּר הֶזְקֵן בִּשְׁלֹחַן-עֲרוּךְ 6
12 שְׁלוּ: "בְּסוּכַת תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים [גו'] 7
13 לְמַעַן יִרְעוּ דִּירוּתֵיכֶם כִּי בְּסוּכוֹת 8
14 הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם 9
15 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הֵם הָיוּ עֲנִי כְּבוֹדוֹ 10
16 שֶׁהִקִּיפָם בָּהֶם לְצַל לְבַל יִכָּה בָּהֶם שֶׁרַב 11
17 וְשֶׁמֶשׁ, וְדוּגְמָא לֹזָה צוּנוּ לַעֲשׂוֹת סוּכוֹת 12
18 הַעֲשִׂיתִי לְצַל כְּרִי שְׁנוּכֵר נִפְלְאוֹתָיו 13
19 וְנוֹרְאוֹתָיו." 14
20 וְהָיִי עֲנִי הַכְּבוֹד הוּא עֲנִין 15
21 וְרוֹחֲנֵי²⁰, וּמֵאַחַר וּמִצַּת סוּכָה 16
22 קְשׁוּרָה בַּעֲנִין רֹחֲנֵי, מִתְחַזְּקַת הַשְּׂאֵלָה 17
23 אִין יִתְכֵן שֶׁהַמְשַׁכָּה וְהַגִּילּוּי הַרֹחֲנִיִּים 18
24 הַנְּפַעֲלִים עַל יְדֵי מִצַּת סוּכָה הֵם עַל יְדֵי 19
25 אֲכִילָה וְשִׁתְיָה גִשְׁמִיִּים? 20
26 (ד) וַיּוֹבֵן זֶה בְּהַקְדָּיִם הַמְּבוֹאֵר 21
27 בְּסִפְרֵי הַמְּאָמְרִים תַּר"ל 22
28 לְאִדְמוּרֵי מַהֲרֵשׁ בְּסוּפּוֹ²¹ 23
29 (וּבְכֻמָּה מְקוֹמוֹת) בְּעֲנִין 24
30 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַנְּאֻמָּה בְּנוֹסַח 25
31 הַתְּפִילָה וַיִּשְׁמְחוּ בָּךְ כָּל יִשְׂרָאֵל 26
32 מְקַדְּשֵׁי שְׂמֶךְ²², שְׁעֲנִין 27
33 יִשְׂרָאֵל הֵם מְקַדְּשֵׁי שְׂמֶךְ, 28
34 מְקַדְּשֵׁי שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 29
35 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי קִיּוּם הַמְּצִוּוֹת 30
36 עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כְּדִלְקֶמֶן סְעִיף 31
37 ו), וְהִפְכָּה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל 32
38 שְׂיִוְכְלוּ לְהַקְדִּישׁ שְׁמוֹ יִתְבַּרַךְ 33

(19) שם סתרי"ה. (20) נזכר גם שהציווי בדסוכות תשבו הוא שצ"ל באופן של קביעות דוקא – תשבו כעין תדורו (סוכה כח, ב). (21) ע' שכה ואילך. וראה גם ד"ה ביום השמע"צ תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' סה). ד"ה הנ"ל תשכ"ב (סה"מ תשכ"ב ע' ל ואילך). (22) נוסח תפלת העמידה דיו"ט. (23) ראה סידור (עם דא"ח) רנ, ב [שסו, ב] ואילך. אוה"ת ענינים ע' קלט. המשך תרס"ו ע' קפב [ס"ע רמב] ואילך. ע' שסא [ס"ע תעו] ואילך. (24) תפלת העמידה. (25) תפלת העמידה לימים נוראים. (26) ראה אבודרהם בריש שחרית של חול ופירושו. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' ח. ובכ"מ. (27) ראה סה"מ עזר"ת ע'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקדושה וההבדלה של 'אתה קדוש' אם כן, **מְכַל מְקוֹם**, למרות שאכן יש
 2 הבדל בין 'אתה קדוש' ל'שמך קדוש' ו'אתה קדוש' הוא ענין יותר נעלה
 3 מ'שמך קדוש', בכל זאת, **בִּינּוֹן שְׁשִׁמְךָ קְדוֹשׁ בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְאַתָּה**
 4 **קְדוֹשׁ**, ואומרים 'אתה קדוש ושמך קדוש' בהמשך אחד הרי **מוֹבְּחָן שְׁשִׁמְךָ**
 5 **הַקְדוּשָׁה דְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ הִיא**
 6 **בְּדוּגְמַת קְדוּשַׁת הַעֲצָמוֹת** 1 **לְמַטָּה מִקְדוּשַׁת הַעֲצָמוֹת, מְכַל מְקוֹם, בִּינּוֹן**
 7 ולמרות ההבדל בין שני הענינים, 2 **שְׁשִׁמְךָ קְדוֹשׁ בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְאַתָּה קְדוֹשׁ, הָרִי**
 8 הקדושה של 'שמך קדוש' היא בדומה 3 **מוֹבְּחָן שְׁשִׁמְךָ הַקְדוּשָׁה דְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ הִיא בְּדוּגְמַת**
 9 לקדושה של 'אתה קדוש'. **מָה** 4 **קְדוּשַׁת הַעֲצָמוֹת. מָה שְׁאִין בֵּן (קְדוֹשׁ אִתָּה**
 10 **שְׁאִין בֵּן (קְדוֹשׁ אִתָּה וְ) נוֹרָא** 5 **וְ) נוֹרָא שְׁמָךְ (שֶׁהַלְשׁוֹן קְדוֹשׁ נֶאֱמַר**
 11 **רַק עַל אִתָּה, וְאֵילּוֹ עַל שְׁמָךְ** 6 **וְאֵילּוֹ עַל שְׁמָךְ**
 12 **נֶאֱמַר וְנוֹרָא** 7 **וְזוּהוּ מוֹבְּחָן שְׁמִדוּבָר**
 13 **עַל שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים), קָאֵי נוֹרָא** 8 **דְנוֹרָא, וּבְדוּגְמַת מְלָךְ בְּשׂוֹר וְדָם, שְׁבִהוּתוֹ סִגוּר**
 14 **שְׁמָךְ מְכוּוֹן עַל בְּחִינַת שְׁמוֹ כְּמוֹ** 9 **בְּהִכְלוֹ חֲדָר לְפָנִים מְחֻדָּר, לֹא שְׁיִיף שְׁיִירָאוּ**
 15 **שֶׁהוּא בְּגִילּוּי, שְׁדוּקָא אֲזוּ** 10 **מִפְּנֵיו, וְרַק בְּשֶׁהוּא בְּהַתְגַּלּוּת אֲזִי נַעֲשִׂית הִירָאָה**
 16 **שֶׁהוּא בְּגִילּוּי, שְׁדוּקָא אֲזוּ** 11 **מִפְּנֵיו. וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵחַ הַעֲנִין דְמִקְדָּשֵׁי שְׁמָךְ,**
 17 **כֹּאשֶׁר בְּחִינַת שְׁמוֹ הִיא בְּגִילּוּי שְׁיִיף** 12 **דְשִׁמְךָ הוּא בְּחִינַת הַשֵּׁם כְּפִי שֶׁהוּא בְּגִילּוּי,**
 18 **הַעֲנִין דְנוֹרָא, עֲנִין הִירָאָה,** 13 **בְּחִינַת וְנוֹרָא שְׁמָךְ, וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִקְדָּשֵׁי שְׁמָךְ,**
 19 **וּבְדוּגְמַת מְלָךְ בְּשׂוֹר וְדָם,** 14 **שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדְתָם מִמְשִׁיכִים בְּהַשֵּׁם מִבְּחִינַת**
 20 **שְׁבִהוּתוֹ סִגוּר בְּהִכְלוֹ חֲדָר** 15 **קְדוּשַׁת הַעֲצָמוֹת.**
 21 **לְפָנִים מְחֻדָּר, וְאֵינוֹ נִרְאָה לְאִישׁ,** 16 **וּבִיאוּר הַעֲנִין, דְּהִנֵּה יְדוּעַ בְּעֲנִין הַשֵּׁם, שְׁאִף**
 22 **לֹא שְׁיִיף שְׁיִירָאוּ מִפְּנֵיו, וְרַק** 17 **שְׁבִכְלָלוּת הוּא כְּמוֹ עֲנִין הָאוּר, הִנֵּה**
 23 **בְּשֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ בְּהַתְגַּלּוּת אֲזִי** 18 **בְּפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין אוּר לְשֵׁם²⁸, שְׁאִוּר**
 24 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו.** 19 **שְׁיִיף לְמֵאוּר, שְׁהִרִי עֲנִין הַמֵּאוּר הוּא מָה**
 25 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 20 **שְׁנִיף לְמֵאוּר, מָה שְׁאִין בֵּן שֵׁם הוּא עֲנִין**
 26 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 21 **חִיצוֹנִי, וְכְמוֹ שֵׁם הָאָדָם, שְׁהַשֵּׁם הוּא הַתְּפִשְׁטוּת**
 27 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 22 **הָאָרֶה בְּעֵלְמָא מִן עֲצָם הָאָדָם²⁹, שְׁכִשְׁהוּא בְּפָנֵי**
 28 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 23 **עֲצָמוֹ אֵינוֹ צָרִיף לְשִׁמּוֹ כְּלָל (גַּם לְאַחֲרֵי שְׁנוֹתָנִים**
 29 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 24 **לֹא שֵׁם), וְאִין בּוֹ תוֹעֲלַת רַק לְקִרְאוּ שְׁיִהִיָּה לֹא**
 30 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 25 **בְּמָה לְהַמְשִׁיכוֹ אֲלֵיו (שְׁכִפְאָשֶׁר הַזּוּלַת קוֹרְאוּ**
 31 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 26 **בְּשִׁמּוֹ אֲזִי נִפְנָה אֲלֵיו). וְכִידוּעַ שְׁמִטְעָם זֶה הִנֵּה**
 32 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 27 **הַמְשָׁל דְאוּר עַל עֲנִין הַמְּלָכוּת (הַמְּבוּאָר בְּכִמָּה**
 33 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 28 **מְקוֹמוֹת) אֵינוֹ מְשָׁל מְכוּוֹן לְגַמְרִי³⁰, כִּי הָאוּר**
 34 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 29 **מִמְקוֹר הָאוּר וּמֵאִיר שְׁאֵינוֹ הָאוּר**
 35 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 30 **עֲצָמוֹ אֵלֹא הַתְּפִשְׁטוּת וְהָאֵרָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן גַּם הַשֵּׁם אֵינוֹ עֲצָם הַדְּבָר אֵלֹא רַק**
 36 **נַעֲשִׂית הִירָאָה מִפְּנֵיו, וְרַק** 31 **שְׁמוֹ, וְלִכֵּן בְּכִלּוֹת הַשֵּׁם וְהָאוּר הֵם עֲנִינִים דּוּמִים, בְּכֹל זֹאת הִנֵּה בְּפִרְטוּיּוֹת**

קלח. תרצ"ט ע' 159 ואילך. 28) ראה סה"מ תר"ל ע' סז ואילך. תרס"ח ס"ע פא ואילך. תש"ב ע' 72 ואילך. 29) ראה תו"א ר"פ תרומה. 30) ראה גם סה"מ תשכ"ד ע' פא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המְתָאִים לְעִנְיַן הַמְלָכוֹת הוּא (לֹא הַמְשָׁל דָּאוֹר, כִּי אִם) 43
 2 הַמְשָׁל דְשָׁם, דְכִיּוֹן שְׁפָל עֲנִין הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת שְׁמִבְחִינַת 44
 3 הַמְלָכוֹת הוּא עֲנִין חִיצוֹנִי לְגַבֵּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵצְמוֹ, הָרִי זֶה 45
 4 דוּגְמַת שָׁם הָאָדָם, שֶׁהוּא רַק בְּשִׁבִיל הַזּוּלָּת (פְּנֹזְכָר לְעִיל). 46
 5 אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא, מַצְד שְׁנִי, 47
 6 יֵשׁ מַעְלָה בְּשָׁם עַל אֹר, 48
 7 שְׁהָאוֹר הַמְתַּפְשֵׁט וּמְאִיר מִהֶמְאוֹר 49
 8 אֵינוֹ מִמְשִׁיךְ אֶת הָעֵצָם, 50
 9 דְהַגָּם שְׁהָאוֹר הוּא מַעֲיִן 51
 10 הַמְּאוֹר וִישׁ בְּאוֹר אֵת הָעִנְיָן 52
 11 וְהַתְּכַנּוּת שֶׁל הַמְּאוֹר וְעַל יָדוֹ עַל 53
 12 יְדֵי הָאוֹר אֲנִי יוֹדְעִים וּמְכִירִים אֶת 54
 13 הָעִנְיָן וְהַתְּכַנּוּת שֶׁל הַמְּאוֹר, מְכָל 55
 14 מְקוֹם, הָאוֹר אֵינוֹ מִמְשִׁיךְ אֶת 56
 15 הַמְּאוֹר עֲצָמוֹ וְהָאוֹר הוּא רַק 57
 16 הַתְּפִסּוֹת וְהָאֵרָה מִהֶמְאוֹר, מֵה 58
 17 שְׂאִין בְּן עַל יְדֵי הַשָּׁם 59
 18 מִמְשִׁיכִים אֶת הָעֵצָם, שֶׁהָרִי 60
 19 כְּשֶׁקּוֹרְאִים לְאָדָם בְּשֵׁמוֹ אֲזִי 61
 20 נִפְנָה הָאָדָם שֶׁקְּרָאוּ לוֹ לְקוֹרְאוֹ 62
 21 בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ, וְעַד שֶׁכָּפָאֲשֵׁר 63
 22 הָאָדָם הוּא בְּהַתְּעַלְפוֹת, שְׂאִי 64
 23 מְסַתְּלֵק מִמְּנוֹ חַיּוֹת הַגְּלוּי 65
 24 וְנִשְׂאֵרֵת בּוֹ רַק חַיּוֹת הַנְּעֻלְמַת, הִנֵּה 66
 25 הָעֵצָה לָזֶה הִיא שְׁלוּחֵשִׁים 67
 26 אֶת שְׁמוֹ בְּאֲזוֹנֵי³³, שְׁמֵזָה 68
 27 מִיבֹן שֶׁהִשָּׂם מִמְשִׁיךְ וּמַעֲוֹר 69
 28 אֶת בְּחִינַת הָעֵצָם שְׁלִמְעֵלָה 70
 29 מִחַיּוֹת הַגְּלוּי. 71
 30 וְעַל דְרָךְ זֶה (וּבְמִכְלָל שְׁכֹן וְקַל 72
 31 וְחוּמָר מַעֲנִין הַשֵּׁם כְּפִי שֶׁהוּא בְּמִשְׁל, 73
 32 בְּאֵדָם) הוּא בְּעִנְיַן הַשָּׁם 74
 33 לְמַעְלָה בְּאֵלּוֹקוֹת, שֶׁעֲצָמוֹתוֹ 75
 34 יִתְבָּרֵךְ הוּא לְמַעְלָה לְגַמְרֵי 76
 35 מַעֲנִין הַשָּׁם וְאֵכָן הַשֵּׁם הוּא עִנְיָן 77
 36 חִיצוֹנִי לְגַבֵּי עֵצִים הָאֵלּוֹקוֹת, כְּאִמּוֹר 78
 37 לְעִיל אֲלֵא שְׁעַל יְדֵי הַקְּרִיאָה 79
 38 בְּשֵׁמוֹ מִמְשִׁיכִים עֲצָמוֹתוֹ 80
 39 יִתְבָּרֵךְ. וְזֶהוּ עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי 81
 40 שֶׁל לְשׁוֹנוֹת הַפְּסוּקִים בְּתַהֲלִים אֹדוֹת 82
 41 קְרִיאָה לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּעַמְקֵים קְרִיאָתוֹ³⁴, וְכֵן מִן הַמְּצַר קְרִיאָתוֹ 83
 42 קְרִיאָתוֹ³⁵, וּמְבוֹאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁזֶהוּ כְּאָדָם הַקּוֹרֵא לְחִבְרֵי בְּשֵׁמוֹ, 84

1 גו' יהללו את שם ה' גו', והינינו, שכל פרטי הנבראים והשמים והמים אשר 1
 2 מעל השמים והארץ... כולם מקבלים מבחינת שם בלבד, שהוא ענין מרת 2
 3 מלכותו יתברך, ששמו נקרא עליהם, וכן נזכר לעיל ששנינו ומהות 3
 4 המאור הוא מה שנמצא ממנו אור ולכן האור שייך לענינו ומהותו 4
 5 של המאור, מה שאין בן 5
 6 המלכות שהקדוש ברוך הוא מולך 6
 7 על העולמות ועל הנבראים ומשפיע 7
 8 להם חיות הוא ענין חיצוני 8
 9 שאינו נוגע לעצמותו יתברך, 9
 10 שהרי לא זהו עיקר האלקות 10
 11 מה שהעולמות מתהווים 11
 12 ממנו (כמבואר בתורה אור³¹) 12
 13 (לאדמו"ר הזקן), שכל ענין 13
 14 התהוות העולמות הוא רק 14
 15 מבחינת אות תי"ו שהיא 15
 16 האחרונה שבכל האותיות 16
 17 (כמבואר בלקוטי תורה 17
 18 לאדמו"ר הזקן בהוספות 18
 19 לויקרא³² ושם: "ועיין בבבאור 19
 20 האדרא רבא מהארז"ל על מה שכתוב 20
 21 שם דף קכ"ח סוף עמוד תי"ו רש"י 21
 22 רשימו לעתיק יומין וזה לשונו, מצאתי 22
 23 כתוב מהארז"ל הנה כבר ידעת כי תוך 23
 24 בחינה אחרונה שבמציל נעשו כל 24
 25 העולמות, וכאלו נאמר דרך-משל 25
 26 מלכות שבמלכות שבאין-סף עם היות 26
 27 שאין צורך חסיושלום שום תואר 27
 28 וספירה באין-סף נמצא שהתי"ו 28
 29 אחרונה שבכל האותיות היא האצילה 29
 30 הכל. ומכאן השורש שגם בעולם 30
 31 האצילות מלכות ד'אדם-קדמו'ן יורדת 31
 32 ונעשה עתיק בראש אריך-אנפין והוא 32
 33 ת' שבסוף אותיות 'אדם-קדמו'ן והו' 33
 34 תי"ו רש"י רשימו לעתיק יומין' ולכן 34
 35 האותיות מתחילים בתשר"ק שהם 35
 36 בסוד חותם המתהפך והבן זה מאד עד 36
 37 כאן מצאתי כתוב בשם הרב זלה"ה 37
 38 הובא לשון זה גם כן בבבאור על פסוק 38
 39 את שבתותי תשמרו, הרי ביאר ופירש 39
 40 בהדיא בחינת אותיות באור-אין-סף 40
 41 ושהתי"ו היא בחינה אחרונה שבה נעשו כל העולמות, ומשמע שבה היה 41
 42 הצמצום והרשימו שזהו פ' תי"ו לשון ורש"י..."). ולכן המשל 42

(31) מג"א צט, ב. וכ"ה בלקו"ת שה"ש ח, א. ובכ"מ. (32) נג, רע"ג. (33) סה"מ תש"ב שם. (34) תהלים קל, א. (35) שם קיח,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעַל יְדֵי זֶה נִפְנָה אֵלָיו בְּכָל עֲצָמוֹתָיו. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל
 2 בְּאֵרוֹכָה בְּמֵאֲמָרִים הַקּוֹדְמִים³⁶ דִּבְרוּרֵי הַמַּתְחִיל 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
 3 מִמַּעֲמֻקִּים' שְׁנֵאמַר בְּרֵאשִׁי הַשְּׁנָה וְדִבְרוּרֵי הַמַּתְחִיל 'שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל' שְׁנֵאמַר
 4 בִּשְׁבַת תְּשׁוּבָה בְּעֵנֵן מִמַּעֲמֻקִּים קְרָאתִיךָ שְׁבָרָאשׁ הַשְּׁנָה, שְׁעַל
 5 יְדֵי זֶה הַקְרִיאָה וְהַפְנִיָּה אֶל הַקְדוּשׁ
 6 בְּרוּךְ הוּא מִמַּעֲמֻקֵי הַנֶּפֶשׁ מְעוֹרְרִים 1
 7 לְמַעַלָּה בַּלּוֹקוֹת אֶת הַרְצוֹן 2
 8 לְמַלּוּכָה בְּכָל פְּרָטֵי 3
 9 הַמְדַרְיָגוֹת בְּכַחַת הַבְּחִינָת הָאוּר 4
 10 הָאֱלוּקֵי הָאֵין סוּף שְׁלִפְנֵי 5
 11 הַצְּמֻצוֹם, הַחֵל מִבְּחִינַת הָאוּר 6
 12 כְּפִי שֶׁהוּא בְּגִילּוּי לְעֲצָמוֹ, 7
 13 קוֹדֵם שֶׁנִּמְשָׁךְ לְהַאִיר חוּץ מִמֶּנּוּ, 8
 14 שֶׁבְּבַחֲנֶיהָ זֶה שְׁיִיף רְצוֹן גְּלוּי 9
 15 לְמַלּוּכָה (שְׁמַתְעוֹרֵר עַל יְדֵי 10
 16 עֵנֵן הַהִתְקַתְּרָה מִצַּד הַנְּבִרָאִים), 11
 17 שְׁבוּ בְּרֵצוֹן הַגְּלוּי יִשְׁנָה כְּכֹר 12
 18 הַהִשְׁעָרָה כְּכַח עַל כָּל מָה 13
 19 שְׁעַתִּיד לְהִיֹּת בְּפוֹעֵל³⁷ כְּאִשֶׁר, 14
 20 לְאַחַר הַצְּמֻצוֹם, תַּהִיָּה בְּרִיאָה שֶׁל 15
 21 עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים (וְעַד שְׁמִזְזָה 16
 22 נִמְשָׁךְ לְאַחַר הַצְּמֻצוֹם עֵנֵן 17
 23 הַמַּלּוּכָה בְּפוֹעֵל עַל יְדֵי 18
 24 גְּזִירוֹת הַמְּלָךְ), וְלִפְנֵי זֶה 19
 25 בְּדִרְגָּה יוֹתֵר פְּנִימִית מִהַרְצוֹן הַגְּלוּי 20
 26 יִשְׁנוּ רְצוֹן הַקְדוּם, שְׁזָהוּ 21
 27 בְּחִינַת הַמַּחְשְׁבָה (שְׁלִמְעָלָה 22
 28 מִהַרְצוֹן) מָה שֶׁחָשַׁב וְהַחֲלִיט 23
 29 בְּעֲצָמוֹ שְׂרָאוּי הַלְהִיֹּת מְלָךְ, 24
 30 וְהִסִּיבָה לְרְצוֹן וְהַחְשְׁבָה זֶה 25
 31 שְׂרָאוּי הַלְהִיֹּת מְלָךְ הִיא לְפִי 26
 32 שֶׁהַמְּלָכוֹת מוֹשְׁרֶשֶׁת 27
 33 בְּהַעֲצָמוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִהַרְצוֹן 28
 34 וְהַמַּחְשְׁבָה, שְׁמַצֵּד זֶה יִשְׁנוּ רְצוֹן 29
 35 הַמּוֹחֲלֵט בְּעֲצָמוֹתָיו מִמַּשׁ 30
 36 כְּמִבְּאוּר בְּחִסְדוֹת בְּאֵרֵיכּוֹת וְנִתְבָּאֵר גַּם 31
 37 בְּשֵׁנֵי הַמֵּאֲמָרִים הַנּוֹכְרִים. וְכִינֵן 32
 38 שְׁבָרָאשׁ הַשְּׁנָה חוֹזְרִים כָּל 33
 39 הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם, כְּפִי שֶׁהִיוּ 34
 40 קוֹדֵם הַבְּרִיאָה שְׁמַסְתַּלְקִים כָּל 35

וְזָהוּ עֵנֵן מְקַדְשֵׁי שְׁמָךְ, דְּכִינֵן שְׁעַל יְדֵי הַקְרִיאָה בְּהַשֵּׁם (שְׁעַל יְדֵי נִפְנָה
 בְּעַל הַשֵּׁם בְּכָל עֲצָמוֹתָיו) מִמַּשְׁיכִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמוֹתָיו יְתַבְּרָךְ, הָרִי
 הֵם מְקַדְשֵׁי שְׁמָךְ, שְׁמַשְׁיכִים קְדוּשַׁת הַעֲצָמוֹת בְּהַשֵּׁם שְׁמַצֵּד עֲצָמוֹ אֵינוֹ אֶלָּא
 עֵנֵן חִיצוֹנִי בְּשִׁבִיל הַזּוֹלָת כּו'.
 27 (ו) וְהִנֵּה כְּלָלוֹת עֵנֵן הַקְרִיאָה בְּשִׁמּוֹ הוּא עֵנֵן קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכִדְעוּ
 שְׁתוֹרָה וּמִצְוֹת הֵם לְאַתְקֵנָא רְזָא דְשְׁמִיָּה³⁹, וְלִכְּנֵן, עַל יְדֵי שְׁיִשְׁרָאֵל
 מְקַיְימִים אֶת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁעַל יְדֵי זֶה הֵם קוֹרְאִים בְּשִׁמּוֹ, הָרִי הֵם
 מִמַּשְׁיכִים אֶת הַעֲצָמוֹת. וּמִזָּה מוֹכֵן, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִיתוּסָף קְדוּשָׁה גַּם בְּהַמִּצְוֹת

36 כְּמִבְּאוּר בְּחִסְדוֹת בְּאֵרֵיכּוֹת וְנִתְבָּאֵר גַּם
 37 בְּשֵׁנֵי הַמֵּאֲמָרִים הַנּוֹכְרִים. וְכִינֵן
 38 שְׁבָרָאשׁ הַשְּׁנָה חוֹזְרִים כָּל
 39 הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם, כְּפִי שֶׁהִיוּ
 40 קוֹדֵם הַבְּרִיאָה שְׁמַסְתַּלְקִים כָּל

ה. 36) ד"ה שיר המעלות וד"ה שובה ישראל (לעיל ע' 3 ואילך. ע' 15 ואילך). 37) ראה עץ חיים שער א (דרוש עיגולים ויושר) בתחילתו. מקדש מלך לזח"א טו, א. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' שכד ואילך. 38) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות ד"ה להבין ענין תק"ש (רמד, ג [שנו, סע"ג] ואילך). 39) ראה תו"א שמות מט, ריש ע"ד. יתרו סז, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׂאוּמְרִים⁴⁰ קוֹדֵם כֹּל מִצְוָה שקיום המצוה הוא לְשֵׁם יְחִוּד
 2 קוֹדֵשׁ אֲשֶׁר בְּרִיף הוּא הקדוש ברוך הוא וּשְׂכִינְתִּיהָ⁴¹ ושכינתו, היינו
 3 לִפְעוּל 'יְחִוּד' שְׁעִנֵּנוּ המשכה מהעצם והפנימיות בין הקדוש ברוך הוא בעצמו
 4 לדרגות שרכן נמשכת חיות אלוּקִית לעולמות ולנבראים), בְּדוֹגְמַת
 5 הַעֲנִיָּן דְּמִקְדָּשֵׁי שְׁמֶךָ,
 6 שְׂמִמְשִׁיכִים וּמוֹסִיפִים קְדוּשָׁה 1 עֲצָמָם (שְׁזָהוּ מֵה שְׂאוּמְרִים⁴⁰ קוֹדֵם כֹּל מִצְוָה
 7 בְּהֶשֶׁם, שְׂמִצָּד עֲצָמוֹ הַשֵּׁם 2 לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֵשׁ אֲשֶׁר בְּרִיף הוּא וּשְׂכִינְתִּיהָ⁴¹),
 8 הוּא עֲנִיָּן חִיצוֹנִי שְׂבִשְׂבִיל 3 בְּדוֹגְמַת הַעֲנִיָּן דְּמִקְדָּשֵׁי שְׁמֶךָ, שְׂמִמְשִׁיכִים
 9 הַזּוּלָּת, וּגַם לַמַּעֲלָה 'שֵׁם' אִינוּ 4 קְדוּשָׁה בְּהֶשֶׁם, שְׂמִצָּד עֲצָמוֹ הוּא עֲנִיָּן חִיצוֹנִי
 10 הַעֲצוּמֹת וְעַל יְדֵי הַקְּרִיאָה 5 שְׂבִשְׂבִיל הַזּוּלָּת, וְעַל יְדֵי הַקְּרִיאָה בְּשֵׁמוֹ, שְׁעַל
 11 בְּשֵׁמוֹ, שְׁעַל יְדָה נִפְנָה 6 יְדָה נִפְנָה לְקוֹרְאוֹ בְּכֹל עֲצָמוֹתוֹ, מִמְשִׁיכִים
 12 לְקוֹרְאוֹ בְּכֹל עֲצָמוֹתוֹ, 7 בְּהֶשֶׁם קְדוּשַׁת הַעֲצָמוֹת. וְכַמְבּוֹאֵר בְּסִפְר
 13 מִמְשִׁיכִים בְּהֶשֶׁם קְדוּשַׁת 8 הַמְּאֱמָרִים תַּר"ל²¹ בְּנוֹגַע לְמִצְוֹת תְּפִילִין
 14 הַעֲצָמוֹת. וְכַמְבּוֹאֵר בְּסִפְר 9 (שְׁהוֹקְשָׁה כֹּל הַתּוֹרָה לְתִפְּלִין⁴²), שְׂפָנִימִיּוֹת
 15 הַמְּאֱמָרִים תַּר"ל²¹ לַאֲדוּמִ"ר 10 רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ שְׂיִקַּח הָאֲדָם הַתְּפִילִין וַיִּנְיַחֵם
 16 מֵהַר"ש בְּנוֹגַע לְמִצְוֹת תְּפִילִין 11 בְּרֹאשׁוֹ דּוֹקָא, וְאִם יִנְיַחֵם עַל הַשּׁוּלְחָן, אֵין בְּזָה
 17 (שְׁהוֹקְשָׁה כֹּל הַתּוֹרָה 12 הַשְּׂרָאָת פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ כִּלְלִי, דְּאָף שְׂבִפְרָשַׁת
 18 לְתִפְּלִין⁴²), שְׂפָנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ 13 קְדָשׁ הַכְּתוּבָה בְּקֶלֶף יֵשׁ רְמֹז לְהַשְּׂרָאָת אִוּר
 19 יִתְבַּרְךָ שְׂיִקַּח הָאֲדָם הַתְּפִילִין 14 חֲכֵמָה דְּאֲצִילוּת, אֵין הָאִוּר שׁוֹרָה בְּכֹלִי אֶלָּא
 20 וַיִּנְיַחֵם בְּרֹאשׁוֹ דּוֹקָא, הֵינֵנו 15 כְּשֶׁהָאֲדָם מְנִיחֵם בְּרֹאשׁוֹ דּוֹקָא, נִמְצָא, שְׁהָאֲדָם
 21 שְׂקִיּוּם אֵת מִצְוֹת תְּפִילִין בְּפוּעַל וְאִם 16 הוּא מְגַבִּיָּה וּמַעֲלָה אֵת הַמִּצְוֹת שְׂיִהְיֶה פְּנִימִיּוֹת
 22 יִנְיַחֵם הָאֲדָם עַל הַשּׁוּלְחָן וְלֹא 17 רְצוֹנוֹ בְּהֶם, וְעַד שְׂמִמְשִׁיף בְּהֶם מִבְּחִינַת בְּעַל
 23 בְּרֹאשׁוֹ, אֵין בְּזָה הַשְּׂרָאָת 18 הַרְצוֹן, וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר, שְׁהָרִי בְּכִדִּי שְׁהָאִוּר
 24 פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 19 יוֹמְשֵׁף בְּתִפְּלִין לְמַטָּה, צְרִיף לְהִיּוֹת הַמְשָׁכָה
 25 הוּא כִּלְלִי, דְּאָף שְׂבִפְרָשַׁת קְדָשׁ 20 מִבְּחִינָה שְׂלִמְעַלָּה יוֹתֵר מִהָאִוּר הַנִּמְשָׁף. וְעוּד
 26 פֵּרַשׁת 'קְדָשׁ לִי כֹל כְּבוֹד' שֶׁהִיא אַחַת 21 זָאת, שְׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נִיתּוֹסֵף קְדוּשָׁה גַּם
 27 מֵאֲרֻבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁבְּתִפְּלִין 22 בְּנִפְשׁ הָאֲדָם שְׂמִקְיִים אֵת הַמִּצְוֹת, שְׁזָהוּ הַעֲנִיָּן
 28 הַכְּתוּבָה בְּקֶלֶף יֵשׁ רְמֹז 23 דְּאֲשֶׁר קְדָשְׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו כּו'.
 29 לְהַשְּׂרָאָת אִוּר חֲכֵמָה 24 זֶה וְעַל זֶה נֶאֱמַר וַיִּשְׁמַחוּ בָךְ כֹּל יִשְׂרָאֵל
 30 דְּאֲצִילוּת, אֲבָל מִכֹּל מְקוֹם אֵין 25 מִקְדָּשֵׁי שְׁמֶךָ, כְּפִי שְׂמִבְּאֵר בְּסִפְר
 31 הָאִוּר שׁוֹרָה בְּכֹלִי אֶלָּא 26 הַמְּאֱמָרִים הַנּוֹזְכֵר לְעִיל⁴³, שְׁהַכַּח בְּכִלְלוֹת
 32 כְּשֶׁהָאֲדָם מְנִיחֵם בְּרֹאשׁוֹ 27 נִשְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂיִוְכְלוּ לְהַקְדִּישׁ שְׁמוֹ יִתְבַּרְךָ הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂמִחָה שְׂיִשְׁמַחוּ
 33 דּוֹקָא, נִמְצָא, שְׁהָאֲדָם עַל יְדֵי 28 בָךְ, פְּרוּשׁ בָךְ, בְּתוֹךְ עֲצָמוֹתָךְ וּמַהוֹתָךְ, וְהֵינֵנו, לֹא רַק מִמֶּךָ [כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁴⁴
 34 קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּפוּעַל הוּא מְגַבִּיָּה 29 כְּפִי מִמֶּךָ הַכֹּל, אִוּ עִמָּךְ, כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁴⁵ כְּפִי עִמָּךְ מִקּוֹר חַיִּים, עִמָּךְ דְּיִיקָא, שְׁהוּא
 35 וּמַעֲלָה אֵת הַמִּצְוֹת שְׂיִהְיֶה 30 טַפֵּל וּבִטֵּל לְךָ⁴⁶], שְׁזָהוּ רַק הַתְּפִשְׁטוֹת הַעֲצָמוֹת, אֶלָּא בָךְ, שְׁהוּא בְּתוֹךְ תּוֹכְךָ
 36 פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ בְּהֶם, וְעַד 31 שְׁהָרִי בְּכִדִּי לִפְעוּל שְׁהָאִוּר
 37 שְׂמִמְשִׁיף בְּהֶם בְּמִצְוֹת 32 וְעַל זֶה נֶאֱמַר וַיִּשְׁמַחוּ בָךְ כֹּל יִשְׂרָאֵל
 38 מִבְּחִינַת בְּעַל הַרְצוֹן שֶׁלַּמַּעֲלָה 33 כְּפִי מִמֶּךָ הַכֹּל, אִוּ עִמָּךְ, כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁴⁵ כְּפִי עִמָּךְ מִקּוֹר חַיִּים, עִמָּךְ דְּיִיקָא, שְׁהוּא
 39 מֵהַרְצוֹן, וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר, וּמִמְשִׁיךְ 34 טַפֵּל וּבִטֵּל לְךָ⁴⁶], שְׁזָהוּ רַק הַתְּפִשְׁטוֹת הַעֲצָמוֹת, אֶלָּא בָךְ, שְׁהוּא בְּתוֹךְ תּוֹכְךָ
 40 גַּם מִבְּחִינָה שֶׁלַּמַּעֲלָה מִבְּעַל הַרְצוֹן 35 וְעַל זֶה נֶאֱמַר וַיִּשְׁמַחוּ בָךְ כֹּל יִשְׂרָאֵל
 41 שְׁהָרִי בְּכִדִּי לִפְעוּל שְׁהָאִוּר 36 כּו'.

(40) ראה פ"ח שער הזמירות ספ"ה. לקו"ת דרושים לר"ה נה, ג. (41) חסר קצת (המו"ל). (42) קידושין לה, א. וש"נ.
 (43) תר"ל ע' שכו. (44) דברי הימים"א כט, יד. (45) תהלים לו, יו"ד. (46) ראה לקו"ת אמור לא, ד. בהר מב, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אף עדיין צריך להבין, בהמבואר לעיל שבני ישראל יכולים להיות
 2 'מקדשי שמך' (להוסיף קדושה למעלה ולפעול המשכת העצמות) על ידי
 3 השמחה דלקאורה, מעלת השמחה שפועלת פריצת גדר⁴⁷,
 4 כמו שרואים בפועל שכאשר אדם שמח הוא יוצא מגדרו מציאותו הרגילה
 5 (למשל, אם בדרך כלל הוא חסכן, בעת
 6 שמחה הוא פורן) שלכן השמחה
 7 ממשיכה מהעצם (החל
 8 מהעצם של האדם השמח
 9 שבעת שמחה מתגלית עצם נפשו
 10 שבדרך כלל אינה באה לידי ביטוי
 11 בגלוי) כו', הרי זה רק בנוגע
 12 להמשכת הענינים שישנם
 13 כבר בשרש ומקור שממנו רוצים
 14 להמשיך, אלא שיש יכול להיות
 15 שיש דברים צדיים המונעים
 16 ומעכבים שלא יומשכו ענינים
 17 אלה בגילוי, הנה על זה
 18 מועילה השמחה, שפורצת
 19 כל גדר המדידה וההגבלה
 20 של סדר ההשתלשלות שורכו
 21 יורד ונמשך האור האלוקי מלמעלה
 22 למטה להוות ולהחיות עולמות
 23 ונבראים מוגבלים, ולכן נמשכים
 24 הענינים שישנם כבר קודם לכן
 25 בשרש ומקור כו'. אבל עדיין
 26 למרות שנתבאר שהשמחה מסירה את
 27 הדברים המעכבים את ההמשכה אינו
 28 מוכן, אף שיש שפעל ידי
 29 השמחה דישראל תהיה
 30 ההמשכה מעצמותו תברך
 31 היינו איך בכוחם של בני ישראל
 32 לפעול את המשכת וגילוי עצמות
 33 האלוקות?
 34 אף הענין הוא, פירוש
 35 שנשמות ישראל מושרשים
 36 בעצמותו תברך (למעלה גם
 37 משרש התורה ומצות כו')⁴⁸.
 38 ואף שירדו נשמות ישראל
 39 למטה, להתלבש בגוף גשמי בעולם
 40 הוה הגשמי, וזו ירידה גדולה ביותר
 41 כמו ירידה מאיגרא רמה לבירא

1 אף עדיין צריך להבין, דלקאורה, מעלת
 2 השמחה שפועלת פריצת גדר⁴⁷, שלכן
 3 ממשיכה מהעצם (החל מהעצם של האדם
 4 השמח) כו', הרי זה רק בנוגע להמשכת
 5 הענינים שישנם כבר בשרש ומקור, אלא שיש
 6 להיות שיש דברים המונעים ומעכבים שלא
 7 יומשכו בגילוי, הנה על זה מועילה השמחה,
 8 שפורצת כל גדר המדידה וההגבלה של סדר
 9 ההשתלשלות, ולכן נמשכים הענינים שישנם
 10 בשרש ומקור כו'. אבל עדיין אינו מוכן, אף
 11 שיש שפעל ידי השמחה דישראל תהיה
 12 ההמשכה מעצמותו תברך. אף הענין הוא,
 13 פירוש שנשמות ישראל מושרשים בעצמותו
 14 תברך (למעלה גם משרש התורה ומצות כו')⁴⁸.
 15 ואף שירדו למטה, מאיגרא רמה לבירא
 16 עמיקתא⁴⁹, הרי ירידה זו היא צורך עליה,
 17 והיינו, שפעל ידי הירידה מתעלים לבחינה
 18 עליונה יותר מפרמו שהיו לפני ירידתם, דאף על
 19 פי שגם לפני ירידתם היו בבחינה עליונה מאד,
 20 שהרי ישראל עלו במחשבה⁵⁰, וכידוע הפירוש
 21 בזה, שבמחשבה גופא הם בבחינה הדי
 22 עליונה⁵¹, מכל מקום, על ידי ירידתם למטה
 23 הרי הם מתעלים למעלה עליונה יותר, והיינו
 24 שמתעלים לשרשם הראשון כפי שמושרשים
 25 בעצמותו תברך, שהוא ענין לאשתאבא בגופא
 26 דמלכא⁵². וכיון ששרש דישראל הוא
 27 בעצמותו תברך ממש, לכן על ידי השמחה
 28 שלהם, שפורצת כל הגדרים והגבלות
 29 דסדר השתלשלות, הרי הם ממשיכים מעצמותו
 30 תברך ממש.

ח) אמנם בכדי שהעבודה דישראל תפעול המשכת העצמות, צריכה להיות
 דישראל בקיום המצוות ובענין
 השמחה, אכן תפעול המשכת

(47) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. (48) ראה המשך תרס"ו ע' רל [שה] ואילך. (49) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב. (50) ב"ר פ"א, ד. (51) ראה לקו"ת שה"ש לד, ג. ובכ"מ. (52) זח"א ר"ז, ב. וראה לקו"ת שבהערה 10.

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲצָמוֹת, כאמור לעיל צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוֹדָתָם של נשמות ישראל
 2 מְעִין זֶה כפי שממשיך ומבאר. וְהֵינּוּ, שָׂאף על פי שְׁנַתְבָּאָר
 3 לְעֵיל⁵³ במאמר דיבור-המתחיל 'שיר המעלות' שנאמר בראש השנה (לגבי
 4 התעוררות הרצון העליון למלוכה על העולמות והנבראים כתוצאה מעבודת
 5 בני ישראל למטה בהכתרתו ובקבלת
 6 מלכותו של הקדוש ברוך הוא)
 7 שְׁהֶאֱתַרְוֹתָא דְלִתְמָא 2
 8 ההתעוררות מלמטה, מצד האדם
 9 אֵינָה מְכַרְחַת אֶת הָאֲתַרְוֹתָא 3
 10 דְלִעֵלָא ההתעוררות למעלה
 11 באלוקות, וְגַם לְאַחֲרֵי שַׁעֲלָה 3
 12 בְּרַצוֹנָו של הקדוש ברוך הוא
 13 שְׁהֶאֱתַרְוֹתָא דְלִעֵלָא תּוֹמְשָׁף 7
 14 על ידי אֲתַרְוֹתָא דְלִתְמָא, 8
 15 אֵין זֶה בְּדִרְךָ הַכְּרִית חֶסֶד- 9
 16 וְשָׁלוֹם, וְהֵינּוּ שְׁהֶאֱתַרְוֹתָא 10
 17 דְלִתְמָא אֵינָה מְכַרְחַת אֶת 11
 18 הַהִמְשָׁכָה מְלַמְעָלָה כו',
 19 ומאחר שההתעוררות מלמטה לא
 20 מחייבת את ההתעוררות מלמעלה,
 21 לכאורה אין בין שני הענינים קשר חזק
 22 ומחייב, ואין צורך שעבודת האדם
 23 למטה תהיה מעין ההתעוררות שרוצים
 24 לפעול למעלה מְכַל מְקוֹם, על אף
 25 שההתעוררות מלמטה אכן איננה
 26 מכריחה ומחייבת את ההתעוררות
 27 מלמעלה, בכל זאת יֵשׁ צוּרְךָ
 28 שְׁהֶאֱתַרְוֹתָא דְלִתְמָא תְּהִיָּה 28
 29 על כָּל פְּנִים מְעִין 29
 30 הַהִמְשָׁכָה⁵⁴ שההתעוררות למטה
 31 תהיה לפחות בדמיון מסוים, מאותו
 32 סוג וענין, אל ההמשכה מלמעלה
 33 שאותה רוצים לפעול ולהמשיך.
 34 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי על כך
 35 שְׁהֶמְשָׁכַת וגילוי הַעֲצָמוֹת
 36 נַעֲשִׂית על ידי קִיּוֹם הַתּוֹרָה
 37 וּמִצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא, וְכִמּוֹ
 38 לְמַשֵּׁל הַמְשָׁכַת הַעֲצָמוֹת שַׁעֲלָה
 39 יְדֵי תְקִיעַת שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה,
 40 שְׁנַעֲשִׂית על ידי שׁוֹפָר גְּשָׁמִי, בְּפָה גְּשָׁמִי, קוֹל וְהֶבֶל גְּשָׁמִי

ביאור בדרך אפשר

1 דְּוָקָא [דְּאָף שְׁבַתְקִיעַת שׁוֹפָר יֵשׁ גַּם הַעֲנִין דְּקָלָא פְּנִימָאָה 41
 2 כו'⁵⁵, קול פנימי, של צעקה מפנימיות הלב, שזהו ענין נפשי רוחני מְכַל
 3 מְקוֹם, הַמְשָׁכַת הַעֲצָמוֹת נַעֲשִׂית על ידי תְקִיעַת שׁוֹפָר 43
 4 בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא שזהו אופן קִיּוֹם הַמִּצְוָה בְּפוּעָל], שְׁזָהוּ לְפִי 44
 45 שְׁדוּקָא בְּדְבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
 46 יִשְׁנָם הַנִּיצוּצוֹת של האלוקות
 47 דְעוֹלָם הַתְּהוֹ, שְׁבוּ הֵיוּ 47
 48 אֹרוֹת מְרֻבָּיִם וְכָלִים 48
 49 מוּעָטִים (הֵינּוּ שְׁהַכְּלִים הֵם 49
 50 בְּמִיעוּט וּבִיטוּל לְהַאֲרוֹת)⁵⁶,
 51 וכיון שהאורות היו בריבוי ובתוקף,
 52 והכלים המגבילים את האורות היו
 53 במיעוט ובחלישות, הכלים לא יכלו
 54 להכיל את האורות והיתה 'שבירת
 55 הכלים' שבה נפלו ניצוצות של קדושה
 56 למטה, לדברים הגשמיים ויתירה
 57 מְזָה, ויש בדברים הגשמיים ענין
 58 נוסף (שבגללו המשכת העצמות היא
 59 דוקא על ידי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת)
 60 וענין זה הוא נעלה יותר מענין
 61 הַנִּיצוּצוֹת שְׁבָהֵם, והוא שְׁבַדְבָּרִים 61
 62 הַגְּשָׁמִיִּים יִשְׁנוּ פַח הַעֲצָמוֹת, 62
 63 וְכִמְבוּאָר בְּאַגְרַת הַקּוֹדֶשׁ⁵⁷ 63
 64 שבספר התניא שְׁהַתְּהוּוֹת 64
 65 הַגְּשָׁמִיּוֹת הֵיא מְמַהוֹתוֹ 65
 66 וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַמְּאַצִּיל הַבוֹרָא 66
 67 בְּרוּךְ-הוּא שְׁמַצִּיאֹתוֹ של 67
 68 הַמְּאַצִּיל עצמו הוא מְעַצְמוֹתוֹ 68
 69 וְאֵינוּ עֹלֵל וְאֵינוּ תּוֹצֵאָה מְאִיָּה 69
 70 עֵלָה מְסִיבָה כִּלְשָׁהי שְׁקָדְמָה לוֹ 70
 71 חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, אלא הוא 'קדמון' ואין
 72 שם דבר קודם לו, וְלִכֵּן כִּיּוֹן שֶׁהַבוֹרָא 72
 73 עֲצָמוֹ מְצִיאֹתוֹ מְעַצְמוֹתוֹ הוּא 73
 74 לְבַדּוֹ כִּכְחוֹ וּיְכַלְתּוֹ לְבְּרֹא יֵשׁ 74
 75 מְצִיאֹת מְאִין וְאֶפְסֵי הַמְּוִחֲלֵט 75
 76 כו', באופן שלא נראית כל שייכות
 77 בין ה'אין' המהווה ל'יש' הנברא וְעַד 77
 78 שְׁהֵיִשׁ הַנְּבָרָא (הַגְּשָׁמִי) הוּא 78
 79 יֵשׁ הַאֲמִיתִי (כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵי 79
 80 אֲדָמוֹר הַאֲמַצְעֵי בְּבִיאורֵי הַזֹּהַר⁵⁸). וְכִידּוּעֵי⁵⁹ גַּם בְּעִנְיָן 80

(53) ד"ה שיר המעלות ממעמקים פ"ו (לעיל ריש ע' 8). (54) ראה דרמ"צ כג, א ואילך. קנט, סע"ב ואילך. (55) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, ד ואילך. (56) ראה סה"מ תר"ל ע' קנ. (57) ס"כ (קל, סע"א ואילך). (58) בשלח צו, ג. (59) ראה ד"ה אין ערוך לך (סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך. ע' 137 ואילך). ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אין ערוף לך כו' בעולם הנה דוקא שלמרות העולם הזה הוא
 2 העולם השפל ביותר, דוקא כאן היא ההכרה שהקדוש ברוך הוא 'אין ערוף'
 3 לנבראים. ומצד גודל המעלה שבדברים הגשמיים, כמבואר
 4 לעיל הנה דוקא על ידי קיום התורה ומצות בגשמיות
 5 נעשית המשכת העצמות.
 6 ועל ידי זה הפעולה של קיום 1 בעולם הנה דוקא. ומצד גודל המעלה
 7 המצוות בגשמיות משלימים את 2 שבדברים הגשמיים, הנה דוקא על ידי קיום
 8 הפנונה האלוהית בכריאת העולם 3 התורה ומצות בגשמיות נעשית המשכת
 9 שהיא, כדברי המדרש, שנתאווה 4 העצמות. ועל ידי זה משלימים את הפנונה
 10 הקב"ה להיות לו יתברך 5 שנתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה
 11 דירה מקום שבו יהיה גילוי אלוהות 6 בתחתונים⁶⁰, בעולם הזה הגשמי
 12 בתחתונים⁶⁰, שהוא העולם התחתון והנחות ביותר 7 יתברך⁶¹ הוא לא בעליונים (שהרי אדרבה, להם
 8 ירדה מאור פניו יתברך, כמו שכתוב בתנ"ך⁶²),
 9 כי אם בתחתונים דוקא.
 10 וזהו בספנות תשבו שבעת ימים וגו', 10 (ט) וזהו בספנות תשבו שבעת ימים וגו',
 11 שקיום מצות סופה צריך להיות 11 שקיום מצות סופה צריך להיות
 12 בגשמיות דוקא (כמו כל המצוות, ובפרט 12 בגשמיות דוקא (כמו כל המצוות, ובפרט
 13 שסופה היא מצוה כללית⁶³), בהגבלה של מקום 13 שסופה היא מצוה כללית⁶³), בהגבלה של מקום
 14 גשמי, שיעור הסופה, הדפנות וכו', וכן 14 גשמי, שיעור הסופה, הדפנות וכו', וכן
 15 בהגבלה של זמן גשמי, שבעת ימים [ובפרט על 15 בהגבלה של זמן גשמי, שבעת ימים [ובפרט על
 16 פי הידוע ששבעה ימים רצופים הם שבעת ימי 16 פי הידוע ששבעה ימים רצופים הם שבעת ימי
 17 ההיקף שכוללים כל הזמן, בידיעה⁶⁴ בביאור 17 ההיקף שכוללים כל הזמן, בידיעה⁶⁴ בביאור
 18 מאמר רז"ל⁶⁵ נער הייתי גם זקנתי, שרו של 18 מאמר רז"ל⁶⁵ נער הייתי גם זקנתי, שרו של
 19 עולם אמרו, שבכל שבוע אומרים היום יום 19 עולם אמרו, שבכל שבוע אומרים היום יום
 20 ראשון, לפי שבכל שבוע חוזרים אותם ימי 20 ראשון, לפי שבכל שבוע חוזרים אותם ימי
 21 ההיקף כו', וגם הישיבה בסופה גופא הוא ענין 21 ההיקף כו', וגם הישיבה בסופה גופא הוא ענין
 22 גשמי, ובפרט לפי מה שנתבאר לעיל (סעיף ג) 22 גשמי, ובפרט לפי מה שנתבאר לעיל (סעיף ג)
 23 שיעקר המצוה הישיבה בסופה הוא בנוגע 23 שיעקר המצוה הישיבה בסופה הוא בנוגע
 24 לאכילה ושתיה דוקא. ועל זה נאמר בספנות 24 לאכילה ושתיה דוקא. ועל זה נאמר בספנות
 25 תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו 25 תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו
 26 בספנות, שעל ידי קיום מצות סופה בגשמיות 26 בספנות, שעל ידי קיום מצות סופה בגשמיות
 27 דוקא, נעשה הגילוי דכל האזרח בישראל ישבו 27 דוקא, נעשה הגילוי דכל האזרח בישראל ישבו
 28 בספנות, שהוא ענין גילוי המקיפים דנשמה חיה ויחידה, ועד להגילוי דבחינת 28 בספנות, שהוא ענין גילוי המקיפים דנשמה חיה ויחידה, ועד להגילוי דבחינת
 29 יחיד (פנזכר לעיל סעיף ב). ולהעיר, שאף שהענין דכל האזרח גו' הוא לשון 29 יחיד (פנזכר לעיל סעיף ב). ולהעיר, שאף שהענין דכל האזרח גו' הוא לשון
 30 עתיד (מה שאני עתיד להזריח כו'⁶⁶), מפל מקום, נמשך גילוי זה כבר עכשיו. 30 עתיד (מה שאני עתיד להזריח כו'⁶⁶), מפל מקום, נמשך גילוי זה כבר עכשיו.

(60) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 61) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ע' ג [ה. 62) פרק לו. 63) ראה "רשימות" חוברת סב. 64) לקו"ת שה"ש כה, א. ובכ"מ. 65) יבמות טז, ב. 66) לקו"ת שמע"צ פח, ג. פט, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 סוכה עכשיו. ועל דרך מה שפכת הרמב"ם⁶⁷ בפירוש עולם
 2 הבא, שאין הפוננה שאינו מצוי עתה, שהרי הוא מצוי
 3 ועומד כו', ולכן אין לפרש את המושג 'עולם הבא' במובן של דבר שעתיד
 4 להיות ועדיין לא קיים, ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני
 5 שאותן החיים חיי העולם הבא
 6 באין לו לאדם אחר חיי
 7 העולם הזה כו', הגה על דרך
 8 זה הוא בנוגע להגילוי דכל
 9 האזרח גו' שנמשך על ידי
 10 המצנה דישיבה בסופה,
 11 שגילוי זה הוא מצוי ועומד
 12 גם עכשיו, ומה שנאמר
 13 בלשון עתיד אין זה משום שכעת
 14 הוא איננו אלא הרי זה לפי
 15 שהגילוי הוא לאחרי קיום
 16 המצנה דבסכות תשבו,
 17 והיינו, שמיד לאחרי קיום
- ביאור בדרך אפשר
 18 המצנה דבסכות תשבו שבעת ימים, נמשך ויורד ומתגלה
 19 הגילוי דכל האזרח גו', הן ברוחניות, גילוי המקיפים
 20 דנשמה כו', של דרגות חיה יחידה, כאמור לעיל, והן כפשוטו,
 21 שזהו שלעתיד לבוא נזכה לישב בסופת עורו של ליתן⁶⁸,
 22 בקרוב ממש שגם ענין זה שיקיים
 23 בפועל לעתיד לבוא נמשך כבר עכשיו,
 24 על ידי קיום מצות סוכה עכשיו.
- 1 ועל דרך מה שפכת הרמב"ם⁶⁷ בפירוש עולם
 2 הבא, שאין הפוננה שאינו מצוי עתה, שהרי
 3 הוא מצוי ועומד כו', ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני
 4 לו לאדם אחר חיי העולם הזה כו', הגה על דרך זה הוא
 5 האזרח גו' שנמשך על ידי המצנה דישיבה בסופה, שגילוי זה
 6 ועומד גם עכשיו, ומה שנאמר בלשון עתיד הרי זה לפי שהגילוי הוא לאחרי
 7 קיום המצנה דבסכות תשבו, והיינו, שמיד לאחרי קיום המצנה דבסכות
 8 תשבו שבעת ימים, נמשך הגילוי דכל האזרח גו', הן ברוחניות, גילוי
 9 המקיפים דנשמה כו', והן כפשוטו, שזהו שלעתיד לבוא נזכה לישב בסופת
 10 עורו של ליתן⁶⁸, בקרוב ממש.

(67) הל' תשובה ספ"ח. 68) ב"ב עה, א. יל"ש אמור רמז תרנג.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במי"ש אודות בנו שי', - הנה כל משך הזמן משתמט מלהזכיר העיקר, והוא אשר סו"ס
 הסכמתי לנסיעתו לכאן, הי' זה בתנאי מפורש באם במשך שנה זו תהי' הטבה ניכרת בהנהגתו,
 שרק זו תשמש הוכחה שכדאית נסיעתו לכאן, ובאם לא נראית הטבה זו, מובן שהרי נשאר הנני
 בדעתי מאז, שטוב לפניו, וכמו שאמרתי לו בארוכה בהיותו כאן, שימשיך להיות ב... בקירוב מקום
 להוריו שי', ופשוט שדעתי כן, מפני שלפי הנ"ל זוהי טובתו באמת, ולכן תמי' באם לא נתקיים תנאי
 האמור, ההתאמצות שדוקא יסע לכאן.

...וכיון שנמצאים אנו בהימים דחתימה וגמר חתימה ואמרו רז"ל שהכל הולך אחר
 החתום, הנה יהי רצון שתהי' החתימה וגמר חתימה בטוב הנראה והנגלה בכל הענינים הן בגשמיות
 והן ברוחניות, ומתוך שמחה וטוב לבב ינצל כשרונותיו אשר חונן בהם להרמת קרן ישראל סבא,
 אשר לנצח כח עלומיו בו כיון שקשור ודבוק הוא בזה, עליו נאמר עתיק יומין יתיב, ועל ידי קיום
 הציווי הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום כו' בא גם המסובב וכמ"ש ואתם הדבקים
 בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

בברכת חתימה וגמח"ט.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

אודות חג הסוכות נאמר בתורה:

1 חג' הספּוֹת שְׁבַעַת יָמִים לַהֲנוּךְ², וּמִבֵּיא הַצִּמָּח צֶדֶק³,
 2 שְׁמִפְסוּק זֶה לְמַדִּים שְׁקֻדוּשָׁה חֲזִילָא שְׁקֻדוּשָׁה חֲלָה עַל עֲצֵי
 3 סוּפָה, כְּדֵאיִתָּא בְּגַמְרָא⁴ מִנֵּן לְעֲצֵי סוּפָה שְׁאַסוּרִין בְּשִׁימוּשׁ
 4 אַחַר כָּל שְׁבַעַת שְׁבַעַת יָמֵי הַחַג,
 5 שְׁנֶאֱמַר בְּתוֹרָה חֲגַת הַסְּפּוֹת
 6 שְׁבַעַת יָמִים לַה', וְתַנְיָא רַבִּי
 7 יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אוֹמֵר, מִנֵּן
 8 שְׁפִשֵׁם שְׁחַל שָׁם שְׁמַיִם עַל
 9 הַחֲגִיגָה בַּחֲמוֹת שֶׁהוֹקְדָשׁוּ לְקֶרְבַן
 10 חֲגִיגָה (שְׁלָמִי קֶרְבָּנוֹת שְׁלָמִים שֶׁל
 11 חֲגִיגָה לִיאָסֵר בְּכָל שִׁימוּשׁ אַחַר
 12 מְשֻׁהוֹקְדָשׁוּ לְקֶרְבַן) כֶּף חָל
 13 שָׁם שְׁמַיִם עַל הַסּוּפָה,
 14 תְּלָמוּד לֹאמַר חֲגַת הַסְּפּוֹת
 15 שְׁבַעַת יָמִים לַה', מַה חֲגַת
 16 (קֶרְבַן חֲגִיגָה יֵשׁ בּוֹ קְדוּשָׁה) לַה',
 17 אִף סוּפָה יֵשׁ בָּהּ קְדוּשָׁה לַה'
 18 [וְהֵינְנוּ, דְּכִינּוֹן שְׁבַפְסוּקִים
 19 אֵלּוּ מְדוּבָר בְּעֵנִין חֲגַת
 20 הַסּוּפּוֹת, הֵיזָה הַכְּתוּב יָכוֹל
 21 לֹאמַר (בְּלִשׁוֹן סְתָמִי) חֲגַת
 22 שְׁבַעַת יָמִים לַה', וּמִמֵּילָא
 23 הֵיזָה מוּכָן שֶׁהַפְּנוּנָה הִיא לְחַג
 24 הַסּוּפּוֹת, וּמִזָּה שֶׁהַכְּתוּב
 25 מְפָרֵשׁ חֲגַת הַסּוּפּוֹת, לְפִינָן אַנּוּ
 26 לְמַדִּים שְׁפִשֵׁם שְׁחַל שָׁם שְׁמַיִם
 27 עַל קֶרְבַן חֲגִיגָה כֶּף חָל שָׁם
 28 שְׁמַיִם עַל עֲצֵי הַסּוּפָה], וּמִבֵּיא
 29 אַדְמוּר הַצִּמָּח צֶדֶק גַּם מַה
 30 שְׁכַתְבוּ הָאֲחֵרוֹנִים⁵, דְּהָיוּ
 31 לִיָּה קְדוּשַׁת הַגּוֹף שְׁקֻדוּשַׁת עֲצֵי
 32 הַסּוּכָה הִיא 'קְדוּשַׁת הַגּוֹף' (כְּשֵׁם
 33 שְׁקֻדוּשַׁת הַחֲגִיגָה הִיא
 34 קְדוּשַׁת הַגּוֹף). וְכַמְבּוֹאֵר

בס"ד. שבת חול המועד סוכות,

ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 חג' הספּוֹת שְׁבַעַת יָמִים לַהֲנוּךְ², וּמִבֵּיא הַצִּמָּח
 2 צֶדֶק³, שְׁמִפְסוּק זֶה לְמַדִּים שְׁקֻדוּשָׁה
 3 חֲזִילָא עַל עֲצֵי סוּפָה, כְּדֵאיִתָּא בְּגַמְרָא⁴ מִנֵּן
 4 לְעֲצֵי סוּפָה שְׁאַסוּרִין כָּל שְׁבַעַת, שְׁנֶאֱמַר חֲגַת
 5 הַסְּפּוֹת שְׁבַעַת יָמִים לַה', וְתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה בֶּן
 6 בְּתִירָא אוֹמֵר, מִנֵּן שְׁפִשֵׁם שְׁחַל שָׁם שְׁמַיִם עַל
 7 הַחֲגִיגָה (שְׁלָמִי חֲגִיגָה לִיאָסֵר מְשֻׁהוֹקְדָשׁוּ) כֶּף
 8 חָל שָׁם שְׁמַיִם עַל הַסּוּפָה, תְּלָמוּד לֹאמַר חֲגַת
 9 הַסְּפּוֹת שְׁבַעַת יָמִים לַה', מַה חֲגַת (חֲגִיגָה) לַה',
 10 אִף סוּפָה לַה' [וְהֵינְנוּ, דְּכִינּוֹן שְׁבַפְסוּקִים אֵלּוּ
 11 מְדוּבָר בְּעֵנִין חֲגַת הַסּוּפּוֹת, הֵיזָה הַכְּתוּב יָכוֹל
 12 לֹאמַר (בְּלִשׁוֹן סְתָמִי) חֲגַת שְׁבַעַת יָמִים לַה',
 13 וּמִמֵּילָא הֵיזָה מוּכָן שֶׁהַפְּנוּנָה הִיא לְחַג הַסּוּפּוֹת,
 14 וּמִזָּה שֶׁהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ חֲגַת הַסּוּפּוֹת, לְפִינָן אַנּוּ
 15 לְמַדִּים שְׁפִשֵׁם שְׁחַל שָׁם שְׁמַיִם עַל הַחֲגִיגָה כֶּף חָל שָׁם
 16 שְׁמַיִם עַל עֲצֵי הַסּוּפָה], וּמִבֵּיא גַּם מַה שְׁכַתְבוּ הָאֲחֵרוֹנִים⁵, דְּהָיוּ לִיָּה קְדוּשַׁת הַגּוֹף (כְּשֵׁם
 17 שְׁקֻדוּשַׁת הַחֲגִיגָה הִיא קְדוּשַׁת הַגּוֹף). וְכַמְבּוֹאֵר בְּשִׁלְחַן עֲרוּךְ אַדְמוּר הַזֶּקֶן⁶
 18 הַסֵּכֶף מִן הַתּוֹרָה, וּמְדַבְּרֵי סוּפָרִים אָסוּר לְהַסְתַּפֵּק מִעֲצֵי
 19 זֶה הוּא בְּמִצְוֹת סוּפָה דְּוָקָא, מַה שְׂאִין בֶּן בְּשָׂאֵר מִצְוֹת, הֵנָּה אָפִילוּ מִצְוֹת
 20 צִיצִית שְׁשִׁקוּלָה כְּנָגַד כָּל הַמִּצְוֹת⁷, כְּמוֹ שְׁכַתְבוּ⁸ וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת
 21 כָּל מִצְוֹת ה', שְׁמַנְנָן גִּימְטְרִיא שֶׁל צִיצִית שֵׁשׁ מְאוֹת, וּשְׁמוֹנָה חוּטִים וְחֲמִשָּׁה
 22 קָשָׁרִים הָרִי תְּרִי"ג, הָרִי אֵין קְדוּשָׁה חֲלָה עַל הַצִּיצִית, רַק דָּאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ

ביאור בדרך אפשר
 36 בְּשִׁלְחַן עֲרוּךְ אַדְמוּר הַזֶּקֶן⁶ (שְׁזָהוּ פְּסַק דִּין בְּנוֹגַע לְפַעַל
 37 הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה), שְׁפִל שְׁבַעַת יָמֵי הַחַג אָסוּר לְהַסְתַּפֵּק לְקַחַת
 38 וּלְיַהֲנוֹת הַנָּאָה כְּלִשְׁחֵי מִעֲצֵי הַסֵּכֶף שֶׁל הַסּוּכָה מִן הַתּוֹרָה, וּמְדַבְּרֵי
 39 סוּפָרִים מְדַרְבְּנָן אָסוּר לְהַסְתַּפֵּק אָפִילוּ מִעֲצֵי הַדְּפָנוֹת. וְעֵנִין
 40 זֶה שְׁחַפְצֵי הַמִּצְוָה קְדוּשִׁים בְּקְדוּשַׁת
 41 הַגּוֹף וְאִסוּרִים בְּהִנָּא אַחֲרַת מַלְכָּה
 42 הַמִּצְוָה הוּא בְּמִצְוֹת סוּפָה
 43 דְּוָקָא, מַה שְׂאִין בֶּן בְּשָׂאֵר
 44 מִצְוֹת, הֵנָּה אָפִילוּ מִצְוֹת
 45 צִיצִית שְׁשִׁקוּלָה כְּנָגַד כָּל
 46 הַמִּצְוֹת⁷, כְּמוֹ שְׁכַתְבוּ⁸ בְּתוֹרָה
 47 וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ אֶת הַצִּיצִית
 48 וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה',
 49 שְׁמַנְנָן גִּימְטְרִיא שֶׁל צִיצִית
 50 שֵׁשׁ מְאוֹת, וּשְׁמוֹנָה חוּטִים
 51 וְחֲמִשָּׁה קָשָׁרִים הָרִי תְּרִי"ג,
 52 וְנִמְצָא מִמִּצְוֹת צִיצִית מְזַכֵּרָה אֶת כָּל
 53 תְּרִי"ג מִצְוֹת, וְזוּמָה מוּכָן שֶׁהִיא מִצְוָה
 54 חֲשׁוּבָה בְּיֹתֵר, בְּכָל זֹאת הָרִי אֵין
 55 קְדוּשָׁה חֲלָה עַל הַצִּיצִית, רַק
 56 דָּאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן דְּבָרִים
 57 כַּאֲלֵה שֶׁהֵם בִּיזוּן מְשׁוּם בִּיזוּי

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו ד"ה בסוכות תשבו (לעיל ע' 86 ואילך). (2) אמור כג, לד. (3) אוה"ת דרושים לסוכות ע' א'תשה ואילך. וראה גם אוה"ת אמור (כרך ד) עה"פ (ע' א'צז). (4) ביצה ל, ב (ובפרש"י). (5) אלי" רבה או"ח סתרל"ח – בשם עבודת הקודש. ועיין בפמ"ג על המג"א שם סק"ג. (6) או"ח סתרל"ח. וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 357. (7) פרש"י שלח טו, מא. רמב"ם ה"ל, ציצית בסופן. (8) שלח שם, לט ובפרש"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מצוה⁹ (והיינו שְׁזָהוּ הסיבה שאין להשתמש בציצית לדבר של ביוזין
 2 רק כְּדִי לְשַׁלּוֹל הַיִּפְף עֲנִינַן הַכְּבוֹד, אָבָל בְּסוּכָה יֵשׁ קְדוּשַׁת
 3 הַגּוֹף בְּסוּכָה עֲצוּמָה). וְהָא דְאִיתָא זוה שמוכא בַּגְמְרָא¹⁰ דְּסוּכָה
 4 וְצִיצִית הֵן רַק תְּשִׁמִּישִׁי מִצְוָה וְנִזְרָקִין, והיה אפשר להבין מכך
 5 שגם בסוכה אין קדושה, הֵיִינוּ
 6 לְאַחַר שְׁעֵבְרָה מְצוּוֹתָן, אחרי
 7 שכבר לא לובשים את הציצית למצוה
 8 ואחרי שכבר עברו ימי חג הסוכות,
 9 אָבָל בְּשַׁעַת שְׁבַעַת יָמֵי
 10 הַסּוּכּוֹת חַל קְדוּשָׁה עֲלֵיהוּ
 11 עליהם, על עצי הסוכה. וְצִירֵךְ
 12 לְהִבִּין מֵאִי שָׁנָא בְּמָה שׁוֹנָה
 13 ומיוחדת סוּכָה מְצִיצִית וְשָׂאָר
 14 תְּשִׁמִּישִׁי מִצְוָה, שְׁדוּקָא גְבִי
 15 סוּכָה וְלֹא בְּמִצְוֹת אַחֲרוֹת הַמּוּגְדָרוֹת
 16 'תשמישי מצוה' יֵשׁ קְדוּשַׁת
 17 הַגּוֹף. ?
 18 (ב) וְיִוֵּבֵן בְּהֶקְדָּם מָה שְׁנַתְּבָאָר
 19 לְעִיל¹¹ במאמר דיבור-המתחיל
 20 'בסוכות תשבו' שנאמר בליל ב' דחג
 21 הסוכות שנה זו, תשל"ד, שְׁבַמְצוֹת
 22 סוּכָה נוֹגַעַ חֲשׁוֹב בְּעֵינֵךְ
 23 שְׁתַּהֲיָה הַמִּצְוָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
 24 הָעֲנִינִים, דְּהֵיִינוּ בְּאַכִּילָה
 25 וְשִׁתְיָה גְשְׁמִית דְּדוּקָא, וכאמור
 26 במאמר הנזכר שלימוד ותפילה יכולים
 27 להיות, לפי החורץ, גם מתוך לסוכה,
 28 אבל אכילה ושתייה צריכה להיות דוקא
 29 בסוכה, וְכֵן צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַנְּאָה
 30 גְשְׁמִית מִצַּל הַסּוּכָה (שְׁצִירֵךְ
 31 לְהִיּוֹת כְּמוֹת הַסֶּכֶךְ שֶׁתַּהֲיָה צִלְתָּהּ
 32 מְחַמְתָּהּ דְּדוּקָא¹²),
 33 שְׁלֵכֵן הַמִּצְטַעַר שֶׁאֵינוֹ נִהְנֶה
 34 מֵהִישִׁיבָה בְּסוּכָה אֵלֹא הַיִּפְף, הישיבה
 35 בְּסוּכָה גּוֹרֵמַת לוֹ צַעַר, פְּטוּר מִן
 36 הַסּוּכָה¹³. וּמִטַּעַם זֶה מֵאַחַר
 37 שהישיבה בסוכה צריכה להיות
 38 באכילה ושתייה והנאה גשמית דוקא
 39 נִמְשָׁקֶת גַּם קְדוּשַׁת הַמִּצְוָה

(9) שו"ע או"ח רסכ"א. וש"נ. וראה רמב"ם שם ה"ט. (10) מגילה כו, ב. (11) ד"ה בסוכות תשבו פ"ג (לעיל ע' 87).
 (12) רמב"ם הל' סוכה פ"ה הי"ט ואילך. תוס' ו' אדה"ז או"ח רסתרל"א. (13) רמב"ם שם פ"ו ה"ב. תוס' ו' אדה"ז שם
 סתר"מ ס"ד (ס"ה ואילך). (14) פרק לה ואילך. (15) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב. (16) ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.
 רמב"ם הל' ק"ש בסופן.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צריכות להיות בגשמיות דוקא **בַּאִים כָּל הַמְצוֹת בְּמִדְהָ וְהַגְבֵּלָה**
 2 **גְּשְׁמִית דִּקְא** 17 (כמבואר באגרת הקודש שבספר התניא: "רוב המצוות
 3 יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גולדין והתפילין אצבעים על
 4 אצבעים ומורובעות דוקא והלולב ד' טפחים והסוכה ז' טפחים והשופר טפח
 5 והמקוה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן
 6 שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים בני
 7 שנה ואילים בני שתיים ופירים כר', וכן
 8 במעשה הצדקה וגמ"ח בממונו אף
 9 שהוא מהעמודים שהעולם עומד
 10 עליהם וכדכתיב עולם חסד יבנה
 11 אפילו-הכי יש לה שיעור קצוב חומש
 12 למצוה מן המובחר ומעשר למדה
 13 כינונית כר'), **וְעַד שְׁאֲפִילוּ**
 14 **הַמְצוֹת שֶׁבַחְתָּה הַלְבָבוֹת,**
 15 **שֶׁכָּלְלוֹתָם הֵם מְצוֹת אֱהָבָה**
 16 **וְיִרְאָה,** כמו שנאמר בתורה **וְאֱהָבְתָּ**
 17 **אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ**
 18 **וּבְכָל נַפְשְׁךָ גו'** 18, וזהו ציווי על
 19 מצות אהבת ה' **וְאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ**
 20 **תִּירָא** 19, וזהו ציווי על מצות יראת
 21 ה' **שֶׁהֵם** המצוות התלויות בלב
 22 ובכללות אהבה ויראה, **עֲנִינִים**
 23 **רוחְנִיִּים** ולא דברים גשמיים
 24 מעשיים, בכל זאת **הָרִי גַם הֵם**
 25 המצוות שהן ענינים רוחניים **צְרִיכִים**
 26 **לְהִיּוֹת נִגְשָׁיִם בְּלֵב הַגְּשָׁמִי**
 27 **דִּקְא, אֱהָבָה גְּשְׁמִית וְיִרְאָה**
 28 **גְּשְׁמִית שְׁפוּעָלִים עַל הַלֵּב**
 29 **הַגְּשָׁמִי עֲנִין שֶׁל פִּיּוּץ בַּמַּצָּב**
 30 **שֶׁל יִרְאָה אוֹ הַתְּרַחֲבוֹת**
 31 **וְהַתְּפַשְׁטוּת** 20 במצב של אהבה,
 32 וכמבואר בחסידות שבאהבת ה' צריכה
 33 להיות תחושה של אהבה בלב הגשמי,
 34 לפחות כמו שהלב מרגיש אהבה
 35 ומשיכה לדבר גשמי וביראת ה' צריכה
 36 להיות תחושה של אימה ופחד בלב
 37 הגשמי בדיקו כמו שאדם חש מדבר
 38 גשמי שהוא ירא ממנו.
 39 **וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר,** לתוספת ביאור ענין המצוות בגשמיות דוקא הנה לכל
 40 **לְרֹאשׁ יִשְׁנֶה מַעְלַת הַדְּבָר הַגְּשָׁמִי שְׂרָאוֹי וּמוֹכָשֵׁר לַעֲשִׂיַת**
 41 **הַמְצוּהָ, שֶׁהוּא** הדבר שאפשר לקיים בו מצוה **מְזוּבָּךְ וּמוֹעוּדוֹן יוֹתֵר**
 42 **מִשְׁאָר הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים שְׂאִינָם רְאוּיִים לְקִיּוֹם הַמְצוּהָ**

(כמבואר בדרוש מאמר דיבור המתחיל **יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מְלָכוֹת**
שְׁבִתוֹרָה אוֹר 21 לאדמו"ר הזקן **וּבְשַׁעֲרֵי אוֹרָה** 22 לאדמו"ר
 האמצעי). **וְנוֹסֵף לְזֶה יִשְׁנֶה הָעִילוּי הַנַּעֲלָה יוֹתֵר שְׁנַעֲשֶׂה בְּדָבָר**
הַגְּשָׁמִי בְּשַׁעֲה שְׁמִקְוִימִים בּוֹ אֵת הַמְצוּהָ בְּפוּעֵל, כְּמוֹ
בְּמְצוֹת תְּפִילִין, שְׁכַּאֲשֶׁר
הַתְּפִילִין מוֹנְחִים עַל
הַשּׁוּלְחָן, אִף שֶׁכָּבֵר יֵשׁ בְּהֵם אֵת
הַמַּעֲלָה שֶׁל דָּבָר רְאוּי וּמוֹכָשֵׁר לְקִיּוֹם
בּוֹ אֵת מְצוֹת תְּפִילִין, עֲדִיין אֵין בְּזָה
הַשְּׂרָאָת פְּנִימִיּוֹת רְצוּנוֹ
וְתִבְרָךְ כָּלֵל, וְאִין הַאֲלוּקוֹת שׁוֹרָה
עַל תְּפִילִין אֵלוֹ דְּאָף שְׁבַפְרָשֵׁת
קִדְשׁ פְּרֻשֵׁת 'קִדְשׁ לִי כָל כְּבוֹד', אַחַת
מֵאַרְבַּע הַפְּרֻשׁוֹת שֶׁבַחְתָּה תְּפִילִין
הַקְּתוּבָה בְּקֶלֶף יֵשׁ רְמֵז
לְהַשְּׂרָאָת אוֹר חֲכָמָה
דְּאֲצִילוֹת, הַאוֹר הַאֲלוּקִי שֶׁל סְפִירַת
הַחֲכָמָה הָעִילוּנָה הַמְאִירָה בְּעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת (הָעוֹלָם הַרְּאשׁוֹן וְהַנַּעֲלָה
בְּיוֹתֵר מֵאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכִּלְיִים שֶׁל
אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה) מְכַל
מְקוֹם, אֵין הָאוֹר הַאֲלוּקִי שֶׁל
הַחֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת שׁוֹרָה בְּכָלֵל שֶׁל
הַתְּפִילִין אֲלָא כְּשֶׁהָאָדָם מְנִיחָם
בְּרֹאשׁוֹ דִּקְא, וּמְקִיִּים אֵת מְצוֹת
תְּפִילִין בְּפוּעֵל כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר
לְעִיל 23 במאמר דיבור המתחיל
 'בסוכות תשבו' הנוכר, שדוקא פעולת
 האדם היא הממשיכה את האור האלוקי
 במצוות. **וּבְזָה** בענין זה של השראת
 הקדושה על ידי קיום המצוות **גּוֹפֵא**
עֲצֻמוֹ יֵשׁ חִילּוּקִים הַבְּדִלִים בֵּין
מְצוּהָ אַחַת לַחֲבֵרְתָּהּ, שְׁלֵא בְּכָל
הַמְצוֹת הַשְּׂרָאָת הַקְּדוּשָׁה הִיא בְּשׁוֹה
וּכְמוֹ לְמַשֵּׁל הַחִילּוּק הַהַבְּדֵל בֵּין
סוּכָה לְצִיצִית וּשְׂאָר תְּשֻׁמִּישֵׁי
מְצוּהָ, שְׂדוּקָא גְּבִי סוּכָה וְלֵא
בְּצִיצִית לְמַשֵּׁל יֵשׁ קְדוּשַׁת הַגּוֹף
בְּנֻזָּךְ לְעִיל, וְלֵא רַק בְּעַת קִיּוֹם הַמְצוּהָ, אֲלָא גַם
גְּמָר קִיּוּמָהּ וְגַם כְּשֶׁהָאָדָם יוֹצֵא מִן הַסּוּכָה, עֲדִיין יֵשׁ הַשְּׂרָאָת קְדוּשָׁה עַל
הַסּוּכָה וְלִכֵּן מְאִיר בָּהּ עֲדִיין בְּגִילּוּי קְדוּשַׁת הַסּוּכָה כְּמוֹ בְּעַת
קִיּוֹם הַמְצוּהָ כְּפִי שֶׁמְשִׁיךְ וּמְבָאָר.

(17) ראה תניא אגה"ק ס"י (קטו, א). ובכ"מ. 18) ואתחנן ו, ה. 19) שם, יג. 20) ראה סה"מ תרצ"ז ע' 215. וש"נ. 21) מג"א ז, סע"ג ואילך. 22) נו, א ואילך. עז, ב. 23) ד"ה בסוכות תשבו פ"ו (לעיל ע' 90 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וביאור הענין, דהנה נתבאר לעיל²³ במאמר דיבור-המתחיל
 2 'בסוכות תשבו' הנזכר ש'על ידי קיום המצוות נמשכת תוספת
 3 קדושה על נפשו האלקית של האדם שמקיים המצוה,
 4 שזהו ענין התוכן הפנימי של נוסח הברכה שמברכים על קיום מצוה
 5 אשר קדשנו במצוותיו, שעל
 6 ידי המצוות אנו בני ישראל 1
 7 המקיימים את המצוה מתעלים 2
 8 בקדש העליון כו'²⁴ (כמבואר 3
 9 בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן: "הנה
 10 חז"ל תקנו לומר קורם כל מצוה אשר
 11 קדשנו במצוותיו, שעל ידי המצוות
 12 מתעלים בקודש העליון. והענין הוא
 13 דהנה כתיב אני כברוש רענן כו' פירוש
 14 ברוש הוא מין ארו שעריו לא הזקין 8
 15 והוא רך ורענן כשהוא בלחוחו שאז
 16 יכולים לכופפו למטה ובשביל שהוא
 17 גבוה שבאילנות וכשמניחין עליו איזה
 18 דבר כשנכפף למטה, הנה כשחוזר
 19 לאיתנו מגביה את הרבר ההוא למקום
 20 גבוה מאד. וכך הוא על דרך משל...
 21 תורה ומצוות בבחינת למטה
 22 כשמתלבשים בענינים גשמיים
 23 ומגבילים הענינים לתת שיעור וקצבה
 24 לענייני המצוות גשמיים... והוא כמשל
 25 הברוש רענן שנכפף למטה וחוזר
 26 למעלה למקורא עילאה וכו'..."),
 27 וכמו כן נמשכת תוספת
 28 קדושה בהמצוות עצמם
 29 (כנזכר לעיל שדוקא פאשר
 30 האדם מניח תפילין פראשו,
 31 נעשית בהם בתפילין עצמם
 32 השראת פנימיות רצונו
 33 (תברף), ועד שעל ידי זה
 34 נעשה הענין דמקדשי
 35 שמו²⁵, שממשיכים בני ישראל
 36 על ידי קיום המצוות תוספת
 37 קדושה בשמו תברף וענין זה
 38 של 'מקדשי שמך' נתבאר בהרחבה
 39 במאמר דיבור-המתחיל 'בסוכות תשבו'
 40 הנזכר.
 41 אמנם בדרגת הקדושה גופא עצמה יש חילוקי דרגות כו' דהנה פתיב²⁶ קדושים תהיו כי קדוש אני, ודרשו רז"ל²⁷ יכול פמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם. וענין זה נפעל ביום הכפורים, אחת בשנה²⁸, שבו נכנס הפהן הגדול בבית קדשי הקדשים, ועל ידי זה ממשיך בחינת קדושתו שלמעלה מקדושתכם. וכיון שהפהן הגדול מתפלל בשם כל ישראל, נעשית בהם בתפילין עצמם השראת פנימיות רצונו (תברף), ועד שעל ידי זה נעשה הענין דמקדשי שמו²⁵, שממשיכים תוספת קדושה בשמו תברף.
- אמנם בדרגת הקדושה גופא יש חילוקי דרגות כו'. דהנה פתיב²⁶ קדושים תהיו כי קדוש אני, ודרשו רז"ל²⁷ יכול פמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם. וענין זה נפעל ביום הכפורים, אחת בשנה²⁸, שבו נכנס הפהן הגדול בבית קדשי הקדשים, ועל ידי זה ממשיך בחינת קדושתו שלמעלה מקדושתכם. וכיון שהפהן הגדול מתפלל בשם כל ישראל, נעשית בהם בתפילין עצמם השראת פנימיות רצונו (תברף), ועד שעל ידי זה נעשה הענין דמקדשי שמו²⁵, שממשיכים בני ישראל על ידי קיום המצוות תוספת קדושה בשמו תברף וענין זה של 'מקדשי שמך' נתבאר בהרחבה במאמר דיבור-המתחיל 'בסוכות תשבו' הנזכר.
- אמנם בדרגת הקדושה גופא עצמה יש חילוקי דרגות כו' דלכאורה אינו מוכן, הרי כל המועדים כל החגים ולא רק חג

(24) ראה לקו"ת דרושי יוהכ"פ סה, ב. 25) נוסח תפלת העמידה דיו"ט. 26) קדושים יט, ב. 27) ויק"ר פכ"ד, ט. 28) תצוה ל, י. אחרי טז, לד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הסוכות הם מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה²⁹, כנוסח התפילה וְלָמָּה אוֹמְרִים
 2 זְמַן שְׂמִיחָתָנוּ בְּחַג הַסּוּכּוֹת דְּוָקָא, וּמְבוֹאֵר הַטַּעַם בְּזוֹהַר³⁰,
 3 בתורת החסידות, על פי הַמְּשַׁל מִכֵּן הַמְּלִיךְ שֶׁנִּתְרַחַק מֵאֲבִיו
 4 הַמְּלִיךְ, וְאַחַר כֵּן כְּשִׁמְתִּיקָרְבִים בן המלך והמלך בְּבַחֲיַנַּת רֵאִיָּה
 5 מְקָרֹב תִּגְדֵּל הַשְּׂמִיחָה בְּיִתְרָה,
 6 וְעַל זֶה נֶאֱמַר³¹ כְּנִבְרָאת יִשְׁעִיהּ
 7 שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרֹב, 2 אוֹמְרִים זְמַן שְׂמִיחָתָנוּ בְּחַג הַסּוּכּוֹת דְּוָקָא,
 8 ובגמרא דרשו לְרַחוּק שְׁנַעֲשֶׂה 3 וּמְבוֹאֵר הַטַּעַם בְּזוֹהַר³⁰, על פי הַמְּשַׁל מִכֵּן הַמְּלִיךְ
 9 קְרֹב³², כמו בן המלך שהתרחק 4 שֶׁנִּתְרַחַק מֵאֲבִיו הַמְּלִיךְ, וְאַחַר כֵּן כְּשִׁמְתִּיקָרְבִים
 10 מהמלך ואחר כך חזר שְׂזוּהִי 5 בְּבַחֲיַנַּת רֵאִיָּה מְקָרֹב תִּגְדֵּל הַשְּׂמִיחָה בְּיִתְרָה, וְעַל
 11 מַעֲלַת בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה שהיו 6 זֶה נֶאֱמַר³¹ שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרֹב, לְרַחוּק
 12 רְחוּקִים וְנִתְקַרְבוּ, והיא מעלה גדולה 7 שְׁנַעֲשֶׂה קְרֹב³², שְׂזוּהִי מַעֲלַת בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה
 13 יותר ממי שמעולם לא נתרחקו והיו 8 (כְּמֵאֲמַר רַז"ל³³ בְּמִקּוֹם שְׂבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים
 14 תמיד קרובים) 9 (כְּמֵאֲמַר רַז"ל³³ בְּמִקּוֹם שְׂבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים
 15 בגמרא בְּמִקּוֹם שְׂבַעֲלִי תְּשׁוּבָה 10 כְּזִכְיֹת³⁴ (מִמֶּשׁ), שְׂזָהוּ עֲגִינָן אֶתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא
 16 עוֹמְדִים כִּי צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינִם 11 לְנַהוּרָא וּמְרִירוֹ לְמַתְקָא³⁵, וְהֵינִנוּ, שְׂמִיחָ שׂוּכָא
 12 עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה נַהוּרָא, וְלִכֵּן תִּגְדֵּל הַשְּׂמִיחָה בְּיִתְרָה.
 13 וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן מַעֲלַת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּמִצּוֹת סוּכָּה
 14 דְּוָקָא. דְּהֵנָּה, בְּעֲגִינָן סִכּוּף הַסּוּכָּה (שְׂזָהוּ
 15 עֵיקַר עֲגִינָן הַסּוּכָּה שֶׁנֶּאֱרָאתָ עַל שֵׁם הַסִּכּוּף³⁶)
 16 יְדוּעַ שְׁנִמְשָׁךְ מַעֲנֵן הַקְּטוֹרֶת דְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³⁷.
 17 וְנִמְצָא, שְׂבַסְכָּךְ הַסּוּכָּה נִמְשָׁכַת הַקְּדוּשָׁה הַיִּתְרָה
 18 נְעִלִית, בְּחִינַת קְדוּשָׁתִי שְׁלִמְעֵלָה מְקַדּוּשְׁתְּכֶם,
 19 ובאופן שֶׁהַמְּשַׁכָּה הִיא לְמִטָּה מִטָּה, עַד לְמִקּוֹם
 20 הַזְּדוּנוֹת, שְׁגָם הֵם נִהְפְּכוּ לְזִכּוּיֹת (דָּאִף שְׂעִינָן
 21 זֶה נַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, הֲרִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים
 22 הֲרִי זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל עֲלִיָּה מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, וְאֵילוּ
 23 בְּחַג הַסּוּכּוֹת הֲרִי זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל הַמְּשַׁכָּה
 24 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה, כְּנִזְכָּר (לְעִיל), שְׂבַמְקוֹם
 25 הַחֲשׂוּכָא נַעֲשֶׂה נַהוּרָא, וְלִכֵּן נִגְזַע יוֹתֵר (מִבְּשָׂאָר
 26 הַמִּצּוֹת) שֶׁהַקְּדוּשָׁה תִּהְיֶה בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא.
 27 וּבְגִלְלָה זֶה יֵשׁ קְדוּשַׁת הַגּוֹרֵף מִמֶּשׁ בְּגִשְׁמִיּוֹת סִכּוּף
 28 הַסּוּכָּה (וּמְדַרְבְּנָן גַּם בְּדִפְנוֹת).
 29 וְחִסְדוֹת שְׁנִמְשָׁךְ מַעֲנֵן הַקְּטוֹרֶת

(29) נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. (30) ראה לקו"ת שמע"צ פט, ב. המשך וככה תרל"ז פצ"ז (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרלז). ובכ"מ. (31) ישע"י נו, יט. (32) ברכות לד, ב. (33) ברכות שם. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. (34) יומא פו, ב. (35) ראה זח"א ד, א. (36) פרש"י ד"ה כשרין (סוכה יב, א. וראה פרש"י שם ב, א ד"ה ושחמתה). שו"ע אדה"ז שבהערה 6. (37) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' קס. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) וּמִזֶּה מֵהַקְדוּשָׁה הַנְּעֻלִית הַנִּמְשַׁכֶּת בַּחַג הַסּוּכוֹת (וְקִשּׁוּרָה בַּעֲבוּרַת יוֹם
2 הַכִּפּוּרִים וְהַקְדוּשָׁה הַנְּעֻלִית הַנִּמְשַׁכֶּת עַל יְדֵהוּ, כַּמְבוּאָר לְעִיל) נִמְשָׁף אֹר
3 הַקְדוּשָׁה גַם בְּמִצְוֹת אֲרֻבָּעָה מֵיָנִים, שֶׁנִּמְשָׁף הָאֹר הָאֱלוּקִי
4 בְּגִשְׁמִיּוֹת אֲרֻבַּעַת הַמֵּיָנִים יוֹתֵר מִבְּשָׂאָר הַמִּצְוֹת, כִּפִּי
5 שֶׁמִּשְׁיָן וּמְבֹאֵר.
6 וּבַהֲקִדִים, שֶׁעֲנֵן הַשְּׂמָחָה (ד) וּמִזֶּה נִמְשָׁף גַם בְּמִצְוֹת אֲרֻבָּעָה מֵיָנִים,
7 הַמִּיּוּחָדָת, יוֹתֵר מִבְּשָׂאָר הַחֲגִים 2
8 שֶׁבְּסוּכוֹת [שְׂבָאָה מִצַּד גִּילוי 3
9 בְּחִינַת קְדוּשָׁתִי שְׁלֹמְעֵלָה 4
10 מִקְדוּשַׁתְּכֶם שֶׁנִּמְשָׁף בְּיוֹם 5
11 הַכִּפּוּרִים שֶׁעַל יְדֵי זֶה 6
12 מִתְמַלְאִים כָּל הַפְּגָמִים 7
13 וְהַחֲסוּרוֹת, כַּנִּזְכָּר לְעִיל] הוּא 8
14 (בְּעִיקָר) בְּנִטְיַלַת הָאֲרֻבָּעָה 9
15 מֵיָנִים, וְכַמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר³⁸ 10
16 וְלִקְחֶתֶם לָכֵם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן 11
17 פְּרִי עֵץ הָדָר גּוֹ' וּשְׂמַחְתֶּם 12
18 לְפָנָי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת 13
19 יָמִים, הָרִי מְפֹרֵשׁ הַקֶּשֶׁר שֶׁל נִטְיַלַת 14
20 אַרְבַּעַת הַמֵּיָנִים לְעֵנֵן הַשְּׂמָחָה וּמִזֶּה 15
21 מוֹבָן, שֶׁהֶעֱנֵן שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל 16
22 כַּנּוֹגֵעַ לְמִצְוֹת סוּכָה [הַמְשַׁכֶּת 17
23 קְדוּשָׁה נְעֻלִית לְמִטָּה דְּוָקָא, 18
24 דְּבִרְבִּים הַגְּשָׁמִים שֶׁבָּהֶם הוּא קִיּוֹם 19
25 הַמִּצְוָה, הַסֶּכֶךְ וְהַדְּפֻנוֹת, יוֹתֵר 20
26 מִבְּשָׂאָר הַמִּצְוֹת] הוּא לֹא רַק 21
27 לְגַבֵּי מִצְוֹת סוּכָה אֲלָא גַם בְּמִצְוֹת 22
28 נִטְיַלַת אֲרֻבָּעָה מֵיָנִים, 23
29 וְאֲדָרְבָּה, בְּאַרְבַּעַת הַמֵּיָנִים עֵנֵן זֶה 24
30 שֶׁל הַמְשַׁכֶּת הַקְדוּשָׁה הַנְּעֻלִית דְּבִרְבִּים 25
31 הַגְּשָׁמִים הוּא אֲפִילוֹ יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בַּעֲנֵן 26
32 הַסּוּכָה שֶׁהָרִי סוּכָה הוּא עֵנֵן 27
33 הַמְּקִיף שֶׁאֵינֶנּוּ יוֹרֵד לְהַתְּלַבֵּשׁ 28
34 בְּפִנְיִיּוֹת [אֲלָא שֶׁעַל זֶה עַל מִצְוֹת 29
35 סוּכָה נֶאֱמַר בְּתוֹרָה בְּסִפְּוֹת 30
36 תִּשְׁבּוּ³⁹, שֶׁצְּרִיף לְהַמְשִׁיף 31
37 הַמְּקִיף בְּהַתִּישְׁבוֹת⁴⁰ 32
38 (וּכְמִבּוּאָר בַּמֵּאֵמֶר דְּאִמְרוּ רַבִּי צ'": "... תוֹכֵן מִצְוָה זֹו וְיִשִּׁיבָה בּוֹסוּכָה רַעֲנִינָה 33
39 כְּפֹל הַהַתִּישְׁבוֹת בְּהַמְּקִיף וְלֵהִמְשִׁיךְ אֶת הַמְּקִיף בְּהַתִּישְׁבוֹת פְּנִימִית"), אֲבָל 34
40 הַסּוּכָה עֲצֻמָּה הִיא בְּחִינַת מְקִיף], מַה שֶׁאֵין בֶּן נִטְיַלַת 35
41 אֲרֻבָּעָה מֵיָנִים בְּסוּכָה (וְאֵף שֶׁאֲפֹשֶׁר לְקִיּוֹם נִטְיַלַת אַרְבַּעָה מֵיָנִים מַחוּץ 36

(38) אמור כג, מ. (39) שם, מב. (40) ראה ד"ה בסוכות תשכו תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 31 ואילך). ועוד. (41) ראה סידור (עם דא"ח) רסה, סע"ד ואילך [שפז, ג]. המשך תרס"ו ע' לב [מה] ואילך. (42) ד"ה ולקחתם לכם פ"ב (לעיל ע' 66 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 ומתוך שכתבה התורה לשון כפות ולא כתבה עלי תמרים, מכאן אתה למד
41 שצריך שיהיה אותן עלים הראויין לאגדן ולכפותן עם השרדה מחמת שהן
42 עדיין רכים שהרי לא נכתבו נקודות בתורה ופירושו הוא **כפות**"), וענין
43 האחדות שבזה הוא **דאף שיש בלולב כמה עלים נפרדים, וגם**
44 **כל עלה כפול לשנים** שגם זה
45 פירו, **מכל מקום הרי הם כל**
46 **עלי הלולב דבוקים ואחוזים זה**
47 **בזה כאילו הם אחד, והיינו,**
48 **שאף שמצד ה"ש הנברא יש בו**
49 **ענין של פירוד, שהוא**
50 **מחולק לכמה עלים, וגם כל**
51 **עלה מחולק לשנים, הנה**
52 **מצד גילוי האין האלוקי שבהם**
53 **שהוא אחד הרי כולם כפותים**
54 **יחד. ועל דרך זה בענף עץ**
55 **עבות, הה"ס, דאף שצריך**
56 **להיות בו כמה (שלישה)**
57 **עלים, מכל מקום הרי הם**
58 **תלתא בחד קינא⁴⁷, שלושה**
59 **(עלים) בקן אחד, שיוצאים ממקום**
60 **אחד שזה מורה על ענין**
61 **האחדות. וכן בערבה, שאף**
62 **שאין בה טעם ואין בה**
63 **ריח⁴⁸, כדברי המדרש שזה**
64 **מורה שאין בה הענין**
65 **דרוחניות שבגשמיות, שזהו**
66 **ענין הריח, הנה גם בה יש ענין**
67 **האחדות, שלכן נקרא הערבות**
68 **בנמרא אחוינא⁴⁹, על שם**
69 **שגדלים באחונה⁵⁰. וכן**
70 **באתרוג, שהוא הראשון מבין**
71 **ארבעת המינים הנזכר בכתוב**
72 **וראשון במעלה, והאתרוג הוא**
73 **היחיד מבין ארבעת המינים שיש בו**
74 **טעם ויש בו ריח⁴⁸, הרי הוא**
75 **דר באילנו משנה לשנה⁵¹,**

1 **דאילו נתנה רשות לעין לראות כו'⁴³** אבל כל עוד שהרשות הוו
2 אינה נתונה, העובדה שהיש נברא מאין אינה ניכרת ואינה נראית **אלא**
3 שאכן ניתן לדעת שיש נתהווה מאין גם ללא ראיית הדבר, כיון **שגם על**
4 **ידי השכל אפשר להבין שאין דבר עושה את עצמו ואם**
5 **רואים נברא בוודאי יש לו בורא, ועד**
6 **לתורת הפעל שם טוב⁴⁴**
7 **שבריא את העולם אינה**
8 **כמעשה אנוש ותחבולותיו,**
9 שלאחר שהצורך עשה כלי, למשל,
10 הכלי קיים גם ללא פעולה כלשהי מצד
11 הצורך **אלא באופן שדבר הנו'**
12 שבו נברא העולם (בעשרה מאמרות
13 של 'יהי אור', 'יהי רקיע' וכו') **נצב**
14 **ועומד לעולם ככל נברא,**
15 **ומהנה ומחיה ומקיים אותו**
16 **בכל רגע ורגע, ואם 'דבר ה' לא**
17 **יתחדש כל רגע, העולם שנברא יש**
18 **מאין לא יוכל להתקיים אבל זהו**
19 **רק ענין של הבנה והשגה**
20 **בשכל, ולא באופן של ראייה,**
21 **שהרי אין רואים אלא את**
22 **היש הנברא ואילו האין האלוקי**
23 **הבורא נעלם ומכוסה], מה שאין**
24 **בן במצות ארבעה מינים,**
25 **הנה גם אפילו לפני שנתקיימה**
26 **בהם המצוה, רואים בהם**
27 **בגלוי ענין האחדות, שזהו**
28 **מצד גילוי האין האלוקי**
29 **שבה"ש הגשמי.**
30 **וכמבואר בדרושים⁴⁵ מאמרי**
31 **חסידות בנוגע לפרטי ארבעת**
32 **המינים, כיצד בכל אחד מהם ניכר**
33 **ענין האחדות, כפי שממשיך ומפרט**
34 **שבולב שהוא מעין דקל כתיב³⁸**
35 **כתוב בתורה כפת תמרים,**
36 **ודורשים בנמרא אל תקרי כפת**
37 **אלא כפות⁴⁶ (וכמבואר בשולחן-**
38 **ערוך אדמו"ר הזקן: "כפות תמרים זה**
39 **לולב שהוא גדל על אילן של תמרים,**

28 **באחונה⁵⁰. וכן באתרוג, שהוא הראשון בכתוב וראשון במעלה, שיש בו טעם**
29 **ויש בו ריח⁴⁸, הרי הוא דר באילנו משנה לשנה⁵¹, וסובל על עצמו כל שינויי**

(43) תניא שעהיהו"א פ"ג. (44) ראה שם פ"א ואילך. (45) סידור שם רסא [שפא], ג ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ז. פ"צ"ד (סה"מ תרל"ז ח"ב ס"ע תריד ואילך. ע' תרכו ואילך). (46) ראה סוכה לב, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"ה ס"ד. (47) שם, ב. (48) ויק"ר פ"ל, יב. (49) ראה שבת כ, א ובפרש"י שם ד"ה אחוונא. שם, ב ובפרש"י שם ד"ה אחוינא. (50) ראה ד"ה וחג האסיף תשמ"א (תורת מנחם סה"מ תשרי ע' קעד) הערה 31. וש"נ. (51) סוכה לא, ב. לה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ונמצא על העץ כל ימות השנה וסובל על עצמו כל שינויי
2 האוירים תחלופות מזג האויר לאורך עונות השנה עם היותם הפכיים
3 זה מזה, קור וחום קיץ וחרף גו'52, והשינויים במזג האויר הם
4 קיצוניים, ועד שזמן גידולו של האתרוג הוא שלש שנים⁵³,
5 ונמצא שסובל על עצמו
6 שינויי האוירים במשך שלש
7 שגי חזקה⁵⁴, כדברי המשנה,
8 "חזקת הבתים... וכל שהוא עושה
9 פירות תדיר חזקת שלש שנים", ופירש
10 רש"י: "אם החזיק בה שלש שנים
11 שלמות, אין צריך להביא שטר מכירה
12 ואם ערערו עליה בעלים הראשונים זה
13 אומר מכרת לי ואבד שטרי, חזקתו
14 מועלת לו".
15 ולא זו בלבד שהוא האתרוג
16 סובל שינויי האוירים, אלא
17 שגם גדל וצומח ומתפתח מהם,
18 ולא עוד אלא שגם ההתפתחות
19 בעקבות השינויים במזג האויר פועל
20 בו להיות פרי עץ הדר (ועד
21 שממנו מהאתרוג למדים גם על
22 שאר המינים שצריכים
23 להיות הדר⁵⁵), שגם המושג
24 'הדר' ענין התענוג (ויכמו ענין
25 השבת שהוא ענין התענוג,
26 וכידוע בפירוש נוסח הברכה
27 בורא נפשות רבות וחסרון
28 (ולאחרי זה מוסף) להחיות
29 בהם כו', שהוא התוספת
30 להחיות בהם ענין התענוג⁵⁶
31 וכמבואר בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן:
32 " וחסרון הוא מלשון כל מחסורין
33 עלי, כלומר צרכי סיפוקן שהם חסרים
34 וצריכים להם לצורך קיום חיותם שאי
35 אפשר להם להתקיים וזולתם כגון להם
36 ומים, ועל כל מה שבראת להחיות בהם
37 הם שאר הדברים שבראם להתענג בהם
38 כגון מיני פירות). ומפל זה מובן
39 שבגשמיות ארבעת המינים
40 נראה ענין האחדות בגילוי
41 וכאמור, זהו ענין גילוי האין האלוקי ביש הגשמי.

1 ונוסף על המשכת המקיף דסופה בפנימיות על ידי מצנת
2 נטילת ארבעה מינים, כאמור לעיל הרי זה המקיף נמשך
3 בשמיני עצרת ושמתח תורה בפנימיות ממש⁵⁷ (כמבואר
4 ב'המשך' תרס"ו: "... בשמיני עצרת הוא זמן קליטה, דכל האורות והמשכות
5 שנמשכים בראש השנה ויום הכיפורים
6 שאז הם בעולם עדין, והגילוי הוא
7 בסוכות... מכל-מקום בסוכות אינו
8 מאיר עדיין בפנימיות ממש, ועיקר
9 ההמשכה בפנימיות ממש הוא בשמיני
10 עצרת, וזהו עצרת תהיה לכם, שתהיה
11 ההמשכה לכם בבחינת פנימיות..."),
12 ואז בשמיני עצרת ושמתח תורה
13 העבודה היא בריקוד ברגלים
14 [דהגם שהתורה ענינה הבנה והשגה
15 והשגה בשכל, ואפילו תורה
16 שבכתב שגם מי שלא ידע
17 מאי קאמר מהו אומר, היינו שאינו
18 מבין את דברי התורה שקורא יוצא
19 ידי חובת לימוד התורה⁵⁸,
20 הרי צריך להיות זה בדיבור
21 על כל פנים⁵⁸, הנה כאן
22 בשמיני עצרת ושמתח תורה
23 העבודה היא בריקוד ברגלים
24 דוקא ולא בענין שכלי, ואפילו
25 חכמים גדולים הנה עבודתם
26 היא בריקוד ברגלים דוקא⁵⁹,
27 שבה פולם שוים, בשנה
28 מהבנה שכלית שבה יש דרגות ורמות
29 שונות, ובכך בא לידי ביטוי מודגש
30 ענין האחדות.
31 (ה וזהו התוכן הפנימי של הפסוק
32 הפותח את המאמר חג הסוכות
33 שבעת ימים להוי', שדוקא
34 אז בחג הסוכות, יותר מבשאר החגים
35 הוא זמן שמחתנו, פיון שבא
36 חג הסוכות אחרי יום הכיפורים
37 לאחרי שתחילה היה ענין
38 הריחוק מאלוקות על ידי
39 הזדונות כו', ולאחרי זה
40 נעשה הקירוב ביותר על ידי
41 זה שהזדונות נעשו פזיות ממש, על ידי עבודת התשובה שעיקרה

(52) נח ת, כב. (53) ראה רש"י סוכה לה, א (ד"ה ה"ק). (54) ראה ב"מ קו, ב. (55) ראה סוכה לא, א. (56) ראה טור ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רז. (57) ראה המשך תרס"ו ע' שעט [תצט]. (58) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"יב. וש"נ. (59) ראה סה"מ תרפ"ו ס"ע נה. תרפ"ט ע' סז. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ביום הכיפורים שָׁזָהוּ עֲנָן אֶת־הַפָּקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא וּמְרִירו
 2 לְמִתְקָא, הַפִּיכַת חוּשֶׁךְ לְאוּר וּמֵר לַמְתוּק, כַּאֲמֹר לְעִיל, וְהִינְנוּ,
 3 שְׂבִמְקוּם הַחֲשׂוּכָא נַעֲשֶׂה נִהוּרָא (שְׁלֹכֵן נִמְשָׁכַת גַּם בְּסִכְף
 4 הַגִּשְׁמִי קְדוּשַׁת הַגּוֹף מִמֶּשׁ, בְּנִזְכָּר לְעִיל סְעִיף ג שם נחבאר
 5 הַקֶּשֶׁר בֵּין סִכְךְ הַסּוּכָה לַעֲבוּרַת
 6 הַקְּטוּרַת בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הַמְּמַשִּׁכָּה
 7 קְרוּשָׁה נְעִלִית), וְלֹכֵן תִּגְדַּל
 8 הַשְּׂמִיחָה בַּחַג הַסּוּכוֹת בְּיִתְר
 9 לְהִיּוֹת זְמַן שְׂמִיחָתָנוּ.
 10 וּמִהַשְּׂמִיחָה דְחַג הַסּוּכוֹת
 11 נִמְשָׁף עֲנָן הַשְּׂמִיחָה עַל כָּל
 12 הַשְּׂנָה, כְּמוֹ כָּל עֲנִינֵי חוֹדֶשׁ
 13 תְּשָׁרִי, שֶׁהוּא חוֹדֶשׁ הַכְּלָלִי,
 14 שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים עַל כָּל
 15 הַשְּׂנָה⁶⁰. וְעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה
 16 בְּאוּר פְּנֵי מְלֶךְ חַיִּים⁶¹, כְּלִשׁוֹן
 17 הַכְּתוּב בַּמִּשְׁלִי, שְׂנִמְשָׁף חַיִּים
 18 כְּפִשׁוּטוֹ כְּכָל הַמְצַטְרֵף, וְעַד
 19 לְבַחֲנֵינָא חַיִּי הַחַיִּים דְּיּוֹם
 20 הַכִּיפּוּרִים⁶², כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בַּגְּמָרָא
 21 שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא 'מַחִיָּה חַיִּים'
 22 לְגַבֵּי יוֹם הַכִּיפּוּרִים (שֶׁאֵם הַמְּשַׁלַּח אֵת
 23 הַשְּׁעִיר פִּגֵּשׁ אֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לַמַּחֲרַת
 24 יוֹם הַכִּיפּוּרִים בַּמְּקוֹם פּוּמְבֵי, אֹמֵר לוֹ

עֲנָן אֶת־הַפָּקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא וּמְרִירו לְמִתְקָא,
 1 וְהִינְנוּ, שְׂבִמְקוּם הַחֲשׂוּכָא נַעֲשֶׂה נִהוּרָא (שְׁלֹכֵן
 2 נִמְשָׁכַת גַּם בְּסִכְף קְדוּשַׁת הַגּוֹף מִמֶּשׁ, בְּנִזְכָּר
 3 לְעִיל סְעִיף ג), וְלֹכֵן תִּגְדַּל הַשְּׂמִיחָה בְּיִתְר
 4 לְהִיּוֹת זְמַן שְׂמִיחָתָנוּ. וּמִהַשְּׂמִיחָה דְחַג הַסּוּכוֹת
 5 נִמְשָׁף עֲנָן הַשְּׂמִיחָה עַל כָּל הַשְּׂנָה, כְּמוֹ כָּל עֲנִינֵי
 6 חוֹדֶשׁ תְּשָׁרִי, שֶׁהוּא חוֹדֶשׁ הַכְּלָלִי, שֶׁהֵם
 7 נִמְשָׁכִים עַל כָּל הַשְּׂנָה⁶⁰. וְעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה בְּאוּר
 8 פְּנֵי מְלֶךְ חַיִּים⁶¹, שְׂנִמְשָׁף חַיִּים כְּפִשׁוּטוֹ בְּכָל
 9 הַמְצַטְרֵף, וְעַד לְבַחֲנֵינָא חַיִּי הַחַיִּים דְּיּוֹם
 10 הַכִּיפּוּרִים⁶², וְגַם עֲנָן הַתַּעֲנוּג, שְׂנִמְשָׁף מִיּוֹם
 11 הַכִּיפּוּרִים שְׂעַל זֶה נִאָּמַר⁶³ לְהַחֲיוֹתָם בְּרַעֲב,
 12 בְּנִזְכָּר לְעִיל (סְעִיף ד) בְּעֲנָן לְהַחֲיוֹת בְּהֵם נִפְשׁ
 13 כָּל חֵי שְׁזָהוּ עֲנָן הַתַּעֲנוּג. וְעַד שְׂעֲנָן הַשְּׂמִיחָה פּוֹרֵץ גְּדָר⁶⁴,
 14 לְפָנֵינוּ⁶⁵, דְּקָאֵי עַל מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, יְבֹא וַיִּגְאָלְנוּ וַיּוֹלִיכְנוּ קוּמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ,
 15 וּבִקְרוּב מִמֶּשׁ.

60) ראה אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשנ"ו. ברכה ע' א'תתס"ו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תש"ב ע' 49. ועוד. 61) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, ב. ובכ"מ. 62) ראה יומא עא, א. וראה סה"מ הי"ש"ת ע' 44. 63) תהלים לג, יט. וראה לקו"ת שה"ש יד, ב. ובכ"מ. 64) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. 65) ע"פ מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם. אגדת בראשית ספס"ג.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

1 היא, 'זאיש חכם יכפרנה', ילך אצל חכם ויסיר החכם כעסו של
 2 המקום מעליו, על ידי תפילתו.
 3 שנינו במשנה: זה הכלל, כל תקוהם בנחלה יוצאי ירכו קודמין, והאב
 4 קודם לכל יוצאי ירכו. הגמרא מסתפקת בסדר ירושת מת שלא
 5 הניח אחריו זרע: קעי רמי בר חמא, אבי האב של מת, ואחי האב
 6 של מת, כגון אבדקא אבינו, ובנו ישמעאל הבאים לירש כנכסי עשו
 7 בנו של יצחק בן אברהם, שמת ולא הניח אחריו זרע, וכן יצחק
 8 אביו לא הניח זרע, איזה מהן קודם בירושה מבח יצחק אבי המת,

9 האם אברהם אבי יצחק, או ישמעאל אחיו. פושטת הגמרא: אמר
 10 רבא, תא שפע, שנינו במשנתנו, האב קודם בסדר הירושה לכל
 11 יוצאי ירכו, ואם כן, כיון שמת עשיו בלא זרע יורש אותו יצחק
 12 אביו, ואף שכבר מת יצחק, הרי זה כאילו יורש את בנו בקבר,
 13 ומוריש הנחלה לקרוביו, ובירושת יצחק ודאי אברהם אביו קודם
 14 לישמעאל אחיו.
 15 הגמרא מבארת מדוע רמי בר חמא הסתפק, ולא פשט ספיקו
 16 מדברי המשנה: ורמי בר חמא

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להקפות שניות בירושלים עיה"ק, באה"ק תובב"א

ב"ה, ערב חג הסוכות, ה'תנש"א
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בירושלים עיר קדשנו תוב"ב אמן
בתוככי כל עמנו בני ישראל השמחים
בשמחת התורה בכל מקום שהם – שליט"א

בזמן שהשמחה הכפולה, שמחת ישראל בהתורה ושמחת התורה בישראל,
מקפת ומאחדת את כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד, באיחוד אמיתי
ונצחי,

תוקף ותוכן מיוחד לשמחה זו במקדש מלך עיר מלוכה הנצחית דעמנו הנצחי,
ירושלים השלימה, עיר שחבורה לה יחדיו,

בתוככי כל ארצנו הקדושה, פלטרין של מלך, בשלימותה,

שניתנו בנחלת עולם, לעמנו גוי קדוש עם עולם, מאלקי עולם, ככתוב בתורתו
הנצחית –

שלימות הארץ ושלימות העם ושלימות תורתנו הקדושה.

ויהי רצון, שתשוב ירושלים בקרוב ממש ליעודה ותפקידה, וכהבטחת נביא
הגאולה ישעי' אשר ממנה תצא תורה ודבר השם,

ובמהרה בימינו ממש תחזינה עינינו ממש קיום ההבטחה (בלשון הכתובים):

ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי. מצאתי
דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,

המשתתף בשמחתכם – שמחתינו וחותרם בכבוד רב ובתפלה לשנת תורה ושמחה
ושלום אמיתי

מנחם שניאורסאהן

וכהבטחת ... ישנני: ב, ג.
ממזרח ... אל תכלאי: ישעי' מג, ה-ו.
מצאתי ... משחתיו: תהלים פט, כא.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להקפות שניות בכפר חב"ד (נה"ח ועוד), באה"ק תובב"א

ב"ה, ערב חג הסוכות, ה'תנש"א
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בכפר חב"ד (נה"ח כו') אשר באה"ק תובב"א,
על ידי משיח צדקנו
בתוככי כל אחינו בני ישראל השמחים
בשמחת תורה בכל מקום שהם – שליט"א

בזמן שהשמחה הכפולה, שמחת ישראל בהתורה ושמחת התורה בישראל,
מקפת ומאחדת את כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד, באיחוד אמיתי
ונצחי,

תוקף ותוכן מיוחד לשמחה זו בארצנו הקדושה בשלימותה, אשר תמיד עיני
השם אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה.

ויהי רצון, שתהי' הקדושה בגלוי, והשגחת השם עושה פלא בטוב הנראה
והנגלה,

וראו כל עמי הארץ כי בישראל גדול שמו – בשלימות התורה שלימות העם
ושלימות הארץ,

ובמהרה בימינו ממש תחזינה עינינו ממש קיום ההבטחה (בלשון הכתובים):

ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי. מצאתי
דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,

המשתתף בשמחתכם – שמחתינו, וחותם בכבוד רב ובתפלה לשנת תורה
ושמחה ושלוש אמיתי

מנחם שניאורסאהן

תמיד .. שנה: עקב יא, יב.

ממזרח .. אל תכלאי: ישעי' מג, ה"ו.

מצאתי .. משחתיו: תהלים פט, כא.

התוועדות

בס"ד. שיחת ליל ג' דחול המועד סוכות, שמחת בית השואבה ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אמר פעם¹ שישנו פתגם ש"הלשון הוא קולמוס הלב", היינו, שעל ידי דיבור ניתן להעביר את הרגש שבלב, ו"ניגון הוא קולמוס הנפש", שעל ידו נמסר הרגש של הנפש והנשמה.
- 2 ובהתאם לכך, הנה כאשר יהודים מתאספים יחד, אשר, "אכל בי עשרה (יהיו מי שיהיו) שכינתא שריא"², וכפי שמבאר רבינו הזקן³ ש"אף שאינם מדברים בדברי תורה" (או עוסקים במעשה המצוות), הנה עצם העובדה שעשרה מישראל מתאספים יחד בשלום ובאחה, הרי זה גורם השראת השכינה ביתר שאת וביתר עוז,
- 3 – שהרי גם בלאו הכי "מלא כל הארץ כבודו"⁴ ו"לית אתר פנוי מיני"⁵, אלא שענין זה הוא בהעלם והסתר, אך כאשר עשרה מישראל מתאספים יחד (באופן שאין ביניהם מחלוקת וכולם בדעה אחת), הרי זה ממשיך השראת השכינה (יותר מאשר הענין ד"לית אתר פנוי מיני") בגילוי יותר⁶ –
- 4 ובפרט כאשר מתאספים יחד על מנת לבוא להחלטות טובות כיצד לעבוד את ה',
- 5 ומתאספים יחד באופן שמוקפים ב"סוכה", שזוהי אחת המצוות שהקב"ה נתן לישראל כדי שיהיה "רחי בהם"⁷, היינו, שעל ידי כל המצוות בכלל ומצוה זו בפרט נתחזק וניתוסף בענין החיים, לא רק בחיי עולם הבא, אלא גם בחיי עולם הזה, שיהיו חיים הראויים לשמם ("לעבן זאָל זיין געלעבט") בחיים של פועל – פועל שיוסיף בלעשות לו יתברך דירה בתחתונים,
- 6 ונוסף על כל זה הרי זו מצוה שנעשית בזמן שנקרא "זמן שמחתנו", היינו, שהקב"ה מצוה לעשות מצוה זו מתוך שמחה – שמחה כפשוטה, היינו, לא רק שמחת הנשמה, אלא גם שמחת הגוף, שלכן מתבטא הדבר בניגונים שמחים וריקודים שמחים, עד שמגיעים לשמיני-עצרת ושמחת-תורה שאז השמחה היא במילואה ובשלימותה –
- 7 הנה כאשר ישנה "צוותא" זו – בודאי צריך את "קולמוס הנשמה", שזהו ניגון, ניגון חסידי וניגון שמח.
- 8 ב. וניגון זה יהיה התחלה להתוועדות זו, ויסייע לקבל החלטות טובות – "אין טוב אלא תורה"⁸.
- 9 ועיקר הכל – שההחלטה תשאר לא רק בעת רצון ובעת ההתוועדות, אלא ימשיכו זאת על כל השנה כולה, ולא רק בשבת, יום טוב וימים נוראים, אלא גם בימות החול, "בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"⁹.
- 10 וכיון שהתעוררות זו באה מ"זמן שמחתנו" – תהיה ההמשכה על כל השנה כולה גם כן מתוך שמחה, שמחה פנימית, אבל באופן ששמחה זו תחדור ותתגלה גם בחיצוניות, כך, שהשנה כולה תהיה שנה בריאה ושמחה ("אָ געזונטער און פריילעכער יאָר"), הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 11 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון וניגנו ניגון שמחה. אחר כך צוה לנגן "דרכך אלקינו".
- 12 "אני מאמין"]

(6) ראה גם תר"מ חט"ו ע' 21. וש"נ.

(7) אחרי יח, ה.

(8) אבות פ"ו מ"ג.

(9) ואתחנן ו, ז.

(1) ראה סה"ש תש"ט ע' 299. וש"נ.

(2) סנהדרין לט, א.

(3) תניא אגה"ק סכ"ג (קלו, ב).

(4) ישע"י ו, ג.

(5) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב).

* * *

- ג. ידוע מאמר חז"ל¹⁰ אודות ד' המינים – שזוהי המצוה דחג הסוכות, כמו שכתוב¹¹ "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו'" – שהם רומזים על ד' הסוגים שבבני ישראל הכוללים את כל בני ישראל, "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין"¹²;
- בד' המינים ישנו ה"אתרוג" ש"יש בו טעם ויש בו ריח", "לולב" ("כפות תמרים") ש"יש בו טעם ואין בו ריח", "הדס", ש"יש בו ריח ואין בו טעם", ו"ערבה" ש"אין בה טעם ואין בה ריח".
- והענין בזה:
- החילוק בין "טעם" ל"ריח" הוא – ש"טעם" שייך למאכל או משקה שנכנס בתוך מעיו של האדם ונעשה דם ובשר כבשרו ועל ידי זה נהנה ממנו, ומורה על ענין המתקבל בשכל האדם, שמבינו לאשורו כו' ("ער קייט דאָס פּאַנאַנדער") ; מה שאין כן "ריח" הוא ענין של מקיף, והיינו, שמוסיף אמנם חיות ותענוג (שלכן מחוייב בברכת הריח שהיא בכלל ברכות הנהנין), אבל אין זה באופן שנעשה דם ובשר כבשרו, ואינו מתקבל בשכל בהבנה והשגה.
- וענינו בעבודת האדם לקונו – "אני נבראתי לשמש את קוני"¹³, על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה בכל יום ויום – החילוק שבין לימוד התורה לקיום המצוות:
- תורה – "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴, שזהו כמו דבר ש"יש בו טעם", היינו, שצריכים ללמוד זאת בפרטיות ("פּאַנאַנדער־ נעמען") עד שנעשה באופן ש"תורתך בתוך מעי"¹⁵, להיות דם ובשר כבשרו, היינו, חלק מהשכל שלו, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא ריש פרק ה' שהשכל והמושכל נעשים דבר אחד.
- ומצוות – הם בבחינת "גזירה גזרתי חוקה חקקתי"¹⁶ ו"אין לך רשות להרהר בהן"¹⁷, והיינו, שצריכים לקיימם בגלל שכך צוה הקב"ה, ללא נפקא-מינה אם זוהי מצוה שמתקבלת בשכל, או שזוהי חוקה וגזירה – שגם אז יש לקיימה באותה חיות והתלהבות ("ברעין"); וענין זה הוא כמו דבר שאין בו טעם אבל יש בו ריח, והיינו, שיש לאדם הנאה מזה שמקיים מצוותו של נותן התורה, ללא נפקא-מינה אם הוא מבין זאת בשכלו והבנתו אם לאו, אבל זהו ענין שמקיף את האדם.
- וזהו שד' המינים הם כנגד ד' הסוגים שבבני ישראל:
- "אתרוג" ש"יש בו טעם ויש בו ריח" – רומז על אלו ש"יש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים" (מצוות);
- "לולב" ש"יש בו טעם ואין בו ריח" – רומז על אלו שעיקר ענינם הוא לימוד התורה, והיינו, שהם מקיימים גם מצוות, דאם לא כן, הרי "נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו"¹⁸, אבל עיקר עסקם הוא בלימוד התורה, שיושבים באהלה של תורה ו"תורתם אומנתם"¹⁹;
- "הדס", ש"יש בו ריח ואין בו טעם" – רומז על בעלי-עסק שעיקר ענינם הוא קיום המצוות, ויש להם רק קביעות עתים לתורה כפי שחייבים על פי שולחן-ערוך;
- ו"ערבה" ש"אין בה טעם ואין בה ריח" – רומזת על אלו שמפני סיבות שונות ומשונות נמצאים הם

(15) תהלים מ, ט.
 (16) מדרש תהלים (באבער) ט, ב.
 (17) יומא סז, ב.
 (18) ירושלמי ברכות פ"א סה"ב.
 (19) שבת יא, א.

(10) ויק"ר פ"ל, יב.
 (11) אמור כג, מ.
 (12) ר"פ נצבים. וראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
 (13) משנה וברייאת קידושין בסופה.
 (14) ואתחנן ד, ו.

- 1 במעמד ומצב שלפי שעה "אין בהם לא תורה ולא מעשים טובים", אבל אף על פי כן, יש בהם המעלה
2 "שגדלים באחוזנא"²⁰, היינו, שענינם הוא לפעול אחדות ושלום בין כל בני ישראל.
- 3 וכיון ש"גדול השלום", הרי כאשר הם מתקשרים עם שאר ג' המינים, אזי נעשים גם הם מהמצוה
4 הכללית דנטילת ד' מינים, דכשם שאי אפשר לקיימה ללא ה"אתרוג", כמו כן אי אפשר לקיימה ללא
5 ה"ערבה".
- 6 אך התנאי בזה הוא – ש"יעשו כולם אגודה אחת (כדי) לעשות רצונך בלבב שלם" (כהנוסח שתיקנו
7 אנשי כנסת הגדולה).
- 8 ואז, כאשר "ישראל יוצאין מלפני הקב"ה" – לאחר הדין ומשפט דראש השנה ועשרת ימי תשובה
9 ויום הכיפורים – "ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעים דישראל אינון נצחוייא"²¹ ("דידן נצח"²²),
10 היינו, שניצחו בהדין ומשפט דהימים-נוראים, והקב"ה נתן שנה טובה ומתוקה הן בגשמיות והן
11 ברוחניות.
- 12 ד. והנה, אף על פי שישנם ד' מינים, מכל מקום, באמירת הברכה לא מזכירים את כל ד' המינים (או
13 ד' מינים סתם), אלא מברכים "על נטילת לולב" דוקא²³:
- 14 אף על פי שגם "אתרוג" יש בו טעם, כמו הלולב, מכל מקום, כיון שיש בו גם טעם וגם ריח, היינו,
15 שרומז על יהודי שמקדיש חלק מהיום ללימוד התורה, אבל חלק מהיום מוכרח הוא להקדיש למצוות
16 ומעשים טובים, כיון שכבר יצא לעולם ואין תורתו אומנתו – הנה בפרט זה יש ל"לולב" מעלה עליו,
17 היינו, שאלו שתורתם אומנתם ונמצאים באהלה של תורה כל היום, יש להם מעלה אפילו לגבי ה"אתרוג",
18 כיון שה"אתרוג" יש לו כבר שייכות לעולם ואין תורתו אומנתו (אף שעושה זאת על פי שולחן ערוך,
19 כדי למלא שליחותו של הקב"ה).
- 20 ולכן, כאשר צריכים להתחיל את העבודה של כל השנה כולה – אזי לא מספיק סוג העבודה שעוסקים
21 בתורה כמה שאפשר, אבל מוכרחים לעסוק גם בעניני העולם, "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך"²⁴;
22 הוא אמנם יהודי, וגם יהודי דתי, אבל לא באופן כזה צריכה להיות ההתחלה; התחלת השנה צריכה
23 להיות באופן העבודה של "לולב", שתורתו אומנתו.
- 24 וכפי שרואים בחיי האדם בפרט – שבתור הכנה להזמן שיוצא לעולם ישנם שנות החינוך שבהם
25 מלמדים אותו תורה כדי שידע כיצד להתנהג בחיים לאחריו כן.
- 26 וכן הוא בכל יום ויום – שתחלה צריך להיות ענין התפלה, ואחר כך "מבית הכנסת לבית המדרש"²⁵,
27 ללמוד שיעור בתורה; וענין זה נותן לו את ההוראה והכח שלאחרי זה יוכל לצאת בחוץ, מחוץ לביתו,
28 מחוץ לבית-הכנסת ומחוץ לבית-המדרש, ולהתנהג שם כמו "אתרוג" ש"יש בו טעם ויש בו ריח".
- 29 וכמו כן הוא בכל שנה ושנה ובכל אחד ואחת מישראל – שהתחלת השנה צריכה להיות באופן
30 שהעיקר הוא התורה כשלעצמה (ענינו של "לולב"), וענין זה נותן כח שבכל ג' המינים ידעו את המעשה
31 אשר יעשו ואלה אשר לא תעשינה.
- 32 ה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- 33 כיון שעומדים אנו בהתחלת השנה, ונמצאים בהתוועדות עבור בני הישיבות בפרט, שענינם הוא
34 "נטילת לולב",

ח"י ע' 49 ואילך). וש"נ.

(24) עקב יא, יד.

(25) ברכות בסופה. וש"נ.

(20) ראה תו"מ שם ע' 103. וש"נ.

(21) ויק"ר פ"ל, ב.

(22) שם פכ"ד, ג.

(23) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ד ס"ח ואילך (תו"מ

1 — שהרי לעת-עתה תורתם אומנתם, ו"ברצות ה' דרכי איש" 26 ישאר חלק חשוב מהם גם אחר כך
2 באהלה של תורה —
3 אזי יאגדו ויקשרו את עצמם עם כל שאר הסוגים שבבני ישראל — שהרי גם הלולב בפני עצמו אינו
4 מצוה, ומוכרח לצרף אליו הן את האתרוג, הן את ההדס והן את הערבה,
5 ורק אז יכולים לנענע את כל ד' המינים לד' רוחות ולמעלה ולמטה — שהרמז בזה הוא 27 לעכב רוחות
6 רעות וטללים רעים ולהמשיך רוחות טובות וטללים טובים,
7 והיינו, שימשיכו רוב ברכה והצלחה על כל השנה כולה — על ידי זה שבהתחלת השנה תהי' אצל
8 כל אחד ההתחלה בתורה, שבמשך שעות אלו, ימים או שבועות, תהיה "תורתו אומנתו", וענין זה יתן
9 לו את "תקות חוט השני" 28 כיצד להתנהג בכל השנה, שתהיה שנה בריאה ושמחה, בגשמיות וברוחניות.
10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון. הורה לכמה וכמה לומר "לחיים", ואחר כך אמר: האם צריך
11 להזמין את כל אחד בפני עצמו? ...!].

* * *

12 ו. הסדר בניסוך המים וכן ניסוך היין — שהיו מנסכים המים והיין על גבי המזבח לתוך שני נקבים
13 שהיו במזבח, ומשם היו מקלחין ויורדין לשיתין 29.
14 והנה, בנוגע לשיתין — מציינו ב' דעות 30, ודעה אחת היא ש"כרה דוד שיתין", והיינו, שכאשר דוד
15 הכין את כל הענינים עבור בית המקדש 31, כרה גם שיתין, ובמקום זה העמיד שלמה את המזבח, והיין
16 והמים שהיו מנסכים על גבי המזבח היו יורדין לשיתין.
17 ואיתא בגמרא 32: "בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא (צף התהום למעלה) ובעא למשטפא עלמא.
18 אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדי' בתהומא ומנח (כדי שירד וינוח על הנקב),
19 ליכא דקאמר לי' מידי. אמר דוד כל דידע למימר ואינו אומר כו', נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, ומה
20 לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל
21 העולם על אחת כמה וכמה, אמר לי' שרי וכו'".
22 ז. וצריך להביין 33:
23 ישנו כלל בכל התורה שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה 34. ואם כן, הקושיא היא בשתים: (א) לשם
24 מה הוצרך דוד שמישהו יורה לו את הדין, בה בשעה שזהו דבר פשוט שפיקוח נפש דוחה כל התורה
25 כולה? (ב) כאשר אחיתופל הורה שמותר לכתוב שם על גבי חרס ולזרוק למים — למה הוצרך לקל וחומר
26 מ"לעשות שלום בין איש לאשתו", הרי היה יכול ללמוד זאת ב"בנין-אב" מדוגמא של פיקוח-נפש אפילו
27 של נפש אחת, ועל אחת כמה וכמה של כל העולם?
28 וגם בנוגע לדוד ש"דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל (כדאיתא באבות 8 ש"קראו רבו אלופו
29 ומיודעו") והוא היה שם 35 — עדיין אינו מובן: כיון שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, הרי זה דוחה
30 גם את הדין שאסור להורות הלכה בפני רבו, ואם כן, הי' לו להורות הלכה בפני רבו ולפסוק את הדין,
31 כדי להציל את העולם?

(31) ראה דברי הימים-א כב, ג. דברי הימים-ב ב, ו.

(32) שם נג, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(33) ראה בספרים שהובאו ב"המועדים בהלכה" (לרש"י

זעווין) סוכות ריש ע' קטז.

(34) ראה יומא פב, א. ו"ש.

(35) פרש"י סוכה שם.

(26) משלי טז, ז.

(27) סוכה לז, סע"ב.

(28) יהושע ב, יח.

(29) סוכה מח, רע"ב (במשנה) ובפרש"י.

(30) שם מט, א ובפרש"י (ד"ה מעשה) ותוס' (ד"ה א"ת). שם

נג, סע"א ובפרש"י (ד"ה בשעה).

1 ח. והתירוץ הפשוט על זה:

2 מה שהיה בכחו של החרס לסתום את הנקב של התהום – הרי זה רק לפי שנכתב עליו שם קדוש.
3 והיינו, שפעולת הצלת העולם היא מצד הקדושה שיש בכתיבת השם על גבי החרס ובזריקתו אחר כך אל
4 המים. וכדי שיהיה בזה ענין של קדושה – הרי זה רק כאשר מוצאים מקום בתורה שמוותר לעשות זאת,
5 ולולי זאת, הרי כתיבת שם על גבי חרס על מנת להשליכו במים, אין בה ענין של קדושה, ובמילא לא
6 הי' נעשה על ידי זה הצלת העולם.

7 כלומר: בנדון דידן לא מדובר אודות עשיית פעולה שיש בה משום פיקוח-נפש שדוחה את כל התורה
8 כולה – שהרי החרס וכתיבת השם עליו מצד עצמם אין בכחם להציל מהצפת התהום, ואם כן, פעולה זו
9 כשלעצמה היא מחיקת השם שלא לידי תועלת,

10 אלא יש צורך בדבר קדוש, ובעשיה באופן של קדושה – שדוקא אז תוכל פעולה זו להציל את העולם.
11 ולכן יש צורך למצוא דוגמא בתורה על כתיבת שם קדוש בקדושה על מנת למחקו אחרי כן, שפועלת
12 מצד הקדושה שבדבר – שמוזה יהיה ניתן ללמוד בנוגע לכתיבת שם קדוש והשלכתו במים כדי להציל
13 מהצפת התהום.

14 וזהו הלימוד ב"קל וחומר . . . ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה
15 ימחה על המים" – שהתורה מצוה לכתוב את השם ולמחקו על המים, ועל ידי שתיית המים היה נעשה
16 ענין נסי – "הנקי", "אם לא שכב, הנקי, הא אם שכב חנקי"³⁶, שאין זה ענין טבעי, אלא ענין שמצד
17 קדושה, והיינו, שהקדושה נשאר בקיומה אף על פי שכתבת השם היה מלכתחילה על מנת למחקו
18 לאחרי כן; ואם כן הוא "בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו – לעשות שלום לכל העולם על אחת
19 כמה וכמה".

20 ט. וההוראה מזה בנוגע אלינו עתה – שהרי הגמרא (ותורה בכלל) אינה ספר דברי הימים לספר
21 סיפורים, אלא התורה היא מלשון הוראה³⁷, והתורה היא נצחית³⁸, שבכל דור ובכל מקום יכולים ללמוד
22 מזה ענין בנוגע להנהגתו של כל אחד ואחת בחייו ובעניניו:

23 כאשר ישנו ענין שלכאורה יש לו מקום אפילו בתורה – אין לשכוח שהכח של התורה הוא מצד
24 הקדושה שיש בה,

25 אבל כאשר לוקחים את התורה בגלל ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴ – אזי יכול להיות
26 שלא זו בלבד שלא יציל את העולם, אלא אפילו לא יפעל שלום בד' אמות של הפרט, אף על פי שהוא
27 לומד את אותם ענינים שלומד פלוני, אלא שלימודו הוא בקדושה, ובאופן ש"יראתו קודמת לחכמתו"
28 שאז "חכמתו מתקיימת"³⁹.

29 כאשר התורה היא רק "חכמתכם ובינתכם" – הרי היא אמנם חכמה עמוקה, וצריך להיות בה הבנה
30 והשגה, אבל עדיין אין זה ענין שיכולים לילך עמו ולהצליח בכל מקום.

31 מעלתה של התורה לגבי חכמות חיצוניות, להבדיל, היא – שהתורה שולטת על הטבע:

32 חכמות בכלל – ענינם לחקור ולדרוש את הטבע של מציאות היש (לאחרי שנברא ונעשה יש), למצוא
33 את החוקים והתכונות שלו, כדי לידע כיצד לנצל את הדבר. והיינו, שהטבע הוא שליט על החכמה,
34 והחכמה אינה אלא שמוצאת ומגלה מה שנמצא במציאות ובטבע.

(38) ראה תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(39) אבות פ"ג מ"ט.

(36) נשא ה, יט ובפרש"י - מקידושין סב, רע"א. וש"נ.

(37) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

1 אבל התורה היא למעלה מזה שלא בערך – שהיא מושלת ושולטת על הטבע ועל המציאות, שכן,
2 לא זו בלבד שהתורה חוקרת ודורשת כיצד נעשה מציאות ה"יש" מ"אין" (שזהו אחד הענינים שבלמוד
3 תורת החסידות), אלא עוד זאת, שאפילו לאחר התהוות ובריאת המציאות והיש, בכח התורה לשנות את
4 מציאות הטבע בהוה ובעתיד, ואפילו גם בעבר, כדאיתא בירושלמי נדרים⁴⁰ על הפסוק⁴¹ "לא-ל גומר
5 עלי", שכאשר בית-דין עיברו את השנה או החודש, אזי "בתוליה חוזרין", והיינו, שהתורה היא ענין
6 שמושל ושולט על הטבע.

7 אמנם, במה דברים אמורים – כאשר יהודי לומד תורה בגלל שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכוונתו
8 בלימוד זה לקיים ציווי הבורא, כיון שמקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך מקבל עליו עול
9 תורה,

10 על דרך שהיה במתן-תורה שבני ישראל הקדימו נעשה לנשמע⁴², היינו, שתחילה יעשו מה שיאמרו
11 להם, ואחר כך ישמעו ויבינו בשכלם למה נצטוו לעשות כן,

12 ואז – "תומת ישרים נתחם"⁴³, שהתורה מוליכה אותם בדרך הישרה – שמצילים את הד' אמות
13 הפרטיים, ומצילים את העולם מה"מבול" של "מים הזידונים" שמבחוץ לאדם, אפילו מבחוץ לאדם
14 הגשמי ושכלו האנושי.

15 מה שאין כן כאשר "לא זכה"⁴⁴, היינו, שלומד תורה בשעה שאינו מזכך ומברר את עצמו⁴⁵, ובמילא
16 הלימוד הוא בכל הגסות והישות, אלא שיש לו תענוג ("געשמאק") מצד ההבנה וההשגה שבוה, כמו
17 בכל חכמה אחרת – אזי לא זו בלבד שהתורה אינה "סם חיים" עבורו, אלא עוד זאת, שנעשית לו היפך
18 דסם חיים⁴⁴.

19 י. וזהו גם הלימוד שניתן לנו בנוגע להענין דכריית השיתין:

20 ובהקדמה – שתפקידו של האדם והחוב המוטל עליו הוא, שלא להסתפק במה שנמצא אצלו בכיס
21 חיקו ("אין בוזעם-קעשענע") ובר' אמות שלו,

22 – שהרי "ואהבת לרעך כמוך"⁴⁶ "זה כלל גדול בתורה"⁴⁷, ו"כל ישראל ערביין זה בזה"⁴⁸, ולכן, ככל
23 שייטב לו, עליו להשתדל שגם לזולתו יהיה טוב, הן בגשמיות והן ברוחניות, שגם הוא יהנה מה"טעם"
24 של התורה ומה"ריח" של המצוות, ויקיימם בפועל ממש בחיי היום-יומיים,

25 והיינו, שצריך להתייגע ולחפור ("דערגרונטעווען") בכל מציאות העולם כולו, כך, שבכל העולם כולו
26 יאיר "נר מצוה ותורה אור"⁴⁹.

27 וזוהי נקודת מאמר רז"ל⁵⁰ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", היינו, שעל כל אחד
28 בפרט מוטלת האחריות עבור מציאות כל העולם, ו"צריך כל אדם שיראה . . כל העולם חציו זכאי וחציו
29 חייב . . עשה מצוה אחת הרי הכריע . . את כל העולם כולו לכף זכות"⁵¹ (או חס ושלום להיפך).

30 יא. וענין זה מרומז בכך ש"כרה דוד שיתין":

31 "דוד מלך ישראל חי וקיים"⁵² – שנותן כח לכנסת ישראל אפילו במשך ימי הגלות – מורה רמז
32 שצריכים לחפור בעומק עד התהום. והיינו, שאין להסתפק בכך שבחיצוניות ובגלוי ("אויבן-אויף") הכל

(47) תו"כ ופרש"י עה"פ.
(48) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
(49) משלי ו, כג.
(50) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).
(51) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.
(52) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

(40) פ"ו סה"ח. וש"נ.
(41) תהלים נו, ג.
(42) שבת פח, א.
(43) משלי יא, ג. וראה שבת שם, רע"ב.
(44) יומא עב, ב.
(45) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 279.
(46) קדושים יט, יח.

- 1 מתוקן אצלו, אלא צריך להשתדל שענין של תומ"צ יחדור ויגיע להעומק של הגשמיות והחומריות, עד
2 לתהום.
- 3 אמנם, כאשר פוגשים בהגשם והחומר, יכול להיות שלא זו בלבד שאין לו כח לברר ולזכך את הגשם
4 והחומר ולעשות ממנו מצוה, אלא אדרבה – שהגשם והחומר עולה למעלה מעלה ורוצה להציף את המקום
5 שבו צריכים לבנות את המזבח ובית המקדש.
- 6 ואז בא בן-תורה ואומר, שכיון שזהו ענין של פיקוח נפשות שדוחה כל התורה כולה, אין להתחשב
7 בשום דבר, ויכולים למחוק שמו הקדוש על המים, העיקר שיוכלו לפעול ענין של מצוה כו'.
- 8 ועל זה אומרים לו: אין הדבר כן ("עס הויבט זיך ניט אָן" (...); אין לך ענין שדוחה תורה! – הסיבה
9 לכך שפיקוח נפשות דוחה את כל התורה, היא, בגלל שישנו דין בתורה שפיקוח נפשות יכול לדחות את
10 התורה, ולא בגלל שפיקוח נפשות מצד עצמו הוא למעלה מהתורה.
- 11 כאשר התורה פוסקת שישנם מקרים מיוחדים שמשום פיקוח נפשות יכולים לעשות פעולה זו וזו –
12 הרי זה נעשה דין בתורה כמו הדין של שמירת שבת, אכילת כשר, הנחת תפילין וכל שאר עניני התורה
13 ומצוות;
- 14 וכשם שמצוות תפילין צריכים לקיים אפילו אם לא מבינים בשכל כיצד משפיע הדבר על בריאות
15 הגוף, ובריאות הלב והמוח, אלא צריכים לעשות זאת רק משום שכך גזר הקב"ה בתורתו – כן הוא גם
16 במקרים מסויימים ובתנאים מיוחדים שעושים פעולה שדוחה ענינים של תורה משום פיקוח נפשות, הרי
17 זה רק משום שהתורה קבעה את הדין שבמצב כזה צריכים לעשות באופן כזה; כך אומרת התורה!
- 18 ולולי זאת, כאשר עושים זאת שלא כפי הוראת התורה – אזי גם כאשר מדובר בפיקוח נפשות, הנה
19 לא זו בלבד שלא יפעלו הצלת הנפש, אלא עוד יוסיפו שבר על שבר, וחורבן על חורבן, כיון שעושים
20 דבר כזה שהתורה אומרת שאין לעשות זאת אפילו משום פיקוח נפשות.
- 21 וכאמור, שדוקא כאשר מוצאים בתורה ש"לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב
22 בקדושה ימחה על המים", היינו, שכאשר מדובר אודות ענין פרטי אומר הקב"ה "שמי שנכתב בקדושה
23 ימחה על המים", כדי להציל יהודי זה עם הענינים שלו – אזי למדים מזה קל וחומר ש"לעשות שלום
24 לכל העולם על אחת כמה וכמה".
- 25 יב. וזוהי גם הוראה כללית באופן לימוד התורה:
- 26 אימתי יכול לימוד התורה להציל מה"מבול" של "מים הזידונים",
- 27 – כמו שכתוב⁵³ "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", כפי שמבאר רבינו הזקן⁵⁴ שישנה אהבת
28 ה' בכל אחד ואחד מישאל, כמו שכתוב⁵⁵ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך",
29 ולעומת זאת ישנם ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה, ולמטה מזה, "מים הזידונים" מהענינים ההפכיים,
30 ועל זה נאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" –
- 31 רק כאשר עושים זאת על פי הוראת התורה – ככבודן דידן, שהתורה אומרת שמותר לזרוק לתוך התהום
32 שמו שנכתב בקדושה,
- 33 וכאשר עושים זאת מפני שהתורה אומרת לעשות כן – הרי זה סותם את הנקב שבפי התהום,
34 ולא זו בלבד שמי התהום אינם מציפים את מקום המזבח ובית המקדש, ועל ידי זה את כל העולם
35 כולו, אלא אדרבה – ה"שיתין" נשארים קיימים לעד ולעולמי עולמים,

(55) ואתחנן ו, ה.

(53) שה"ש ח, ז.
(54) תו"א ר"פ נח.

1 וכאשר בני ישראל באים לבית המקדש ומקיימים מצוותו של הקב"ה לנסך מים בשמחה (מצוה שלא
2 נתפרשה בתורה שבכתב, אלא בתורה שבעל פה, שזהו ענין הקשור עם אמונת חכמים) – הנה על ידי
3 ה"שיתין" חודרת ("דרינגט-דורך") מצוה זו את כל עובי כדור הארץ, היינו, את כל העביות והגסות של
4 הגשם והחומר, ומגעת עד לתהום.

5 יג. וענין זה (שעל ידי השיתין פועל ניסוך המים בכל העולם כולו) מודגש גם בענין השמחה שב"זמן
6 שמחתנו":

7 שאיבת המים לניסוך על גבי המזבח היתה באופן של שמחה – "ושאבתם מים בששון ממעיני
8 הישועה"⁵⁶.

9 ושמחה זו שנערכה ב"עזרת נשים" – היתה מתפשטת ויוצאת להר הבית ומגעת בכל ירושלים, ש"לא
10 היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה"⁵⁷, ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של
11 בית השואבה"⁵⁸.

12 וכיון ש"עתידיה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, ועתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"⁵⁹
13 – נמצא, שהשמחה נמשכת בכל העולם כולו, שמחה שלימה ושמחה אמיתית.

* * *

14 יד. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להאורחים שיחיו מכפר חב"ד לנגן ניגון שמח, וכאשר התמהמהו
15 מלנגן, אמר בתמיהה: האם לכל כפר חב"ד אין ניגון שמח? ואמר: אולי צריכים לבקש שיזרעו שם גם
16 ניגונים... וסיים: ובינתיים – עד שהניגונים יצמחו – ינגנו "ניע זשוריצי כלֶאָפֶצִי". ואחר כך אמר: [

17 ניגון זה ניגנו חסידים של אדמו"ר האמצעי, ופירושו – כפי שמבאר כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
18 נשמתו עדן⁶⁰ (אביו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר) פירוש המלות כפשוטן – אל תדאגו, אנחנו
19 נסע עד המרוזח ושם יהיה משקה.

20 ובשעה שחסידים היו מתוועדים, היו מוסיפים לאחרי זה, שבכל זאת, מעט משקה צריכים עבור הדרך
21 עד שיגיעו לבית-המרוזח⁶¹.

22 טו. וביאור הרמז וההוראה בזה:

23 ובהקדמה – שדבר ברור הוא ש"בל ידח ממנו נדח"⁶², שהרי הקב"ה הבטיח ש"כל ישראל יש להם
24 חלק לעולם הבא, שנאמר⁶³ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"⁶⁴,
25 והיינו, שכיון שכל ישראל הם "נצר מטעיו" ו"מעשה ידיו" של הקב"ה, הרי כשם שהקב"ה הוא נצחי
26 וקיים לעד ולעולמי עולמים, כך גם "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".

27 וכיון שהפירוש "עולם הבא" כאן הוא עולם התחיה [כדמוכח מהמשך המאמר⁶⁴ "ואלו שאין להם
28 חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה", "הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו
29 חלק בתחיית המתים"], נשמות בגופים – הרי מובן, שלא רק נשמתו של איש ישראל היא נצחית, אלא
30 גם גופו של איש ישראל יהיה נצחי.

חי"א ס"ע 242. וש"נ.

56) ישע"י יב, ג. וראה סוכה מח, ב.

61) ראה תר"מ חי"ז ע' 155.

57) סוכה נא, סע"א (במשנה).

62) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לארדה"ז פ"ד סה"ג.

58) שם נג, רע"א.

תניא ספ"ל ט.

59) ראה ספרי דברים בתחלתו. פסיקתא רבתי פ' שבת וראש

63) ישע"י ס, כא.

חודש. יל"ש ישע"י רמז תקג.

64) סנהדרין ר"פ חלק.

60) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 157 ואילך. וראה גם תו"מ

- 1 וטעם הדבר – לפי שגם הגוף גדלה מעלתו ביותר, שעליו נאמר⁶⁵ "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁶⁶ :
- 2 ענין ה"בחירה" שייך לומר רק ביחס לשני דברים שיש להם איזה ערך ודוגמא זה לזה, ומזה מובן
- 3 שבנוגע לנשמה לבדה לא שייך לומר "ובנו בחרת מכל עם ולשון", שהרי "נפש אלקית" יש רק לבני
- 4 ישראל (כמבואר בתניא⁶⁷), ואילו אומות העולם יש להם רק נפש השכלית ושלמטה מזה;
- 5 ולכן מבאר רבינו הזקן⁶⁸ ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי
- 6 אומות העולם", והיינו, שכאשר מסתכלים על גוף האדם בחיצוניותו כפי ש"האדם יראה לעינים" ולא
- 7 "יראה ללבב"⁶⁹, אזי לא רואים חילוק בין רמ"ח אברים של יהודי לרמ"ח אברים של אינו-יהודי להבדיל,
- 8 ואף על פי כן, "ובנו בחרת", שבחר והכניס קדושתו לא רק בנפש האלקית, אלא גם ברמ"ח אברים
- 9 וש"ה גידים והגוף של איש הישראלי.
- 10 וכידוע גם מה שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר כמה פעמים⁷⁰, שאביו, כבוד קדושת אדמו"ר
- 11 (מהורש"ב) נשמתו ערן, הפשיל פעם את שרוולו והראה על ידו, באמרו: ראה כמה יקר בשר היד
- 12 שבשבילו שפכו כל כך הרבה תורה ומצוות! ...
- 13 ונמצא, שבשר הגוף של איש הישראלי הוא גם דבר קדוש, וגם עליו נאמר "מעשה ידי להתפאר",
- 14 ולכן יהיו בעולם התחיה לא רק נשמות לבדם, אלא דוקא נשמות בגופים, ויתירה מזה, שהגוף יהיה אז
- 15 בדרגא נעלית יותר מאשר הנשמה, כמבואר באריכות בתורת החסידות⁷¹.
- 16 ומזה מובן, שלא יתכן שפועל ידיו של הקב"ה ילך לאיבוד, ובודאי שסוף-כל-סוף "לא ידח ממנו
- 17 נדח"; אלא, שענין זה יכול להיות "בגלגול זה או בגלגול אחר" (כמבואר בתניא⁷²), ובינתיים, חבל על
- 18 הזמן...
- 19 טז. וזהו שאומרים חסידים בהמשך לניגון הנ"ל:
- 20 אפילו כאשר מישחו שומע שמנגנים ניגון שתוכנו שאין מה לדאוג, כיון שסוף כל סוף יצא מה"מדבר"
- 21 אל ה"שדה" ויגיע ל"בית-המרזח" ששם נמצאים בני-אדם, "כתפארת אדם לשבת בית"⁷³, "אדם" כזה
- 22 שהוא "כמראה אדם שעל הכסא מלמעלה"⁷⁴, והיינו, שסוף כל סוף יגיע למקומו האמיתי, ששם יהיו לו
- 23 כל הענינים שצריך להם מצד פנימיות נפשו –
- 24 מכל מקום, באים בתביעה ואומרים, שעד שמגיעים לשם, צריכים לכל-הפחות קצת "משקה", כדי
- 25 שיוכלו לסבול את טלטול הדרך, ומה גם ש"כל הדרכים בחזקת סכנה"⁷⁵, ויצליחו להגיע לשם במהירות
- 26 האפשרית, ומתוך פחות מכשולים ואבני נגף.
- 27 יז. וזהו גם כן תוכן דברי הספרי⁷⁶ (הובא ברמב"ן⁷⁷) בנוגע לקיום המצוות בזמן הגלות – "אף על
- 28 פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוץ לארץ, היו מצויינים במצוות, שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים
- 29 . . . הציבי לך ציונים⁷⁸, אלו המצוות כו'":
- 30 קיום המצוות בשלימות יהיה בזמן הגאולה, כמו שאומרים⁷⁹ "ושם נעשה לפניך . . . כמצות רצונך",
- 31 וכפי שמאריך אדמו"ר מהר"ש בהמשך "וככה הגדול"⁸⁰ בביאור הענינים בזה; ואף על פי כן, צריכים
- 32 לקיים מצוות בכל זמן ובכל מקום, כדי שלאחרי כן, בזמן הגאולה, יוכלו לקיים את המצוות בשלימות.

(73) ישע"י מד, יג.

(74) ע"פ יחזקאל א, כו.

(75) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב. ועוד.

(76) עה"פ עקב יא, יח.

(77) אחרי יח, כה.

(78) ירמ"י לא, כ.

(79) נוסח תפלת המוספין.

(80) תרל"ז - פי"ז ואילך.

(65) נוסח ברכות ק"ש.

(66) ראה גם תו"מ שם ע' 108. וש"נ.

(67) רפ"ב.

(68) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

(69) שמואל-א טז, ז.

(70) ראה גם תו"מ ח"א ריש ע' 55. וש"נ.

(71) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' רנ. וש"נ.

(72) שבהערה 62.

1 כלומר: אף על פי שהאדם יודע שקיום המצוות בזמן הזה אינו בשלימות, הן מצד יצרו הלא-טוב
 2 והן מצד ענינים שמחוץ הימנו, שהרי ישנם המצוות התלויות בבנין בית המקדש שבהיותו חרב לעת-עתה
 3 אי אפשר לקיימם, וגם המצוות שמקיימם, עדיין חסר אצלו בשלימות הקיום, כפי שידע איניש בנפשיה
 4 – אין לו להתייאש חס ושלום ולומר שכיון שאינו יכול לקיים את כל המצוות בשלימותם, אזי לא יקיימם
 5 כלל;
 6 ולאידך גיסא, אסור גם לומר שכיון שלכשיבנה בית-המקדש אזי יהיה קיום המצוות בשלימות, הרי
 7 זה מספיק עבורו גם בזמן הזה,
 8 – ובנוסח הניגון הנ"ל: כיון שכאשר נגיע לבית-המרזח אזי יהיה שם משקה ("טאם אי וואָדקאָ
 9 בודיעט"), הרי זה מספיק עבורו גם בשעה שנמצא עדיין במדבר ובשדה בהיותו בדרך –
 10 אלא, גם לעת-עתה, כאשר נמצאים בדרך, מוכרח להיות בידינו קיום המצוות, שעל ידי זה נוכל לסבול
 11 ולעבור את טלטול הדרך עם האבני נגף ומכשולים.
 12 יח. וכבכל הענינים דתורת החסידות – אין הכוונה לענין של "דרשה", "פשט'ל" או "פשט" במאמר
 13 רוז"ל, אלא הכוונה היא בפשטות:
 14 מבלי הבט על כך שלעת-עתה בית המקדש בחורבנו, ודוד מלך ישראל לא נתגלה עדיין, ובמילא אין
 15 יד ישראל תקיפה, ונמצאים בגלות, בחושך כפול ומכופל, ואם כן, יכולים לומר ש"נהיה כגויים" – כפי
 16 שמספר יחזקאל הנביא⁸¹ – הנה על זה באה התשובה: "אם לא ביד חזקה גו' אמלוך עליכם", והיינו,
 17 שדבר ברור הוא שסוף כל סוף יהיה כל יהודי לומד תורה ומקיים מצוות במילואם, ויתירה מזה, שסוף
 18 כל סוף יעשה זאת ברצונו הטוב;
 19 ובמילא, צריכה להתעורר אצלו השאלה: בידעו שסוף כל סוף יבוא ל"בית המרזח" – למה לו להקשות
 20 על עצמו את הנסיעה, ולהתגלגל ("וואָלגערן זיך") בדרך עוד שנה מיותרת, עוד חודש, שבוע או אפילו
 21 יום מיותר, בה בשעה שביכלתו לבוא למחוז חפצו מוקדם יותר, עם כל הנוחיות, וללא קשיים! ...
 22 יט. ואופן הנסיעה – הורה לנו אברהם אבינו, היהודי הראשון:
 23 כתיב⁸² "אחד היה אברהם וירש את הארץ", היינו, שעל ידי יהודי אחד ויחידי יכול להיות כיבוש כל
 24 העולם – כאשר בכל מקום שהולך ונוסע מתנהג הוא באופן ד"ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"⁸³.
 25 וזוהי הוראה לכל אחד ואחד מישראל בכל מקום שהוא, שגם כאשר נדמה לו ש"אחד היה", שהוא
 26 אחד ויחידי שמקושר ("האַלט זיך אָן") בתורה ומצוות, ויתכן שבסביבתו ובמקומו הוא אכן אחד ויחידי
 27 – הרי בידעו שיחד עמו נמצא "יחידו של עולם", אזי "מי יאמר לו מה תעשה"⁸⁴;
 28 אם רק ילך עם ההכרזה ד"ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" – אזי יהיה "כבד מאד במקנה בכסף
 29 ובזהב"⁸⁵, ויקויימו בו כל שאר הענינים שנאמרו באברהם, עד להמסופר במדרש⁸⁶ שסוף כל סוף המליכו
 30 אומות העולם את אברהם למלך עליהם ב"עמק המלך".
 31 – ההתחלה היתה מזה שאברהם הניח שיזרקוהו לכבשן האש, ובלבד לעמוד איתן באמונה בא-ל
 32 אחד ולא להודות בענינים של עבודה-זרה⁸⁷; ובעמדו בתוקף על ענין זה, הצליח ופעל, שלא זו בלבד
 33 שלא ניצחו אותו, אלא אדרבה, שאומות העולם המליכו אותו למלך עליהם מרצונם הטוב!

(85) לך לך יג, ב.

(86) ב"ר פמ"ג, ה. הובא בפרש"י עה"ת שם יד, יז.

(87) ב"ר פל"ח, יג. הובא בפרש"י עה"ת נח יא, כח.

(81) יחזקאל כ, לב-ג.

(82) שם לג, כד.

(83) וירא כא, לג.

(84) קהלת ה, ד.

1 וזוהי גם ההוראה שבכל מקום שבו נמצא יהודי, יש בכחו לחיות חיים של תורה וחיים של מצוות,
 2 ולא מתוך קשיים, אלא אדרבה, זוהי הדרך לזכות בחיים מאושרים כפשוטם לו ולבני ביתו.
 3 וכמו שכתוב⁸⁸ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", היינו, שראיית אופן הנהגתו,
 4 כשלעצמה תקטין ותמעט את ההעלמות וההסתרים והמניעות והעיכובים בכל הקשור להנהגתו כיהודי,
 5 ועד שסוף כל סוף ינצח בסביבתו ובחלקו בעולם, שימליכוהו שם למלך עליהם, על ידי זה שימליך שם
 6 את מלך מלכי המלכים הקב"ה.
 7 והעבודה דחג הסוכות, "זמן שמחתנו", נותנת ליהודי יכולת שיוכל לפעול את אופן העבודה הנ"ל
 8 מתוך שמחה במשך כל השנה כולה.
 9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אין אדיר כה"י].

* * *

10 כ. אודות שמחת בית השואבה איתא במשנה⁵⁶: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה
 11 מימיו", וכן הוא בברייתא שהובאה בגמרא⁸⁹, ובהמשך לזה מוסיפה הברייתא: "מי שלא ראה ירושלים
 12 בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם. מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם".
 13 וכבר דובר בשנה שעברה⁹⁰, שבכלל אינו מובן: למה נאמר ענין זה בלשון שלילה – "מי שלא ראה
 14 שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"? כאשר רוצים לספר לנו ששמחת בית השואבה היתה שמחה
 15 היותר גדולה – יכולים לומר בפשטות ששמחת בית השואבה היא השמחה היותר גדולה; ואף על פי כן,
 16 נאמר ענין זה בלשון שלילה – שמי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא יתכן שיראה שמחה מימיו!
 17 ובכן, בנוגע לשמחת בית השואבה נתבאר כבר בשנה שעברה מה שיש לומר בזה בדרך אפשר;
 18 ועדיין צריך לבאר בנוגע לענין השני שנזכר בברייתא⁹¹ – "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה
 19 כרך נחמד מעולם" – שגם ענין זה יכולים לומר בפשטות, ולא בלשון שלילה,
 20 ועוד זאת, שענין זה נאמר בלשון של מליצה – "ירושלים בתפארתה . . . כרך נחמד", ובודאי בלשון
 21 זה הוא בדיוק, שהרי התורה אינה ספר של מליצות, ואין בה תיבות מיותרות, כפי שמצינו שאפילו בנוגע
 22 לאות אחת חסר או יתיר למדים כמה הלכות⁹², ועל אחת כמה וכמה כשמדובר אודות כמה תיבות שלכאורה
 23 היו יכולים לחסוך אותם, הרי בודאי שתיבות אלו הם באות להורות על ענין מסויים שלולי זאת אי אפשר
 24 לידע זאת,
 25 ועל כן צריך לומר, שהכוונה בלשון זה היא כפשוטה – שאי אפשר לראות "כרך נחמד" אלא אם כן
 26 רואים "ירושלים בתפארתה", כדלקמן.

27 כא. ובהקדמה:

28 בנוגע ל"כרך" – כפי שמצינו במסכת מגילה⁹³ שישנם "כפרים", וישנם "עירות" וישנם גם "כרכים"
 29 – מפרש רש"י⁹⁴ "כל כרך אינו אלא מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד, וגדול הוא יותר מעיר גדולה",
 30 וכסיום דברי הגמרא: "דמיקלעי לי מעלמא" (אנשים הרבה).
 31 והנה, כללות ענינו של כפר ועיר ועל אחת כמה וכמה כרך – היותו מקום מושב בני-אדם (שבזה
 32 חלוקים כפרים עירות וכרכים משדות ומדבריות וימים).

השואבה תשי"ט.

(88) תבוא כח, יו"ד.

(92) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה צה, ד.

(89) סוכה נא, ב.

ובכ"מ.

(90) שיחת שמחת ביה"ש בתחלתה (תו"מ חט"ו ע' 54 ואילך).

(93) בתחלתה.

(91) ענין השלישי שנזכר בברייתא – "מי שלא ראה ביהמ"ק

(94) ד"ה כרך – שם ג, ב.

בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם" – נתבאר בשיחת שמחת בית

1 וכיון שטבע בני-אדם הוא ש"אין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה"⁹⁵, — וכמאמר
 2 רז"ל בסנהדרין⁹⁶ "לפיכך נברא אדם יחידי . להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות
 3 בחותם אחד כולם דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון
 4 (שבחותם הראשון כל הדורות טבועות, שלא היה תחלה אלא חותם אחד) ואין אחד מהם דומה
 5 לחבירו" —
 6 הרי מסתבר בשכל, שכאשר כמה אנשים מתקבצים יחדיו, אינם יכולים לחיות יחדיו באופן שיהיה
 7 ישוב עומד על תלו, ישוב קיים וחזק.
 8 וכל זה — אפילו כאשר מדובר אודות קיבוץ קטן של בני-אדם, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר לא
 9 רק אודות "כפר", אלא אודות "עיר" ו"עיר גדולה", שאז, הסתירה בין הדעות של ריבוי בני-האדם היא
 10 גדולה יותר.
 11 ובפרט כשמדובר אודות "כרך", "דמיקלעי לי' מעלמא", "מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד", היינו,
 12 שנפגשים שם הן אנשים שבאים מצד דרום, ששם הוא תכלית החום⁹⁷, שרומז על תכונת החמימות
 13 ("קאָקייטי"), והן אנשים שבאים מצד צפון, ששם הוא תכלית הקור⁹⁷, שמורה על תכונת ההתיישבות
 14 ומתינות, והן אלו שבאים משאר רוחות העולם שהם הפכיים זה מזה.
 15 וכיון שכן, הרי לכאורה לא יתכן שריבוי אנשים, שאינם שוים בדעותיהם ובפרצופיהם, ונתקבצו
 16 "מעלמא", "מכל צד", מצדדים הפכיים, יבנו יחדיו "כרך", וב"כרך" זה לא תתנהל מלחמה, "איש את
 17 רעהו חיים בלעו" (כלשון המשנה⁹⁸), אלא יהיה "כרך נחמד", היינו, שכל הענינים שבו הם באופן ד"נחמד
 18 למראה"⁹⁹, כך שאפילו מי שנמצא בחוץ רואה שזהו דבר טוב ודבר שיש להתאוות אליו.
 19 כיצד יתכן בכל זאת שיהיה זה מקום מושב בני-אדם? — הרי זה מצד "מוראה של מלכות"⁹⁸, שעל
 20 ידי זה נשלל הענין ד"איש את רעהו חיים בלעו".
 21 כב. אמנם, מוראה של מלכות בשר ודם — אינו מספיק עדיין:
 22 כאשר מדובר אודות מלכות של בשר ודם — הרי כיון שה"מלכות" עצמה היא גם כן בשר ודם, יש
 23 בה כל הענינים והתכונות הקשורים עם בשר ודם, — וכפי שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁰⁰ פתגם
 24 הרשב"ץ: "אֵץ זָאָק פֿלייש און ביינער מיט זודיקע בלוט" (שק של בשר ועצמות עם דם רותח),
 25 דהיינו חמימות הבשר (על ידי הדם) והנוקשות ("האַרטקייט") של העצמות —
 26 ואם כן, אף שבמלכות בשר ודם יש "מוראה של מלכות" על אלו שהם תחתיו, מכל מקום, אם אצל
 27 המלך עצמו אין ענין של מורא ממי שעל גביו, מה ימנע ממנו שלא תהיה ההנהגה ד"איש את רעהו חיים
 28 בלעו"?!
 29 ואם כן, הדרא קושיא לדוכתא — כיצד יתכן שיהיה בעולם "כרך נחמד": "כרך" — מקום שנכנסים
 30 בו ריבוי אנשים שבאים מכל הצדדים, היינו, כל מיני תכונות הנפש, וגם הפכיים זה מזה, ואף על פי כן
 31 יהיה זה "כרך נחמד"?
 32 כג. אך העצה לכך ש"מוראה של מלכות" תפעל פעולתה היא — "המלך כיון שכרע שוב אינו
 33 זוקף"¹⁰¹:
 34 בנוגע לסדר הכריעות בתפלת שמונה-עשרה — איתא בגמרא¹⁰²: "כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא
 35 זוקף זוקף בשם", והיינו, שמספיקה הכריעה באמירת התיבות "ברוך אתה" בלבד, אבל כשמזכיר את
 36 השם אזי זוקף את עצמו.

(95) לשון הכתוב - בראשית ב, ט.

(100) לקו"ד ח"א קפח, א.

(101) ברכות לד, רע"ב.

(102) שם יב, סע"א.

(95) ברכות נח, רע"א.

(96) לז, סע"א - במשנה (ובפרש"י). וראה שם לח, א.

(97) ראה לקו"ת תזויע יט, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(98) אבות פ"ג מ"ב.

- 1 אמנם, במה דברים אמורים – בנוגע לכל העם כולו, אבל בנוגע למלך – "כיון שכרע שוב אינו זוקף".
- 2 וההסברה בזה:
- 3 כיון שהמלך אין עליו מורא בשר ודם, הרי יכול להיות ש"יגבה לבו" (לא "בדרכי ה'"¹⁰³, אלא)
- 4 בדרכים הפכיים, לומר "בשרירות לבי אלך"¹⁰⁴, ומי יאמר לו מה תעשה...
- 5 והעצה לזה – שכאשר מתחיל את היום בענין התפלה, לא יסתפק בהכנעת עצמו שמתבטאת בענין
- 6 הכריעה כפי שהיא אצל כל אנשי העם, כל אחד מישראל, אלא צריך להכניע את עצמו באופן שאינו פוסק
- 7 מהכריעה וההשתחווי' – "כיון שכרע שוב אינו זוקף".
- 8 וכפי שאמר דוד מלך ישראל: "שויתי ודוממתי"¹⁰⁵, "ואנכי תולעת ולא איש"¹⁰⁶ – שזהו תכלית
- 9 הביטול; ודוקא אז יכול היה להיות מלך על ישראל ולהנהיג אותם באופן של נצחון על כל אויביו
- 10 מסביב¹⁰⁷, ולהכין את הדרך עבור בנין בית המקדש³¹, עם כל הענינים הקשורים בזה, שבהם נכלל גם
- 11 סדר ההנהגה ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו"¹⁰⁸ כפשוטו בגשמיות.
- 12 ענין זה אינו יכול להיות כאשר סומכים על השכל לבדו, שהרי הרצון מטה את השכל, ובמכל שכן
- 13 וקל וחומר: ומה שוחד של ממון "יעור עיני פקחים ויסלף דברי צדיקים"¹⁰⁹ – על אחת כמה וכמה שוחד
- 14 של אהבת עצמו ורצון עצמו שבודאי יכול לעור עיני פקחים ולסלף דברי צדיקים;
- 15 יש רק עצה אחת ויחידה – להיות בעצמו במצב של כריעה ללא הפסק, ועד שטוען "אנכי תולעת
- 16 ולא איש", ומתכוין לכך בפועל... ואז נותן לו הקב"ה נצחון על כל אויביו מסביב, החל מהאויב הראשון
- 17 שנמצא בתוך לבו של אדם, יצרו הרע, שעומד על כל אחד ואחת להסיתו מדרך המלך, מלך מלכי
- 18 המלכים.
- 19 כד. וזהו שאמרו "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם" – שאי אפשר להעמיד
- 20 בעולם "כרך נחמד" שיהיה לו קיום, אלא אם כן יש בחלקו בעולם "ירושלים בתפארתה":
- 21 אודות ירושלים – איתא בתוספות¹¹⁰ שנקראת כן "על שם יראה ועל שם שלם", והיינו, שתיבת
- 22 "ירושלים" מורכבת מב' תיבות: "יראה" "שלם", ופירושה – יראת השם בשלימותה.
- 23 וכאשר ישנו ענין היראה בשלימותה – לא (רק) "מוראה של מלכות" בשר ודם, אלא יראה שלימה
- 24 ממלכותו של מלך מלכי המלכים, הרי זה פועל על מלך ישראל שתהי' אצלו ההכנעה באופן ד"כיון
- 25 שכרע שוב אינו זוקף", ועל ידי זה פועל המלך על כל אלו שתחתיו, שזהו כללות עם ישראל, להוציאם
- 26 ולהביאם במלחמתה של תורה¹¹¹, ואחר כך גם במלחמה כפשוטה, עד שמנצח את כל אויביו מסביב.
- 27 ועוד זאת – שלא מספיק הענין ד"ירושלים" בלבד, אלא צריך להיות "ירושלים בתפארתה":
- 28 "תפארת" – הוא ענין הכלול מכל הגוונים, מה שאין כן כאשר ישנו רק גוון אחד, הנה ככל שיהיה
- 29 נאה, אין זה ענין של תפארת, אלא אם כן הוא כלול מכמה גוונים (כפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה¹¹²).
- 30 והענין בזה בעבודה בנוגע להנהגתו של יהודי ביראת שמים ("ירושלים") – שלא מספיק שהנהגתו
- 31 ביראת שמים תהיה בקו ד"סור מרע" בלבד ולא בקו ד"עשה טוב", או בקו ד"עשה טוב" בלבד ולא בקו
- 32 ד"סור מרע", אלא הנהגתו ביראת שמים צריכה להיות בשני הקוין – אף על פי שהם נלקחים מתכונות

(103) דברי הימים ב יז, ו. וראה לקו"ת במדבר טו, רע"ג.

(108) מלכים א ה, ה. ועוד.

(109) משפטים כג, ח. פ' שופטים טז, יט.

ובכ"מ.

(110) ד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).

(104) נצבים כט, יח.

(111) ראה סנהדרין צג, ב (בנוגע לדוד): "איש מלחמה, שיועד

(105) תהלים קלא, ב.

לישא וליתן במלחמתה של תורה".

(106) שם כב, ז.

(112) תניא אגה"ק סי"ב. סט"ו.

(107) שמואל ב ז, א. ועוד.

1 הפכיות בנפש: "עשה טוב" – מצד מדת החסד והרחמים שבנפש, ו"סור מרע", שהוא ענין "ובערת הרע
2 מקרבך"¹¹³ – מצד מדת הדין והגבורה שבנפש.

3 וזהו הענין ד"ירושלים בתפארתה" – ששלימות היראה היא באופן של תפארת, שנכללים בה שני
4 הקוין, הן "סור מרע" והן "עשה טוב".

5 וכאשר יהודי בונה בד' אמותיו ובסביבתו "ירושלים בתפארתה" ברוחניות – אזי בכחו לבנות גם
6 "ירושלים בתפארה" בגשמיות, וענין זה נותן קיום שתהיה מציאות הטוב והחסד והצדק בעולם, שתהיה
7 מציאות של "כרך נחמד" אפילו בין אומות העולם.

8 כה. וסדר הדברים בברייתא – שתחילה מדובר אודות שמחת בית השואבה, ואחר כך אודות "ירושלים
9 בתפארתה" ו"כרך נחמד":

10 לכל לראש ישנו הענין דשמחת בית השואבה – שיהודים מתאספים יחדיו בעזרה לשמוח בשמחה
11 הקשורה עם שאיבת מים ממעיין לנסכם על גבי המזבח;

12 את המים לא שתו, ולא טעמו, אלא קיימו בהם מצוותו של הקב"ה ללא הכנה והשגה, אלא מתוך
13 קבלת-עול ואמונת חכמים; וביחד עם זה, קיימו זאת לא בדרך של מהיכתי-יתי, אלא דוקא מתוך שמחה
14 גדולה, עד כדי כך, ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

15 וענין זה מהוה הכנה ויסוד שיהודי יוכל לבנות אצלו "ירושלים בתפארתה" – שמעמיד את ביתו באופן
16 שיהי' שם יראה בשלימות ("ירושלים"), ומתוך התכללות כל הגוונים ("בתפארתה"), תורה עבודה
17 וגמילות-חסדים, הן בענינים שבין אדם למקום והן בענינים שבין אדם לחבירו.

18 ואז מתפשטת "ירושלים" שבו בכל חלקו בעולם, שזוהי "ארץ ישראל" שבו, ולאחרי כן הרי הוא
19 מכריע את כל העולם כולו לכף זכות –

20 שתמורת ה"מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"¹¹⁴, "אין מים אלא תורה"¹¹⁵,
21 והיינו, שזהו שטח שבו מוצאים ש"יצר לב האדם רע מנעוריו"¹¹⁶, ובמילא ההנהגה היא באופן ד"איש
22 את רעהו חיים בלעו", ו"כל דאלים גבר"¹¹⁷, ולא הועילה גם "מוראה של מלכות", כיון שכל אחד העמיד
23 מלכות מדינ' "לסייע" לו כפי ש"מלכות הרשעה" יכולה לסייע...

24 הרי הוא מהפך את ה"מדבר" למקום ישוב בני-אדם, ובונה שם "כרך", ועושה ממנו "כרך נחמד",
25 היינו, שנוסף לכך שתושבי הכרך חיים באהבה ואחוה [על דרך האמור לעיל (סעיף ג) אודות "ערבות"
26 "שגדלים באחונא"], אלא גם אלו "דמקלעי ליה מעלמא", שבגלל היותו "מקום שווקין" לכן "נכנסים
27 שם מכל צד", מכל קצוי תבל, ומד' רוחות שהם הפכיים זה מזה, הנה לא זו בלבד שלא יהיו חילוקים
28 ביניהם, אלא עוד זאת, שמכולם יחדיו נעשה "כרך נחמד", ושם נעשית דירה לו יתברך.

29 ובאופן כזה נשלם רצונו של אברהם אבינו, שבכל מקום יהיה נקרא "שם ה' א-ל עולם" – שביכלתו
30 של כל יהודי לפעול זאת על ידי עבודתו,

31 והיינו, כאשר מתחיל מהעבודה דניסוך המים מצד קבלת-עול ואמונת חכמים, ומתוך שמחה, בלב
32 שמח דוקא, ואחר כך בונה בו את ענין היראה בשלימותה ובתפארתה, בכל ג' הקוין דתורה עבודה
33 וגמילות חסדים, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו,

34 ועל ידי זה פועל שתהיה מציאות בעולם שבני-אדם יוכלו להתדבר יחדיו (ולא באופן ש"איש את

116 נח ח, כא.
117 גיטין ס, ב. וש"נ.

113 פ' ראה יג, ו.
114 עקב ח, טו.
115 ב"ק יז, א. וש"נ.

1 רעהו חיים בלעו"), ועד שפועלים הענין ד"לתקן עולם במלכות שדי"י¹¹⁸, ו"אז אהפוך אל עמים שפה
2 ברורה גו' לעבדו שכם אחד"¹¹⁹.

* * *

3 כו. דובר אודות שלילת טענת פרעה למשה ואהרן, "לכו לסבלותיכם"¹²⁰, וההוראה מזה, שהנמצאים
4 באהלה של תורה צריכים לדאוג לכל בני ישראל, קומה אחת שלימה, שיהיו "נצבים כולכם לפני ה'
5 אלקיכם"¹²¹ – הוגה על ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ז עמוד 29
6 ואילך. ובסיום השיחה אמר:

7 וזוהי גם ההוראה ממצות סוכה שיש בה ענין נוסף על כל המצוות – שבה נכנס לא רק ראשו של
8 האדם, ולא רק לבו וידי, אלא גם רגליו, ואפילו הנעלים והערדליים ("קאָלאַשן") שעל גבי רגליו; גם
9 אותם מקיפה וסובבת המצוה כמו שמקיפה וסובבת את הראש¹²¹.

10 וזוהי הדוגמא בנוגע לכלל ישראל כולו, "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך"¹²²,
11 שתכלית המכוון – שסוף כל סוף בודאי יבוא לידי פועל ("מ'וועט אים אויספירן") – ש"יעשו כולם
12 אגודה אחת", כולם כאחד,

13 ואז יהיה "לעשות רצונך בלבב שלם" – ש"ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"¹²².

14 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמחה]¹²³.

* * *

15 כז. בנוגע לחג הסוכות מצינו שני ענינים הפכיים:

16 בנוגע לסוכה – הרי אף שסתם בנין שלם צריך ד' מחיצות, מכל מקום, בסוכה מספיק ג' דפנות,
17 "שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח"¹²⁴, כהכלל בכל דיני התורה ש"רובו ככולו"¹²⁵. והיינו, שהן אמת
18 שמוטב שיהיה כולו, אבל אף על פי כן, גם רובו נחשב ככולו.

19 ולאידך גיסא, בנוגע לאתרוג ומיניו – הנה כאשר יש בו חסרון, לא רק בגוף וממשות האתרוג, אלא
20 רק ביופי האתרוג, שאינו "הדר", כיון ש"עלתה עליו חזוית" וכיוצא בזה, הרי זה פסול¹²⁶.

21 ולכאורה אינו מובן: כיון שבמצות ד' מינים בחג הסוכות שבתחילת השנה מתחיל סדר עבודה חדש
22 בעניני התורה ומצוות, לאחרי הכפרה מחילה וסליחה דיום הכיפורים – שזהו מה שכתוב¹¹ "ולקחתם
23 לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ אבות וערבי נחל", "ראשון לחשבון עוונות"¹²⁷ –
24 היתה צריכה להיות ההנהגה בד' המינים כמו בכל התורה כולה ש"רובו ככולו"?

25 כח. ובהקדם הביאור בגדר הדין של רוב – "רובו ככולו", "אזלינן בתר רובא"¹²⁸ – שיש לפרש זה
26 בשני אופנים¹²⁹:

לעלמא, ואחר-כך, נכנס מישוה לחנותו ומודד את הכובעים, עד
שמוצא את הכובע המתאים למדתו. וסיים הצמח-צדק: ואכן אליו
היתה כוונתי ("אים האָב איך טאַקע געמיינט")! ...

124) סוכה ו, ב. וש"נ.

125) נזיר מב, רע"א. וש"נ.

126) סוכה לד, סע"ב (במשנה). רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ז.

טשו"ע (ואדה"ז) או"ח סתרמ"ח ס"ט (סי"ט).

127) תנחומא אמור כב.

128) יבמות יד, רע"א. ועוד.

129) ראה שו"ת צפע"נ (ג.י. תשי"ד) סר"ז.

118) נוסח התפלה "וע"כ נקוה לך".

119) צפני"ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

120) שמות ה, ד.

121) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס דאשתקד ס"ג (תו"מ חט"ו

ע' 46). וש"נ.

122) זכרי"ד, ט.

123) אחד המסובים שאל את כ"ק אדמו"ר שליט"א על

המדובר בענין פלוני, אם הכוונה היתה אליו. וענה לו כ"ק

אדמו"ר שליט"א: הצמח-צדק אמר פעם (ראה גם תו"מ חט"ז ע'

226. וש"נ): אני כמו תופר כובעים ("א קירושנער"), שתופרם
במדות שונות, כיון שאינו עושה זאת עבור איש פלוני, אלא

- 1 (א) התורה קובעת דבר ברור שרובו הוא ככולו, ו"אזלינן בתר רובא" משום שדבר ברור הוא שגם נדון
2 זה הוא כמו הרוב.
- 3 (ב) התורה פוסקת שבענין של פסוק יש לילך אחר הרוב, אבל אף על פי כן, מגדר ספק לא יצא.
4 ונפקא-מינה לדינא – לגבי ענינים שהתורה אוסרתם רק כשהדבר הוא ודאי, ולא כשיש ספק בדבר,
5 ואם כן, אם נאמר שדין רוב אינו בתורת ודאי אלא בתורת פסוק, אזי בנדו"ז צריך להיות מותר.
6 ועל דרך זה יש נפקא-מינה בכמה דינים בנגלה דתורה.
7 כט. אמנם, יש ענינים בתורה שבהם לא מספיק רוב, אלא צריך להיות כולו דוקא¹³⁰.
8 ולדוגמא – בהכלל ד"אחרי רבים להטות"¹³¹ גופא שנאמר בסנהדרין בנוגע לכל דיני התורה:
9 במה דברים אמורים ש"אחרי רבים להטות" – כאשר בהקדמה לזה ישנם כל שבעים ואחד חברי
10 הסנהדרין במציאותם ובמקומם, בבית דין הגדול שבלשכת הגזית שבבית המקדש, ובלשון הגמרא¹³²:
11 "מלמד שהמקום גורם" – "המקום אשר יבחר ה'"¹³³; ואם חסר אפילו אחד מהם שאינו נמצא בלשכת
12 הגזית, אזי בטל כל הפסק-דין שלהם בתור פסק דין של סנהדרין.
13 כלומר: אף על פי שבנוגע להפסק-דין עצמו מספיק דעת הרוב, ל"ו חברי הסנהדרין, מכל מקום,
14 במה דברים אמורים שהפסק-דין הוא כדעת הרוב – כאשר גם שאר ל"ה חברי הסנהדרין נמצאים בצוותא
15 חדא עמהם, בלשכת הגזית, מה שאין כן כאשר אפילו שבעים חברי הסנהדרין פוסקים דין, אבל חסר
16 אחד שאינו נמצא עמהם בצוותא חדא, אזי נתבטל כל גדר הפסק-דין של סנהדרין.
17 וככל ענין בתורה, הרי זה הוראה (לא רק בנוגע לסנהדרין, ובמילא אין זה שייך לאחרי שגלתה
18 סנהדרין, ועל אחת כמה וכמה בזמן הזה לאחרי שבטלה סמיכת הסנהדרין, אלא) גם לימינו אלו.
19 ונקודת הענין – שאף על פי שהכלל "אחרי רבים להטות" הוא סברא שמתקבלת גם בשכל, דכיון
20 שסוף כל סוף צריכים לעשות באופן מסויים, הרי מוטב להניח את דעת המיעוט ולעשות כדעת הרוב,
21 מכל מקום, צריך לידע שלא בכל פעם יכולים לקבל כלל זה; וגם כאשר מקבלים כלל זה, צ"ל בזה
22 תנאים מוקדמים, ורק כשישנם תנאים אלו אזי ישנו הדין ד"אחרי רבים להטות".
23 וכיון שכן הוא בתורה, לכן רואים זאת גם בעניני העולם, אפילו אצל אומות העולם להבדיל – שישנם
24 עניני העולם שבהם מסתפקים בכך שיש רוב, שני שלישי; אבל ישנם ענינים שלאחרי שקיבלו החלטה
25 פעם אחת – אין לבטלה ואין לשנותה, כיון שזהו ענין שנוגע בעצם מציאות הדבר, ובמילא, לא שייך
26 להעמיד להצבעה לברר מהי דעת הרוב ומהי דעת המיעוט.
27 וכמו בנוגע לסנהדרין, שכאשר מדובר אודות עצם מציאות הסנהדרין, אם יש מציאות של סנהדרין
28 או לא – לא שייך לומר בזה רוב או מיעוט; לכל לראש יש צורך במציאות הסנהדרין, ובמילא, צריכים
29 להיות שבעים ואחד אנשים ראויים לזה, וצריכים להושיבם בלשכת הגזית, בסמיכות להמקדש ולקדש
30 הקדשים; ולאחרי שכל זה הוא בשלימות, אזי יכולים לילך לפי הכלל ש"אחרי רבים להטות".
31 ועל דרך זה בנוגע להכלל בתורה "יחיד ורבים הלכה כרבים"¹³⁴ – שישנו כלל מוקדם לזה: "אין
32 בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין"¹³⁵, ובזה גופא – במה
33 דברים אמורים שבית דין גדול יותר יכול לבטל דברי בית דין חבירו, רק אם הדבר לא נתקבל עדיין אצל
34 כלל ישראל, כי, לאחרי שנתקבל בכלל ישראל, חל על זה ציווי התורה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו

133) פ' שופטים יז, ח"י.

134) ברכות ט, א. וש"נ.

135) מגילה ב, א. וש"נ.

130) ראה גם מכתב יו"ד כסלו שנה זו (אג"ק ח"ד ס"ע קסד).

131) משפטים כג, ב. וראה רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ח.

132) ע"ז ח, סע"ב. וש"נ.

1 לך ימין ושמאל¹³⁶ (כפסק דין הרמב"ם¹³⁷), וציווי שבתורה אי אפשר לשנותו בתמידיות (אלא אם כן
 2 בתור הוראת שעה כאשר הדבר נוגע לתיקון העולם, ובכמה תנאים בזה¹³⁸).
 3 ל. וזוהי גם הוראה בימינו אלו:

4 כאשר בא היצר הרע ליהודי שומר תורה ומצוות, ואומר לו שעל פי תורה צריך לילך אחר הרוב כו'
 5 – הנה לכל לראש צריך לידע שכיון שטענה זו באה מהיצר הרע, הרי זה בודאי היפך התורה, אפילו אם
 6 הוא מביא ראיות מהתורה.

7 וכפי שמבאר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹³⁹ דיוק לשון הגמרא¹⁴⁰ "כך אומנתו של יצר הרע
 8 היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה" – דלכאורה אינו
 9 מובן: הרי היצר הרע אינו אומר לאדם לעשות "כך", אלא אומר דעתו שצריך לעשות היפך התורה?
 10 וההסברה בזה – ש"אומנתו של יצר הרע" היא שאינו מתחיל מיד לומר היפך התורה, אלא מתחיל לומר
 11 "עשה כך": כיון שהנך לומד תורה ומקיים מצוות, הנני מראה לך מהתורה כיצד עליך להתנהג על פי
 12 תורה.

13 צריכים אפוא לדעת שכאשר הדברים באים מהיצר הרע, הנה גם כאשר מביא מראה-מקום בדבריו
 14 של "ראשון" ו"אחרון", הרי זה בודאי היפך התורה. –

15 אלא מאי, הקושיא היא – הרי יש לו את הרוב ("ער האָט דאָך צו זיך אַ גאַנצע חברה")!?

16 והתירוץ על זה – כדאיתא בגמרא¹⁴¹ ש"הוה קא מסתפי חזקי" אמר דילמא חס ושלום נטי' דעתי'
 17 דקודשא בריך הוא בתר רובא", כיון שסייעתו של חזקי' היו מועטים מסיעת שבנא, "בא נביא ואמר לו:
 18 לא¹⁴² תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר".

19 כאשר מדובר אודות עצם מציאות הענין אם צריך לשמוע להקב"ה או לעשות להיפך חס ושלום –
 20 אין מקום לעשות חשבון מהי דעת הרוב ומהי דעת המיעוט (כפי שמצביעים ב"בחירות", ובלשון
 21 המדינה: "עלעקשנ'ס"), ובענין זה אין הרוב יכול להכריע את המיעוט, כיון שאין זו דעת המיעוט, אלא
 22 זוהי עצם המציאות של המיעוט והרוב גם יחד!

23 כאשר מדברים אודות שבעים ואחד חברי הסנהדרין – לא מספיקה העובדה שישנם שבעים ואחד
 24 יהודים; יש צורך שאותם שבעים ואחד יהודים שיושבים בלשכת הגזית יהיו ראויים לישב בסנהדרין על
 25 פי כללי התורה, ויהיו דנים על פי כללי התורה, כולל גם שיקבלו עליהם את כל דיני התורה, הגזירות
 26 וכו', שנתקבלו ונקבעו בזמנים שלפניהם, ונעשו ציווי בתורה מצד "לא תסור" (כנ"ל). אבל כאשר נמצאים
 27 שבעים ואחד יהודים, ואחד מהם טוען היפך השולחן-ערוך – אזי בטל הדבר מעיקרו!

28 לא. ישנו פתגם שהיו אומרים פעם – על דרך הצחות – בפירוש דברי הגמרא¹⁴³ "בדרבנן עבדינן
 29 מעשה והדר מותבינן" (מה שאין כן "בדאורייתא מותבינן כו' והדר עבדינן מעשה"), שיש לעשות מעשה
 30 (על ידי בר-סמכא) ואחר כך לשאול מהו הדין – שסדר זה הוא "בדרבנן", כאשר מדובר אודות "רבנים"...

31 – כאשר מדובר אודות בעלי-בתיים פשוטים, הרי בעל הבית פשוט בודאי לא יאמר היפך
 32 השולחן-ערוך, כי: לכל לראש – אינו בקי בשולחן-ערוך... ושנית, אין לו את ה"ברייטקייט" להעמיד
 33 את עצמו על קורה אחת ("אויף איין ברעטל") יחד עם זה שכתב את השולחן-ערוך או נושא-כליו, ולומר
 34 להיפך;

(140) שבת קה, ב.
 (141) סנהדרין כו, א.
 (142) ישע' ח, יב (ובפרש"י).
 (143) עירובין סז, סע"ב.

(136) שופטים שם, יא.
 (137) הל' ממרים פ"א ה"ב. פ"ב ה"ג.
 (138) ראה שם ה"ד.
 (139) סה"מ קונטרסים ח"א לז, א. ועוד.

1 אבל כאשר מדובר אודות "רב" ("בדרבנן"), שידוע שהתורה "לא בשמים היא"¹⁴⁴, אלא ניתנה לבני
2 אדם, וישנו הענין ד"נצחוני בני נצחוני"¹⁴⁵ – אזי יכול להיות שיעמיד את הדבר להצבעה לפסוק היפך
3 דברי הקב"ה...

4 והעצה לזה – "עבדינן מעשה והדר מותבינן" – שלא לשאול אותו מלכתחילה, אלא להקדים ולעשות
5 את הדבר הטוב!

6 מהו הצורך לשאול אצלו, ועל ידי זה להעמיד אותו בנסיון – שיחפוץ לומר "דבר חידוש" שלא נאמר
7 למשה מסיני¹⁴⁶,

8 – שהרי דבר שנאמר למשה מסיני, כמאמר רז"ל¹⁴⁷ כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה
9 מסיני, הוא כבר דבר ישר. לא הוא זה המחבר ומחדש דבר זה; הקב"ה אמר דבר זה ומסרו על ידי משה
10 רבינו, והוא רק ה"צינור" שעל ידו יתגלה הדבר. ורצונו "לחדש" כדבעי – דבר חדש ממש, שלא ניתן
11 למשה מסיני... – במקום להעמיד אותו בנסיון, שאז יכול להיות שלא יעמוד בו – ישנה דרך טובה יותר:
12 לכל לראש – לעשות את המעשה הטוב, ואז, לאחר המעשה... יהיה גם ה"מיעוט" מרוצה שנעשה הדבר,
13 ומה גם שיוכלו לומר שהדבר נעשה שלא בהסכמתם, אף שבאמת בנפשם פנימה מרוצים גם הם מכך,
14 כמו שכתב הרמב"ם בהלכות גירושין¹⁴⁸ שרצונו האמיתי של כל איש ישראל הוא לעשות כהוראת התורה,
15 ואין זה אלא שיצרו הרי אנסו לעשות היפך רצונו.

16 לב. וזוהי ההוראה:

17 כאשר עומדים לאחרי יום הכיפורים לצאת לעולם, ומקיימים המצוה "ולקחתם לכם ביום הראשון
18 גו'", "ראשון לחשבון עוונות", לשלול ("באזעזעזען") את ענין העוונות – צריכים לידע שלא מספיק
19 לילך בסדר של הסתמכות על הרוב, שאז יטענו אליו שכיון ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁴⁹, צריכים
20 להתנהג כמו אומות העולם; ועל דרך זה בין בני ישראל גופא – אלו שמניחים ב' זוגות תפילין מועטים
21 הם משאר בני ישראל, וכך יכולים לילך "מדרגא לדרגא" מדחי אל דחי, מבלי לדעת היכן יעצרו!...

22 כאשר מדובר אודות אתרוג ולולב, שיש בהם טעם, שזהו משל ורמז על ענין התורה (כנ"ל סעיף ג)
23 – הרי בנוגע לתורה אין להתחשב ("עס גייט ניט אָן") בדעת הרוב ודעת המיעוט; לכל לראש צריכים
24 לברר את הדין בתורה (בתורה שבכתב, בתורה שבעל פה ובכל הספרים שתלמיד ותיק עתיד לחדש),
25 ולאחרי זה לחשוב מה עליו לעשות, כיצד לפעול את הפעולות הדרושות באופן היותר שלם והיותר
26 תמים.

27 וזוהי ההוראה כיצד לפעול שהתחלת השנה תהיה באופן של זהירות מעוונות – על ידי זה שהאתרוג
28 והלולב יהיו שלמים:

29 בנוגע ל"אתרוג" – איתא בספרים¹⁵⁰ שאתרוג ראשי תיבות "אל תבואני רגל גאוה"¹⁵¹, היינו, שאינו
30 מציאות בעיני עצמו.

31 ובנוגע ל"לולב" – איתא בספרים¹⁵² ש"לולב" אותיות "לו לב", ו"לב" זה צריך להיות בשלימות,
32 כמרומז בדינו של לולב, שהתימות (שני העלין שבאמצעו שדבוקים מגבן) צריכה להיות שלימה¹⁵³, וכיצד
33 יכול להיות לבו של יהודי בשלימות? – הנה בנוגע להיצר טוב, אי אפשר להפכו, שהרי "גם בשעת

150) מושב זקנים עה"ת בראשית ג, ג. סה"ל להאריז"ל עה"פ.
וראה תו"מ ח"א ע' 86. וש"נ.

151) תהלים לו, יב.

152) זח"א רסז, ב. תקו"ז ת"ו (כג, א). תכ"א (נו, ב). ועוד.

153) סוכה לב, א. רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ד. טושו"ע

(ואדה"ז) או"ח סתרמ"ה ס"ג (ס"י).

144) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

145) ב"מ שם.

146) ראה קונטרס עין החיים פל"א (ע' 58).

147) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר

רפמ"ו. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

148) ספ"ב.

149) ואתחנן ז, ז.

1 החטא היתה באמנה אתו¹⁵⁴, ואם כן, האפשרות היחידה לעשות "שלוש בפמליא של מטה"¹⁵⁵, בין היצר
 2 טוב ליצר הרע, היא – על ידי הפיכת היצר הרע שיודה להיצר טוב, כמו שכתוב¹⁵⁶ "בכל לבבך, בשני
 3 יצריך", שצריכים לעשותם לב אחד¹⁵⁷.

4 ועל ידי זה נעשית הפעולה לא רק בנוגע להתארוג ולולב עצמם, אלא גם בנוגע לשאר הסוגים שבכלל
 5 ישראל, ש"יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", ובאופן ד"דין נצח" (כדברי המדרש²²),
 6 שתהיה שנה דתית ("א' פרומער יאָר"), שלימה בתורה ומצוותיה, ואז תהיה שנה בריאה ברמ"ח אברים
 7 ושס"ה גידים של כל אחד ואחד מישראל.

8 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון התועודות.

9 אחר כך אמר: כיון שישנו כאן הכינוס של צעירי אגודת חב"ד¹⁵⁸, והרי זה הכינוס הראשון – יאמרו
 10 כולם יחד "לחיים"¹⁵⁹, וינגנו ניגון – להראות כחם בניגונים, ואחר כך יעריכו את כחם בפעולות].

* * *

11 לג. על דרך¹⁶⁰ המדובר לעיל אודות ב' ההפכים דאתרוג וסוכה, שאתרוג צריך להיות ללא חסרון כלל,
 12 ואילו בסוכה מספיק שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (אף על פי שעל דרך הרגיל צ"ל ד' דפנות,
 13 וכפי שנוהגים אנו¹⁶¹) – מצינו ב' קצוות גם בהנהגה כללית על פי תורה:

14 בנוגע לגרים – הרי לא זו בלבד שלא משתדלים ("מען יאָגט זיך ניט) להרבות גרים, אלא אדרבה,
 15 משתדלים למעט בזה, ולכן מזהירים אותם ומספרים להם שבני ישראל דווים וסחופים כו'¹⁶², וכל זה –
 16 אפילו בזמן הגלות, שאז קטן יותר החשד בנוגע לסיבת הגיור, ועל אחת כמה וכמה בימי דוד ושלמה
 17 שלא קיבלו גרים כלל (מלבד "גרים גרורים", שנתגיירו מאליהן)¹⁶³. ונמצא, לכאורה, שלא משתדלים
 18 למשוך ולקרב עוד אחד ועוד אחד.

19 אמנם, במה דברים אמורים – כשמדובר אודות אינם-יהודים, אבל בנוגע לבני ישראל עצמם – אין
 20 להסתפק בכך שישנו מספר מסויים של בני ישראל שהנהגתם היא כדבעי, וכל השאר יהיו נגררים
 21 אחריהם, ובפרט אם הרוב הוא כדבעי, הרי בודאי שהמיעוט נגרר אחר הרוב, אלא צריכים לידע שאפילו
 22 אם כל בני ישראל הם כדבעי מלבד יהודי אחד בלבד שאינו כדבעי למהוי – גם אז אי אפשר להיות רגוע,
 23 כיון שאי אפשר לוותר אפילו על יהודי אחד בלבד!

24 וההוראה על כך ניתנה בדברי המדרש¹⁶⁴ בנוגע לכללות נתינת התורה מהקב"ה לבני ישראל – "אילו
 25 היו ישראל חסרים אפי' אדם אחד לא היתה (חס ושלום) השכינה נגלית עליהן"!

26 – המדרש אינו מפרט מי הוא ה"אחד" ה"חסר" שבלעדו לא היתה התורה ניתנת חס ושלום, והיינו,
 27 שגם כאשר היו נמצאים משה רבינו, אהרן ובניו, נשיאי ישראל, שבעים הזקנים, עם כל הגדולים
 28 שבישראל והקטנים שבישראל, אלא שהפחות שבפחותים מששים ריבוא בני ישראל לא היה אומר "נעשה

ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"י ס"ע 254 ואילך, ולאח"ז עוה"פ
 בהוספות ללקו"ש חכ"ג ע' 431 ואילך. במהדורא זו באה השיחה
 בשלימותה, כפי שנערכה ע"פ סרט-הקלטה.

161 ראה שיחת יום ב' דהג הסוכות דאשתקד ס"ב (תו"מ
 חט"ו ע' 46). וש"נ.

162 יבמות מז, א. רמב"ם הל' איסור"ב פ"ג הי"ד. רפי"ד.
 טשו"ע יו"ד סרס"ח ס"ב.

163 יבמות כד, ב (ובתו"ד לא). ע"ז ג, ב (ובפרש"י ד"ה
 אלא). רמב"ם שם פ"ג הט"ו.

164 דב"ר פ"ז, ח. וראה מכילתא יתרו יט, יא.

154 תניא ספכ"ד.

155 סנהדרין צט, ב.

156 ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י עה"פ.

157 ראה לקו"ת מטות פו, ד. ובכ"מ.

158 ראה "קובץ ליובאוויטש" חוברת טו ע' 72. בטאון חב"ד
 חוברת יג ע' לה.

159 לא' אמר בבב"שחוק: בשאיבת המים לניסוך היתה
 "צלוחית כו' מחזקת שלשה לוגים" (סוכה מח, א (במשנה)),

ולדעת המקיל (דעת ר"י שם) - לכל הפחות לוג! ...

160 תוכן שיחה זו הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בלה"ק,

1 ונשמע", או שהיה חסר להמנין דששים ריבוא – אזי אפילו משה רבינו לא היה יכול חס ושלום לקבל
2 את התורה מהקב"ה!

3 והיינו, לפי שכל בני ישראל הם "קומה אחת שלימה"¹⁶⁵, גוף אחד, שבריאותו של אבר אחד נוגעת
4 לכל האברים, ולאידך גיסא, כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁶⁵ המשל ש"כשאירע כובד בראש מקיזין דם ברגלים
5 ונרפא".

6 וזהו גם תוכן הענין ד"כל ישראל ערביין זה בזה" (כנ"ל סעיף י) – שאין הפירוש בזה ש"רבנים"
7 ערביין עבור כל הרבנים, "מלמדים" עבור כל המלמדים, ועמא דבר, אנשים פשוטים, עבור אנשים
8 פשוטים, אלא גם הגדול שבגדולים שבישראל צריך שיהיה נוגע לו מעמדו ומצבו של הקטן שבקטנים,
9 ולעשות עבורו כל מה שביכלתו, ויותר ממה שביכלתו.
10 לד. מאמר המוסגר:

11 הפירוש ב"יותר ממה שביכלתו" יובן על פי הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁶⁶ בתור
12 דוגמא לפעולת כח הרצון על כחות הגוף והגוף:

13 פעם אירעה שריפה רחמנא ליצלן, וברח אחד להנצל מהשריפה, ורץ לתוך חדר קטן דרך פתח צר
14 (חלון או דלת צרה), אף שהיה שמן. ולאחר שנרגע, ואמרו לו שכבר כיבו את השריפה, לא היה יכול
15 לעבור דרך המעבר הצר, אף שלא עברו אלא רגעים אחדים מאז שברח לשם עד שרצה לצאת משם.

16 ולכאורה – ממה נפשך: כיון שהיה יכול להכנס לשם – למה לא היה יכול לצאת משם? ובלשון
17 הידוע¹⁶⁷: כבולעו כך פולטו!

18 ובכן: כשמדרו את המקום, נוכחו לדעת שגופו לא היה יכול לעבור בפתח זה, אלא, מצד הרצון החזק
19 להינצל מאש השריפה שהיה נוגע לו במציאות נפשו, נתכוון בשר הגוף, עד שהיה יכול לעבור דרך
20 פתח שבמצב נורמלי אינו יכול לעבור דרכו.

21 ומכאן רואים שבדבר שנוגע לאדם בעצם – יכול לפעול למעלה מן היכולת של כחותיו הגלויים.
22 ומזה מובן גם בנוגע להציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁴⁶ – שצריך לעורר ("ארויסמאָנען") לא רק את
23 הכחות הגלויים, שאז העשיה היא כפי היכולת, אלא גם למעלה מהיכולת, על ידי הכחות הנעלמים
24 שמתחילים לפעול בו בגילוי, כיון שהדבר נוגע בפנימיות נפשו.

25 לה. וכאמור לעיל (סעיף ט) – התורה אינה סיפורי מעשיות, כי אם הוראה לדורות:
26 כשם שבמתן-תורה היה נוגע למשה רבינו שהפחות שבפחותים שבישראל יאמר "נעשה" ויקדים
27 נעשה לנשמע – לא רק מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך", אלא מפני שענין זה נוגע לקבלת התורה של
28 משה רבינו בעצמו,

29 כך גם בכל דור ודור ובכל מקום מקום, הנה כל אלו הנמצאים "בשיבבותי דרב", אפילו הגנבים
30 שנמצאים בשכינותו, גם הם קשורים עם רב, כך, ששלימותו של רב נוגעת גם לגנבים, והנהגתם של
31 הגנבים פועלת ונוגעת בעניניו של רב¹⁶⁸.

32 וזוהי גם ההוראה שנוגעת בכל מקום שבו נמצאים – שמוכרחים גם לצאת לה"חוצה".
33 – יש אמנם צורך להבהיר מלכתחילה שכאשר נמצא ב"חוצה" לא יהיה בבחינת "מקבל", אלא
34 בבחינת "משפיע"; אבל, אין להגביל את עצמו בכך שהוא וסביבתו הם כדבעי, ואילו את ה"חוצה"
35 יכולים להשאיר עבור אלו שנמצאים בחוץ.

167) פסחים ל, ב. ועוד.

165) לקו"ת שבהערה 12.

166) ראה שיחת ג' דחווה"מ סוכות תשי"ג סט"ז (תו"מ ח"ז ס"ע 75). וש"נ.

166) ראה סה"מ תרפ"ז ע' קסה. וראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשט"ו סכ"א (תו"מ ח"ג ע' 29). וש"נ.

1 לו. בסדר הנהגת מלחמה יש ב' שיטות:

2 (א) כל זמן שהשונא אינו מתנפל, אין עושים כנגדו כלום, ורק כאשר השונא מתחיל להתנפל על העיר
3 ויושביה, אזי לוחמים כנגדו בכדי להגן על העיר. וזוהי מלחמת הגנה.

4 (ב) אין מחכים עד שהאויב יתחיל להתנפל, אלא מתקדמים ועורכים מלחמה עם האויב. וזוהי מלחמת
5 תנופה.

6 ושתי מעלות במלחמת תנופה על מלחמת הגנה:

7 (א) בכל מצב יש צד חזק וצד חלש. כאשר האויב מתחיל במלחמה, בוחר אצל עצמו הצד החזק,
8 ואצל שכנגדו – הצד החלש, "כל הנחשלים אחריו"¹⁶⁹, ושם עורך את ההתקפה ומנהל את המלחמה,
9 לאחרי שבוחר לעצמו את הזמן היותר נוח עבורו. אמנם, במלחמת תנופה, אפשר לבחור אצל עצמו הצד
10 החזק, ואצל האויב – הצד החלש.

11 (ב) בכל מלחמה, גם כאשר מנצחים בה, מהרסים ומאבדים דבר-מה, שכן, המתאבק עם מנוול מתנוול
12 כמותו¹⁷⁰. מלחמה – קשורה עם חורבן, לכל-הפחות במקצת ובמקום אחד. ובפרט שבשעת חירום אי
13 אפשר להנהיג בטוב את משטר הנהגת המדינה כמו בשעת שלום. אמנם, כאשר הולכים במלחמת תנופה,
14 אזי אפשר לסדר בתחילה היטב את כל הנהגת המדינה, באופן שהמלחמה לא תבלבל כלל להנהגה.
15 ופעולת החירום שמצד הקרב תהיה בשטח האויב.

16 לז. וככל הדברים האלה וככל החזיון הזה הוא במלחמת היצר טוב עם היצר הרע, ובמלחמת היראים
17 – בדרכי נועם ובדרכי תורה – עם אלו החפשים לעת-עתה¹⁷¹ – שיש בזה שני אופנים ודרכים: מלחמת
18 הגנה ומלחמת תנופה¹⁷².

19 מלחמת הגנה היא: כאשר החפשים הולכים לצוד נפשות למחנם, אזי מתאספים ומטכסים עצה איך
20 לעמוד נגדם. מלחמת תנופה היא: אין מחכים עד אשר הם יתחילו ללחום, אלא אדרבה, הולכים למחנם
21 ומאירים שם באור התורה והמצוה, וצדים מהם נפשות לקרבם לאביהם שבשמים.

22 וכשם שבמלחמה בגשמיות יש מעלה במלחמת תנופה על מלחמת הגנה, בין בניצוח המלחמה בין
23 בשעת המלחמה גופא – כן הוא גם במלחמה הרוחנית, שהמעלה במלחמת תנופה היא בשמים אלו:

24 (א) כאשר הולכים במלחמת תנופה אפשר לבחור אותו הזמן ואותם ענינים שנקל יותר לנצח בהם.

25 (ב) כאשר האויב מתחיל ללחום, ישנם כאלו שאינם מתנהגים בסדר הרגיל, ומתירים לעצמם איזה
26 ענינים קלים; הטענה היא – שאם ילכו בכל חומר הדין, אזי הצד השני לא יוותר, מה שאין כן כאשר
27 יוותרו קצת, בענינים טפלים, אזי יכולים להרוויח ולנצח את העיקר.

28 וענין זה מתבטא בכך שמתחילים לעשות "פשרות" בענינים של שולחן-ערוך, ומוצאים "תירוצים"
29 ו"היתרים" – שענין זה הוא רק חומרא דרבנן, וענין זה הוא רק איסור מדרבנן, ובמילא, מפני "תיקון
30 העולם" ומפני "פיקוח נפשות מישראל" צריכים לוותר על זה לפי שעה, וכך הולכים מפשרה אחת לשני
31 ושלישית, ומאבדים ענין ומקום אחד אחרי השני.

32 מה שאין כן במלחמת תנופה, שמתנהלת בשטחו של האויב, היינו, שלא מסתפקים בהנהגה על פי
33 תורה ומצוות בחוג של שומרי תורה ומצוה, אלא פועלים להוסיף להגדיל ולהרחיב ולהעמיק את החוג
34 של שומרי תורה ומצוה – אזי אין מאבדים מאומה, אלא אדרבה, שניתוסף בעניני תורה ומצוות.

המשיח "יכוף כל ישראל... לחזק בדקה", היינו בוק התורה והמצוות.

169 תצא כה, ית.

170 ראה תניא ספכ"ח.

171 ועיין בסוף הל' מלכים (ספי"א) להרמב"ם שבימי (172) ראה גם מכתב ד' כסלו שנה זו (אג"ק ח"ד ע' קמה).

1 לח. והנה, בעוונותינו הרבים, היה הסדר עד עתה, שהיראים והחרדים ישבו במקום ועסקו בעניניהם,
 2 וכאשר הצד שכנגד היה יוצא עם ענין בלתי רצוי, אזי היו מזעיקים "אסיפת-חירום" (ובלשון המדינה:
 3 "עמורדזשענסי מיטינג"), ומתאספים כולם יחד, וכל אחד היה מציע את סברתו – ודוקא באופן של
 4 "איפכא מסתברא"...

5 ובינתיים – איבדו אנשים, דור, עוד דור ועוד דור, וכמו כן איבדו ענינים, ענין אחד אחרי השני, עד
 6 שנעשה מעמד ומצב שישנם ענינים כאלו שבדורות שעברו לא חשב אף אחד שענינים כאלו יכולים
 7 להיות בגבול ישראל, אצל יהודי שנקרא שומר תורה ומצוות במילואם, ואילו בימינו, לא רק שנקרא
 8 שומר תורה ומצוות במילואם, אלא הוא עוד נקרא "צדיק"!!!

9 ואין זה פלא: כאשר מתבוננים בהנסיונות שצריכים לעמוד בהם בימינו אלו – הרי "לפום צערא
 10 אגרא"¹⁷³, שנסיונות אלו הם גדולים הרבה יותר מהנסיונות שהיו בדורות שלפנים על דברים קטנים יותר
 11 או על דברים שבדוגמתם.

12 ואם כן, רואים בפועל, שכאשר הולכים בשיטה של מלחמת מגן, לישב במקומו ולהמתין עד שתפול
 13 לצד שכנגד סברא חדשה, ואז יחפש עצות כיצד להפריך אותה – הנה לכל לראש, אף פעם לא הצליחו
 14 להדוף את המתקפה במילואה, אלא לפעמים איבדו דבר-מה, ולא עוד אלא שהיו מקרים ומצבים שבהם
 15 לא ניצחו כלל. ועוד זאת – שעשיריות אלפים מישראל נשארו בצד השמאל, כיון שלא התעסקו במלחמת
 16 תנופה, אלא במלחמת מגן, ובזה גופא – רק במחצית השעה האחרונה כאשר השונא עורך את ההתקפה.
 17 לט. אמנם, כיון שנמצאים אנו בזמן של מהפיכות ("רעוואָלוציעס") בצד של לעומת זה – בודאי
 18 יכולים לנצל זאת לענינים של קדושה.

19 ובהקדמה:

20 ישנו פתגם של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, שכל התוכחות והקללות שבתורה הם
 21 ענינים של ברכות, אלא שענינים אלו נאמרו בלשון נסתר, כדי שלא יתפסו ("מ'זאָל זיך ניט כאַפֿן") גודל
 22 הברכה שבהם¹⁷⁴.

23 והנה, אחד הסימנים על הזמן של עקבתא דמשיחא – שבפשוט הוא ענין של תוכחה – הוא: "נערים
 24 פני זקנים ילבינו". בת קמה באמה כלה בחמותה"¹⁷⁵.

25 הפירוש הפשוט בזה הוא – שהנערים לא יצייתו להזקנים ויעשו להיפך מהוראת הזקנים, שזהו ענין
 26 בלתי-רצוי.

27 אמנם, כיון שידועים שמוסתר בזה גם ענין של ברכה – הרי בודאי שיכולים לנצל הנהגה זו לענין
 28 של קדושה¹⁷⁶. וכיון שענין זה נאמר בלשון נסתר, מוכח, שזוהי הנהגה מופלאה, שיכולים להצליח בה
 29 הרבה יותר מהצלחת ההנהגה שהיתה עד עתה.

30 ובנוגע לענינו:

31 למרות הנהגת אבותינו ואבות אבותינו, שחלק גדול מהם לא עסקו במלחמת תנופה, אלא הסתפקו
 32 בכך שהם בעצמם למדו והתפללו וקיימו מצוות, ופעלו זאת אצל בני-ביתם, וכאשר אירעה צרה, רחמנא
 33 ליצלן, ויצא בן לתרבות שאינה טובה, אזי חיפשו עצות לכך –

34 צריכה להיות ההנהגה בימינו אלו באופן ש"נערים פני זקנים ילבינו" – שהצעירים בכח יקבלו על
 35 עצמם להתנהג בשיטה הפכית:

175) סוטה בסופה (מט, רע"ב).

173) אבות פ"ה מכ"א.

176) ראה גם תו"מ ח"א ע' 65 ואילך. מכתב ח"י תשרי שנה

174) ראה לקו"ת בחוקותי מח, א ואילך. וראה גם תו"מ חט"ז

זו "אג"ק ח"ד ריש ע' כח).

ע' 284 ואילך. וש"נ.

1 בנוגע להפעולה שצריך כל אחד לפעול על עצמו ובני ביתו – הרי לית מאן דפליג; אבל, כדי להצליח
2 בכך, ועוד זאת (שהרי אין זה מספיק), כדי "לתקן עולם במלכות שדי"¹¹⁸ – חייבים לצאת במלחמת
3 תנופה: יש להכנס לשטחו של הצד שכנגד, להתעסק עם הנוער שלו, עם הקטנים ועם הגדולים, ולהאירם
4 ב"נר מצוה ותורה אור"⁴⁹ פעם אחר פעם.

5 ואין להתפעל אם בפעם הראשונה לא מצליחים,

6 – ואין להתפלא על כך: וכי מפני מה יצליח, בידעו מעמדו ומצבו שאינו חייל טוב, ואין בידו כלי-זיין
7 טובים, שהרי בתוכו פנימה ישנו יצר הרע שאינו מניחו לנהל את המלחמה בכל המרץ –
8 אבל, העצה לזה היא – לא להיות נסוג אחור, אלא אדרבה – לילך ביתר מסירת-נפש וביתר כח ומרץ,
9 ואז, הנה אפילו מתי מספר עם כלי-זיין גרועים – יכולים לפעול הרבה יותר מאשר עם רב עם כלי-זיין
10 טובים, אם אין להם חיות ומסירת נפש הדרושים.

11 מ. וזהו גם המענה בנוגע לכללות הזמן דעקבתא דמשיחא:

12 כאשר רואים את כל הסימנים שנאמרו בנוגע לעקבתא דמשיחא, "מלכות תהפך למינות וכו' פני הדור
13 כפני הכלב"¹⁷⁵ – יכול יהודי לשאול: כיון שבדורות הקודמים היו יהודים בעלי נשמות גבוהות יותר,
14 ואף על פי כן הנה סוף כל סוף הגיע המעמד ומצב שבו עומדים אנו כיום – איך יכולים לדרוש מאתנו,
15 שלא זו בלבד שהמצב לא יהיה גרוע יותר, אלא אדרבה, שנתקן את המצב, להחזיר בתשובה את כולם,
16 עד ש"יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך"?

17 והמענה על זה – שיש שיטה בדוקה ומנוסה – "נערים פני זקנים ילבינו":

18 הנערים צריכים לפעול על הזקנים שיהיו חרדים יותר ("פרימער") מכמו שהיו עד עתה; אין להתחשב
19 בהשיטה שהיתה עד עתה, להיות מסוגרים בד' אמות ולהגן עליהם, מלחמת מגן, אלא יש להחליף את
20 השיטה ולעבור למלחמת תנופה.

21 ואז יהיו שתי המעלות: (א) להיות בטוחים עם השורות שלנו שישארו בשלימות, (ב) להצליח
22 במלחמה, והיינו, דכיון שהננו "צבאות ה'"¹⁷⁷, ויוצאים ללחום "מלחמות הוי"¹⁷⁸, "לתת נקמת ה'"¹⁷⁹
23 בהצד שכנגד, בדרכי נועם ובדרכי התורה, הרי בודאי שסוף כל סוף ננצח.

24 מא. ועוד פרט באופן הנהלת המלחמה:

25 כשם שבמלחמה הגשמית, אחד מטכסיסי המלחמה הוא ליכנס בין שורות האויב ולעשות שם מהפכה,
26 שגם אנשים מבפנים ילחמו כנגד האויב – הנה כן הוא גם במלחמה הרוחנית.

27 ובהקדמה¹⁷² – שכל יהודי בנפשו פנימה אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, כפתגם רבינו
28 הזקן¹⁸⁰ על הפסוק¹⁸¹ "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". ואם כן, כאשר מעוררים אצל יהודי את נקודת
29 היהדות, אזי תלחם נקודת היהדות שלו מבפנים, ואנחנו נלחם מבחוץ, ושניהם יחדיו יבטלו את האויב
30 שבנתיים, וינצחו את המלחמה.

31 מב. וזאת היא עבודת הצעירים בכלל וצעירי אגודת חב"ד בפרט:

32 אל לנו לעשות חשבונות כמה חיילים נמצאים אצלנו וכמה חיילים אצל הצד שכנגד, כי, "הצעיר
33 יהיה לאלף"¹⁸², וגם שבין שורות האויב גופא הנה בנפשו פנימה הוא על צדנו.

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא
סיון). ועוד.

(181) ואתחנן ו, ד.

(182) ע"פ ישעי' ס, כב. וראה ת"מ ח"ג ע' 145.

(177) בא יב, מא.

(178) רמב"ם שם.

(179) מטות לא, ג.

(180) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

1 ולזאת עלינו ללכת במלחמת תנופה במרץ ומסירות נפש, ואז בודאי יהיה הנצחון, "דידן נצח"²²,
 2 היינו, ש"האתרוג" וה"לולב" יצרפו אליהם את ה"הדס" וה"ערבה", וכולם יחדיו יתנענעו לד' רוחות
 3 ולמעלה ולמטה²⁷, כדי להמשיך בכל הששה קצוות "נר מצוה ותורה אור" ומאור שבתורה זוהי תורת
 4 החסידות¹⁸³.

5 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אם כל התלמידים אמרו "לחיים". אחר כך התחיל לנגן ניגון שמחה].

* * *

6 מג. שנינו במסכת בבא בתרא¹⁸⁴: "ניפול (גוזל) הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השוכך,
 7 חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו".

8 ובגמרא שם: "בעי ר' ירמי', רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו, ועל
 9 דא אפקוהו לרבי ירמי' מבי מדרשא".

10 ויש לבאר הרמז בזה בעבודת האדם לקונו¹⁸⁵.

11 מד. יונה – קאי על כנסת ישראל, כדאיתא במדרש¹⁸⁶ ובזהר¹⁸⁷ שכנסת ישראל נמשלה ליונה.

12 וישנו מעמד ומצב שבעל היונים, הקב"ה (הבעל של כנסת ישראל), מכניס את היונים ל"שוכך" –
 13 שזהו הענין דזמן הגלות, שבני ישראל אינם במעמד ומצב של "צפור דרוור" "שאינה מקבלת מרות"¹⁸⁸,
 14 מלבד המרות של הקב"ה, כמו שכתוב¹⁸⁹ "עבדי הם", "ולא עבדים לעבדים"¹⁹⁰ – שהרי על משך זמן
 15 זה נמצאים הם תחת שעבוד הגלות, ואין הדבר תלוי ברצונם, כדאיתא בגמרא¹⁹¹ שישנם "שלוש שבועות,
 16 אחת שלא יעלו ישראל בחומה כו".

17 אמנם, השייכות של היונים (בני ישראל) לבעל השוכך (מעמד ומצב הגלות) היא רק בתוך חמשים
 18 אמה:

19 חמשים אמה מורה על מספר כחות הגלויים שבנפש – כמדובר בהמאמר¹⁹² בענין "שופטים ושוטרים
 20 תתן לך בכל שעריך"¹⁹³, שישנם שבעה שערים, וכל אחד מהם כלול משבעה, ויחד עם כללות כולם,
 21 הרי זה חמשים השערים שבנפש, שהם כנגד חמשים שערי בינה, היינו, מ"ט שערי בינה, וכפי שהם
 22 כלולים בשער הנו"ן (כמבואר בלקוטי תורה¹⁹⁴ שבשער הנו"ן יש ב' ענינים: (א) התכללות מ"ט השערים
 23 בשער הנו"ן, (ב) שער הנו"ן מצד עצמו).

24 [ועל דרך המבואר¹⁹⁵ בענין מה שכתוב בספירת העומר "תספרו חמשים יום"¹⁹⁶, אף על פי שסופרים
 25 רק מ"ט יום – כיון שעל ידי העבודה דבירור וזיכוך המדות במשך מ"ט ימים, אזי נמשך במילא סיוע
 26 מלמעלה גם בנוגע לשער החמשים].

27 וזהו הרמז שהשייכות של היונים לבעל השוכך היא רק בתוך חמשים אמה – שה"תפיסא" שיש
 28 לבעלי-הגלות היא רק בכחות הגלויים של הנשמה השייכים להגוף,

(189) בהר כה, מב. שם, נה.
 (190) קידושין כב, ב. וש"נ.
 (191) כתובות קיא, רע"א.
 (192) ד"ה שופטים ושוטרים דש"פ שופטים, ד' אלו תש"ז
 (תו"מ ח"יז ע' 179 ואילך). וש"נ.
 (193) ר"פ שופטים.
 (194) במדבר יב, א ואילך.
 (195) שם יו"ד, ד ואילך.
 (196) אמור כג, טז.

(183) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי
 חגיגה פ"א ה"ו ובפי' קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב.
 סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.
 (184) כג, ב. - ולהעיר, שמסכת זו (ב"ב) נלמדה בישיבה בזמן
 זה, והרי התוועדות זו היא במיוחד עבור בני הישיבות (המו"ל).
 (185) ראה גם שער הגלגולים הקדמה ל'.
 (186) שהש"ר פ"א, טו [ב].
 (187) ראה זח"ב מז, א.
 (188) שבת קו, ב. וש"נ.

- 1 — שהרי בעצם שייך ענין הגלות רק להגוף ולא להנשמה, כדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁹⁷:
 2 רק גופותינו נמסרו לגלות כו', ולא הנשמה, אבל, על ידי הגוף מקבלים בעלי-הגלות תפיסא גם על כחות
 3 הנשמה השייכים להגוף —
 4 אבל חוץ מחמשים אמה, דהיינו, למעלה מכחות הגלויים — אין זה שייך לבעל השובך, אלא למלכו
 5 של עולם (שהכניס את כנסת ישראל, שנמשלה ליונה, במעמד ומצב של גלות, שובך).
 6 מה. ועל זה "בעי ר' ירמי', רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו":
 7 ובהקדם תוכן ענינו של השם ירמי' — שהרי "שמא מילתא הוא"¹⁹⁸ — כדברי כבוד קדושת מורי וחמי
 8 אדמו"ר¹⁹⁹ בנוגע להנביאים ישעי' וירמי', שישעי' הי' קשור עם הגאולה, ולכן נקרא "ישעי'", "ישע
 9 י-ה", וירמי' הי' קשור עם הגלות, וכמבואר במדרשי חז"ל²⁰⁰ שירמי' הוצרך לילך בגלות יחד עם בני
 10 ישראל, ולכן נקרא "ירמי'", מלשון מרירות י-ה.
 11 והנה, כאשר ירמי' היה יחד עם בני ישראל בגלות, ראה את מעמדם ומצבם האמיתי — שמצד הנשמה
 12 הרי אפילו "בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"¹⁵⁴, ואילו המעמד ומצב דהגלות הוא רק מצד עניני
 13 הגוף, כיון ש"מרובים צרכי עמך", שלכן "דעתם קצרה"²⁰¹.
 14 — הפירוש הרגיל בזה הוא, שהטיבה ש"מרובים צרכי עמך" היא לפי ש"דעתם קצרה". אבל, הא גופא
 15 ש"דעתם קצרה", שהו"ע ד"קוצר רוח", כמו שכתוב²⁰² "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח", הרי זה מצד
 16 ה"עבודה קשה" שבזמן הגלות.
 17 וכפי שאמר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר²⁰³, שכיון ש"כל ישראל בני מלכים הם"²⁰⁴, הרי בן מלך,
 18 כאשר מכריחים אותו לעשות אפילו מלאכה קלה ביותר, הרי זה עבורו "עבודת פרך" ביותר, הרבה יותר
 19 מאשר עבודה קשה לאדם פשוט.
 20 ובנוגע לענינו:
 21 הנשמה מצד עצמה היא "חצובה מתחת כסא הכבוד"²⁰⁵, ויש לה שייכות רק לאלקות ורוחניות. ומשם
 22 זורקים אותה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"²⁰⁶ — לגוף בשר ודם, שקשור עם ענינים גשמיים וענינים
 23 חומריים, תאוות גשמיים ועד לתאוות רוחניים.
 24 ואם כן, הא גופא שהנשמה נמצאת בה"שובך" דמאסר הגוף — עוד לפני התחלת העבודה בבירור
 25 וזיכוך עניני הגוף ונפש הבהמית ועניני העולם — הרי זו "עבודת פרך" הכי גדולה!
 26 וכיון שכן, הרי כל השכר שבעולם אינו מספיק כדי לשלם להנשמה — "בת מלך", ש"כל כבודה בת
 27 מלך פנימה"²⁰⁷ — על כך שצריכה להתעסק עם ענינים השייכים ל"עבד כנעני" או "שפחה כנענית", כיון
 28 שאפילו "עבד עברי" אין זה לפי כבודו וערכו²⁰⁸.
 29 ולכן, טוען ר' ירמי' ש"רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה":
 30 אפילו בנוגע ל"רגליים", שזוהי המדריגה היותר תחתונה של ה"יונה", שהוא ענין ההתעסקות בעניני
 31 הגוף ונפש הבהמית הקשורים עם עניני העולם — הרי זה באופן שרק "רגלו אחת בתוך חמשים אמה",
 32 אבל רגלו השני', המחצה השני שקשור עם נפש האלקית, היא "חוץ מחמשים אמה".

(203) ראה גם תו"מ חט"ו ס"ע 173. וש"נ.
 (204) שבת סז, א. וש"נ.
 (205) ראה זח"ג כט, רע"ב. ובהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
 (206) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.
 (207) תהלים מה, יד.
 (208) כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ המשיך השיחה.

(197) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.
 (198) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, סע"א. ח"ב קעט, סע"ב. ועוד.
 (199) סה"ש תש"ג ס"ע 139 ואילך.
 (200) ראה פס"ר פכ"ז.
 (201) פיוט בתפלת נעילה, ע"פ ברכות כט, ב. וראה תו"א וישלח כו, רע"ג. המשך מים רבים תרל"ז בתחלתו.
 (202) וארא ו, ט.

1 [ועל דרך פתגם הבעש"ט הידוע²⁰⁹ שלימד זכות על בני ישראל בבית-דין של מעלה, שהסיבה לענינים
 2 הלא-טובים כמו השגת גבול או אבק לשון הרע וכיוצא בזה שנכשלים בהם בעניני מסחר, היא, כדי
 3 שיהיה להם כסף לשלוח את הילדים לשיבה, או להשיא את בנותיהם לתלמידי חכמים שיבטיחו להם
 4 מזונות ("נעמען אַ חתן אויף קעסט"), וכיוצא בזה].
 5 וכיון שנפש האלקית היא הממוצע שעל ידה נעשה הקישור עם הקב"ה, ולא באופן של ממוצע
 6 המפסיק, אלא באופן של ממוצע המחבר, להיות מציאות אחת – הרי על ידי זה שחציו הוא "חוץ
 7 מחמשים אמה", נמצא כולו "חוץ מחמשים אמה", ששם אין תפיסה לבעלי-הגלות.
 8 מו. "ועל דא אפקוהו לרבי ירמי' מבי מדרשא":
 9 "בי מדרשא" – הוא ענין התלמוד ככלל, וביחוד תלמוד בבלי – "במחשכים הושיבני²¹⁰, זה תלמודה
 10 של בבלי"²¹¹, שענינו של הלימוד הוא "שמביא לידי מעשה"²¹², בירור וזיכוך הענינים הגשמיים ועל ידם
 11 גם הענינים החומריים.
 12 וזהו תוכן המענה לר' ירמי' – שלפי דבריו מתבטל כללות ענין הגלות וכללות ענין בירור וזיכוך
 13 דברים גשמיים, שזהו תוכן הענין ד"בי מדרשא", שהרי כדי שיוכל להיות ענין הבירור, צריך להתלבש
 14 בלבושי המתברר, ובשביל זה צריכה להיות הירידה למטה.
 15 ובכך נפתרה האבעיא של ר' ירמי' באופן שישנם ב' המעלות – שאף על פי שנמצאים "בתוך חמשים
 16 אמה" של "שובך", ובמילא שייכים לבעל הבית של ה"שובך", הרי הסיבה לכך היא כדי שיוכל להיות
 17 הענין ד"בי מדרשא", שהוא ענין בירור וזיכוך הגשם והחומר, ולהוציא אותם מן ה"שובך" דלעומת זה,
 18 כך, שכל הענין שנמצאים בה"שובך" הוא כדי סוּף כל סוּף יבטלו את ה"שובך" ("מאַכץ פון דעם שובך
 19 אויס שובך"), ויהיו במעמד ומצב של צפור דרור ש"אין על גביו אלא ה' אלקיו"²¹³.
 20 ונקודת הענין בזה – על דרך המדובר לעיל²¹⁴ בענין "ברישא חשוכא והדר נהורא"²¹⁵, שהדרך לבוא
 21 ל"נהורא", היא על ידי זה ש"ברישא חשוכא", כן הוא גם בנוגע לכללות הגאולה והגלות, שהגאולה
 22 האמיתית והשלימה תלויה בהגלות, היינו, שדוקא על ידי העבודה דימי הגלות, יכולים לזכות להגילויים
 23 ולענינים שלמעלה גם מגילויים שיתגלו במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו.
 24 ואז יפעלו לא רק בנוגע לד' המינים, הכוללים את כל בני ישראל, מהגדול שבגדולים עד לקטן
 25 שבקטנים, מה"אתרוג" שיש בו טעם וריח עד ל"ערבה" שאין בה לא טעם ולא ריח, אלא גם בנוגע
 26 לאומות העולם – שהרי באותו זמן שמקיימים מצות ד' מינים הקריבו שבעים פרים כנגד שבעים אומות
 27 העולם²¹⁶, לבררם ולהעלותם – לבוא להמעמד ומצב דשמיני-עצרת ש"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"²¹⁷,
 28 שבכל מקום, מ"קדש הקדשים" עד "ארץ העמים", יהיה "הוי" אחד ושמו אחד²¹².
 29 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "והיא שעמדה". אחר כך התחיל לנגן הניגון "כאָטש מי כודיי".
 30 ואחר כך התחיל לנגן "על הסלע הך", באמרו בניגון: "און אָפּשטעלן דעם רעגן הך הך הך..." (שירד
 31 בסוכה במהלך ההתוועדות)]²¹⁸.

* * *

(209) ראה כתר שם טוב סק"ה. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 149.
 (210) איכה ג, ו.
 (211) סנהדרין כד, א.
 (212) קידושין מ, ב. וש"נ.
 (213) לשון חז"ל - הוריות י"ד, א (במשנה). וש"נ.
 (214) במאמר ד"ה וטהר לבנו דיום ב' דתג הסוכות פ"ד (לעיל ע' 23 ואילך).
 (215) שבת עז, ב.
 (216) סוכה נה, ב. ועוד.
 (217) משלי ה, יז. וראה סה"מ מלוקט ח"ה ריש ע' כג. וש"נ.
 (218) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוכיח את אחד המסובים, שלא מילא את רצונו בענין מסויים, וכאשר הלה הצטרף ושאל כיצד אפשר להבין רצון קדשו, השיב כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל מדוע להבין באופן הפוך? כדי "לכוון" הפוך - צריכים לדעת תחילה מהו רצונו של פלוני, ואז, לומר להיפך...

1 מז. דובר בהמאמר²¹⁹ אודות "אש שחורה על גבי אש לבנה", שנאמר על תורה²²⁰ – שענין זה ישנו
2 גם בעבודה בנפש האדם: העבודה מצד כחות הגלויים, הקשורים עם הגוף ונפש הבהמית – כיון שענינה
3 הוא להאיר את החושך, לכן נקראת "אש שחורה"; והעבודה שמצד עצם הנפש, רעותא דלבא – כיון
4 שאינה בשביל הגוף, אלא היא עבודת הנשמה מצד עצמה, בחינת היחידה, ש"חבוקה ודבוקה בך"²²¹,
5 לכן נקראת "אש לבנה".

6 ויש להוסיף ולבאר ענינם של "אש שחורה" ו"אש לבנה" – בתורה.

7 [ביאור ענין זה באריכות שייך לשמחת-תורה, אבל בכללות הרי זה שייך גם לשמחת בית השואבה,
8 ובפרט שאז הי' הענין דניסוך המים, באותו זמן שבו היה ניסוך היין].

9 והענין הוא – שזהו החילוק שבין חיצוניות התורה ופנימיות התורה, כדאיתא בזהר ברעיא מהימנא²²²
10 ומבואר בארוכה באגרת הקודש²²³ שיש בתורה "אילנא דטוב ורע" ו"אילנא דחיי": "אילנא דטוב ורע"
11 הוא נגלה דתורה, על שם שענינה לברר ענינים שיש בהם תערוכות טוב ורע, ומזה מובן שזהו ענין "אש
12 שחורה"; ו"אילנא דחיי" הוא פנימיות התורה, "דלית תמן לא קושיא ולא מחלוקת כו"²²², שאינה
13 מתעסקת באופן פשוט וישיר בבירור עניני טוב ורע, כי אם בעניני טוב ואלקות, וזהו ענין "אש לבנה".

14 מח. והנה, נתבאר בהמאמר²²⁴, שהעבודה דחודש תשרי בכלל (כולל גם ההכנה דחודש אלול) היא
15 באופן ד"בקשו פני את פניך הוי" אבקש"²²⁵, שזוהי העבודה דפנימיות הנפש, שזהו ענין "אש לבנה";

16 והתכלית היא, שענין זה יתן תוקף כח ועוז בכחות הגלויים, שגם העבודה שבכל השנה מצד שכל
17 ומדות וג' הלושים מחשבה דיבור ומעשה, "אש שחורה", תהיה נעשית כפי שהיא מצד העבודה דרעותא
18 דלבא.

19 וענין זה הוא כלשון הזהר²²⁶ "אשא חוורא על גבי אשא אוכמא" (דלא כהלשון בירושלמי²²⁷ "אש
20 שחורה על גבי אש לבנה"), היינו, שבגלוי מאיר "נהורא חיוורא", ו"נהורא חיוורא" הוא בהעלם, שנעשה
21 בדרך ממילא.

22 ועל דרך המבואר באגרת הקודש²²³ בנוגע לאופן העבודה דלעתיד לבוא, שעל ידי היחודים העליונים
23 יתבררו בדרך ממילא הענינים השייכים לאילנא דטוב ורע, שזהו אופן העבודה מתוך מנוחה, על דרך
24 הבריר דמלכת שבא על ידי שלמה²²⁸.

25 מט. וזוהי ההוראה שנוגעת אלינו – שהחל מחודש תשרי צריך להיות אופן העבודה בהענין ד"אש
26 לבנה", ובאופן שה"אש לבנה" תחדור גם את ה"אש שחורה", שיהיה "נהורא חיוורא על גבי נהורא
27 אוכמא".

28 וכמו כן גם בתורה – שתהיה תוספת חיזוק בקביעות עתים לשיעורים בלימוד תורת החסידות יותר
29 מכמו שהיה עד עתה, והלימוד יהי' באופן של "נהורא חיוורא", "אש לבנה", שזהו ענין ד"חבוקה ודבוקה
30 בך" ללא פשט'לאך וללא קונצ'לאך... ובאופן שיחדור גם בלימוד הנגלה, שזהו ענין "נהורא חיוורא על
31 גבי נהורא אוכמא", ועל ידי זה יפעלו את תכלית המכוון – שה"נהורא אוכמא" יפעל בהטוב-ורע למטה
32 את הבריר והזיכוך וההעלאה שצריכים לפעול בהם,

(219) ד"ה וטהר לבנו הנ"ל ספ"ג ואילך (לעיל ע' 23 ואילך).

(225) תהלים כז, ח.

(226) ח"ב רכו, ב.

(220) נסמן לקמן הערות 225-26.

(221) נוסח הושענות ליום ג' דחג הסוכות.

(227) סוטה פ"ח סה"ג ובפ"מ שם. וכ"ה גם בזהר ח"ב פד,

א. ח"ג קלב, רע"א. תנחומא ר"פ בראשית דב"ר פ"ג, יב. פרש"י

(222) ח"ג קכד, ב.

ברכה לג, ב. שה"ש ה, טז. ועוד.

(223) סכ"ו.

(228) ראה תו"א בראשית ה, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(224) ד"ה וטהר לבנו הנ"ל פ"ז (לעיל ס"ע 27 ואילך).

1 ואז יהיה ה"כלי" שימשיך ויכיל ויתאחד עם האור ועם עצם האור, ועל ידי זה עם עצמותו ומהותו
 2 ית' – שזהו מה שכתוב²²⁹ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שהבשר, היינו ה"כלי", יראה "כי פי הוי'
 3 דיבר", בראיה מוחשית בפועל,
 4 ובמהרה בימינו – על ידי זה ש"יפוצו מעינותיך" עד שיגיעו גם ב"חוצה", ולהמשיך למטה מעשרה
 5 טפחים מה שבנוי ועומד מן המוכן²³⁰ למעלה מעשרה טפחים.
 6 נ. והנה, בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", הרי נוגע גם פעולות פרטיות.
 7 ובכן: כיון שמחר ישנו עוד ערב שיכולים לערוך התועדות שמחת בית השואבה – יש לנצל את כל
 8 האורחים הנמצאים כאן, שהם "פנים חדשות", שכל אחד מהם יבקר עיר בסביבות ניו־יאָרק, במקום קרוב
 9 או במקום רחוק יותר, "חוצה" ["חוצה" כפי שהוא בחסידות – מתחיל מבחינת ז"א, שלהיותו חוץ
 10 לחכמה ובינה, הרי זה כבר "חוצה"²³¹; אבל ב"חוצה" גופא ישנם דרגות], ויערוך שם התועדות.
 11 ובכל מקום ימצאו את האותיות המתאימות לפי הבנתם והשגתם הם, אבל הפנימיות תהיה ענין של
 12 "מעין", שדינו של מעיין שמטהר אפילו בכל שהוא²³², ומטהר מכל הענינים הלא־טובים, אפילו מענינים
 13 כאלו שאינם נטהרים על ידי מקוה של ארבעים סאה²³².
 14 בנוגע לסידור המקומות בפרטיות – יבררו אצל אלו שיודעים מצב המקומות וריחוק המקומות, באופן
 15 שיהיה בכדי שיעשו להגיע להמקומות, ובמה לערוך את התועדות, שזה תלוי בכל מקום ומקום לפי
 16 מעמדו ומצבו.
 17 וכשם שעכשיו בעת ההתועדות אין חילוקים בין "אתרוג", "לולב", "הדס" ו"ערבה" – יהיה כן גם
 18 בנוגע לכל האורחים, אשר מבלי הבט על מהותו של כל אחד כפי שהוא במקומו הוא, הרי בהיותו כאן,
 19 כיון שנעקר ממקומו ונמצא שלא במקומו, יהיה גם הוא ממפיצי המעיינות חוצה, באופן המתאים לפי
 20 המקבל בכל מקום ומקום.
 21 נא. ויעזור ה' יתברך שכל זה יהיה בהצלחה מופלגה,
 22 וכפסק בית־דין של מעלה בזמנו של רבינו הזקן – כפי שנמסר לנו על ידי כבוד קדושת מורי וחמי
 23 אדמו"ר²³³ – שבכל ענין של תורה ומצוות תהיה יד מקושריו וההולכים בעקבותיו על העליונה,
 24 שבדרכי נועם יעשו חסידים, ויפיצו חסידות בכל קצוי תבל, עד יעוד המקווה "כי מלאה הארץ דעה
 25 את הוי' כמים לים מכסים"²³⁴.
 26 [טרם צאתו התחיל כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו"].

(232) מקוואות פ"א מ"ז.
 (233) ראה אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסד ואילך.
 (234) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(229) ישעי' מ, ה.
 (230) ראה פרש"י ותוס' - סוכה מא, ס"ע"א. ועוד.
 (231) ראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' תנה.

בס"ד. שיחת* מוצאי י"ג תשרי, ליל ערב חג הסוכות, ה'תשל"ד.

- 1 א. עומדים אנו ביום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש, כיון שבכמה ענינים "הלילה הולך אחר היום"¹,
 2 ולכן שייך לילה זה ל"ג תשרי.²
- 3 ובפרט שזה ש"הלילה הולך אחר היום" הוא במיוחד בעניני קדשים¹, והרי צדיקים בכלל הם ענין
 4 של קדשים,
- 5 ועאכו"כ בעלייתם למעלה, כמבואר בארוכה באגה"ק³ בנוגע למיתת מרים, שזהו לא רק ענין של
 6 קרבנות סתם, אלא קרבן של פרת חטאת, שמעלה מעמקי מטה שאין למטה מזה.
- 7 ובכל שנה ושנה בתקופת יום הפטירה של צדיק בכלל, ושל נשיא, נשיא הדור במיוחד, חוזר ונתחדש
 8 הענין שנעשה ע"י פרת חטאת – קדשים, ולכן מודגש יותר הענין ד"הלילה הולך אחר היום" בענין זה.
- 9 ב. ולכאורה יש צורך בהסברה: בשעה שיש מקום שיהודים עומדים במלחמה⁴ – מה מקום לערוך
 10 כאן התוועדות?
- 11 אך ידוע מאמרו של בעל ההילולא⁵: שלא כפי שהעולם סבור שהסדר הוא שמנסים לעבור מלמטה
 12 ("אַרונטער"), ואם לא יכולים, אזי מדלגים מלמעלה ("אַריבער"), אלא – לילך לכתחילה אַריבער.
- 13 וכידוע גם מה שאמר רבינו נשיאנו⁶ אודות בעל ההילולא, שהנהגתו בכלל היתה באופן שלמעלה
 14 מהטבע ("אין בעל־שם/סקע אופנים").
- 15 ג. כמדובר כמ"פ⁷ שכל ענין צריך אחיזה בנגלה ועד לדין:
- 16 יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש חל בימים שבהם אין הענין של אמירת תחנון, כמ"ש רבינו הזקן
 17 בסידור⁸, שמערב יוה"כ"פ עד סוף תשרי אין הענין של אמירת תחנון ונפילת אפים וכו' (ככל הפרטים
 18 שמונה רבינו הזקן בסידורו).
- 19 ולכאורה צריך ביאור בזה: הענינים שנפעלים ע"י אמירת תחנון – צריכים לפעול אותם גם בימים
 20 אלו?
- 21 ומזה גופא מובן, שהענינים שבזמן אחר צריכים לפעול ע"י אמירת תחנון ונפילת אפים וכו', הנה
 22 סגולת ימים אלו, שזה נעשה דוקא ע"י השליה של אמירת תחנון ונפילת אפים וכו'.⁹
- 23 וכיון שהסידור ערך רבינו הזקן בתור דבר השוה לכל, אפילו יותר מאשר השו"ע,
 24 – כיון שלימוד השו"ע דורש שימת לב ודיוק וכו', משא"כ הסידור, שזקוקים אליו ג' פעמים בכל
 25 יום, נוסף לכך שגם בינתיים יש ענינים של ברכות וכו' וכיו"ב שהובאו בסידור,

(5) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריו. וראה גם שיחת י"ג תשרי הנ"ל ס"ד (תורת מנחם שם ע' 84). וש"נ.
 (6) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 141. תש"ב ע' 87. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ב ע' 136.
 (7) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 33. וש"נ.
 (8) לפני "למנצח גוי יענך".
 (9) ראה תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ס"ע 190. וראה גם שם חס"ה ע' 33. וש"נ.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בהוספות ללקו"ש חיד"ע ע' 401 ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (1) חולין פג, סע"א. וש"נ.
 (2) ראה גם שיחת י"ג תשרי, אור לערב חה"ס דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 81 ואילך). וש"נ.
 (3) סכ"ח.
 (4) הכוונה ל"מלחמת יום הכיפורים" שהיתה אז בעיצומה (המו"ק).

1 וזה ענין ששייך לאנשים, נשים, ואפילו לטף. כפי שרואים במיוחד בנוגע סדר החינוך, שלפני שהילד
2 נעשה "בן חמש שנים למקרא"¹⁰, לומדים עמו סידור, כפי שמביא רבינו הזקן בריש הל' ת"ת, שהתינוק
3 משיתחיל לדבר אביו מלמדו תורה, והרי הענינים שלומדים עמו אז (אל"ף ב"ת, וגם פסוקים) קשורים
4 עם סידור –

5 הרי מובן שגם ההוראה הנ"ל, שמערב יוהכ"פ עד סוף החודש אין אומרים תחנון, היא הוראה שיכולה
6 להיות מובנת לכולם, אנשים נשים וטף.

7 וכיון שגם הם מבינים שענין התחנון הוא – כשמו – שצריכים לבקש ולפעול ("אויסבעטן") דבר-מה,
8 מבינים הם שבימים אלו נפעלים ענינים אלו דוקא ע"י שליחת אמירת תחנון, שזהו סימן על ענין של
9 שמחה – מלכתחילה אריבער.

10 ד. ענין זה יש לו גם שייכות מיוחדת עם המזמור¹¹ "לדוד ה' אורי" (שאומרים בימים אלו¹²):

11 הנקודה הפנימית של מזמור זה היא: "בקשו פני את פני הוי' אבקש"¹³ – הפנימיות של הקב"ה.

12 והענין בזה כפשוטו הוא – "באור פני מלך חיים"¹⁴. וכידוע¹⁵ הפירוש (והמשל) בזה, שבאיזה מעמד
13 ומצב שבו נמצאים, הנה בשעה שפוגשים "פני מלך", אזי מקבלים "חיים" – חיים עם כל הפירושים,
14 ו"מאן דיהיב חי יהיב מזוני"¹⁶ וכו' וכו'.

15 וענין זה קשור גם עם תורת הבעש"ט¹⁷ – שר' לוי יצחק מבארדיטשוב כותב¹⁸ שהבעש"ט הי' תמיד
16 חוזר לפני הקהל – על הפסוק¹⁹ "הוי' צלך", שהקב"ה הוא כמו "צל" של יהודי: כשם שה"צל" עושה
17 אותם תנועות שעושה האדם (שממנו נעשה הצל), כך גם "הוי' צלך", שכפי שיהודי מתנהג למטה, כך
18 עושה גם הקב"ה כביכול.

19 וזהו גם מ"ש בזהר²⁰: "תא חזי",

20 [וכמדובר כמ"פ²¹ שהלשון הרגיל בלימוד²² בנגלה דתורה הוא "תא שמע", היינו, שצריך לשמוע
21 ולאח"ז צריך להתבונן וכו' – כל הפרטים שישנם בשמיעה, משא"כ הלשון בזהר הוא "תא חזי", היינו,
22 שע"י פנימיות התורה (שבדורותינו אלה נתגלתה ובפירוש ע"י תורת החסידות, מעיינות תורת הבעש"ט,
23 ולאח"ז בתוספת ביאור בתורת חב"ד), הנה מבלי הבט על ענין הגלות וכו', אפשר להגיע גם ל"חזי" –
24 ענין של ראי',]

25 ש"כגוונא" – כפי שיהודי מראה פניו מלמטה, כך מראים לו גם מלמעלה, וכאשר יהודי מראה פנים
26 של חדוה, מראים לו חדוה מלמעלה (כפי שהזהר מאריך בזה בפרטיות).

27 ה. ומצד כל הענינים הנ"ל, הרי מובן, שהדרך לסייע בימים אלו היא ע"י אופן של שמחה, ששמחה
28 פורץ גדר²³ (גם הגדר של הפסק מקום גשמי).

29 והיינו, שכדי שיהי' "באור פני מלך חיים", חיים כפשוטם, עם כל הענינים שבאים יחד עם חיים,
30 שנקראים בכללות "מזוני", ויומשך למטה מעשרה טפחים, לכל אחד ואחת מבנ"י בכל מקום שהם –
31 הרי זה ע"י שבמקום אחד בכדור העולם מתאספים יהודים, ש"כל בי עשרה שכינתא שריא"²⁴, ובפרט
32 כמה עשירות, ועאכו"כ כשמקשרים זאת עם ענין של תורה והתעוררות של יראת שמים.

(10) אבות ספ"ה.
(11) תהלים כז.
(12) סידור אדה"ז. וראה מטה אפרים סתקפ"א ס"ו. וש"נ.
(13) שם, ח.
(14) משלי טז, טו.
(15) ראה סה"מ עת"ר ע' קח. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכא.
(16) ע"פ תענית ח, ב.
(17) ראה כש"ט בהוספות סע"ח. וש"נ.
(18) קדושת לוי פ' נשא. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות
חס"א ע' 200 הערה 58. וש"נ.
(19) תהלים קכא, ה.
(20) ח"ב קפד, ב.
(21) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ב ע' 288. וש"נ.
(22) משא"כ כשמראה דבר וענין כו' שנאמר: תא חזי.
(23) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
(24) סנהדרין לט, א.

1 ועאכו"כ כשזה קשור עם הילולא של נשיא של כל בני, ועאכו"כ בלילה זה שמקשר ערב סוכות עם
 2 יום ההילולא, והרי בנוגע לערב סוכות מביא אדמו"ר האמצעי בסידור²⁵ ש"צריך לפזור מעות לעניים
 3 בערב סוכות²⁶, והרי "צדקה שקולה כנגד כל המצוות" ו"מקרכת את הגאולה"²⁷, ואין ענין יוצא מידי
 4 פשוטו – להביא את הגאולה האמיתית והשלימה מהגלות בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

5
 6 ו. בקשר עם יום ההילולא, וידוע ש"צדיקים דומין לבוראם"²⁸: כשם שהקב"ה אומר²⁹ "ויקחו לי",
 7 שע"י התורה לוקחים אותו (כמובא בתניא³⁰ מזהר³¹), וכמאמר רז"ל³² "אנא נפשי כתבית יהבית", היינו,
 8 שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה – כך גם בנוגע לצדיקים, שהכניסו את עצמותם בתורתם, וכשלומדים
 9 וחוזרים אימרה ("א וואָרט") מתורתם לוקחים אותם – הרי זה ענין המתאים להתחיל בחזרת אימרה
 10 מתורת בעל ההילולא.

11 ובפרט שלאחרונה נדפס ספר המאמרים תר"ל³³, ובכלל מפורסם ההמשך וככה (תרל"ז) והמשך מים
 12 רבים (תרל"ו), שיש שם כו"כ ענינים הקשורים עם סוכות וד' מינים שבסוכות,

13 ועם כללות עבודת האדם, שכללותה מיוסדת על מצות "ואהבת את הוי' אלקיך"³⁴, כמבואר בתניא³⁵
 14 ובחינוך קטן, שמצוות בכלל נחלקים למצוות עשה ומצוות לא תעשה, שהשרש של מ"ע הוא אהבה
 15 והשרש של מל"ת הוא יראה; אבל כיון שגם יראה (שרש שס"ה ל"ת) היא מ"ע, נמצא, שבכללות גם
 16 השרש של מל"ת – אהבת השם³⁶, כך, שעל ידה מקיימים כל המצוות בחיות ובקיום, כמבואר בתניא³⁷
 17 שהחיות והקיום של כל המצוות בא דוקא ע"י מצות אהבה.

18 ז. אמר מאמר ד"ה ולקחתם לכם ביום הראשון גו'.

* * *

19
 20 ת. בפירוש רש"י על התורה (ששייך לכל אחד מישראל, אפילו לבן חמש (למקרא¹⁰)) מובא הענין
 21 ד"ניבא ואינו יודע מה ניבא"³⁸, היינו, שיש ענינים שאדם עושה ובשעת מעשה "אינו יודע" מהי מטרת
 22 הענין, ואח"כ, לאחר זמן, תופסים שהי' זה דבר בעתו³⁹:

23 במשך כל הקיץ דובר⁴⁰ אודות "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גו' להשבית אויב ומתנקם"⁴¹, וקישרו
 24 זאת עם המאמר (ד"ה וקבל היהודים) של רבינו נשיאנו משנת תרפ"ז⁴².

25 מה דחף אותי ענין שדובר בשנת תרפ"ז? במשך כל השנים היו חוזרים מזמן לזמן מאמר זה, אבל
 26 ללא "רעש" ("שטורעם"), ומה קרה עתה? – אך נתברר שעכשיו זקוקים לענין ד"להשבית אויב ומתנקם".

27 ובאופן המדובר במאמר (ד"ה ולקחתם לכם⁴³) שמיסוד על מאמרי רבותינו נשיאינו, שע' השרים

(36) ובדוגמת "אנכי", שהוא העיקר והשרש של כל המצוות
 (ראה סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות בתחלתה ובהמצויין
 שם) – אף שבפרטיות "אנכי כולל כל רמ"ח מצוות עשה ולא
 יהי' לך כולל כל שס"ה מל"ת" (תניא רפ"ב).

(37) פ"ד, ובהערות לשם בקונטרס העבודה פ"ב (ע' 15).

(38) ויגש מה, יח.

(39) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ד ע' 35.

(40) ראה תורת מנחם – התועדויות חע"ב ס"ע 385 ואילך.

חע"ג ע' 27. ע' 62. ועוד.

(41) תהלים ת, ג.

(42) סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך.

(43) פ"ו (תורת מנחם – התועדויות חע"ד ע' 71 ואילך).

וש"נ.

(25) עם דא"ח – שער הסוכות רנז, ג [שעה, סע"ב ואילך].

(26) שאז מועיל הצדקה מאד (פע"ח שער חה"ס בסופו).

(27) ב"ב ט, א. יו"ד, א. תניא פל"ז.

(28) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(29) ר"פ תרומה.

(30) פמ"ז.

(31) ח"ב קמ, ב.

(32) שבת קה, א (כגירסת הע"י). וראה לקו"ת שלח מה,

סע"ד. ובכ"מ.

(33) תאריך ה"פתח דבר": עש"ק כ"ף מנ"א ה'תשל"ג, שנת

השבע שנת השמיטה.

(34) ואתחנן ו, ה.

(35) פ"ד.

1 שלמעלה עומדים במעמד ומצב ד"הללו את ה" ו"שבחוהו"⁴⁴, ובדרך ממילא עומדים במעמד ומצב כזה
 2 גם האומות למטה (כיון שכל אומה יש לה השר שלה), וגם בנוגע ל"בנים אתם לה' אלקיכם"⁴⁵.
 3 ובאופן כזה הוא גם הענין ד"להשביט אויב ומתנקם" – כי הפירוש ד"להשביט" הוא (כידוע הדעות
 4 דר"ש ור"י⁴⁶) שמתבטל מהיותו מזיק, ואדרבה, הוא עוד מסייע בענינים שיהודי זקוק להם.
 5 ועד"ז גם בנוגע לכו"כ ענינים שדוכרו בקיץ, כולל גם ענין הצדקה, שעז"נ⁴⁷ "ציון במשפט תפדה
 6 ושבי' בצדקה", ועד לאופן של פיזור (כאמור לעיל (ס"ה) בנוגע לערב סוכות – שמתחיל בלילה זה –
 7 שפזרין צדקה לעניים), וכדאיתא בקבלה⁴⁸ ש"פזר" עם הכולל בגימטריא רפ"ח, שבזה נכללים כל עניני
 8 הבריורים שנמשכים מרפ"ח ניצוצין שנפלו למטה לאחרי השבירה, וכיון שצדקה "שקולה כנגד כל
 9 המצוות", ובפרט כשנעשית באופן ד"פזר נתן לאביונים", הרי היא מעלה את הניצוצות כו'.
 10 ט. אך צריך להבהיר ביאור הענין – למה עשה הוי' כזאת, שכל הענין יחזור ויתחדש עוד הפעם?
 11 והביאור בזה בפשטות – שזהו בגלל שבשעה שהקב"ה נתן במתנה את השטחים וכו', היו כאלו
 12 שיצרו אנסם, ומיד התחילו להתווכח ולומר שרוצים להחזיר: דבר זה רוצים להחזיר לגמרי, ודבר זה
 13 רוצים להחזיר שלשת-רבעים וכו', ומצאו בזה כו"כ הסברות.
 14 ואע"פ שלכאורה איך יכול אדם יחיד לעמוד נגד אלו שמצד טעמים מסויימים טענו שהם מדברים
 15 בשם כו"כ באמרם שמבלי הבט על כך שהקב"ה נתן זאת ובאופן נסי, רוצים להחזיר זאת, ומבקשים
 16 ושולחים שלוחים וכו' – הרי יודעים, ע"י פסק הרמב"ם⁴⁹, שדברים אלו לא נאמרו בשם כלל ישראל,
 17 אפילו לא בשם יחידים מבני, ואפילו לא בשם עצמם, כיון שזהו רק בגלל שיצרו אנסם.
 18 ולכן, מתאספים יחד עשרה מישראל – עדה ופרהסיא⁵⁰ – ואומרים שמעיקרא דדינא לא הי' שום
 19 מקום להחזיר כו' מה שהקב"ה נתן (אפילו אילו הי' נותן זאת בדרך הטבע, ומכ"ש כשנתן זאת באופן
 20 נסי), וכפי שמתחיל רש"י בפירושו על התורה, ש"ברצונו נתנה להם", ואח"כ "ברצונו נטלה מהם ונתנה
 21 לנו" – הרי כיון שברצונו נתנה לנו, הנה כן יקום, ואף אחד אינו בעה"ב לדבר באופן כך ובאופן כך.
 22 ובמילא צריך להכריז במעמד עשרה מישראל, ובפרט שנמצאים כאן כמה עשיריות מישראל, לפסוק
 23 ולומר בקול רם⁵¹, שהם לא דיברו בשם כלל ישראל, לא בשם קבוצה מישראל, ואפילו לא בשם עצמם,
 24 אלא זה הי' רק מתוך אונס שיצרו אנסם.
 25 ובפרט שעכשיו בודאי תפסו גם הם איך הי' נראה המצב בימים אלו, רח"ל, אם היו מחזירים ח"ו
 26 אפילו חצי או שלשת-רבעי קילומטר – הרי בודאי שעכשיו רואים גם הם את הכשלון הנורא, כך,
 27 שדיבורים אלו לא היו שלהם, אלא יצרו אנסם.
 28 וכאשר יהודים מכריזים את הנ"ל, ובפרט כשמכריזים זאת במקום קדוש, בביהכנ"ס וביהמ"ד,
 29 ועאכו"כ כשמכריזים זאת בד' אמות של רבינו נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר – הרי בודאי שכן יקום,
 30 והשיריים של הטענה אולי יש קס"ד לקחת משהו בחזרה, בגלל שנמצא יהודי שאמר שרצונו להחזיר
 31 – הרי זה מתבטל ע"י הכרזה הנ"ל, כיון שלא אמר זאת היהודי, לא נפשו האלקית ואפילו לא נפשו
 32 הבהמית, אלא יצרו אנסו, כדברי הרמב"ם בתור פסק דין.
 33 וכל הנאספים יענו על זה אמן, שהפירוש של אמן הוא – אמת ואמנה⁵², שכן הוא.

ובכ"מ.

(44) שם קי, א.

(49) הל' גירושין ספ"ב.

(45) פ' ראה יד, א.

(50) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ט ע' 56. וש"נ.

(46) תו"כ ר"פ בחוקותי.

(51) ראה קונטרס ומעין מ"א.

(47) ישע"י א, כז.

(52) שבועות לו, א.

(48) ס' הלקוטים עה"פ (תהלים קיב, ט) "פזר נתן לאביונים".

1 וענין זה יפעל אצלם ובעולם, שיתבטלו כל הקס"ד ואמתלאות וכו' שיכולים להתווכח למי שייך שעל
2 זה או שעל אחר – זה שייך לבנ"י, ובאופן של ברית עולם שכרת הקב"ה בברית בין הבתרים, ולפני
3 שנים אחדות החזיר זאת לבנ"י באופן נסי.

4 וכן יקום, ולעד ולעולמי עולמים, עד ביאת משיח צדקנו, שאז יקבלו גם ארץ קני קניזי וקדמוני, כיון
5 שיקויים היעוד⁵³ "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך".

6 * * *

7 י. ע"ד האמור לעיל (ס"ח) בנוגע להמדובר בענין "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", כן הוא גם בנוגע
8 לסיום מסכת חלה (בהתוועדות דו' תשרי⁵⁴) – שאע"פ שנתבאר (בהתוועדות הנ"ל) כמה טעמים
9 שמתאים לערוך סיום על מסכת זו, יש בזה דבר פלא, שסיום המסכת שייך לענינים שבזמנים אלו,
10 כדלקמן.

11 בסיום מסכת חלה איתא: "אריסטון הביא ביכוריו מאפמיא וקבלו ממנו, מפני שאמרו הקונה בסוריא
12 קונה בפרוור שבירושלים". ובמשנה לפנ"ז איתא: "ניתאי איש תקוע הביא חלות מביתר ולא קבלו
13 ממנו, אנשי אלכסנדריא הביאו חלותיהן מאלכסנדריא ולא קבלו מהם".

14 ונתבאר (בהתוועדות הנ"ל⁵⁵) הטעם שהובאו ב' הדוגמאות – מביתר ומאלכסנדריא – בהקדים הדיוק
15 שבביתר נאמר הלשון "הביא חלות מביתר", חלות סתם, ובאלכסנדריא נאמר "הביאו חלותיהן
16 מאלכסנדריא", חלות שלהם:

17 הלשון "הביא חלות" סתם (ובפרט שלאח"ז נאמר "חלותיהן") יכול להתפרש שהביא לא את החלות
18 שלו אלא חלות של מישהו אחר, שמינה אותו לשליח, ואז אין ראי' ודאית שארץ ישראל חביבה אצל
19 הנ"ל; משא"כ כש"הביאו חלותיהן" (חלות שלהם), הרי זה מורה שארץ ישראל חביבה אצלם (והם
20 יודעים שא"י שייכת לכל בנ"י), ובמילא קטן יותר החשש שהם ישארו באלכסנדריא, כיון שהם יודעים
21 את החביבות של ארץ ישראל שהיא "ארץ אשר .. תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית
22 שנה"⁵⁶. ואעפ"כ משמיעה לנו המשנה שגם במקרה כזה "לא קבלו מהם".

23 אבל עדיין לא מובן: מדוע צריכה המשנה (בבבא הב') לספר שהביאו את החלות מאלכסנדריא –
24 דלכאורה הול"ל מחוץ לארץ, ולמאי נפק"מ שהי' זה מאלכסנדריא?

25 ומבואר במפרשי המשנה⁵⁷, שאלכסנדריא היא על נחל מצרים, ששם מתחילה ארץ ישראל, ובמילא
26 יכול להיות קס"ד שמשם יקבלו את החלות, ולכן משמיעה המשנה, שאפילו מאלכסנדריא, כיון שעולי
27 בבל לא כבשוה, לא קבלו.

28 ובינתיים משמיעה המשנה בדרך אגב,

29 [ואולי אין זה בדרך אגב, כיון שבתורה אין "דרך אגב". וע"ד הסיפור הידוע⁵⁸ שאצל חסידים אין
30 בדרך ממילא; כל ענין נעשה ע"י עבודה, ולא בדרך ממילא. ועד"ז בתורה, שאין דרך אגב, אלא כל ענין
31 שבתורה הוא ענין עיקרי. ולכן מציינו שכשרות הס"ת תלוי' בכל אותיות התורה⁵⁹, ללא חילוק בין האל"ף
32 ד"אנכי הוי' אלקיך"⁶⁰ לאל"ף ד"אחות לוטן תמנע"⁶¹, כמבואר בפיהמ"ש להרמב"ם⁶²]

119.

59 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 396 הערה
4. וש"נ.

60 יתרו כ, ב.

61 וישלח לו, כב.

62 סנהדרין ר"פ חלק (היסוד הח'). וראה סנהדרין צט, ב.

53 פ' ראה יב, כ ובספרי.

54 בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 33
ואילך).

55 סכ"א-ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 51 ואילך).

56 עקב יא, יב.

57 ראה מלאכת שלמה.

58 ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 57. וראה גם סה"ש תש"ב ע'

1 שאלכסנדריא קשורה עם נחל מצרים, ושנחל מצרים מתחילה ארץ ישראל, אלא שלא כבשוה עולי
2 בבל.

3 ועכשיו בדרא דעקבתא דמשיחא, צריך רק לסיים את הפכים קטנים, סוף הבירורים, ואז יהי הכיבוש
4 גם שם ע"י משיח צדקנו, שאז, "מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהי גבולכם"⁶³.

5 ומזה מובן, שאין מה להתיירא, שהרי צריך רק לסיים את הפכים קטנים, ואז יבוא משיח ויסיים מה
6 שהוא צריך לפעול. הן אמת ש"אל תתגרה בגוי קטן"⁶⁴, אבל ענין של פחד – "תפול עליהם אימתה
7 ופחד"⁶⁵.

8 ועד"ז גם בנוגע למ"ש במשנה האחרונה, סיום הפרק והמסכת, שאע"פ שסוריא היא לכאורה (לא
9 בא"י ורחוקה מא"י, הנה הפס"ד בסיום וחזותם המסכת הוא ש"הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים"
10 – שבזה אין צורך לומר פירושים, כי כל אחד מבין הענינים שבכוונת המשנה.

11 ויה"ר שבקרב ממש יסיים כל אחד מישראל את הנקודה האחרונה של עבודתו בפכים קטנים, וכאשר
12 "בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם"⁶⁶ – אזי תבוא הגאולה
13 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ו"ירחיב ה' אלקיך את גבולך", ובדרכי נועם ובדרכי שלום.

14 ובאופן ד"הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים" – השרים שלמעלה, ואז יהי במילא יחס כזה
15 אצל כל שבעים האומות (למטה) לכל אחד מישראל באיזה מקום שנמצא, כפי שנכתב בארוכה (במכתב
16 הכללי⁶⁷) שכל אחד מישראל הוא חלק מכל עם ישראל, ומצד העצם שלו, הנה – כתורת הבעש"ט⁶⁸ –
17 העצם כשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכולו.

18 יא. ומזה מובן גם נקודה שני':

19 ישנם כאלו שמצד זה שיצרם אנסם, פגעו לא רק בשלימות הארץ, אלא גם בשלימות העם, והתחילו
20 להרעיש אודות הענין של "מיהו יהודי", עם כל מיני ביאורים משונים והסברות משונות, שאין להם
21 מקום כלל בשכל הפשוט, ואין להם מקום בצדק ויושר; מרמים את עצמם, את העולם, את הגוי, ולהבדיל
22 גם את היהודי.

23 אבל האמת היא, כאמור לעיל (אודות החזרת שטחים), שהם אמרו זאת לא בשם כלל ישראל, לא
24 בשם קבוצה מישראל, ואפילו לא בשם עצמם – כיון שיצרם אנטם (כפסק דין הרמב"ם⁴⁹), וכשמישהו
25 אנוס, אזי אינו אחראי לא על דיבורו, לא על מחשבתו, ואפילו לא על מעשיו.

26 ולכן, כשיהודים מתאספים ביחד, אפילו רק עשרה מישראל, ש"כל בי עשרה שכינתא שריא"²⁴,
27 ואומרים שבתורה כתוב שישנו הענין ד"המבדיל בין ישראל לעמים", וש"גר" הוא רק מי שנתגייר כהלכה,

28 – שזהו מ"ש בתורת אמת, ויהודים רק מוסרים את "דבר הוי" זו הלכה⁶⁹ (כפי שיודעים כל היהודים,
29 ואפילו כל הגוים, להבדיל, שגר הוא רק מי שנתגייר כהלכה) –

30 הנה עי"ז מגלים את האמת הוי' בעולם, ועונים על זה אמן, שפירושו אמת ואמנה (כנ"ל ס"ט),
31 ומתבטלת גם האחיזה והקס"ד בנוגע לשלימות העם.

32 וזה פועל, שבשעה שנמצאים עדיין בימי הגלות האחרונים, "מפוזר ומפורד בין העמים", מכריזים
33 גם גוים ש"ישנו עם אחד"⁷⁰, ואף אחד לא יכול להתמודד עמהם – שזה נעשה עי"ז שבכל מקום שנמצא
34 יהודי שמדבר לא מה שיצרו אנסו, הרי הוא מכריז שבנ"י הם "גוי אחד בארץ"⁷¹, וכפי שמבאר רבינו

68 המשך תרס"ו ע' תקכב [תרפח]. וראה כש"ט בהוספות
סרכ"ז. וש"נ.

69 שבת קלח, ב.

70 אסתר ג, ח.

71 שמואל-ב ז, כג. ועוד.

63 עקב שם, כד.

64 ראה פסחים ק"ג, א.

65 בשלח טו, טז.

66 ר"פ בחוקתי ובתו"כ ופרש"י.

67 מ' תשרי שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' ב ואילך).

1 הזקן⁷², שבנ"י הם עם שממשיך ומגלה את ה"אחד" – אחדות הוי', שהיא בד בבד עם תורה אחת – גם
2 "בארץ", אפילו בענינים ארציים וגשמיים.
3 ועונים על זה אמן, ומתגלה למטה מעשרה טפחים, בדרכי נועם ובדרכי שלום,
4 ובאופן שבאים יחד שלימות הארץ עם שלימות העם ועם שלימות התורה – שמודים בכל התורה
5 כולה אפילו בדקדוק קל של דברי סופרים,
6 ומהודאה בתורה ולימוד התורה – נמשך גם בקיום המצוות, כך, שישנו הענין ד"בחוקותי תלכו" וגם
7 "את מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", ובמילא מתקיימת ההבטחה "ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ונתתי שלום
8 בארץ ושכבתם ואין מחריד"⁷³, ועד "ואולך אתכם קוממיות"⁷⁴, שבנ"י הולכים ב"קומה זקופה"⁷⁵ (ולא
9 רח"ל לרדוף אחר גוים),
10 כפי שיתקיים עוד בימי הגלות האחרונים, ואח"כ בשלימות ובגלוי – ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו
11 ויוליכנו קוממיות לארצנו.

* * *

12
13 יב. דובר (במאמר⁷⁶) אודות מ"ש במדרש⁷⁷ שבד' הימים שבין יוהכ"פ לסוכות טרודים בנ"י במצוות,
14 "זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו".
15 וכיון שעכשיו הוא הזמן שצ"ל טרוד בסוכה ובד' מינים, ובמילא צ"ל טרוד גם בלימוד הלכותיהם
16 – הנה יהי רצון שזמן מועט זה (של ההתוועדות) יחזיק את המרובה, ושיחטפו וינצלו את השעות של
17 ערב סוכות, הן בנוגע ללימוד התורה, שזהו ענין "עוסק בסוכתו", כיון שהתורה היא ענין של בית⁷⁸
18 "וסוכה גו' לצל גו' מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר"⁷⁹, והן בנוגע לקיום המצוות, שזהו ענין
19 "זה בלולבו",
20 ובפרט ובמיוחד – הענין שכותב אדמו"ר האמצעי בסידור שבערב סוכות מפזרין צדקה לעניים (כנ"ל
21 ס"ה),
22 ולעשות כל ענינים אלו מתוך שמחה וטוב לבב, בשעות שנתרו עד סוכות, "זמן שמחתנו".
23 והקב"ה יצליח שיקויים "ופרוש עלינו סוכת שלומך"⁸⁰ – "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד".
24 וענין זה יקויים עי"ז שכל אחד יעסוק בענין ד"בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", וב"את
25 מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", הן בנוגע לעצמו, והן להשפיע גם בסביבתו ועד להשפיע על כלל ישראל,
26 שזה יביא את היעוד "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה"⁸¹, וכל הברכות שבפרשה.
27 ובבואנו משנת השביעית – תהי' השנה הבאה שנה מבורכת כפשוטה בכל הענינים, ובמיוחד בענין
28 ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף"⁸², והרי "הקהל" מתחיל בסוכות, ובאופן – כסיום הפסוק
29 בביאור על הקהל – "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה
30 הזאת".

(72) תו"א מקץ לה, א. וראה גם תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.
(73) בחוקותי כו, ד"ו.
(74) שם, יג.
(75) תו"כ ופרשי" עה"פ.
(76) בתחלתו (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 66).
(77) ויק"ר פ"ל, ז.
(78) ראה לקו"ת ואתחנן יא, א. המשך מים רבים תרל"ו
בסופו (פרק ר ואילך). וש"נ.
(79) ישע"י ד, ו. וראה אוה"ת שם (ע' קיג ואילך).
(80) נוסח ברכות ק"ש של ערבית.
(81) להעיר מ"היום יום" יט תשרי. וראה גם תורת מנחם –
רשימת היומן ע' רסו. וש"נ.
(82) וילך לא, יב.

1 ובקרוב ממש נזכה לביאת מלך המשיח, שאז יקרא הוא את הפרשיות המיוחדות שקוראים בהקהל,
 2 ויפעל גם בכל העולם, וכמ"ש⁸³ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם
 3 אחד", כיון שיקויים היעוד⁸⁴ "והיתה לה' המלוכה", ובקרוב ממש.
 4 יג. הנקודה וסך-הכל מהנ"ל – הענין ד"ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה", שזהו תורה (משפט)
 5 וצדקה. וכמדובר לעיל שיש לזה גם שייכות מיוחדת לערב סוכות: תורה – כיון שצריך לידע הלכות
 6 סוכה וד' מינים, וצדקה – כאמור לעיל שבערב סוכות מפזרין צדקה לעניים.
 7 וכל זה יהי' – כאמור לעיל – מתוך שמחה וטוב לבב, ובהצלחה רבה.
 8 ומחודש השביעי, שהוא משביע את כל השנה⁸⁵ – ימשיכו זאת בכל השנה כולה,
 9 וגם את השמחה של זמן שמחתנו – סוכות, ובמיוחד שמע"צ ושמח"ת – ימשיכו בכל השנה כולה,
 10 שתהי' שמחה גדולה ורבה בכל השנה כולה.
 11 ותהי' שנת גאולה, שנת אורה ושנת תורה וגם כל הענינים שמתחילים בכל האותיות שבנתיים, ויהי'
 12 זה למטה מעשרה טפחים, וכפשוטו.

בס"ד. ליל ב' דחג הסוכות, ה'תשל"ד.

– לאחרי תפלת ערבית –

בלתי מוגה

13 א. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שהסיבה להתוועדות זו, שנערכת בזמן בלתי רגיל, היא – בגלל שיש
 14 ענין בלתי-רצוי שעורר רוגז:¹
 15 לאחרי ההתוועדות די"ג תשרי², שבה דובר אודות הצורך "לפעול" דוקא ע"י ענין השמחה כו'³ –
 16 היו צריכים לנצל את "זמן שמחתנו" להתוועדויות של שמחה, "אין שמחה אלא ביי"ן"⁴, באופן ששמחה
 17 פורצת גדר⁵ (אבל – עם ההגבלות של "זמן שמחתנו"⁶).
 18 [הזכיר גם ענין השמחה שנעשה ע"י לימוד התורה – "פיקודי ה' ישרים משמחי לב"⁷, ובפרט בנוגע
 19 לתלמידי הישיבה כו'. והוסיף בכת-שחוק, שאין הכוונה להקפדה על שמירת סדרי הישיבה, שהרי ביו"ט
 20 אין "סדרים"... ואמר, שענין ההתמדה צריך להתבטא גם בנוגע להתוועדויות שבהם ישמעו מזקני
 21 החסידים כו'.]

ענה להם: הנני נמצא עתה בקו של שמחה, והנכם רוצים לבלבל ולהכניס אותי לקו של מרירות?! ... ואח"כ הוסיף, שכיון שכבר כתברו פ"ג – יקחוהו* מנין מבני ישראל אל הציון, ושהיה כל הענינים בטוב הנראה והנגלה.
 (4) פסחים קט, א.
 (5) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רגנ ואילך. ועוד.
 (6) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תקכט. וש"נ.
 (7) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א.

(83) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
 (84) עובדי' בסופו.
 (85) ראה ויק"ר פכ"ט, ח.
 (1) ברשימות היומנים צויין, שהשיחה היתה חריפה מאד, ובכלל היתה התוועדות באווירה מתוחה ("אָנגעצויגענע").
 (2) בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות הע"ד ע' 74 ואילך).
 (3) יש לציין, שבחול-המועד הגישו אחדים מזקני אנ"ש לכ"ק אדמו"ר שליט"א "פ"ג כללי" בקשר למצב באה"ק, וכ"ק אדמו"ר

(* ברשימה אחת – שכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שאינו מוכן לקבל הפ"ג. וברשימה נוספת – שכיון שנותנים פ"ג, יקחנו, וגם יקחוהו כו' (כבפנים).

- 1 ותמורת זה – מסתובבים בחוץ ומשוחחים על דא ועל הא, חולמים וכו'.
- 2 ובכן: יש לדרוש ולתבוע מזקני החסידים, שהיו בליובאוויטש, אָטוואָצק, פּאָלטאַווע וכיו"ב,
3 שיתועדו עם הצעירים ויספרו להם מה שראו ושמעו וכו', מי שידוע אל"ף שילמד אל"ף, ומי שידוע
4 בי"ת שילמד בי"ת.
- 5 (והוסיף:) יש כאלו שבמקומם הקבוע הם "משפיעים" וכו', ואילו בבואם לכאן, מתנהגים באופן של
6 עניוות. ואמר, שלא צריך להיות שי"ן עם שלש ראשים ("קעפלאַך")⁸, שמשמעותו שפלות של שקר!
7 וסיים, שיש לערוך התועדויות של שמחה הלילה, מחר בבוקר, מחר בלילה, מחרתיים בבוקר
8 ומחרתיים בלילה, ביום ראשון ויום שני וכו', עד לשמע"צ ושמח"ת ושבת בראשית, ובאופן שיהי' –
9 ע"ד לשון הכתוב בנבואת הגאולה בנוגע לזמן ש"כולם ידעו אותי"⁹ – "מלאה הארץ פּאָרבריינגען"ס"
10 את הוי' כמים לים מכסים"¹⁰.
- * * *
- 11
- 12 ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר מאמר ד"ה בסוכות תשבו שבעת ימים.
- * * *
- 13
- 14 ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך בענין המדובר בשיחה שלפני המאמר, ודיבר גם אודות הענין
15 ד"הקהל".
- 16 [בסיום ההתועדות התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך", ועמד מלוא קומתו
17 ורקד על מקומו בשמחה רבה].

בס"ד. שיחת* שבת חול המועד סוכות, ה'תשל"ד.

- 1 א. דובר כבר לעיל (בהתועדות דשבת שובה¹) שבשנה שקביעותה כמו בשנה זו יש מעלה מיוחדת
2 – שמיו"ט נכנסים מיד בשבת (מבלי שום הפסק), הן בנוגע לר"ה, הן בנוגע לימים ראשונים של סוכות,
3 והן בנוגע לשמע"צ ושמח"ת (ימים אחרונים של סוכות).
- 4 וכמדובר (בהתועדות הנ"ל²), שכיון שבלייל שבת לא עורכים הבדלה (שמורה על הפסק היו"ט), אלא
5 רק קידוש, נמצא, שגם בשבת ישנם עיקרי ענין היו"ט (שלכן אין עושים הבדלה), וניתוסף עוד קדושה
6 נוספת – קדושת שבת, שהרי קדושת שבת היא נעלית יותר מקדושת יו"ט, כי, יו"ט הוא רק "מקרא
7 קודש"³, שפירושו⁴, שקוראים ומזמינים את הקודש בזמן שמצד עצמו אינו קודש, משא"כ שבת הוא
8 בעצמו קודש – "שבת מיקדשא וקיימא"⁵. וכאשר מיד לאחרי יו"ט בא שבת, יש בשבת שלאחרי היו"ט
9 שני הענינים: הן ענין היו"ט, ובודאי ענין השבת.

(1) בתחלתה (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ד' ע' 20 ואילך).
(2) ס"ה (תורת מנחם שם ע' 23 ואילך).
(3) אמור כג, ב"ד.
(4) ראה זח"ג צג, ב ואילך.
(5) ביצה יז, א.

(8) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 361 הערה 85.
(9) ירמ"י לא, לג. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.
(10) ע"פ ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם שם, והל' מלכים בסופן.
(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיה), ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"י"ד ע' 418 ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

1 וכשם שנתבאר (בהתוועדות הנ"ל) בנוגע לר"ה – כן הוא גם בנוגע לסוכות, שבשבת שלאחרי יו"ט
2 סוכות יש גם מענין היו"ט.

3 ב. ענינו של יו"ט סוכות – שהביאור בזה צריך להיות באופן המובן לכל אחד שמחוייב בהיו"ט, עד
4 לפשוט שבפשוטים – מובן מזה שסוכות נקרא "זמן שמחתנו", שזהו יחודו של סוכות משאר הימים
5 טובים:

6 אע"פ שכל הימים טובים הם "מועדים לשמחה", הרי מזה שדוקא סוכות נקרא "זמן שמחתנו", מובן,
7 שבשמחה גופא יש כמה מדריגות [וע"ד משנת"ל שבקדושה יש כמה מדריגות: "מקרא קודש",
8 ו"קודש"], ובזה מתבטאת המעלה של סוכות לגבי שאר ימים טובים, שנוסף על הענין של "מועדים
9 לשמחה", יש בו שמחה נוספת.

10 והשמחה הנוספת שבחג הסוכות היא ענין שבגילוי, שהרי השם "זמן שמחתנו" הוא "שמו אשר יקראו
11 לו"⁶. וכיון שזהו שם שאנשי כנסת הגדולה תיקנו בנוסח התפלות והברכות לכל אחד מישראל, הרי מובן,
12 שזהו ענין שעומד בגילוי לא רק עבור אלו ששייכים לסוד, רמז, דרוש והלכה, אלא גם לפשוט
13 שבפשוטים.

14 ג. יתירה מזה:

15 בזמן שביהמ"ק הי' קיים, שאז הי' גשמיות העולם מזוכך יותר, הי' ענין השמחה שבסוכות בגילוי
16 גם בגשמיות – שהרי סוכות הוא "חג האסיף"⁷, שזהו הזמן ד"באספך מגרנך ומיקבך"⁸.

17 וע"ד הידוע בענין הקרבנות, שבזמן הבית היתה עבודת הקרבנות בגשמיות, משא"כ עתה, הנה אע"פ
18 שתפלות כנגד קרבנות תקנום⁹, הרי התפלה היא רק ברוחניות, וטעם הדבר (כמבואר בכ"מ¹⁰), לפי
19 שעכשיו אין הגשמי מזוכך כ"כ, ולכן לא יכולה להיות עבודת הקרבנות בגשמיות, משא"כ בזמן הבית,
20 שאז הי' זיכרון גשמיות העולם, הי' יכול להיות ענין הקרבנות גם בגשמיות – עד"ז הוא גם בענין "זמן
21 שמחתנו" שבסוכות, שבזמן הבית, הנה מצד זיכרון הגשמיות שהי' אז, הי' ענין השמחה דסוכות בגילוי
22 גם בגשמיות – "באספך מגרנך ומיקבך", כיון שבנ"י היו אז "איש תחת גפנו ותחת תאנתו"¹¹, ומובן
23 שריבוי התבואות והפירות גרם שמחה לבעל השדה, וגם לאלו שנמצאים בעיר, שהרי גם הם זקוקים
24 לתבואות ופירות שצומחים בשדה, ועד שאפילו "מלך לשדה נעבד"¹².

25 ד. אמנם, אע"פ שהענין ד"באספך מגרנך ומיקבך" כפשוטו בגשמיות הי' רק בזמן הבית – הרי כיון
26 ש"התורה היא נצחית"¹³, מובן, שברוחניות יש גם עכשיו הענין שסוכות הוא "חג האסיף".

27 והביאור בזה:

28 ענינו של חג האסיף הוא – שיש ריבוי תבואות ופירות. וענין ריבוי התבואות והפירות ברוחניות ישנו
29 גם עכשיו – כי, לאחרי שמתקנים את הענינים של השנה שעברה ע"י העבודה של חודש אלול, ובפרט
30 בימי הסליחות שבו, ולאח"ז בעשרת ימי תשובה – הנה לאחרי עבודה זו שהיא באופן של עליות מלמטה
31 למעלה, באה לאח"ז בסוכות המשכת כל ענינים אלו מלמעלה למטה, שנעשה אצלו ריבוי תבואה ופירות
32 ברוחניות,

33 והו"ע ריבוי זכיות – הן הזכיות של זכיות, דכיון שהיתה אצלו העבודה של חרטה גמורה על העבר
34 וקבלה טובה על להבא, ו"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"¹⁴, יש לו זכיות של זכיות; וכן יש לו

(6) ראה תניא שעהי"ה א"ספ"א.

ע' תכ ואילך). וש"נ.

(11) מלכים-א ה, ה.

(12) קהלת ה, ח.

(13) תניא רפי"ז.

(14) קידושין מ, א. ועוד.

(7) תשא לד, כב.

(8) פ' ראה טז, יג.

(9) ברכות כו, א"ב.

(10) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב

1 זכות מה"זדונות שנעשו לזכיות"¹⁵, שזוהי מעלת בעלי תשובה על צדיקים, כמארז"ל¹⁶ ב"מקום שבעלי
2 תשובה עומדין כו".

3 ה. והנה, אע"פ שהענין של "זמן שמחתנו" ישנו בכל ימי הסוכות, לא רק ביו"ט, אלא גם בחוה"מ
4 (כפי שאומרים בנוסח התפלה בחוה"מ"ס – עכ"פ במוסף של חוה"מ: "זמן שמחתנו") – הרי מובן,
5 שביו"ט השמחה גדולה הרבה יותר (שלכן אומרים "זמן שמחתנו" בכל התפלות).

6 וכמובן גם בפשטות – שהרי ביו"ט מותרת רק מלאכת אוכל נפש, ובאופן שיש לו מיד את הפירות
7 והתענוג מהמלאכה, דכיון שההיתר דמלאכת אוכל נפש ביו"ט הוא רק עבור מה שצריך ביו"ט גופא,
8 נמצא שאין זו מלאכה לאמיתתה, לפי שיש לו מיד את התענוג;

9 משא"כ בחוה"מ, כיון שאז מותרת גם מלאכה דדבר האבד כו"¹⁷, לא יכולה להיות אצלו שמחה כמו
10 ביו"ט, להיותו עסוק במלאכה ויגיעה, וגם – שאינו פנוי כ"כ לשמוח בשמחת החג.

11 ו. ומזה מובן בנוגע לשבת חוה"מ:

12 כיון שגם שבת אסור במלאכה, ואדרבה, בשבת אסורה אפילו מלאכת אוכל נפש – נמצא שבשבת
13 חוה"מ יכולה להיות יותר שמחה מאשר ביו"ט (אף ששבת "לא נאמר בה שמחה"¹⁸).

14 והיינו לפי שהתענוג שיש ביו"ט ע"י עשיית מלאכת אוכל נפש – ישנו גם בשבת, כיון ש"כל מלאכתך
15 עשוי"¹⁹; ונוסף לזה – בשבת יש אצלו רק התענוג, ולא כמו ביו"ט שהוא זקוק למלאכה והכשר לתענוג.

16 וזוהי גם המעלה כששבת חוה"מ בא מיד אחרי היו"ט (כקביעות שנה זו):

17 כשיש הפסק בין יו"ט לשבת, נפסק אצלו במוצאי יו"ט (לאחרי עריכת ה"הבדלה) ה"שטורעם" של
18 שמחת יו"ט, ואז נכנס לשבת רק עם שמחת חוה"מ (שהיא קטנה משמחת יו"ט); משא"כ כשמיד מיו"ט
19 נכנסים לשבת (ללא הבדלה), אזי נכנסים עם כל ה"שטורעם" של שמחת יו"ט, ויש עוד הוספה בשמחה,
20 דכיון ששבת אסור גם במלאכת אוכל נפש, יש תוספת שמחה ותוספת בזמן, כנ"ל.

21 ז. ועוד נקודה בזה:

22 ענין הנ"ל ששבת אסור במלאכת אוכל נפש, נוגע במיוחד לנשים, שהרי ההתעסקות במלאכת אוכל
23 נפש היא בעיקר ע"י הנשים, כדברי הגמרא²⁰ "אדם מביא חיטין חיטין כוסס" (בתמי), אלא הוא זקוק
24 ל"עזר כנגדו"²¹ להכין את כל הענינים שיהיו ראויים למאכל אדם – אוכל נפש. ומזה מובן, שהחידוש
25 של שבת לגבי יו"ט – שבו אין אפילו מלאכות הקשורות עם אוכל נפש, ומשום זה יש תוספת שמחה
26 (אפילו לגבי יו"ט) – נוגע בפרט לנשים, כיון שאצלן היא עיקר ההתעסקות במלאכת אוכל נפש.

27 וענין זה מחזק את הקישור של קביעות שנה זו עם כללות ענינה של שנה זו – שנת הקהל, כי מצות
28 הקהל היא כמ"ש²² "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גוי", והיינו, שאע"פ שזוהי מצות עשה שהזמן
29 גרמא, יש חידוש בהקהל שגם נשים מחוייבות בזה.

30 הקהל קשור במיוחד גם עם טף, ואדרבה: בנוגע לאנשים ונשים קשורה המצוה (גם) עם ענינים
31 נוספים: אצל אנשים ישנו הענין ד"ללמוד", ואצל נשים – "לשמוע", והיינו, שאצל אנשים ונשים
32 מתערבים ענינים נוספים, ואדרבה – הם דבר עיקרי, וכמ"ש²² "למען ישמעו גוי"; משא"כ בנוגע לטף –
33 יש רק עצם המצוה דהקהל, ללא ענינים נוספים. ומה שאמרו²³ "טף למה באין לתת שכר" – הרי זה

וש"נ.

(19) ראה שו"ע אדה"ד שם סש"ו סכ"א. וש"נ.

(20) יבמות סג, א.

(21) בראשית ב, יח-כ.

(22) וילך לא, יב.

(23) חגיגה ג, סע"א. הובא בפרש"י עה"פ.

(15) ראה יומא פו, ב.

(16) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(17) רמב"ם הל' יו"ט פ"ז ואילך. טורשו"ע או"ח סתק"ל

ואילך.

(18) שו"ע אדה"ז או"ח סתק"ט סוס"ז. וראה לקו"ש חל"ג

ע' 62. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ב ריש ע' 161.

1 "למביאיהו", אבל בנוגע לטף עצמם²⁴, השתתפותם במצות הקהל היא רק המצוה עצמה²⁵, ללא פניות
2 אחרות, אפילו לא פניות דקדושה.

3 וי"ל בדא"פ: זהו גם הביאור לכך שמצות הקהל היא גם אצל טף, אע"פ שלא בני דעה נינהו – כי
4 הענין דהקהל שאצלם הוא ענין נעלה ביותר שאין בו מדידות והגבלות.

5 ח. ויש להוסיף בדא"פ:

6 אע"פ שבנוגע לכמה מצוות ישנם עכשיו רק הענינים ברוחניות (כנ"ל), הרי יש לזה קישור גם עם
7 גשמיות – כפי שקיימו מצוות אלו בגשמיות כפשוטם. וכמו בענין תפלה שבמקום קרבנות תקנום, שמבלי
8 הבט על כך שתפלה היא עבודה ורוחנית, הרי זה קשור דוקא עם זמני היום שבהם היתה הקרבת הקרבנות
9 כפשוטם.

10 תורת הקרבנות הוא ענין בפני עצמו, כיון שתורה אינה ענין שבא להחליף הקרבת הקרבנות, ולכן
11 אין זה קשור כלל עם ההגבלות שישנם בענין הקרבנות, שהרי "העוסק בתורת עולה" – אפילו בלילה
12 – אזי "הקריב עולה"²⁶;

13 משא"כ תפלות תקנום במקום (תחליף ל)קרבנות, ובמילא הרי זה קשור (עכ"פ באיזה ענין) עם
14 ההגבלות דקרבנות²⁷ – זמן הקרבת הקרבנות: תפלת מנחה חייבים להתפלל דוקא בזמן היום שבו הקריבו
15 התמיד של בין הערביים. ולכאורה, כיון שתפלה היא עבודה ורוחנית, עבודה שבנפש – מה בכך אם
16 יתפללו מנחה שעה קודם או שעה אח"כ? ומ"מ, אע"פ שעכשיו אין ענין הקרבנות בגשמיות, אלא רק
17 ברוחניות – תפלות, צריך להיות הקישור גם עם גשמיות, ולכן חייבים להתפלל דוקא בזמני היום שבהם
18 היתה הקרבת הקרבנות כפשוטם.

19 ועד"ז י"ל בנוגע ל"זמן שמחתנו" בחג הסוכות, שאע"פ שעכשיו אין הענין ד"באספך מגרנך ומיקבך"
20 בגשמיות (כבזמן הבית), אלא רק הענינים ברוחניות (כנ"ל), יש גם עכשיו קישור ל"באספך מגרנך"²⁸
21 עם גשמיות – בענין ד' המינים, וכפי שיתבאר לקמן (במאמר²⁹).

22 * * *

23 ט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה חג הסוכות שבעת ימים להוי'.

24 * * *

25 י. הנקודה של הדרוש הנ"ל – שמיסוד על דרושי רבותינו נשיאינו, ובפרט על המאמרים שבהמשך
26 מים רבים ובעיקר בהמשך וככה של אדמו"ר מהר"ש, שאמר שצ"ל "מלכתחילה אריבער" (כנ"ל
27 בהתוועדות די"ג תשרי³⁰) – היא:

28 הסדר בעולם הוא שיש צורך בנתינת רשות מיוחדת לראות – "אילו ניתנה רשות לעין לראות"³¹, כיון
29 שהתהוות העולם היא באופן של "עולם", העלם והסתרה³², והיינו, שבכדי שתהי' בחירה חפשית, ולא
30 "נהמא דכיסופא"³³, היתה ההתהוות באופן של העלם כו', שאז יהי' גילוי האין בבחירה חפשית.

27 להעיר מענין השליחות דצ"ל "מה אתם בני ברית כו'" (גיטין כג, ב. וש"ג).

28 נוסף על ה"פסולת גורן" – סכך (סוכה יב, רע"א. וש"ג).

29 פ"ד (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 99 ואילך).

30 ס"ב (תורת מנחם שם ע' 74). וש"ג.

31 תניא שעהיחיה"א פ"ג.

32 ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

33 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.

ובכ"מ.

24 לכאורה מוכח הפכו מהקושיא "טף למה באין" (חגיגה ופרש"י שם). אבל ראה שם תוד"ה כדי, וע"פ מפרשי המשנה "אשרי יולדתו" (אבות פ"ב מ"ח – מירושלמי יבמות ספ"א). ועפ"ז יומתק מש"כ ברמב"ם (סוף הל' חגיגה) שהוא "כיום שניתנה בו בסיני" (שכל בני"ה היו באותו מעמד). והקושיא למה באים – היא בגדר הטעם המפורש בקרא: ישמעו וילמדו. ואכ"מ.

25 ועפ"ז יומתק מש"כ במנ"ח מצוה תריב, דטף שאינו שייך לשום מצוה (כשיגדל) ג"כ שייך להקהל.

26 מנחות בסופה. ועוד.

1 אבל אעפ"כ, ישנו גילוי האין בענינים מסויימים – שזהו גם ענין האחדות שבד' המינים אפילו לפני
 2 שמקיימים בהם המצוה, שאחדות זו היא מצד גילוי האין, כמשנ"ת במאמר בארוכה.
 3 והרי ענין האחדות שבד' המינים הוא ענין שבגלוי, שכולם יכולים לראותו, אפילו אינו יהודי.
 4 ואע"פ שזקוקים ל"תורה אור"³⁴, ובפרט למאור שבתורה, פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות,
 5 שמסבירה שהאחדות שבד' המינים היא מצד גילוי האין (שהרי תורת החסידות מתעכבת בפרטיות
 6 (משא"כ במדרש כו') על השאלה למה נבחרו ד' מינים אלו דוקא, ומבארת שזהו מצד ענין האחדות
 7 שבהם שבא מצד גילוי האין) – הרי האחדות עצמה שבד' המינים רואה כל אחד, אפילו אינו יהודי.
 8 אלא מאי, הוא לא יודע מהי הסיבה של אחדות זו – הנה על זה ישנו הענין שנאמר על בני": "ונתתיך
 9 לאור גוים"³⁵, שיהודי יכול להסביר (ענינים כהנ"ל³⁶) גם לאינו יהודי.

10 יא. ונוסף לזה:

11 כיון שענין זה (שהאחדות שבד' המינים באה מצד גילוי האין) נתבאר בתורת החסידות, ותורת
 12 החסידות באה גם בשבעים לשונות,

13 – חסידות בלשון אידיש יש כבר מהבעש"ט, וכידוע מ"ש באגה"ק³⁷ ש"הבעש"ט ז"ל הי' אומר ד"ת
 14 בל"א ולא בלה"ק", ורק כתבו זאת בלה"ק, אבל הבעש"ט עצמו הי' אומר באידיש, וכך היתה תורת
 15 החסידות באידיש במשך כו"כ דורות; אך לאח"ז נפעל ע"י רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שתורת
 16 החסידות באה גם בשאר הלשונות³⁸, דאף שלכאורה אין להם שייכות לתורת החסידות, הנה גם בהם
 17 נתגלתה תורת החסידות, שזהו שלב רחוק יותר בהפצת המעיינות חוצה –

18 נמצא, שענין זה (שהאחדות שבד' המינים באה מצד גילוי האין) נתגלה גם בעולם, בלשונות של ע'
 19 האומות.

20 * * *

21 יב. כתיב³⁹ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", ואמרו רז"ל⁴⁰ ש"מה שהוא עושה הוא אומר
 22 לישראל לעשות" – שיש בזה ב' פירושים⁴¹, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴²: (א) הפירוש הפשוט,
 23 שתחילה מקיים הקב"ה מצוות אלו (חוקיו ומשפטיו), וזוהי נתינת כח שבנ"י יוכלו לקיימם, (ב) ע"ז
 24 שבנ"י מקיימים המצוות, פועלים הם, כביכול, שהקב"ה יקיימם. ואופן הב' הוא ענין נעלה יותר, כיון
 25 שבא לאחרי העבודה ואתערותא דלתתא.

26 וכידוע פירוש המגיד⁴³ (שהשנה היא שנת המאתיים להסתלקותו) על הפסוק⁴⁴ "אשר יעשה אותם
 27 האדם וחי בהם", שע"ז שיהודי מקיים המצוות, הרי הוא ממשיך חיות במצוות, והיינו, שפועל הוספה
 28 במצוות של הקב"ה (שלאחרי העבודה של קיום המצוות דישראל, הרי הם באופן נעלה יותר).

29 וזהו גם מ"ש על מצוות "ועשיתם אותם"⁴⁵, אתם (חסר ו') כתיב, מעלה אני עליכם כאילו עשאוני⁴⁶
 30 – שע"י קיום רמ"ח פקודין פועלים הענין דרמ"ח אברים דז"א (שהרי בז"א יש ט' ספירות, וט' פעמים
 31 ט', ובכל אחת מהן יש ראש תוך סוף, ויחד עם ה' חסדים המגדילים, הרי זה עולה מספר רמ"ח⁴⁷) –

(41) ראה תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קמה. וש"נ.
 (42) עירובין יג, ב. וש"נ.
 (43) או"ת עה"פ (סק"י). ונת' באוה"ת להצ"צ אחרי ע' ק.
 (44) אחרי יח, ה.
 (45) בהר כה, יח.
 (46) זח"ג קיג, א. וראה הגהות הרח"ו לזהר שם. לקו"ת שלה
 מה, ב. ובכ"מ.
 (47) כמבואר בתו"א – מקץ לז, סע"ד. ועוד.

(34) משלי ו, כג.
 (35) ישע"י מט, ו.
 (36) דיש בעה"ב לבירה זו כו'. משא"כ עכו"ם הלומד תורה
 – שלא מז' מצות דילי (ראה סנהדרין נט, א).
 (37) סכ"ה (קמא, א).
 (38) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ט ע' 90. וש"נ.
 (39) תהלים קמז, יט.
 (40) שמו"ר פ"ל, ט.

- 1 שמזה מובן שבנ"י פועלים הוספה, שהרי הענין דז"א ישנו גם מצד עצמו, והענין ד"כאילו עשאוני"
 2 שנעשה ע"י קיום המצוות הוא באופן נעלה יותר.
- 3 יג. וזוהי גם אחת הכוונות של התוועדות זו – בהמשך להמדובר (בהתוועדות די"ג תשרי⁴⁸) בנוגע
 4 לסיום מסכת חלה (שנאמר בהתוועדות ד' תשרי⁴⁹), שיש בזה עוד דיוקים שלא נתבאר אז, ויתבאר
 5 בהתוועדות זו.
- 6 ובהקדים: לכאורה, מה כבר יפעלו בעולם עי"ז שיבארו זאת עתה – אך הענין בזה, כדאיתא באגה"ק⁵⁰
 7 שע"י בירור הלכה "מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים" נעשה "בשמים ממעל" "ענין פלא גדול
 8 מזה מאד", כיון ש"העליונים אין בהם כח לברר", "ולכן באים .. לשמוע .. מהתחתונים", וכמרז"ל⁵¹
 9 עה"פ⁵² "חברים מקשיבים לקולך השמיעני".
- 10 [וזהו ענין ששייך לא רק ליחידי סגולה, אלא כמ"ש באגה"ק, שזה נוגע ל"כל איש ישראל". וכמבואר
 11 בקו"א⁵³ "חייב כל נר"ן להשלים כל התרי"ג במחדו"מ שהן פרטי ההלכות", והרי "כל נר"ן היינו כל
 12 אחד מישראל (כדמוכח גם בהל' ת"ת לאדה"ז⁵⁴ שמוכרח לבוא בגלגול כו').
- 13 בשביל בירור הלכה זקוק הוא אמנם לראשונים וגם לאחרונים ועד לאחרונים שבזמנינו, כמבואר
 14 באגה"ק שביורר ההלכה הוא מפוסקים ראשונים ואחרונים, אבל הוא כנס העומד ע"ג הענק⁵⁵, שבכחם
 15 של ראשונים ואחרונים הרי הוא מברר את ההלכה. ולכן, כל אחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים,
 16 אם הוא הולך בכח של הראשונים והאחרונים, באים העליונים לשמוע ההלכה כפי שנתבררה על ידו].
- 17 וכיון שע"י שמברר ההלכה ה"ה פועל זאת בעליונים, בצבא מרום במרום – במילא נפעל ענין זה גם
 18 למטה, כיון שתוקף המציאות שלהם הוא המזל המכה בו ואומר לו כו"כ⁵⁶.
- 19 ולכן, ענין בירור ההלכה שמדברים עתה, ובפרט שזה במעמד כו"כ עשירות מישראל, נוגע לפעולה
 20 בעולם.
- 21 ואע"פ שאין דנין בשבת⁵⁷ – הרי לא מדובר כאן אודות ענין של "דנין", אלא אודות בירור הלכה,
 22 ובירור בהלכה יכול להיות גם בשבת, ואדרבה: בשעה שיכולים לברר הלכה, אסור לדחות זאת לזמן
 23 מאוחר יותר (לאחרי שבת).
- 24 ועתה ידובר בירור ההלכה בסיום מסכת חלה.
- 25 יד. בסיום דסיום של מסכת חלה איתא: "הקונה בסוריא כקונה בפרור שבירושלים". ונוסף על
 26 כללות הענין שכבר נתבאר בהתוועדות הקודמת⁴⁸, נשאר עדיין הדיוק: מדוע נאמר "כקונה בפרור
 27 שבירושלים", דלכאורה הול"ל כקונה בארץ ישראל?
- 28 [וע"ד משנ"ת⁴⁸ בנוגע למשנה הקודמת, "אנשי אלכסנדריא הביאו חלותיהן מאלכסנדריא", שנוסף על
 29 הדיוק "חלותיהן" (ולא "חלות" סתם), ישנו גם הדיוק מדוע נאמר "מאלכסנדריא", ולא מחו"ל סתם –
 30 עד"ז גם בסיום המסכת, שנוסף להביאור בכללות הענין, ישנו גם הדיוק מדוע נאמר "בפרור
 31 שבירושלים", ולא בארץ ישראל סתם].

(55) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם ר"י מטראני).
 הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת
 [תקנז]. ובכ"מ.

(56) ראה בר" פ"י, ו. זהר ח"א רנא, א (בהשמטות). ח"ב
 קעא, ב. מו"נ ח"ב פ"י.

(57) ראה ביצה לו, ב. רמב"ם הל' שבת פכ"ג הי"ד.

(48) ס"י (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע' ע' 80 ואילך).

(49) בתחלתה (תורת מנחם שם ע' 33 ואילך).

(50) סכ"ו (קמד, סע"ב ואילך).

(51) שהש"ר עה"פ.

(52) שה"ש ח, יג.

(53) שבתניא – קס, א.

(54) פ"א ה"ד.

- 1 והביאור בזה קשור עם ספרי ומדרש – שספרי בכלל הוא סדר של הלכה, ומדרש הוא סדר של אגדה,
 2 "שרוב סודות התורה גנוזין בה" 58 – ועם ענין בכתבי האריז"ל, ומיוסד על פסוק בתושב"כ:
- 3 כתיב בנבואת זכריה⁵⁹ "חדרך ודמשק מנוחתו". ואיתא על זה בספרי⁶⁰ ובמדרש⁶¹ "ש'חדרך" קאי על
 4 משיח, שהוא "חד לאומות ורך לישראל", והפירוש של "ודמשק מנוחתו" הוא – "שעתידה ירושלים
 5 להיות מגעת עד דמשק".
- 6 ועפ"ז מובן מ"ש במשנה "הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים", ולא "כקונה בארץ ישראל" –
 7 כיון שסוריא (דמשק, כדלקמן) יש לה שייכות מיוחדת דוקא עם ירושלים, "שעתידה ירושלים להיות מגעת
 8 עד דמשק".
- 9 וזהו גם הביאור במ"ש "כקונה בפרוור שבירושלים", ולא כקונה בירושלים סתם – כדאיתא בספרי
 10 שם, שכיון שנאמר⁶² "ונבנתה העיר על תילה", הרי זו ראי' שירושלים "אין עתידה לזוז ממקומה"⁶³,
 11 אלא שהיא תגיע גם לדמשק, ונמצא, שדמשק תהי' הפרוור של ירושלים, ולכן נאמר "פרוור שבירושלים".
- 12 טו. אך עדיין צריך להבין: בספרי ומדרש מדובר אודות דמשק, ואילו במשנה נאמר "הקונה בסוריא"
 13 (ובדיוק – שה"ה בענין אפמ"א)?
- 14 ויובן ע"פ מ"ש בכתבי האריז"ל⁶⁴ שירושלים היא בחי' לאה (מקד"ש, דמש"ק. גם הקליפה שלה נק'
 15 דמשק), ונגד סוריא בסוד דמשק", וזהו שדמשק בגימטריא מדת בסוד ד' אלפ"ן (ד"פ אל"ף א')
 16 במילואו) בגימטריא מד"ת) דלאה [והיינו, שיש קליפה הנק' מת (כי נלקח החיות שלהם – א – ונשאר
 17 מת), ובצירוף החיות, ד' אלפ"ן, הרי זה מדת, "מדת ימי גו"⁶⁵], ועפ"ז הרי (כל) סוריא הוא בסוד דמשק.
 18 וכן הוא גם בפשטות, שהרי דמשק היא עיר הבירה של סוריא (בלשון הכתוב⁶⁶: "ראש ארם דמשק"),
 19 וא"כ, בשעה שכובשים את דמשק, מקבלים במילא את כל סוריא (וברוחניות ג"כ (סוריא בסוד דמשק)
 20 כי "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"⁶⁷).
- 21 טז. אמנם, האמור לעיל ש"עתידיה ירושלים להיות מגעת עד דמשק" הוא ענין שיהי' לעתיד ע"י
 22 "חדרך" – משיח, וא"כ, מה שייך ענין זה עכשיו קודם הגאולה?
- 23 [שהרי ח"ו לומר אפילו שעכשיו היא אתחלתא דגאולה⁶⁸ – ואדרבה: נמצאים עתה בגלות וחושך
 24 כפול ומכופל שלא הי' כמוהו,
- 25 אלא שאין זה הזמן המתאים לדבר על זה – לא בימי שבת ויו"ט וחוה"מ, ולא בזמן שבו צריכים
 26 לכבוש את העולם ע"י קו השמחה, שפורצת גדר⁶⁹ – כל גדרי העולם.
- 27 אבל עכ"פ: נמצאים עתה בגלות. וא"כ, מה נוגע עכשיו הענין שעתידה ירושלים להיות מגעת עד
 28 דמשק?]
- 29 אך כאן בא ברור ההלכה גם מדברי האחרונים (שהרי באגה"ק הנ"ל מדובר אודות בירור הלכה
 30 מ"ראשונים ואחרונים"):
- 31 איתא בכתבי האריז"ל⁷⁰, והובא במגן אברהם⁷¹ [כשאומרים ענין מכתבי האריז"ל, יכולים לחשוב שזה

(65) תהלים לט, ה.

(66) ישעי' ז, ח.

(67) ברכות נח, א.

(68) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ג ס"ע 212.

וש"נ.

(69) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(70) פע"ח שי"ח רפ"ג.

(71) או"ח רסר"ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ח.

(58) תניא אגה"ק סכ"ג. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב.

וש"נ.

(59) ט, א.

(60) ר"פ דברים.

(61) שהש"ר פ"ז, ה.

(62) פיוט "לכה דודי" (ע"פ רמ"י ל, יח).

(63) פסדר"כ פ"כ. יל"ש ישעי' רמז תעב.

(64) בספר הליקוטים זכרי' שם. וראה ג"כ ספר הליקוטים

תהלים לט. מאו"א מע' דמשק ומע' ירושלים.

- 1 נוגע רק לבעלי קבלה, אבל זהו ענין שהובא במג"א להלכה, וידוע עד כמה בנה רבינו הזקן על המג"א⁷²],
- 2 שבערב שבת צריך לטעום מכל אחד ממאכלי השבת (וכמ"ש⁷³ "טועמי' חיים זכור").
- 3 והרי בכלל הזמן דלעתיד, גאולה – הוא שבת, "שבת מן המזיקין"⁷⁴, ביטול הגלות, "לא ירעו ולא
- 4 ישחיתו"⁷⁵, והזמן שקודם ביאת המשיח הוא ערב שבת, ועכשיו – לאחר חצות⁷⁶. ועז"נ "טועמי' חיים
- 5 זכור", היינו, שקודם זמן האכילה, לפני ביאת המשיח, כשנמצאים עדיין בגלות, צריך לטעום מהענינים
- 6 דלעתיד.
- 7 וכן הוא בענין הטעימה מתורת המשיח [הגילוי דפנימיות התורה, שהוא גם הכנה לביאת המשיח,
- 8 וכמובא באגה"ק (אותה אגה"ק שבה נתבאר הענין המובא לעיל (סי"ג) שהעליונים באים לשמוע
- 9 מהתחתונים בירור ההלכה כו', הנה אגה"ק זו מתחילה) ש"בהאי חיבורא דילך כו' יפקון בי' מן גלותא
- 10 ברחמים"⁷⁷], שנתגלתה, עכ"פ במקצת (טועמי'), ע"י הבעש"ט ותלמידיו, ורבינו הזקן והנשיאים
- 11 שלאחריו; וכמו בנוגע לתורת המשיח, עד"ז גם בנוגע להנהגת העולם (ההנהגה דעוה"ז בגשמיות), שעוד
- 12 בזמן הגלות צ"ל "טועמי'" מההנהגה שתהי' בביאת המשיח.
- 13 וכידוע מאמר רבותינו נשיאינו⁷⁸, שרק הגופים הלכו לגלות, אבל הנשמות לא הלכו לגלות, ומובן,
- 14 שכיון שבכח המפליא לעשות⁷⁹ מתאחדת הנשמה עם הגוף, הנה זה שהנשמה לא הלכה לגלות פועל גם
- 15 על הגוף הגשמי.
- 16 וגם בזה נראה, שהענין ד"טועמי' חיים זכור" (שבזמן הגלות טועמים מהענינים דלעתיד לבוא) הוא
- 17 לא רק בנוגע לתורת המשיח, אלא גם בנוגע להנהגת העולם בגשמיות.
- 18 ומפורש בפס"ד הנ"ל שטועמים "מכל תבשיל ותבשיל".
- 19 ולכן, גם הענין ש"עתידה ירושלים להיות מגעת עד דמשק" צריך להיות בדרך טעימה גם עכשיו, כי,
- 20 אע"פ שענין זה נאמר בנוגע ל"חדרך" שקאי על משיח (כנ"ל), הרי פסק ההלכה הוא שהטעימה מזה
- 21 צ"ל גם עכשיו, והרי הפירוש ד"טועמי'" הוא שטועמים בפועל ממש ממאכלי השבת, ואח"כ מניחים
- 22 זאת הצדה וממתינים לשבת כו'.
- 23 יז. ועז"נ בפסוק⁸⁰: "כי תצא למלחמה על אויביך" אזי בודאי ש"נתנו ה' אליך בידך" וגם "ושבית
- 24 שבי"ו – שיוציאו את כל בני" שנמצאים שם בשבי, וגם את כל ניצוצות הקדושה שנמצאים שם.
- 25 ובפרט כאשר בני" נמצאים במצב ודרגא של צדיקים: עכשיו התחיל כל הענין⁸¹ ביום ש"עיצומו של
- 26 יום מכפר"⁸², ובמילא עומדים כל בני" – ועאכו"כ אלו שלא חשבו על עצמם, ומסרו את נפשם בפועל
- 27 להגן על מלינו יהודים – בדרגא של צדיקים גמורים.
- 28 ואע"פ שיכול לבוא הצד שכנגד ולטעון, שעל עניני יוה"כ"פ גופא אין יוה"כ"פ מכפר⁸³ – הרי:
- 29 יש דין (בשו"ע⁸⁴ – בדינים שבזמן הגלות, בעיר שהקיפה עכו"ם, שמזה מובן) שהיוצא למלחמה
- 30 צריך לעשות כל הענינים שיהי' בריא וחזק. וכיון שמלחמה זו היא "עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם"⁸⁵,

(82) "על כל עבירות שבתורה" (יומא פה, סע"ב. וש"נ).
 ואפילו לדעת רבנן דצ"ל עם תשובה – הרי הפס"ד הוא דהרהר
 תשובה נעשה צדיק גמור (קידושין מט, ב), וביוה"כ"פ אפילו קל
 שבקלים נתעורר כו', ודבר זה נראה בחוש (קונטרס העבודה
 פ"ה). ומוכרח הנ"ל ממרו"ל ד"ביומא דכיפורא לית ליה (לשטן)
 רשותא לאסטוני" (יומא כ, א. נדרים לב, ב. ויק"ר פכ"א, ד.
 במדבר"ד ותנחומא ס"פ קרח. זח"א סד, א. ובכ"מ). ובזח"א (קיד,
 ב), שע"י השעיר אתהפך סגוריא עליהו דישאל.

(83) שבועות יג, סע"א.

(84) או"ח סו"ס תקעא.

(85) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.

(72) ראה שו"ת דברי נחמי' או"ח סכ"א. וראה גם תורת מנחם
 – התוועדיות חס"ג ס"ע 356. וש"נ.

(73) נוסח תפלת מוסף דשבת.

(74) ראה תו"כ בחוקותי כו, ו. מדרש תהלים צב, א.

(75) ישע"י יא, ט. סה, כה.

(76) ראה סה"ש תש"ט ע' 331. וש"נ.

(77) זח"ג קכד, ב (ברע"מ).

(78) ראה סה"ש תרפ"ז ריש ע' 170. וש"נ.

(79) ראה רמ"א או"ח ס"ו ס"א.

(80) ר"פ תצא.

(81) הכוונה ל"מלחמת יום הכיפורים" (המו"ק).

1 וגם רבינו הזקן פוסק בשו"ע שלו⁸⁶ (שמזה מוכח שזה נוגע גם בזמן הגלות) ש"נכרים שצרו על עירות
 2 ישראל", אפילו כשבאים "על עסקי תבן וקש" (בעיר הסמוכה לספר), צריך ללחום נגדם, ובפרט בנדו"ד
 3 שזה לא הי' "על עסקי תבן וקש" – הרי מובן, שכל הענינים שעשו בגלל שמביאים לבריאות וחיזוק
 4 הגוף דהמגינים, הנה לא זו בלבד שהיו מותרים, אלא זהו ע"ד מ"ש רבינו הזקן שם בנוגע שמירת שבת.
 5 ובמילא, אפילו אם הי' אחד או שנים אשר כו' – הנה לא זו בלבד שזהו ענין ש"נעשה היתר גמור"⁸⁷,
 6 אלא יתירה מזה: כיון שהשתמשו בזה לחיזוק במלחמה, שהיא פקוח נפשות דרבבות מישראל, הרי זה
 7 חיוב כו', כנ"ל.

8 חי. כאמור לעיל, שע"ז שלמטה נעשה בירור הלכה, אומר רבינו הזקן, שנפעל כך למעלה, ובמילא
 9 הרי זה נמשך אח"כ ומתגלה למטה – הרי ישנו בירור ההלכה בנוגע לענין דעיצומו של יום מכפר וכו',
 10 שכל בני"ה הם צדיקים,

11 וכן ישנו בירור ההלכה ד"טועמי' חיים זכו", וכמודגש לעיל, שאע"פ שנמצאים עדיין בגלות,
 12 – [וח"ו לומר שזוהי אפילו רק אתחלתא דאתחלתא דגאולה⁸⁸. לא בשביל זה סבלו יהודים את כל
 13 היסורים כו'. והעובדה שיש כאלו שאומרים שזוהי אתחלתא דגאולה, הרי זה פרט נוסף בחושך כפול
 14 ומכופל של הגלות. וטעות זו (שזוהי אתחלתא דגאולה) כבר נתבטלה מעיקרה],

15 ויש צורך שתסתיים הגלות ותתחיל אתחלתא דגאולה, וכפשוטו ממש. וכידוע הסיפור⁸⁸ אודות הצ"צ
 16 ואדמו"ר מהר"ש, שאדמו"ר מהר"ש (שאמר שצ"ל "מלכתחילה אריבער") אמר לצ"צ שצריכים את משיח
 17 כפשוטו. ובודאי ידע הצ"צ מזה, ובלשון הרמב"ם⁸⁹ שזהו ענין שנאמר בתורה ובנביאים באופן ש"כל
 18 הספרים מלאים בדבר זה", אלא שרצה שיאמר וידרוש זאת מי שהי' אז לא בצירוף של נשיא אלא הי'
 19 מקבל –

20 ישנו הפס"ד ד"טועמי' חיים זכו", כנ"ל בארוכה.

21 וכיון שעושים זאת ע"פ ציווי התורה, שהיא תורת חסד ותורת שלום – יהי' זה בחסד וברחמים ובדרכי
 22 שלום. ובפרט שזה קשור עם שבת, שענינו תענוג – יהי' זה מתוך תענוג וכו'.

23 ויהי רצון, שיראו נפלאות הוי' בעיני בשר, ויכירו בכך שלא כחי ועוצם ידי, אלא יד הוי' עשתה זאת,
 24 ו"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"⁹⁰, וכפירוש החסידות⁹¹: בו בעצמותו.

25 וכל זה נעשה ע"י בירור "דבר הוי' זו הלכה"⁹², ובהסכם כל הנאספים, ש"אכל בי עשרה שכינתא
 26 שריא"⁹³, ובפרט שנמצאים כאן כו"כ עשירות מישראל, ועונים על זה אמן, שפירושו אמת ואמונה⁹⁴,
 27 שכל הנ"ל יהי' בדרכי נועם ובדרכי שלום, וידעו שיד הוי' עשתה זאת.

28 וכל זה יהי' הכנה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיבנה ביהמ"ק במקומו⁹⁵, "ושם
 29 נעשה לפניך כמצות רצונך"⁹⁶ (כמבואר הענין בכ"מ ובפרט בהמשך וככה⁹⁷), ונקיים מצות הקהל כפשוטו,
 30 בקרוב ממש ובעגלא דידן.

31 [בסיום ההתוועדות (וגם קודם תפלת מנחה) התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת ימה
 32 וקדמה וצפונה ונגבה"].

93 סנהדרין לט, א.

94 ראה שבועות לו, א.

95 רמב"ם שם ספ"א.

96 נוסח תפלת המוספין.

97 תרל"ז – פ"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).

וש"נ.

86 ששכ"ט ס"ו.

87 אגה"ק דנד"ד – קמד, רע"א.

88 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 117. וש"נ.

89 הל' מלכים רפ"א.

90 תהלים קיח, כד.

91 ראה תורת מנחם ספר המאמרים תמוז ע' עב. וש"נ.

92 שבת קלח, ב.

לקוטי שיחות

הג הסוכות

כרך כד

מתורגם ללשון הקודש

כולל היום הראשון, ואם כך שאיבת המים לניסוך הראשון 18
נעשתה בלילה⁹ הראשון של החג – לפני מועד נטילת 19
ארבעת המינים, שמצוותה ביום¹⁰. 20

ב.

השמחה המושלמת – דוקא במוצאי יו"ט הראשון

התורה קובעת את הכלל "אלו ואלו דברי אלקים 21
חיים"¹¹, מכך מובן, שיש מקום לקיום שתי הדעות 22
ברוחניות – כולל הדעה ששאיבת המים התחילה בלילה 23
השני של החג. 24

יותר מכך: גם לפי ההלכה, ששאיבת המים נעשתה גם 25
בלילה הראשון של החג, בכל זאת החגיגה המושלמת של 26
שמחת בית השואבה, ה"שמחה היתירה"¹² שהתעוררה 27
עלידי חלילי וכלי־שיר התחילה רק במוצאי יום־טוב 28
הראשון¹⁴. 29

למרות שעובדה זו נובעת מסיבה צדדית, אריה הוא 30
דביע עליה¹⁴, שהרי "החליל" .. אינו דוחה לא את השבת 31
ולא את היום־טוב¹⁵. 32

– ומשום כך בתקופתנו, כאשר שמחת בית השואבה 33
אינה כרוכה ב"חליל" יש לומר, כאמור מספר פעמים, 34

א.

שמחת הלולב ושמחת ניסוך המים בסוכות

1 אנו מוצאים לגבי השמחה שבחג הסוכות, שבנוסף
2 לחובת השמחה שחלה בחג זה משום היותו יום־טוב¹
3 בכלל, ו"זמן שמחתנו" במיוחד, יש בו גם שמחות
4 הקשורות בפעולות מסויימות הנעשות בחג הסוכות, והן:
5 השמחה הקשורה למצוות נטילת ארבעת המינים בחג
6 זה, כנאמר² "ולקחתם לכם ביום הראשון... ושמתם לפני
7 ה' אלקיכם שבעת ימים" – שמחת לולב³, והשמחה
8 הקשורה לניסוך המים. שאיבת המים, אשר ניסכו בסוכות
9 על־גבי המזבח ואשר נשאבו בלילה שלפני הניסוך,
10 נעשתה בשמחה⁴ – "ושאבתם מים בששון ממעיני
11 הישועה"⁵.

12 סדר הזמנים של שתי שמחות אלו תלוי במחלוקת
13 תנאים⁶ מתי התחיל ניסוך המים: לפי אחת הדעות התחיל
14 ניסוך המים ביום השני של סוכות, בשחרית, ולפי זה
15 נשאבו המים לראשונה בלילה השני, לאחר זמן נטילת
16 ארבעת המינים, שקיימה ביום הראשון. אך ההלכה
17 נקבעת לפי הדעה השנייה⁷, ש"ניסוך המים כל שבעה"⁸,

(9) ראה תוד"ה קרא (סוכה נא, ב). – ובכל אופן השמחה הקשורה עם
השאיבה התחילה בלילה (ראה משנה סוכה שם). ולהעיר מירושלמי סוכה
(פ"ד ה"ו) שגם הניסוך כשר בדיעבד בלילה (גם בליל ראשון) וראה
בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 128 ואילך.

(10) סוכה מג, א. רמב"ם הל' לולב פ"ז ה"י. – בלקו"ש שם שמחת
לולב מתחילה בלילה משקידש היום (ע"פ פרש"י סוכה לג, ב ד"ה ה"ג
דאו "מטא זמן מצוה"). אבל מובן שעיקר שמחת לולב הוא בזמן קיום
המצוה שהוא ביום דוקא.

(11) עירובין יג, ב. וש"נ.

(12) סוכה נ, ב (לפי גירסת רש"י שם ד"ה דברי הכל. תוס' שם סע"א

ד"ה שאינו דוחה. דק"ס שם). רמב"ם שבהערה 2.

(13) ראה רמב"ם שם: ומתחילין לשמוח ממוצאי יו"ט הראשון כו.

(14) ע"ד עירובין עח, ב.

(15) סוכה ריש פרק ה' (ג, א).

(1) כולל תודה"מ (ראה שו"ע אדה"ז תאו"ח סתקכ"ט ס"ו. מ"מ בשו"ע
שלו שם ר"ס רמ"ב).

(2) אמור כג, מ. ולהעיר, שהרמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"ב) מביא פסוק
זה לענין "שמחה יתירה" שבחג הסוכות. וראה בארוכה לקו"ש
[המתורגם] ח"ז ע' 285 ואילך. ואכ"מ.

(3) ראה ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ג. סוכה פ"ג ה"א. פרש"י סוכה מג,
ב ד"ה לולב. ולהעיר מלשון הרמב"ם בספר המצות (מ"ע קסט):
"ולשמחה".

(4) סוכה מח, ב וברש"י שם ד"ה מנה"מ (ושם ע"א ד"ה תקעו). (אבל
ראה תוד"ה מנה"מ שם. וראה רשב"א שם. ואכ"מ).

(5) ישע"י יב, ג.

(6) תענית ג, א (ובפרש"י* ד"ה אלא ר' יהושע היא. ולדעת ר"ע שם
מתחיל ניסוך המים ביום ו' דסוכות. ואכ"מ).

(7) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ו.

(8) תענית שם.

(* ראה שו"ד כ"ללי הפוסקים סיון ח' אות ג'. (כרך ט איתניד, א) אם פירוש זה הוא לרש"י.

31 שבתורה היא משום שבתכונתו הטבעית של היין הוא
32 מעורר שמחה²², הרי מובן, שהשמחה שמצד המצוה
33 קשורה לטבע ומציאות העולם – טבע היין²³.

34 לעומתה השמחה הקשורה לניסוך המים על גבי
35 המזבח, אשר אין תכונתם הטבעית של המים לשמח,
36 מוכיחה, שהשמחה בשעת שאיבת המים אינה תלויה
37 בעניני הטבע אלא מתעוררת אך ורק משום ציווי הקדוש
38 ברוך הוא "ושאבתם מים בששון".

39 וזהו היתרון של ניסוך המים על פני ניסוך היין:
40 בניסוך היין, כיוון שיש לשמחה אחיזה בטבע הבריאה,
41 הרי היא מוגבלת במגבלות הבריאה. אבל בניסוך המים,
42 כאשר השמחה מתעורר רק משום ציווי הקדוש-ברוך-הוא,
43 שהוא אין סוף, הרי גם השמחה היא מעל לכל מדידה
44 והגבלה.

ד.

שמחת ניסוך היין וניסוך המים בעבודת האדם

45 מבואר וידוע, שאצל כל יהודי קיים "מזבח רוחני"²⁴,
46 ומובן, שגם שני אופני השמחה הללו של ניסוך היין וניסוך
47 המים על גבי המזבח, קיימים בעבודתו הרוחנית של כל
48 יהודי:

49 השמחה של ניסוך היין משמעותה בעבודת האדם
50 שמחה של מצוה הנוצרת באמצעות התבוננות שכלית:
51 כאשר יהודי מתעמק בזכותו הנפלאה, שהקדוש-ברוך-הוא
52 העניק לו את האפשרות לקיים מצוה, והוא מתבונן
53 בהתעלות הנשגבה המושגת באמצעות קיום המצוות, שעל
54 ידי כך הוא מתדבק בקדוש-ברוך-הוא, מצוה מלשון
55 "צוותא" – מתעוררת בו שמחה רבה.

56 אך כיון ששמחה זו נובעת מהתבוננות שכלית, הרי
57 היא כזו שניתן לחוש בה, בנוסף למצוה, גם את מציאותו
58 של האדם המקיים את המצוה, בדומה לשמחה הנגרמת
59 על ידי יין, כאמור לעיל.

60 וכיון ששמחה זו היא "מורכבת בהשגה", הרי זו
61 שמחה "מוגבלת לפי אופן ההשגה"²⁵.

1 ש"קלקלתנו זוהי תקנתנו¹⁶ – שמחת בית השואבה
2 מתחילה במספר פרטים בעוצמה רבה מיד בלילה הראשון
3 של סוכות¹⁷ –

4 הרי בכל זאת, כיוון שכל ענין בתורה הוא מדויק,
5 מובן שהעובדה שה"שמחה היתירה" במקדש התחילה
6 בפועל "במוצאי יום-טוב הראשון" באה משום שכן
7 מתאים יותר למהותה של השמחה – שה"שמחה היתירה",
8 כפי שהיא היתה במקדש, יכולה להתקיים לאמיתתה רק
9 "במוצאי יום-טוב הראשון" ולאחריו.

ג.

שמחת ניסוך המים – מעל לטבע

10 כדי להבין זאת יש לבאר תחילה את הקשר הפנימי
11 של ניסוך המים דוקא בחג הסוכות:

12 אחד ההבדלים¹⁸ בין שמחת ניסוך היין, שאין אומרים
13 שירה אלא על היין¹⁹, לבין שמחת ניסוך המים הוא:

14 השמחה של ניסוך היין קשורה לטבע האדם, בדומה
15 לשמחה המתעוררת כרגיל מין, מפני שהיין הוא דבר
16 משמח²⁰ באופן טבעי. כלומר, למרות שבניסוך היין זוהי
17 שמחה קדושה, הקשורה לעבודת המקדש, בכל זאת היא
18 קשורה לטבע האדם.

19 בדומה לכך שבמצוה של שמחת יום-טוב, שחייבת
20 להיעשות על-ידי יין כפשוטו – "אין שמחה אלא ביין"²¹
21 – הרי שתיית היין היהודי אינה לשם תאוה ח"ו, אלא
22 למען קיום המצוה. על כן, גם השמחה הנובעת מכך אינה
23 מפני היין עצמו, כאצל נכרי, אלא משום המצוה שבכך,
24 שמחה של מצוה, ויותר מכך – שתיית היין היא מצוה.

25 ישראל הם "גוי אחד בארץ". כלומר, גם בגופם הגשמי
26 – "ארץ" – הם "גוי אחד" ו"גוי קדוש", ומכך מובן, שגם
27 השמחה שחש אז הגוף היהודי נובעת לאמיתו של דבר מן
28 הקדושה והמצוה שביין.

29 אך למרות זאת, משום שהשמחה קשורה דוקא ליין –
30 "אין שמחה אלא ביין"²¹, והסיבה לכך לפי הפשט

(16) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): קילקולו זהו תיקונו.

(17) ועד"ז קודם הגזירה דשבות לחליל ביר"ט (ש"רוב) הגזירות היו

בבית שני – לקו"ת ר"ה נו, ג). ואכ"מ. וראה לקמן הערה 43.

(18) ראה בכ"ז לקו"ת דרושים לסוכות ד"ה ושאבתם הב' (עט, ד

ואילך). סידור ד"ה הנ"ל (רסת, א ואילך). המשך וככה תרל"ז פצ"ז

ואילך. ד"ה ושאבתם תרס"ט, ועוד. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע'

124 ואילך.

(19) ברכות לה, א. וש"נ.

(20) ראה מנחות כ, א ובפרש"י ד"ה אדרבה.

(21) פסחים קט, א. וראה שו"ע אדה"ז חו"ח סתקכ"ט ט"ז.

(22) ראה חינוך מצוה לא – לענין קידוש דשבת.

(23) ראה סידור קלו, ד. ובכ"מ.

(24) ראה לקו"ת דרושים לסוכות ד"ה ושאבתם הא' (עח ריש ע"ד).

סהמ"צ להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב. ובכ"מ. ולהעיר מתורת העולה

לרמ"א ח"א פכ"ד.

(25) ראה ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 48-49 (סה"מ תרנ"ז ע' רכב"ג).

31 ולכן דוקא חג הסוכות הוא הזמן המתאים לניסוך
 32 המים ולשמחת בית השואבה, שהיא שמחה שלמעלה
 33 מטעם ודעת, כדלעיל, משום שחג הסוכות מעורר שמחה
 34 שלמעלה ממדידה והגבלה.

ו.

השלימות: סוכה ולולב

35 ידוע³³, שמצוות הלולב איננה במהותה מצוה נפרדת
 36 שצריכה להיעשות במועד של שבעת ימי הסוכות, אלא
 37 היא קשורה ומהווה המשך למצות הסוכה, כפי שמוכן גם
 38 מן ההלכה³⁴ ש"מצות נטילתו (של לולב) בסוכה הוא
 39 מצוה מן המובחר":

40 הסוכה מקיפה את היהודי בכל עניניו באופן שהיא
 41 מסובבת אותו מבחוץ, ובלשון החסידות – כח מקיף,
 42 והמשמעות של מצוות נטילת ארבעת המינים היא
 43 "ולקחתם לכם": הכח המקיף של הסוכה נלקח "לכם",
 44 הוא נעשה שלכם וחודר לפנימיותו של היהודי.

45 וזו הסיבה לכך שבעת נטילת ארבעת המינים צריך
 46 לקרב אותם אל הלב³⁵, כדי שמשמעותם תחדור גם לרגש
 47 שבלב, ו"לבא פליג לכל שייפין"³⁶ – הלב מגיע לכל
 48 כוחותיו של האדם, אשר בכל האיברים, כולל אל השכל
 49 שבראש.

50 ודוקא זוהי השלימות של ענין הסוכות – גילוי
 51 ה"מקיף": אמנם, העבודה מצד הכוחות הפנימיים היא
 52 מדודה ומוגבלת, ולכן נדרשת עבודה מתוך מסירות נפש
 53 שלמעלה מהשכל (כפי שהוזכרה לפני כן מעלת ניסוך
 54 המים על פני ניסוך היין), אך למרות זאת שלימות העבודה
 55 של מסירות נפש היא כאשר ההתבטלות ומסירות הנפש
 56 חודרות אל הכוחות הפנימיים, השכל והמדות, שגם כוחות
 57 אלו יחייבו את מסירות הנפש. כי (א) דווקא על ידי כך
 58 חודרת מסירות הנפש אל פנימיותו של האדם, ולכן רק כך
 59 יש לה קיום. (ב) זו הוכחה לכך שההתבטלות ומסירות
 60 הנפש אינה מוגבלת, שאין מקום בנפש שאינו חדור בכח
 61 מסירות הנפש³⁷.

1 מאידך, השמחה של ניסוך המים מהווה דוגמא
 2 לשמחה של מצוה הנעלית משכל ומהבנה: כאשר יהודי
 3 שרוי בהלך רוח של מסירות נפש, הוא מתמסר לגמרי אל
 4 הקדוש-ברוך-הוא, אין הוא זקוק אז להסברים שכליים
 5 אודות המעלה הגדולה של המצוות. מיד כאשר הוא חש,
 6 שזהו ציווי של הקדוש-ברוך-הוא – "וציוונו" – מתעוררת
 7 בו שמחה רבה.

8 ושמחה זו היא "שמחה אמיתית", שאינה מוגבלת
 9 כלל, משום שהיא קשורה "בעצם הנפש למעלה מהכחות
 10 הגלויים"²⁵. ולכן אומרים חז"ל²⁶ דוקא על שמחה זו, של
 11 ניסוך המים, "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה
 12 שמחה מימיו".

ה.

חג הסוכות ושמחת בית השואבה – מעל להגבלות

13 וזהו הקשר הכללי של שמחת בית השואבה לחג
 14 הסוכות:

15 שמחת הסוכות, זמן שמחתנו, נובעת מהעבודה וענינים
 16 שהחלו להיווצר בראש השנה ובעשרת ימי תשובה,
 17 ובמיוחד ביום הכפורים. וכידוע²⁷, שענין הסכך של
 18 הסוכה, הקשור לענני הכבוד²⁸, מקורו הרוחני הוא
 19 מהתשובה ומענן הקטורת של יום הכפורים.

20 עבודת יום הכפורים, "אחת בשנה", היא עבודה שמצד
 21 דרגת ה"יחידה"²⁹ שבנפש, ההתקשרות של עצם הנשמה
 22 עם עצמותו יתברך, "יחידה ליחדך"³⁰. והעבודה בסוכות
 23 היא, שהתקשרות זו עם הקדוש-ברוך-הוא תבוא לידי
 24 ביטוי עד כדי כך שתקיף את היהודי כולו בכל עניניו.

25 וזה מתבטא גם במצוות סוכה כפשוטה – "בסוכות
 26 תשבו שבעת ימים"³¹ – תשבו כעין תדורו³²: כל פעולותיו
 27 היום-יומיות של האדם, אכילה ושתייה וכדומה, מוקפים
 28 במצוות הסוכה, שהרי זוהי המעלה של הסוכה ביחס
 29 לטלית: הטלית מקיפה את ראשו ורובו של היהודי, ואילו
 30 הסוכה מקיפה גם את כל פעולתיו, ללא שום הגבלה.

(33) ראה סידור רסג, סע"ג ואילך. המשך וככה שם. תרס"ו ע' לב.
 ובכ"מ. הביאור ע"פ נגלה – ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"ב ע' 140
 ואילך.
 (34) "דיני הלולב" בסידור אדמו"ר הזקן (לפני הלל) וראה הנסמך
 בלקו"ש שם הערות 19-21 ובשוה"ג.
 (35) "דיני הלולב" שם.
 (36) ראה זח"ג קסא, ב. רכא, ב.
 (37) ראה בכ"ז גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 135 ואילך. ועוד.

(26) סוכה נא, א (במשנה).
 (27) ראה עטרת ראש שערי יוה"כ לו, סע"א ואילך. אוה"ת סוכות ע'
 א'תשכב ואילך. המשך וככה הנ"ל פפ"ד. ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"א
 ואילך. ד"ה בסוכות תשבו תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"א ע' רמז"ח). ועוד.
 (28) סוכה יא, סע"ב. שו"ע או"ח סי' תרכה וראדה"ז שם.
 (29) ראה תוד"ה עד אחת – מנחות יח, א.
 (30) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 131 ואילך.
 (31) אמור כג, מב.
 (32) סוכה כח, ב.

24 סוכות התקיים ניסוך המים, ולפני כן התקיימה שאיבת
 25 המים⁴⁰, וכיוון שצריך להיות "ושאבתם מים בששון" הרי
 26 מובן שגם שאיבה זו נעשתה בשמחה, באופן המותר ביום
 27 טוב⁴¹.
 28 שהרי, משום שגם לפני "ולקחתם"²², מיד עם הרגע
 29 הראשון של הלילה הראשון כבר קיימת ההשפעה של סכך
 30 הסוכה בבחינת כח מקיף, שזוהי הסיבה של שמחת יום
 31 טוב בלילה הראשון⁴² של סוכות, לפיכך קיימת כבר אז
 32 שמחת בית השואבה, ואפשרי שכבר אז תהיה שמחה של
 33 שאיבת מים, שמעל להבנה שכלית.
 34 אך משום שענין הסוכה הוא אז בבחינת כוח "מקיף"
 35 בלבד, לכן השמחה אז אינה מושלמת ואינה כל כך
 36 גלויה⁴³.
 37 דוקא לאחר העבודה של נטילת ארבעת המינים –
 38 "ולקחתם לכם", המשכת הכח המקיף בפנימיות, אז שמחת
 39 בית השואבה היא במלוא התנופה, ב"חליל" וכלי נגינה
 40 אחרים⁴⁴.

ט.

היתרון של השמחה בזמן הגלות

41 בכך יובן מדוע עתה, בזמן הגלות, מנהג ישראל בכמה
 42 מקומות להתחיל את שמחת בית השואבה בלילה הראשון
 43 של סוכות:
 44 עיקר הענין של המשכת המקיף בפנימיות היה
 45 בתקופת בית המקדש, כאשר האלקות האירה בגלוי
 46 ובפנימיות, והעבודה הרוחנית נעשתה בעיקר מצד הכוחות
 47 הפנימיים.
 48 אבל בזמן הגלות⁴⁵, כאשר "אותותינו לא ראינו..."⁴⁶,

ז.

"ולקחתם לכם" כהכנה לניסוך המים

1 לפי כל האמור לעיל ניתן להבין גם את ההסבר,
 2 בפנימיות הענינים, לדעה ששאיבת המים בשמחת בית
 3 השואבה מתחילה בלילה השני של סוכות, לאחר נטילת
 4 ארבעת המינים³⁸:
 5 כשם ששלימותה של מסירות נפש בכלל היא כאשר
 6 מסירות הנפש חודרת גם לכוחות הפנימיים, על אחת כמה
 7 וכמה כך הוא לגבי השמחה הנובעת מעבודה זו, שכן (א)
 8 השמחה מתעוררת דוקא מדבר שניתן לחוש אותו בגלוי³⁹,
 9 (ב) שמחה אמיתית היא כאשר היא ללא הגבלה –
 10 שלימותה של השמחה הנובעת מענין שמעל להבנה
 11 שכלית, היא כאשר ענין זה אינו רק בבחינת כוח מקיף,
 12 אלא דוקא כאשר הוא חודר לפנימיות.
 13 בכך מובן מדוע השמחה של שאיבת המים (אשר
 14 במהותה היא השמחה הנובעת מענין הסוכה, כדלעיל)
 15 מתחילה בלילה השני של סוכות, לאחר העבודה הרוחנית
 16 של "ולקחתם לכם ביום הראשון" – לאחר ש"ביום
 17 הראשון" הביא היהודי באמצעות ארבעת המינים לידי כך
 18 שהכוח המקיף של הסוכה חודר לפנימיות, "לכם", אז הוא
 19 מגיע בלילה השני של סוכות ל"ושאבתם מים בששון"
 20 (שלמעלה מהשכל). עבודת מסירות הנפש שמעל לשכל
 21 חודרת לכל כוחותיו הפנימיים ומעוררת שמחה אמיתית
 22 וגלויה.

ח.

שלימות שמחת בית השואבה – כוח מקיף החודר לפנימיות

23 אך בכל זאת נקבעה ההלכה, שגם ביום הראשון של

מזה (להרמב"ם) תקעו גם ביו"ט – והרי התקיעות בעת מילוי המים הן משום שמחה (רש"י סוכה מח, א ד"ה תקעו).

42 ע"ד שמחה בליל א' דיו"ט קודם הקרבת שלמי שמחה – ראה שאגת ארי' סי' סח. ועוד.

43 וי"ל הביאור (באת"ל שקודם הגזירה דשבות דחליל ביו"ט הייתה שמחת בית השואבה גם בליל ראשון (ראה לעיל הערה 17)) – כי אז האירו המקיפים דסוכות בבחי' קירוב (ראה לקו"ת סוכות פ, ד. ועוד), ע"ד המבואר בלקו"ת (ר"ה נז, ד. ועוד) בענין תק"ש ברה"ש שחל בשבת קודם גזירת דרבה

44 ע"פ המבואר בפנים יש לומר, דעיקר החידוש בשמחת בית השואבה הי' בזה שהיתה בכלי שיר (שאינם דוחים יו"ט) – כי שמחה בכלי שיר מורה על התלבשות בכלי (ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 143. וראה בארוכה שיחת י"ג תמוז תשכ"ט), ע"ד המשכת המקיף בפנימיות.

45 ראה ד"ה קול דודי וד"ה אני ישנה תש"ט. ובכ"מ. לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 74. ועוד.

46 תהלים עד, ט.

38 ראה גם המשך וככה שנסמן לעיל הערה 18. – ולהעיר דמבאר שם הדיעה דניסוך המים התחיל מיום שני, דלא כהלכתא [ובלקו"ת שהובא בהערה הנ"ל: ניסוך המים ע"ג המזבח כל שבעת ימי החג]. ויש כזה בכ"מ בדא"ח (ראה לקו"ת נצבים (מה, סע"א) בענין שופר של ר"ה יעל פשוט. לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' שה. ועוד), שהרי אלו ואלו דא"ח.

39 כ"ה בכ"מ, ובהמשך שמח תשמו תרני"ז בתחלתו בארוכה. ובתו"א (ג, א): וענין ומהות השמחה שיכול להיות על הטוב אף כשהוא נעלם ומכוסה מעיניו (משא"כ תענוג), ואכ"מ.

40 ראה באופן השאיבה או – תוס' סוכה (ג, ב ד"ה ורבנן. נד, ב ד"ה כגון) שלא היו תוקעין ביו"ט בעת מילוי המים. ובשבת שאבו לפני כניסת השבת (סוכה מח, ב במשנה. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ט). וראה שיחת ליל ש"ק ג' דסוכות – למחרת אמירת שיחה זו – תשמ"א.

41 להעיר שברמב"ם הל' תמידין ומוספין שם לא כתב שהתקיעות בעת מילוי המים לא דחי יו"ט. ובהל' כלי המקדש (פ"ז ה"ו) סתם "ואין תוקעין למילוי המים בשבת". ובחי' שפת אמת לסוכה (נד, א), שמשמע

12 אשר נראה כאילו ששמחת בית השואבה מתחילה בלילה
13 השני.
14 אך מסיבה זו עצמה יוצא, שיש מעלה בשמחת בית
15 השואבה בזמן הזה על פני שמחת בית השואבה בתקופת
16 בית המקדש:
17 כשם שלגבי מסירות הנפש מוסבר, שבזמן הגלות,
18 שאין כל כך גילוי של הכחות הפנימיים, הרי אז כח
19 מסירות הנפש גלוי יותר מאשר בזמן הבית⁴⁹; כך גם לגבי
20 השמחה שמצד עבודה זו, שהיא שמחת ניסוך המים,
21 כדלעיל, הרי בזמן הגלות זוהי שמחה נעלית יותר, מצד
22 עצם הנפש.

(משיחת ליל ב' דהג הסוכות - אחרי תפילת ערבית - תשמ"א)

1 הרי התחלת העבודה אינה כל כך בכוחות הפנימיים. עיקר
2 העבודה והתחלתה הוא מצד מסירות נפש בכוחות מקיפים,
3 ובפשטות - אל⁴⁷ יבוש מפני המלעיגין, הוי עז כנמר...
4 כנשר... כצבי... כארי, מעל לשכל האדם - ולפיכך אין
5 מורגשת עתה כל כך המעלה שבלילה השני של סוכות,
6 כאשר כבר קיימת המשכת הכוח המקיף בפנימיות על ידי
7 "ולקחתם לכם..."⁴⁸, ביחס ללילה הראשון.

8 אך משום שכל הענינים שבתורה הם נצחיים, לכן
9 מתבטאת המעלה של שמחת בית השואבה שבלילה השני
10 גם בזמן הזה - בגודל השמחה עצמה - מגבירים את
11 השמחה בלילה השני אף יותר מאשר בלילה הראשון, עד

שבת.

(49) ראה מקומות שבהערה 45. מאמרי ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא
(סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קיט ואילך. סה"מ אידיש בתחלתו).

(47) שכ"ז נצטוונו בהתחלת והקדמת כל דיני דכל חלקי הש"ע -
בחלק א' ר"ס א'.

(48) ראה סידור רמד, סע"ב ואילך: המשך תרס"ו סד"ה לולב וערכה
- שבזמן הזה ההמשכה דלולב אינה כמו בזמן הבית, ולכן אינו דוחה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ רב פעלים הרב מאיר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב ע"ד קניית "אילנות" (אילן הבעש"ט) ושילוח למפרע את המגיע
עבורם.

אבל מצב הקופות אשר כאן המיוחדות לעניני דפוס וכיו"ב, ענינים מעין אותו שכותב
אודותו, קשה הוא, גם אפילו בהשייך להדפסת והו"ל של ספרי תורת החסידות, ואפילו בחלקם
המוטל על קופות אלו ביחוד ז.א. תורת החסידות חב"ד ועניני, ומכש"כ להו"ל של ענינים החורגים
ממסגרת זו.

לאחר כל זה, הנה כיוון שפונים בשם כת"ר, מוסגרת בזה המחאה בסכום סמלי.

בהזדמנות זו: הנה נמצאה בגליון מכתבו רשימת ספרים שחיבר ולפלא שאינם נמצאים
בהספרי שלי, והרי בנוהג מחברי ספרים במקצוע זה להשתדל שיהיו ספריהם בהספרי כאן, כיון
שתועלת הרבים בה (מלבד ספר א', כמדומה - גדולי החסידות חלק א').

בברכה.

לקוטי שיחות

פרשת מסעי

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

ב.

קכ"ג פעמים – מהות אחת

- 21 ענין זה – שעניית קכ"ג פעמים "הללוי" היא כנגד
 22 מספר שנותיו של אהרן, – מובא בספר "היד החזקה" של
 23 הרמב"ם, בהלכות אמירת הלל, המופיעות⁹ בהלכות
 24 חנוכה¹⁰, בדבריו אודות מנהג אמירת הלל "בימי חכמים
 25 הראשונים", ואלה דבריו:
 26 "אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל של
 27 ואומר הללוי, וכל העם עונין הללוי, וחוזר ואומר הללו
 28 עבדי ה' וכל העם עונים הללוי, וחוזר ואומר הללו את
 29 שם ה', וכל העם עונין הללוי, וחוזר ואומר יהי שם ה'
 30 מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללוי, וכן על
 31 כל דבר, עד שנמצאו עונין בכל ההלל הללוי מאה ושלוש
 32 ועשרים פעמים, סימן להם שנותיו של אהרן".
 33 יש להבין: ידוע, שספר "היד החזקה" של הרמב"ם
 34 הוא ספר של "הלכות הלכות"¹¹, כלומר, הוא כולל רק
 35 עניני הלכה ולא דרשות או סיפור דברים, וכדברי
 36 היעב"ץ¹²: "ודברים שאין יוצא מהן דין מהדינים ולא
 37 מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל
 38 בהם בחיבור זה". ואם כך, לשם מה מציין הרמב"ם
 39 סימן זה?
 40 בפשטות מטרת הסימן היא לסייע בזכירת פרט

א.

אמירת הלל ושנות חיי אהרן

- 1 אודות מספר שנות חיי אהרן הכהן, כמסופר בפסוק
 2 בפנינו¹ בצמנו בפרשתנו¹ – "ואהרן בן שלש ועשרים ומאת
 3 שנה במותו בהר ההר" – נאמר בתלמוד הירושלמי²:
 4 "מאה ועשרים ושלוש פעמים שישראל עונין הללוי"ה (בעת
 5 אמירת הלל)³ כנגד שנותיו של אהרן.
 6 מהו הקשר בין עניית "הללוי" לבין "שנותיו של
 7 אהרן"? על כך מבאר התלמוד הירושלמי⁴: "הללוי" הללו
 8 א"ל בקדשו⁵, לאהרן קדושו, לאהרן קדוש ה"⁶. כלומר,
 9 ההלל לה' קשור לאהרן קדוש ה', כנאמר "הללו א"ל
 10 בקדשו".
 11 מעצם העובדה שהתלמוד הירושלמי מקשר את אמירת
 12 קכ"ג פעמים הללוי כנגד שנותיו של אהרן אל הפסוק
 13 "הללו א"ל בקדשו" – שהשבח צריך להיות "בקדשו" –
 14 מובן, שהקשר בין אהרן לבין אמירת ההלל אינה רק משום
 15 המספר הזהה – שמספר שניהם הוא קכ"ג – שהוא פרט
 16 חיצוני בלבד⁷, אלא יש ביניהם קשר מוחותי: אמירת הלל
 17 צריכה להיות קשורה ל"קדשו", שזה ענינו של אהרן,
 18 ואדרבה – זהו הגורם לכך ששני ענינים אלו זהים במספרם.
 19 אם כך, יש להבין: מהו הקשר בין עניית הללוי בעת
 20 אמירת הלל לבין אהרן⁸?

קדוש ה'.

- ובמדרש תהלים שלפנינו (ועד"ו בילקוט ובילקוט המכירי. וכן הובא
 בבעל העיטור שם): יראו את ה' קדושו כו' (ולא הובא בתחלה הפסוק
 יראי ה' הללוהו). ולכאורה לפי זה אינו מובן ההמשך. וצ"ע.
 (5) תהלים קנ, א.
 (6) שם קו, טז.
 (7) ראה שער היחודה"א ספ"ז (פד, ב).
 (8) וראה כסא רחמים שם – ביאור בזה ע"פ קבלה.
 (9) וראה לקמן בפנים סעיף ז – טעם הדבר ע"ד הרמז.
 (10) פ"ג הי"ב.
 (11) לשון הרמב"ם בהקדמתו ל"יד".
 (12) בחידושים וביאורים לרמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

- (1) לג, לט. וראה לקו"ש (ח"ח [המתורגם] ע' 203. ח"י"ח [המתורגם]
 ע' 444). די"ל רמז בדבר מה שדוקא כאן נכתב זמן מותו – ר"ח מנ"א
 (וכן מנין שנות חייו) – ולא לעיל בפ' חוקת (כ, כג ואילך) בעיקר מקום
 סיפור מותו ובפרטיות – שהוא משום שהפרשה נקראת תמיד בר"ח מנ"א
 או בסמיכות אליו.
 (2) שבת פט"ז ה"א. ועד"ו במס' סופרים פט"ז הי"ב. מדרש תהלים
 (ומדרש תהלים באבער) מזמור כב, ד. ילקוט שם. ילקוט המכירי שם.
 בעל העיטור הלכות ערבה (הלל) – רמב"ם הל' חנוכה פ"ג הי"ב
 (כדלקמן בפנים).
 (3) ראה קרבן העדה ושיירי קרבן לירושלמי שם. כסא רחמים השלם
 (להחיד"א) למס' סופרים שם.
 (4) ובמדרש תהלים באבער שם: יראי ה' הללוהו (תהלים כב, כד)
 וכתוב יראו את ה' קדושי (שם לד, י) ואהרן נקרא קדוש שנאמר לאהרן

25 היה חוסר הידע בתקופה היא, כאשר אנשים רבים היו
26 מוגדרים כ"אינם בקיאים" והיו חייבים לצאת ידי חובת
27 אמירת הלל באמצעות שליח הציבור.
28 אם כך, מדוע אומר הרמב"ם ש"ראוי לילך" במנהג
29 זה, ואינו קובע ש"ראוי" שכל אחד יאמר בעצמו את
30 ההלל?²⁰

31 מכך מובן, שלדעת הרמב"ם, אמנם הגורם לתקנה זו
32 בסדר אמירת ההלל הוא משום האנשים ש"אינם בקיאים",
33 אך בכל זאת, קבעו את סדר האמירה באופן שעל ידי כך
34 לא חסר דבר באמירה, גם של בקיאים. זה בריוק כאילו
35 אמרו בעצמם את כל ההלל.

36 ויש לומר, שהטעם לכך מובן מדברי הרמב"ם בפסק
37 ההלכה שלו בסדר אמירת ההלל, ששם הוא קובע:

38 (א) שעניית העם היא - הללויה²¹. בשונה מדעת
39 "ראשונים" אחרים²², שרק בפרק הראשון של ההלל עונים
40 הללויה, ואילו בפרקים האחרים נהגו לענות במילה שפוחתת
41 את אותה הפרק.

42 (ב) שיש מספר מסויים של עניית הללויה - ("סימן
43 להם שנותיו של אהרן"). כלומר, שחייבים לענות את כל
44 קכ"ג הפעמים.

ד.

העניות - תקנה נוספת או חלק מחובת ההלל?

ההסבר לכך הוא:

45 לגבי הסדר של העניה כאשר גדול מקריא את ההלל,
46 שואל ה"מאירי"²³: לשם מה יש צורך בעניית הללויה, והרי
47 אפשר לצאת ידי חובת ההלל על ידי שמיעת שליח
48

1 מסויים, ובעניינו - זכירת מספר הפעמים של עניית
2 ההלל. ויש לומר, שזאת כאשר המספר אינו מספר נפרץ¹³.
3 אך קשה לומר שהרמב"ם מביא זאת רק למטרה זו, כי
4 אין דרכו של הרמב"ם לתת בספרו "היד החזקה" סימנים
5 לזכירת מספרים שהוא מצייין¹⁴.

6 ולכן סביר לומר, שגם הסימן הוא הלכה.

7 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

8 בהביאו את הסימן מתכוון הרמב"ם לרמוז למהותה של
9 עניית הללויה. שכל קכ"ג הפעמים שצריך לענות הללויה
10 מצטרפות יחד לדבר אחד, בדומה לשנותיו של אדם
11 אחד¹⁵. ולכן, אם מחסירין עניית הללויה פעם אחת, נפגמת
12 "שלימות" הדבר. יש צורך דוקא במספר המלא של קכ"ג
13 עניות, שמביעות יחדיו משמעות מיוחדת, כנגד שנותיו של
14 אהרן.

15 מהו ההסבר לכך שקכ"ג הפעמים של עניית הללויה
16 מהוות ביחד אחד אחד?

17 וכן: כיון שהסימן הוא "שנותיו של אהרן", מובן, שיש
18 לכך קשר עם מהותו של אהרן¹⁶. ומהו, אפוא, קשר זה¹⁷?

ג.

סדר אמירת ההלל - משום ש"אינם בקיאים"

19 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את שיטת הרמב"ם
20 לגבי סדר אמירת הלל, אשר עליו הוא אומר¹⁸, לגבי
21 המנהג הנ"ל שהיה נהוג "בימי חכמים הראשונים": זה
22 הוא המנהג הראשון ובו ראוי לילך.

23 ולכאורה, אין מובן: מפרשי הגמרא¹⁹ מסבירים,
24 שהגורם למנהג האמור לעיל "בימי חכמים הראשונים",

17 ביאור ע"פ קבלה - ראה לקוטי לוי יצחק זוהר (ויחי) ע' רה
ואילך. וראה חת"ס לסוכה לח, ב.

18 הל' חנוכה שם סוף הי"ד.

19 לסוכה לח, סע"א ואילך.

20 ואינו דומה לחזרת הש"ץ שבכל אופן צריכים לקיים תקנת
חכמים, אף אם כולם בקיאים (שו"ע אדה"ז אור"ח סקכ"ד ס"ד. וש"נ) -
כי התם הבקיאים צריכים להתפלל, משא"כ כאן שלא כתב הרמב"ם
שהבקיאים יאמרו הלל (גם) לעצמם.

לכאורה אפ"ל שמצד "ברב עם הדרת מלך" טוב יותר לצאת ע"י
הש"ץ (עיין שו"ע אדה"ז אור"ח סרי"ג ס"ו. שם סנ"ט ס"ד. אנציקלופדי
תלמודית ערך "ברב עם הדרת מלך") - אבל צ"ע אם אפשר לומר כן
בנוגע להלל שהוא כמו תפלה (ראה שו"ע אדה"ז סנ"ט שם), כמ"ש
המאירי שהובא לקמן סעיף ד.

21 וכדעת רש"י סוכה שם. מאירי שם. וראה אנציקלופדי תלמודית
כרך ט ערך הלל (עי' תי ואילך).

22 תוס' ר"ן וריטב"א וכו' - ראה אנציקלופדי שם.

23 סוכה שם.

13 וע"ד שהביא בסוף הקדמתו הנ"ל סימן לרמ"ח מ"ע ושס"ה
מל"ת (אבל ההקדמה אינה "הלכות הלכות" - ואדרבה). וכן בהל' סנה'
ספ"ט (סימן למספר הלוקין).

14 להעיר מיד מלאכי (כללי הרמב"ם אות לד) שנקט הרמב"ם בכ"מ
מניא, שהוא סימן לזכירה (וראה אגרת תה"מ להרמב"ם ע' עד -
בהוצאת קאפח): וסמכונם למספר .. מפני שחששתי שמא ישמיט אחד
מן המעתיקים מן המספר ויאמר האומר לא הזכירה).

15 דמה שפירש מספרם (קכ"ג) מפני שעי"ז אפשר לברר באיזה
מקומות צריכים לענות, מכיון שלא פירט הרמב"ם מי הן "כל דבר"; וע"י
ה"סימן" אחד מרגיש שהם ענין אחד.

16 דעפ"ז יומתק שהוא טימן ע"פ תורת אמת. וכמו בהל' סנה' שם
שהרמב"ם מבאר את הסימן - "ולקו זרים". וגם בהקדמה שם - ראה
רמב"ם ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) בשינויי נוסחאות, שיש גירסא
שהביא ראיות מפרסוקים על הקשר בין הסימן לנסמן.

וזה שבנוד"ד לא הביא הרמב"ם שום פסוק וכו' (דלא ככירושלמי
דלעיל), י"ל שהשיכות לענינו של אהרן פשוטה כל כך, שלא הוצרך
הרמב"ם להוסיף ביאור.

29 את כל ההלל בשלמותו, כשם שעניות "אמן" – מלשון
30 "אמת"³⁰ – גורמת לכך שנחשבים "כמברך".
31 לכן סובר הרמב"ם שענו "הללו" על כל דבר", ולא ענו
32 את ראשי הפרקים – כי ביטוי זה מביע את התוכן הכללי
33 והעיקרי של ההלל.

34 וכיון שמטרת סדר זה היא כדי שייחשבו כאומרים את
35 ההלל כולו, מובן, שלשם כך חייבים בכל קכ"ג הפעמים
36 של עניית הלל, ומשום כך מביא הרמב"ם את הסימן,
37 כאמור לעיל בסעיף ב'.

ו.

אהרן ועניית הללו" – אהדות ישראל

38 לפי זה יובן הקשר שבין עניית הללו" על ידי העם
39 לבין אהרן, וכן – ל"שנותיו של אהרן":
40 מהותו של אהרן היא האהדות בין כל ישראל – "אוהב
41 שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"³¹.

42 וענין זה של אהרן מתבטא בתורה בקשר למספר
43 שנות חייו: בשעת מותו, בהיותו בן קכ"ג שנים, נאמר
44 בתורה³² "ויבכו... כל בית ישראל", וחז"ל³³ מסבירים,
45 שבכך היה אהרן אף יותר ממה, כי הוא היה "רודף
46 שלום...".

47 וזהו הקשר שבין עניית הללו" לבין "שנותיו של
48 אהרן".

49 כי בנוסף לכן שהגורם לתקנה היה משום אלו ש"אינם
50 בקיאים", כפי שאהרן היה "אוהב את הבריות ומקרבן
51 לתורה" – כולל את הרחוקים מתורת ה' ועבודתו³⁴.

52 הרי בנוסף לכן החידוש שבתקנה הוא, שבמקום שכל
53 יהודי יאמר את ההלל בעצמו, מתאחדים כל ישראל
54 באמירת הלל אחת.

55 ויותר מכך: כיון שעקב העניות נחשב כאילו כל אחד
56 אמר את ההלל כולו, יוצא שזוהי אחדות אמיתית³⁵.

1 הציבור, כי שומע כעונה²⁴? והוא משיב, שהלל "כעין
2 תפילה הוא", ולגבי תפילה קיים הכלל²⁵, ש"אין אדם
3 מוציא ידי חבירו בה". אך משום ש"אינה תפילה גמורה"
4 הקלו, שאין חייבים לומר את כל ההלל, כבתפילה, אלא די
5 בעניית הללו" וכדומה.

6 אך מדברי הרמב"ם על מנהג זה "ובו ראוי לילך",
7 נראה, שאין זו קולא, שאם כך, הרי מובן שראוי שלא
8 להשתמש בהקלה זו בדין ולומר את ההלל כולו.

9 ולכן יש לומר, שלדעת הרמב"ם, עניית הללו" נחשבת
10 בדיוק כאילו אמרו את ההלל כולו. כפי שמוצאים בעניית
11 אמן על ברכה, ש"העונה אמן אחר המברך הרי זה
12 כמברך"²⁶: כאשר שומעים ומתכוונים לצאת ידי חובה, אך
13 אין עונים אמן, הרי יוצאים גם כן ידי חובה אך אין
14 נחשבים "כמברך". ואילו כאשר עונים אמן, "הרי זה
15 כמברך".

16 כלומר: לפי המאירי, הרי עניית הללו" וראשי פרקים
17 אינה פרט בעצם אמירת ההלל, אלא זוהי תקנה נוספת,
18 כדבריו²⁷: "כדי להפליג בהערת השמחה". כלומר, בחובת
19 אמירת הלל אפשר לצאת על ידי שמיעה, לפי הדין של
20 "שומע כעונה"²⁸, אך כדי שתרכה השמחה, צריך להשתתף
21 באמירה ממש, וזאת באמצעות עניית הללו".

22 אבל הרמב"ם סובר, שעניית הללו" וכו' אינה ענין
23 צדדי באמירת ההלל, אלא חלק מחובת אמירת הלל:
24 השמחה שצריכה להיות בהלל מחייבת את אמירת ההלל
25 כולו, ולכן תקנו את העניות, כדי שכל אחד יהא "כאומר
26 הלל". ולפיכך זהו מנהג אשר "בו ראוי לילך"²⁹.

ה.

"הללו" – מביע את תוכן ההלל

27 כיון שהעניות צריכות לגרום לכך שייחשבו "כאומר
28 הלל", מובן, שכשתקנו את הנוסח בחרו במילה הכוללת

ק"ש שחששו שמה יפנה לבבו לרברים אחרים (ש"ע אדה"ז או"ח ס"ט שם. ושי"ג. אנציקלופדי תלמודית ערך ברכות פ"ג ה"ג.

(30) ראה שבועות לו, א וברש"י שם. ש"ע אדה"ז או"ח סקכ"ד ס"ט. אנציקלופדי תלמודית כרך ב ערך אמן.

(31) אבות פ"א מ"ב.

(32) חזקת כ, כט.

(33) אבות דר"ג פ"ב, ד. ובכ"מ. הובא ברש"י עה"ת שם.

(34) תניא פל"ב.

(35) ראה תניא שם: אב אחד לכולנה כו' וכן שהגופים מחולקים כו' ואחורה אמיתית.

(24) ראה סוכה שם ב.

(25) ראה ירושלמי ברכות פ"ג ה"ג.

(26) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. וראה כס"מ שם. ש"ע אדה"ז

או"ח סוף סימן רא.

(27) סוכה שם – בטעם שבתפלה מוציא את שאינו בקי כשישנו שם

מתחלה ועד סוף, ובהלל הצריכו לענות הללו" כו'.

(28) ראה גם ערוך לנר סוכה שם ד"ה הוא אומר הושיעה נא (בדעת

כמה ראשונים): דמה שאמרו הללו" לא חשיב כעונה ולא יצאו רק מטעם שמיעה.

(29) והוא שבזמן הש"ס כבר ה' המנהג שהבקיאים אמרו הלל עם

הש"ץ (ראה סוכה שם. רש"י ותוס' שם) – אולי י"ל שהוא ע"ד ברכות

19 ישראל שרויים ביחד במצב של שלום מוחלט, עד כדי
20 אחדות מושלמת.

21 וזהו הסיוס והחותם, והרי "הכל הולך אחר החיתום"³⁹,
22 של הלכות חנוכה, ש"כ⁴⁰ התורה ניתנה לעשות שלום
23 בעולם"⁴¹.

ה.

אמירת הלל מקרבת את הגאולה

24 נאמר בגמרא⁴² "ביקש הקדוש-ברוך-הוא לעשות
25 חזקיה משיח", ורק משום ש"עשית לו כל הניסים הללו
26 ולא אמר שירה לפניך", לכן לא הוא גאל את ישראל.

27 וכיון ש"מרוכה מדה טובה..."⁴³, מוכן, שאמירת הלל
28 ושירה על נסים מקרבת ומביאה את הגאולה.

29 ויהי רצון, שעל ידי בירור הלכה בהלכות הלל,

30 וגם באמצעות - המעשה הוא העיקר - מתן שבח
31 והלל לקדוש-ברוך-הוא על כל הניסים שהוא עושה
32 לישראל, שרואים בגלוי ש"יד ה' עשתה זאת"⁴⁴, "כי ה'
33 אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל"⁴⁵,

34 נזכה בקרוב ממש לאמירת השירה העשירית⁴⁶ שלעתיד
35 לבוא, ויותר מכך - באופן של שיר חדש⁴⁷, בגאולה
36 האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ז, ש"פ מסעי תשמ"א)

1 כאשר יוצאים ידי חובה באופן של "שומע כעונה"
2 בלבד, אין זו אחדות מושלמת, כי אמנם כולם יוצאים ידי
3 חובה על ידי אותה אמירת הלל, אך קיום מצות ההלל
4 אינה זהה אצל כולם: אחד - שליח הציבור - מקיים את
5 המצוה על ידי אמירה, וכל האחרים רק שומעים
6 ("מקבלים") משליח הציבור ויוצאים ידי חובה על ידי
7 האמירה של³⁶.

8 ואילו על ידי העניות של הלל³⁷ מקיימים כולם את
9 ענין ההלל באותו אופן, על ידי אמירה. וזה עצמו באופן
10 של אחדות: האמירה האחת של שליח הציבור היא
11 האמירה של "כל העם" אשר "עונין".

ז.

הלל - סיום הלכות חנוכה

12 לפי כל האמור לעיל יש לומר, שזהו ההסבר, בדרך
13 סימן ורמז, לשאלה כללית בדברי הרמב"ם כאן: מדוע
14 קבע הרמב"ם את הלכות הלל בתוך הלכות חנוכה³⁷?
15 לכאורה, מקומן בהלכות תפלה³⁸?

16 ולפי האמור לעיל יובן: בהתאם לביאור האמור יוצא,
17 שאחד הענינים העיקריים באמירת הלל (על פי המנהג
18 הראשון, אשר "בו ראוי לילך") הוא אחדות ישראל - שכל

(36) ראה שו"ע אדה"ז סו"ס רא וסרי"ג שם.

(37) ואולי יש לומר טעם הדבר (ע"ד הפשט), משום שחייב הלל בחנוכה הוא חלק מעצם המצוה והתקנה דחנוכה (כלשון הרמב"ם פ"ג ה"ג. וראה שבת כא, ב): התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו .. ימי שמחה והלל, משא"כ בשאר הימים הוא חייב נוסף על עצם ענין וקדושת היום וכיו"ב.

(38) ויתר על כן: בהלכות תפלה (פ"ט ה"ב. פי"ב ה"כ), בביאור סדר התפלה בימים שיש בהם תפלת מוסף, לא הזכיר חייב אמירת הלל ביו"ט.

(39) ברכות יב, א.

(40) ועפ"ז כל התורה נעשית באחדות - ומטרה אחת "לעשות שלום

בעולם".

(41) וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 400 ואילך - ביאור הקשר ד"כל התורה" ו"שלום" להנחה.

(42) סנהדרין צד, א.

(43) סוטה יא, א. וש"נ.

(44) ישעי' מא, כ.

(45) עקב ח, יח.

(46) בסוג אחד עם הט' שקדמו. ויש בזה עילוי נוסף: שיר (ל' זכר -

ענין) חדש - כבמכילתא עה"פ אז שיר הובאה בתוס' שבהערה הבאה.

(47) ראה תוד"ה ה"ג, פסחים קטז, ב.

תוכן העניין שהסוכה מקיפה גם את כל צרכי האדם, הוא בירור הגוף ונפש
הבהמית (ראשו ורובו) וחלקו בעולם (שולחנו), ועניין זה הוא תכלית
ירידת הנשמה למטה, שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, ולא
ירדה למטה אלא בשביל לברר את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם

משיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ח

ילקוט לוי יצחק על התורה

ומתפשטת בכל המדות דז"א כידוע בענין⁵ יומם. ובז"א הוא י"ב צרופי שם הוי"ו שיש בהם מ"ח⁸ אותיות, מ"ח קרשים במשכן.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד תכח

- (5) ראה זהר ח"ג דף קג, א-ב. קצא, ב. ספר המאמרים תש"ח ע' 144.
- תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"ח ע' עב וז': מדת החסד היא יומא דאזיל עם כולוהו יומין (ראה לקו"ת ד"ה האזינו (הג') פרק ו), והיינו, שמדת החסד כלולה בכל המדות, והוא ענין ההמשכה והגילוי שבכל המדות, שהרי אפילו מדת הגבורה שענינה צמצום, היפך ההשפעה והיפך האור והגילוי, יש בה גם ענין של המשכה כו', ויתירה מזה, שמצינו שתוקף ההשפעה נקרא בשם גבורה דוקא, כמו גבורות גשמים (וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי [הוצ' תשע"ה] וירא כד, ד). וכמו כן מצינו בענין הדם, שעם היותו אדום, שהו"ע הגבורה, הרי על ידו דוקא הוא עיקר החיות, כמ"ש (נח ט, ג) כי הדם הוא הנפש וכו'. ולכן נקראת גם מדת הגבורה בשם ספירה, מלשון ספירות ובהירות (לקוטי תורה אמור לו, ב), להיותה ענין של המשכה וגילוי. וזהו ענין החסד שכלול בכל המדות. עיי"ש.
- וראה לקוטי תורה האזינו עו, ב. ספר המאמרים תרנ"ט (הוצאת תשע"א) ע' קיג. לקו"ש חלק ה ע' 174 הערה 12 ובשוה"ג שם.
- (6) ראה פרדס שער כא פרק ה.
- (7) ראה תניא פרק מא. מובא לעיל סי' א הערה 42.
- (8) פירוש: שיש י"ב צירופי שם הוי", היינו י"ב פעמים ד אותיות (4 × 12) = 48, מ"ח.

שמות כו, יח – ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה

ל

ביאור הטעם והרמז שהיו בדיוק "מח" קרשים למשכן

מח' קרשים למשכן.

בן מ"ח? שנה הכיר אברהם³ את בוראו, שאברהם ה' מרכבה למדת החסד' דז"א שהוא ראשית דז"א,

- (1) תרומה כו, יח: "ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה". שם, כ: "ולצלע המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש". שם, כב: "ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים". שם, כג: "ושני קרשים תעשה למקצעת המשכן בירכתים". סך הכל מ"ח (48) קרשים.
- (2) מנבאר ומקשר מספר מ"ח, בכמה דברים:
- א) בן "מח" שנה הכיר אברהם את בוראו.
- ב) אברהם הוא בחי' חסד דז"א, ובז"א יש י"ב צירופי הוי" – מח אותיות.
- ג) זה שהיו מ"ח קרשים במשכן.
- 3) בראשית רבה פ"ל, ח. ראה לקוטי שיחות חלק כ עמוד 14 (סעיף ב ואילך).
- (4) ראה פרדס (שער כב – שער הכינויים – פ"ד) בשם ספר הבהיר (סקצ"א). תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשח"י ע' מה. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, ג' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ רב פעלים מו"ה הלל שי

שלום וברכה!

... במ"ש אודות יום ההולדת, הנה לעי"ע רק במקום אחד מצאתי עד"ז, והוא בירושלמי אשר ביום ההולדת מזל האדם גובר, אבל מובן הוא ג"כ מפירוש עה"כ והימים האלה נזכרים ונעשים, שבכל יום לתקופת השנה, חוזרים העניינים לקדמותם, וידועה הרא"י על זה מדין המשנה (גיטין סוף פרק ג') דהיין הנמצא בחביות נשתנה לתקופת השנה מיום "הולדת" הענבים, ובכ"א הרי ידוע דמעשה רב וחזק אפילו יותר מסברא, ובמילא גם יותר מקרא, ונהגו בזה רבותינו נשיאנו הק' אף כי בצנעא.

בברכה.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

מִיְהוּדֵי דְבַר וְהַפּוּכּוֹ: מִצַּד אֶחָד, עָלִיו לְהֶאֱמִין שֶׁישׁ עֲנָן טוֹב בְּגָלוּת, וּבְיַחַד עִם זֶה עָלִיו לְזַעַק בְּכָל לְבוֹ שֶׁבְרָצוֹנוֹ לְצֵאת מֵהַגְלוּת.

(שיחת ליל הושענא-רבא תשד"מ. מתוך לקראת-שבת)

מַעֲשֵׂה אֶחָד שֶׁיְכַרְיעַ

כְּתַב הַרְמַב"ם (הַלְכוּת תְּשׁוּבָה פָּרָק ג הַלְכָה ד') "צָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיִּרְאֶה עֲצָמוֹ... וְכֵן כָּל הָעוֹלָם חֲצִיּוֹ זָכָאי וְחֲצִיּוֹ חַיִּב... עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת הֲרִי הַכָּרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ לְכַף זְכוּת וְגֵרָם לוֹ וְלָהֶם תִּשְׁוֶעַ וְהִצְלָה".

תִּכְן דְּבַרֵי הַרְמַב"ם כָּאֵן מְכַטָּאִים בְּיוֹתֵר אֶת הַמִּצְוָה הַמֵּיחָד בְּדוֹרֵנוּ זֶה כְּשֶׁכָּל הָעֲבוּדָה לְהִבְאֵת הַגְּאֻלָּה נִמְצָאִים בְּסִיּוּמָה וְלֹא נוֹתֵר רַק בְּחִינַת "מַעֲשֵׂה וּפְעֻלָּה אַחַת" לְהַכָּרִיעַ וְלְהִבְאֵת בְּפֻעַל "יִשְׁוֶעַ וְהִצְלָה" לְכָל הָעוֹלָם.

(התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 613 ואילך. מתוך לקראת שבת)

מִלְךְ הַמְּשִׁיחַ וְשִׁלְמוֹת הַתּוֹרָה

גָּדְרוּ שֶׁל מִלְךְ הַמְּשִׁיחַ הוּא הַחֲזֵרַת הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל דִּינֵי הַתּוֹרָה, כִּי גַם הַמְּבַחֵן לְאִמְתּוֹתוֹ הוּא בְּעֵינֵי זֶה עֲצָמוֹ, כְּלוּמֵר, הַתּוֹרָה וְקִיּוּמָהּ.

וּשְׁלָשָׁה פְּרָטִים בְּזֶה:

הוֹגָה בַּתּוֹרָה - הוּא עֲצָמוֹ מְסוּר וְנִתּוֹן לַתּוֹרָה וְלִקְיּוּמָהּ; כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל - הוּא פּוֹעֵל שְׁלֵמוֹת זוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל; יְלַחֵם מְלַחְמוֹת ה' - הוּא מְסִיר כָּל מְנִיעָה לְשִׁמְרֵת הַתּוֹרָה מִצַּד הָאָמוֹת כִּי שֶׁ"הָיָו פְּנוּיִן בַּתּוֹרָה וְחֻקָּהּ וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם נוֹגֵשׁ וּמְבַטֵּל".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 281. מתוך לקראת שבת)

סוּדוֹת הַנְּקֻדוֹת וְהַתְּגִים

בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב יִשְׁנֵם טְעָמִים, נְקֻדוֹת, תְּגִים וְאוֹתִיּוֹת. בְּזִמְנֵן הַזֶּה יֵשׁ לָנוּ הַשְּׁגָה וְהַפְּסָה רַק בְּאוֹתִיּוֹת וּבַתְּכֵן שֶׁהֵן מְבִיעוֹת, אֲךָ לֹא בְּמוֹבְנֵם הָעֵמֶק שֶׁל הַנְּקֻדוֹת וְהַתְּגִים, וְדָאי שְׂאִין לָנוּ כָּל מִשְׁגַּח בְּמָה שֶׁמְבִיעִים טְעָמֵי הַמִּקְרָא.

מְשִׁיחַ צְדֻקְנוֹ עוֹמֵד מוֹכֵן וְרוֹצֵה לְבוֹא וְלִגְאֹל

לְאַחֲרֵי הַכְרֵזַת כְּבוֹד קְדֻשַׁת מוֹרֵי וְחַמֵי אֲדָמוֹ"ר נִשְׂאֵי דוֹרְנוֹ שֶׁמְשִׁיחַ צְדֻקְנוֹ "הִנֵּה זֶה בָּא", "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתֻלְנוֹ מְשִׁיחַ מִן הַחֲלָנוֹת מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים", מְשִׁיחַ צְדֻקְנוֹ עוֹמֵד מוֹכֵן וְרוֹצֵה לְבוֹא וְלִגְאֹל אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שֶׁ"מְשִׁיחַ" ו"מִצִּיץ" לְרֵאוֹת מְתֵי כְּבֹר סוֹף כָּל סוֹף יַעֲשֵׂה הָאָדָם אִיזוֹ פְּעֻלָּה מִצְדוֹ... וְאֵז יוֹכַל לִגְאֹל אוֹתוֹ בְּפֻעַל, וּפְשִׁטָּא - שְׁלֹא יֵאמֹר "אֶהְיֶה אֶת אֲדָנִי", וּבְמִיּוֹלָא, רְצוֹנוֹ לְהַשְׁאֵר בְּגָלוּת חַס וְשְׁלוֹם!... וּמִכֵּיּוֹן שְׂכֹן, הֲרִי בְּדָאי שֶׁצְרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתְּלוֹי בּוֹ כְּדֵי לְבוֹא לְמַצֵּב שֶׁל גְּאֻלָּה.

(התוועדויות תשמ"ח ח"ג ע' 1532. מתוך לקראת שבת)

גְּדֵל מַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מִכֵּיּוֹן שֶׁהִזְהַר מְכָרִיעַ שֶׁבְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה קוֹדֵם לְקַבּוּץ גְּלוּיּוֹת (וְכֵן הוּא פָּסֵק דִּין הַרְמַב"ם - "וּבִנְיָה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ וְקַבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל") - הֲרִי בְּזֶה רוֹאִים אֶת גְּדֵל מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

כְּדֵי שֶׁקַּבּוּץ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת יִהְיֶה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת (עַל יְדֵי הָאוֹר וְהַגְּלוּי שֶׁבְּקֻדְשַׁת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי) מוֹתָרִים עַל הָעֲלוּי וְהַשְּׁלֵמוֹת שֶׁהִיָּתָה יְכוּלָה לְהִיֹּת בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִם הָיָה נִבְנָה לְאַחַר קַבּוּץ גְּלוּיּוֹת, בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב שֶׁ"כָּל יוֹשְׁבֵיהֶם עָלֶיהָ".

וְכָל זֶה - מִפְּנֵי גְּדֵל מַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ בִּיחַס לְבִנְיַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

(התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 519-520. מתוך לקראת שבת)

יֵשׁ עֲנָן בְּגָלוּת, אֲבָל מִשְׁתַּוְּקָקִים לִגְאֻלָּה

מְבַאֵר בְּחִסְדוֹת, שֶׁבְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ יוֹדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְב"ה עַל הַגְּלוּת, מִשּׁוּם שֶׁאֵז יָרְאוּ אֶת גְּדֵל הָעֲלוּי שֶׁנוֹצַר עַל-יְדֵי הִרְיָדָה לְגָלוּת, כְּפָתוּב "אוֹדֶךָ ה' כִּי אֲנַפְתָּ בִּי" (יִשְׁעִיָה יב, א).

אֲלָא שֶׁאֲסוּר שֶׁיִּדְעֶה זֶה תַּפְעֵעַ חֲלִילָה בְּרָצוֹן וְהַתְּשׁוּקָה לְצֵאת מֵהַגְּלוּת. לְצַד יְדִיעָה זֶה, יֵשׁ לְזַעַק - וּבִאֲמַת - "כִּי לִישׁוּעַתְךָ קִיּוּנוֹ כָּל הַיּוֹם", הֵיינו שֶׁמִּתְחַכְּמִים וּמְקוּיִים לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ כָּל רַגַע וְרַגַע שְׁבִיּוּם. תּוֹבְעִים

האחרונים. פי מאחר שחשכת הגלות היא בתכלית הירידה, עד שלא תתכן ירידה גדולה יותר, הרי בודאי שתתקף לאחר זה צריכה פבר להתחיל העליה דזמן הגאולה.

וכידוע המשל מ"גלגל החזור", שכאשר נמצאים באמצע ה"גלגל" - ישנה אפשרות לסבוב ה"גלגל" באפן של עליה או ירידה, אבל כאשר נמצאים בנקודה התחתונה, הרי בהכרח שבכל סבוב שהוא תהיה עליה.

(ע"פ שיחת ש"פ האוינו תשמ"ג. מתוך לקראת שבת)

טעמים אלו יתגלו לעתיד לבוא, בפנימיות התורה שילמד משיח צדקנו, ואז כל בני ישראל ידעו את הטעמים שכיום הנם נעלמים מעין כל חי, ואפלו הצדיקים הגדולים ביותר לא זכו לאורם.

(ע"פ מאמר ד"ה תורה צוה תשי"ט. מתוך לקראת שבת)

תחית הגלגל

כאשר רואים את החשך הפופל והמכפל דזמן הגלות במינו אלו, הרי ברור שנמצאים כבר בימי הגלות

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ ורב פעלים
מוה' משה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום הראשון, ומבלי לחכות על התור, עונה הנני עליו בתור הכרת תודה על הבשורה טובה שמודיע, ובפרט שרוצה הנני שיכתב המענה עוד בחדש תשרי שכי המבואר בכ"מ ומהם במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר הוא חדש הכללי לכל השנה, ז.א. שהנהגה בו והענינים אשר בו מסגולתם להמשך במשך כל חדשי שנה הבאה.

שבמילא מובן אשר כל פעולה טובה שתעשה במשך חדש זה ענין נוסף בה, שיש לה פירות ופירי פירות גם בחדשים הבאים, ויהי רצון אשר במשך כל השנה אך טוב בטוב הנראה והנגלה בשר בענינים הכללים ובענינים הפרטים...

וע"פ הידוע אשר לכל אחד יש לו מצוה שהיא השער להעלות כל ענינו ממטה למעלה, ולהמשכות בכל המצטרך לו מלמעלה למטה, וע"פ רוב מכירים זה ע"י הנהגת השגחה העליונה, מה מצוה, בודאי נוכחו הוא וחבריו בשיבת אחי תמימים דניו הייוען, אשר עניני ישיבה זו והגדלתה, זוהי המצוה שלהם, אשר בה צריכים לקיים להיות זהיר טפי, זהיר כפשוטו וזהיר כפנימיות הפירוש מלשון זוהר ואור, וכיון שדורשים את זה מכל אחד מהם, וביתר שאת מהנהלה, בודאי שמראש ניתנו כל הכחות והענינים הנצרכים למלאות תפקיד זה, ובמילואו דוקא, וכפי דרישת הבעש"ט עזב תעזוב עמו מתוך בריאות הגוף ובשמחה ובטוב לבב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וכן בענינו הפרטים ופ"ש כל המסייעים לו בעבודתו בקדש וכל המשתתפים בהשיעורים אשר לומד הוא ברבים.

חומש יומי

פרשת וזאת הברכה

~ יום ראשון י"א תשרי ~

א וְדָא בְרַפְתָּא דִּי כְרִיף מִשָּׁה נְכִיבָא דִּינִי יְתִיב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִדְּמִי מוֹתָהּ:

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כ"ט ~ וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ - שָׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי?.

ב וְאָמַר יְיָ מִסִּינֵי אֲתַגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתַחֲזִי לְנָא אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְפֶאֶרְן
וְעַמָּה רַבַּת קְדִישִׁין כְּתִב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשַׁתָּא
אוֹרִיתָא יְהִיב לְנָא:

כ"ט (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פֶּאֶרְן וְאִתָּה מִרְבַּבַת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דַּת
לְמוֹ:

וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פֶּאֶרְן • שֶׁהֵלֶךְ שָׁם
וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׂמַעֵאל שִׁיקְבִּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאִתָּה •
לְיִשְׂרָאֵל (ספרי). מִרְבַּבַת קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רַבּוֹת
מִלְאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא בְּדֶרֶךְ
בְּשַׁרְוֹדָם שֶׁמְרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתוֹ בְּיוֹם
חַפְּתוֹ. אֵשׁ דַּת • שֶׁהִיְתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָּאֵשׁ
שֶׁחִוְרָה עַל גְּבֵי אֵשׁ לְבָנָהּ, נִתַּן לָהֶם בְּלוּחֹת כְּתִב
יְדֵי יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דַּת", כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה
לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כ"ט ~ וַיֹּאמֶר, ה' מִסִּינֵי בָּא • (ספרי) פְּתַח תַּחֲלֶה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲר־כֵּן פְּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וַיִּבְשְׁבַח שֶׁפְּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרֹת זְכוֹת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵן זֶה דֶּרֶךְ רְצוֹנֵי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאֵי הֵם
אֵלוֹ שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מִסִּינֵי בָּא • יֵצֵא
לְקִרְאָתָם בְּשִׁבְאוֹ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחֻזֵּן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוֹת ט) "לְקִרְאֵת
הָאֱלֹהִים", לְמַדְנֵוּ שֶׁיֵּצֵא כְּנֹגְדָם. וְזָרַח מִשְׁעִיר
לְמוֹ • (ספרי) שֶׁפְּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שִׁיקְבִּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~

(ג) בְּאֵלֵינוּ שְׁלֵא חֲטָאוּ בְּעַגְלָה עֲבוּרַת הַתְּשׁוּבָה – עֲבוּרָה
בְּכַח עֲצָמוֹ.
וְכֹאֲשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילוּאָה, אִזְ נִתַּן לָהֶם הַקֶּבֶ"ה
אֶת הַלוּחֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שֶׁבְּזֶה הָרָאָה לְעִין כֹּל שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ
קִבַּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב
שָׁלֵם וְנָתַן לָהֶם לּוּחֹת שְׁנִיּוֹת, הִינֵנו שָׂגַם בְּתוֹרָה תְּהִיָּה
הַעֲבוּרָה וַיִּגְיַעַה – לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.
וְכֹאֲשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיַנֵּי־עֲצָרָת לְאַחַר ז' יְמֵי הַסְּפֹכֹת, הַזְּמַן
שֶׁכָּל הַמְשָׁכּוֹת נִקְלָטוֹת בְּפְנִימִיּוּת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה
שֶׁנִּתְּנָה בְּלוּחֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הִרִי אִזְ בָּאָה הַשְּׂמִחָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלִימָה בְּלְמוּד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.
וְלִכְּן לְאַחַר סִיּוּם הַתּוֹרָה "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין

בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחֹת
הִרְאִשׁוֹנוֹת: "הִנֵּן מִסִּינֵי בָּא גו'", וְעַל זֶה נֶאֱמַר "תּוֹרָה
צִוָּה לְנוֹ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלֹת יַעֲקֹב", "מוֹרְשֵׁה" לְשׁוֹן
רְיוּשָׁה, הִינֵנו שֶׁנִּתְּנָה וּבָאָה בִּירוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וְלֹא
עַל יְדֵי עֲבוּדָה וַיִּגְיַעַה. וְסִיּוּם פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה"
(שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחֲתוּם) הוּא "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל",
שֶׁקָּאֵי עַל שְׂבִירַת הַלוּחֹת, "שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלוּחֹת
לְעִינֵיהֶם, וְהַסְּפִימָה דַעַת הַקֶּבֶ"ה לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר
שִׁבְרָתָ, יִשְׂרַל כְּחֵךְ שֶׁשִׁבְרָתָ", שֶׁבְּזֶה מְרַמֵּז עִילוּיָם שֶׁל
הַלוּחֹת הָאֲחֻזָּרוֹנוֹת לְגַבֵּי לּוּחֹת הִרְאִשׁוֹנוֹת (שֶׁלִּכְּן אָמַר
לוֹ יִשְׂרַל כְּחֵךְ שֶׁשִׁבְרָתָ), כִּי דוֹקָא עַל יְדֵי שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ
לְשִׁבּוֹר אֶת הַלוּחֹת לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פְּעַל בְּכָל יִשְׂרָאֵל

בנרא ומנהגה מאין; אכל פשעבודתו היא בכת עצמו, הפעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, פנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם ד"לא הנני ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנני ליה", על-דין נעשה דומה לבנרא - שתף בשלימות להקב"ה, ובנרא שמים וארץ חדשים שנגש בהם ש"ה' אלמי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(לקוטי שיחות כרך יד, פרשת וזאת הברכה - שמחת-תורה)

לקרוא תפך "בראשית ברא אלקים, את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכת עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הפעל-תשובה שהיא בכת עצמו ובכחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית, שהוא מוסיף ומשפיע בכיכול במעשה בראשית - כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכת אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדיה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה - שהרי הקב"ה

גאף חבבנון לשבטיא כל קדישוי בית ישראל בבנרא אפקנון ממזריים ואנון מדברין תחות ענגד נטלין על מימרך :

(ג) אַף חבב עמ״ם כַּל־קִדְשׁוֹ בַּיָּדָךְ וְהֵם תְּבוֹ רִגְלֶךָ יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ :

ו"אשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפולירי"ש בלע"ז (זיינע אונטערעדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על-פי דבריך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון 'מן'. דבר אחר: "אף חבב עמ"ם", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. כַּל־קִדְשׁוֹ בַּיָּדָךְ • כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. וְהֵם תְּבוֹ רִגְלֶךָ • והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ • מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

כ"ש" אף חבב עמ"ם • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד לפאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כַּל־קִדְשׁוֹ בַּיָּדָךְ • נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כענין שנאמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך". וְהֵם תְּבוֹ רִגְלֶךָ • והם ראויים לך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית הקר רגלך, בסיני. "תכו" לשון פעלו, התכוו לתוך מרגלותיך. יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ • נשאו עליהם על תורתך. מִדְּבַרְתֶּיךָ • המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (מדרב"ר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

ד אורינתא יחב לנא משה מסרה ירפא לכונשת יעקב :

(ד) תוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב :

כ"ש" תורה • אשר "צוה לנו משה, מורשה" היא ל"קהלת יעקב", אחזניהו ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

תקמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת-תורה עד-כדי-ך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו? על כך מסבך בפירשתנו: "תורה צוה לנו משה מרשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של הירוש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נכרים הם בין הבריות, כך תלמידי-תקמים נכרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (ויכפי שמפרש הרמב"ם את הפסטים שבכך). אך, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי תקמים, שהתחלת למוד התורה שוב, היא אצלם באופן חדש לגמרי, מוכן, שנגמרת התחדשות ותוספת הנכרת "בהילוכם ובדבורם...", אצל אצל יהודים שאינם תלמידי

<p>עצמה – כי עקר השמחה בשמחת תורה, איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחגיגו" – מתנה אותנו בכל עונגנו, עד לעשיה בפעל. (משיחות ליל שמחת תורה תשל"ל, תשל"א)</p>	<p>בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה, מתבטאת דוקא בהקפות – לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה.</p>
--	---

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

כש"י ויהי הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי כמו (שמות ל) "כי-תשא

היהודים בישראל מלפא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

את ראש, ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאסףם יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם – הוא מלכם, ולא כשיש מחלקת ביניהם.

(ו) יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס

כש"י יחי ראובן. בעולם הזה. ואל-ימת. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלעה. ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענין

ויחי ראובן לחיי עמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון:

שנאמר: (בראשית לה) "וישפב את בלעה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

וידא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגחא) לקרבא ולעמה תתיכנה לשלם דדוהי יעבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מפעלי דכבוהי הוי לה:

סנחריב. ואל-עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף פשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע יט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". וימפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שנהיה בלבו עליו על מה שעשה בשמים, כך כתיב באגדת תהלים (מזמור צ):

כש"י וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלוקל שבידם, שנאמר: (איוב טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרושו רבותינו, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדווי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מד) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'. שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני

~ יום שני י"ב תשרי ~

(ח) וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריבהו על-מי מריבה:

ח וללוי אמר תמיד ואוריך אלבשתא לגבר דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא ונהוהי שלים פנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן:

דָּבַר אַחֵר: "תְּרִיבֵהוּ עַל מִי מְרִיבָה", נִסְתַּקְפֶּתָ לֹו לְבֹא בְעֲלִילָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר ט) "שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמְרָגִים מָה עָשׂוּ?.

כִּי- וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לְוֵי אָמַר • תִּמְיֵךְ וְאוֹרֵיךְ • כְּלָפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה • שְׁלֹא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאֵר הַמְּלִינִים • תְּרִיבֵהוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ.

ט דַּעַל אֲבוּהֵי וְעַל אִמָּה לֹא רַחַם כִּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחוּהֵי וּבְנוּהֵי לֹא נְסִיב אַרְי נָטְרוּ מִטְרַת מִימְרָךְ וּקְנִמָךְ לֹא אֲשַׁנְיִו:

(ט) הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶיךָ יִנְצְרוּ:

לְוֵי לֹא חֲטָא אַחַד מֵהֶם, שְׁנֵאמַר: (שס) "כָּל בְּנֵי לְוִי" • כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתֶיךָ • "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים" • וּבְרִיתֶיךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִיִּלָּה, שְׁאוֹתֶם שְׁנוֹלְדוּ בְּכַדְכָר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינֵי וּמְלִינֵי אֶת בְּנֵיהֶם (ספריים אחרים: אוֹתֶם שְׁנוֹלְדוּ בְּמִדְבָר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינֵי) •

כִּי- הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו • כְּשִׁחַטְאוּ בְּעִגְלֵ וְאִמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לֹה' אֵלֵי", נֶאֱסַפּוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לְוִי, וְצוּיִתִּים לְהַרְגֵ אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאֵי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ "אָבִיו" מִמָּשׁ, וְ"אָחִיו" מֵאָבִיו, וְכֵן "בְּנָיו" מִמָּשׁ, שֶׁהָרִי לְוִיִּים הֵם וּמִשְׁבָּט

יִשְׂרָאֵל אֵלֶיךָ דִּילְפֹון דִּינֵיךָ לִיעֲקֹב וְאוֹרֵיךָ לְיִשְׂרָאֵל וְשׁוֹן קְטָרַת בּוֹסְמִין קְדָמָךְ וּגְמִיר לְרַעוּא עַל מְדַבְּחָךְ:

(י) יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל קְטוֹרֶת בְּאֶפְדֶּיךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶיךָ:

יא בְּרַךְ יי נְכֹסוּהֵי וְקִרְבָּן יְדוּהֵי תִקְבַּל בְּרַעוּא תְּבַר חֲרָצָא וְדְסָנְאוּהֵי וּדְבַעֲלֵי דְכְבוּהֵי דְלָא יְקוּמוּן:

כִּי- יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֶיךָ לְכָךְ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

יב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחֲמֵיךָ דִּי יִשְׂרָאֵל לְרַחֲמֵיךָ עֲלוּהֵי יְהִי מִגֵּן עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעֵיהֶם תִּשְׁרִי שְׁכֵנְתָא:

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חֵילֹו וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחַץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאָיו מִן־יְקוּמוּן: ם

יג לְבַנְיָמִן אָמַר רַחֲמֵיךָ דִּי יִשְׂרָאֵל לְרַחֲמֵיךָ עֲלוּהֵי יְהִי מִגֵּן עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעֵיהֶם תִּשְׁרִי שְׁכֵנְתָא:

כִּי- מִחַץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ • מִחַץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְנַיִם, כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר: (תהלים טט) "וּמִתְנַיִהֶם תְּמִיד הַמְעַד", וְעַל הַמְעוֹרְרִין עַל הַכְּהֵנָה אָמַר בֶּן • דְּבַר אַחֵר: רָאָה שְׁעִיתִיךָ חֲשֹׁמוֹנָי וּבְנָיו לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים,

יד לְבַנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עֲלֵיו חַפָּף עֲלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ם

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עֲלֵיו חַפָּף עֲלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ם

טו לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שְׁבַרְכַת לְוֵי בְּעַבּוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת, וְשֶׁל בְּנֵימִין בְּכַנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ, סְמָכָן זֶה לְזֶה, וְסִמְךָ יוֹסֵף אַחֲרָיו שְׂאֵף הוּא מִשְׁפָּן שִׁילָה הִיזָה בְּנוֵי בְּחֻלְקוֹ, שְׁנֵאמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאֶהֱל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חֲבִיב מִשִּׁילָה, לְכָךְ הִקְדִּים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף • חַפָּף עֲלָיו • מְכַסֶּה אוֹתוֹ וּמְגִן עֲלָיו • כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

לא הִיזָה גְבוּהָ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אַז הִיזָה נְעִלָה מְכַדֵּי שְׁיוּכַל לְהַאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלָא נְחִתֵי בֵיה פּוֹרְתָא, וְאִז

אִמְרֵי, נְחִתֵי בֵיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִמּוֹר לְהַאִיר אוֹר אֲלֵקֵי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחֻלְקוֹ חֲכִי נְמוּךְ • לְכֵן

אֵלָא הִיא מִתְעַסְקַת אַתָּם וּמִתְלַבְּשַׁת בְּהֵם, בְּכַדֵּי לְכוּרָם וּלְזוּכָם – נַעֲשִׂים כָּלֵם מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה. (לקוטי שׂיחות, כרך י', עמ' 146)

הוא שִׁיף וְקָרוֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הַדִּין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שֶׁבְתוֹךְ כָּל יְהוּדֵי: כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּכַחֲנִית הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַבְּדֻלָּה מִנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, גּוֹפּוֹ, וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם,

~ יום שלישי י"ג תשרי ~

יג וְלִיּוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכָּא מִן קָדָם זִי אַרְעָה עֲבָדָא מְגַדְנִין מִטְּלָא דְשִׁמְיָא מְלַעֲלָא וּמִמְבוּעֵי עֵינָן וְתַהוּמִין דְּנַגְדָן מִמְעַמְקֵי אַרְעָא מְלָרַע:

(יג) וְלִיּוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֹד שְׁמִימִם מִפֶּל וּמִתְהוּם רַבְּצַת תַּחַת:

אוֹתָהּ מְלֻמְטָה. אֵתָהּ מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

כִּי־◀ מִבְּרַכַת ה' אֲרָצוֹ • שְׁלֵא הִיְתָה בְּנַחֲלַת הַשְּׂבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמְּגֹד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְקָן. וּמִתְהוּם • שֶׁהִתְהוּם עוֹלָה וּמִלְחַלְח

~ נקודות משיחות קודש ~

יֵשׁ הַכֵּל, וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אוֹתָהּ – הִיא תִּתֵּן כָּל טוֹב. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁׁאַרְץ׳ זֶה מִבְּרַכַת הֵן בְּרוּחַ, ״מְגֹד שְׁמִימִם מִטְּלָא״, וְהֵן בְּנֶשֶׁם, ״תְּהוּם רַבְּצַת תַּחַת״.

שְׁלֵא הִיְתָה בְּנַחֲלַת הַשְּׂבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג) בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנִּדְרִירוֹת שֶׁכְּבוֹד־קְרוֹשֶׁת מוֹרִי־וְחֻמֵי אֲדָמוֹר דְּבַר עַל עֲצָמוֹ, הוּא אָמַר: אֲרָצוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִבְּרַכַת בְּכָל טוֹב. תַּנּוּ יְדָכֶם וְתִסְיַעְוּ לַעֲבַד אוֹתָהּ! בְּאַרְץ

(שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התוועדותו כט עמ' 131)

יד וְעֲבָדָא מְגַדְנִין וְעַלְלָן מִיבּוּל שְׁמִשָּׂא וְעֲבָדָא מְגַדְנִין מְרִישׁ יְרַח בִּירַח:

(יד) וּמִמְּגֹד תְּבוּאוֹת שְׁמִשׁ וּמִמְּגֹד גְּרֵשׁ יְרַחִים:

אֲחֵר: ״גְּרֵשׁ יְרַחִים״, שֶׁהָאֲרָץ מְגַרְשֶׁת וּמוֹצִיאָהּ מִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ.

כִּי־◀ וּמִמְּגֹד תְּבוּאוֹת שְׁמִשׁ • שֶׁהִיְתָה אֲרָצוֹ פְּתוּחָה לְחֲמָה, וּמִמְּתַקַת הַפְּרוֹת. גְּרֵשׁ יְרַחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהַלְבָּנָה מְבַשְׁלֶתָן, וְאֵלוֹ הֵן: קָשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דְּבַר

טו וּמְרִישׁ טוּרְיָא בְּפִירְיָא וּמִטוֹב רָמָן דְּלֵא פִּסְקָן:

(טו) וּמְרִישׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגֹד גְּבַעוֹת עוֹלָם:

גְּבַעוֹת עוֹלָם • גְּבַעוֹת הַעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינָן פּוֹסְקוֹת מֵעֶצֶר הַגֶּשֶׁמִּים.

כִּי־◀ וּמְרִישׁ הַרְרֵי־קָדָם • וּמִבְּרַכַת מְרִישֶׁת בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיהֶּם מְקַדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דְּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָּמָה בְּרִיאַתָן לְשָׂאֵר הָרִים.

טז וּמִטוֹב אַרְעָא וּמְלֵאָה רְעִי לָהּ דְּשִׁכְנָתָהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתַגְלִי בְּאַסְנָא יְתֵנָן כָּל אֲלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף וּלְגַנְיָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי:

(טז) וּמִמְּגֹד אֲרָץ וּמְלֵאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה תְּבוּאוֹתָהּ לְרִישׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקַד נְזִיר אַחִיו:

וְכֵן כָּל ״רְצוֹן״ שֶׁבְּמִקְרָא. תְּבוּאוֹתָהּ • בְּרַכָּה זֶה לְרִישׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו • שֶׁהִפְרֵשׁ מֵאַחִיו בְּמִכִּירוֹתוֹ.

כִּי־◀ וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנָה, וְתַהּא אֲרָצוֹ מִבְּרַכַת מְרַצְוָנוּ וְנַחַת רוּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַנִּגְלָה עָלֵי תַחֲלָה בְּסְנָה. רְצוֹן • נַחַת רוּחַ וּפְיוּס,

יו רבא דכנוהי זינא לה וגבורין דאתעבידא לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה עממא קטל פחדא עד ספי ארעא ואנון רבוקא דבית אפרים ואנון אלפאי דבית מנשה:

(ח) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֵאִם קַרְנָיו בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יַחְדָּו אֶפְסֵי־אֲרָץ וְהֵם רִבְבוֹת אַפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם

קרני ראם. אפסי-ארץ. שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שקשובה לכלם היא, שגאמר: (ירמיה א) ונתלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שגאמר: (שופטים ח) וזבח וצלמנע בקרקר וגו'.

כ"ט - בְּכוֹר שׁוֹרוֹ • יֵשׁ "בְּכוֹר" שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וּמְלֻכּוֹת, שְׁנֵאָמַר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו • שכחו קשה כשור לכבש כמה מלכים. הדר לו • נתון לו, שגאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהדרך עליו". וקרני ראם קרניו • שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי

~ יום רביעי י"ד תשרי ~

יח וזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא קרבא על בצלי דבבד ויששכר במהבד למעבד זמני מוצדיא בירושלם:

(יח) וְזָבּוּלוֹן אָמַר שְׁמַח זָבּוּלוֹן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאֵהֶלְיָךְ:

של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולון היתה. שמח זבולן בצאתך • הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר • הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישב ולעבד שנים ולקבץ חדשים, כמו שגאמר: (דה"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבוריהם.

כ"ט - וְזָבּוּלוֹן אָמַר • אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שגאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שגראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך • זבולון ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישפן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר ונותן לתוף פיו

יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתפנשוין תמן יכסון נכסת קודשין לרעוא ארי נכסי עממא ייכלון וסימא דמטמרא בחלא מתגליא להון:

(יט) עֲמִים הֲרִי־קָרְאוּ שֵׁם יוֹבְחוֹ וּבְחִי־צָדֵק כִּי שָׁפַע יָמִים יִינְקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: ם

למות", משום ד"נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם זבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. ושפני • לשון כסוי, כמו שגאמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ז) "וספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל בכיורי (קפרים אחרים: בכסוי) ארזא'. דבר אחר: "עמים הרי-קראו", על-ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד

כ"ט - עֲמִים • של שבטי ישראל. הרי-קראו • להר המוריה גאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים ובחיי-צדק. כי שפַע ימים יינקו • יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. ושפני טמוני חול • (מגילה ר) כסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן היס ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולון הנה, כמו שאמר במסכת מגילה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו

שָׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוֹמֵה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ' וּמִתְגַּדְּרִין שָׁם, שְׁנֹאֲמַר: "שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק". כִּי שִׁפְע זָמִים יִינָקוּ. זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכֶר, הֵנָּם נוֹתֵן לָהֶם מָמוֹן בְּשִׁפְע.

ירושלים, וְנִרְאָה מֵה יִרְאֶתָה שֶׁל אָמָה זוּ וּמֵה מַעֲשֵׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לֵאלֹהֵ אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לְפִי שֶׁהַעֲבָדִי-כּוֹכְבִים, אֲלֵהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֵלֵהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכְלוּ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֶכְלוּ

כִּי וְלָגַד אָמַר בְּרִיךְ אֲפֹתַי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וַיִּקְטוּל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין:

(כ) וְלָגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד בְּלִבָּי שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף-קִדְקֵד:

לְסַפֵּר צְרִיכִים לֵהִיּוֹת גְּבוּרִים. וְטָרַף זְרוּעַ אֶף-קִדְקֵד. הַרוּגִיָּהֵן הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הֶרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת.

כִּי-« בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד • מִלְמַד שֶׁהֵיָה תְּחוּמוֹ שֶׁל גֹּד מְרַחֵב וְהוֹלֵךְ כְּלָפֵי מִזְרָח. כְּלִבָּי שְׁכֵן • לְפִי שֶׁהֵיָה סְמוּךְ לְסַפֵּר. לְפִיכֵף נִמְשַׁל בְּאַרְיוֹת, שֶׁכֵּל הַסְמוּכִים

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם הקדמת בני גֹד לבני יהודה - בכבוש הארץ

תַּתָּה לִי עֶרְףָּ "כִּי יִגְוֹסוּ וַיִּהַפְּכוּ לִי עֶרְףָּ". מֵה-שְׂאִין-בֶּן בְּנֵי גֹד הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתָם מִיָּד, "חוֹתְכִים הֶרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת".

וְטָרַף זְרוּעַ אֶף-קִדְקֵד: הַרוּגִיָּהֵם הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הֶרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת (לג, כ. ובפירוש רש"י) בְּפִסּוּק שֶׁלְאַחֲרָיו, "וַיִּתְּא רֵאשֵׁי עִם", פֶּרֶשׁ רֵשׁ"י שֶׁשֶּׁבֶט גֹּד הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים.

וְהִנֵּה בְּמִלְחָמָה שֶׁבָּעָה עֲמָמִין, נִצְטוּוּ "לֹא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה", וְלִכֵּן הֵיָתָה מַעֲלָה מִיַּחַדָּת בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ בְּיוֹקָא בְּבִנְיָ גֹד שֶׁהָיוּ הוֹרְגִין אוֹתָם מִיָּד. מֵה-שְׂאִין-בֶּן אֶצֶל הַיְהוּדָה שֶׁהָיוּ בּוֹרְחִים, שָׁגַם אִם אַחֲרֵיכֶם יִתְפָּסוּם, יֵהִיָּה לָהֶם זְמַן לְהַעֲרִים, כִּהֲגַבְעוֹנִים בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וּכְהַפְּנֻעִים בִּימֵי מֹשֶׁה (פִּירוּשׁ רֵשׁ"י נִצְבִים כט, י). וּמִטַּעַם זֶה פֶּרֶשׁ רֵשׁ"י בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים עַל הַפִּסּוּק "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנֵי אַחֲיָכֶם": הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל. . לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם".

וְצִרְיָה לְהַבִּין, הָרִי גְבַרְפֶּת יַעֲקֹב לְשֶׁבֶטִים בְּפִרְשַׁת וַיְחִי, נֶאֱמַר בְּנוֹגַע לִיהוּדָה "יָדָךְ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ גו' גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה גו'" וּמִזֶּה שֶׁנִּמְשַׁל לְאַרְיָה - מִלֶּךְ שְׁבַחֲמִית, מִשְׁמַע, שֶׁיְהוּדָה הִיָּה תְּחִזֵּק מִבֵּינֵי הַשְּׁבֶטִים, וּמִדּוּעַ אָמַר לְבִנְיָ גֹד לְלַכֵּת לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ וְלֹא לְבִנְיָ יְהוּדָה? וַיּוֹכֵן בְּהַקְדָּם הַחֲלוּץ בֵּין יְהוּדָה לְגֹד, שֶׁעַל יְהוּדָה נֶאֱמַר "יָדָךְ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ" שֶׁפְּרוּשׁוֹ שֶׁלֹּרֵב גְּבוּרָתוֹ הָיוּ הָאוֹיְבִים בּוֹרְחִים מִפְּנֵיו, וּכְפְרוּשׁ הַמְצוּדוֹת' עַל הַפִּסּוּק "וְאוֹיְבֵי

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כֹּא וְאַתְּמַבֵּל בְּקִדְמַתָּא דִּילָה אַרְי תַּמָּן בְּאַחַסְנָתָה מֹשֶׁה סִפְרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל קְבִיר וְהוּא נָפַק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא זְכָוִן קְדָם יי עֲבַד וַדִּינֹהֵי עִם יִשְׂרָאֵל:

(כא) וַיִּרְא וַיִּרְא רֵאשִׁית לוֹ בִּי-שָׁם חֲלָקַת מְחַקֵּק סָפוֹן וַיִּתְּא רֵאשֵׁי עִם צְדָקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: ם

הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ, לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמַר: (במדבר לב) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנֵי אַחֲיָכֶם וְגו'". צְדָקַת ה' עֲשֵׂה • שֶׁהָאֲמִינוּ דְּבִרְיָהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לְעַבְרָ אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וְחָלְקוּ. דְּבַר אַחֵר: "וַיִּתְּא", מִשְׁה. "רֵאשֵׁי עִם". צְדָקַת ה' עֲשֵׂה • עַל מֹשֶׁה אָמַר.

כִּי-« וַיִּרְא רֵאשִׁית לוֹ • רָאָה לִיתֵן לוֹ חֵלֶק בְּאֶרֶץ סִיחֹן וְעוּג, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוּשׁ הָאָרֶץ. בִּי-שָׁם חֲלָקַת מְחַקֵּק • כִּי יַדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנַחֲלָתוֹ חֲלָקַת שְׂדֵה קְבוּרַת מְחַקֵּק, וְהוּא מֹשֶׁה. סָפוֹן • אוֹתָה חֲלָקָה סָפוּנָה וְטַמּוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: (לקמן לד) "וְלֹא יַדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיִּתְּא • גֹּד. רֵאשֵׁי עִם •

~ יום חמישי ט"ו תשרי ~

(כב) וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּר אַרְיָה יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן:

כב וּלְדָן אָמַר דָּן תְּקִיף כְּגוֹר אַרְיָן אַרְיָה
שְׁתֵּי מִן נִחְלָא דְנַגְדָן מִן מַחְנָן:

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא
במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה
בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (ס) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן
וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מפל אותו הרוח
שהתחילו לנחל בו.

כ"ט◀ דן גור אריה • אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך
מושלו באריות. יזנק מן־הבשן • פתגומו, שהיה
הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא
בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן",
וזניקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זניק זה
יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו
של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית
מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו

(כג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמָלֵא
יְהוָה יָם וְדָרוֹם יְרֵשָׁה: ׀ ׀ ׀

כג וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שִׁבְעַ רְעוּא וּמְלֵי
בְרַכָּן מִן קָדָם יְיָ מְעַרְבִי יָם גְּנוּסֵר וְדְרוּמָא
יְרֵת:

ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם
למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן:
"ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו
ב'אלפא ביתא' לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

כ"ט◀ שבע רצון • שהיתה ארצו שבעה פל רצון
יושביה. ים ודרום ירשה • גם בנרת נפלה בחלקו,
ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים
ומכמורות. ירשה • לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה
רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש,

(כד) וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אַחֲיוּ
וּמִבֶּל בְּשִׁמֹן רְגֵלוֹ:

כד וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרִיךְ מְבַרְכָת בְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי
רְעוּא לְאֲחֻהֵי וְיִתְרַבִּי בַּמִּפְנוּקֵי מַלְכִין:

ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים,
הנמשחים בשמן זית. ומבל בשמן רגלו • (ספר)
שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה
שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם
פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא ב'מנחות' (ס"ב).

כ"ט◀ ברוך מבנים אשר • ראיתי ב'ספרי': אין לה
בכל השבטים שנתברך בכנים כאשר, ואיני יודע
ביצד. יהי רצון אחיו • שהיה מתרצה לאחיו
בשמן אנפיקינון ובקפלאות, והם מרצין לו
בתבואה. דבר אחר: "יהי רצון אחיו", שהיו בנותיו
נאות, והוא שנאמר ב'דברי הימים': (א) "הוא אבי

~ נקודות משיחות קודש ~

לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש
הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם
תקוקות עשרת הדברות (לא כתובות בדיו, שהוא דבר
נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם
דבר אחד.

שהיו בנותיו נאות . . נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג,
כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר,
דהנה הנזי האמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה
בת מלך פניהה. וצניעות מביאה ומזעילה לכהונה
גדולה, כפי שנאמר במדרש שאשה צנועה ראיה שתנשא
לכהן ותצמיד כהנים גדולים, ובכנות צניעותה זכתה
לקחת לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה

(לקוטי שיחות, כרך א', עמ' 109)

כה תְּקִיף כְּפִרְזָלָא וּנְחָשָׁא וּכְיוּמֵי עוֹלָמְתָךְ
תְּקַפְךָ:

(כה) בְּרִזְל וּנְחָשָׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיוּמֵי דְבִאָדָךְ:

נְעוּרֶיךָ, כִּי יְהִי יָמֵי זְקֵנְתְּךָ, שֶׁהֵן דּוֹאֲכִים, זָכִים וּמְתוּמֹטְטִים. דָּבָר אַחֵר: "וּכְיָמֶיךָ דְבָאֵךְ", וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כְּמִנְיַן יָמֶיךָ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנֹךָ שֶׁל מְקוֹם יְהִי דְבָאֵךְ, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יְהִי דּוֹבְאוֹת כְּסָף וְזָהָב לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתְּהֵא מְבֻרַכַת בְּפָרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְּפָרְסוֹת הַיָּמֵה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כְּסֶפֶס וְזָהָב, אִשְׁקִלוֹנִיט, הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב כֹּלָה מֵהֶם, שֶׁהֵן מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאַרְצְכֶם.

כִּי־אֵין פֶּאֶל יִשְׂרׁוֹן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֵךְ וּבִגְאוּתוֹ שְׁחָקִים: עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כְּנֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיו גְּבוּרֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסָּפֵר וְנוֹעְלִים אוֹתָהּ, שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיכָנֵס בָּהּ, כְּאֵלוּ הִיא סְגוּרָה בְּמִנְעוּלִים וּבְרַחִים שֶׁל בְּרוּל וּנְחֹשֶׁת. דָּבָר אַחֵר: "בְּרוּל וּנְחֹשֶׁת מִנְעֵלְךָ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוֹצְבִין מֵהֶם בְּרוּל וּנְחֹשֶׁת, וְאַרְצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִתְהַ מִנְעוּלָה שֶׁל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיָמֶיךָ דְבָאֵךְ • וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמֵי תְחִלַּתְךָ, יָמֵי

כִּי לִית אֵלָה כְּאֵלָהָ דְיִשְׂרָאֵל דְשִׁכְנַתָּה בְּשָׁמַיָא בְּסַעְדָךְ וּתְקַפָּה בְּשָׁמַי שְׁמַיָא: (כו) אֵין פֶּאֶל יִשְׂרׁוֹן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֵךְ וּבִגְאוּתוֹ שְׁחָקִים:

כִּי־אֵין פֶּאֶל יִשְׂרׁוֹן • דַּע לָךְ יִשְׂרׁוֹן, שְׁאִין פֶּאֶל בְּכָל אֵלָהי הָעוֹבְדֵי־כּוֹכְבִים, וְלֹא כְּצוּרָךְ צוּרָם. רֹכֵב שְׁחָקִים • הוּא אוֹתוֹ אֵלָה שְׁבַעְזְרָךְ, וּבִגְאוּתוֹ הוּא רֹכֵב שְׁחָקִים.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התנועותידיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות

עטרת מרים
בְּמִזְרְחָהּ וּבְנִקְעָהּ תֵּר הַיּוֹתִים
מִחֲצִיֹּ מִזְרְחָהּ וְיָמָהּ מִמִּזְרַח לְמַעְרָב
גֵּיא גְדוּלָה מְאֹד לְמַעַן יִטְבוּ הַגּוֹלִים
מִיַּד הַשָּׁבָאִים דְּרַךְ הַכֶּסֶף וּמִשׁ חֲצִי
הַהָר צְפוֹנָה לְצַד צְפוֹן וּחֲצִיֹּ נִגְבָּה
לְצַד דָּרוֹם: הַ וְנִסְתָּם אוֹ תְּנוּבוּ מִיַּד
הַשָּׁבָאִים, דְּרַךְ גֵּיא־הָרִי אֲשֶׁר בֵּין
הַהָרִים שְׁמִשְׁנֵי צַדֵּי תְּנַיָא, כִּי־יִגְיַע
גֵּי־הָרִים אֶל מְקוֹם אֶצֶל וְנִסְתָּם
לְשֵׁם כְּאֲשֶׁר נִסְתָּם נְסוּ אַבוֹתֵיכֶם
בַּיָּמִים הָאֵלֶּה מִפְּנֵי הָרַעַשׁ הָאֲרָץ
שֶׁהָיָה בַּיָּמִי עֵזִיָּה מְלֹךְ־יְהוּדָה
וּבָא וְאוֹ יָבֹא יְהוָה אֱלֹהֵי וְכָל
הַמְּלָאכִים הַקְּדוּשִׁים לְהוֹיֹת עִמָּךְ

זכריה פרק יד
יָד אֵהְיָ יוֹם־כָּא לִיהוָה וְחִלְקֵךְ שְׁלֵלְךָ
בְּקִרְבְּךָ: כֹּ וְאֶסְפְּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֶל־
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָהּ וְנִלְבְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפּוּ
הַבְּתִיִם וְהַנְּשִׂים תִּשְׁכַּבְנָה וַיֵּצֵא חֲצִי הָעִיר
בְּגוּלָה וַיִּתֵּר הָעָם לֹא יִכְרַת מִן־הָעִיר: ג וַיֵּצֵא
יְהוָה וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם בַּיּוֹם הַלְחָמוּ בַּיּוֹם
קָרֵב: ד וְעַמְּדוּ רַגְלֵי וּבַיּוֹם־הַהוּא עַל־הָר
הַיּוֹתִים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּם וּבְנִקְעָהּ

עטרת מרים
אֵהְיָ יוֹם מִיּוֹחֵד לוֹ כָּא לִיהוָה
וְחִלְקֵךְ שְׁלֵלְךָ שֶׁשְׁלָלוּ הַתְּכַלִּים מִמֶּךָ
מִיּוֹת עוֹלָם יִשׁוּב לָךְ וְיִחְלַק בְּקִרְבְּךָ:
ב עֵתָה יִפְרֹשׂ אוֹךְ יִשׁוּב לָהֶם שְׁלָלָם
וְאֶסְפְּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הֵם חֵיל
גוֹ וּמִנְגַּז אֶל־יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָהּ
וְנִלְבְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפּוּ יְפִילוּ
הַבְּתִיִם וְאִבְיָהֶם יִרְמָסוּ בְּרַגְלֵיהֶם
וְהַנְּשִׂים תִּשְׁכַּבְנָה וַיֵּצֵא
חֲצִי הָעִיר בְּגוּלָה וַיִּתֵּר הָעָם
הַחֲצִי הַנִּשְׁאָר לֹא יִכְרַת מִן־הָעִיר
וַיִּשְׂאֲרוּ בְּמִקְוֵי: ג וַיֵּצֵא יְהוָה
וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם לְהַמִּם וְלִאֲבָדֵם
בַּיּוֹם הַלְחָמוּ בַּיּוֹם קָרֵב כְּמוֹ
שֶׁנִּלְחַם עִם מִצְרַיִם בַּיּוֹם מַלְחַמַת יַם־
סוּף (שְׁמוֹת יד): ד מִשָּׁל הוּא, כְּאֵלוֹ
וְעַמְּדוּ רַגְלֵי וּבַיּוֹם־הַהוּא
בַּיּוֹם־הַהוּא עַל־הָר הַיּוֹתִים
אֲשֶׁר הוּא עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּם

תֵּר הַיּוֹתִים מִחֲצִיֹּ מִזְרְחָהּ וְיָמָהּ גֵּיא גְדוּלָה מְאֹד וּמִשׁ חֲצִי הַהָר צְפוֹנָה
וּחֲצִיֹּ נִגְבָּה: ה וְנִסְתָּם גֵּיא־הָרִי כִי־יִגְיַע אֶל־אֶצֶל וְנִסְתָּם כְּאֲשֶׁר
נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרַעַשׁ בַּיָּמִי עֵזִיָּה מְלֹךְ־יְהוּדָה וּבָא יְהוָה אֱלֹהֵי כָּל־קְדוּשִׁים

עטרת מרים

עטרת מרים

הגנור על־יד רעהו להכותו למען ועוב, כי בעבור כלבול תדעת אינו מבחין בין אהב לאויב: יד וגם יחר העם של יהודה אשר תשאר בירושלם תלחם בירושלם אחר שיראו שהמם ה' את המום, לכן ואסף חיל עושר כל־הגוים סביב כי באו למלחמה ויבדום חמדת זהב וכסף ובגדים לרב מאד: טו כמו הנגפה האמורה למעלה (יד יב) המן בשרו וגו' וכן תהיה מגפת הפוסם הפרד הגמל והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה כנגפה הזאת: טז ותיה כלהנותר מכל־הגוים הבאים להלחם על־ירושלם ועלו אל ירושלם מדי שנה בשנה להשתחות למלך יהודה צבאות ולחג בהקאת קרבנות את־חג הספות לפי שבחג הספות תהיה הנגפה הזאת ומפלת גוג, לכן ובאו בכל שנה להיות לזרון המם שנעשה בזים שהוא: ז' ותיה אם תמצא משפחה אשר לא־יעלה מאת משפחות אבות הארץ אל־ירושלם להשתחות למלך יהודה צבאות או ולא עליהם יהיה לא יוד הנשם לגדל תבואתם, כי בחג הספות נגורם גשמי שנה, וכן שלא באו יזענו מהם הנשם: יח ואם־משפחת מצרים לא־תעלה ולא באה וידעו ולא עליהם יוד הנשם כל השנים כי הגילום משקה שדותיהם, לכן תתרה המקט הכשר הנגפה

ועניו תמקנה כחריהן ולשונו תמק בפיהם: יג ותיה בזים ההוא תהיה מהומת־יהודה רבה בהם והחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על־יד רעהו: יד וגם־יהודה תלחם בירושלם ואסף חיל כל־הגוים סביב זהב וכסף ובגדים לרב מאד: טז וכן תהיה מגפת הפוסם הפרד הגמל והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה כנגפה הזאת: טז ותיה כלהנותר מכל־הגוים הבאים על־ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך יהודה צבאות ולחג את־חג הספות: יז ותיה אשר לא־יעלה מאת משפחות הארץ אל־ירושלם להשתחות למלך יהודה צבאות ולא עליהם יהיה הנשם: יח ואם־משפחת מצרים

בעורתך להלחם מול גוג: ו ותיה בזים ההוא לא־יהיה אור וקרות בהיר, ולא יהיה וקפאון חשך כדבר הנקפה, תמקנה ליגל, ישראל יהיו אז נבוכים כדעתם ולא יפירו אם היא הקנה לתשועה או לכליון: ז ותיה הדבר הזה יום־אחד הוא יודע הוא נודע ליהודה מתי יהיה היום הזה אשר לא יהיה לא יום ולא־לילה כי לא ידעו מה הוא, הטובה אם רעה ותיה לעת־ערב יהיה־אור או יפירו בטובת התשועה: ח ותיה בזים ההוא כשיבצע ה' חרותם מן המזרח למערב יצאו מים־חיים נובעים מירושלם חצים אלהים תקדמוני המזרחי וחצים אלהים האחרון המערבי, דוד אותה בקעה בקיץ ובחורף ותיה: ט ותיה יהודה למלך על־כל־הארץ בזים ההוא יהיה יהודה אחד שכל המום ועובו את אלהיהם נמצא שאין עמו אל גבר ושמו אחד שיהא שמו נודר בפי כלם: י' עם פי וירושלם הרים סביב לה יסוב והפך כלהארץ להיות ארץ מישראל בערבה מנבע לרמוז העומדת מנגב ירושלם וראמה ותרעה וירושלם נבחה על הכל, וישבה תחתיה במקומה הראשון למשוער מן שער בנימן עד־מקום שער הראשון ועוד תתרחב מצפון לדרום עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך שהיו עד עכשו חוץ לעיר: יא וישבו בה עם השכנה והרם לא יהיה־עוד לא יתה בה שמימן ואבדון וישבה ירושלם לבטח: יב וזאת באופן זה תתרה הנגפה אשר יגף יהודה את־כל־העמים אשר צבאו ימי על צבאם לצור על־ירושלם המן בשרו נפול והקטת האברים והוא עמד על־רגליו ולא נפל למשכב ועניו תמקנה כחריהן שהן יושבות שם ולשונו תמק בפיהם: יג ותיה בזים ההוא תהיה מהומת־יהודה רבה בהם לערב דעתם להפכם לשגועו והחזיקו כאשר יחזיק איש מהם יד רעהו לעורו ולפגרו, לפתע ועלתה ידו של

עטרת מרים

הדם לפני המזבח שהקוה מזהב: כא מרוב זבחי שלמים מהבאים לבית המקדש וְהָיָה כַל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קִדְשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כַל־הַזִּבְחִים וּזְבִי שְׁלָמִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבָשְׁלוּ בָהֶם מִבְּלִי שְׂאֵלָה אִם קִדְשִׁים הֵם, כִּי כֹלם יִהְיוּ קִדְשִׁים וְלֹא־יִהְיֶה כִנְעֻנִי וּגְבֻעוֹנִים מִבְּנֵי כְנָעַן עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא כִּי יִדְוְלוּ מִגּוֹיִם וַיִּתְנַדְּבוּ לְהוֹיֹת הֵם עֹבְדֵי הַכְּתֻבִים בְּבֵית ה' :

לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְלֹא עָלִיהֶם תִּהְיֶה הַמִּגְנֶפֶת אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסְּפֹת: יט זֹאת תִּהְיֶה הַטָּמֵאת מִצְרַיִם וְחַטָּאת כַּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסְּפֹת: כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַפֶּה קִדְשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כַּמִּזְבֵּחַ: כא וְהָיָה כַל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קִדְשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כַל־הַזִּבְחִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבָשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כִנְעֻנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

~ יום שישי ט"ז תשרי ~

עטרת מרים
 מִשְׁכּוֹ הַבְּדִים לְחַיִּי כִלְפֵי הַמִּזְבֵּחַ וַיֵּרְאוּ רְאֵשֵׁי הַבְּדִים בְּפְרוֹכֶת שְׁכַנְדֵּר הַחֵתַח בְּאֶמֶת מְרַקְסִין מִן־הַקִּדְשׁ עַל־פְּנֵי לִפְנֵי הַדְּבִיר בְּהוֹיֹתם דוֹמְקוֹן וּבֹלְטִין בְּפְרוֹכֶת כַּעֲשׂוֹן שְׁנֵי דְרֵי אִשָּׁה וְלֹא יֵרְאוּ הַחֻצָּה וַיִּהְיוּ שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַד אֲשֶׁר נִגְנַו בִּימֵי יִאֲשֵׁרוּ: יֵאֵין בְּאֶרֶז רֶק שְׁנֵי לְחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנַּח שֵׁם מֹשֶׁה

הפטרה ליום טוב שני של סוכות לחו"ל
 מלכים א, ח
ח גִּוְיָקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כַל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים פָּחַג הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי: ד וַיָּבֵאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכְּהֻנִים אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִגְּבֻעוֹן וְאֶת־כָּל־כֵּל הַקִּדְשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ הַעֲלֹו אֹתָם הַכְּהֻנִים וְהַלְוִיִם הַעֲלֹו אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּבְלוֹי: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדֶּת יִשְׂרָאֵל שִׁמְחֵלוּ מֵעֲצָמָם וּרְאִשֵׁי הָעָם וְהַזְּקֵנִים הַגּוֹעֲדִים עָלָיו לָלֶכֶת אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן הַיּוֹ מִזְבְּחִים צָאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב: ז וַיָּבֵאוּ הַכְּהֻנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַפְּרוּכִים: ח כִּי הַפְּרוּכִים פְּרָשִׁים כַּנְּפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַפְּרוּכִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדָיו מִלְמַעְלָה: ט וַיֵּאָרְכוּ הַבְּדִים וַיֵּרְאוּ רְאֵשֵׁי הַבְּדִים מִן־הַקִּדְשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחֻצָּה וַיִּהְיוּ שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י אֵין בְּאֶרֶז רֶק שְׁנֵי לְחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנַּח שֵׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם

עטרת מרים
 שְׁלָהֶם, אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם עַל אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסְּפֹת: יט זֹאת הַעֲוֹנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַכֹּהֵן תִּהְיֶה גִּמְלוֹת הַטָּמֵאת מִצְרַיִם וּבָאוּ כַל־הַזִּבְחִים וּבָשְׁלוּ בָהֶם מִבְּלִי שְׂאֵלָה אִם הַטָּמֵאת תִּהְיֶה מְנַעַת הַנְּשִׁים: כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַנְּשִׁים מִזְבֵּחַ שְׁבִצְאוֹר הַפֶּה כְּאִלוּ כְּחַבּוֹ עֲלֵיהֶם קִדְשׁ לַיהוָה כִּי יִקְדִּישוּ אוֹתָם לַעֲשׂוֹת מִהֶם כְּלֵי שְׂרָת כְּמוֹ סִירוֹת לְכַשֵּׁל וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כַּמִּזְבֵּחַ שִׁמְחֵלוּ מֵעֲצָמִים בָּהֶם

ג וַיַּקְהֵלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כַל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי: ד וַיָּבֵאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכְּהֻנִים אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִגְּבֻעוֹן וְאֶת־כָּל־כֵּל הַקִּדְשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ הַעֲלֹו אֹתָם הַכְּהֻנִים וְהַלְוִיִם הַעֲלֹו אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּבְלוֹי: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדֶּת יִשְׂרָאֵל שִׁמְחֵלוּ מֵעֲצָמָם, וּרְאִשֵׁי הָעָם וְהַזְּקֵנִים הַגּוֹעֲדִים עָלָיו לָלֶכֶת אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן הַיּוֹ מִזְבְּחִים צָאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב: ז וַיָּבֵאוּ הַכְּהֻנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַפְּרוּכִים שִׁעֲשֵׂה שְׁלֹמֹה, וְעַמְדוֹ בְּאֶרֶז וְגֹבַח הַפְּרוּכִים הֵחֵם הָיָה עֵשֶׂר אַמּוֹת: ח כִּי הַפְּרוּכִים שִׁעֲשֵׂה מִתְּהִלָּה פְּרָשִׁים כַּנְּפִים אֶל־מְקוֹם עַמֻּדֶת הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַפְּרוּכִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדָיו מִלְמַעְלָה: ט וַיֵּאָרְכוּ

עטרת מרים
 ג וַיַּקְהֵלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כַל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי: ד וַיָּבֵאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכְּהֻנִים אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִגְּבֻעוֹן וְאֶת־כָּל־כֵּל הַקִּדְשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ הַעֲלֹו אֹתָם הַכְּהֻנִים וְהַלְוִיִם הַעֲלֹו אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּבְלוֹי: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדֶּת יִשְׂרָאֵל שִׁמְחֵלוּ מֵעֲצָמָם, וּרְאִשֵׁי הָעָם וְהַזְּקֵנִים הַגּוֹעֲדִים עָלָיו לָלֶכֶת אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן הַיּוֹ מִזְבְּחִים צָאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב: ז וַיָּבֵאוּ הַכְּהֻנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַפְּרוּכִים שִׁעֲשֵׂה שְׁלֹמֹה, וְעַמְדוֹ בְּאֶרֶז וְגֹבַח הַפְּרוּכִים הֵחֵם הָיָה עֵשֶׂר אַמּוֹת: ח כִּי הַפְּרוּכִים שִׁעֲשֵׂה מִתְּהִלָּה פְּרָשִׁים כַּנְּפִים אֶל־מְקוֹם עַמֻּדֶת הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַפְּרוּכִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדָיו מִלְמַעְלָה: ט וַיֵּאָרְכוּ

עטרת מרים

בְּהַרְבֵּ אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יֵא וְיְהִי בְצֵאת הַפְּתָנִים הָאֵרוֹן מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֵעֵנָן מְלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא־יָכֻלוּ הַפְּתָנִים לַעֲמֹד בְּהִיכַל וּבַעֲוֵה לְשֵׁרֵת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אִזּוּ בְּתֵרָאוֹת הָעֵנָן אָמַר שְׁלֹמֹה

רוֹאֵה אֲנִי כִּי פָאָה הַשְּׂכִינָה, כִּי יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בְּעַרְפֶּל: יד הוֹאִיל וּבָאָה הַשְּׂכִינָה בְּנֵה בְּנִיתִי אִם כֵּן בֵּית זָבֵל לָךְ וַיְהִי מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ בֵּן עוֹלָמִים כִּי מַעֲתָה לֹא תִשָּׂרַה הַשְּׂכִינָה עוֹד בְּמָקוֹם אֲחֵר: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֶל מוֹל הָעַם וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל־קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל עָמַד כִּי אִזּוּ יִשְׁבַּח בְּעוֹרֵה: טז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹר אָבִי וּבְבִרְוֹ בָּחַ כֵּן יְדוּ מְלֵא לְאֹמְרֵי: יז מוֹדֵהִיִּם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בְחֵרְתִי בְעִיר מְכֻל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לְהִיּוֹת שְׁמִי שָׁם

עטרת מרים

וּאֲבַחֵר בְּדוֹד לְהִיּוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל שְׁעַל יְדוּ פָאָה הַהֲכֵנָה לְבַחֵר בִּירוּשָׁלַיִם לְבָנוֹת בֵּית: יח וְיְהִי עִם־לִבְבִי דְוֹר אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעֲזֵן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְךָ לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי הַטִּיבֵת כִּי הָיָה עִם־לִבְבְךָ: כ גַּךְ אֲתָה לֹא

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וְיְהִי בְצֵאת הַפְּתָנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֵעֵנָן מְלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא־יָכֻלוּ הַפְּתָנִים לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אִזּוּ אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בְּעַרְפֶּל: יד בְּנֵה בְּנִיתִי בֵּית זָבֵל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל־קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל עָמַד: טז וַיֹּאמֶר

הַכְּנָה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנִיךְ הֵיכָא מִחֻלְצִיךְ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשָׁמִי: כא וַיִּקַּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁב עַל־כַּפְּסֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וַאֲשֶׁם שֵׁם הַדְּבִיר מְקוֹם לְאֵרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בֵּית הָאֵרוֹן בְּרִית יְהוָה לְחַוֹת הַבַּיִת אֲשֶׁר פָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲת שְׁתָּנִּים בְּהוֹצִיאֹו אֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידוֹ מְלֵא לְאֹמְרֵ: יז מוֹדֵהִיִּם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי מִמִּצְרַיִם לֹא־בְחֵרְתִי בְעִיר מְכֻל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לְהִיּוֹת שְׁמִי שָׁם וּאֲבַחֵר בְּדוֹד לְהִיּוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יח וְיְהִי עִם־לִבְבִי דְוֹר אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעֲזֵן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְךָ לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי הַטִּיבֵת כִּי הָיָה עִם־לִבְבְךָ: כ גַּךְ אֲתָה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנִיךְ הֵיכָא מִחֻלְצִיךְ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשָׁמִי: כא וַיִּקַּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁב עַל־כַּפְּסֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וַאֲשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאֵרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר פָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כז) מְעַנֶּה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמַתַּחַת זֹרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֵשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְּׂמֹד:

כז מְדוֹר אֱלֹהָא דִּי מְלַקְדְּמִין בְּמִימְרָה מִתְעַבֵּד עֲלֵמָא וְתִרִיד מְקַדְמֵךְ סְנָאָה וַאֲמַר שְׂצִי:

כז» מְעַנֶּה אֱלֹהֵי קֹדֶם • לְמַעַן הֵם הַשְּׂחָקִים לֹאֱלֹהֵי קֹדֶם, שְׂקֵדֶם לְכָל אֱלֹהִים, וּבִרְר לֹו שְׂחָקִים לְשִׁבְתוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ, וּמַתַּחַת מַעֲוֹנָתוֹ כָּל בְּעָלֵי זְרוּעַ שׁוֹכְנִים. זֹרְעַת עוֹלָם • סִיחוֹן וְעוֹג וּמְלָכֵי כְּנָעַן, שֶׁהֵיוּ תְּקוּפוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיכָף עַל־כִּרְחֵם יִחַרְדוּ וַיִּזְוַעוּ

כח) וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ דְּגָן וְתִירוֹשׁ אַף־שְׁמִיו יַעֲרֹפ־טָל:

כח וַיִּשְׂאָ יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצֵן בְּלַחֲדוּהֵי פְעִין בְּרַכְתָּא דְּבִרְכַנְוִין יַעֲקֹב אַבְוֵהוֹן לְאַרְעָא עֲבָדָא עֲבִיר וְחָמַר אַף שְׁמִיא דְעֲלוּיָהוֹן יִשְׁמִשְׁנוֹן בְּטָלָא:

כַּעֲיֵן הַכְּטָחָה שֶׁהִבְטִיחָם יַעֲקֹב: (בראשית מח) "וְהִנֵּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם, וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אַבְרָהָם".
יַעֲרֹפוּ • יְטִיפוּ. אֵף שְׁמִיּוֹ יַעֲרֹפוּ-טָל • אֵף בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נֹסֶפֶת עַל בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כז) "וַיִּתֵּן-לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'".

כַּעֲיֵן • כְּטַח בְּדָד • כָּל יַחֲדֵי וְיַחֲדֵי "אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ", מְפַזְרִין וְאִין צְרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וְלִישָׁב יַחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עֵינַי יַעֲקֹב • כְּמוֹ: (במדבר יא) "וְעֵינָיו כְּעֵינַי הַבְּדֹלָח", כַּעֲיֵן הַבְּרָכָה שֶׁבְּרַכְּם יַעֲקֹב, לֹא כִּי-בְּדָד" שְׁאָמַר יְרֵמְיָה: (ירמיה טו) "בְּדָד יִשְׁבְּתִי", אֵלֹא

כַּט טוֹכֵךְ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתְךָ עִמָּא דְּפִרְקָנָה (מין) גְּדָם יִי תְּקִיף בְּסַעֲדָךְ וּדְמִן גְּדָמוּהִי נִצְחָן גְּבוּרָתְךָ וּכְבוֹדִי סִנְאָף לָךְ וְאֵת עַל פְּרִיָּקַת צְוֹאֲרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרֹךְ:

(כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד עִם נוֹשַׁע בֵּיהוָה מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶךָ וַיִּכְפְּשׁוּ אֵיבִיךָ לָךְ וְאִתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: ם

אֵיבִיךָ לָךְ • כְּגוֹן הַגְּבָעוֹנִים שְׁאָמְרוּ: (יהושע ט) "מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ עִבְדֶיךָ וְגו'". וְאִתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ • כְּעֵנָן שֶׁנֶּאֱמַר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צְוֹאֲרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

כַּט"י • אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שִׁפְרַט לָהֶם הַבְּרָכוֹת, אָמַר לָהֶם: 'מִה לִי לְפָרֵט לָכֶם, כָּלֵל דְּבַר: הַפֵּל שְׁלָכֶם'. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד • תְּשׁוּעַתְךָ בְּהוֹ אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עֲזָרְךָ, (וְאֲשֶׁר הוּא) חָרַב גְּאוֹתֶךָ. וַיִּכְפְּשׁוּ

~ שבת קודש י"ז תשרי ~

א וסֶלַק מֹשֶׁה מִמִּישַׁרָא דְּמוֹאֵב לְטוֹרָא דְּנָבו רִישׁ רְמְתָא דִּי עַל אֶפְרַיִם יְרַחוּ וְאַחֲזִינָה יִי יְתָ כָּל אֶרְעָא יְתָ גְלַעַד עַד דְּן:

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפְּסֹנָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרַחוּ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגְּלַעַד עַד-דָּן:

עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שְׁנֹאֲמַר: (שופטים יח) "וַיִּקְיֵמוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפְּסֹל", וְהִרְאָהוּ שֶׁמִּשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצֵאת מִמְּנֵה לְמוֹשִׁיעַ.

כַּט"י • מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ • כְּמָה מַעְלוֹת הָיוּ, וּפְסָעֵן מֹשֶׁה בְּפִסְיעָה אַחַת. אֶת-כָּל-הָאָרֶץ • הִרְאָהוּ אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹתָהּ, וְהַמְצִיקִין הָעֵתִידִין לְהִיּוֹת מְצִיקִין לָהּ. עַד-דָּן • הִרְאָהוּ בְּנֵי דָן עוֹבְדֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

(בְּעֵנָי הַרְשׁוּת) זָכָה לְהַשְׁלִיחוֹת לִילָךְ וְלוֹמַר לְאַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב שֶׁהִקְבִּי"ה קִיָּם אֶת שְׁבוּעָתוֹ:

יִשְׁנֵם חוֹשְׁבִים שֶׁעֵנָן הַזֵּרִיזוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת רַק בְּעֵנָן שֶׁל מִצְוָה, כְּלִשׁוֹן חַו"ל: "זְרִיזוֹן מְקַדֵּמִין לְמִצְוֹת", אֲבָל בְּעֵנָן שֶׁל רְשׁוּת – "כָּל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם" וּ"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" – לֹא נֹגַע עֵנָן הַזֵּרִיזוֹת.

כִּיּוֹן שְׁבָגִי יִשְׂרָאֵל הֵם "מְאָמִינִים בְּנֵי מְאָמִינִים", וְעַל-אַחַת-כַּמָּה וְכַמָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁהוּא "רֹאשׁ לְמְאָמִינִים" – אִיף שִׁיף לֹמַר שֶׁהִנֵּה סֶפֶק אֲצֵל אַבְרָהָם בְּנוֹגַע לְקִיּוֹם שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, שִׁיִּצְטָרְכוּ לְשַׁלַּח לֹמַר לוֹ שֶׁהִקְבִּי"ה קִיָּם אֶת הַשְׁבוּעָה! ?

וְעַל זֶה בָּאָה הַהוֹרָאָה מִהִנְהַגַּת מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּעֵלְיָה לְהַר נְבוֹ לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ – שְׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁרְאִיתוּ אֶת הָאָרֶץ לֹא הִזְתָּה עֵנָן שֶׁל מִצְוָה, כִּי-אִם דְּבַר הַרְשׁוּת, מְכַל-מְקוֹם "וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ", "כְּמָה מַעְלוֹת הָיוּ וּפְסָעֵן מֹשֶׁה בְּפִסְיעָה אַחַת", שְׁעֵשֶׂה זֹאת בְּזְרִיזוֹת כּו', שְׁמַזְזָה לְמִדֵּים שֶׁגַּם בְּעֵנָי הַרְשׁוּת צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַנְּהַגָּה בְּאֶפֶן שֶׁל זְרִיזוֹת.

וּבְעֵנָן זֶה רֹאִים נִקְרָה נִפְלְאָה – שְׁעַל-יְדֵי עֵנָן הַזֵּרִיזוֹת (בְּעֵנָי הַרְשׁוּת) הִגִּיעַ מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְמִדְרִיגָה נְעִלִית יוֹתֵר אֲפִלּוּ מְאָמוּנָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

יִשׁ לְהוֹסִיף בְּנֵה – עַל-פִּי הָאָמֹר לְעִיל שְׁבִשְׁכַר הַזֵּרִיזוֹת

(שיחת ש"פ האוינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

(ב) וְאֵת כָּל־נִפְתָּלָי וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן:

ב וְיָת כָּל נִפְתָּלֵי וְיָת אֶרְעָא דְאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיָת כָּל אֶרְעָא דִיהוּדָה עַד יָמָא מְעַרְבָא:

יהודה • בשלֹתמה ובחֲרַבְנָה, והֲרָאָהוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְנִצְחָוֹנָם. עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן • אֶרֶץ הַמְעַרְב בְּשִׁלְוֹתָהּ וּבְחֲרַבְנָה. דְּבַר אַחַר: אֵל תִּקְרֵי "הַיָּם הָאֲחֵרוֹן", אֲלֵא 'הַיָּם הָאֲחֵרוֹן', הֲרָאָהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא כָּל הַמְאָרְעוֹת שֶׁעֲתִידִין לֵיאָרְעַ לְיִשְׂרָאֵל עַד שִׁיחִיו הַמְּתִים.

כ"ט • וְאֵת כָּל־נִפְתָּלָי • הֲרָאָהוּ אֶרְצוֹ בְּשִׁלְוֹתָהּ וּבְחֲרַבְנָה, וְהֲרָאָהוּ דְבוּרָה וּבִרְקַ מִקְדָּשׁ נִפְתָּלֵי נִלְחָמִים עִם סִיסְרָא וְחִילוֹתָיו. וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה • הֲרָאָהוּ אֶרְצָם בְּשִׁלְוֹתָהּ וּבְחֲרַבְנָה, וְהֲרָאָהוּ יְהוֹשֻׁעַ נִלְחָם עִם מַלְכֵי כְנַעַן, שָׂבָא מֵאֶפְרַיִם, וְגִדְעוֹן שָׂבָא מִמְנַשֶּׁה, נִלְחָם עִם מִדְּיָן וְעַמְלָק. וְאֵת כָּל־אֶרֶץ

(ג) וְאֵת־הַנֶּגֶב וְאֵת־הַכְּפָר בַּקַּעַת יַרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צָעֵר:

ג וְיָת דְרוֹמָא וְיָת מִישְׁרָא בַקַּעַתָא דִירְחוֹ קַרְתָּא דְדַקְלֵיא עַד צָעֵר:

הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: (מלכים א' ז) "בְּכֹפֶר הִירְדֵן יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה".

כ"ט • וְאֵת־הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דְּבַר אַחַר: מְעַרַת הַמִּכְפָּלָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (במדבר יג) "וַיַּעַל בְּנֶגֶב, וַיָּבֹא עַד חֲבֹרֹן". וְאֵת־הַכְּפָר • הֲרָאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בֵּית

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֲתִנְנָהּ הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר:

ד וַיֹּאמֶר יי לַה דָּא אֶרְעָא דִי קְנִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימֵר לְבְנֵיךָ אֲתִנְנָהּ אַחֲזִיתִיךָ בְּעֵינֵיךָ וְלִתְמָן לֹא תַעֲבֹר:

הֲרֵאִיתִיךָ לָךְ, אָבֵל גְּזֵרָה הִיא מִלְפָּנַי שֶׁ"שָׂמָה לֹא תַעֲבֹר", שְׂאֵלֹלֵי כָךְ, הֵייתִי מְקַיְמֶךָ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וּקְבוּעִים בָּהּ, וְתִלָּךְ וְתִגִּיד לָהֶם.

כ"ט • לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֲתִנְנָהּ הֲרֵאִיתִיךָ • כְּדֵי שֶׁתִּלָּךְ וְתִגִּיד לְזֶרְעֲךָ, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: 'שְׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָכֶם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, קְנִימָה', וְזֶהוּ 'לֵאמֹר', לְכֹךְ

(ה) וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:

ה וּמִית תְּמָן מִשָּׁה עַבְדָּא דִי בְּאֶרְעָא דְמוֹאָב עַל מִימְרָא דִי:

סֶפֶר הַתּוֹרָה חֶסֶר כְּלוּם, וְהוּא אוֹמֵר (לעיל לא): "לְקוֹחַ אֵת סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה? אֲלֵא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר, וּמִשָּׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעוֹ. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָהּ.

כ"ט • וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה • (כ"ב טו) אֶפְשָׁר מִשָּׁה מֵת, וּכְתִיב: "וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה"? אֲלֵא עַד כָּאן כְּתִב מִשָּׁה, מִכָּאן וְאִילָךְ כְּתִב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶפְשָׁר

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ו וּקְבֹר יָתָהּ בְּחִילְתָּא בְּאֶרְעָא דְמוֹאָב לְקַבְּלַת בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִנְשׁ יָת קְבֻרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:

אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרַיִם מִשִּׂאִים אוֹתָם? אֲלֵא הֵם מִשִּׂאִים אֵת עַצְמָם. מוֹל בֵּית פְּעוֹר • קְבֹרוֹ הִיָּה מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְּעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעֶרֶב שַׁבַּת בֵּין הַשָּׁמַשׁוֹת (אבות פ"ה) •

כ"ט • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּכַבּוּדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: הוּא קָבַר אֵת עַצְמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה 'אֲתִין שְׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרָשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נְזוֹר וַיָּבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֵת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשִּׂאוּ

(ז) וּמִשָּׁה בְּנִימָאָה וְעֵשְׂרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ לֹא־כִהְתָּה עֵינָו וְלֹא־נָם לָחָה:

ז וּמִשָּׁה בְּר מֵאָה פֶר מֵאָה וְעֵשְׂרִין שָׁנִין כְּדֵי מִית לֹא כִהַת עֵינֵיהּ וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי:

כש"י לא-כהתה עינו • אף משמת. ולא-נס לחה • לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך האר פניו.

ח ויבכו בני ישראל את-משה בערבת מואב
דמואב תלתינ יומין ושלמו יומי בכיתא
אבלא דמשה:
שלשים יום ויהמו ימי בכי אבל משה:

כש"י בני ישראל • הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה
ורדף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה
לבעלה, נאמר: (במדבר ט) "כל בית ישראל", זכרים
ונקבות.

~ נקודות משיחות קודש ~

גם אדם פנה שבשבילו מרחים לשנות מן האמת. במשך
חיי משה, כשהיה עוסק במלוי תפקידו, היה עסוק בלו
בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו,
הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

(לקוטי שיחות, כרך כ"ד, עמ' 255)

הזכרים, אבל באהרן . . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח)
לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון
שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי
ששנה קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו
מסגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה –
אינו נוטה מן האמת. אהרן – מביא שלום לכל יהודי,

ט ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה כיהי סמוך משה
את-ידיו עליו וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו
כאשר צוה יהוה את-משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די
אתגלי לה יי אפיין באפיין:
י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די
אתגלי לה יי אפיין באפיין:
י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די
אתגלי לה יי אפיין באפיין:

כש"י אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם
בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות

יא) לכל-האמת והמופתים אשר שלחו יהוה
לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-
ארצו:

יב) ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר
עשה משה לעיני כל-ישראל:

כש"י ולכל היד החזקה • שקבל את התורה בלוחות
בגדיו. ולכל המורא הגדול • נסים וגבורות
שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל-ישראל •
שנשאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם, שנאמר: (לעיל

ט) ו"אשרם לעיניכם", והספימה דעת הקדוש-ברוך-
הוא לדעתו, שנאמר: (לעיל ט) "אשר שברת", ויש
כחך ששברת (שבת פז):

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת משה בשבירת הלוחות

אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".

ועל-פי זה מוכנת בפשטות מעלת משה בשבירת הלוחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מוכן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה ובנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מידו של הקב"ה, ואף-על-פי-כן כאשר ראה משה ובנו, הרועה הנאמן והאוהב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלוחות יכולה לפגוע בישראל חסוּשלוּם, לא הסס כלל ושברם מיד כדי להציל את בני ישראל מהענש.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מתוך 'לקראת שבת')

ולכל היד התזקה גו' אשר עשה משה לעיני כל-ישראל: לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם (לר, יב. ובפירושו רש"י)

וצריך-עיון איך מתאים שלאחרי שהכתוב מספר על המעלות הגדולות והנפלאות של משה ובנו, יסיים ב"לעיני כל ישראל", שנשאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם?

וגיש לומר על-פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לר, א): "משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר, אם יאמר המלך להרגה, אמר לו עדין אינה אשתך. . המלך זה הקב"ה, השפחות

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

בהם: כב ונשפטתי אתו אתופח עמו בהביא עליו ברכר וברם וגשם שומר ואבני אלגביש אבני גרה, אש וגפרית אמטיר עליו ועל אנפיו ועל חיל צבאות עמו ועל עמנים רבים אשר אתו להם ולאבדם, וזה יחשב לזכות כי בזה יודיע שששעו לו: כג והתגדלתי אתה מגדל והתקדשתי ומקודש ונודעתי ומפורסם לעיני גוים רבים וידעו הכל כי-אני יהוה

הפטרה לשבת חוה"מ סוכות יחזקאל פרק לח
לח יח ותיה ביום ההוא ביום גוג
 על-אדמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה
 חמתי באפי: יש ובקנאתי באש-עברתי
 דברתי אם-לא ביום ההוא רעש גדול
 על אדמת ישראל: כ ורעשו מפני דיגי הים
 ועוף השמים וחיית השדה וכל-הרמש
 הרמש על-האדמה וכל האדם אשר על-פני האדמה ונהרסו ההרים
 ונפלו המדרגות וכל-חומה לארץ תפול: כא וקראתי עליו לכל-הרי
 חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה: כב ונשפטתי אתו ברכר
 וברם וגשם שומר ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר עליו ועל-אנפיו
 ועל-עמנים רבים אשר אתו: כג והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני

עטרת מרים

יח ותיה ביום ההוא ביום גוג על-אדמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה חמתי באפי כנלל רשעתם גמיום קדמונים: יש ובקנאתי בעבור קנאתי באש-עברתי דברתי נשבע אני אם-לא ביום ההוא יהוה רעש גדול על אדמת ישראל: כ ורעשו וידעו מפני דיגי הים ועוף השמים וחיית השדה וכל-הרמש הרמש על-האדמה וכל האדם אשר על-פני האדמה ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות הנעשים לעלות כהו על העליות וכל-חומה לארץ תפול הכל הוא ענין מליצה, וידוע על גדל המדרה: כא וקראתי עליו על גוג לכל-הרי אל כל מקום שהוא שם חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה לגדל המהומה שתבוא

ואין עוד וזלתי: א ואתה בן־אדם הנבא שיתחילי לך נבואה פרטית ביהודי על־גוג ואמרתי פה אמר ארני יהוה הנני אפנה אליך גוג נשיא ראש מושד ותבל שאחר מפלתו זאת ותמוק שנית ויאסף מחנותיו שנית על ירושלים: ב ושכבתיך אעיר לךך להיות שובך וששאתיך אפתה אותך

להיות מורד והעליתיך שנית מירפתי צפון מקומך בצפון והבאתיך על־הרי ישראל: ג והפיתי אפה בקשתך מיד שמאלך כי פה מחזיקים את הקשת והציף מיד ימינה אפיל: ד על־הרי ישראל תפול אתה וכל־אנפוד ועמים אשר אתך לעיט לעופות הדרסים צפור כל בעל כנף גם הכלמי דורס וחיית השדה נתתיך לאכלה: ה על־פני השדה תפול במקום המלחמה כי אני דברתי וכן יקום נאם ארני יהוה: ו ושלחתי־אש במגוג גם במדינתו וב'שבי האימים המופרים מפני אדם, וישבים לבטח ואו וידעו כיראני יהוה: ז ואת־שם קדשי אודיע אפרסם בתוך עמי ישראל ולא־אחל ולא אנית את־שם קדשי עוד להיות מחלל וידעו הגוים כיראני יהוה תקדוש שובן בישראל: ח הנה באה המזון ונהלתה עת הישועה נאם ארני יהוה הוא היום אשר דברתי ואו יתרום בפועל: ט ויצאו ישבי ערי ישראל יצאו אל השלל ובערו והשיקו ויסקו ברות הכלים ההם שהם של עז בנשק בכלי זון ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד ובדמח הנית ובערו בהם אש שבע שנים כי יהיו רבים כל כך: י ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים כי יספיקו בכלי חזן כי בנשק ובערו אש ושללו את־שלליהם אשר שללו אותם בימי הגולה ובזוה את־בזויהם נאם ארני יהוה: יא והיה כיום ההוא אתן לגוג לאנשיו מקומ־שם לקבר קבר שם בישראל בגי העברים פו אל

קדמת למורחו של הים כנרה, מרבים הפגרים מפפלת גוג וחסמת היא תסתם וחסגר את־העברים שמה כי לא ימצאו עוד מקום פני לעבור וקברו שם את־גוג ואת־כל־המונה וקראו אותו גיא המזון גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את־הארץ לא בעבור כבודם, שבעה חדשים ותעסקו בקבורתם כי רבים יהיו:

גוים רבים וידעו כיראני יהוה: **לט** א ואתה בן־אדם הנבא על־גוג ואמרתי פה אמר ארני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש מושד ותבל: ב ושכבתיך וששאתיך והעליתיך מירפתי צפון והבאתיך על־הרי ישראל: ג והפיתי קשתך מיד שמאלך והציף מיד ימינה אפיל: ד על־הרי ישראל תפול אתה וכל־אנפוד ועמים אשר אתך לעיט צפור כל־כנף וחיית השדה תפול לאכלה: ה על־פני השדה תפול כי אני דברתי נאם ארני יהוה: ו ושלחתי־אש במגוג וב'שבי האימים לבטח וידעו כיראני יהוה: ז ואת־שם קדשי אודיע

יתעסקו בקבורתם כי רבים יהיו: יג וקברו פל־עם הארץ כלם ותעסקו בקבורתם והיה להם לשם שמנה יראו כלם כי הם נשמרים מה' ואינם יראים מדבר ומפנפה, וזה יהיה יום הפכדי נאם ארני יהוה שיתראה כבוד ה' והשגרתו הפרטית על ישראל ושמורתו אותם מקל פגע: יד ואנשי תמיד יבדילו וישאלו עברים שעברו תמיד בארץ לחקור על חללים פני שיהיו מקברים את עם העברים ושבים בדרבים את הפגרים הנזותרים על־פני הארץ לטהרה, וזאת מקצה מסוף שבעה־חדשים אחר שסימו קבורה אנשי גוג בניא המזון גוג, או ויקרו ולחפש אחר החרוטים שלא נהרגו בניא: טו ועברו העברים בארץ הולכי דרכים וראו עצם אדם וקנה אצלו ציזן סיון שיפרשו מפני

בתוך עמי ישראל ולא־אחל את־שם קדשי עוד וידעו הגוים כיראני יהוה קדוש בישראל: ח הנה באה ונהיתתה נאם ארני יהוה הוא היום אשר דברתי: ט ויצאו ישבי ערי ישראל ובערו והשיקו בנשק ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד ובדמח ובערו בהם אש שבע שנים: י ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים פי בנשק ובערו־אש ושללו את־שלליהם ובזו את־בזויהם נאם ארני יהוה: יא והיה כיום ההוא אתן לגוג מקומ־שם לקבר בישראל גי העברים קדמת הים וחסמת היא את־העברים וקברו שם את־גוג ואת־כל־המונה וקראו גיא המזון גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את־הארץ שבעה חדשים: יג וקברו פל־עם הארץ והיה להם לשם יום הפכדי נאם ארני יהוה: יד ואנשי תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את־העברים את־הנזותרים על־פני הארץ לטהרה מקצה שבעה־חדשים יחקרו: טו ועברו העברים בארץ

עטרת מרים

הולכי דרכים ועושי מהרות עד קברו
אתו המקברים אלגיא המון
גוג: מזו כמו שהנציא יהוה וקרא גיא
המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם

וְרָאָה עֵצֶם אָדָם וּבְנֵה אֶצְלוֹ צִיּוֹן עַד קִבְרוֹ
אֶתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל־גֵּיא הַמּוֹן גּוֹג: מִזֹּ וְגַם שֵׁם־
עֵיר הַמּוֹנָה וְטַהְרוּ הָאָרֶץ:

עטרת מרים

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן נון
משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו היה ערונ חי לא יכלתם
לעבור את הירדן כי עליו נגור לכל ועבור ועתה קום עבר את הירדן
הזה אתה וכל העם הזה אליהארץ אשר אנכי נתן להם לבני
ישראל: ג על פלמקום אשר
תדרוך פריגלכם בו לכם
נתתיו פאשר דברתי אלימשה:
ד מהמדבר והלבנון הזה ועד
נהר פרת כל ארץ החתים
ועד הים הגדול פרת
מבוא השמש יהיה גבולכם:
ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי
חייך פאשר הייתי עם משה
אחיה עמך לא ארפך לא אפן לך
חולשה ולא אעונך: ו חזק ואמץ
במהנהגת העם פראוי פי אתה
תנחיל את העם הזה את
הארץ אשר נשבעתי לאבותם
לתת להם: ז רק חזק ואמץ
מאד בתורה לשמר לעשות
ככל התורה אשר צוה משה
עבדי כי ללא זאת לא תועיל כלום
במהנהגת העם פראוי אל תסור
ממנו מספר התורה ימין ושמאל
למען תשפיל תצליח בכל אשר
תלך: ח לא ימוש ספר התורה
הזה האמור במקרא שלפניו מפוך

עטרת מרים

והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הפתוב בו
פראוי תצליח את דרכך ואז תשפיל: ט הלוא צויתוך חזק ואמץ
במלקמה מול האויב אל תערץ ואל תחתת פי עמך יהוה אלהיך בכל
אשר תלך: י כיום שתמו ימי כבי אכל משה ויצו יהושע את שמרי
העם לאמר: יא עברו א בקרב
המחנה וצו את העם לאמר
הכינו לכם צדה מיני מאכלים
ולחתי הלחם, כי בשבעה באדר שפתי
משה לקמו קון שהסתפקו בו עד טז
בניסן פי בעוד א בסוף שלשת
ימים אתם עברים את הירדן
הזה לבוא לרשת את הארץ
אשר יהוה אלהיכם נתן לכם
לרשתה: יב ולראובני ולגדי
ולחצי שבט המנישה אמר

הפטרה לפרשת וזאת הברכה יהושע פרק א
א א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר
יהוה אליהושע בן נון משרת משה לאמר:
ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן
הזה אתה וכל העם הזה אליהארץ אשר
אנכי נתן להם לבני ישראל: ג פלמקום
אשר תדרוך פריגלכם בו לכם נתתיו

פאשר דברתי אלימשה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול
נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה
גבולכם: ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך פאשר הייתי עם משה
אחיה עמך לא ארפך ולא אעונך: ו חזק ואמץ פי אתה תנחיל
את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק
ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוה משה עבדי אל תסור
ממנו ימין ושמאל למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא ימוש ספר
התורה הזה מפוך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הפתוב בו פראוי תצליח
את דרכך ואז תשפיל: ט הלוא צויתוך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחתת פי עמך יהוה אלהיך
בכל אשר תלך: י ויצו יהושע את שמרי העם לאמר: יא עברו א בקרב המחנה וצו את העם
לאמר הכינו לכם צדה פי בעוד א שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת
את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנישה אמר

התנאי: מִזֹּ וַעֲנֵנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֵנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לִבְךָ הִדְבַר הַזֶּה שְׁחִיבֵנוּ עָלֵינוּ מִצַּד הַיָּשָׁר, כִּי גַם וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ גִלְדִּי: יוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמָע אֲלֶיךָ רַק אִם יְהוָה יְהוּדָה אֲלֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה וְלֹא זֹאת לִבְךָ, כִּי גַם: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה יִמְרֹד אֶת־פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמָע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנוּ יִימָת כִּדְוִן מִוֶּרֶד בְּמַלְכוּת רַק חֶזֶק וְאִמְצָן לַעֲנֹשׁ הַמִּוֹרְדִים וְלֹא לַחֲזוֹל עַל כְּבוֹדֶךָ:

יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:

יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לַפָּנִי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחִיל וְעִזְרַתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וַיִּרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנֵנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֵנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ גִלְדִּי: יז כָּכֵל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמָע אֲלֶיךָ רַק יְהוָה יְהוּדָה אֲלֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמָע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יִימָת רַק חֶזֶק וְאִמְצָן:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תשרי, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו משילחי תשרי, בו כותב אשר רוצה הוא להכנס ללמוד בישיבה, ובשיבת חבי"ד (בהיות לפני זמן למד בישיבת חבי"ד) בלוד, אלא שגילו כעת הוא כ"ב שנה.

ונכונה סברתו למאד מאד, כי הרי השנים בגילו הם שנות ההכנה והיסוד למשך כל ימי חי האדם, ובאיש הישראלי הרי אשרו לא רק הרוחני אלא גם הגשמי תלוי ומיוסד בהתורה והמצוה ובהפנימיות שלהם אשר לזה מתקרבים ובמשך הזמן גם מכירים ומרגישים על ידי לימוד תורת החסידות והליכה בהדרכותי, שמה מובן שכל ענין של הכנה הרי זהו ריוח בענין ריוח חשוב במאד, ולא ח"ו זמן שלא ניצלו אותו (כדבעי או עכ"פ במילואו), וכמו שמסיים במכתבו, אין דבר העומד בפני הרצון, כשילמוד במסירה ונתינה בודאי שיצליח בזה וגם יעזור לזה במשך כל ימי חייו בענינים הרוחניים ובענינים הגשמיים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולהצלחה בכל זה"

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

לוח תהלים

יום ראשון, י"א תשרי < פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה

יום שני, י"ב תשרי < פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח

יום שלישי, י"ג תשרי < פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא

יום רביעי, י"ד תשרי < פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עז

יום חמישי, ט"ו תשרי < פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח

יום שישי, ט"ז תשרי < פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב

שבת קודש, י"ז תשרי < פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון י"א תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלג, כא. אד"ש... עד עמ' 266, בכל יום:

אלא למזורזין, ולחוק ידנים רפות, – כלומר, שברצון ובלב לא חסר; קיים הרצון והרגש לתת, אלא שהידים רפות לעשות זאת בפועל. במתן דמים – מעות ארץ ישראל – מדי שבת בשבת, ולפחות מדי חדש בחדשו, מערכו

הקצוב לערך שנה, –

יחלקו את הכסף המוקצב

לכל השנה במנות

שבועיות או לפחות

במנות חדשיות. ובל

כסף הקדשים אשר

עלה על לב איש,

להתנדב בלי נדר,

לפרנסת אחינו יושבי

ארץ הקדש, מדי שנה

בשנה. – כפי הנראה

רוצה רבנו הזקן להוסיף

כאן, שלא רק את

הסכומים שקבעו לתת

בשנים קודמות יחלקו

ענה במנות שבועיות או

חדשיות, אלא גם אם

עלה במחשבתו של

מישהו לתת סכום גדול יותר מאשר בשנים הקודמות, יקיים

גם הוא בקשה זו לתת את הסכום הנוסף במנות שבועיות או

חדשיות. כי הנה, מלבד הירוע לכל גדל מעלת הוריות

בכל המצות, – שיש להודו בעשיית מצוה לעשותה מה

שמוקדם יותר, הנאמר ונשנה בדברי רז"ל: "לעולם יקדים

אדם לדבר מצוה בו", וזריותיה דאברהם אבינו

עליו השלום – זריותו של אברהם אבינו ב"עקידה", היא

העומדת לעד, לנו ולבנינו עד עולם, כי העקדה עצמה

– שהקדוש ברוך הוא זוכר תמיד זכותה לבני ישראל, אינה

נחשבת כל-כך לנסיון גדול לערך מעלת – ומדריגת

אברהם אבינו עליו השלום, – זה טעם אחד מדוע אין

העקידה עצמה נחשבת לנסיון גדול כל-כך לגבי אברהם

אבינו, מצד מעלתו ומדריגתו הגדולות, טעם שני, הוא: בשנים

כא. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן, לעורר את אלה שקיבלו על עצמם לתת סכום כסף מסויים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי תורה ועוסקים בעבודת ה' בארץ ישראל.

ההתעוררות היא, שלא

יחכו לסוף השנה ויתנו אז

את כל הסכום, אלא

יחלקו את הכסף למנות

שבועיות או לפחות

חדשיות. שכן, מלבד

מעלת הזריות בכל מצוה

בכלל ובצדקה ביחוד,

ישנה מעלה נוספת

בנתינת סכום הכסף

(שרוצים לתת במשך

השנה) במנות מרובות,

כפי שיסביר טעמו של

דבר.

מתחיל רבנו הזקן אגרתו

זו בברכה לבני ישראל

הנקראים בכלל "אוהבי

שמו"¹, מצד האהבה שיש

בבני ישראל להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד אלה שנותנים

לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל –

נקראים הם במיוחד "אוהבי שמו". שכן, ארץ ישראל היא הרי

ארץ אשר "עניי ה' אלקיך בה"², מאירה שם המשכה פנימית

משם הוי', ושם הוי' הוא הרי "שמו" המיוחד של הקדוש ברוך

הוא.

אחר דרישת שלומם, כמשפט לאוהבי שמו, – של

הקדוש ברוך הוא. אל המתנדבים בעם, לעשות

צדקת ה' עם ארצו הקדושה, לתת מדי שנה בשנה חק

הקצוב מעות ארץ הקדש, – לתמוך ביושבי ארץ הקדוש,

ארץ ישראל, תפנה ותפונן במהרה פימינו, אליהם תטף

מלתני, ותול כטל אמרתי⁴, – כלומר, רבנו הזקן קורא

ופונה אליהם – לזרז לזריו, – בהתאם לביטוי⁵ "אין מזרזין

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עביד שמא קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה". 2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב כט, כב. 4. האוינו לב, ב. 5. מכות כג, א. 6. ספרי במדבר א. 6. ע"פ ישעי' לה, ג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהמשך שהמדובר באלה שעלה על לבם להתנדב בו". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר דבכתוב (ישעי' בסופו) מדי שבת – הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש – לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לה, ב.

בזריזות, ובפֿרט מעֿשה הצדקה העולה על בְּלִנְה¹⁶, – בכך, שהיא המְגִנָה ומְצַלָה בְּפִרוּתֶיהָ – הניתנים בְּעוֹלָם הַזֶּה¹⁷ מִכָּל מִינֵי פְרַעְנֵיזוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת, בְּדַכְתֵּיבֵי: – כמו שכתוב¹⁸: "וְצַדִּיקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת, וְכָל־שֹׁכֵן – זה מציל

מִשָּׂאֵר מִינֵי יִסּוּרִים

הַקְּלָיִם מִמּוֹת – הרי

כָּל־שֹׁכֵן שְׂמוּב לְנוּ גַם

בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַקְדִּימָה

– את מתן הצדקה, כָּל

מֵה דְאִפְשָׁר, – כלומר,

אם שאר המצוות, שאין

שכון בעולם הזה, יש

להקדים בעשייתן, הרי

בוודאי שיש להזדרז בכל

מיני זירוז בקיום מצות

הצדקה ששכר

"פירותיה" ניתן בעולם

הזה והיא מגינה

מיסורים, רחמנא-ליצלן. שְׁהָרִי אָדָם נְדוֹן בְּכָל יוֹם¹⁹: –

הרי נכון הדבר שנוגע לו לגבי המשפט של אותו יום שתהיה

לו הזכות של צדקה המגינה ומצילה. עד כאן דן רבנו הזקן

במתן סכומי הכסף, שהתנדבו לתת באופן שנתי עבור ארץ

הקודש, כל שבוע את החלק של השבוע, או לכל-הפחות כל

חודש את החלק של החודש – מצד ענין הזריזות. להלן

מוסיף רבנו הזקן פרט ומעלה נוספים באי-לחכות עד סוף

השנה: המעלה מתבטאת גם בזיכוך הנפש הבא מצד העבודה

של צדקה, שכל פעם שהוא נותן נתינה ועושה פעולה

בעבודת הצדקה, הוא עושה כל פעם פעולה של זיכוך הנפש,

וגם בכך שהצדקה פועלת למעלה יחוד בספירות ובפרצופים

עליונים – הרי בכל נתינה של צדקה הוא גורם מחדש את

היחוד למעלה²⁰.

– בלקחנו גם בחשבון, כִּי ה' דָּפַר בּוֹ: "קַח נָא אֶת בְּנֵךְ בּוֹ"¹⁰, – שיקח את יצחק לעקידה, וְהָרִי – הִיוּ בְּמָה וּבְמָה קְדוּשִׁים שְׂמִסְרוּ נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת ה' גַּם כִּי לֹא דָּפַר ה' בָּם; – כיצד, אִפּוּא, זה יכול להיחשב לנסיון גדול כל-כך

לגבי אברהם אבינו,

בשעה שהוא נצטוו על

כך מהקדוש-ברוך-הוא

בעצמו? רַק – הגדלות

של העקידה היא בכך,

שְׂאִבְרָהֶם אָבִינוּ עֲלֵיוֹ

הַשָּׁלוֹם עָשָׂה זֹאת

בְּזַרְיוֹת נִפְלְאָה, –

"וישכם אברהם

בבוקר"¹¹, ו"ויחבש את

חמורו"¹¹, חבש בעצמו

את האוכף של החמור,

ולא ציווה ולא חיכה

שמישהו אחר יעשה

זאת¹², לְהִרְאוֹת – גם לאחרים, שְׂמַחְתּוֹ וְחִפְצּוֹ – תענוגו

הפנימי, לְמִלְאֵת רִצּוֹן קוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ. –

באחד ממאמריו, מ"ב בתמוז תש"ט¹³, מסביר כ"ק אדמו"ר

מהוריי"צ נ"ע, שעבודת בעלי-תשובה היא להשפיע גם על

אחרים. בהתאם לכך יכולים לבאר, שכיוון שבענין העקידה

היתה העבודה במהופך ממהותו של אברהם אבינו (שהרי

אברהם הוא מדת האהבה, והעקידה היתה ענין של גבורה),

"עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה"¹⁴, שזה על-דרך עבודת

"בעל תשובה" המעמיד את עצמו במהות אחרת, לכן רצה

אברהם אבינו להראות גם לאחרים את שמחתו ועונגו בקיום

רצון הקדוש-ברוך-הוא בענין זה, וּמִמֶּנּוּ – מאברהם אבינו

– ובכוח שהוא העניק לבני ישראל בכל הדורות, לְמַדּוֹ

רַוִּ"ל¹⁵ לְקִיּוּם כָּל הַמִּצְוֹת בְּכָל־לַיְלָה, – שיש לקיים כל מצוה

10. וירא כב, ב. 11. שם, ג. 12. ראה פרש"י שם. 13. סה"מ תש"ט ע' 184. 14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642. 15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהויה"א רפי"ב". 17. פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אגה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה טז, א. 20. על הסברא שכוונת רבנו הזקן בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלקו לשבועות או לחדשים – כתב הרבי: "לפירוש זה מצוה אדה"ז לא ליתן כל הסכום בתשרי – כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב השאר, וליתן מדי חדש לא יותר מ"12/1 וכו'! וזה בא בהמשך לבי' הפלאת הזריזות! ופשיטא דכוונתו אך ורק – באם אינו בניגוד כלל לזריזות וקדימת הנתינה. כן מובן שכ"ז בצדקה איוו שתהי' – ל"ד דאה"ק, וזיל בתר טעמי'. וכמדומה שנק' גוסף על פיה"מ – בתורת פס"ד בלבושי שרד הל' צדקה סקיי"ג סקרט"ו. הובא בד"ה להבין כו', כל פרוטה (להצ"צ, נדפס בפ"ע – עיי"ש בכנה"ל בארוכה), וכנראה השייכות דבי' הנ"ל לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק) : המשלוח לאה"ק אז – הי' ע"י שליח מדי שנה בשנה (וגובים היו זהובים בעיירות אחת ככו"כ חדשים) (כמבואר בכו"כ מכ' רבותינו). ועפ"ז – מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו כו', להגבאי בכל עיר?! וע"ז בא הבי' באגה"ק: (א) זריזותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

~ יום שני י"ב תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, יבא שילה:

נתינת הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון למעלה, והנה, מלבד כי הרמב"ם ז"ל באר היטב מעמו ונמוקו, – מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים מרובות, כדי לזכור הנפש על ידי רבוי המעשה, – על ידי

עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות – הרי לבד זאת, הנה מקרא מלא דבר הכתוב: "פעלת צדקה לחיים", – הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין בפסוקים במשלי י, טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה "צדקה" כי-אם המלה "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן צדקה לחיים", שם אכן כתוב "צדקה לחיים", אבל

המלה המקדימה היא לא "פעולת צדקה" כי אם "כן צדקה", והרבי אומר שם ב"הערות ותיקונים": "וצע"ג, שכן, בשני הפסוקים לא כתוב הלשון "פעולת צדקה לחיים", שרבנו הזקן מביא כמקרא מלא "פעולת צדקה לחיים". כפי הנראה אין הרבי רוצה להסתפק במה שיכולים לפרש ש"פעולת צדיק", היא צדקה, וכשהפסוק אומר ש"פעולת צדיק לחיים" הכוונה שהפעולה של צדקה (על-דרך כמו "צדיק ה' צדקות אהב"²⁴) לחיים – כפי הנראה, הרבי אינו רוצה להסתפק בכך, שהרי, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב", צריך הדבר להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של צדיק היא צדקה, ולכן צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים "פעולת צדקה לחיים". דהיינו שפעולתה וסגולתה – של צדקה, היא להמשיך חיים עליונים – האופן העליון יותר של חיים, מחיי החיים אינם אף ברוך-הוא – להמשיך זאת לארץ החיים, – ל"מלכות דאצילות" הנקראת "ארץ החיים", שהיא "ארץ", המדריגה התחתונה ביותר בספירות, וממנה באים ה"חיים" לכל הנבראים, נוצרים ונעשים – ימשיכו בה מ"ז"א (מדות) דאצילות" שהיא המדריגה האחרונה של "עולמות אין סוף", וה"חיים" של ז"א ומדות דאצילות הם בחינה של "חיי החיים", היא "שכינת עניו", – הנותנת חוזק וחיות בנבראים, שגולתה נאמר²⁵: "ואתה מחיה את כלם", – את כל הנבראים,

אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה, – בענין העבודה שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה הצדקה" היא נתינת הצדקה על דרך הרגיל, ואילו האופן הנעלה יותר ב"עבודת הצדקה" הוא כשנתינת הצדקה היא למעלה לגמרי מטבע נפשו ורגילותה, שהרי הוא מתייגע עם עצמו ביגיעה גדולה לתת יותר מאשר הוא רגיל לתת; הרי אפילו כשהסכום שהוא נותן אינו למעלה לגמרי מרגילותו, אלא עצם נתינת הצדקה במנות

רבות, לתת פעם ועוד פעם וכו', יש בכך משום ענין של עבודה – ראינו ומצאנו בעבודת הצדקה מעלה פרימיות גדולה ונפלאה אין ערוף אליה, – לא מעלה גדולה ונפלאה סתם, אלא מעלה שהמעלות האחרות אינן בהשוואה כלל אליה, להיות מעשה הצדקה – נתינת הצדקה בפועל, לא ההתנדבות לכך, שיכולה להיות התנדבות חד-פעמית על כל השנה, אלא עצם המעשה של נתינת צדקה תהיה נעשית בפעמים רבות, וכל המרבה – ונותן את הצדקה במנות רבות, הרי זה משבח, ולא בפעם אחת ובכח אחת, – לתת את כל הסכום בפעם אחת, גם כי הפך הפולל אחר הוא, – בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה²¹ ששנו חכמים ז"ל²²: "והכל לפי רוב המעשה"; – שהרמב"ם בפירוש המשניות שלו מפרש ומדייק שזה לא "לפי גודל המעשה" אלא "לפי רוב המעשה" – שהמעשה הטוב נעשה בפעמים רבות. והרמב"ם מפרש, למשל כשאחד יתנדב לתת אלף²³ זהובים בבת אחת, הרי זה אמנם מעשה גדול, אך אין זה נעשה כל כך קנין בנפש, מאשר כשהוא נותן אלף זהובים באלף פעמים. שכן, על ידי כל נתינה נעשה הדבר יותר קנין הנפש, קנין וזיכוך בנפשו.

להלן יסביר רבנו הזקן, שמלבד הזיכוך שנעשה בנפשו על ידי

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור – הדין – ה' דעות פ"א ה"ז". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ו. 25. נחמ' ט, ו.

ידי מעשה הצדקה ממשיכים חיים עליונים מ"אין סוף" ברוך-הוא לשכינה שנמצאת בגלות, **ימצא טוב מעם ודעת, כמה גדולים דברי חכמים ו"ל שאמרו: "הכל לפי רב המעשה", דהינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות, להמשיך חיים עליונים,** – מחיי החיים "אין סוף"

ברוך-הוא, ליחד – לפעול יחד עליון – של קודש-בריך-הוא ושכינתו (של הקדוש-ברוך-הוא ושכינתו) פעמים רבות. – אשר בכל נתינה – מייחדים יחד עליון באופן של המשכה מקודש-בריך-הוא (הקב"ה) ו"אין סוף" – לשכינתו (לשכינתו) עד למטה במדרגות התחתונות ביותר, והינו נמי – וזה גם בעין מה

שכתב הרמב"ם: – במעלת נתינת צדקה במנות רבות, **לזכר הנפש**, – בדברים אלה של הרמב"ם מרומז הענין מה שנעשה למעלה היחוד העליון, **בנודע מזהר הקדוש³⁰ דשכינה נקראת "נפש", כי היא – השכינה, היא חיינו ונפשנו, וכתוב:** "כי שחה לעפר נפשנו". – כלומר, השכינה שירדה עד מטה מטה – בגלות. **ולכן אמרו רבותינו ו"ל³¹: "גדולה צדקה, שמקרכת את הנאולה",** – גאולת השכינה מהגלות, **להקימה מעפר מעט מעט,** – על ידי נתינת צדקה כל פעם, מקימים יותר את השכינה שנפלה בגלות, **"עד כי יבא שילה"³²:** – שאז תהיה הקימה השלימה של השכינה.

"אתה" מוסב על "מלכות דאצילות", האותיות מאל"ף עד תי"ו עם ה' המוצאות שהן מקור האותיות, שזו המלה "אתה": א' ת' ה'²⁶, **והיא סבת דוד הנופלת עד עפר,** – שבזמן הגלות, השכינה שנקראת "סוכת דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷,

וכמאמר רז"ל²⁸: "גלו לאדם – הגלות האחרונה שלנו, שכינה עמם – בגלות, בו", – הרי כיוון שזו הגלות האחרונה והתחתונה – ירדה השכינה עד למדרגות התחתונות ביותר – עד עפר, ועל ידי צדקה ממשיכים לשכינה מחיי החיים אין סוף ברוך-הוא, **כי באתערותא דלתתא –** על ידי התעוררות האדם למטה, **"להחיות רוח שפלים" – עניים, דלית**

ליה מנרמיה בלום – שאין להם משל עצמם כלום, נעשה על-ידי-זה **אתערותא דלעילא,** – התעוררות ופעולה למעלה, להמשיך חיים מ"חיי החיים" ל"מלכות דאצילות" שבספירות היא בחינה וספירה ש"לית לה מגרמה כלום", שאין לה משל עצמה כלום, היא רק מקבלת משאר הספירות, **וכפרט בהתנדב עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש,** – יושבי "ארץ ישראל" שלמטה שהיא מכוונת כנגד "ארץ החיים" שלמעלה²⁹ – הרי הצדקה שנותנים להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, יש על-ידי-זה המשכה מיוחדת במינה מ"חיי החיים" ל"מלכות דאצילות" ול"שכינה", **ודי למכין, וכל משכיל על דבר גדול ונפלא כזה – שעל**

~ יום שלישי י"ג תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלד, כב. אהובי אחיי... עד עמ' קלד, בפרש"י:

ובאבת ה'. ליתר הבנת אגרת זו, כדאי להעתיק תחילתה וסופה של אגרת שלא נדפסה ב"תניא", אלא נדפסה ב"אגרות קודש – אדמו"ר הזקן" (קה"ת תש"מ) סימן כד. בתחילת אותה אגרת קובע רבנו הזקן זמנים קבועים בהם יכולים להיכנס אליו ל"יחידות", ולאחר מכן הוא מתבטא

כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה, ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים, שיתווסף עליהם ביראת שמים

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחודה ספ"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא – עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספי"ז. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח". 30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל "עד כי יבא שילה" (ראה פל"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' והכא כו' דשכינתא תקום כו'".

– הנביא, הנקרא הַרְוָאָה, אֲשֶׁר הִלֵּךְ אֵלָיו שְׂאוֹל לְדַרְשׁ ה' – על ידו, עַל דְּבַר הַתְּנוּנוֹת שֶׁנֶּאֱבְדוּ לְאֵבָיו. – מדוע, אכן, לא שאלו את התנאים והאמוראים גם אודות ענינים גשמיים? – מסביר רבנו הזקן: כִּי בַּאֲמַת, כָּל

בביטויים חריפים כנגד מה ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו, שזה מבלבל אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל אומרים: "וכי תעלה על דעתך שמשא רבנו על-ידיה שלום יושב ודן כל

היום כולו – תורתו מתי נעשית".

אגרת הקדש

כב אהובי אחי ורעיי מאהבה מסותרת

תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רו לא אנס להו ונהירין להון שבילין דרקייע כ"א לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל כשמואל הוואה אשר הלך אליו שאול לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה וי"ש אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם כמארז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבעה דברים מכוסים כו' אין אדם יודע כמה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור כו' הנה הושו זה לזה ומ"ש בישעיה יועץ וחכם חרשים וכן משארז"ל ונהנין ממנו עצה ותושיה היינו בד"ת הנקרא תושיה כמארז"ל יועץ זה שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים כו' שסוד העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיתא בסנהדרין דף פ"ז ע"ש בפרש"י:

עניני אדם, לבד מדברי תורה ויראת שמים – אינם משגים, רק בנבואה, – ככתוב: – ו'לא לחכמים – מגיע, לחם, – כלומר, כל הענינים הגשמיים, כמאמר רבותינו ז"ל: "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים", ו' – חכמינו ז"ל אומרים: "שבעה דברים מכוסים כו'" – מיריעת האדם, ומהם: אין אדם יודע כמה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור כו', – כשיבוא המשיח, הנה השונו – פרנסה גשמית וקץ ביאת המשיח, זה לזה. – כשם שאין אף אחד יודע ה"קץ", כך אין בכוח אף אחד לדעת את הענינים של פרנסה. ומה שכתוב בישעיה:

"יועץ וְחָכֵם חֲרָשִׁים", – הרי שחכם (בחכמת התורה) הוא גם "יועץ", מונח שמשתמשים בו על נתינת עצה בענינים גשמיים, וכן מה שאמר רבותינו ז"ל: – בנוגע למי שעוסק בתורה לשמה: "וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה" – הרי מובן מהפסוק וממאמר רבותינו ז"ל שתלמיד חכם הלומד תורה יש בכוחו לתת עצות, הֵינּוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה, – דוקא, הַנִּקְרָא "תוֹשִׁיָּה"¹⁰, – וא"כ "עצה ותושיה" היינו – עצות בעניני תורה, כמאמר רבותינו ז"ל: "יועץ" – "זה שיודע לעבר שנים" – על ידי הוספת חודש לשנה, חודש אדר, ולקבוע חדשים – מתי ראש חודש, כו', שסוד העיבור – לעבר שנים וחדשים, קרוי 'עצה' ו'סוד' בלשון תורה, כדאיתא – כפי שהגמרא אומרת בסנהדרין דף פז, ע"ן שם בפרוש רש"י: – שם כתוב במפורש ש"יועץ" ו"עצה" קשורים בסוד העיבור.

בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות" וזמני הנסיעה אליו, והוא גזור "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה. אולם, כדאי לציין, שהחסידים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו רואים "מעשה רב" שאכן שואלים מהרביים עצות בענינים גשמיים, והרביים עונים – הרי זה מפני שרבנו הזקן בעצמו "התיר" זאת ברשימה שכתב "קרוב לזמן הסתלקותו" (נדפסה ב"אגרות קודש" שם,

סימן סה), אודות המעלה של "קרוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב וכו'".

אהובי אחי ורעיי! מאהבה מסותרת – בא אני אליכם ב-תוכחת מגולה, לכו נא ונוכחה! – בואו ונדבר בינו. זכרו ימות עולם, בינו שנות דור ודור, ההיתה כזאת מימות עולם, ואיה איפוא מצאתם מנהג זה – שיפרשו להלן, באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים, להיות מנהג ותיקון לשאל בעצה גשמיות, כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי, אף – לא, לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים, אשר כל רו לא אנס להו, – ששום סוד לא נעלם מהם, ונהירין להון שבילין דרקייע. – והיו בהירים ומאירים להם הדרכים שבשמים, ב"אם לנביאים ממש, אשר היו לפנים בישראל, כשמואל

1. שבת י, א. 2. ראה חולין נט, א. 3. ראה ברכות נח, ב. 4. שמואל א' פרק ט. 5. קהלת ט, יא. 6. ברכות לג, ב. 7. פסחים נד, ב. 8, ג. 9. אבות רפ"ו. 10. סנהדרין כו, ב. ובכ"מ.

~ יום רביעי י"ד תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלד, אך האמת אניד... עד עמ' 268, יאהב ה' וכו':

הטעם שהקדוש-ברוך-הוא נותן יסורים, ואיך יש להתייחס על-פי תורה לבעיות החיים הגשמיים – אם הדרך היא לא לבקש עצות על כך אצל תלמידי חכמים וצדיקים? ממשיך רבנו הזקן ומסביר: אלה המתהלכים לבקש עצות איך להיפטר

מהצרות הגשמיות, אין דרכם הדרך הנכונה על-

פי תורה. שכן, בעשותם כך – ולא שעו אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף, לקבל תוכחתו

באהבה, "פי – הרי, דוקא את אשר יאהב ה' וכו'": – יוכיח¹² – מכאן, שבמקום להתהלך ולחפש עצות איך להיפטר מעונשים

גשמיים, על האדם לחזור בתשובה, שהרי העונשים סימן הם שהקדוש-ברוך-הוא רוצה שאותו יהודי יעשה תשובה, ויתירה מזו, על יהודי להיות שבע רצון מכך, שכן יש לו הזכות, שדוקא אותו בחר ה' לעוררו לתשובה, כביטוי לאהבתו המיוחדת של הקדוש-ברוך-הוא אליו.

אך האמת אניד לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת השורה, והנה היא – האהבה היא כסות עינים שלא לראות האמת, מרב אהבתם לחיי הגוף – שבגלל כך באים חסידים לבקש עצות בעינים גשמיים, כפי שיפרש

להלן; בינתיים מציין רבנו הזקן, שלא מדובר

כאן חסו-שולום על אהבת הגוף סתם, אלא הכוונה היא אכן: לשם שמים, – רוצים בחיי גוף טובים, לשם שמים, לעבד בו – עם הגוף, את ה', ברשפי אש ושלחבת גדולה מאהבת נפשם את ה', – הרי למרות שזה אכן לשם שמים, אך כיוון שהם כל כך

שקועים בזה, עד שיש להם גם אהבה לחיי הגוף, אהבה כזו המפריעה לסדר, הרי במילא – ועל פן היטב תרה להם בצער הגוף חסו-שולום ה' ירחם, ואין יכולין לקבל כלל, – צער ויסורים, עד ש – הצער מעבירים על דעתם, לכתת רגליהם מעיר לעיר, לשאל עצות מרחוק, – מהו אכן

אגרת הקדש

אך האמת אניד לשומעים לי כי אהבה מקלקלת השורה והנה היא כסות עינים שלא לראות האמת מרוב אהבתם לחיי הגוף לש"ש לעבוד בו את ה' ברשפי אש ושלחבת גדולה מאהבת נפשם את ה' וע"כ היטב חרה להם בצער הגוף ח"ו ה' ירחם ואין יכולין לקבל כלל עד שמעבירים על דעתם לכתת רגליהם מעיר לעיר לשאול עצות מרחוק ולא שעו אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף לקבל תוכחתו באהבה כי את אשר יאהב ה' וכו':

~ יום חמישי ט"ו תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 268, וכמו אב רחמן... עד עמ' קלה, הריני נס"ו:

הוא אכן רחמן וצדיק וחכם, אבל לא חסיד, כי חסיד אינו מכה! על-כל-פנים רואים אנו, שאם הבן הוא חכם – לא ינוס לחפש לו עזרה או מליץ ישר, רק להיות "ישר יחזו פנימו" – לא עם העורף שלו, אלא עם הפנים שלו, עם אביו – פנים

בפנים, – פנים כנגד פנים, לסבל הכאותיו באהבה, לשוב לו כל הימים. והנה, למעלה בחינת "פנים" – שלמדנו לעיל, שמצדו של יהודי צריך להיות ללמעלה האופן והבחינה

וכמו אב רחמן חכם וצדיק המכה בנו, שאין לבן חכם להפך עורף לנוס, למצוא לו עזרה, או אפלו – לא, מליץ ישר, לפני אביו הרחמן והצדיק והסיד, – הרבי הרי"צ נ"ע העיר באחת משיחותיו¹³: כשרבנו הזקן מדבר בפעם

הראשונה אודות אב המעניש את בנו ומכה אותו, אין הוא משתמש בתואר "חסיד", ורק לאחר מכן, כשהוא מדבר אודות "מליץ ישר", שם הוא משתמש בתואר זה. שכן, אב המכה את בנו,

אגרת הקדש

וכמו אב רחמן חכם וצדיק המכה בנו שאין לבן חכם להפוך עורף לנוס למצוא לו עזרה או אפילו מליץ ישר לפני אביו הרחמן והצדיק והסיד רק להיות ישר יחזו פנימו עם אביו פנים בפנים לסבול הכאותיו באהבה לשוב לו כל הימים. והנה למעלה בחי' פנים הוא הרצון והחשק אשר אבינו

11. ב"ר פני"ה, ח. 12. משלי ג, יב. 13. ראה סה"ש תש"ד ע' 15.

הפנימי של הקדוש ברוך הוא. וְכִּי הוּא פֶּאֶדֶם, הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק – הרצון הפנימי של האדם, הוּא בְּחִינַת "פְּנִים", – וכשאומרים שצריך להיות "פנים בפנים" מהאדם להקדוש ברוך-הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק (ברצון פנימי) מה שניתן לו מה"פנים"

שלמעלה (מהפנימיות ובעניינו שלמעלה), הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש ברוך-הוא (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. וְאִם אֵינוּ מְקַבְּלִים – את התוכחה, פֶּאֶדֶם וְרָצוֹן – פֶּאֶלוּ הוֹפֵךְ עֶרְפָּה וְאַחֲזָר, חֶסֶד וְשָׁלוֹם.

וְעֵצָה הַעֲוֵצָה לְקַבֵּל – היסורים, – שיהיה בכוחו של אדם לקבל את היסורים באהבה, היא עֵצַת ה' בְּפִי חֲכָמֵינוּ וְז'ל: "לְפִשְׁפֹּשׁ בְּמַעֲשָׂיו", – כפי שהגמרא¹⁵ אומרת: "אם רואה אדם שיסורין

באין עליו יפשפש במעשיו", אחרי אלה ממעשיו שיש לעשות תשובה עליהם, ויעשה תשובה, וימצא לו עֲוֹנוֹת הַצְּרִיבִין מְרוּק יְסוּרִים, וְיִרְאֶה לְעֵין גְּדֹל אַהְבָּתוֹ – של הקדוש ברוך הוא, אֱלֹהֵינוּ, – אהבה מְקַלְקֶלֶת הַשּׁוֹרָה, כְּמִשְׁלַל מִלֶּךְ גְּדוֹל וְנִרְאָה רְחוּץ בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ צוֹאֵת בְּנוֹ יְחִידוֹ, מֵרֶבֶב¹⁶ אַהְבָּתוֹ, – לבנו, שהרי זו חריגה מהסדר, שאכן המלך עצמו רוחץ ומנקה את הצואה, רק אהבתו הרבה של המלך אל בנו יחידו מקלקלת את השורה, שהוא עצמו רוחץ את צואתו. כך יש לראות אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-הוא אליו – בנקותו עוונותיו על ידי יסורים. כְּמוֹ שֶׁקָּטוּב¹⁷: "אִם רָחֵץ ה' צוֹאֵת בְּנוֹת צִיּוֹן בּוֹ, בְּרוּחַ מִשְׁפָּט¹⁸ בּוֹ"¹⁹. וְכַמּוֹס²⁰ הַפְּנִים אֶל פְּנִים, – כשמתחילים עם הפנים במים, משתקפים במים אותם פנים, כך הרי גם לב האדם לאדם, לב האדם למטה לאדם העליון – ללמעלה, תְּתַעֲוֶרֶר הָאֲהָבָה פְּלֶב בְּל מִשְׁפִּיל וּמְבִין יְקָר מְהוּת אַהְבָּתוֹ ה' אֶל תַּתְּחוּזֵינוּ, – לאלה הנמצאים בתחתיות העולם הזה, אֲשֶׁר הוּא – אהבתו של הקדוש ברוך

של "ישר יחזו פנימו", ו"פנים בפנים", ההיפך מהחזרת העורף, אלא לחזות באבינו שבשמים פנים אל פנים, הרי הבחינה של "פנים" למעלה הוּא הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק, אֲשֶׁר אֲבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם מִשְׁפִּיעַ לְבָנוֹ כֹּל טוֹב עוֹלָמִים – גם העולם הרוחני וגם העולם הגשמי, וְחַיֵּי נֶפֶשׁ וְנֶגֶף, – הרי כל זה הוא משפיע, פֶּאֶדֶם וְרָצוֹן, חֲשִׁיקָה וְחִפְצָה, עַל-יְדֵי "תּוֹרַת חַיִּים" – שְׁהִיא – התורה היא, רָצוֹנוֹ וְתַבְרָךְ – אֲשֶׁר נִתַּן לָנוּ, – השפעה כזו, שהיא באהבה ורצון וכו', היא הנקראת בחינת "פנים", השפעה הבאה מהפנים ופנימיות הרצון שלמעלה, כְּמוֹ שְׁאֹמְרִים: – בשמונה-עשרה, "כִּי בָּאוּר פְּנִיךָ נִתַּת לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים כּוֹ" – לְעֵשׂוֹת בָּהּ – ועל ידה, רָצוֹנוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמָר: "בָּאוּר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, וְרָצוֹנוֹ בּוֹ"²¹. מה

אגרת הקדש

שבשמים משפיע לבנו כל טוב עולמים וחיי נפש ונוף באהבה ורצון חשיקה וחפיצה ע"י תורת חיים שהיא רצונו ית' אשר נתן לנו כמ"ש כי באור פנד נתת לנו תורת חיים כו' לעשות בה רצונו וע"ז נאמר באור פני מלך חיים ורצונו כו'. משא"כ לעו"ג משפיע חיי גופם שלא ברצון וחשיקה וחפיצה לכך נק' אלהים אחרים שיונקים מבחי' אחוריים וכך הוא באדם הרצון והחשק הוא בחי' פנים ואם אינו מקבל באהבה ורצון כאלו הופך עורף ואחור ח"ו. ועצה היעוצה לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו וימצא לו עונות הצריכין מירוק יסורים ויראה לעין גודל אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו כמ"ש אם רחץ ה' צואת בנות ציון כו' ברוח משפט כו' וכמים הפנים אל פנים תתעורר האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה' אל התחתונים אשר היא יקרה וטובה מכל חיי העולמים

שְׁאֵין-כֵּן לְעוֹבְדֵי גְלוּלִים, – לאומות העולם, מִשְׁפִּיעַ חַיֵּי גּוֹפֶם¹⁴ שְׁלֹא בְּרָצוֹן וְחֲשִׁיקָה וְחִפְצָה, לְכַף נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אַחֲרִים", שְׁיוֹנְקִים – את חיותם, מְבַחֲיִנַת "אַחֲרִים". – לא ברצון הפנימי, אלא ברצון החיצוני, כפי שהוסבר בפרק כ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבשעה שנותנים דבר לידיד, מסתכלים ישר בפניו כשנותנים לו. שכן כיוון שבנפש זה בא מהפנים ומהרצון הפנימי של הנפש, כך גם בגוף מתבטא הדבר על ידי ההסתכלות בו בפנים, ואילו כשנותנים דבר לשונא – מפנים את הפנים ממנו. שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות הרצון הפנימי, מופנים ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני איזה טעם שהוא, אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש, הפנים, הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים מופנים בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן – השפעת חיי הגוף לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים" (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים". על-כּל-פנים יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא ההשפעה הניתנת לבני ישראל ברצון

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג". 15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. "ישעי' ד, ד. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב – את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ד דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם".

הוא, לקבל את היסורים באהבה, אז – **גַם ה' יִתֵּן הַטּוֹב**,²¹ – מה שטוב גם בגלוי, טוב הנראה והנגלה, שרואים בעיני בשר שזה טוב, ויֵאָר פִּנּוּ אֱלֹוֹ, – שהפנים והפנימיות שלמעלה יהיו באופן שיהיו נראים בפנים, וטוב לאדם למטה, **בְּבַחֲנֵית אַהֲבָה מְגֻלָּה, אֲשֶׁר הִיְתָה תְּחִלָּה מְלֻבֶּשֶׁת וּמְסֻתֶרֶת – בְּתוֹכָהּ מְגֻלָּה, –** הבאה מאהבה מסותרת, הרי זה יבוא באהבה גלויה ובחסדים גלויים, ויתמתקו הגבורות בְּשֶׁרֶשֶׁן, – שבשורש הרי הגבורות הן טוב, אלא שהן יורדות למטה בענין של גבורות ויסורים – הרי הגבורות יתמתקו בשרשן, ויתבטלו תדינין נְצַח־סֶלְה־זָעֵד:

הוא, יִקְרָה וְטוֹבָה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָמִים כְּלָם, – העולמות הרוחניים והגשמיים, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב²²: "מִה יִקְרַח חֶסֶד וְכוּ'", – וכן כתוב²³: "כִּי טוֹב חֶסֶד מִחַיִּים כּוּ", כִּי חֶסֶד שֶׁהוּא פְּחִינַת אַהֲבָה, – פנימיות חסד היא אהבה, "אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד", מאהבה בא חסד, הוא 'חַיֵּי חַיִּים' שֶׁכָּבֵל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים: – בשמונה עשרה, "מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד". – הרי שחסד ואהבה הם המזון והחיים של החיים. וְאֵז – כשיבין את אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-הוא אליו, המתבטאת ביסורים – וזה יעורר בו אהבה להקדוש-ברוך-

אגרת הקדש

כולם כמו"ש מה יקר חסדך וכו' כי טוב חסדך מחיים כו' כי החסד שהוא בחי' אהבה הוא חיי החיים שבכל העולמות כמו"ש מכלכל חיים בחסד ואז גם ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה אשר היתה תחלה מלוכשת ומסותרת בתוכחה מגולה ויתמתקו הגבורות בשרשן ויתבטלו הדינין נס"ו:

~ יום שישי ט"ז תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלה, אהובי אחי... עד עמ' 270, או"נ מלו"נ:

אֲשֶׁר בְּלִבִּי. אֵךְ בְּקִצְרָה בָּאתִי, בְּמוֹכִיר וּמְחִיר עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת כְּכֹל, – על אותם דברים שרבונו הזקן כבר עורר אליהם, וּבְפֶרֶט אֶל הַמַּתְנַדְבִּים בְּעַם, – המקריבים עצמם, מרצונם החופשי, בענין עבודת התפלה – שעבודת התפלה תהיה הרבה יותר מאשר הסדר הרגיל בזה, לְעַמֵּד עַל הָעֲבוּדָה זֶה תְּפִלָּה, – כפי שחכמינו ד"ל אומרים²⁴: "איזו היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפלה", שהתפלה נקראת עבודה שבלב – עבודה שבלב ועם הלב, בְּקוֹל רֶם, –

האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקודש" (הוספת כ"ק רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה"ק - ראה בהרשימה הדרפוסים), כהוספה לאגרת הקודש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא נראה הקשר בינה לבין האגרת הקודמת. פרט לכך, שבחלק "אגרת הקודש" סימן כ"ב, שלא נדפס כאן (ב"אגרת הקודש") מתאונן רבנו הזקן על ששאלת עצות בענינים גשמיים מעסיק אותו רבות – אולי יש לכך שייכות לחלק הבא של האגרת, שם הוא גם

אגרת הקדש

אהובי אחי ורעיי מגודל טרדתי אשר הקיפו עלי יחד וסבוני כמים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו. לא אוכל משא לאמר עם הספר כל אשר בלבבי. אך בקצרה באתי כמוכיר ומחזיר על הראשונות בכלל ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד על העבודה זו תפלה בקול רם להתחזק מאד בכל עז ותעצמות נגד כל מונע מבית ומחוץ ביד חזקה

כן מתאונן על העיסוקים הרבים המקיפים אותו מכל עבר. אַהֲוִבִי, אַחִי וְרַעִי! – כך קורא רבנו הזקן לחסידים אליהם הוא כותב אגרת קודש זו, מְגֻדֵל מִרְדֵּתִי²³ אֲשֶׁר הִקִּיפוּ עָלַי וְחָדָד²⁴ וּסְבוּנֵי כַּמִּים, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תְּמִיד לֹא יִחָשׂוּ – לֹא אוֹכֵל מִלֶּשׁ מִשָּׂא²⁵ לְאֹמֵר עִם הַסֵּפֶר כָּל

21. תהלים לו, ת. 22. שם סג, ד. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לברר ברפוסים – דלכאורה צ"ל טרדתי ל' רבים כהמשך".
24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) – [וכן כמה ל' כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משא, אבל ב"לוח התיקון" תיקן ככפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישעי' מו, ב. 26. תענית ב, א. 27. אדה"ז סק"א ס"ב – ג.

לדבר אודות בין אדם לחבירו – הוא משתמש בלשון דרישה, שלא להשליך דברי אחרים, אשר ערכתי שית, להיות כל איש ישר והולך בתמו, כאשר עשה האלקים את האדם ישר³², ולא לבקש חשבונות רבים³³, מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו, –

שלא לחשוב אודות אדם שני מה הן חשבונותיו וכוונותיו, כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת בשר ודם. – הקדוש-ברוך-הוא יודע הכל, "עלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, יוצרי מעללי איש" – כפי הנוסח בתפלת ראש השנה. ולהאמין באמונה שלימה במצות חז"ל³³: "יהוי שפל רוח בפני כל אדם" בכלל, – בלי יוצא מן הכלל³⁴. פי יציבא מלתא ותקין פתגמא, שפל אחד

מתקן מחבירו, – שכן, אמת הדבר ונכון הביטוי שכל אחד "מתוקן" מחבירו, כל אחד נהיה יותר טוב על ידי חבירו. שכן, לכל אחד מעלתו המיוחדת שאינה בשני, ועל ידי האחדות של כולם יחד מיתוספת לכל אחד המעלה שישנה בשני ואינה בו. על מה שרבנו הזקן אומר כאן "ועוד זאת אדרוש ממעלתכם", אמר כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע באחת משיחותיו הקדושות³⁵, שאין הכוונה שרבנו הזקן כתב זאת אל בני עליה, רבנו הזקן כתב זאת אל חסידים, ופירוש המלים "אדרוש ממעלתכם" הוא, עוררו מעלותיכם. להלן אומר רבנו הזקן: "שלא להשליך דברי אחרים אשר ערכתי שיח" – שלא להשליך דברי אחרים" הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא פנימי (כלומר, שרבנו הזקן פעל בחסידים גם בדרך מקיף וגם בפנימיות), ומה שאומר לאחר מכן: "במצות חכמינו ז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מילתא ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו" – הכוונה בהוספה "כל אחד מתוקן

ומענינים חיצוניים, פִּיךְ חֻזְקָה – כַּמְשַׁמְעוּ, – כפי משמעות הפנימית של הביטוי "ביד חזקה", שהוא "רצון יראיו", אשר למעלה מן החכמה ותבונה אשר נתן ה' בהמה, לדעת לעשות את כל אשר צוה ה' בהשכל ודעת, –

חכמה והבנה אלו העניק הקדוש-ברוך-הוא, שהרי "אתה חונן לאדם דעת" וכו'; אך הרצון שלמעלה מהבנה – זו היא עבודתו של יהודי ירא-שמים להשיג רצון זה על ידי קבלת עול, רק רצון פשוט – רצון מופשט מהציור וההגבלה של הרצון הבא מצד השכל, ו"רוח נדיבה", – להתמסרות עצמית, ככל איש אשר ידבנו לבו לעבד עבודה תמה, – שאין בה שום ענין אחר מלבד רק לעשות נחת רוח ליוצרו. ועל זה – על רצון כזה שלמעלה לגמרי מהבנה, נאמר²⁸:

"כי עם קשה ערף הוא, וסלחת", – כלומר, הסליחה באה, מפני שזה "עם קשה עורף"²⁹, היינו עקשנות ורצון שלמעלה מהבנה – זהו הטעם שיהיה "וסלחת", כי הסליחה היא גִּבּוֹן לְמַעְלָה מִן הַחֻזְקָה, – כשם שבאדם הרצון הפשוט שלו הוא למעלה משכלו וחכמתו – כך למעלה ענין הסליחה הוא למעלה מהחכמה שלמעלה, כי "שאלו לחכמה בכו", – מה יהא דינה של הנפש החוטאת – וענתה חכמה: נפש כי תחטא תישפט ותיענש, ולא שתשובה תכפר ותביא סליחה לחטא, כפי שמוכא בירושלמי³⁰, ומשה רבנו עליו-השלוש בקש מדה פגור מדה³¹, – באותה מדה שהאדם עושה תשובה ברצון שלמעלה מהבנה – כך תומשך לו סליחה ממדריגה שלמעלה מחכמה, משם באה הסליחה, וְיִי לְמַבִּין. ועוד זאת אדרש ממעלתכם, – בתחילה, כשהוא מדבר בניינים שבין אדם למקום, השתמש רבנו הזקן בלשון "כמוזכר ומחזיר על הראשונות", ואילו כעת, כשהוא מתחיל

אגרת הקדש

כמשמעו שהוא רצון יראיו אשר למעלה מן החכמה והתבונה אשר נתן ה' בהמה לדעת לעשות את כל אשר צוה ה' בהשכל ודעת. רק רצון פשוט ורוח נדיבה ככל איש אשר ידבנו לבו לעבוד עבודה תמה לעשות נ"ר ליוצרו. ועז"נ כי עם קשה עורף הוא וסלחת. כי הסליחה היא ג"כ למעלה מן החכמה כי שאלו לחכמה כו' ומשה רבינו ע"ה ביקש מדה כנגד מדה וד"ל. ועוד זאת אדרוש ממעל' שלא להשליך דברי אחרים אשר ערכתי שיח להיות כל איש ישר והולך בתומו כאשר עשה האלקים את האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו. כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה שלימה במצות חז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן מחבירו. וכתוב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים.

28. תשא לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מובן שזהו למעליותא". 30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דב"ר פ"א, ט. 32. ל' הכתוב – קהלת ז, כט. 33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מארז"ל זה בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "בפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסומע"ט וכו' – בזה נוגע התבוננות שתביא לפועל במחדו"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה – ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפור"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל – כלולו כאיש א' ממש, אלא שצריך באווארענען שאם נדמה לו חסרון בפ' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו') כדלקמן) יאמין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה – ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ"י". 35. סה"ש תש"ה ע' 15.

במדריגת "בינוני", הרי איננו בעל-הבית על עצמו שלא יעלה בו הרהור כזה – הרי אם יעלה בו הרהור כזה, **יְהִיפְנֶה מְלַבּוֹ כְּהַנְדִיף עֵשֶׂן, וְכִמוּ מַחֲשַׁבַת עֲבוּדַת-זָרָה מִמֶּשׁ.**⁴⁰ – כך יגרש ממחשבתו כל מחשבה רעה על יהודי שני. **כִּי גְדוּלָה –**

עבירת לשון-הרע כנגד

– העבירות, עֲבוּדַת-זָרָה

וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְכוֹת

דְּמַיִם, – כפי שהגמרא⁴¹

אומרת "כל המספר לשון

הרע מגדיל עוונות כנגד

שלוש עבירות, עבודת-

כוכבים וגילוי עריות

ושפיכות דמים, וְאִם

בְּדַבּוּר כָּף כּוֹ, –

שלשון הרע שקול כנגד

עבודה-זרה, גילוי עריות

ושפיכות דמים, הרי לשון

הרע במחשבה – לחשוב

לשון הרע – גרוע מזה

בהרבה. וְכִבְר נוֹדֵעַ לְכָל

חֶכְם לֵב יִתְרוֹן הַכֶּשֶׁר הַמַּחֲשֶׁבָה עַל הַדְּבָר, –

שהמחשבה פועלת על הנפש יותר מאשר הדיבור, הֵן לְטוֹב

וְהֵן לְמוֹטָב.⁴² – בדברים שהם לא טוב אלא שעליהם להיות

טוב כשמהפכים את הרע לטוב, הרי, גם בעניינים טובים יש

למחשבה – מחשבות טובות – השפעה בנפש יותר מאשר

לדיבור, וגם בעניינים לא טובים, שמחשבות לא טובות יש להן

השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא טובים, שכן מחשבה

היא לבוש המאוחד עם הנפש יותר מאשר דיבור, שלכן

מחשבה ישנה תמיד כשם שהנפש ישנה תמיד, ואילו דיבור

הרי "עת לדבר" ו"עת לחשות מלדבר"⁴³, שכן דיבור אינו

מאוחד כל-כך עם הנפש כמו מחשבה. וְה' הַטוֹב הַמְּכַרְךָ אֶת

עִמּוֹ בְּשָׁלוֹם, יִשִּׁים עֲלֵיכֶם שְׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם, כִּנְפֹשׁ

אוֹהֵב נַפְשָׁם מִלֵּב וְנַפְשׁוֹ:

מחבירו" היא, שעל ידי הזולת נעשה האדם עצמו מתוקן. וְכַתִּיב: – וכתוב³⁶: **"כָּל [אִישׁ] יִשְׂרָאֵל כְּאִישׁ אֶחָד חֲבֵרִים,"** כִּמוּ שְׂאִישׁ אֶחָד מִחֲבָרִים רַבִּים, וְכַהֲפָרְדֵם – אחד מהשני, נוֹגֵעַ בְּלֵב, "כִּי מִמֶּנּוּ תוֹצֵאוֹת חַיִּים," – כך גם, כפי

שרבנו הזקן מסביר

בפרוטרוט באגרת הקודש

סימן ל"א – שפירוד חס-

ושלום בין בני ישראל

נוגע כביכול בשכינה

שהוא ה"לב" של בני

ישראל. אִם-כֵּן אֲנַחְנוּ

הַיּוֹת פְּלִנּוּ כְּאִישׁ אֶחָד

מִמֶּשׁ – תְּכוֹן הָעֲבוּדָה

בְּלֵב, – עבודת התפלה

שהיא – כנזכר לעיל –

"עבודה שבלב", שענינה

לחבר את הנשמה עם

מקורה בשכינה, הרי על-

ידי שבני ישראל הם

באחדות, דבר המביא לאחדות עם השכינה – תביא האחדות

לחיוזקה ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, וּמְלַל הֵן כּוֹ,

– כפי הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לאר", שבשעה שחסרה

האחדות חסוּ-ושלום, חסר ב"עבודה שבלב" בתפלה. וְעַל כֵּן

– ולכן, נִאמַר³⁸: "וּלְעֵבְדוֹ – את הקדוש ברוך הוא, שְׂכָם

אֶחָד" הַיְקָא. – כלומר, באותה כוונה, מתי הוא הענין האמיתי

של "לעבדו"? – כשזה "שכם אחד" דוקא, כשכולם הם

באחדות. וְעַל כֵּן – ולכן, אֶהוּבֵי יְדִידֵי, – אומר רבנו הזקן

לחסידים, נָא וְנָא לְטָרַח כָּכָל לֵב וְנַפְשׁ לְתַקַּע אֶהֱבַת

רַעְהוּ בְּלִבּוֹ, "וְאִישׁ אֶת רַעַת רַעְהוּ אֵל תַּחֲשַׁבוּ בְּלִבְכֶּם"

בְּתִיב³⁹, וְלֹא תַעֲלֶה עַל לֵב לְעוֹלָם, – לא רק שלא לחשוב,

שמשמעותו יכולה להיות מחשבה ממש, כִּי־אִם גַּם שֶׁלֹּא יַעֲלֶה

על הלב אף פעם, וְאִם תַּעֲלֶה – שאדם סתם, גם מי שהוא

~ שבת קודש י"ז תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 270, כג. בנוירת... עד עמ' קלו, אליהם כלל.

בבני ישראל בשעה שהם לומדים תורה בציבור, זוהי מדריגת השכינה שקבלתה בגילוי בתור שכר יכולים רק בעולם הבא, אך בדרך השראה, היא שורה על ובתוך בני ישראל בשעה שלומדים תורה בציבור.

כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו הזקן, לעשות קביעות בלימוד "עין יעקב" ברבים בין מנחה למעריב, וכן בהלכה למעשה ב'שולחן ערוך', ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלאה והגדלות העצומות בהשראת השכינה ששורה

36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני' ג, ט. 39. זכרי' ח, יז. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז נענשין (קדושין מ, א).". 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' 'למוטב' – ב'לקו"ט (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת ג, ד.

העדה – למדים מכך שדבר שבקדושה הוא בעשרה יהודים דוקא. באחת משיחותיו הקדושות¹² מעיר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, מדוע ענין זה ש"עדה" הכוונה לעשרה, למדו רבותינו ז"ל מה"תוך" של העדה הרעה של המרגלים, עליהם כתוב¹⁴ "הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת?" והוא אומר שם, שמשם רבנו הזהיר "הבדלו" על המקיף של הרע, שכן את הפנימי היה בכוחו לתקן, במילא יש לומר שגם בקדושה הכוונה כאן למקיף של קדושה, כלומר שבעדה של עשרה מיתוסף אור מקיף של קדושה המובדל לגמרי מהאור השורה על פחות מעשרה. ועל זה – על ההשראה של קדושה הנמשכת על-ידי עסק התורה והמצוות בעשרה, נאמר¹³: "בְּקִרְבְּךָ קְדוּשָׁה" – שבחינת

"קדוש" שבעצם היא קדוש ומובדל – נמשכת "בקרבתך", בפנימיות, בבני ישראל. וכפי שמפרש בשיחה הקדושה האמורה, שלעיל מדובר כשהאור נמשך בבחינה של מקיף, ועתה כשהוא מביא את הפסוק "בקרבתך קדוש" הכוונה היא כפי שהמקיף נמשך בפנימיות, ו"אין דבר שבקרבתך בפיחות מעשרה". – כפי שהגמרא אומרת שם בברכות, כנוכר לעיל, הרי, כדי שיהיה "בקרבתך קדוש" הרי זה דוקא על-ידי לימוד התורה בעשרה. ומשום הכי נמי, אצטריך להו לרז"ל למילף מקרא: "מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה בלבו" – ולכן צריכים גם חכמינו ז"ל ללמוד מפסוק מהיכן יודעים אנו שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה – קובע לו השי"ת שכן, כפי שהמשנה למדה זאת באבות¹⁴ מהפסוק¹⁵ "ישב בדר וידום כי נטל עליו", צריכים רבותינו ז"ל לימוד מיוחד על כך. ואף גם זאת, לא מצאו לו סמך מן המקרא אלא לקביעת שכן בלבד, ליחיד לפי ערכו לפי אחר: ולפי' ערך המרבים, – אם היחיד הוא חלק ממרובים יותר אך פחות מעשרה – מקבל כל אחד מהם את השכר לפי ערך המרובים המשתתפים בזה. בהתאם לגירסא "לפי ערך" הכוונה היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך שיוצא בחלקו

"בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין", – בגזירת המלאכים נאמרים הדברים, ובמאמר המלאכים הנקראים "קדישין" (קדושים). זהו לשון הפסוק¹ שחכמינו ז"ל² (ורבנו הזקן כאן) משתמשים בה על תלמידי חכמים שהם כמלאכי

השרת³, שחכמי המשנה שהם כמלאכים אמרו כך, חכמי המשנה עליהם השלום, שישנו במשנתם⁴: "עשרה שיושבו ועוסקין בתורה – שכינה שרויה ביניהם", – זה ענין גבוה יותר מאשר הענין של "אכל בי עשרה שכינתא שריא"⁵, על כל עשרה יהודים הנמצאים יחד במקום אחד שורה שכינה – שכן, אותה השראת השכינה היא רק עליהם, בבחינת מקיף, כפי שאומר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" סוף פרק י"א,

אך כשעשרה יהודים לומדים תורה ביחד – שורה השכינה "ביניהם", בפנימיות, כי זה כל האדם. – כפי שהגמרא מפרשת בברכות⁶ את הפסוק⁷: "כי זה כל האדם": "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה", ואף גם זאת היתה כל ירידתו בעולם הזה – ירידת הנשמה ממדריגתה הגבוהה לעולם זה – הרי תכלית ירידה זו היא לצרף עליה זו, – שהנשמה מתעלית על-ידי לימוד תורה בציבור, אשר אין עליה למעלה הימנה. – כלומר, העליה שבגללה היתה ירידת הנשמה, נעשית לא רק אחרי הירידה, כשהנשמה עוזבת את הגוף, אלא בעוד הנשמה היא בגוף, ישנה כבר עליה שגבוה ממנה אי אפשר להיות כלל בענין השראת השכינה – שנעשה ביהודי על-ידי לימוד התורה ברבים, כי שכינת עוין אשר נגבהי מרומים, והשמים ושמי השמים לא יכלכלו אימתה – תשכן ותתגדל בתוך בני ישראל, כמו שפיתוב⁸: "כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל" – על-ידי עסק התורה והמצוות בעשרה דוקא, – עשרה יהודים הם "עדה" ו"ציבור", כמו שאמרו רז"ל⁹: "אתיא תוף תוף כו". – למדים גזירה-שוה מ"תוך" תוך, כתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל¹⁰, ובמרגלים שהיו עשרה כתוב¹¹ "מתוך

1. דניאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י שם, עיי"ש". 4. אבות פ"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לד. 9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא. 12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו. 14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח.

בתור חלק מהמרוכבים, ובהתאם לגירסא "ולפי ערך", בוא"ו, הקדוֹש־שְׁרֹדֶה־הוא¹⁶ – אֵין לוֹ עֵרֶךְ אֱלֵיהֶם כָּלָל. –
 הכוונה היא, שככל שהיחידים מרובים יותר כך גדל שכרו של כל יחיד לעצמו. אָבֵל לְעֵינָיו הַשְּׂרָאָת קְדֻשָּׁת

אגרת הקדש

אבל לענין השראת קדושת הקב"ה אין לו ערך אליהם כלל

הקדושה הנמשכת על ידי לימוד התורה של יחידים, אין לה שום ערך לקדושה הנמשכת מלימוד התורה של ציבור,

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שרוי' ביניהם. וי"ל ע"פ משנ"ת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א. במגן אבות סוף ח"ו 1) גירסא אחרת באגה"ק זו. 2) ע"פ הבי' שם (כנראה לקוח מהצ"צ) – יש לתרץ הנ"ל". ראה גם תניא מהדו"ק ע' רסא הערה 13 שורה 48.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו כותב ראשי פרקים מאשר עבר עליו ובעיקר לאחרונה מפשיטת הרגל של אחת הפירמעס וכו'

והנה פשוט אשר אין כל מקום ליאוש ח"ו ובפרט לאנשי דורנו זה אשר נשארנו כאודים מוצלים מאש ע"י נסי השי"ת בגלוי ממש, שע"י נתחזקה בשכלו של כל אחד יותר וביותר האמת המוחלטות אשר ממנו - השי"ת - לא יבצר כל דבר, אלא שרצה בורא העולם שיעשו כלים בדרך הטבע, ואז שולח ברכתו והצלחתו גם למעלה מדרך הטבע, וכמה שכתוב וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, אשר עפ"י עצתי שישתדל בעניני מסחר או משרה דוקא באם תהי' בסוג שיכול לנצל כשרונותיו או ידיעותיו, ויעשה זה מתוך חוזק הבטחון,

וכיון שעפ"י הנ"ל אין זה אלא כלי מובן שעליו להוסיף בעניני תורה ומצות, ויוסיף השי"ת נותן התורה והמצוה בברכותיו בהמצטרך לו, ובזה גם החלטתו להפריש יותר מעט ממעשר מהרווחים שלו לצדקה, ומה טוב שיתן מיד איזה סכום ע"ח הרווחים שימציא לו השי"ת בקרוב והרי זה משמש הוכחה על בטחונו בהזן ומפרנס לכל.

ע"פ המבואר בכ"מ, מזמנים המסוגלים לנתינת צדקה הוא בכל יום חול לפני תפלת הבקר.

בטח יודע משלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבגי"מ זי"ע, בחומש תהלים ותניא הידועים ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

לוח היום יום ...

<p>ה'תש"ד</p>	<p>יא תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: כא. אד"ש . . . 266 בכל יום.</p>	<p>יום ראשון</p>	<p>יום ראשון</p>
<p>במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אליו לא למדותיו, דער פרדס זאגט אליו איז אורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות, דער רבי דער בעש"ט זאגט אליו איז דער אלקות וואָס אין כלים דע"ס דאצילות, דער פירוש הפשוט איז: אליו עצמות א"ס וואָס עס איז בא יעדען פשוט'ן אידען בידיעה עצמית דורך אמונה פשוטה, און דאָס איז קרובים אליו און בכל קראנו אליו עצמות א"ס און עצמות הנשמה, תפלה באמונה פשוטה איז מחבר עצמות הנשמה מיט עצמות א"ס, אז עצמות א"ס זאָל זיין דער רופא חולים און מברך השנים.</p>			
<p>— תרגום —</p>			
<p>במוצאי יום הכפורים תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – על פסוק "מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו", אליו לא למדותיו. ה'פרדס' אומר: "אליו" הם האורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות; הרבי הבעל-שם-טוב אומר: "אליו" הוא האלקות שבכלים דע"ס ספירות דאצילות; הפרוש הפשוט הוא: "אליו" – עצמות אין-סוף שבידיעה עצמית של כל יהודי פשוט – על ידי אמונה פשוטה – וזהו קרובים אליו, ו'בכל קראנו אליו' – עצמות אין-סוף ועצמות הנשמה; תפלה באמונה פשוטה מחברת את עצמות הנשמה עם עצמות אין-סוף, שעצמות אין-סוף יהיה הרופא חולים ומברך השנים.</p>			
<p>ה'תש"ד</p>	<p>יב תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י. תהלים: ס"סח. תניא: אך גם . . . יבא שילה</p>	<p>יום שני</p>	<p>יום שני</p>
<p>ברית בריתתה לתעמולה ועבודה במועצות חכמה ובקרוב הדעת שאינה חוזרת ריקם.</p>			
<p>ה'תש"ד</p>	<p>יג תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: כב. אהובי . . . בפירש"י.</p>	<p>יום שלישי</p>	<p>יום שלישי</p>
<p>הסתלקות אדמו"ר מהר"ש – תרמ"ג – ומנוחתו כבוד בליובאוויטש.</p>			

תחלת אגרת סימן כב וסופה - לא בא בדפוס באגרת הקדש. (נדפס בקובץ 'התמים' חוברת שניה).

יום רביעי	יום רביעי	יד תשרי, ערב חה"ס	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תנאי: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.</p> <p>ערוב תבשילין. אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאיין-כן בהנסיים. מהדרים לאגוד הלולב בספה ובערב יום-טוב. על הלולב שתי פריכות - ומשתדלים ששתייהם תהיינה מכסות בהנסיים וערבות, גם פריכה העליונה במעט על-כל-פנים - ומלבד זה שלש פריכות שבהם אוגד ההנסיים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.</p>			

יום חמישי	יום חמישי	טו תשרי, א דחג הסוכות	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תנאי: וכמו אב . . . הדינין נס"ו.</p> <p>בשנותנים הדי' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להתזיר, ובפרט ביום ראשון. והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] שיתחילו ברכת שיהינה כשהלולב בידו אחת והאתרוג בשניה. הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענא-רבה. גם ביום מברכים "לישב בספה" אחר קדוש ולא אחר המוציא. ההנהגה בעת ברכת פהנים (פנזפר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על-ידינו שרובנו הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם תתנתו תחת טליתו לנשיאת פנים.</p>			

יום שישי	יום שישי	טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]	ה'תש"ד
<p>בקדוש הלילה: שיהינה, ואתרפך לישב בספה. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו. שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תנאי: אהובי . . . או"נ מלו"נ.</p> <p>הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם ושאתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.</p>			

תרגום

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הנקן] בפעם הששית את [המאמר] "ושאתם מים" - הראשון - שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי סכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין-סוף, הסוף הוא שמשח כבוא, שנעוץ תחלתן בסופן.

שבת
קודש

שבת

יז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצלה.

שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך - אומרים בלחש. במוסף - "ומנחתם ונסכיהם" אחרי פסוקי כל יום ויום. בשבת אין אומרים הושענות.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג-פו.

תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על-ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" - התקשרות הנשמה באלקות, ועל-ידי-זה - "טוענת עלך" - בקיום התורה ומצות במסירת נפש, הנה - "יחידה ליחדך" - שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, על-ידי התגלות זו נהפך יחידה שבנפש בהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולאן שוין אצלו בהשואה אמיתית, פי נלקח ממנו התענוג וטוב טעם שפענינים הגשמיים.

אגרות קודש

בי"ח, כ"ט תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

האברך וי"ח אי"א עוסק בצ"צ אהרן שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ח אלול, וט' תשרי ע"ש המזכירות, ולפלא שצריך הי' לעורר ע"ד הקישור עם מר... שי' ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא לא יהי' צריך באתערותא מבחוץ בהנוגע לזה וכיו"ב, שאר תלמידי אהלי"י אשר במעלבורן בעבר, ומהנכון הי' שמי מהם יתענין למצוא הכתבת של כל התלמידים בעבר, ולשלוח להם שנה טובה מכתבי התעוררות מכתבים ליום טוב וכיו"ב וכו' ורואים במוחש שתועלת בזה בשביל המעוררם וגם בשביל המקבלים הן ברוחניות והן בגשמיות, ובנדון דידן תהי' ג"כ תועלת להשיבה בעניני הכספים.

בהנוגע לשאלתו שאין יודע ברור למי לשלוח וכו' ולכן עושה בזה ברפיון, הנה לפלא הספק בזה, כי במקום שאין ברור מובן ששולחים למחלקה מרכזית והיא ממציאה להשייך לזה, שבנדון דידן זוהי המזכירות.

בודאי ניצלו ימי תשרי בכל זמני שמחתנו ביחוד להפצת המעינות, ואחכה לבשו"ט ומפורטות.

בברכה.

נתעכב השילוח ונתקבל מכ' מאי מ"ח, ות"ח.

מזכיר ע"ד מעדשישען (Magician) - ולהבא בטח יבררו מקודם עם זהו באופן המותר ע"פ שו"ע יו"ד סקעי"ט.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"א תשרי ~

מתי אין 'צמיד פתיל' מציל?

פתוח לאהל המת ואינו סתום".
והקשה הראב"ד:

א. אם ה'מניקית' פתוחה לאוהל המת, הרי אין החבית אטומה, ונכנסת אליה טומאה דרך חלל ה'מניקית', ומדוע המשקים והחבית טהורים? ב. לאידך, אם ה'מניקית' היא של חרס, מדוע היא טמאה והרי זו שפופרת שאין לה בית קיבול וכלי חרס שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה (הל' כלים פ"א ה"ח)?

ומבאר ה'כסף משנה':

קצה ה'מניקית' היוצא מהחבית מתעקם וסותם את החבית שלא תיכנס בה הטומאה, אך ה'מניקית' עצמה מקבלת טומאה כי במקום העיקום נוצר בית קיבול שבו מצטבר מעט משקה.

וה'מים טהורים' (על המשנה בכלים שם) פירש שה'מניקית' היא בדוגמת 'טיטרוס' (הל' כלים פי"ח ה"ו) היינו שפופרת שכאשר סותם באצבע פתח אחד, אין המים יוצאים מהפתח השני, וכשמסיר אצבעו המים נוטפים החוצה, וזה בית הקיבול שלה ולכן מקבלת טומאה.

הלכות טומאת מת פרק כב, הלכה ז: חבית שהיא מלאה משקין מהוריו, ומניקות [שפופרת] של חרש בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל, ונתונה באהל המת – החבית והמשקין מהוריו, והמניקית טמאה – מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת, והקצה השני פתוח לאהל המת, ואינו סתום.

מקור ההלכה הוא במשנה (כלים פ"ט מ"ב), ופירושה הר"ש והרא"ש: חבית של חרס הנמצאת באוהל המת ומלאה משקים, ובתוך החבית נמצאת גם שפופרת (מניקית) של חתכת בה שואבים את המשקה מהחבית, והחבית מוקפת 'צמיד פתיל' (מכסה צמוד) – החבית והמשקים טהורים כי ה'צמיד פתיל' מציל מן הטומאה, אבל ה'מניקית' טמאה. ואף שהחבית מוקפת 'צמיד פתיל', אין היא ניצלת כי גזרו חכמים על כלי מתכת שיש להם טהרה במקוה שיקבלו טומאה (ראה להלן פכ"ג ה"א).

אבל הרמב"ם מפרש שה'מניקית' היא של חרס, ואף שכלי חרס כן ניצלים ב'צמיד פתיל' הרי היא טמאה, כי אמנם קצה האחד של השפופרת הוא בתוך החבית, אבל "הקצה השני

~ יום שני י"ב תשרי ~

מתי נחשב העובר כילוד?

יוציא הוולד ראשו חוץ לפרוודור" פירוש הדבר שהעובר נחשב כילוד רק בצאתו ל'בית החיצון' שמחוץ לפרוודור הרחם.

והנה, בגמרא (נדה מב, ב) הובאו דברי רבי אושעיה גם לענין טומאת יולדת – שאם הולד הוציא ראשו חוץ ל'פרוודור', הרי אף שעדיין לא יצא החוצה, נחשב כילוד והאם טמאה טומאת לידה.

ומדייקים התוספות (שם ד"ה שהוציא) שהדברים אמורים דווקא חוץ לפרוודור, אבל ב'פרוודור' עצמו טהורה ועדיין אין הוולד נחשב כילוד. ולפי זה הקשו מדברי הגמרא (שם יז, ב) "דם הנמצא בפרוודור ספקו טמא", והרי הגמרא משווה שם דם נדה ללידה? ולכן חילקו בין דם נדה הנמצא ב'פרוודור' ספקו טמא, ללידה שהיא רק כאשר הוולד הוציא ראשו חוץ ל'פרוודור', שלא כמשמעות הגמרא.

הלכות טומאת מת פרק כה, הלכה יב: מת עברה בתוך מעיה, ופשטה תחיה [המילדת] את ידה ונגעה בו – תחיה טמאה שבעה... וטמאת תחיה מדבריהם – גזרה, שמא תגע בו משיצא לפרוודור.

מקור ההלכה הוא בדברי רבי אושעיה (חולין עב, א), שגם לדעת רבי ישמעאל הסובר שעובר מת במעי אמו אינו טמא, אם נגעה בו המילדת – נטמאת, גזירת חכמים שמא יוציא הוולד את ראשו חוץ ל'פרוודור' (המגיע עד פתח בית הרחם) "והרי הוא כילוד ומטמא" (רש"י שם) והמילדת טטעה לחשוב שהיא טהורה כי עדיין לא נולד.

ואדמור"ר הזקן מדייק מלשון הרמב"ם – "שמא תגע בו משיצא לפרוודור" – שגם אם העובר עדיין ברחם, אם הגיע ל'פרוודור' הרי הוא כבר כילוד ומטמא (כי אין העובר מטמא עד שנולד. תוס' שם ד"ה גזירה). ואילו לפי הגרסה שלפנינו, "שמא

לפרוודור' בלבד נחשב העובר כילוד. וגם דם נדה טמא כשיצא לפרוודור'.

אבל לפי גרסת הרמב"ם שטומאת המילדת היא גזירה שמא תיגע בעובר "משיצא לפרוודור" כי אכן ביציאה

(קונטרס אחרון י"ד סי' קפ"ג סק"ג)

~ יום שלישי י"ג תשרי ~

אוהל זרוק חוצץ בפני הטומאה?

לחשוש לקבר התהום בארץ ישראל, ולכן די בחציצה כלשהי וגם 'אוהל זרוק' חוצץ.

ועוד:

'אוהל זרוק' אינו אוהל רק כאשר הוא נישא באויר ("שידה... הפורחין באויר"), אבל אם הוא נגרר על הקרקע, כמו הדלתות שעל גבי השוורים, דינו כאוהל קבוע וחוצץ.

ובספר 'מים שטורים' (פרה פ"ז מ"ב, חר"נ א) מתרץ:

בדבריו ש'אוהל זרוק' אינו אוהל, אין כוונת הרמב"ם שכל דבר נייד אינו חוצץ כאוהל או שאינו מביא את הטומאה כאוהל, כי הניידות איננה מניעה לחציצה בפני הטומאה או להבאת הטומאה. אלא הכוונה ש'אוהל זרוק' המיטלטל ממקום למקום אינו נחשב אוהל אלא כלי, ו"הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל הפורחין באויר – טמא" (הל' טו"מ שם), כי מאחר שנחשבים ככלים, מקבלים טומאה ואינם חוצצים בפני טומאת ארץ העמים, כי כלי טמא אינו חוצץ, אבל הדלתות שעל גבי השוורים הם פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה ולכן חוצצות בפני הטומאה אף שהן ניידות.

הלכות פרה אדומה פרק ב, הלכה ז: **וּבְשִׁירְצוֹ לְחֹזֶת עַל הַכֶּהֱן הַשּׁוֹרֵת, מִבְּיַד שְׁוֹרִים... וּמִנִּיחֵין עַל גַּבֵּיהֶן דְּלָתוֹת, וְיוֹשְׁבֵין הַתֵּינִיקוֹת עַל גַּבֵּי הַדְּלָתוֹת, כִּדִּי שִׁתְּתָה אֶהֱל מִכְּדִיל בֵּינֵם לְבֵין הָאָרֶץ, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם.**

והקשו התוספות (סוכה כא, א, ד"ה ועל): אם 'אוהל זרוק' אינו נחשב אוהל, איך יכולות הדלתות שעל גבי השוורים לחוצץ בפני הטומאה? ותירצו שהסובר ש'אוהל זרוק' אינו אוהל יסבור שלא הביאו דלתות אלא רק שוורים, ובעלי-חיים נחשבים כאוהל (בגמרא מהפסוק "בעצמות וגידים תסוככני").

והקשה ה'משנה למלך' (הל' טו"מ פ"א ה"א):

הרמב"ם כאן כתב שהביאו שוורים והניחו על גביהם דלתות, ומכל מקום סובר ש'אוהל זרוק' אינו נחשב אוהל (הל' טו"מ פ"א ה"ה). ואם כן תקשה עליו קושיית התוספות מדוע הדלתות חוצצות? ותירץ:

לטהרת פרה אדומה עשו מעלות יתירות ו'הרחקות גדולות הרחיקו מטומאת המת' (לעיל ה"א) אך מעיקר הדין אין

~ יום רביעי י"ד תשרי ~

בין הוצאה להוצאה

את הפר' אין הטומאה חלה אלא כשהונחו מחוץ לעזרה. ולפי זה, הנושאים את הפרה במוטות אל מחוץ לעזרה אינם מטמאים את בגדיהם ברגע היציאה, כאשר הפרה עודנה באוויר, אלא אם כן היא נגרת על הקרקע שאז מיד עם יציאתה היא מונחת על הקרקע (ראה גמרא פסחים פה, ב).

אולם הרמב"ם כתב "נשאום במוטות ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה... אלו שיצאו מטמאין בגדים" ולא כתב שמדובר כשהפרה נגרת על הקרקע, ומשמע שנקט כי דין טומאת בגדים בהוצאת הפרה אינו תלוי בהנחה אלא אף הוצאה לאוויר גורמת טומאה, בשונה מהוצאה בשבת ובקרבן פסח.

ועם החילוק: במלאכות שבת האיסור הוא רק במלאכה המתקימת ולא במלאכה ארעית, ולכן גם בהוצאה האיסור

הלכות פרה אדומה פרה ה, הלכה ה: **מִטְּמְאֵין בְּגָדִים, הַנוֹשְׂאִין פְּרִים וְשְׁעִירִים הַנְּשַׂרְפִּים? מִשִּׁירְצוֹ בְּהֵם חוּץ לְחֹמַת הָעֶזְרָה. נִשְׂאוּם בְּמוֹטוֹת, וַיֵּצְאוּ מִקַּצַּת הַנוֹשְׂאִים חוּץ לְחֹמַת הָעֶזְרָה, וְהִתְחַרְזוּם לֹא יֵצְאוּ – אִלּוּ שִׁירְצוֹ, מִטְּמְאֵין בְּגָדִים; וְאִלּוּ שִׁעְדִין לֹא יֵצְאוּ, אִינֵן מִטְּמְאֵין בְּגָדִים עַד שִׁירְצוֹ.**

איסור הוצאה בשבת מרשות לרשות חל רק כשעוקר את החפץ מהרשות הראשונה ומניחו בקרקע הרשות השנייה, אך אם עבר ברשות השנייה ולא הניח בה, אינו חייב. וכן באיסור הוצאת בשר קרבן הפסח מחוץ לבית ("לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה"), החיוב חל בהנחה מחוץ לבית.

ולפי זה, יש סוברים כי אף לגבי בגדים של המוציא את הפרה והשעירים הנשרפים (שאף בהם נאמרה לשון הוצאה – "הוציא

אדרבה איננה עתידה להישאר שם אלא המצוה היא להוציאה מחוץ לשלוש המחנות, והטומאה חלה בתחילת התהליך, עם היציאה מחוץ לחומת העזרה, ואין טעם לומר שתחול רק אם הונחה שם על גבי הקרקע (אבן האזל, פסולי המוקדשין פ"ט ה"א).

חל רק כשמקום החפץ השתנה בקביעות, וזאת כאשר הונח בקרקע הרשות השנייה ולא כאשר הוא באוויר וכן בקרבן פסח. אך לגבי הוצאת הפרה אין לומר שהטומאה חלה רק כאשר הונחה מחוץ לחומת העזרה באופן של קבע, כי

~ יום חמישי ט"ו תשרי ~

קידוש מי חטאת שנפסל

והשני קידוש לראשון לאחר שהמקדש קיבל שכרו (בכך שהראשון קידש בשבילו). ו"הראשון כשר" – כי בשעה שקידש לשני, המקדש (הראשון) עדיין לא קיבל את שכרו (כי השני עדיין לא קידש בשבילו). והוסיף ה'כסף משנה': אף שלאחר מכן יקבל את שכרו (כשהשני יקדש בשבילו), אין הקידוש נפסל כי בשעת הקידוש לא קיבל כלום.

ומדוע ביאר הרמב"ם ש'השני פסול' משום שקידש תמורת שכר ולא משום שנעשתה מלאכה בשעת הקידוש (כפירוש הראשונים)?

מבאר ה'מוצל מאש' (סי' לח):

לא מסתבר שהפסול בשני הדינים שנשנו במשנה (א). "האומר לחבירו קדש לי ואקדש לך וקדשו זה לזה". ב. "אמר לו מלא לי ואמלא לך ומלא זה לזה" הוא מאותו טעם – 'פסול מלאכה'. ולכן פירש הרמב"ם שהפסול בדין הראשון ("קדש לי ואקדש לך") הוא מטעם 'קידוש בשכר', והחידוש הוא באופן שהשני אמר לראשון 'קדש לי ועדיין לא היו לו מים לראשון, ואמר לו, 'קדש לי וכשיהיו לך מים אקדש לך'. ונמצא שקידוש השני אין בו 'פסול מלאכה' (קודם מילוי המים בכלי אין מלאכה פוסלת) ולכן כתב הרמב"ם ש'השני פסול' כי השני קיבל שכרו כשהראשון קידש בשבילו.

הלכות פרה אדומה פרק ה, הלכה ו: **הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'קִדַּשׁ לִי וְאֶקְדַּשׁ לְךָ, וְקִדְשׁוֹ זֶה לְזֶה – הָרִאשׁוֹן בְּשֵׁר וְהַשֵּׁנִי פְסוּל, שֶׁהָרִי קִדַּשׁ בְּשֶׁכֶר. אָמַר לוֹ: 'מֵלֵא לִי וְאִמְלֵא לְךָ, וּמֵלֵאוֹ זֶה לְזֶה – הָרִאשׁוֹן פְּסוּל; הוֹאִיל וּכְוִנָּתוֹ שִׁמְלֵא לוֹ חֵבְרוֹ חֵלְף מֵלוֹ זֶה, הָרִי זֶה בְּמֵלֵא לוֹ וְלֵאחֶר, שֶׁהֵם פְּסוּלִין. וְהַשֵּׁנִי בְּשֵׁר, שֶׁהַמְלוֹי בְּשֶׁכֶר מֵתָר, וְהָרִי לֹא עָשָׂה מְלָאכָה אַחֵר שְׂמֵלֵא, וְאֵין בְּכּוּנָתוֹ מֵלוֹ אַחֵר.**

ה'קידוש' הוא נתינת אפר החטאת לכלי שמילאוהו מים. ושנינו במשנה (פרה פ"ו מ"ד): שני אנשים שאמרו כל אחד לחברו 'קדש מים שלי ואקדש את שלך' – "הראשון כשר והשני פסול". ופירשו ראשונים (הר"ש והרא"ש): "הראשון כשר" – זה שקידש ראשון לחברו קידושו כשר, כי אף שעשיית מלאכה בשעת הקידוש פוסלת את המים (לעיל פ"ו ה"א) הרי חברו עשה מלאכה (בכך שקידש אחר כך לראשון, והקידוש לאדם אחר נחשב מלאכה) רק לאחר שנתקדשו מימיו, ומשנתקדשו אין המלאכה פוסלת. ואילו "השני פסול" – מה שקידש השני לראשון פסול, כי הראשון עשה מלאכה (כשקידש לשני) לפני שנתקדשו מימיו.

אבל הרמב"ם פירש:

"השני פסול" – כי קידוש תמורת שכר פסול (לעיל פ"ו ה"ב),

~ יום שישי ט"ז תשרי ~

פרה אדומה – שיא הטהרה

דיני הטהרה, וכדי למנוע חשש זה תיקנו בה מעלות וחומרות. וכתב ה'ערוך השולחן העתיד' (הל' פרה סי' ע"ג) עוד טעם, כי מעלות מיוחדות אלו מבטאות את העובדה שמצוה זו חתומה ונעלית משכל האדם עד שאפילו שלמה המלך אמר עליה "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני". ולפי זה, החומרות אינן נובעות מה'חיסרון' שבפרה אדומה ביחס לשאר הקדשים (שכשרה בטבול יום) אלא ממעלתה.

ובכך יש להבין מדוע חילק הרמב"ם את דיני מעלות הפרה לשני מקומות נפרדים: בפרק ב' מנה כמה חומרות

הלכות פרה אדומה פרק יג, הלכה א: **מַעְלוֹת יְתוּרוֹת עָשׂוּ בְּתַהֲרַת הַחֲמֹטָת: שֶׁהָאָדָם הַטהוֹר, אִפְלוּ מִבֵּל לְקַדֵּשׁ, וְעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ – אֵינוֹ מְהוּר לְחֲמֹטָת, וְלֹא לְשַׂרְפָּתָהּ, וְלֹא לְמֵלוֹי הַמִּים, וְלֹא לְקַדְשָׁן.**

את החומרות המיוחדות בטהרת העוסק בפרה, הזכיר הרמב"ם לעיל (פ"ב ה"א): "מעלות יתרות עשו בטהרת פרה אדומה...", וביאר שהטעם לכך הוא משום שבשונה משאר הקדשים, עשיית הפרה כשרה אפילו על ידי 'טבול יום' (שטבל בו ביום מטומאתו) ולכן יש לחשוש שבפרה יבואו לזלזל בשאר

אלא הן מעלות עצמיות, כך גם בנוגע למעלת הפרה הנובעת ממעלתה העצמית (ראה פרוחי שמואל עמ' כ. טעם ודעת עמ' רנו).
וטעם פנימי לכך שלפיה אדומה נדרשת דרגת הטהרה הגבוהה ביותר: כאשר אדם בא לטהר אדם אחר מטומאה, אין די בכך שהוא עצמו נמצא בדרגה טהרה רגילה, אלא עליו להיות בתכלית הטהרה ורק כך יוכל להשפיע על זולתו (לקוטי שיחות ד, עמ' 1060 הע' 25).

הנוגעות לכהן השורף וציין שהטעם הוא כדי שלא יבוא לזלזל בה, כנגד הקולא שאפילו טבול יום כשר, ואילו כאן מנה מעלות נוספות הנוגעות לכל העוסקים בתהליך הכנת המים, ומקור דינים אלו הוא במשנה (תגייה יח, ב) המונה כמה דרגות של טהרה – לחולין, למעשר, לתרומה, לקודש ולחטאת (מי טהרת הפרה). ומכך מובן כי כשם שהמעלות שבתרומה לגבי מעשר וכדומה אינן נובעות מקולא בתרומה

~ שבת קודש י"ז תשרי ~

בין מים למים

שיעור שלם של מים כשרים, אך כאשר האדם נושא את כל המים, הרי הוא נושא בתוכם מי חטאת שיש בהם שיעור שלם בפני עצמם, ולכן הוא נטמא.

ויש המבארים:

לעיל מדובר על מי חטאת שנתערב בהם מים סתם, ואילו כאן מדובר על מים שהתערבו בהם מים מעיין או מי מקוה או מי פירות. והחילוק ביניהם הוא שמים רגילים מקבלים טומאה, ולכן כאשר נפלו לתוך מי החטאת הם מטמאים אותם, ונמצא שמי החטאת מצד עצמם כבר אינם ראויים להזאה.

אך מי מעיין או מקוה אינם מקבלים טומאה, ואם-כן אין מי החטאת נטמאים על ידם. והטעם שאי אפשר להזות מהם הוא רק משום שמעורבים בתוכם מים שאינם כשרים להזאה ונמצא שבכל הזאה אין שיעור שלם של מים כשרים, אך מאחר ואין פגם בגוף המים, לכן הם עדיין מטמאים (נתיבות חיים א, סי' כח).

הלכות פרה אדומה פרק טו, הלכה ד: מי חטאת שִׁנְפְּלוּ לְתוֹכָם מִי מַעֵין, או מִי מְקוּהָ, או מִי פְּרוֹת – אִם רַב מִי חַטָּאת, מְטַמְּאִין בְּמִשְׁאָה.

לעיל (ה"ב) כתב הרמב"ם שמי חטאת שנפסלו, כגון שהתערבו בהם מים אחרים, שוב אינם מטמאים את הנוגע בהם.

ולכאורה הדברים סותרים לדבריו בהלכה זו שמי חטאת שנפלו לתוכם מי מעיין או מקוה, אם הרוב מי חטאת, הרי הם מטמאים במשא. והרי מאחר שנפלו לתוכם מים אחרים נפסלו ומדוע הם מטמאים?

ומבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף משנה):

לעיל כתב הרמב"ם שהמים אינם מטמאים במגע, ואילו כאן כתב שמטמאים במשא. וטעם החילוק הוא כי אמנם כאשר התערבו במי החטאת מים אחרים, אינם מטמאים, אך אין זאת משום שהם עצמם נפסלו מלטהר, אלא מפני שבהזאה מעורבים מים כשרים ומים פסולים, ונמצא שאין בה

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו תשרי, ותקותי שלעת קבלת מכתבי כבר הוטב מצב בריאותו, וכיון שהענין קשור ברגל של הגוף, שהוא קשור ומתאים לרגל של הנשמה הוא ענין האמונה ומצות הצדקה, כדאי הי' שידע בעל פה לכל הפחות הפרקים הראשונים משער היחוד והאמונה לרבינו הזקן נוסף על שידע בענינים גם. של שאר הפרקים, ובלי נדר, עד לאחר י"ט כסלו הבע"ל, יפריש בכל יום חול קודם התפלה איזה פרוטות לצדקה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בהנ"ל ובהענינים הכללים.

בברכה צו אגעזונטן ווינטער.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"א תשרי ~

הלכות טמאת מת

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר דין הכלים המצילים מצמיד פתיל, ואם כלי חרס מציל באוהל, כלים המצילים באוהל כמה צריך שיהיה בדופןם, ואם מצילים חוץ לאוהל אם סמכם לאוהל, קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה וקדירה תלויה בקורה, בור שבתוך הבית וטומאה בבית וכלי בבור, חדות הבנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו והפרח שלו מכסה פי החדות, חדות הבנוי בתוך הבית וכלי המציל נתון על פיו והיתה טומאה בין הבית והחדות, תנור ישן בתוך חדש וסרידה על פי החדש או להיפך, קדירה שכפאה על פי החבית ומרה דפנותיה עם החבית.

א. מניין לצמיד פתיל שמציל באהל המת? שנאמר: וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא. הא יש צמיד פתיל עליו - טהור. ומפי השמועה למדנו, שאין הפתוח מדבר אלא בכלי חרש בלבד, כלי שאינו מטמא אלא דרך פתחו²; לפיכך, אם היה פתחו סתום ומקף צמיד פתיל - הציל על כל שבתוכו. קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין טמאה³ שצילו בצמיד פתיל. והם: כלי גללים⁴, כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי עצמות הדג ועורו ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה⁵, ונסרים של עץ שהיו פשוטין ואינן פלים, וגלמי כלי מתכת⁶. כל אלו מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך הכלי המקף נצלו, קל וחמר לבלועין ולפלים שפתח האהלים⁷. מה בין אהלים לכלים שמצילין בצמיד פתיל? שהפלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל, והאהלים מצילין בכסוי בלבד.

(2) אבל לא מגבו. הדרשה מסתמכת על המלה "פתוח". ואומר רבינו שאין כאן דרשה גמורה אלא מפי השמועה למדנו. (3) לא מתוכם ולא מגבם. (4) עשויים מרפש בקר מיובש. (5) שמחזיק ארבעים סאה. (6) בברייתא חולין כה, א אמרו: "גולמי כלי עץ טמאין, פשוטיהן טהורין; גולמי כלי מתכת טהורין, פשוטיהן טמאים". גולמי כלים = כלים שלא נגמרה מלאכתם, ואף על פי שיש להם בית קיבול; פשוטים = כלים שאין להם בית קיבול, אבל מלאכתם נגמרה. (7) שאוהל מפסיק בינם ובין הטומאה.

ב. משפף שפפה⁸ - מציל בכסוי⁹. אף על פי שנקצתו נקוב נקב קטן¹⁰ - הרי הוא פסותם¹¹.

(8) הניחו ופיו הרחב למטה. (9) הדבר שהמשפף מונח עליו

חשוב כמכוסה. (10) הפה הצר. (11) מפני שנקב זה נעשה בכוונה מתחילת יצירת הכלי אין דינו כנקב שנעשה בידי אדם בכלי שלם שטמא (כלומר, שאינו מציל) בכל שהוא (כסף משנה).

ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל, אם היו בהן טפח על טפח על רום טפח וכפאן על פיהם על הארץ, אף על פי שלא מרח בצמיד פתיל מן הצדדין - הרי אלו מצילין כל מה שפתחיהן עד התהום, מפני שהן באהל והאהל מציל. אלא אם פן היה הפלי כלי חרש, שאין אהלי כלי חרש מצילין. פיצד? חבית¹² שפפויה על פיה, אף על פי שמרחקה בטיט מן הצדדין - כל מה שפתחיה טמא; שנאמר: צמיד פתיל עליו, ולא צמיד פתיל על גבו. הדביק פיה לכתל ומרחקה מן הצדדים¹³ - מצלת¹⁴ על כל מה שבתוכה ועל כל שנגנדה בכתל. ואם לא מרח מן הצדדין - אינה מצלת; שאין כלי חרש מציל משום אהל¹⁵, כמו שבארנו. אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד פתיל שהיו פיותיהן דבוקות בדפני הבית - מצילין בלא צמיד פתיל, מפני שהן מצילין משום אהל. לפיכך¹⁶ צריף שיהיה בדפן הפלי¹⁷ טפח¹⁸, שאין הכלים מצילין עם דפנות אהלים עד שיהיה להן דפן [טפח]. היה לכלי דפן חצי טפח, והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח, והדביק זה לזה¹⁹, אף על פי שיש שם חלל טפח - אינו מציל, עד שיהיה טפח במקום אחד²⁰.

(12) של חרס. (13) סביב כל הפה והידקו לכותל. (14) זה אינו בכלל "על גביו" שנתמעט בספרי. (15) וצמיד פתיל אינו מציל בלי מירוח. (16) מפני שמציל מדין אוהל. (17) גובה הדופן. (18) מראש דופן עד שוליו, כי אין אוהל פחות מטפח. (19) דופן הכלי לשפה ונוצר ריווח טפח בין שולי הכלי לדופן האוהל. (20) בדופן האוהל או בכלי.

ד. כשם שמצילין מבפנים²¹ עם דפנות האהל, כך מצילין חוץ לאהל אם סמכן לאהל, שהרי האהל נעשה כסוי מפל מקום. פיצד? כלי מתם²² שיש לו דפן טפח, שהניחו²³ על גבי יתדות²⁴ חוץ לאהל וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה תחתיו²⁵ - כלים שבתוכו טהורין²⁶. ואם היה סמוך לכתל חצר או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאינן כהל אהל²⁷; ולפיכך כלים שבתוך הפלי טמאים, שהרי האהילו על הטמאה²⁸.

(21) בתוך אוהל הטומאה. (22) כלי גדול שמחממים בו מים. (23) על צידו. (24) ומרוחק טפח מן הקרקע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכיסוי כאילו הוא מונח על שפת הדות. (43) הכלים הנמצאים תחת כותלי הדות בכל עומק שהוא. (44) אבל לא בולט, כמו שביארנו למעלה. והמדובר, כשעובי הפרח פחות מטפח, אבל כשיש בו טפח עוברת הטומאה מן הבית לדות. ניש מברילים בין "חדות" ו"דות" ואומרים, שחדות הוא בניין סביב חפירה לא עמוקה ודות בנוי על גבי קרקע חלקה, אולם מפירושו של רבינו משמע שחדות ודות אחד הם]. (45) שאם תינטל המנורה יפול הכיסוי לתוך הדות. (46) מפני שכלי טמא מעמיד את האוהל ואוהל שכזה אינו מציל.

ח. החדות הפנוי בתוך הבית וכלי המציל נתון על פיו, והיתה טמאה בין שפת הפלי ושפת החדות או בתוך החדות - הבית טמא; שאין האהל שבתוך הבית מונע הטמאה, כמו שבארנו. היתה טמאה בבית - פלים שבכתלי החדות, אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח - טהורים⁴⁷, ואם לאו - טמאים⁴⁸. ואם היו כתלי החדות רחבים משל בית⁴⁹ - בין כף ובין כף⁵⁰ טהורים, מפני שאינן מכתלי הבית. וכשם שמציל⁵¹ החדות בתוכו, כף מציל בכתליו. כבר בארנו, שהתנור הישן⁵² הרי הוא ככל הפלים שהן מביאים את הטמאה ואינן נעשין אהלים, ומפני זה אינו מציל על מה שבתוכו אלא אם כן היתה מקף צמיד פתיל, כשאר פלים המצילים. וכן בארנו, שהתנור החדש⁵³ אינו ככלים לענין זה, אלא נעשה אהל, ולפיכך מציל על מה שבתוכו בכסוי בלבד בלא צמיד פתיל, כאהלים. וכסוי התנור הוא נקרא סרידא.

(47) כמו ביב קמור בפרק כ הלכה ז. והמדובר, כשהמקום שבו הכלים אינו פתוח לחלל הדות ולא לבית ברוחב טפח. (48) כותלי הבור אינם מצילים, שהרי אינם אוהל. (49) כגון שחלל הדות מרחיב והולך עד מחוץ לכותלי הבית ושם בנוי חלק מכתלי הדות, וכלים בכתלים שמחוץ לבית. (50) בין שיש שם פותח טפח ובין שאין שם פותח טפח. (51) פיסקה זו משלימה את הנימוק למה הכלים טהורים אם אין פותח טפח ואינה משמיעה דין חדש. (52) תנור של טיט שהוסק באש אף על פי שטרם השתמשו בו. (53) שנתייבש אבל לא הוסק.

ט. תנור ישן בתוך החדש⁵⁴ וסרידא על פי החדש, והרי הכסוי נשען על פי התנור הישן⁵⁵ - רואין: אם כשינטל הישן תפל הסרידא⁵⁶ - לא הציל, וכל שבתוכו⁵⁷ טמא⁵⁸; ואם לאו - הפל טהור⁵⁹. היתה החדש בתוך הישן והסרידא מנחת על פי הישן⁶⁰, אם יש בין החדש והכסוי פחות מטפח - כל שבתוך החדש טהור, וכאלו הסרידא מנחת על פיו⁶¹.

(54) וטומאה בבית. (55) כגון שהתנור הישן בולט קצת מחוץ להחדש. (56) לתוך החדש. (57) בתוך החדש וכל

(25) תחת המיחם. (26) אף על פי שדופן התחתון של האוהל מאהיל עליהם מפני שהם מונחים באהל אחר. (27) מפני שאין תקרה על החצר והגינה. (28) שהכלי אינו חוצץ.

ה. קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכתל לכתל וטמאה תחתיה, וקורה תלויה מן הקורה, והיתה הקורה נוגעת בפי הקורה בלא ומכסה אותה - פלים שבקורה טהורים²⁹, שהרי הצלו בכסוי האהל להם³⁰. ואם לא היתה פי הקורה מכסה בקורה אלא ביניהם רוח³¹ - כל מה שבקורה טמא³², והקורה עצמה טמאה.

(29) רבינו קובע שני תנאים לטהר: א. שהקורה נוגעת בפי הקדירה, אבל אם היא מרוחקת אפילו כל שהוא - טמאים; ב. שיהיה פי הקדירה כולו מכוסה. (30) לקדירה ומה שבתוכה. (31) כל שהוא. (32) הקורה מאהילה על הטומאה ועל הקדירה ומה שבתוכם ואינה מצילה, מפני הריווח שבינה ובין הקדירה.

ו. בור שבתוך הבית, וטמאה בבית וכלים בבור, אם היתה מכסה פנסר חלק או בכלי המציל שיש לו דפן טפח - הרי כל מה שבבור טהור³³. היתה לבור בגין סביב לפיו גבוה טפח על הארץ, בין ששכחו בכלי המציל שיש לו דפן בין שלא היתה לו דפן³⁴ - הרי זה מציל, שהרי יש לו דפן טפח ממקום אחר³⁵.

(33) אבל אם כסוה בכלי שדופנו פחות מטפח אינו מציל, כמבואר למעלה בהלכה ג (קירות הבור שבחפירה אינם נחשבים כדפנות). ואם אין לכיסוי דופן כלל - טהור, כמו בנסר חלק. (34) גבוה טפח אלא פחות מזה. (35) דופן הבניין.

ז. חדות³⁶ הפנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו, והפרח³⁷ שלה יוצא ומכסה פי החדות³⁸, ונתן פלי המציל באהל המת על פי החדות והרי הוא נשען על פרח המנורה³⁹ - רואין: אם תנטל המנורה והפלי המציל עומד⁴⁰ - הרי זה מציל על כל שפחתות, וכלים שבין שפת הפלי ושפת החדות⁴¹ טהורים⁴² עד התהום⁴³, ואף המנורה טהורה, אף על פי ששפת הפרח נראה⁴⁴ בין הכסוי והחדות; ואם לאו⁴⁵ - הפל טמא⁴⁶.

(36) חדות או דות הוא בור ומסביב לשפתו בנויים כתלים ולפיכך דינו כאוהל עם דפנות. (37) רבינו שם מפרש: "אשר עליו תשים הנר". (38) הפרח הוא רחב ומכסה את עובי דופן הדות אבל אינו בולט לתוך הבית. (39) ונשאר ריווח אווירי בין הכיסוי ובין דופן הדות, וטומאה בבית. (40) ואינו נופל לתוך הדות. (41) פירוש, אפילו הכלים הנמצאים באותו השטח שהוא כנגד עובי פרח המנורה שהיא עצמה כלי ואינה מצלת. (42) מפני שרואים את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(68) של חרס. (69) וטומאה בבית. (70) כגון שפי הקדירה עורף על פי החבית או כגון שנתן שכבה עבה של טיט בין שתי השפתות. (71) על שוליה. (72) כלומר, אף על פי שמירה. (73) אבל כשכפאה על פיה לא נטמאה, שכלי חרס אינו מטמא מגבו.

פָּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים:

1) יבאר דין המחצים ושולי קרקעות כלים ודפנותיהם מאחוריהם אם מצילים בצמיד פתיל, כלי חרס שנתן בו טיט עד חציו אם ביטלו, כלי חרס עד כמה יינקב ולא יציל בצמיד פתיל, תנור שהיתה סרידה על פיו ומוקף צמיד פתיל ונתון באוהל המת ונסדק התנור, תנור המוקף צמיד פתיל שניקב נקב בעינו או מגופת חבית שניקבה, חבית מוקפת צמיד פתיל שהיא מליאה משקין טהורים ומניקת של חרס בתוכה ונתונה באוהל המת, חבית שניקבה מצידה וסתמו שמרים את הנקב, ואם אגף חצי הנקב וכמה מקיפים, מגופת חבית שנתחללה וחבית זפותה שנתקלף החרס מלמעלה והזפת עומד.

א. שוּלֵי הַמְּחָצִין² וְשׁוּלֵי קַרְקָעוֹת הַפְּלִים³ וְדִפְנוֹתֵיהֶן מְאֻחָרִיחִין⁴ - אֵין מְצִילִין בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאֵהָל הַמֵּת. קָרְסָמִין⁵ וְשִׁפְן⁶ וְעֶשְׂאָן פְּלִים - מְצִילִין בְּצָמִיד פְּתִיל. שְׂאִין מְצִיל בְּצָמִיד פְּתִיל אֶלָּא פְּלִים.

2) תוספתא כלים פ"ז ה"י. מחץ = כלי חרס גדול שמשמשים בו לשאוב יין מן הגת, ובקרקעיתו קערורית ונקראת "שולי המחץ" (רבינו בפירושו לפרה פ"ה מ"ה). 3) צ"ל: הכלים, וכן הגריסא בכת"י תימן. פירוש, בית קיבול שבשולי הכלי מבחוץ. [בתוספות נדה מט, א, ד"ה אלא, מובאת תוספתא זו, וגורסים: "שולי המחצים וקרקעות הכלים"]. 4) אם יש שם שקערורית (הגר"א בהגהותיו על התוספתא מוחק המלה "מאחוריהן", ורצוי למוחקק גם כאן, שהרי גם בפנים אין שקערורית שבדפנות מצלת). 5) חתך אותן. 6) החליקן.

ב. פְּלֵי חֲרֶשׁ⁷ שְׁנָתָן בּוֹ טִיט עַד חֲצִיו - לֹא בְּטָלוּ⁸, וְאִם הִשְׁקִיעַ בּוֹ אֶת הַפְּלִים - מְצִיל.

7) תוספתא שם, ה"ז. 8) לא יצא מתורת כלי, ולפיכך מציל בצמיד פתיל, אבל אם הוצא מתורת כלי אינו מציל, כמו טבעת הבלועה בלבינה (למעלה פ"כ ה"ה). ראה כסף-משנה.

ג. פְּלֵי חֲרֶשׁ⁹ מְצִיל בְּצָמִיד פְּתִיל עַד שֵׁנֶקֶב בְּמוֹצֵיא רְמוֹן¹⁰. וּבְגָדוֹל¹¹ - עַד שֵׁיפְחַת רְבּוּ¹². בֵּיצַד? פְּלֵי גָדוֹל שֵׁנֶפְחַת [חֲצִין]¹³, וְהִקִּיפוּ צָמִיד פְּתִיל, וְסָתְמוּ מְקוֹם הַפְּחַת בְּצָמִיד פְּתִיל - הֲרִי זֶה מְצִיל, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ חָשׁוֹב פְּלֵי לְעִנְיַן טַמְאָה¹⁴. אֲבָל פְּלֵי¹⁵ הַמְּקָף צָמִיד פְּתִיל שֶׁהָיָה נִקְוֵב אוֹ סְדוּק וְלֹא סָתְמוּ¹⁶ הַנְּקֵב - נִטְמָא וְאִינוֹ מְצִיל. וְכִמְהָ יִהְיֶה בְּנֶקֶב?¹⁷ אִם הָיָה פְּלֵי הַעֲשׂוֹי לְאֶבְלִים¹⁸ - שְׁעוֹרוֹ בְּמוֹצֵיא זֵיתִים; הָיָה עֲשׂוֹי לְמִשְׁקָה - שְׁעוֹרוֹ בְּכּוֹנֵס מִשְׁקָה¹⁹. הַעֲשׂוֹי

שכן הכלים שבתוך הישן. (58) מפני שהישן מעמיד את הכיסוי, וישן אינו מציל. (59) מפני שהתנור החדש הוא אוהל ומציל אם הוא מכוסה אפילו כשאינו מרוח בטיט (צמיד פתיל). (60) ששפתו גבוהה משפת החדש שבתוכו. (61) נתבאר כבר, שטומאה אינה נכנסת בפתח פחות מטפח.

י. סְרִידָא⁶² שֶׁל חֲרָס שִׁישׁ לָהּ שְׁפָה⁶³ וְהִיא עוֹדֶפֶת עַל פִּי הַתְּנׁוֹר וּמְקַפֶּת צָמִיד פְּתִיל, אֶפְלוּ הִיָּתָה טַמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֵהָ - הַכֹּל טַמְאָה⁶⁴; אֲבָל כִּנְגַד אֲוִירוֹ שֶׁל תְּנׁוֹר טְהוֹר⁶⁵. הִיָּתָה טַמְאָה כִּנְגַד אֲוִירוֹ שֶׁל תְּנׁוֹר⁶⁶ - מְפַנְגְּדוּ⁶⁷ עַל לְרִקְיעַ טַמְאָה, וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר.

(62) בירור מוקדם של דעת רבינו בידינו סרידה יסלול את הדרך להסברה קצרה ונוחה להבנת דבריו בהלכה שלפנינו, ובכך: א. סרידה שאין לה שפה כלל דינה כנסר וחוצצת בפני הטומאה (ראה למעלה פרק י"ב הלכה ג), כמו ששינוי באהלות פרק ה משנה ו. במה דברים אמורים, כשהיא מכסה תנור חדש שלא הוסק שאינו כלי, אבל אם היא מונחת על תנור ישן (מוסק) אינה חוצצת, מפני שהיא נשענת על כלי. ב. אם התנור מוקף צמיד פתיל, חוצצת אפילו בתנור ישן. והטעם, שתנור תסום מכל צדדיו ומוקף צמיד פתיל נחשב כאבן לענין טומאה ולא ככלי. ולפיכך אם הסרידה עודפת ברוחבה טפח מן התנור וטומאה תחתיה, טמאים כל הכלים שתחתיה, מפני שהעורף מאהיל עליהם ועל הטומאה, אבל מה שעליה טהור, שהסרידה חוצצת. ג. אם יש לה שפה הרי היא כלי שיש לה בית קיבול, ואם יוצאת חוץ לתנור פחות מטפח וטומאה תחתיה מטמאה כל מה שכנגדה בין תחתיה ובין על גבה (כשהיא רצוצה) שהסרידה אינה חוצצת, אבל מה שבצידה טהור. ד. אם יוצאת לחוץ טפח וטומאה תחתיה או על גבה, טמא כל מה שתחתיה וגם מה שעל גבה בחלק שמחוץ לתנור, שהסרידה עם שפה אינה חוצצת מפני שהיא עצמה כלי. (63) שם במשנה א אנו שונים: "נסר שהוא נתון על פי תנור חדש ועורף מכל צדדיו בפותח טפח". ולפיכך מניחים אנו, שגם משנתנו שהיא המשכה של משנה א, עוסקת בעורף טפח אף על פי שלא פירשה. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (64) כל מה שתחת העורף ועל גביו. (65) מפני שהוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק בין העורף ובין אוירו של תנור וגם אין דבר מאהיל על האוויר הטמא וגם על האוויר שכנגד התנור. והמדובר בתנור ישן אבל תנור חדש דינו כטיט ואינו מציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל. וכל זה נאמר בצמיד פתיל, אבל כשאינו צמיד פתיל טמא גם מה שבתוך התנור, שהרי הסרידה מאהילה עליו ועל הטומאה. (66) על הסרידה. (67) בכתב יד תימן: כנגדו. פירוש, נגד מקום הטומאה.

יא. קְדֵרָה⁶⁸ שֶׁפְּפָאָה עַל פִּי הַחֲבִית⁶⁹ וּמֵרַח דִּפְנוֹתֶיהָ עִם הַחֲבִית - מְצַלֶּת עַל כָּל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ וְעַל מָה שֶׁבִּינָהּ וּבֵין שְׁפָתוֹת הַחֲבִית⁷⁰. הוֹשִׁיבָה עַל פִּי הַחֲבִית כְּדִרְכָּה⁷¹ וּמֵרַח⁷² - אֵינָה מְצַלֶּת; מְפַנְי שֶׁהִקְדֵּרָה מִתַּמְאָה מְאֻרְיָהּ, וְאֵין פְּלֵי טַמְאָה מְצִיל⁷³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלבד. ומזה יוצא שהפיסקא "ולא סתם הנקב", פירושה סתימה בלי צמיד פתיל. והראשון נראה לי יותר.

ד. תנור²² שְהִיתָה סְרִידָא²³ עַל פִּי וּמִקָּה צְמִיד פְּתִיל²⁴ וְנָתַן בְּאֵהָל הַמֶּת, וְנִסְדַּק הַתְּנֹר: אִם הָיָה הַסְּדָק מְלֵא פִי מְרִדְעָ²⁵, שְהוּא הֶקֶה טַפַּח - נִטְמָא הַתְּנֹר, וְאָף עַל פִּי שְאִין הַמְרִדְעָ יְכוּל לְהַכְנִס בְּסְדָק אֶלָּא הָרִי הוּא כְמוֹתוֹ בְּשׂוּה; פְּחוֹת מְכַאָן - הַתְּנֹר טְהוֹר. נִסְדַּקָה הַסְּרִידָא שְעַל פִּי: כְּמֵלֵא פִי מְרִדְעָ נִכְנָס²⁶ - הָרִי זֶה טְמֵא; פְּחוֹת מְכַאָן²⁷ - נִצָּל בְּצְמִיד פְּתִיל. הָיָה הַסְּדָק עֲגֵל - אִין רוֹאִין אוֹתוֹ אֶרְךְ²⁸, אֶלָּא שְעוֹרוֹ כְּמֵלֵא פִי מְרִדְעָ נִכְנָס.

(22 שם מ"ז. 23) כלי חרס גדול שיש לו דפנות, ומכסים בו את התנורים. (24) שהיתה מחוברת לתנור בטיט וכדומה. (25) מלמד שנותנים על צואר הבהמה כדי לכוון הילוכה. (26) הסדק גדול קצת מעובי המרדע. (27) אפילו הם שווים - טהור. (28) לשון המשנה שם. נלא כל מפרשי המשנה ליישב את התמיהה החמורה: הרי המרדע עגול הוא? והרא"ש גורס: אם הוא ארוך, אין רואים אותו עגול. ראה 'תוספות יום טוב' ומלאכת שלמה.

ה. תנור²⁹ הַמִּקָּה צְמִיד פְּתִיל שְנִקְבָּ נִקְבָּ בְעֵינֵי שֶׁל תְּנֹר³⁰ הַטּוֹחָה³¹: אִם הָיָה הַנִּקְבָּ מְלֵא כּוֹשׁ³² נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּשֶׁהוּא דוֹלֵק³³ - הָרִי זֶה טְמֵא; וְאִם הָיָה הַנִּקְבָּ פְּחוֹת מְזָה - נִצָּל³⁴.

(29 שם מ"ח. 30) נקב עשוי בגגו של התנור להוציא את העשן, ונקרא עין התנור (ר"ש). (31) שטחו אותה בטיט וסגורה כדי שלא יפוג חומו של התנור. (32) פלך. (33) ואינו כבה כשמוציאים אותו דרך הנקב. (34) כחכמים שם.

ו. נקב התנור מצידו³⁵ - שְעוֹרוֹ מְלֵא כּוֹשׁ נִכְנָס וְיוֹצֵא שְׁלֵא דוֹלֵק³⁶. וְכֵן מְגוּפַת הַחֲבִית³⁷ שְנִקְבָּהּ - שְעוֹרָה פְּדִי שְתַפְנָס מִיָּצֵה שְנִיָּה³⁸ שֶׁל שִׁיפוֹן³⁹ בְּנִקְבָּ. וְחֲצָבִים⁴⁰ גְדוֹלִים שְנִקְבוּ - שְעוֹרָן פְּדִי שְתַפְנָס מִיָּצֵה שְנִיָּה שֶׁל קְנָה⁴¹. פְּחוֹת מְכַאָן - טְהוֹרִין. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְנַעֲשׂוּ לִיִן; אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ לְשֶׁאֵר הַמְשָׁקִין, אֶפְלוּ נִקְבוּ בְּכָל שְהוֹן⁴² - נִטְמָאוּ, וְאִין הַצְּמִיד פְּתִיל מוֹעִיל לָהֶם עַד שְיִסְתָּם הַנִּקְבָּ. וְאָף בְּזִמְן שְנַעֲשׂוּ לִיִן, לֹא אֲמָרוּ אֶלָּא שְנִקְבוּ שְׁלֵא בִידֵי אָדָם; אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ בִידֵי אָדָם, אֶפְלוּ כָל שְהוֹן - טְמֵאִים⁴³, וְאִין נִצָּלִין עַד שְיִסְתָּם הַנִּקְבָּ.

(35) במשנה שם כתוב: "ניקב מצידו". וכל מפרשי המשנה מבארים, מצידו של העין במקום המירוה. (36) שיעור קטן מדולק. (37) פקק של חרס שסותמים בו פי החבית. סתם חבית - של חרס היא. (38) הקשר השני. (39) מין תבואה ממשפחת השעורה (רוגגן בלעז), וקנה שלו דק וחלול ויש בו שלושה קשרים, הקשר שלמטה עבה, האמצעי - בינוני

לְכָף וּלְכָף²⁰ - מְטִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרָא²¹, וּמְשִׁינְקָבָּ בְּכוֹנָס מְשָׁה אִינוּ מְצִיל עַד שְיִסְתָּם הַנִּקְבָּ אוֹ עַד שְיִמְעֻטְנוּ.

(9 שבת צה, ב, וצו, א. 10) שרימון בינוני יעבור דרך הנקב. לכאורה הלכה זו תמוהה מאוד. מתחילה ב"מוציא רימון" ומסיימת ב"מוציא זיתים"; שנית: לפעמים נאמר "סתימה" סתם, ולפעמים סתימת "מקום הפחת בצמיד פתיל". אולם עיון מעמיק בפירוש רבינו למשנה כלים הנ"ל, מגלה לנו הסבר ההלכה הזו. שנינו שם: "העשוי לאכלין שיעורן כזיתים, עשוי למשקין שיעורן כמשקין וכו' ובכונס משקה". ורבינו מעיר על הסתירה בין משנה זו לסוגיית הגמרא שבת הנ"ל, הקובעת שיעור כמוציא רימון או רובו, ומבאר שבפחות מכוציא זית מציל אפילו בלי סתימה [וסובר כרש"י שבת שם, שלא הקפידה תורה על צמיד פתיל אלא על פי הכלי בלבד, אבל כשניקב שלא בכוונה מן הצד מציל אם הפחת הוא פחות מהשיעורים הקבועים בגמרא שם, מפני שנאמר "כלי פתוח"], ואם ניקב כמוציא זית וא"כ אינו כלי לקבל טומאה, אינו מציל אלא אם סתם את הנקב בצמיד פתיל, ואם היה הנקב כמוציא רימון (רימון גדול פי כמה מזית) יש הבדל בין כלי גדול לקטן, בכלי קטן אין צמיד פתיל מועיל להציל, ובגדול מציל עד חציו ועד בכלל. ורבינו מסיים ביאורו, וכתב: והבן זה, שהוא עיון דק ומקום הטעאה (ראה תוספות שבת שם ד"ה ולענין). לאור בירור זה, מתפרשת ההלכה ללא קשיים וסתירות. בבא ראשונה זו עוסקת בכלי חרס קטן, והנקב הוא למעלה ממוציא זיתים (ואם הוא למטה משיעור זה, יתבאר דינו בסוף ההלכה). (11 כלי גדול. 12) אבל בפחות מרובו, אפילו הנקב כמוציא רימון - מציל. [בגמרא שם אמרו: "הא ברברבי, הא בזוטרי" (בעברית: כאן בגדולים, ושם בקטנים). ומפרש רבינו (וכן פירש רש"י) בגדולים רוב, ובקטנים כמוציא רימון (ראה תוספות שם, וראב"ד כאן)]. (13) והוא-הדין בכלי קטן שנפחת פחות מכוציא רימון. (14) אינו מקבל טומאה. (15) בין גדול בין קטן. כלים פ"ט מ"ח. (16) בצמיד פתיל. (17) כדי שלא יציל בלי סתימה בצמיד פתיל. (18) להניח בו אוכלין. (19) שאם יעמיד שולי הכלי המנוקב על משקה וילחוצן קצת - יכנס המשקה. (20) לאוכלין ולמשקין. (21) נותנים עליו שתי החומרות: מקבל טומאה עד שיינקב כמוציא זיתים, ואינו מציל בכונס משקה (רבינו מבאר כאן רק את החומרא השניה, מפני שאין אנו עוסקים כאן בטומאת כלים אלא בדיני הצלה בצמיד פתיל). וכל הדינים הללו אמורים בניקב מעצמו, אבל כשניקבו בכוונה - שיעורם בכל שהוא. [אפשר גם לפרש שיית רבינו באופן אחר ולומר, שיש הבדל בין כלי קטן כמוציא זית, ובין כלי גדול כמוציא רימון עד חציו. בקטן מספיקה סתימה בלי צמיד פתיל במקום הנקב, אבל בגדול שנפחת חציו צריך צמיד פתיל. כמו שמבאר רבינו כאן בפירושו. ולפי פירוש זה, מה שאמר בבבא הראשונה "מציל בצמיד פתיל", הכוונה הצמיד פתיל שעל פי הכלי ולא של סתימת הנקב, והדוגמא בבבא "כיצד", נאמרה בכלי גדול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החבית ובין הזמורה, אבל אינו צריך למרוח טיט על הזמורה עצמה למרות סופגיותה. (56) שתי זמורות חתוכות לאורכן, ואפילו הצמיד חתך לחתך. (57) שם. (58) קרש. (59) במשנה, "בסינין". ומפרש שם רבינו, יתירות של עץ שתוחבים בנקבים העשויים בנסרים. (60) מין קליפת עץ שעליה לחלונית מדבקת, והרביק את הקליפה במקום חיבור הנסרים (והר"ש מפרש שֶׁעַם). (61) מחברים, כדי שיהיה עליו דין צמיד פתיל. (62) מין אדמה המתמרתת יפה בלי גיבול במים. (63) מתכת רכה דומה לעופרת ("ציון" באידיש). (64) כיסוי. (65) מודבק יפה. המדובר בכלי חרס. (66) תאנה מיובשת. (67) לקבל טומאה. אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נתלחחו באחד משבעת המשקין (ראה פ"א מה' טומאת אוכלין ה"ב). (68) מיץ פירות שלא נימנה בין שבעת המשקין.

ט. מגופת החבית⁶⁹ שנתחלחלה⁷⁰, אף על פי שאינה נשמטת⁷¹ - אינה מצלת⁷², שהרי נתרעע הצמיד. הפדור⁷³ והבקעת⁷⁴ של גמיל⁷⁵ שגזן על פי החבית ומרח מן הצדדין - לא תציל⁷⁶, עד שימרח על פל הפדור ועל פל הבקעת ממטה למעלה⁷⁷. וכן במטלת של פגד⁷⁸ שקשרה על פי הפלי. היתה של גר או של עור וקשרה במשיחה⁷⁹, אם מרח מן הצדדין - הציל⁸⁰.

(69) שם מ"ג. (70) נתרופפה. (71) אינה יוצאת מפי החבית. (72) כחכמים שם. (73) מטלית שכרכה ככדור (שם מ"ד). ואפילו אם המטלית גדולה משלוש על שלוש והיא מקבלת טומאה, מכיוון שכרכה ככדור והקטינה אינה מקבלת טומאה ומצלת (תפארת ישראל). (74) צ"ל: והפקעת. (75) מין עשב ארוך, וכרכו ועשה כדור. (76) מפני הנקבים שבהם. (77) במשנה כתוב: "מלמעלן ומלמטן". ופירש הרא"ש שם, שימרח מלמטה במקום שהוא נוגע בדופן החבית. ומלמעלה, היינו כל מה שבולט מחוץ לחבית. ונראה שגם רבינו מפרש כך (ראה ר"ש שם). (78) שיש בה נקבים בין החוטים. (79) חבל דק. (80) עור ונייר אינם מנוקבים.

י. חמת⁸¹ של עור הדג⁸² או הניר⁸³ שהלביש בהן את החבית⁸⁴ וצָרְרָה⁸⁵ מלמטה - הרי זו מצלת⁸⁶. ואם לא צָרְרָה, אף על פי שמרח מן הצדדין - לא תציל⁸⁷.

(81) נאד גדול (תוספתא כלים פ"ז ה"ז). (82) שאינו מקבל טומאה (למעלה פכ"א ה"א). (83) נייר אינו מקבל טומאה. (84) ופי החבית למעלה ומכוסה בשולי החמת. (85) קשרה מלמטה תחת שולי החבית. (86) אם מירחו לשולי החבית (כסף-משנה). ולמה מצלת, הלא אין כאן צמיד פתיל על פי החבית אלא במקום השולים (ראה למעלה פכ"א ה"ג)? מפני שהחבית משמשת צמיד פתיל לנאד, כי היא סותמת את פיו. ואין זה דומה לחבית כפויה שבפכ"א ה"ג, מפני ששם הצמיד פתיל הוא תחת פי הכלי, אבל כאן הוא על

והעליון דק. (40) כלים גדולים מחביות. (41) קנה סוף הגדל על שפת נהרות ואגמים הם חלולים, ובהם קשרים. והקשר התחתון הוא עבה מכולם. רגילים היו לשאוף יין מן החביות בקנה של שיפון, ומן החצבים בקנה סוף, ושיעורם מותאם להרגל זה. (42) אבל לא פחות מכונס משקה (רבינו בפירושו למשנה). ומה בין יין לשאר משקין? מבאר הגר"א בהגהותיו למשנה, שהאוויר מפגי טעמו של היין, ובעל היין אינו מרוצה מן הנקב, ולפיכך צריך שיעור יותר גדול. אבל שאר משקין האוויר יפה להם, והבעלים רוצים בנקב, ולפיכך דינו כאילו עשוהו בעצמם. (43) שהרי נפתחה הסתימה, מפני שהמנקב החשיב את הנקב כפתח.

ז. חבית⁴⁴ שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת⁴⁵ של חרס⁴⁶ בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת - החבית והמשקין טהורין⁴⁷, והמניקת טמאה, מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת והקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום. אף על פי שהיא עקמה - אין העקם פסותם.

(44) שם מ"ב. (45) כלי ארוך וחלול שמוצצים על-ידו יין מן החבית. (46) במשנה כתוב "מניקת" סתם, ורבינו מפרש - של חרס (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (47) ואף-על-פי שהמינקת פתוחה לחוץ, לא יצאה החבית מידי צמיד פתיל. והטעם, מפני שקנה המינקת עקום, אין פיה שלמעלה נעשה פתח לחבית, אבל לגבי טומאת עצמה מסיים רבינו "אין העקום כסתום", מפני שבמקום העיקום מתעכבים כמה טיפות יין - הרי זה כבית קיבול. פסק כבית-שמאי, מפני שחזרו בית-הלל והורו כמותם.

ח. חבית⁴⁸ המקפת צמיד פתיל שנוקבה מצדה וסתמו שמרים⁴⁹ את הנקב - הציל. אגף⁵⁰ חצי הנקב וסתם חציו⁵¹ - הרי זה ספק⁵² אם הציל אם לא הציל. סתם את הנקב בזמורה⁵³ - עד שימרח מן הצדדין⁵⁵. סתמו בשני קסמים⁵⁶ - עד שימרח מן הצדדין ויבין זמורה לחברתה⁵⁷. וכן נסר⁵⁸ שנתון על פי התנור ומרח מן הצדדין - [הציל. היו שני נסרים - עד שימרח מן הצדדין ויבין] נסר לחברו. חבר את שני נסרים במסמרים של עץ⁵⁹ וכיוצא בהן, או שלפף עליהן שוגמין⁶⁰ - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין? בסיד ובחרסית ובגפסין, בזפת ובשעווה, בטיט ובצואה ובחמר⁶², ובכל דבר המתמרח. ואין מקיפין לא בבצע⁶³ ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל⁶⁴ ואינו צמיר⁶⁵. ומקיפין בדבלה⁶⁶ שמנה שלא הכשרה⁶⁷ ובבצק שגלושה במי פרות⁶⁸, פדי שלא יטמא; שדבר טמא אינו חוצץ.

(48) שם פ"י מ"ו. (49) שמרי היין שבחבית. (50) סתם בטיט וכדומה. (51) השמרים סתמו חצי הנקב השני. (52) בעיא שלא נפשטה, בבא קמא קה, ב, ולפי פירוש התוספות שבת צו, א, ד"ה ולענין. (53) ענף של עץ גפן. (54) בטיט. (55) כדי לסתום את הסדקים הדקים שבין דופן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שואל אותם החבר מעם הארץ ומטבילין מפני מגע עם הארץ ומעריב שמשו ומשתמש בהן בטהרות, לפיכך חשו חכמים שמה ששאל ממנו כלי שטף שפכר היה תחת צמיד פתיל בכלי חרס שלו, שהרי עם הארץ היה מדמה שנצל, והרי הוא טמא טמאת שבעה, ויטביל החבר ויעריב שמשו וישתמש בו בטהרות ויבוא לידי תקלה. ומפני זה גזרו שלא יציל כלי חרס על כלי שטף שבתוכו.

2) עדויות פ"א מ"ד. 3) נמנו למעלה פכ"א ה"א. 4) כלים שיש להם טהרה במקווה. 5) כגון כלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה. 6) פ"י מהל' מטמאי משכב ומושב, ה"א. 7) חגיגה כב, א"ב. 8) על שום דבר לא יציל. 9) בין אני ובין החבר. 10) שהרי חבר שואל מעם הארץ כלים שיש להם טהרה במקווה ומטבילם ומשתמש בהם לערב, וחששו חכמים שמה ששאל לחבר כלים שהיו באוהל המת בכלי חרס בצמיד פתיל, שלדעתו הם טהורים, אבל לחבר הם טמאים שבעה ימים, וצריכים הזאת מי פרה מפני שכלי עם הארץ טמאים ואינם מצילים. 11) אלא על אוכלין ומשקין. 12) כלי חרס שנשטף אין לו טהרה במקווה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" (כדי להקל על הקורא, הבנת הנימוקים המסובכים, מצאנו לנכון לשנות קצת את סדר הדברים ולהקדים את המאוחר).

ב. אדם¹³ שהיה נתון בתוך החבית ומקפת צמיד פתיל - טהור. ואפילו עשאה גולל לקבר. ויראה לי, שזה שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם¹⁴, מפני שהוא דבר שאינו מצוי, וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אדם שהיה נתון בתוך החבית ומקפת צמיד פתיל - טהור." ("מפני שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם").

דין זה בא בהמשך לדינים השונים של כלי המוקף צמיד פתיל, שמציל אוכלין ומשקין וכלי חרס אחרים שהיו בתוכו מטומאת אוהל.

יש לבאר הלכה זו בעבודת ה': עניין החיים בעבודה רוחנית הוא הדביקות בה' "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", כיון שהקב"ה נקרא חיים והוא מקור החיים, וממילא הדביקות בו ית' היא על-ידי קיום התורה והמצוות, שהרי 'מצוה' היא מלשון 'צוותא' וחיבור' שעל-ידיה נעשה חיבור בין יהודי לקב"ה.

גם כאשר יהודי נמצא בעולם הזה במצב של דביקות בה', הרי עצם ירידתו לעולם הזה הגשמי, עולם הקליפות וסט"א אשר הרשעים גוברים בו, היא בדוגמת הכניסה לאוהל המת ר"ל.

פי הכלי. יוצא מזה, שהנאד מציל על החבית הנמצאת בתוכו וסותמת את פיו (על פי פירוש הר"ש במשנה כלים פ"י, ד). (87) מפני שהמירוח יתפרק (ואפשר גם לנמק מפני שפי הנאד נשאר פתוח, שהרי המירוח הוא מן הצדדים).

יא. חבית⁸⁸ זפותה שנתקלה⁸⁹ החרס מלמעלה והזפת שלה עומד, ונתן הפסוי על הזפת ודחקו עד שידיבק בזפת, ונמצא הזפת עומד בין הפסוי ובין קרקע החבית - הרי זה מציל. וכן בכלי המוריס⁹⁰ וכיוצא בהן מדברים המתמרחין שהיה המתמרח בין הפסוי ובין הכלי כמו זר, הואיל והפל דבוקין - הרי זה מציל⁹¹.

(88) שם מ"ה. (89) נשבר חלק מדופנה ונתקלה מעל הזפת. (90) כדים שנותנים בהם שומן דגים מלוח. במשנה: "קבוסים". (91) כחכמים.

פרק שלשה ועשרים

1) יבאר דין כלים המצילים בצמיד פתיל על מה מצילים, כלי חרס שמשמשים בהם באפר פרה או בקדשים אם עמי הארץ נאמנים עליהם, ארובה שבין בית לעלייה וטומאה בבית וקידרה על פי הארובה, היתה בה אשה לשה בעריבה של עץ, ואם היה אוהל נטוי בעלייה ומקצתו מרודד על הארובה.

א. כל הכלים² המצילים³ בצמיד פתיל - מצילין על כל מה שבתוכו, בין אכלין בין משקין, בין בגדים וכלי שטף⁴. זהו דין תורה. אבל מדברי סופרים, שפלי חרס המקף צמיד פתיל אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס אחרים שיהיו בתוכו; אבל אם היו בתוך כלי חרס המקף כלי שטף או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו שלא יציל על הפל פשאר כלים המצילין? ⁵ מפני שפשאר הכלים המצילין אין מקבלין טמאה, וכלי חרס מקבלין טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ, וכל כלי עם הארץ בחזקת טמאה כמו שיתבאר⁶. ולמה לא אמרו⁷: כלי חרס של עם הארץ לא יציל על הפל⁸, ושל חבר יציל על הפל, שהרי הוא טהור? מפני שאין עם הארץ טמא בעיני עצמו, שאומר: הואיל וכלי חרס מציל על הפל, אחד אני ואחד החבר⁹. ולפיכך חשו¹⁰ וגזרו שלא יציל על הפל¹¹. ולמה אמרו: מציל על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס? מפני שאלו השלושה טמאים הן על גב עם הארץ בין קדם שיהיו באהל המת בין אחר שיהיו שם תחת צמיד פתיל, ולעולם לא ישאל החבר מעם הארץ לא אוכלין ולא משקין ולא כלי חרס אלא על דעת שהן טמאין, שהרי אין להן טהרה לעולם¹², ולא יבוא בהן לידי תקלה. אבל כלי שטף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16) שם מ"ב. (17) של חרס. (18) ומכסה את כולה. (19) ראה למעלה פכ"ב ה"ב. (20) אפילו אם גבה למטה, מפני שהטומאה עוברת דרך הנקב הקטן הזה לתוכה ומטמאתה ואת כל מה שבתוכה, ואף-על-פי שטומאה אינה עוברת בפחות מטפח. והטעם, מפני שלטומאת עצמה חודרת גם בנקב קטן (ראה כלים פ"י מ"ח). (21) מפני שאין בנקב פותח טפח. (22) פירוש, וכל מה שבעליה, שאמרנו למעלה שהוא טהור (אין זה דין חדש אלא הרחבת הנימוק). (23) ולפיכך אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס, כמבואר בה"א. (24) אף-על-פי שאמרנו (בהלכה ב), שצמיד פתיל מציל על האדם. (25) שאדם ימצא בעליה, ובהלכה ב טיהרו דבר שאינו מציל בלבד. (26) שהרי נטמא באוהל המת. (27) הקדירה הצילה. (28) להוציא של חרס שניצל בצמיד פתיל. (29) ואינה מטמאה את הבצק בנגיעתה, שאם נאמר שמטמאתו - לא תועיל ההצלה כלום, וחכמים קבעו שמציל על אוכלין ומשקין (רבינו בפירושו למשנה). (30) סילקה ידיה מן הבצק. (31) כגון כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה. (32) למעלה פכ"א ה"א. (33) שם פ"ז מ"ב. (34) עודף נסחב ומכסה את הארובה. (35) אם יש טומאה בבית, כל שבעליה טהור, ואפילו אם יש בארובה פותח טפח, מפני שהעודף המרודד מציל כמו האוהל עצמו. (36) של האוהל. (37) למעלה פכ"א ה"ג.

והעצה לזה היא להכניס את עצמו לכלי חרס שנעשה מעפר האדמה, ועניינו בעבודת ה' הוא עניין הביטול - "ואנכי עפר ואפר", וכאשר הוא מבטל את כל מציאותו - הופך את עצמו למציאות של קדושה. ובנוסף צריך להקיף עצמו בצמיד פתיל, כי כאשר ישנו פתח לאוהל המת יכול לקבל השפעה, על-דרך שמצינו ש"הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול, תוכן חול", היינו שכאשר יש אפילו פתח לחול ולטומאה, משפיע הדבר על "תוכן", ולכן צריך לסתום החבית בצמיד פתיל.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה סי' קלו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(13) בתוספתא, אהלות פט"ו ה"ח. (14) הרי גם באדם יש לחשוש שעם-הארץ שיהיה בתוך כלי חרס יחשוב שלא נטמא, ולמעשה נטמא מפני שכליו טמאים וכלי טמא אינו מציל.

ג. כלי חרס¹⁵ שמשמשין בהן באפר הפרה או בקדשים - עמי הארץ נאמנים על טהרתם, מפני שהן נוהרים בהן הרבה, ולפיכך יצילו על הכל בצמיד פתיל אף על פי שהן של חרס.

(15) אהלות פ"ה מ"ה.

~ יום שני י"ב תשרי ~

פרק ארבעה ועשרים

(1) יבאר דין בית שחלקו בקנקנים טהורים או בנסרים ויריעות וטומאה בחציו האחד, בית שהוא מלא תבן ואין בינו לקורות פותח טפח וטומאה בתוכו, כותל שבין שתי בתים וטומאה בתוך הכותל, ודין כותל המשמש את הבית, ודין כותל שחצי עוביו בנין וחציו סלע.

א. בית שחלקו בקנקנים² טהורות מן הארץ ועד הקורה, וטמאה בחציו האחד: אם היה פי הקנקנים כלפי הטהרה - הרי אלו מצילות³, ואם היו כלפי הטהרה - אינן מצילות⁴. טחן בטיט⁵, בין מבפנים⁶ בין מבחוץ⁷ - רואין: אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו - מציל, ואם לאו - אינו מציל, והרי הכל אהל אחד.

(2) של חרס. (3) שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, וכלים טהורים עם דפנות הבית חוצצים. (4) שהרי נטמאו מתוכם וכלי טמא אינו חוצץ אפילו עם דפנות. (5) ופיהם לצד הטומאה. (6) מצד הטהרה. (7) בצד הטומאה.

ב. בית שחלקו בנסרים⁸ או ביריעות⁹, אם חלקו מן הצדדין¹⁰ או מכלפי הקורות¹¹, והיתה הטהרה בפניה¹² - כלים שבין המחיצה ובין הפתל או שבין המחיצה והקורות טהורין¹³. היתה הטהרה בין מחיצה לפתל או בין מחיצה לקורות - כלים שבפניה טמאין; שאין המחיצה מונעת הטהרה שלא תצא

ד. ארבה¹⁶ שבין בית לעליה, וטמאה בבית, וקדירה¹⁷ נתונה על פי הארבה¹⁸ ונקובה ככונס משקה¹⁹ - הקדירה טמאה²⁰, והעליה טהורה²¹. היתה שלמה - כל שבעליה מאכלין ומשקין וכלי חרס טהור, אבל אדם וכלי שטף שבעליה טמאים; שאין כלי חרס חוצץ אלא על האכלים ועל המשקין וכלי חרס, וכל שבעליה טהור²² קאלו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרס²³. וטמאו האדם²⁴ שבעליה זו, מפני שהוא דבר המצוי²⁵. לפיכך, אם היה בעליה זו כלי מתכות וכיוצא בו מלא משקין - הכלי טמא טמאת שבעה²⁶, והמשקין טהורין²⁷. היתה בה אשה לשה בערבה של עץ²⁸ - האשה והערבה טמאין טמאת שבעה, והבצק טהור כל זמן שעוסקת בו²⁹. פרשה³⁰ וחזרה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק או המשקין לכלי אחר מפלי שטף שבעליה - נטמאו במגע הכלי האחר. היה על פי ארבה זו שאר כלים המצילים בצמיד פתיל³¹, שאין מקבלין טמאה כמו שבארנו³², ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא, או שהיה כלי חרס טהור לפרה אדמה או לקדש, שהכל נאמנים על טהרתן - הרי זה מציל על כל מה שבעליה. היה אהל נטיי³³ בעליה ומקצתו מרדד³⁴ על הארבה שבין בית לעליה - הרי זה מציל³⁵ ואף על פי שאין גגו³⁶ על הארבה, שהאהל מציל בכסוי כמו שבארנו³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבתכן טמאים אם אין במקומם טפח על טפח ברום טפח. (23) שבתוך התבן. (24) מפני שהוא אוהל בפני עצמו ואף על פי שדעת בעל הבית להוציא את התבן, מציל הוא על הטהרה מליטמא כמו כל אוהל עראי בתוך אוהל שאף על פי שאינו מציל על הטהרה מליטמא כשדרכה לצאת שם, אבל מציל על הטהורים מליטמא. (25) שהרי אין כאן אוהל שיצילו וגם משום מחיצה אין התבן מציל שבעל הבית עתיד לפנותו (רבינו לשיטתו, שמחיצה שדעתו לפנותה אינה חוצצת, אפילו כשהיא סותמת את כל מקום הטהרה). (26) בין יש במקום הכלים פותח טפח ובין שאין בו. (27) משום שיש כאן אוהל בתוך אוהל ואינו מציל אלא כשאין דעתו לפנותו, אבל כשאין פותח טפח בין התבן לקורות אין זה אוהל בתוך אוהל, שהרי אין טומאה מאהילה על התבן.

ד. פתל שפיין שגני בתים וטמאה בתוך הפתל - בית הקרוב לטמאה טמא²⁸, והקרוב לטהרה²⁹ טהור³⁰. היתה מחיצה למחיצה³¹ - שניהן טמאין. היתה הטמאה באחד משני הבתים, והכלים בתוך הפתל: מחציו וכלפי טמאה - טמאים; מחציו וכלפי טהרה - טהורין; מחיצה למחיצה - טמאין. וכן מעזיבה³² שפיין הבית והעליה, והטמאה בתוך מעזיבה: מחציה ולמטה - הבית טמא והעליה טהורה; מחציה ולמעלה - העליה טמאה והבית טהור; מחיצה למחיצה - שניהן טמאין. היתה טמאה באחד מהן, וכלים בתוך המעזיבה: מחציה וכלפי טמאה - טמאין; מחציה וכלפי טהרה - טהורין; מחיצה למחיצה - שניהן טמאין. היתה המעזיבה לאויר³³ וטמאה בתוכה: מחציה ולמטה - הבית טמא, והעומד למעלה אפלו פנגד הטמאה טהור³⁴, שהרי פשטה הטמאה בכל הבית³⁵; היתה הטמאה מחציה ולמעלה - הבית טהור³⁶, והעומד למעלה פנגד הטמאה טמא³⁷; מחיצה למחיצה - הבית טמא, והעומד למעלה פנגד הטמאה טמא, שהרי אי אפשר לצמצם³⁸.

(28) המדובר כשאין פותח טפח במקום הטהרה, ואף על פי כן אין עליה דין טומאה רצוצה, משום שחלק זה של הכותל הוא כחלק מן הבית עצמו. ורואים אנו את הטהרה כאילו היא שקועה בטיט, שאין הטיט מציל. ואם יש פותח טפח במקום הטהרה ואינו פתוח לבית, הרי הוא קבד סתום שמטמא מכל צד. (29) פירוש, שהוא רחוק מן הטהרה. (30) משום, שהטהרה נמצאת בחצי הכותל הנגרר אחר הבית השני. (31) באמצע עובי הכותל. (32) תקרה. (33) שאין עליה גג. (34) ואין דנים אותה כטומאה רצוצה הבוקעת עד לרקיע ומטמאה כל מה שכנגדה. (35) והסברנו למעלה שרואים את הטהרה, כאילו היא מונחת בתוך הבית אלא שהיא מכוסה טיט ואם כן אינה כלל רצוצה והמעזיבה חוצצת. (36) כמו בבית ועלייה. (37) שהרי אינה כמונחת בבית ומשום כך היא רצוצה

והטמאה¹⁴, כמו שבארנו באהל שבתוך הבית. היו הכלים בתוך עבי המחיצה עצמה¹⁵, בין שהיתה הטמאה לפנים מן המחיצה או שהיתה בתוך הבית: אם היתה מקום הכלים טפח על טפח - טמאים¹⁶, ואם לאו - טהורין¹⁷. וכבר בארנו כיצד דין הבית אם חלקו מקלפי ארצו¹⁸.

(8) שאינם מקבלים טומאה וחוצצים. (9) שקבען לאוהל וחוצצות אף על פי שמקבלות טומאה. (10) העמיד את המחיצה בזקיפה בין כתלי הבית. (11) המחיצה מפרידה בין הבית והקורות, וקמה על גבה כעין עלייה. (12) החלק שבו הפתח לחוץ נקרא בית. (13) שהמחיצה מצילה מפני שאין דרך הטהרה להיכנס לחלק שאחורי המחיצה ולא לעלייה אלא דרך פתח הבית. (14) אם סופה לצאת הרי היא מטמאה אף לפני שיצאה. (15) במשנה שם בכבא האחרונה כתוב: "כלים שבחצץ" ומפרש רבינו בעובי המחיצה וכגון שהיה במחיצה חור מעבר לעבר והכלים מונחים שם. (16) מפני שהטהרה נכנסת לחור. (17) כדין כל פתח שאין בו טפח על טפח ברום טפח. ואין זה דומה לכותל שבין שני בתים (לקמן הלכה ד), שכלים הנמצאים בחציו שלצד הטהרה טמאים אפילו אין בסדק טפח, מפני שמחיצה זו "אינה משמשת את הבית" (פירוש, ואינה צורך בניין הבית), ולפיכך אין לה דין כותל (במשנה שם פרק ו, ג, כתוב: כותל המשמש את הבית) והרי זו דומה לקיר המגדל (למעלה פרק י"ח הלכה ז) וטומאה בתוך המגדלים שכלים שבעוביו - טהורים. אמנם רבינו שם כתב "היה עומד באוויר" אבל הוא הדין בעומד בתוך הבית (כדעת הרא"ש) ורבינו נקט לשון המשנה. וכשיש בו טפח טמאים גם הכלים המונחים בחצייה שלצד הטהרה מפני שהיא מחיצה עראית אינה נידונית ככותל. (18) בנה מחיצה על פני שטח הבית סמוך לרצפה, ופתח הבית נשאר למעלה מן המחיצה.

ג. בית שהוא מלא תבן¹⁹ ואין בינו לבין הקורות פותח טפח: טמאה בפנים²⁰, בין בתוך התבן בין שהיתה בין תבן לקורות - כל הכלים שפנגד יציאת הטמאה²¹ במלואו של פתח²² טמאים; היתה טמאה חוץ לתבן במלואו של פתח - כלים שבפנים²³, אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח - טהורין²⁴, ואם לאו טמאין²⁵. ואם יש בין תבן לקורות פותח טפח - בין כף ובין כף²⁶ טמאין²⁷; שאין התבן חוצץ, מפני שסתם תבן דעתו לפנותו.

(19) ונשאר פנוי המקום שכנגד הפתח בלבד, עד הכותל הנגדי להיכנס בו ולהוציא דרכו את התבן. (20) בחלק שהתבן בו. (21) כל המקום הפנוי שכנגד הפתח, אפילו החלק הרחוק מהפתח, שהטהרה לא תעבור שם, נקרא "יציאת הטהרה" מפני שהטהרה תצא דרך המקום הזה וכולו שטח אחד הוא (סדרי טהרות). (22) לשון התוספתא, והכוונה: ברוחב כל הפתח, אף על פי שהפתח רחב הרבה יותר מרוחב מיטת המת ונושאייה. ונראה שגם הכלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכותל. (47) כלומר, אפילו מחיצה דקה כקליפת השום מפרידה בין הטומאה והטהרות - הכל טהור ואין הברל בין מחצייה ולפנים ובין מחצייה ולחוץ. (48) קברי מתים שלהם היו חצובים בכתלי מערות בעומק מתאים לאורך הארונות, וחפירה חצובה כזו נקראת כוך. (49) שטחים חלולים. (50) אם חצבו בית וכדומה בסלע ונעשו מחיצות מאליהן.

ז. פתל שחציו עביו בננין וְחָצִיו סֶלַע - נדון מַחְצָה לְמַחְצָה.⁵¹

(51) ואף על פי שהסלע הנידון כקליפת השום הוא מבפנים - הבית טמא.

ח. טמאה שהיתה בין קורות הבית⁵², אפלו אין תחתייה אלא פקלפת השום - הבית טהור⁵³, ורואין את הטמאה פאלו היא רצוצה⁵⁴ בארץ ומטמאה כנגדה בלבד. ואם יש במקומה טפח על טפח - הכל טמא⁵⁵. וכן אם היתה נראית בתוך הבית⁵⁶ - בין כך ובין כך הבית טמא. שני פתחים זה על גבי זה וטמאה בפתל שביניהן: אם נראית שהיא⁵⁷ לתוך אחת מהן - הוא טמא וְחָבְרוּ טהור, ואם לאו - נדונין מַחְצָה לְמַחְצָה.⁵⁸

(52) הקורות נתונות מכותל לכותל שכנגדו ועליהן וביניהן המעזיבה מטיט. המדובר כשהטומאה בתוך הקורה עצמה. (53) דין קורה כדן סלע ונידונה כקליפת השום (למעלה הלכה ו), מפני שלא נעשו בה שינויים מכריעים ואפשר להוציאה מבלי לקלקלה (וכעין זה אמרו בבבא קמא סז, א, גבי גזל קורה: "מריש שמו עליו") אין עליה תורת "משמש את הבית", מה שאין כן במעזיבה, שהיא נפרדת כשמורידים אותה. (54) המדובר כשאין במקומה טפח על טפח. במעזיבה (למעלה בהלכה ד) אין דין טומאה רצוצה מפני שהיא נפרדת, מה שאין כן קורות, שאינן עומדות להיבקע (כסף משנה). (55) שהרי היא כקבר סתום המטמא מכל צדדיו. (56) פירוש, שאין עליה אפילו כקליפת השום. (57) כל שהוא אפילו כקליפת השום. (58) כשהטומאה במחצית הכותל העליונה, הפתח העליון טמא, וכשהיא בתחתונה התחתון טמא.

פָּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים¹

(1) יבאר עמוד העומד בתוך הבית וטומאה רצוצה תחתיו, טומאה שבתוך הכותל ומקומה טפח על טפח על רום טפח, חור גדול שבעובי הכתלים שדרך לעשותו לתשיש וטומאה בתוכו, ודין ב' פרדסקים זה בצד זה או למעלה מזה. וכלב שאכל בשר מת תוך שלשה ימים, האשה שמת עוברה בתוך מעיה והאשה שמקשה לילד, האשה שהפילה עליה, ואם ילדה ב' ילדים אחד חי ואחד מת, האשה שמת עוברה בתוך מעיה ונגעה בו המיילדת, והבולע טבעת טמאה.

א. עמוד² העומד בתוך הבית וטמאה רצוצה³ תחתיו - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואינו מטמא אלא כנגד הטמאה בלבד. ואם היה פרח⁴

ומטמאה כנגדה, אבל העומד על המעזיבה מן הצד - טהור. (38) מטמאים את האדם שמא הטומאה מונחת משהו למעלה מחצי המעזיבה, ומטמאים את הבית שמא היא מונחת משהו למטה מחצייה. [למעלה בכותל בין שני בתים אין אנו צריכים לטעם זה, שהרי הבתים שווים ואי אפשר לטהר אחד ולטמא את השני, אבל כאן המעזיבה מגולה לאוויר ואין הדבר נראה מוזר כל כך לחלק בין דין האדם העומד למעלה לדין הבית, ומפני כך מביא רבינו את הנימוק שאי אפשר לצמצם].

ה. וכן פתל המשמש את הבית - ידון מַחְצָה לְמַחְצָה. ביצד? פתל שהוא לאויר, ונג הבית סמוך לפתל ואינו מרכב על הפתל³⁹, וטמאה רצוצה בתוך הפתל: היתה מחציו ולפנים - הבית טמא, והעומד מלמעלה על ראש הפתל⁴⁰ טהור, כעומד על גג הבית; היתה מחציו ולחוץ - הבית טהור, והעומד מלמעלה כנגד הטמאה טמא, שהרי לא פשטה הטמאה בתוך הבית. היתה הטמאה מחצה למחצה - הבית טמא, והעומד מלמעלה טהור, שהרי פשטה הטמאה בבית. נטל מהפתל מבפנים⁴¹ או שהוסיף בפתל מבחוץ עד שנמצאת הטמאה מחציו פתל ולפנים - הבית טמא; נטל מבחוץ⁴² או שהוסיף בעביו הפתל מבפנים עד שנמצאת הטמאה מחציו פתל ולחוץ - הבית טהור⁴³. היתה הטמאה נתונה על גבי הפתל⁴⁴, אפלו מחציו ולפנים - הבית טהור⁴⁵.

(39) ראש הכותל נשאר מחוץ לגג. (40) בין כנגד הטומאה ובין מן הצדדים. (41) הטומאה היתה מחצייה ולחוץ, וקילף שכבה דקה מהכותל בפנים הבית. (42) והטומאה היתה מחצייה ולפנים. (43) הטהרות שיכניסו לבית אחרי השינוי הזה - טהורים. (44) שהוא מחוץ לגג כאמור בראש הלכה זו. (45) והטעם, משום שהכותל אינו משמש את הבית. ועוד, שהטומאה גלויה לאוויר.

ו. בית המשמש את הפתל⁴⁶ - ידון פקלפת השום⁴⁷. ביצד? החופר שני פוכים⁴⁸ או שתי מערות זו בצד זו, עד שנמצאו שני פתחים⁴⁹ חפורים בקרקע ונעשה ביניהן פתל המבדיל בין שניהן, והיתה טמאה בפתחים וכלים בפתל, אם יש עליהן פקלפת השום - טהורין; היתה טמאה בפתל זה וכלים בפתחים, אם יש עליהן פקלפת השום - טהורים. הנה למדת, שפתל בננין נדון מַחְצָה לְמַחְצָה, וכתל הסלע⁵⁰ או שנעשה מגוש הארץ פשיחפר מפאן ומפאן נדון פקלפת השום.

(46) כותל בנוי נקרא "משמש את הבית" מפני שהכותל עשה את הבית, וכותל שבין שתי מערות מוקם על ידי חפירת המערות, שחפרו מערה מכאן ומערה מכאן ונשאר ביניהן מחיצה של עפר או סלע ולפיכך המערה משמשת את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבית, וטפח אחד מחללו של הפרדיסק, אין אנו אומרים שהטומאה מחציו של הכותל ולחוץ, שהרי עוביו במקום זה הוא שלושה טפחים, אלא רואים את החור כאילו הוא אטום. ואם כן, עובי הכותל הוא ששה טפחים, ונמצא שהטומאה המרוחקת לא יותר משני טפחים מן הבית מקומה במחצית הפנימית, והבית טמא.

ה. שְׁנֵי פְּרָדִיסקִין¹⁹ זֶה בְּצַד זֶה אוּ זֶה עַל גַּב זֶה²⁰, וְטִמְאָה מְנַחַת בְּאֶחָד מֵהֶן, וְנִפְתְּחָה²¹ - הוּא וְהַבֵּית טָמֵא, וְחִבְרוּ טְהוֹר²². הִיתָה טִמְאָה רְצוּצָה בְּתוֹךְ הַבְּנִין - רוֹאִין אֶת הַפְּרָדִיסקִין כְּאִלוֹ הֵן אֲטוּמִין, וְיִדוּן מִחֲצָה לְמִחֲצָה²³.

(19) משנה שם פ"ו, ז. (20) ודלתותיהם נעולות. (21) הדלת נפתחה. (22) הדלת הנעולה חוצצת, כשאין דרך הטומאה לצאת שם, כמו שנתבאר כמה פעמים. אבל אם גם דלתו פתוחה נכנסת לו הטומאה, מכיוון שיש בו פותח טפח (ראה למעלה פ"כ ה"ז דין ביב קמור). (23) כמו שביארנו בסוף ההלכה הקודמת.

ו. בְּזִית²⁴ מִן הַמֵּת מְדַבֵּק בְּאַסְקֶפֶת הַבֵּית מִבְּחוּץ²⁵ - הַבֵּית טְהוֹר²⁶. הִיָּה רְצוּץ פִּתְחַת הָאַסְקֶפֶה - יְדוּן מִחֲצָה לְמִחֲצָה²⁷. הִיָּה מְדַבֵּק לְמִשְׁקוֹף²⁸ - הַבֵּית טָמֵא²⁹.

(24) שם פ"ב ה"ח. (25) במקום שאין עליו משקוף. (26) כר' יהושע שם, אפילו כשהדלת פתוחה, ואם יש עליו משקוף והדלת פתוחה עם אוהל הבית, ואם הדלת נעולה טהור על הטומאה ומתחבר עם אוהל הבית, ואם הדלת נעולה טהור אפילו המשקוף מאהיל, מפני שאין דרך הטומאה להכנס, ולכן הדלת חוצצת (תפארת ישראל). (27) כמו במונחת בכותל, מחציה ולפנים - ככפנים, מחציה ולחוץ - כבחוץ. (28) שם. (29) אפילו אם מודבק כחלק שמחוץ לדלת. בזה גם ר' יהושע מודה, מפני שחלקו הפנימי הוא עצמו חלק מאוהל הבית, לכן כולו בטל לגבי הבית. מה שאין-כן באסקופה, שהיא נמשכת יותר לקרקע מאשר לבית.

ז. כָּלֵב שְׂאֵכֵל³⁰ בְּשַׁר הַמֵּת וּמֵת³¹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים³² וְהָרִי הוּא מְטֹל עַל הָאַסְקֶפֶה - רוֹאִין חֵלֶל הַטִּמְאָה מִגּוּפּוֹ³³: אִם הוּא כִּנְגַד הַמִּשְׁקוֹף וְלִפְנֵים³⁴ - הַבֵּית טָמֵא³⁵, וּמִכְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלַחוּץ - הַבֵּית טְהוֹר³⁶.

(30) שם פ"א מ"ז. (31) אבל אם הוא חי, אינו מטמא אפילו בתוך שלושה ימים, מפני שהטומאה בלועה בגופו (למעלה פ"כ ה"ב, וה"ה). (32) ולא נתעכל עדיין הבשר (ראה למעלה פ"כ ה"ד). (33) המקום בגופו שהטומאה מונחת שם (בפירושו למשנתנו, כותב רבינו: האיציטומכה, פירוש, קיבה). (34) בין שיש בחללו פותח טפח, ובין אין בו. (35) אם יש בחללו פותח טפח, צידו העליון מאהיל על הטומאה ואינו חוצץ, והמשקוף מאהיל עליו, ולפיכך כל הבית כאוהל הטומאה, ואם אין בו פותח טפח, הרי הטומאה רצוצה ובוקעת ועולה לתוך הבית, ומפני שדלת הבית פתוחה מתפשטת הטומאה לכל הבית (ראה תפארת

יִוצֵא מֵעֵמוּד זֶה וְכָלִים תַּחַת הַפֶּרֶחַ - הַכָּלִים טְהוֹרִים⁵, שְׂאִינוּ מִטִּמְאָה אֲלָא כִּנְגַד הַטִּמְאָה⁶.

(2) אהלות פ"ו מ"ו. (3) שאין במקומה טפח על טפח פנוי. (4) קישוט בולט מן העמוד עשוי בתבנית פרח. (5) שם מ"ז. (6) ולא מצדידה, ומשמיענו שאין אנו הניים את העמוד כשיפוע האוהל של הפרח, ושיפועי אוהלים כאוהלים (ראה למעלה פ"ח ה"ז).

ב. [וְאִם יֵשׁ בְּמָקוֹם הַטִּמְאָה]⁷ טֶפֶח עַל טֶפֶח עַל רוּם טֶפֶח - הָרִי הוּא כְּקָבֵר סְתוּם וּמִטִּמְאָה מְכַל סְבִיבָיו, וְהַבֵּית כְּלוּ טָמֵא, שְׁהָרִי הָאֵהִיל עַל הַקָּבֵר.

(7) כלומר, במקום הפנוי מחוץ לשטח התפוס ע"י הטומאה (ראה למעלה פ"ז ה"ד).

ג. טִמְאָה שְׁבִתוֹף הַכֶּתֶל⁸ וּמִקוּמָה טֶפֶח עַל טֶפֶח עַל רוּם טֶפֶח - כָּל הָעֲלִיּוֹת הַבְּנוּיּוֹת עַל כֶּתֶל זֶה, אֲפִלוּ עֶשְׂרִי⁹, טִמְאוֹת; שְׁהָרִי הַכֶּתֶל כְּלוּ קָבֵר סְתוּם עַד סוּפוֹ, וְהוּא כֶּתֶל הָעֲלִיּוֹת, וְכָל עֲלִיָּה מֵהֵן מְאֵהֶלֶת עַל הַקָּבֵר¹⁰. בְּנֵה בֵּית¹¹ בְּצַד הַכֶּתֶל מִכָּאן וּבֵית מִכָּאן וּבְנֵה עֲלִיָּה עַל גְּבִי שְׁנֵי הַבָּתִּים עַד שְׁנִמְצָא רֹאשׁ הַכֶּתֶל הַטָּמֵא הוּא בְּאִמְצַע קְרָקַע הָעֲלִיָּה - הָרִי הָעֲלִיָּה טִמְאָה, שְׁהָרִי הָאֵהִילָה עַל הַקָּבֵר, וְהָעֲלִיָּה הַשְּׂנִיָּה הַבְּנוּיָה עַל גְּבֵה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זֹו עַל גְּבִי זֹו וְאִין הַכֶּתֶל הַטָּמֵא כֶּתֶלָה¹².

(8) שם פ"ז מ"א. (9) זו על גבי זו, והכותל שהטומאה בה מגיע עד לעליה העליונה. (10) כל זה כשיש במקום הטומאה טפח על טפח. ואם אין בו טפח על טפח, דינו ככותל המשמש את הבית, למעלה בפכ"ד ה"ה, ומטמא את החדר שכנגד הטומאה בלבד ולא את החדרים שתחתיו ושעליו. (11) שם. (12) ותקרת העליה התחתונה חוצצת בפני הטומאה.

ד. חוֹר¹³ גְּדוּל¹⁴ שְׁבַעֲבֵי הַכֶּתֶלִים שְׂדֵרָף בְּגִי אָדָם לְעִשׂוֹתוֹ לְתַשְׁמִישׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא פְּרָדִיסקַ, שְׁהִיתָה טִמְאָה מְנַחַת בְּתוֹכוֹ וַיֵּשׁ עֲלָיו¹⁵ דְּלָתוֹת סְגוּרוֹת - הַבֵּית טְהוֹר¹⁶. הִיתָה הַטִּמְאָה רְצוּצָה בְּקִמְקְעִיתוֹ אוּ בְּכִתְלָיו אוּ בְּגוֹ - רוֹאִין אֶת כָּל הַחֹר כְּלוּ כְּאִלוֹ הוּא אֲטוּם¹⁷, וְרוֹאִין¹⁸ מְקוֹם הַטִּמְאָה: אִם הוּא בְּחֲצֵי עֵבִי הַכֶּתֶל שְׁלִפְנִים - הַבֵּית טָמֵא; וְאִם הִיתָה טִמְאָה מִחֲצֵי כֶּתֶל וְלַחוּץ - הַבֵּית טְהוֹר; מִחֲצָה לְמִחֲצָה - הַבֵּית טָמֵא.

(13) תוספתא שם פ"ז הי"א. (14) לא פחות מטפח על טפח ברום טפח. (15) פירוש, אפילו יש עליו (ראה הערה הבאה). (16) הכסף-משנה מגיה: הבית טמא, וכך גירסתנו בתוספתא שם. והטעם, מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הדלתות לבית. (17) סתום. (18) דוגמה לטומאה בכתליו: עובי הכותל ששה טפחים, והפרדיסק פתוח לחוץ, ועומקו שלושה, והטומאה בעובי הכותל במרחק שני טפחים מצד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה⁴⁸ וְלָד מֵת, אֶפְלוּ נֶפֶל קָטָן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁴⁹ - הָרִי הִיא טְמֵאָה טְמֵאת שְׁבַע⁵⁰. מֵת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה וּפְשָׁטָה הַחֵיָה⁵¹ אֵת יָדָה וְנִגְעָה בּוֹ - הַחֵיָה טְמֵאָה שְׁבַע, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שֶׁיֵּצֵא הַיֶּלֶד. וְטְמֵאת הַחֵיָה מִדְּבָרֶיהֶם, גְּזֵרָה שְׁמָא תִּגַּע בּוֹ מִשִּׁינְאָא לְפָרוֹזְדוֹר⁵². אָבֵל מִן הַתּוֹרָה אֵין מִגַּע בֵּית הַסְּתָרִים⁵³ מִגַּע; הָאִיל וְהוּא בְּתוֹךְ הַמַּעֲיִם, הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר. וְכֵן הַבּוֹלֵעַ⁵⁴ טַבַּעַת טְמֵאָה וְחֹזֵר וּבָלַע אַחֲרֶיהָ טַבַּעַת טְהוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ זו בְּזוֹ בְּדַאי בְּתוֹךְ מַעֲיָו - אֵינוֹ מִגַּע, וְהַטְּמֵאָה בְּטְמֵאתָה⁵⁵ וְטְהוֹרָה בְּטְהוֹרָתָה⁵⁶.

(48) משנה חולין ע"א, א. (49) למעלה פ"ב ה"א. (50) טומאת מת, וטעונה הזאה שלישי ושביעי, שהרי נגע גופה במת (מובן שהיא טמאה גם כילודת, ואם הפילה נקבה טמאה ארבעה עשר יום, אבל כאן אנו עוסקים בדיני טומאת מת בלבד, ולפיכך כתב טומאת שבעה). (51) המיילדת. (52) שם ע"ב, א. החלק החיצון של אברי הלידה. (53) מקום מכוסה מטבעו. (54) שם ע"א, ב. (55) כשתצא מן הגוף. (56) אשריך הלכות טומאת מת, שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה (ראה סיום מסכת כלים).

סליקו להו הלכות טמאת מת

הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה

י"ש בְּקִלְלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֵהוּ פְּרָטָן: (א) דִּין פְּרָה אֲדָמָה. (ב) דִּין טְמֵאת מִי נָדָה וְטְהוֹרָתָן. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרָק רֵאשׁוֹן

1) יבאר פרה אדומה בת כמה שנים כשירה, ואם לוקחים עגלה לגדלה, אם היתה זקנה, והמראות שפוסלות בה, ובאי זה מקום, המומים הפוסלים בה, ואם העבודה פוסלת בה, ואי זו עבודה, פרה שנולד בה פיסול, ואם לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה, על יד מי נעשית הפרה, וטבולי יום אם כשרים בה.

~ נקודות משיחות קודש ~

בהמשך להלכות טומאת מת, באות הלכות פרה אדומה. על-דרך המבואר במדרשי חז"ל ש"נתכרכמו פניו של משה" שלא ידע במה תהא טהרתו של זה הנטמא בטומאה הכי חמורה – טומאת מת, ולכן נאמרה לו פרשת פרה אדומה, כך גם הרמב"ם הביא הלכות פרה אדומה תיכף לאחר הלכות טומאת מת, מבלי לסיים הלכות אלו כדרכו בכמה מקומות בספרו, בביאור עניינים של תיקון הדעות.

(על-פי "יין מלכות" ספר טהרה, סימן ד', מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ישראל "קרית ארבע" דיני טומאה רצוצה אות ב). (36) כר' יוסי במשנתנו, לפי פירוש הרע"ב (ראה 'תוספות יום טוב' וסדרי טהרות). ויש לעיין בדבר, מהו ההבדל בין זה לדין אדם מוטל על האסקופה בפ"ח ה"ב, ולמה מטהר רבינו כשקבת הכלב בחוץ, אפילו אם מקצת גופו של הכלב מן המשקוף ולפנים?].

ח. הָאִשָּׁה³⁷ שֶׁמֵּת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, אִם נִעְשָׂה רֵאשׁ הַנֶּפֶל כְּפָקָה³⁸ שֶׁל שְׁתֵּי - מִיָּן שֶׁנִּפְתַּח הַרְחֵם עַד שֶׁנִּרְאָה הָרֵאשׁ נְטֵמָא הַבֵּית מִפְּנֵי הָעֶבֶר, אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יֵצֵא.

(37) שם פ"ז, מ"ד. (38) כראש המעוגל של פלך לחוטי האורך (בכורות כ"ב ע"א).

ט. הָאִשָּׁה שֶׁמְקַשָּׁה³⁹ לֵילֵד וְיֵצֵאָה מִבֵּית לְבֵית וְהַפִּילָה נֶפֶל מֵת בְּבֵית שְׁנֵי - הַבֵּית הָרֵאשׁוֹן טְמֵא בְּסַפֵּק, שְׁמָא פְּשְׁהִיתָה בּוֹ יֵצֵא רֵאשׁוֹ שֶׁל נֶפֶל הַזֶּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פְּשָׁלָא הִיָּה רֵאשׁ הַנֶּפֶל כְּפָקָה שֶׁל שְׁתֵּי; אָבֵל אִם הָעֵגִיל רֵאשׁ הַנֶּפֶל כְּפָקָה - הַבֵּית הָרֵאשׁוֹן טְהוֹר; שְׁאֵלוֹ נִפְתַּח רְחֻמָּה שָׁם, לֹא הִיתָה יְכוּלָה לְהִלָּף עַל רִגְלֶיהָ. לְפִיכָף, אִם הִיתָה נְטֵלָת בְּאַנְפִּים⁴⁰ וְהוֹצִיאָהּ מִבֵּית לְבֵית - הַבֵּית הָרֵאשׁוֹן טְמֵא בְּסַפֵּק אָף עַל פִּי שֶׁהָעֵגִיל רֵאשׁ הַנֶּפֶל כְּפָקָה שֶׁל שְׁתֵּי⁴¹.

(39) אהלות שם. (40) בידי חברותיה. (41) מאותו הנימוק שאמרנו: שמא הוציא הנפל ראשו בבית ראשון.

י. הָאִשָּׁה שֶׁהַפִּילָה⁴² שְׁלֵיא⁴³ - הַבֵּית טְמֵא וְדַאי. חִזְקָה הוּא שְׁאֵין שְׁלֵיא בְּלֹא וְלָד.

(42) משנה נדה כו, א. (43) כעין שק של עור שהוולד מונח בו.

יא. מִי שֶׁיָּלְדָה⁴⁴ שְׁנֵי יָלְדִים, אֶחָד חַי וְאֶחָד מֵת: אִם הֵמֵת יֵצֵא רֵאשׁוֹן - חַי טְהוֹר⁴⁵, שְׁהָרִי לֹא נִגַּע בּוֹ מִשִּׁינְאָא לְאֹוִיר הָעוֹלָם⁴⁶; וְאִם חַי יֵצֵא רֵאשׁוֹן - הָרִי הוּא טְמֵא, שְׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֵיא יִגַּע בּוֹ הֵמֵת מִשִּׁינְאָא לְאֹוִיר הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְגַּלְגֵּל אַחֲרָיו כְּאֶבֶן, שְׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים פְּדִי לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ⁴⁷.

(44) שם מ"ה. (45) פירוש, אינו טמא טומאת שבעה ואינו צריך הזאה שלישי ושביעי כנוגע במת, אבל טמא טומאת ערב מפני שנגע באמו שנגעה במת ושהיא טמאה גם כילודת, שבעה ימים לזכר וארבעה עשר לנקבה. (46) והנגיעה בו בתוך גופה של האשה אינה מטמאה (למעלה פ"כ ה"א). והמדובר כשהוציא את החי מן הבית לפני שיצא המת. שאם לא כן, נטמא החי טומאת שבעה באוהל המת. (47) כשיצא המת תחילה, אין החי נמשך אחריו, מפני שהוא מתאמץ ומעכב את עצמו מלהתגלגל אחרי המת שיצא, אבל דבר שאין בו רוח חיים מתגלגל מאליו למקום הפתוח (מפירושו של רבינו במשנתנו).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוסלות. רבי יהודה אומר אפילו בתוך כוס אחד, היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו - פסולה". ופירש שם רבינו: "וכוס הוא עגול מן הגשם יש בו כלל (הרבה) מן השיעור (צ"ל השיעור) בשטח אחד". פירוש, השערות מסודרות על גוף הבהמה כעין תלתלים (הגרא"א), והם בולטות ביותר כשהן רטובות. ודעת רבינו שנחלקו רבי יהודה ותנא קמא בדיון שתי שערות יוצאות משתי גומות או יותר ואינן כרוכות זו בזו או מונחות זו על זו. תנא קמא סובר שאינן פוסלות (וכן אמרו בפירוש בתוספתא פרה פ"ב ה"ב: בתוך שתי גומות - כשירה), ורבי יהודה חולק ואומר שלא רק בגומא אחת אלא אפילו בכוס אחת פסולה, ואפילו אינן מונחות זו על זו. ומה שאמרו במשנה: "היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו - פסולה" דברי הכל הוא. ומובן שכן הדיון בכוס אחת לדעת תנא קמא, ומשום רבי יהודה הפוסל בכוס אחת אפילו אינן מוכיחות, נקט שתי כוסות. ורבינו פסק כתנא קמא, ונקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים.

ג. הַיּוֹ בַּהּ²⁰ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת²¹ עֶקְרָן²² מְאָדִים וְרֹאשׁוֹ מִשְׁחִיר, עֶקְרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשׁוֹ מְאָדִים - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֶקְרָן²³. וְגִזְזוּ בְּמִסְפְּרֵיהֶם²⁴ אֶת רֹאשׁוֹ הַמִּשְׁחִיר²⁵ וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם גְּזָה בְּקַדְשֵׁים²⁶, שְׂאִין פְּנֹתוֹ לְגִזָּה²⁷.

(20 שם. 21) בגומא אחת או בשתיים ומונחות זו על זו. (22) מקום צמיחתן. (23) כחכמים, שם. (24) תוספתא פרה פ"ב ה"ד. (25) רבינו בפירוש למשנה כותב, שצריך לגזוז, וכל זמן שלא גזז - פסולה. (26) התורה אמרה (דברים טו, יט) "לא תגזז בכור צאנך", והוא-הדין בשאר קדשים הקרבים על המזבח. (27) טעם זה אינו מספיק להתיר גזיזת קדשי מזבח, אבל קדושת פרה אדומה היא כקדושת בדק הבית (דברים שהוקדשו לצרכי תיקונים ושיפוצים בבית-המקדש וכדומה). ורבינו פוסק בהל' מעילה (פי"א ה"ב) שאיסור גזיזתם הוא גזירת חכמים, ולא גזרו בפרה מפני הנימוק האמור כאן.

ד. וְצָרִיף שֵׁישָׂאָר מִן הַמְּאָדִים²⁸ פְּדֵי שֵׁינִטְל בְּזוּג²⁹; שְׂפָל שְׁעָרָה שְׂאִינָה נִטְלָה בְּזוּג³⁰ - הָרִי הִיא פְּאֵלוֹ אִינָה³¹. לְפִיכָף, אִם הָיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת שְׂאִינָן נִלְקָטִין בְּזוּג³² - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה³³.

(28) אחרי גזיזת העליון השחור. (29) מספריים. (30) שסכיני המספריים אינן תופסות אותן. (31) [במסכת נידה (נב, ב) מחלוקת חכמים כמה הוא שיעורן של שערות בפרה ובנגעים וכו'. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כדברי כולן להחמיר". ודעת רבינו (בפירוש שם), ששיעור ניטלות בזוג הוא הקטן שבכולם, ובהתאם לכך פסק בסוף הלכה זו, ששתי שערות לבנות או שחורות הנקלטות בזוג - פוסלות את הפרה. וכן בהל' טומאת צרעת (פ"ב ה"א) ששיער לבן שניטל בזוג מטמא בבהרת (ראה שם הערה ב). ולכאורה תמוהים דבריו כאן, למה הכשיר אם שיעור המאדים הוא כדי שינטל בזוג, ולא החמיר להצריך כדי לכופף ראשון

א. מְצוֹת פְּרָה² אֲדָמָה³ שְׁתֵּיהֶּיּוֹ בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴ אוֹ בַת אַרְבַּע⁵. וְאִם הֵיְתָה זָקְנָה - פְּשָׁרָה⁶; אֲלֵא שְׂאִין מִמֵּתִינִין לָהּ, שְׂמָא מִשְׁחִיר⁷ וְתַפְסֵל. וְאִין לֹזְקִחִין עֲגָלָה וּמְגַדְלִין אוֹתָהּ⁸; שְׁנָאֲמַר: וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה - וְלֹא עֲגָלָה. לֹא מְצָאוּ אֲלֵא עֲגָלָה - פּוֹסְקִין עָלֶיהָ דְמִים⁹ וְתֵהִי אֲצֵל פְּעֻלָּהּ עַד שְׁתַּגְדִּיל וְתַעֲשֶׂה פְּרָה. וְלֹזְקִחִין אוֹתָהּ מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה¹⁰.

(2) פרה פ"א מ"א. (3) טמאי מת אינם נטהרים בטבילה במקווה בלבד, אלא צריכים הזאת מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה, ודיניה מפורשים לקמן. (4) כל זמן שלא הגיעה לגיל זה, נקראת "עגלה" או "עגלת בקר". רבינו בפירושו שם מבאר, שעגל סתם הוא בן שנה, ו"עגלת בקר" היא בת שתיים. (5) כחכמים, שם. (6) משמע שאינה נקראת זקינה אלא אם עברו עליה יותר מארבע שנים. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בפ"א מהל' מעשה הקרבנות, שפר למעלה מבן שלוש נקרא זקן. וב'משנה למלך' מבאר פרה אדומה שתחילתה מבת שלוש, נקראת זקינה אחר עבור שנתיים. ז.א. למעלה מבת ארבע, וכן פר שתחילתו מבן שתיים, נקרא זקן כשתעבורנה עליו שנתיים. (7) טבען של שערות לשנות את גוונן מבהיר לכהה עם עלות הגיל, ושתי שערות שחורות פוסלות את הפרה. (8) 'ספרי' זוטא. (9) קובעים ומשלמים את מחירה (וכן בבבא-מציעא פ"ה מ"ז: אין פוסקים על הפירות). (10) שקלים פ"ד מ"ב. כל גבר מישראל מגיל עשרים ולמעלה מחוייב לתת מחצית השקל (מטבע עתיק) לצרכי בית-המקדש ובעיקר לקניית קרבנות. השקלים ניתנו לידי הכהנים שהכניסום לחדר (לשכה) בבית-המקדש, ושלוש פעמים בשנה - לפני הפסח, לפני שבועות ולפני סוכות - ממלאים שלוש קופות גדולות מאתם השקלים לצרכים השוטפים. המטבעות שבקופות נקראים "תרומת הלשכה".

ב. זֶה שְׁנָאֲמַר בַּתּוֹרָה¹¹ 'תְּמִימָה' - תְּמִימַת אֲדָמִימוֹת¹², לֹא תְּמִימַת קוֹמָה¹³; אֲלֵא אִם הֵיְתָה נְנִסָּה¹⁴ - פְּשָׁרָה¹⁵, פְּשָׂאָר הַקְּדָשִׁים. הָיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת¹⁶ לְבָנוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת בַּתּוֹךְ גְּמָא¹⁷ אַחַת¹⁸, אוֹ בַתּוֹךְ שְׁנֵי פּוֹסוֹת¹⁹ וְהֵן מְנַחֵת זוֹ עַל זוֹ - פְּסוּלָה.

(11) במדבר, שם. (12) שכל שערותיה אדומות. ב'ספרי' חוקת, פיסקה כנגד, דרשו: תמימה - תמימה באדמות. או (אולי) תמימה במומים (שלא יהיה בה מום)? כשהוא אומר: "אשר אין בה מום" הרי מומים אמורים, הא (אם כן) מה תלמוד-לומר תמימה? שתהא תמימה באדמות. (13) שתהיה קומתה גבוהה. (14) נמוכת קומה. (15) פרה פ"ב, מ"ב. ננסות, מום הוא באדם (בכורו/מה, ב), אבל לא בבהמה. (16) פרה שם מ"ה. (17) שרשי השערות יושבים בשקיעות קטנטנות שבעור, והן נקראות "גומות". (18) [בבבא-בתרא טז, א - אמרו: "כל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה". ואולי שונה עור האדם מעור הבהמה (תפארת ישראל)]. (19) במס' פרה פ"ב מ"ה, שנינו: "היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּסוּלֵהָ שֶׁל שְׁקִים - פְּסוּלֵהָ⁵³. קְשָׁה בְּמוֹסְרָה: אִם הֵיחָה מוֹרְדָת⁵⁴ וְצָרִיכָה שְׁמִירָה - פְּשָׁה, וְאִם לֹא - פְּסוּלָה; שְׁפָל שְׁמִירָה שְׁאִינָה צָרִיכָה מִשׁוּי הוּא. עֲשֵׂה בָהּ⁵⁵ סִנְדֵּל שְׁלֹא תַחֲלִיק, פִּרְשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִין - פְּשָׁה. זֶה הַפְּלָל⁵⁶: כֹּל שֶׁהוּא לְצִרְפָּה⁵⁷ - פְּשָׁה⁵⁸; לְצִרְף אַחֲרָי⁵⁹ - פְּסוּלָה. נַעֲשִׂית בָּהּ מְלֹאכָה מְאֻלְיָה⁶⁰ אוֹ שֶׁעָלָה עָלֶיהָ עַל מְאֻלֵּי, אִם לְרִצּוֹנוֹ - פְּסוּלָה; שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ, שְׂאֵם עָבַד בָּהּ לְרִצּוֹנוֹ - הֵרִי זֶה כְּמִי שֶׁעָבַד בָּהּ⁶¹. לְפִיכָּה, אִם שָׁכַן עָלֶיהָ הַעוֹף - פְּשָׁה⁶²; עָלָה עָלֶיהָ זָכָר - פְּסוּלָה⁶³. וְאִין צָרִיף לֹאֲמַר שֶׁהִמְעַבְרַת פְּסוּלָה. הַכְּנִיסָה⁶⁴ לְרִבְקָה⁶⁵ וְדָשָׁה מְאֻלְיָה⁶⁶ - פְּשָׁה; הַכְּנִיסָה פְּדֵי שְׁתֵּינָק וְתִדּוּשׁ - פְּסוּלָה⁶⁷, שֶׁהִרִי עֲשֵׂה לְרִצּוֹנוֹ⁶⁸. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(39 שם מ"ג. 40) לא נולדה באופן טבעי דרך הרחם, אלא פתחו את דופן הבהמה בסכין והוציאוה. (41 נתן כלב, ולקח פרה מחירה. 42) זונה שקיבלה פרה בשכרה. (43) טריפות שאינה עושה מום, כגון איברים הפנימיים שניקבו וכדומה (חולין יא ע"א). (44) בא עליה אדם. (45) שם. כחכמים. (46) דמי פרה אדומה מרובים, ואם יוודע שרבעה - לא יקנוה. (47) תוספתא פרה פ"ב. גמרא סוטה מו, א. (48) כלומר, קיים הברל בין עול ובין עבודות אחרות. (49) שנתן עליה את העול, אבל לא עשה בה כל עבודה שהיא, כמבואר למטה. (50) משנה, פרה פ"ב, ג. (51) הוא הדין בנתלה בחלק גוף אחר. (52) החבל הקשור בראש הבהמה נקרא "מוסירה" וקשירתו אינה פוסלת, אבל אם קיפל את החלק התלוי באויר והניחו על הפרה - הרי זה משא ונפסלה. (53) כשהתכוון לשם משא, אבל בנתינה בלבד ובלי כוונה - רק עול פוסל ('תפארת ישראל'). (54) ואפשר שתברח (שבת נב, א). (55) צ"ל: לה. (56) שם. (57) לצורך הפרה בלבד, ולא לצורך האדם כלל. (58) אפילו משא כבד. (59) אף-על-פי שהדבר הוא גם לצרכה (בבא-מציעא ל, א). (60) שם. (61) שם, ל, ב: כתיב עבד (עין קמוצה) וקרינן (אנו קוראים) עובד (עין שרוקה), בעינן (צריכים) עובד דומיא (בדומה) דעבד. (62) שזה שלא ברצון הבעלים. (63) אפילו שלא בידיעתו, מפני שרצוי הדבר לבעליה, כדי שתלד. אמנם, כשאנו פוסלים את הפרה לא נוח לו, שהרי יצא שכרו בהפסדו פי כמה, אבל אם נכשירה ירויח דמי העגל וירצה בכך, ולפיכך אין להכשירה. (64) שם. (65) צמד פרות קשורות יחד, ודשות בפרסותיהן את שיבילי התבואה. (66) והוא לא נתכוון לדישה כלל. (67) בפסחים כו, א. וכן בבבא-מציעא ל, א - מובא דין זה בעגלה ערופה, אולם בתוספתא פרה פ"ב ה"ב נאמר בפרה. (68) ואף-על-פי שהתכוון גם לצורך הפרה.

ח. פְּרָה⁶⁹ שְׁנוּלָד בָּהּ פְּסוּל - תְּפָדָה⁷⁰. וְכֵן אִם מֵתָה - תְּפָדָה מִפְּנֵי עוֹרָה⁷¹, אֲבָל לֹא לְהַאֲכִיל בְּשָׂרָה לְכֻלָּבִים⁷².

לעיקרון כדעת רבי ישמעאל שם? ונראה, שדעת רבינו, ששערות הנקלטות בזוג, שם (השין צרויה) שערות עליהן דבריה הכול, ולא אמרו בהן "כאילו אינו", אולם נקבעו שיעורים לכל דבר (מהם הלכה למשה מסיני, ומהם שיעורי חכמים) ולמטה משיעורים הללו אינו מספיק, אבל אין זה אומר שהדבר "כאילו אינו", ולכן בראשון משחיר ועיקרון מאדים, הרי השערות האדומות כשהן לעצמן לא קבעה להן התורה ולא חכמים שיעור מיוחד, שהרי פרה שכל שערותיה קצרות כשירה, אם רק שם שערות עליהן, ומה אנו צריכים כדי להכשירה? הרי אומר, הפסק בין השחורות לבין עור הפרה, ולזה מספיקות שערות כל שהן אם שם שעה עליהן (על-פי ה'כסף משנה' בתוספתא ביאור). (32) אף-על-פי שכל ארכן לבן או שחור. (33) משמע ששערות אדומות קצרות משיעור זה - פוסלות.

ה. הֵינָה³⁴ קְרִינָה אוֹ טְלִפְיָה שְׁחוּרִים - יַגְדֵּל³⁵. גְּלָגַל הַעֵינִים³⁶ וְהַשְּׂנַיִם וְהַלְשׁוֹן - אִין מְרַאֲיֵהן פּוֹסְלִים בְּפָרָה.

(34) שם מ"ב. (35) יחתוך כמו "גורו אילנא" (דניאל ד, יא). בבכורות מד, א - מבואר, שמתוך לחתוך את הקליפה החיצונית שעל גבי העצם הנקראת "זכרות הקרן", אבל אם חתך את הזכרות עצמה נעשית בעלת מום ופסולה. (36) פרה, שם.

ו. הֵיחָה בָּהּ³⁷ יַבְלָת וְחֲתָכָה, אָף עַל פִּי שְׁצַמַח בְּמִקּוּמָהּ שֶׁעַר אָדָם - פְּסוּלָה³⁸.

(37) שם. (38) כרבי יהודה. הראב"ד מנמק: לפי שאין עולה בו אדמימות גמורה, אלא הוא שיער לקוי.

ז. כֹּל הַמוּמִין³⁹ הַפּוֹסְלִין בְּקֻדְשִׁים - פּוֹסְלִין בְּפָרָה, שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר אִין בָּהּ מוּם. הֵיחָה יוֹצֵא דִפְן⁴⁰ אוֹ מַחִיר⁴¹ אוֹ אֶתְנָן⁴² אוֹ טְרַפָּה⁴³ אוֹ שְׁנַרְבֵּעָה⁴⁴ - פְּסוּלָה; שְׁפָל הַפּוֹסְלִין אֶת הַקְּדוּשִׁים לְמִזְבֵּחַ - פּוֹסְלִין אֶת הַפָּרָה וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּקֻדְשֵׁי בְדֵק הַבֵּית, הוֹאִיל וְקִרְאָה הַכְּתוּב חֲטָאת. וּמִתָּר לְקַח אוֹתָהּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁴⁵ וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא רַבְעָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים, שְׂאִינוּ מִפְּסִיד בְּהִמְתּוּ⁴⁶. יִתְרָה פְּרָה⁴⁷ עַל הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹסֵלָת בָּהּ. שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל, וּבַעֲגָלָה עָרוּפָה אוֹמַר: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מְשַׁכָּה בְּעַל; מָה עַל הָאֲמוּר בַּעֲגָלָה - עֲשֵׂה שְׂאָר עֲבוֹדוֹת כְּעַל, אָף עַל הָאֲמוּר בְּפָרָה - יִפְסֵל בָּהּ שְׂאָר עֲבוֹדוֹת כְּעַל. אֲלָא⁴⁸ שֶׁהָעַל פּוֹסֵל בֵּין בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין שְׁלֹא בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה⁴⁹, וְשְׂאָר עֲבוֹדוֹת אִין פּוֹסְלוֹת אֲלָא בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה. פִּיּוּצָא? קָשֶׁר עָלֶיהָ הָעַל, אָף עַל פִּי שְׁלֹא חָרַשׁ בָּהּ - פְּסוּלָה; הַכְּנִיסָה לְרוּשׁ - אִינָה נִפְסָלָת עַד שְׁפִירוּשׁ בָּהּ. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. רִכַּב עָלֶיהָ⁵⁰, נִשְׁעַן עָלֶיהָ, נִתְּלָה בְּזוּבָה⁵¹ וְעָבַר בָּהּ אֶת הַנְּהַר, קִפְּל עָלֶיהָ אֶת הַמוֹסְרָה⁵², גָּמַן טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, גָּמַן עָלֶיהָ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גדול) ושאר כל הפרות בכהן גדול, דברי רבי מאיר. רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים: זאת נעשית באלעזר, ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט". ומכאן למד רבינו שהתנא-קמא במסכת פרה הוא רבי מאיר, וחולקים עליו ארבעת חבריו, ופסק כרבים (כסף-משנה). 81) איש מפי איש עד משה רבינו.

יב. והעושה אותה⁸² לובש ארבעה פלים⁸³ של פהן הדיוט, בין שעשאה פהן הדיוט בין שעשאה פהן גדול⁸⁴.

82) פרה, שם. 83) ארבעה בגדי לבן שכהן הדיוט לובש בשעת עבודתו במקדש. 84) שבעבודות אחרות לובש שמונה בגדים. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קנג - למדו זה מ'גזירה-שוה' (אחת המידות שהתורה נדרשת בהן). מלשונו משמע, שכהן גדול עושה אותה באותם הבגדים שכהן הדיוט עושה, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ד ה"ד, ואף-על-פי שבעבודות אחרות אבנטו של כהן גדול אינו דומה לאבנטו של כהן הדיוט. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' כלי המקדש ה"ג, שבעשיית פרה לובש כהן גדול אבנט של כהן הדיוט (ראה משנה-למלך כאן).

יג. קל העוסקין⁸⁵ בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום⁸⁶ - כשרים למעשה הפרה ולקדש⁸⁷ ולהזות מאפרה, ואף על פי שעדין לא העריב שמשן. שזה שנאמר בכל הפרשה 'איש טהור' - הוא הטהור למעשה שני⁸⁸; אף על פי שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו - הרי זה טהור לפרה.

85) ביומא מג, ב - למדו מן הכתוב (במדבר יט, יט): "וזהו הטהור על הטמא", שטבול יום כשר בפרה. 86) טמא שטבל נקרא "טבול יום" כל זמן שלא שקעה השמש אחר טבילתו. 87) לתת את אפר הפרה על המים. 88) בכלים פ"א מ"ה שנינו: טבול יום אסור בקודש ובתרומה, ומותר במעשר (שני).

יד. הצדוקין⁸⁹ היו אומרים, שאין מעשה הפרה כשר אלא במעריבי שמש. לפיכך היו בית דין בבית שני מטמאין את הפהן⁹⁰ השורף את הפרה בשרץ⁹¹ וכיוצא בו, וטובל ואחר כך עוסק בה, כדי לבטל דברי אלו הגדים שמורים מהעולה על רוחם, לא מן הקבלה. וכן כל הפלים שמכניסין לתוכם אפר הפרה - כלם טבולי יום⁹².

89) כת דתית בימי בית שני, שכפרה בתורה שבעל-פה. 90) פרה פ"ג מ"ז. 91) (בתוספתא שם ה"ד שטימאהו ע"י סמיכת ידים עליו. ורבינו לשיטתו בהלכה הבאה גבי שפופרת, שפסק כרבי יהושע שהקפידו שיהיה טבול יום דאורייתא (ראה הערה שם), והתוספתא היא לפי שיטת רבי אליעזר. ואולי לא היתה שם אפשרות לטמא את הכהן בשרץ, שהרי המעשה היה בזמן שגברה יד הצדוקים, והכהן הגדול היה מחבריהם, ומובן שלא יתנו להכניס שרץ לתדרו

69) ברייתא, שבועות יא, ב. 70) קדשים העומדים להקרב על המזבח אין להם פדיון, אבל פרה אדומה שקדושתה קלה כקדושת בדק הבית - יש לה פדיון. 71) שם. 72) שאין פודים את הקדשים כדי להאכילם לכלבים. בבכורות טו, א - דרשו זה מן הכתוב בדין קדשים שהומומו ונפרדו (דברים יב, טו): "ואכלת" - ולא לכלבין (ראה 'תוספות' שבועות יא, ב, ד"ה משום). (אף-על-פי שרבינו פסק בפ"ה מהל' ערכין, שקדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה, ככתוב בתורה (ויקרא כז, יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן... והעריך", ואי אפשר להעמיד בהמה מתה - פרה אדומה "לב בית-דין מתנה עליה" (שבועות, שם) פירוש, בית-דין הקונה אותה מקדיש אותה על תנאי שאם לא יצטרכו לה - תצא לחולין).

ט. נשחטה⁷³ לשם חלין⁷⁴ - תפדה ואינה מכפרת⁷⁵. נשחטה על גב מערכתה⁷⁶ - אין לה פדיון⁷⁷ עולמית.

73) שבועות, שם. 74) בברייתא, נאמר סתם: "נשחטה תפדה". ומפרש רבינו שנשחטה לשם חולין, ולא חילק רבינו בין נשחטה במקומה (על גבי מערכתה) או שלא במקומה, מכיוון שנשחטה לשם חולין מותר לפדותה. (בגמרא שם, אמרו הטעם, מפני שלב בית-דין מתנה עליה בשעה שמקדישים אותה, שאם תיפסל תצא לחולין, ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה אי הכי, שעל-ידי תנאי בית-דין זה, דינה כבעל מום מעיקרו (שקדם מומה להקדישה) שהכול מודים שאינה צריכה העמדה והערכה). 75) כלומר, אינה ראויה להזאת אפרה, וצריכים להביא פרה אחרת. מצאנו לשון כפרה בפרה אדומה, במסכת מועד קטן כח, א. 76) המקום המזומן לשחיטת פרה ושריפתה (ראה לקמן פ"ג ה"א). 77) כשנשחטה בהכשר מלא, גנאי הדבר להוציאה לחולין (רש"י שם). ומדובר כשאין בה פיסול, אבל אם נפסלה - תיפדה אפילו אם נשחטה במקומה. (למעלה בה"ח סתם רבינו ולא חילק בין במקומה ובין שלא במקומה). (ה'חזון איש' פירש בדרך אחרת, אולם פירושו נראה דוחק).

י. לקדושת⁷⁸ פרה ומצאו אחרת נאה ממנה - הרי זו תפדה שלא במום.

78) שם.

יא. אף פהן הדיוט⁷⁹ כשר לשרפת הפרה⁸⁰; שנאמר: ונתתם אתה אל אלעזר הכהן, ועדין אהרן ה'יה קנים. ומפי השמועה⁸¹ למדו: זו נעשית באלעזר, ושאר כל הפרות - בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט.

79) כהן מן השורה. 80) שנינו (פרה פ"ד מ"א): "ושלא בכהן גדול - פסולה, ורבי יהודה מכשיר". אמנם דרכו של רבינו לפסוק כתנא-קמא, אולם כאן לא פסק כמותו מפני שב'ספרי' (חוקת קנג) אמרו: "זאת (פרה שנעשתה בימי משה) נעשית באלעזר (בן אהרן, שהיה אז סגנו של כהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁבַעַת יְמֵי הַהִפְרָשָׁה. וְלֹא הָיָה נוֹגְעִין בּוֹ אָחִיו הַכֹּהֲנִים, כְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּטַהֲרָתוֹ.

(2) במשנה שם כתוב: "שעל פני הבירה" ורבי יוחנן (ביומא שם) אומר שבירה הוא מקום בהר הבית ולמה כתב רבינו כאן ללשכה מוכנת בעזרה? ונראה, שהלשכות שלא נתקדשו בקדושת המקדש, אף על פי שהן בשטח העזרה, בכלל "בירה" הן, ולשכה זו לא נתקדשה.

ב. שְׁבַעַת יְמֵים קִדְּם עֲרַפְת הַפָּרָה מִפְּרִישֵׁין כִּהֵן הַשׁוֹרֶף אֹתָהּ מִבֵּיתוֹ, כְּשֵׁם שֶׁמִּפְּרִישֵׁין כִּהֵן גְּדוֹל לְעִבּוֹדַת יוֹם הַכַּפּוֹרִים. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ. וְכֵן מִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ מֵאֲשֵׁתוֹ, שְׁמָא תִּמְצָא נְדָה וְיִהְיֶה טָמֵא שְׁבַעַת יְמֵים⁴.

(3) במסכת יומא ב, א. דרשו מצות הפרשה מן המקרא. ודעת רבינו, שאין זאת דרשה גמורה אלא הדין מקובל ממש רבינו והסמיכוהו על המקרא. (4) "בועל נידה - כנידה".

ג. הַלְשָׁפָה שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בָּהּ כָּל שְׁבַעַת צְפוֹנִית מִזְרְחִית הַיְתָה, כְּדִי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁהִיא פְּחֻטָּאת הַנִּשְׁחָטָת בְּצִפּוֹן אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא נִשְׁחָטָת בַּחוּץ⁵.

(5) חוץ לבית המקדש.

ד. כָּל יוֹם וְיוֹם⁶ מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַהִפְרָשָׁה מִזֵּין עֲלָיו מִי חֻטָּאת, שְׁמָא נִטְמָא לְמַת וְהוּא לֹא יָדַע. הוֹיֵן מִיּוֹם רְבִיעִי לְהַפְרָשָׁה, שְׁאִין צָרִיף הַזָּאָה; לְפִי שְׁאִי אִפְשָׁר שְׁלֹא יִהְיֶה לֹא שְׁלִישִׁי לְטַמְאָתוֹ⁷ וְלֹא שְׁבִיעִי⁸, שְׁאִין הַזָּאָה בְּשְׁבִיעִי עוֹלָה מְשוּם הַזָּאת שְׁבִיעִי עַד שְׁנִיָּה בְּשְׁלִישִׁי מִלְּפָנֶיהָ. וּמִן הַדִּין הַזֶּה, שְׁאִין צָרִיף הַזָּאָה אֲלֵא בְּשְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי⁹ לְהַפְרָשָׁה בְּלִבָּד; וְזֶה שְׁמִזֵּין יוֹם אַחֵר יוֹם, מִצְּלָה יִתְרָה עָשׂוֹ בַּפָּרָה¹⁰.

(6) פרה פרק ג משנה א. מי שנטמא במת צריך הזאת מי פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. וזה צריך הזאה בכל יום שמא הוא שלישי או שביעי. (7) שהרי לא נטמא בהיותו בלשכה בשמירה קפדנית. (8) אמנם אפשר הדבר, שרביעי להפרשה יהיה שביעי לטומאה, כגון שהופרש ביום רביעי לטומאה, אבל לענין הזאה אין דינו כשביעי מפני שלא קיבל הזאת יום שלישי לטומאתו, כמו שמבאר רבינו. (9) ככל טמא מת שלא הקפידה תורה אלא על הזאת שביעי שתהיה ארבעה ימים אחר ההזאה הראשונה, אבל הזאה ראשונה שנתאחרה אין בכך כלום. (10) שם. והחמירו בה יותר מבעבודת יום הכיפורים, שאין מזים עליו אלא שלישי ושביעי בלבד.

ה. בְּרִבְעִי בְּשַׁבָּת הָיָה מִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ, כְּדִי שִׁיחֹל רְבִיעִי שְׁלֹו לְהֵיּוֹת בְּשַׁבָּת; שֶׁהַהֲזִיָּה אֵינָה דוֹחָה שַׁבָּת, וְהַרְבִּיעִי אֵין צָרִיף הַזָּאָה¹¹.

(11) כמבואר בהלכה הקודמת, ואם יפרישו אותו ביום אחר נפסיד שני ימי הזאה.

של הכהן, אבל אי אפשר היה לו לכהן זה להשמר מנגיעת ידי אחד מהפרושים. ראה 'תוספות יום טוב' שם ד"ה ומטמאים). (92) דין זה למד רבינו מדין שפופרת של קנה, במשנה, פרה פ"ה, מ"ד (ראה הלכה הבאה).

טו. הַחוֹתֶף⁹³ שֶׁפּוֹפֶרֶת שֶׁל קֶנֶה⁹⁴ לְהִנִּיחַ בָּהּ אֶפְרָח חֻטָּאת - יִטְמָא אוֹתָהּ וְיִטְבִּילָנָה וְאַחֵר כֶּף יִנִּיחַ בָּהּ. וְהַחוֹתֶכָּה וְהַמְטְבִּילָה טְעוֹן טְבִילָה⁹⁵, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהָ כְּטָמֵא מֵת בְּשְׁבִיעִי שְׁלֹו. וְלִפְיֶקֶף⁹⁶ אֵינָה צָרִיכָה הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, אֲלֵא מִטַּמְאָה⁹⁷ כְּדִי לְהַרְאוֹת לְצִדּוּקִין וּמְטְבִילָה וְנֹתֵן בָּהּ⁹⁸.

(93) אפילו אם הוא טהור למעשה פרה. (94) שנינו (פרה פ"ה מ"ד): "שפופרת שחתכה לחטאת (סתם) חטאת" בכל מסכת זו משמעותה פרה אדומה, על-פי הכתוב (במדבר יט, ט): חטאת היא), רבי אליעזר אומר יטביל מיד, רבי יהושע אומר יטמא ויטביל". פירוש הדברים: אמרנו (בהלכה הקודמת), שהפרה נעשית בכלים שהם טבולי יום, ומפני שחכמים גזרו על הכלים הנגמרים בטהרה שיהיו טמאים לקודש ולפרה (משנה, חגיגה כ, ב) אומר רבי אליעזר שאין צורך לטמא את השפופרת שנגמרה בטהרה (כשטהור הוציא ממנה את התוך הרך ונעשתה כלי) ולהטבילה כדי שתהיה טבולת יום, אלא מטבילה מיד, שהרי היא טמאה לפרה כטומאת מת ביום שביעי שלו (חגיגה כג, א), ולפיכך יש כבר פרסום עובדתי לדעת הפרושים שטבול יום טהור לפרה. ורבי יהושע סובר, מכיוון שאין הצדוקים מודים בגזירות חכמים, אין כאן קביעת הלכה למעשה כחכמים, שהרי גם לדעת הצדוקים מותר להשתמש בכלי זה. ועוד, שהרי גם לדעת הפרושים אינה צריכה הערב שמש לקודש אלא לפרה בלבד, ואין כאן הוכחה שטבול יום הפסול לקודש כשר לפרה, ולכן מטמאים את השפופרת טמאה דאורייתא ומטבילים אותה ומשתמשים בה בניגוד לדעת הצדוקים. ופסק רבינו כרבי יהושע. (95) שם. מעלה יתירה בפרה שאינה בקודש. (96) מפני טומאה כיום שביעי של טמא מת, ולא כסתם טמא מת, שטעון הזאה שלישי ושביעי. (97) טומאה דאורייתא, כמו שביארנו. (98) אפר פרה לפני שקיעת החמה.

~ יום שלישי י"ג תשרי ~

פֶּרֶק שְׁנַיִ

(1) יבאר שמעלות והרחקות יתרות עשו בטהרת פרה אדומה ומה הן.

א: מַעְלוֹת יִתְרוֹת עָשׂוֹ בְּטַהֲרַת פָּרָה אֲדָמָה וְהִרְחָקוֹת גְּדוֹלוֹת הִרְחִיקוּ מִטַּמְאָת הַמֵּת בְּכָל מַעֲשִׂיהָ; מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּשֶׁרָה בְּטְבוּלֵי יוֹם, חָשׂוֹ שְׁמָא יְבוֹאוּ לְזַלְזֵל בָּהּ. וּמִפְּנֵי זֶה, כְּשֶׁמִּפְּרִישֵׁין הַפֶּהֶן הַשׁוֹרֶף אוֹתָהּ - מִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ לְלִשְׁכָּה מוֹכֶנֶת בְּעִזְרָה². וּבֵית אֶבֶן הֵיְתָה נִקְרָאת, מִפְּנֵי שֶׁכָּל בְּלִיָּה כְּלֵי אֲבָנִים שְׁאִין מִקְבְּלִין טַמְאָה. וּבְכָלֵי הָאֶבֶן הִיָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא יותר מזה. ופירש בברטנורא הטעם, כדי שלא יראו קרי. (17) רחבות ויפסיקו בין התינוקות היושבים על גביהם ובין הטומאה הנמצאת במקומות שעליהם לעבור. (18) שחוצצות בפני הטומאה. (19) הדלתות נעשות אוהל, שהרי הן מאהילות על הנמצא תחתיהן. (20) נהר שוטף קרוב לירושלים. (21) בסוף הלכה זו כותב רבינו, שהתינוקות מקדשים, ולכאורה זה נוגד את דבריו לקמן בפרק ו הלכה ב: "הכול כשרים למלאות המים חוץ מחרש שוטה וקטן, והכול כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן". בתוספות יום טוב עמד על סתירה זו במשנתנו וביאר מפני שכל ההזאה על הכהן העושה את הפרה היא מחמת חשש טומאה ומגזירת חכמים, לכן התיירו מילוי וגם קידוש על ידי קטן. (22) עזרת נשים הסמוכה לחיל ששם שמור אפר הפרות.

ח. תינוק שטבל למלאות ולהזות - לא ימלא בכליו תינוק אחר, אף על פי שטבל. ותינוק שטבל להזות על כהן זה - אינו מזה על כהן אחר, עד שיטבל לשם מעשה זה הפה. וכן פלים שטהרום לחטאת זו ובגדי אדם שטהרום לחטאת זו - לא יתעסק בהם בפרה אחרת עד שיטבלו לשמה. וכל הדברים האלו מעלות יתרות בפרה.

פרק שלישי

(1) יבאר באי זה מקום שורפים הפרה וכיצד שורפים אותה, האזוב והארו ושני התולעת אם מעכבים זה את זה, לשלשה חלקים היו חולקים אפר הפרה ומי מתקדש בכל חלק, כמה פרות נעשו משנצטוו במצוה זו ומי עשאו.

א. אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית², שנאמר: והוציא אתה אל מחוץ למחנה. ובהר המשחה³ היו שורפין אותה. וכבש⁴ היו עושין מהר הבית להר המשחה, ותחתיו בנוי כפין כפין⁵, וכפה על כל שתי כפין⁶, כדי שיהיו שתי רגלי הכפה על גג שתי כפין שתחתיה, כדי שתהיה תחת הכל חלול, מפני קבר התהום⁸. אף מקום שרפתה ומקום הטבילה שהיו בהר המשחה - תחתיהן חלול, מפני קבר התהום. והפרה והשורף וכל המסעדין בשרפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה על גבי כפש זה.

(2) מפני שבהר הבית היה מקום שריפת קדשים שנפסלו (רבינו פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד). כתב כאן "חוץ להר הבית". כלומר, לא במקום השריפה שבהר הבית אלא במקום השריפה שמחוץ לחומת ירושלים (ימא סה, ב, וזבחים קה, ב). ורבינו עצמו מסיים כאן: ובהר המשחה (שהוא מחוץ לחומה) היו שורפים אותה (ובזה מסולקת תמיהת החזו"ן איש על רבינו, הלא פרה נשרפת חוץ לחומת ירושלים, ולמה כתב חוץ להר הבית?). (3) למזרח ירושלים. (4) כעין גשר. (5) קשתות. (6) שתי שורות

ו. בכל יום יום מימי ההפרשה שמיזין עליו כהן מיזין מאפר פרה מן הפרות שגשורפו כפר¹²; ואם לא יהיה שם אלא אפר פרה אחת בלבד - מיזין ממנו עליו כל הששה¹³.

(12) מימות משה ואילן, שלישי מאפר כל פרה שנשרפה היה שמור בבית המקדש בחיל (שם משנה י"א). (13) כל ששת הימים. במשנה אמרו: "ומיזין עליו וכו' מכל חטאות שהיו שם", ומפרש שם רבינו שכל יום היו מזים עליו אפר פרה אחרת, ויש מפרשים שכל יום היו מזים מכל החטאות. ורבינו כאן - לשיטתו בפירושו.

ז. כשמיזין עליו בימי ההפרשה, אין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא במת מעולם, שהמזה צריך שיהיה טהור. ואם תאמר: יזה עליו איש שנטמא והזה עליו? שמא זה שהזה עליו לא היה טהור¹⁴ מטמאת מת. וכן הפלים שמימלאין כהן ומקדשין להזות על הפה השורף - פלם פלי אבנים היו שאין מקבלין טמאה. וכל אלו הדברים מעלות יתרות הן שיעשו בה. וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם? חצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע, ותחתיהן חלול, מפני קבר התהום¹⁵. ומביאין היו נשים עברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם¹⁶. וכשיקדשו להזות על הפה השורף, מביאין שורים, מפני שפרסיהן נפוחות¹⁷, ומניחים על גביהן דלתות¹⁸, ויושבין התינוקות על גבי הדלתות, כדי שיהיה האהל¹⁹ מבידיל בינם לבין הארץ, מפני קבר התהום, וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח²⁰. הגיעו לשילוח, יורדין שם וממלאין²¹. שאין לחוש שם מפני קבר התהום, שאין דרך בני אדם לקבר בנהרות. ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית, יורדין ומהלכין על רגליהן. מפני שכל הר הבית והעצרות - תחתיהן היה חלול, מפני קבר התהום. ומהלכין עד פתח העזרה²². ובפתח העזרה היה קלל של אפר, נוטלין האפר ונותנין במים שפכוסות ומיזין על הפה השורף. ומטבילין היו התינוקות שמימלאין ומקדשין ומיזין על השורף, אף על פי שהן טהורין מטמאת המת, שמא נטמאו בטמאה אחרת.

(14) והתורה אמרה (במדבר יט, יט): והזה הטהור על הטמא. (15) שמא יש קבר בעומק רב עד התהום ואי אפשר להגיע שם ולבדוק, וקבר שעפר על גביו אפילו אלף אמה אינו חוצץ בפני הטומאה והיא בוקעת ועולה ומטמאה כל מה שכנגדה, ואם יש למעלה מן הקבר מקום חלול טפח על טפח בגובה טפח הוא מפסיק ואין הטומאה עוברת. (16) בתוספתא שם פרק ג הלכה ב: "עד שיהיו בני שמונה",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָת²⁶, וְאִם הִשְׁלִיךְ - פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר: אֶל תּוֹךְ שַׂרְפַּת - לֹא קָדַם שְׁנֵצַת הָאוֹר בְּרֵבָה וְלֹא אַחַר שְׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָת. בֵּין שְׁהִשְׁלִיךְ שְׁלִשְׁתָּן בְּאֶחַת בֵּין שְׁהִשְׁלִיךְ זֶה אַחַר זֶה, בֵּין שְׁהִשְׁלִיךְ לְתוֹךְ גּוֹפָה אוֹ לְתוֹךְ שַׂרְפַּתָּה, בֵּין שְׁנִקְרָעָה מֵאֲלִיָּה וְאַחַר כֵּן הִשְׁלִיךְ בֵּין שַׂרְפָּעָה בְּיָדוֹ אוֹ בְּכָלִי - כְּשֶׁרָה²⁷.

9) הדינים האמורים בהלכה זו, מקורם במשניות פרה פ"ג, בתוספת פרטים אחדים שיתבארו לקמן. (10) ראה למעלה פ"ב ה"ד. (11) מבאר כיצד מטמאים את הכהן, כשלא היתה אפשרות לטמאו בשרץ. (12) והזקנים לא היו טהורים לפרה. (13) תואר לאדם רום המעלה. (14) שאין בה חורים או קשרים. (15) רחב למטה וצר למעלה. (16) מקומות פתוחים. (17) מתלהבת ומתחזקת. (18) החזית, הצד שמדליקים בו את האש. (19) מין גמי. (20) ביד ולא בכלי. בספרי חוקת פיסקה כג, אמרו: מצוות יד ולא מצוות רגל. (21) במשנתנו כתוב: גמר מלהוות, מקנח ידו בגופה של פרה. ומפרש אביי (בזבחים זג, ב) שבין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת מזרק, וכשגמר מקנח ידו בגופה של פרה. ובכסף-משנה מתפלא למה נטה רבינו מדברי אביי. ולא ירדתי לעומק תירוצו. ובזרע אברהם מתרץ, שרבינו סובר כר' נתן בספרי פיסקא קכ"ג, שאינו מחלק בין גמר ובין לא גמר. (22) גם השמאלית שקיבל בה את הדם. [בשיטה מקובצת' מנחות ז, ב, מביא גירסא לפי כתיב עתיקים: "בפנים" במאי מקנח, פירוש, בקרבנות הנעשים בפנים, ואומר אביי: בשפת מזרק, והשאר נמחק. ונראה שגירסא זו היתה לעיני רבינו]. (23) כר' עקיבא, בספרי חוקת פיסקא ככד. (24) נדה כו, א. (25) ביומא מב, א, אמרו: משקל "עשרה זוז" [בתקופה העתיקה שימשו המטבעות משקלות]. ובהגהה כאן מסתמך על משנה תרומות פ"י מ"ח: "עשרה זוז ביהודה, שהם חמשה סלעים בגליל". אולם כבר הקדימו רבינו עצמו בפירושו למשנתנו. ולא נתבאר למה העדיף רבינו משקל גליל על משקל יהודה, שהסלע היה ארבעה זוזים. (26) תוספתא פרה פ"ג ה"ז. (27) תוספתא שם.

ג. נגמרה²⁸ שרפתה - חובטין אותה במקלות, היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן, וכוברין את הכל בכבדות. וכל שחור שאפשר שיפתש ויהיה אפר, בין מבשרה בין מן העצים - כותשין אותו עד שיעשה אפר; ושאינו בו אפר - מגיחין אותו. וכל עצם שנשארו מעצמיה בלא שרפה - בין כף ובין כף היה נכתש.

(28) כל הלכה זו מקורה במשנה פ"ג, יא.

ד. אין מכניסין פלום מאפרה להניחו בעזרה, שנאמר: והניח מחוץ למחנה. ושלשה חלקים²⁹ היו חולקין את כל אפרה: אחד נתן בחיל³⁰, ואחד בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק³¹ לכל המשמרות - היו הפהנים מקדשין ממנו. וזה שנתן בהר המשחה - היו ישראל מזין

עשו, אחת על גבי חברתה, וכל כיפה עליונה עמדה על שתי כיפות של השורה התחתונה. (7) שלא כנגד הרגל. (8) כמבואר בפרק ב ה"ז גבי חצירות.

ב. כיצד³² שורפין אותה? זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה. ובית טבילה היה שם. וכהן והמסעדין בשרפתה והפרה יוצאין על הכבש ובאין להר המשחה. ומטמאין את הפהן³³, וסומכין³⁴ הזקנים את ידיהם על הפהן³⁵ ואומרים לו: טבל אחת. ואם היה פהן גדול, אומרים לו: אישי³⁶ פהן גדול, טבל אחת. ירד וטבל, ועלה ונסתפג. ועצים מסדירים היו שם: ארזים, אלונים וברושים, ועצי תאנה חלקה³⁷. ועושין מערכה כמין מגדל³⁸, ומפתחין בה חלונות³⁹, כדי שתהיה האור מלפנת⁴⁰ בהן. ומראה⁴¹ המערכה במערב. וכופתין את הפרה בחבל של מגג⁴², ונותנין אותה על גבי המערכה, ראשה לדרום ופניה למערב. הכהן עומד במזרח ופניו למערב. שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאל⁴³.

ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים פנגד בית קדשי הקדשים, על כל הזאה טבילת אצבע בדם. ושיירי הדם שבאצבע פסולים להזיה, לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה⁴⁴. גמר מלהוות, מקנח את ידיו⁴⁵ בגופה של פרה ויורד מן המערכה. והצית את האש בעצים קטנים והכניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש בה, והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת האור ברבה⁴⁶ ותקרע בטנה. ואחר כן נוטל עץ ארו ואזוב, אין פחות מטפח⁴⁷, וצמר צבוע בתולעת משקל חמשה סלעים⁴⁸. ואומר לעומדים שם: עץ ארז זה? עץ ארז זה? עץ ארז זה? עץ ארז זה? שני תולעת זה? שני תולעת זה? שני תולעת זה? שני תולעת זה? שלש פעמים על כל אחד ואחד. והן אומרין לו: הין! הין! הין! שלש פעמים על כל אחד ואחד. וכל כף למה? לפי שמיני ארזים שבעה הן, ומיני אזוב ארבעה, והצבוע אדם - יש שצובעין אותו בפואה, ויש שצובעין אותו בלפא, ויש שצובעין אותו בתולעת. והתולעת היא הגרגרים האדמים ביותר הדומים לגרעיני החרובים, והן כמו האוג, ותולעת כמו ותוש יש בכל גרגיר מהן. ולפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים האמורים בתורה. והאזוב האמור בתורה הוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדרות. האזוב והארז והתולעת - שלשתן מעפבין זה את זה. וכורף האזוב עם הארז בלשון של שני ומשליך אל תוך בטנה, שנאמר: והשליך אל תוך שרפת הפרה. ואינו משליך קדם שיצת האור ברבה ולא אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. פָּרָה⁵ שֶׁנִּשְׁחָטָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה⁶, או שֶׁקָּבְלָה או שֶׁהִזְהָה⁸ שְׁלֵא לְשִׁמָּה, או לְשִׁמָּה וְשֵׁלֵא לְשִׁמָּה⁹, או שְׁלֵא לְשִׁמָּה וְלְשִׁמָּה, או שֶׁנֶּעְשִׂית שְׁלֵא בְּכֶהֱן או בְּמַחֲסֵר בְּגָדִים¹⁰, או שֶׁעֲשָׂאָה בְּבִגְדֵי זָהָב¹¹ או בְּבִגְדֵי חָל - פְּסוּלָה¹². שֶׁחָטָה עַל מְנַת לְאַכֵּל מִבְּשָׂרָה או לְשִׁתוֹת מִדְּמָה - כְּשֶׁרָה¹³, לְפִי שְׁלֵא נֶאֱמַר בָּהּ רִיחַ נִיחוּחַ¹⁴.

5) שם פ"ד ה"א. 6) בשעת שחיטה אמר שהוא שוחטה לשם אחד הקרבנות, כגון עולה או חטאת. 7) דמה. 8) ראה פ"ג ה"ב. 9) כגון לשם פרה אדומה ולשם עולה. 10) שלא לבש כל ארבעת הבגדים. 11) של כהן גדול. 12) שלא לשמה פסולה, מפני שנקראה חטאת, שנאמר (במדבר יט, יט): "חטאת היא" וחטאת פסולה שלא לשמה. ומחוסר בגדים, בגדי זהב ובגדי חול, למדנו גם כן ב'ספרי' שם פיסקה קכד מפסוק זה, אולם רבינו בפירושו למשנה כתוב שכל זה למדנו ב'גזירה-שוה' מעבודת יום הכיפורים. 13) שם מ"ג. ויש גורסים שם "פסולה". 14) כלומר, שדמה ובשרה אינם קרבים לגבי מזבח. (תמחו רבים, שהרי גם בקרבנות שנאמר בהם "ריח ניחוח" אין מחשבה כזו פוסלת לדעת חכמים - שהלכה כמותם - במשנה זכחים לה, א. ונראה שרבינו מוסיף נימוק זה שכוחו יפה גם לפי דעת רבי אליעזר במשנה שם, שמחשבה כזו פוסלת בקרבנות).

ד. קָבַל דְּמָה בְּכָלִי - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ - מִצֹּתָהּ מִצֹּת יָד וְלֹא מִצֹּתָהּ כְּלִי¹⁵.

15) 'ספרי' שם, פיסקה קכג.

ה. הִזְהָה בְּכָלִי¹⁶ אֶפְלוֹ אַחַת מֵהֵן - הִזְאָתוֹ פְּסוּלָה. הִזְהָה אַחַת מֵהֵן בְּשִׁמְלוֹ - פְּסוּלָה. הַזֵּוּ שֶׁבָּעָה כְּהִנָּם¹⁷ הִזְיָתוֹן כְּאֶחָד¹⁸ - הִזְיָתוֹן פְּסוּלָה; זֶה אַחַר זֶה - כְּשֶׁרָה¹⁹. הִזְהָה וְלֹא כִּוֵּן כְּנֶגֶד הַהֵיכָל - פְּסוּלָה²⁰; שֶׁנֶּאֱמַר: אֶל נֹכַח פָּנָי אֶהְלֵמוֹעַד - עַד שֶׁיִּכְוֶן כְּנֶגֶד הַהֵיכָל וְיִהְיֶה רוֹאֵהוּ²¹. וְכֵן אִם שֶׁחָטָה או שֶׁרָפָה שְׁלֵא כְּנֶגֶד הַהֵיכָל - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו²².

16) תוספתא, שם פ"ד ה"א. 17) כל אחד הזו הזוה הזאה אחת. 18) בבת אחת. 19) שם. 20) פרה פ"ד מ"ב. 21) הכהן יראה את ההיכל בשעה שהוא מזה. 22) לא נחבאר כיצד נלמד ממקרא זה שצריך לשחוט ולשרוף כנגד ההיכל (בגמרא זכחים ק"ג, א - למדו דינים אלה מהיקש מן הזאה).

ו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים²³ שֶׁהִזְהָה או שֶׁרָפָה או שֶׁחָטָה כְּנֶגֶד הַדְּרוֹם או כְּנֶגֶד צָפוֹן או שֶׁהִזְהָה אַחֲרָיו לְמַקְדָּשׁ; אֲבָל אִם עָמַד בֵּין מְזֻרָה וּמַעֲרָב וּפָנָיו כְּנֶגֶד הַהֵיכָל, אָף עַל פִּי שְׁלֵא כִּוֵּן כְּנֶגֶד [הַהֵיכָל] בְּדִקְדוּקָה - כְּשֶׁרָה²⁴.

מִמֶּנּוּ. וְזֶה שֶׁנֶּתַן בְּחֵיל הָיָה מוֹכֵן וּמַצְנֵעַ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִיתָה לְעֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת - מִלְּמַד שֶׁמִּצְנִיעִין מִמֶּנּוּ. וְכֵן הָיוּ מִצְנִיעִין מֵאֶפֶר כָּל פְּרָה וּפְרָה שֶׁשׁוּרְפִין בְּחֵיל. וְתִשַׁע פְּרוֹת³² אֲדָמוֹת נִעְשׂוּ מִשְׁנַצְטוֹו בְּמַצְוָה זוֹ עַד שֶׁתִּרְבַּב הַבַּיִת בְּשִׁנְיָה. רֵאשׁוֹנָה עֲשֵׂה מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, שְׁנִיָּה עֲשֵׂה עֲזָרָא, וְשָׁבַע מַעֲזָרָא עַד חֶרְבֵן הַבַּיִת. וְהַעֲשִׂירִית יַעֲשֵׂה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁית, מִהֵרָה יִגְלֶה. אָמֵן, כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... וזה שנתן בחיל היה מוכן ומצנע; שנאמר: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת."

וההוראה מזה לעבודת ה': יהודי יכול להיות שקוע בעסקנות ציבורית ובהשפעה על יהודי אחר, ולשכוח מענייניו הרוחניים בעצמו, ועל-כך באה ההוראה שגם כאשר "מטהרים" יהודי אחר, צריך לזכור ולהישמר שלא יהיה עניין של טומאת מת בו עצמו, שבגללו יצטרך להגיע לאפר פרה אדומה.

(על-פי לקו"ש חלק ד' עמוד 1060 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

29) שם. 30) כל שטח המקדש היה מוקף חומה (חומת הר הבית), לפניו מן החומה היתה גדר מעשה רשת ונקראת סורג, ושטח שלפנים מהסורג בצד מזרח של המקדש ברוחב עשר אמות נקרא "חיל". 31) תוספתא שם. 32) כחכמים במשנה שם פ"ג ו.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר אם שוחטים ב' פרות אדומות כאחת, ואם לא רצתה לצאת אם מוציאים אחרת עמה, פרה שנשחטה שלא לשמה או על מנת לאכול מבשרה או מקבל דמה בכלי, אם היו (שבעה) כהנים כאחת או שלא כיוון כנגד ההיכל או חיסר אחת מהמתנות כו', הוציא הדם חוץ ממערכתה או היוה בלילה, ואם שחטה חוץ ממקום שריפתה, שרפה חוץ למערכתה או הפשיטה ואחר-כך שרף ואם חסר או פקע ממנה, אם נפסלת בלינה, ואם שרפה שלא בקידוש ידים ורגלים, והיכן מקדש, שרפה שלא בעצים, ואם מרבה לה עצים.

א. אֵין שוֹחֲטִין² שְׁתֵּי פְּרוֹת אֲדָמוֹת כְּאַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁחַט אֹתָהּ.

2) 'ספרי' חוקת קכג.

ב. לֹא רִצְתָה³ פְּרָה לְצֵאתָ - אֵין מוֹצִיאִין עִמָּה שְׁחָרָה⁴, שְׁלֵא יֵאֱמָרוּ: שְׁחָרָה שְׁחָטוּ; וְלֹא אֲדָמָה, שְׁלֵא יֵאֱמָרוּ: שְׁתִּים שְׁחָטוּ.

3) פרה, פ"ג מ"ו. 4) כשפרה מתעקשת ואינה רוצה לצאת, לוקחים פרה אחרת הנשמעת למוליכה, ועמה הולכת גם המסרבת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. שְׁרָפָה³⁵ חוץ מִמְעַרְכָּה שְׁנִשְׁחָטָה עָלֶיהָ, או שְׁחַלְקָה לְשָׁנִים וּשְׁרָפָה בְּשִׁתֵּי מַעַרְכוֹת, או שְׁשַׁרְף שְׁתֵּים מִמְעַרְכָּה אַחַת - פְּסוּלָה³⁶. וְאִם אַחַר שְׁנַעֲשִׂית אֶפְר מִבֵּיא אַחֲרֵת - שׁוֹרֵף עַל גִּבָּהּ³⁷ וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ.

35) פרה פ"ד מ"ב. שם שנינו: "שרפה חוץ מגיתה". ודעת רבינו שגת ומערכה היינו הך (כסף-משנה), ובפירושו למשנה זכחים קיב, א - מפרש: "עצים מסודרים כעין גת במקום ששוחטים אותה בהר המשחה". ונראה שמדובר כשרפפה שלא כנגד פתח ההיכל, ופסק רבי יוחנן (שם קיג, א). וכן פירש הברטנורא במשנתנו. (ויש מפרשים, שאפילו נגד פתח ההיכל - פסולה, מפני שצריך לשורפה במקום שחיתתה. על דעתם יתפרש שינוי לשון רבינו מלשון המשנה שבא להשיענו ש"חוץ מגיתה" שאמרו, הוא לא דווקא, אלא אפילו חוץ ממערכתה - פסולה). (36) כמו בשחיטה, למעלה ה"א, מפני שנאמר "אותה" ודרשו: אותה - לבה. (37) על גבי הראשונה. תוספתא, שם פ"ד ה"ה.

יב. הַפְּשִׁיטָה וְנִתְחָה³⁸ וְאֶחָד כֶּף שְׁרָף כֶּלֶה - כְּשֶׁרָפָה³⁹; וְאִם חִסַּר מְמִנָּה כְּלוּם, אֶפְלוּ מִכְּרָשָׁה⁴⁰ - פְּסוּלָה⁴¹. פְּקַע⁴² מְעוּרָה אוּ מִבְּשָׂרָה, אֶפְלוּ מִשְׁעָרָה, כְּזֵית - יַחְזִיר⁴³; וְאִם לֹא הִחְזִיר - פְּסוּלָה. פְּקַע חוּץ לְמַעַרְכָּתָה - מְרַבָּה עָלָיו וְשׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוָמוֹ. פְּקַע מִקְרָנֶיהָ, מְטֻלְפֶיהָ אוּ מִכְּרָשָׁה - אִינוּ צָרִיף לְהִחְזִיר⁴⁴.

38) שם מ"ג. (39) לכתחילה צריך לשרפה כשהיא שלימה (חולין יא, א) אבל בדיעבד לא נפסלה אם נותחה לפני שריפתה. (40) האוכל המעוכל שבמעיה. (41) כתוב בתורה (שם יט, ה): "את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף". (42) תוספתא, פרה פ"ג ה"ז. (43) בתוספתא שנינו: "פקע מעורה משערה ומבשרה חוץ לגיתה יחזיר, ואם לא החזיר פסול, חוץ ממערכתה הרי זה מרבה עליו ושורפו במקומו". כאן על-כרחנו עלינו לפרש שגת היא חפירה בקרקע, ובה מסדרים מערכת עצים לשורף עליה את הפרה, והמערכה אינה ממלאה את כל החפירה. ואם פקע ונפל חוץ לגת צריך להחזיר ואם לא החזיר פסול, אבל אם פקע ונפל בתוך הגת רחוק מן המערכה מרבה עצים ומרחיב את המערכה עד מקומו ושורפו במקום שנפל. וכן יש להבין גם דברי רבינו כאן. (44) תוספתא, שם.

יג. הַפְּרָה⁴⁵ אֵינָה נִפְסָלָת בְּלִינָה. לְפִיכֶף, אִם נִשְׁחָטָה הַיּוֹם וְהִזָּה דְמָה כִּהְלָכְתָּהּ וְנִשְׁרָפָה לְמַחֵר - כְּשֶׁרָפָה.

(45) תוספתא, שם פ"ד ה"א.

יד. שְׁרָפָה⁴⁶ אוֹנוֹן⁴⁷ אוּ מִחֶסֶר כְּפָרָה⁴⁸ - כְּשֶׁרָפָה⁴⁹.

(46) זכחים יז, ב. (47) אבל ביום מיתת קרוביו (רבינו בפ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ט). ויש אומרים שלפני הקבורה בלבד נקרא אונון. בפ"ב מהל' אבל ה"א, מונה רבינו את הקרובים שאוננים על מיתתם. (48) מצורע, זב וזבה ויולדת מביאים קרבנות אחרי שטבלו והעריב שמשם, ולפני הקרבתם

(23) שלא כנגד ההיכל, פסולה. (24) כרבא, מנחות כח, א - בפירושה של הברייתא, וכן מתפרשת לדעתו גם משנתנו (פ"ד, ג).

ז. חִסַּר²⁵ אַחַת מִן הַמִּתְנֹת - פְּסוּלָה. טָבַל שְׁתֵּים וְהִזָּה אַחַת - הִזָּאתוּ פְּסוּלָה. טָבַל אַחַת וְהִזָּה שְׁתֵּים, אִף עַל פִּי שְׁלֹא חִשַּׁב הִזָּאָה שְׁנֵיהֶם אֲלָא טָבַל וְהִזָּה אַחֲרֵת - הִזָּאתוּ פְּסוּלָה²⁶. כִּי־עַד? טָבַל אֶצְבְּעוֹ טָבִילָה שְׁשִׂית וְהִזָּה שְׁשִׂית וּשְׁבִיעִית²⁷, אִף עַל פִּי שְׁחִזַּר וְטָבַל אֶצְבְּעוֹ וְהִזָּה שְׁבִיעִית - הִזָּאתוּ פְּסוּלָה. הִזָּה מְטָבִילָה שְׁבִיעִית [שְׁבִיעִית] וּשְׁמִינִית, אֶפְלוּ חִזַּר וְטָבַל טָבִילָה שְׁמִינִית וְהִזָּה שְׁמִינִית - כְּשֶׁרָפָה; שְׁכַל שְׁמוֹסִיף עַל הַשֶּׁבַע אִינוּ כְּלוּם. וְהוּא שִׁיחָה זֶה שְׁהוֹסִיף כִּהֵן אַחֵר; אֲבָל כִּהֵן הַשׁוֹרֵף אוֹתָהּ אִם הוֹסִיף - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁנִתְעַסַּק בְּדָבָר שְׁאִינוּ צָרִיף בְּשַׁעַת שְׁרָפָתָהּ.

(25) משנה, מנחות כז, א: "שבע הזאות שבפרה מעכבות זו את זו." ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכד, למדו מן הכתוב (במדבר יט, י) "חטאת היא" שאם שינה אחד מכל מעשיה, פסולה. ובגמרא שם מנמק רבא, משום שכתוב בפרה (שם): "חוקת עולם", וכל מקום שנאמר בו לשון חוקה - מעכב. (26) תוספתא, פרה פ"ד, ה"א. ב'קריית ספר' להמבי"ט מנמק, מפני שהתורה קבעה טבילה אחת לכל הזאה ולא שתי טבילות. ודעתו, שבכל הדינים האמורים כאן נפסלה הפרה ולא אותה הזאה בלבד, והטעם מפני שעשה פעולה שלא לצורך הזאה כשירה. (27) במשנה, שם: "הזה מששית שביעית". ומפרש רבינו, מטבילה ששית הזה גם את השביעית בלי טבילת אצבע בינתיים, והתורה אמרה טבילה לכל הזאה. כל שינוי במעשה פרה מעכב (פוסל אפילו בדיעבד). ראה למעלה הערה כד. במשנתנו מפרש רבינו: ואף-על-פי שהוא שב אחר זה וטבל טבילה שביעית, והזה ממנה הזאה שביעית, הנה זה לא יספיק לפי שהוא כבר פסלה.

ח. הוֹצִיא²⁸ אֶת הַדָּם חוּץ מִמְעַרְכָּתָהּ וְהִזָּה²⁹ - פְּסוּלָה³⁰.

(28) תוספתא, שם פ"ג ה"ו. (29) חוץ למערכתה. (30) הפרה נפסלה. ולכתחילה לא יחזיר את הדם לשטח מערכתה על מנת להזות, אבל אם החזיר את הדם למערכתה והזה - כשירה. (בתוספתא זו ישנן כמה גירסאות, וקשה לקבוע את גירסת רבינו).

ט. הִזָּה³¹ מִקְדָּה בְּלִילָה, אֶפְלוּ הִזָּה שֵׁשׁ הִזָּיוֹת בַּיּוֹם וְאַחַת בְּלִילָה - פְּסוּלָה³².

(31) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (32) כמו בקרבנות, שהתורה קראה לפרה 'חטאת' (במדבר, שם).

י. שְׁחָטָה³³ חוּץ מִמְקוֹם שְׁרָפָתָהּ, אֶפְלוּ שְׁחָטָה לְפָנִים מִן הַחוּמָה³⁴ - פְּסוּלָה.

(33) זכחים קיב, א. (34) חומת ירושלים. בגמרא שם קיג, א - אמרו, שאפשר להעלות על הדעת, שאם הקריב את הפרה למקום מקודש יותר - היא כשירה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְפַלֵּל⁷⁶ שְׁאֵינָהּ צְרִיכָה פְּחֵן. וּכְאֵלוּ אָמַר: אָדָם⁷⁷ טְהוֹר, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה. וּמִנֵּין שֶׁהַמְּלֹאכָה פּוֹסְלָתָ בָּהּ?⁷⁸ שְׁנֵאמַר: וְשַׁחַט אֹתָהּ⁷⁹. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁלֹּא בָּא הַכֶּתוּב אֶלֶּא לְלַמֵּד, שְׂאֵם נִתְעַסַּק בְּדַבָּר אַחֵר בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתָהּ - פְּסָלָהּ. וְנֵאמַר: וְשָׂרַף אֶת הַפֶּרֶה לְעֵינָיו - שֶׁיְהִי עֵינָיו בָּהּ. לְלַמֵּד, שֶׁהַמְּלֹאכָה פּוֹסְלָתָ בָּהּ מִשַּׁעַת שְׁחִיטָה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָ. וְכָל הַעוֹסֵק בַּשְּׂרָפָתָהּ וְעָשָׂה מְלֹאכָה אַחֶרֶת - פְּסָלָהּ, עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָ.

(68) שם פ"ד מ"ד. (69) משמע שגם שחיטה טעונה כהן, אולם בפ"א מהל' פסולי המוקדשין פסק בפירוש שכשירה בור. ראה סוף הלכה זו. (70) אם המתעסק בה עשה אז איזו מלאכה שהיא אינה לצורך שריפתה - הפרה פסולה. (71) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (72) במסכת יומא מב, ב. ומג, א - דרשו זה מהמקרא. (73) בין איש ובין אשה. (74) התורה אמרה "והניח", ודרשו חכמים (שם מג, א) מי שיש בו דעה להניח, ואלה אין בהן דעת. (75) נימוק להכשיר בכל אדם. (76) מזה שאמר "איש" ולא "כהן", יוצא ברור שגם זר (לא כהן) כשר. (77) שאם עשה מלאכה אחרת בשעה שהיה עוסק במעשה פרה - נפסלה. (78) כלומר, המילה איש אינה מוציאה את האשה, ופירושה - אדם. בגמרא שם אמרו: "איש" להכשיר את הזר, "טהור" להכשיר את האשה. פירוש: כתוב בתורה (במדבר יט, ט) "ואסף איש טהור את אפר הפרה", המילה "איש" מלמדת שאיסוף אינו צריך כהן, והמילה "טהור" שהיא מיותרת, שהרי נאמר בה (שם, יט) "חטאת היא" וטמא פסול למעשה חטאת, באה ללמד שעל טהרה בלבד הקפידה תורה, אבל לא על המין. (79) שם מב, א - נאמרה דרשה זו לדעת רב, ששחיטת פרה צריכה כהן, אבל לדעת שמואל למדו ממקרא זה ששחיטתה כשירה בור, ופסול מלאכה נלמד מהכתוב (שם, ה) ושרף את הפרה לעיניו. ותמוה הדבר, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחיטת פרה כשרה בור, וכיצד למד ממקרא זה פסול מלאכה? (ונראה לומר בדעת רבינו, שאפשר לדרוש שתי הדרשות מהפסוק הזה, ולפיכך דקדק רבינו והביא כאן רק את קטע הפסוק "ושחט אותה", שממנו לומדים פסול מלאכה, ומן "לפניו" למדנו, שזר שוחט ואלעזר רואה, כשמואל. נראית לו לרבינו סברת רב, שצריכים לימוד מיוחד להיסח הדעת (פסול מלאכה) בשחיטה וכן גם בשריפה, אבל להלכה פסק כשמואל ששחיטה בור כשירה, ואין בכך כל סתירה. עי' בגמרא שם).

יח. שַׁחַט⁸⁰ אֶת הַפֶּרֶה וְנִשְׁחַטָּה בְּהֵמָה אַחֶרֶת עִמָּה⁸¹ או נְחַתְּכָה דְלַעַת עִמָּה - פְּשָׁרָה, שֶׁהָרִי לֹא נִתְפַּנֵּן⁸² לְמֹלֵאכָה; אִף עַל פִּי שֶׁהִבְהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה עִמָּה כְּשָׂרָה לְאִכִּילָהּ⁸³, שְׂאִין שְׁחִיטַת הַחֲלִין צְרִיכָה פְּוָנָה. אֲבָל אִם נִתְפַּנֵּן לְחַתְּךָ הַדְּלַעַת⁸⁴ וְנִחַתְּכָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ - פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי עָשָׂה עִמָּה מְלֹאכָה.

(80) חולין לב, א. (81) שלא בכונה, כגון ששחט בסכין

נקראים "מחוסרי כיפורים", (49) ואף-על-פי שהם פסולים בקרבנות, והתורה קראה לפרה - חטאת. והטעם, לפי שאמרה תורה טבול יום כשר בפרה (למעלה פ"א הי"ג) יש ללמוד מזה קל-וחומר להכשיר אונן ומחוסר כיפורים, שטומאתם קלה מטומאת טבולי-יום ('תוספות') שם ד"ה (שרפה).

טו. שְׂרָפָה⁵⁰ שֶׁלֹּא בְּקִדּוּשׁ⁵¹ יָדִים וְרַגְלִים - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ פְּעִין עֲבוּדָה⁵². וְהֵיכָן מְקַדְּשִׁים⁵³ יָדָיו וְרַגְלָיו? בְּכָלִי שָׂרֵת⁵⁴ בְּפָנָיִם⁵⁵. וְאִם קִדַּשׁ בַּחוּץ וּמְכָלִי חַל, אֶפְלוּ בְּמִקְדָּה⁵⁶ שֶׁל חֵרֶס - בְּשָׂר, הוֹאִיל וְכָל מַעֲשֶׂיהָ בַּחוּץ. וְכֵן כְּשֶׁמְטַבֵּילִין אֶת הַכֶּהֵן הַשְּׂוֹרֵף אַחֵר שֶׁמְטַמְּאִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁷ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְקַדְּשׁ⁵⁸, הוֹאִיל וְכָל מַעֲשֶׂיהָ בְּטַבּוּלֵי יוֹם⁵⁹.

(50) פרה פ"ד מ"א. (51) כהן מחויב לרחוץ ידיו ורגליו לפני שהוא מתחיל בעבודה, ורחיצה זו נקראת "קידוש". (52) עבודת קרבנות. (53) זבחים ב, ב. (54) כלי שנתקדש לצרכי המקדש. (55) בעזרה. (56) כוס קטנה. (בסוף מס' שבת, מפרש רבינו: לוח קטן. מובן שכאן אין לפרש כך). (57) למעלה פ"ג ה"ב. (58) כהן שנטמא וטבל, צריך לקדש. (59) שם כ, א.

טז. שְׂרָפָה⁶⁰ שֶׁלֹּא בְּעֵצִים⁶¹ או בְּכָל עֵצִים⁶², אֶפְלוּ בְּקֶשׁ אוּ בְּגִבְבָא⁶³ - כְּשָׂרָה. וּמִצְוַתָּהּ⁶⁴ שֶׁלֹּא יִמְעַט לָהּ עֵצִים מִן הָרְאוּי לָהּ, אֲבָל מְרֻבָּה הוּא לָהּ חִבְלֵי אֲזוּב⁶⁵ וְאֲזוּב יוֹן בְּזִמְן שְׂרָפָה פְּדֵי לְהַרְבוֹת אֶת הָאֶפְרָ. וַיֵּשׁ לּוֹ⁶⁶ לְהַרְבוֹת עֵצִים בְּשְׂרָפָתָהּ עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָ; אֲבָל מִשֶּׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָ, אִם הוֹסִיף בָּהּ אֶפְלוּ עֵץ אַחֵד - הָרִי זֶה כְּמַעֲרַב אֶפְרָ מְקַלָּה⁶⁷ בְּאֶפְרָ הַפֶּרֶה.

(60) פרה פ"ד מ"ג. (61) אלא הצית את גוף הפרה. (62) בכל עצים שהם, אפילו לא מסוגים שנמנו למעלה (פ"ג הי"ב). (63) בהל' שבת תחילת פ"ג, מפרש רבינו: "זבל שדות", ונראה שהתכוון למה שנשאר בקרקע אחר קצירת התבואה. (64) שם מ"ד. (65) בתוספתא, פרה פ"ד ה"ו: "לעולם מרובה לה עצים. אמר רבי יהודה, אף כשהיו מרבין לה לא היו מרבין אלא חבילי אזוב מפני שאפרו יפה ומרובה". ודעת רבינו שרבי יהודה אינו חולק על תנא-קמא אלא מפרש דבריו, ולפיכך פסק כמותו (כסף-משנה). (66) כלומר, מותר לו עד שתעשה אפר. (67) אפר מעצים שנשרפו לצרכי חולין.

יז. כָּל מַעֲשֶׂה הַפֶּרֶה⁶⁸ מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף אֵינוֹ אֶלֶּא בַּיּוֹם, וּבְזִכְרֵי פְּהֵנָה⁶⁹, וְהַמְּלֹאכָה פּוֹסְלָתָ בָּהּ⁷⁰, עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָ. אֲבָל מִשֶּׁתַּעֲשֶׂה אֶפְרָ⁷¹, אִם כָּנַס אֶפְרָה בְּלִילָה אוּ שֶׁכַּנְסָתוּ אִשָּׁה אוּ שֶׁעָשָׂה מְלֹאכָה אַחֶרֶת בְּשַׁעַת כְּנִיסָתוֹ - הָרִי זֶה כְּשָׂרָה⁷². וּמִנֵּין שֶׁאִסִּיפַת הָאֶפְרָ בְּכָל אָדָם⁷³ מִיִּשְׂרָאֵל חוּץ מִחֵרֶס שׁוֹטָה וְקַטָּן⁷⁴? שְׁנֵאמַר⁷⁵: וְאִסַּף אִישׁ טְהוֹר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) לצורך שריפתה ודינו יהיה כעסוק בפרה.

ב. כל מקום³ שנאמר בתורה בטמאות 'יכבס בגדיו' - לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם טמאים; אלא ללמד, שכל בגד או פלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חבורו בטמאיו - הרי הן טמאים. אבל אחר שיפרש מטמאיו אינו מטמא בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד שעליו או פלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא הרי הן טמאין, והרי הן ראשון לטמאה. וכן זה הנושא הרי הוא ראשון. פרש מטמאיו והשליך את הנבלה - הרי הוא ראשון פמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד - אינו מטמא אותו, שאין ולד טמאה מטמא פלים, כמו שבארנו בתחלת ספר זה. וכן כל פיוצא בנבלה. וכן כל העוסקין בפרה, אם נגע בבגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שרפה - הרי הן טמאין. אבל אחר שיפרש ממעשיה, אף על פי שעדין לא טבל, אם נגע בכלי - אינו מטמאו, מפני שהוא ולד הטמאה⁴. והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא פלים⁵ שנגעו בו, אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא וטעון טבילה ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.

3) תורת כהנים שמיני פרק ו פרשתא ו: "מנין לעשות שאר כלים כבגדים? תלמוד לומר לומר וטמא". (4) ראשון לטומאה. אדם וכלים הנוגעים באב הטומאה נעשים ולד הטומאה. (5) והוא הדין שאינה מטמאה אוכלים, אלא שכאן המדובר בטומאת אדם וכלים בלבד וסמך על דבריו בהלכה זו.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שנשרפת פמצותה; אבל אם נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול בשחיטתה⁶ - אינה מטמאה בגדים. ארע פסול בהזיתה - כל העוסק בה לפני פסולה מטמא בגדים⁷, לאחר פסולה אינו מטמא בגדים.

6) הרי לא נעשה בה כל פעולה כשירה לשם אפר פרה. (7) ואין אנו אומרים הרי פרה זו לא נעשתה כמצוותה ולא תטמא בגדים אפילו לפני פסולה. וטעמו של דבר, מכיוון שהאדם או הכלים נטמאו, אינם חוזרים לטהרתם בלי טבילה והערב שמש.

ד. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר פן בחלוק האפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור⁸. ולא הפרה בלבד, אלא כל החטאות הנשרפות⁹ מן הפרים ומן השעירים - השורפם מטמא בגדים בשעת שרפתו עד שיעשו אפר. שהרי הוא אומר פפר ויעיר של יום הפפורים: והשרף אתם יכבס. מפי השמועה למדו, שזה בנין אב¹⁰ לכל הנשרפים שיהו מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. במה דברים אמורים? בשלא ארע להן פסול ונשרפו פמצותן בבית הדשן¹¹; אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין

ארוכה. (82) עשיית מלאכה פוסלת מפני שמסיח דעתו מן הפרה, ומובן שמלאכה בלי כוונה אין בה היסח הדעת. (83) לפי הגירסה שלפנינו בדברי רבא שם, תלויים שני הדינים זה בזה, אם שחיטת בהמת חולין אינה צריכה כוונה - הפרה פסולה, מהדרשה "ושחט אותה" ולא אותה ואת חבריתה, ואם שחיטת בהמת החולין פסולה - הפרה כשירה, ומתפלא ה'כסף משנה' על רבינו כאן שמכשיר שתייהן (פתגם תלמודי אומר: "מזכי שטרא לבי תרי"), ולא מצא דרך אחרת אלא לשנות את הגירסא בדברי רבא. עיי"ש. (84) וכל-שכן אם נתכוון לשחוט בהמה אחרת.

~ יום רביעי י"ד תשרי ~

פרק המישי

1) יבאר שכל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים, אם אחר שיפרוש ממטמאיו מטמא בגדים, והפרה עצמה אם מטמאה, המתעסק בה אחר שהכניסו אפרה, כל הנשרפים מטמאים עד שיעשו אפר, ובאיזה מקום הוא שורף, מאימתי מטמאים בגדים הנושאים פרים ושעירים הנשרפים.

א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן. שנאמר בשוחט ומשליך עין ארו: וכבס בגדיו ורחץ בשרו; ונאמר בשורף: והשרף אתה יכבס בגדיו; ונאמר: וכבס האסף את אפר הפרה. מלמד, שכל העוסקין בה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים וטעונין טבילה והערב שמש דין תורה. אבל המשמרה בשעת עשייתה מטמא בגדים מדבריהם, גזרה שמה לזיו בה איכר².

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן.... וטעונין טבילה והערב שמש דין תורה".

וצריך להבחין בדברי חז"ל בדברי אומות העולם שמונין את ישראל על מצוה זו: איך יתכן שפרה אדומה תטהר את הטמאין ותטמא את הטהורים. והביאור בזה על-פי הסיפור הידוע שהיה אצל אדמו"ר האמצעי שמסקנתו שכדי לתת לאדם את התיקון וסדר התשובה הראויים לו, צריך למצוא בעצמו עניין דומה בדקות דדקות. ועוד, גם מצבו של הזולת צריך שיהיה נוגע לו, כידוע פתגם אדמו"ר הרי"ץ על הפסוק מהמגילה "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו", שצריך להרגיש כאילו העניין של חברו קרה לו עצמו.

כך גם בטהרת פרה אדומה, צריך המטהר שתהיה לו שייכות מסוימת למצב של היפך הטהרה, כדי שיוכל לטהר את חברו.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה, סימן ח',

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא הדין אם נגע לפני דחייתו בשעה שפירש מן השעיר. (24) אבל מטמא אוכלין ומשקין כוולד הטומאה.

ז. הנוגע בפריים ובשעירים הנשרפין עצמן, אפלו אחר שניצאו, בין אדם בין פליים, בין אכלין בין משקין²⁵ - הפל טהור. וכן אם נגעו בשעיר המשתלח עצמו בזמן הולכתו - טהורין. שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהן בלבד, שנאמר: והשרף אתה יכבס בגדיו; אבל הנוגע - טהור.

(25) כרב דימי זבחים קה, א. לפי גירסת הספרים שבידינו (וכן גורס רש"י שם): "צריכים הכשר טומאה ממקום אחר" ורבינו מפרש הדברים כפשוטם, שלדעת חכמים פרים הנשרפים ופרה אדומה אינם מטמאים טומאת אוכלין, אלא אם נגעו בשרץ וכדומה, אבל כל זמן שלא נטמאו אינם מטמאים.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

1) יבאר המים שנותנים עליהם אפר פרה מאי זה מקום ממלאים אותם, ובאי זה דבר, הכשרים למלאות המים או לקדש, ואם מילוי וקידוש כשרים בלילה, כלים הכשרים למלאות ולקדש, והמסייע למלאות בדבר המקבל טומאה, המפנה המעיין לתוך הגת וחזר ומילא ממנו בכלי, המים הכשרים למלאות ומי התערובת.

א. המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותן אלא בכלי, ומן המענינות או מן הנהרות המושקין²; שנאמר: ונתן עליו מים חיים אל כלי³. ונתנית אפר הפרה על המים⁴ שנתמלאו הוא הנקרא קדוש, והמים האלו שנתן עליהן האפר הן הנקראין מי חטאת ומים מקדשין, והם שנקראן הפתוב מי נדה⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותן אלא בכלי, שנאמר: ונתן עליו מים חיים אל כלי".

זה ש"אין ממלאין אותן אלא בכלי" הוא לא מפני שאי אפשר לקחת מים ללא דבר שיש לו בית קיבול, אלא שצריך למלאות בכלי שיש בו בית קיבול דווקא. וההוראה מזה, שכל עניין של גילוי והמשכה צריך שיבוא בכלים דווקא, כמבואר בכמה מקומות החשיבות של המשכה בגדרי הטבע.

בנוסף צריכים המים להיות "חיים", וכפירוש הרמב"ם להלן "מים המכובין פסולין", ואם המים חרבין אפילו פעם בשבע שנים - פסולין".

ובזה ההוראה היא שעבודת היהודי צריכה רצף תמידיות וקביעות, שאם לא כן - מורה הדבר שאין זה באופן של אמת לאמתו. ויתירה מכך, צריך שתהיה עבודתו בעילוי אחר עילוי עד להליכה האמיתית שהיא עילוי שלא בערך לדרגתו הקודמת, עד כדי כך

שם¹² בפסולי המקדשין, ושורפן טהור. וכן המתעסק בהן¹³ משיעשו אפר¹⁴ אינו מטמא בגדים. ואי זהו שורף? זה המסיע בשרפה, כגון המהפך בפשר והמשליף עצים והמהפך באש והחותר גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן; אבל המצית האור¹⁵ והמסדר את המערכה - טהור. כך למדו מפי השמועה, שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציאן לבית הדין לשורפן - טמא ומטמא בגדים דין תורה כל זמן שהוא עוסק בהולכתו, וטעון טבילה והערב שמש; כמו המשלח את השעיר לעזאזל, שהוא מטמא כל פגד וכל כלי שנגע בו בפלים שעליו כל זמן שמתעסק בשלוחו, שנאמר: והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו.

8) איסוף האפר הוא המעשה האחרון בעיסוק הפרה. 9) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח ושעירי חטאת של ציבור על עוון עבודה זרה. 10) אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ומשמעותה, הדבר שנאמר כאן מחייב גם בכל העניינים הדומים. 11) שמחוץ לחומת ירושלים. 12) אם נפסלו לאחר זריקת דמם, ואם נפסלו לפני זריקה שורפים אותם בהר הבית. 13) בפרים ושעירים הנשרפים. 14) ונגמרה מצוותם, שהרי אפרם אינו טעון איסוף כאפר פרה. 15) בעצים.

ה. מאימתי מטמאין בגדים הנושאין פרים ושעירים הנשרפים? משיעשו אפר בהן חוץ לחומת העזרה. נשואם במוטות ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו - אלו שיעשו מטמאין בגדים, ואלו שעדיין לא יצאו אינן מטמאין בגדים עד שיעשו יצאו ויחזרו¹⁶ לעזרה - הנושאין בעזרה¹⁷ טהור¹⁸ עד שיעשו בהן. הנה עומד חוץ לעזרה¹⁹ ומושב אותם משם מאחר שחזרו²⁰, הואיל וכבר יצאו לחוץ והרי זה המושכם בחוץ - הרי הוא ספק טמא.

16) הפרים. 17) באו אנשים אחרים והתחילו לנושאם. 18) ואין אנו אומרים הפרים כבר יצאו ולפיכך הם מטמאים את כל המטפל בהם. וטעמו של דבר, לפי שנאמר (במדבר יט, ז), "ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה", משמע שהוא נמצא מחוץ למחנה, ואלה הלא עודם בעזרה. 19) האנשים האחרים שבאו להוציא שנית את הפרים. 20) הפרים.

ו. ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר²¹? משיעשו חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחיתו לעזאזל²². אבל אחר שדחהו, אם נגע²³ בכלים ובבגדים - טהורים²⁴.

21) לעזאזל ביום הכיפורים, ונאמר בו (ויקרא טז, כו): ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה. 22) שהוא דוחה את השעיר מן הצוק (צוק = הר סלעי זקוף). 23) הדוחה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ויש מפרשים, גומא בשולי הכלי בפנים). (20) אם יש בה בית קיבול, מפני שחור זה אינו משמש לקבלת משקין אלא לתחוב בו אצבע ולהוציא את המגופה מן החבית. (21) בכף היד. (22) כחכמים שם במשנה. (23) שחצב בית קיבול בסלע המחובר לקרקע, ונופלים בו מי מעיינות (רבינו) כותב שם: "אם יהיה בו חפירה". אולם אין הברל בין חפירה טבעית ובין חפירה בידי אדם). (24) יוצרי כלי חרס גובלים בתחילה תבנית ביצה מטיט, ויש לה בית קיבול, ולאחר מכאן נותנים לה התבנית הרצויה להם. ביצת היוצרים היא איפוא חומר גלמי, ואף-על-פי-כן מותר לקדש בה מפני שהיא כבר כלי (שם משנה ו).

ד. שוּלֵי פְּלִי עֵץ²⁵ וְכֵלֵי זְכוּכִית וְכֵלֵי עֵצִים - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן עַד שְׁשִׁשׁוּף אוֹתָן וִיתְקַנְנָם וְנַעֲשֶׂם פְּלִים בְּפָנָיו עֵצְמָן²⁶. וְכֵן מְגוּפָה שֶׁהִתְקִינָה²⁷ לְהִיּוֹת פְּלֵי - מְקַדְּשִׁין בָּהּ. וְבִיצַת הַנְּעֻמִית²⁸ קְשָׁרָה לְקִדְּשׁ בָּהּ²⁹, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שֶׁפְּשָׁרָה לְמִלְאֵת בָּהּ וּלְהִזוֹת מִמָּנָה³⁰.

(25) תוספתא שם פ"ה ה"ו. שולי כלים שיש להם בית קיבול מבחוץ. (26) אבל אם הפך את הכלי ושוליו למעלה - אין מקדשים בהם. (27) תוספתא שם, לפי גירסת הר"ש והגר"א. (28) של בת היענה, שהיא גדולה וקליפתה קשה כאבן, ומתקנים ממנה כלים. (29) תוספתא שם. (30) עיקר הדין שצריכים כלי, נאמר בתורה גבי קידוש: "ונתן עליו מים חיים אל כלי". ומילוי והזאה למדנו מקידוש, ולפיכך הכשר לקידוש, ברור שהוא כשר גם למילוי והזאה.

ה. פְּלִי³¹ שֶׁחִבְרוּ בְּאָרְץ אוּ בְּסַלְעָה³², אֶפְלוּ חִבְרוּ בְּסִיד - מְקַדְּשִׁין בּוֹ³³ וּמִזִּין מִמֶּנּוּ. עֲשֶׂה עֲטָרָה³⁴ שֶׁל טֵיט סָבִיב לְפָלִי³⁵, וְהַמִּים שֶׁבְּפָלִי צָפִין עַד שֶׁהִלְכוּ³⁶ לְעֲטָרָה: אִם נִשְׁלַת הָעֲטָרָה עִם הַפְּלִי³⁷ - הָרִי הַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּשָׁרִים, שֶׁהָרִי הֵן בְּכֵלֵי אֲדָמָה³⁸; וְאִם לֹאוּ - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁהִקִּיף עֲטָרָה שֶׁל טֵיט בְּסַלְעַת אוּ עַל הָאָרֶץ וּמִלֵּא אוֹתָהּ מִים, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי שְׁאֵינָן בְּכֵלֵי.

(31) משנה שם פ"ה, ז. (32) מחובר לקרקע מימי בראשית. (33) הכלי לא נתבטל לגבי האדמה או הסלע. (34) (35) רבינו במשנה אומר, שהמדובר בכלי שחיברו לסלע שבבבא הראשונה. וכן גם משמעות לשונו כאן בסוף ההלכה, ומפרש, שהקיף את כל הכלי בעטרה של טיט ושפתה עודפת על שפת הכלי. נראה כוונתו שהעטרה מרוחקת קצת מן הכלי, ונוצר חלול בינה ובין הכלי והיא מחוברת לשולי הכלי, וכשהמים עוברים על שפת הכלי הם נשפכים לחלול. (36) שהגיעו לעטרה אחרי שעברו על שפת הכלי. (37) ואינה מתפוררת ולא נשארת במקומה. (38) שאינו קשור בסלע (הר"ש פירש שהמדובר בסלע תלוש, וכן פירוש הברטנורא).

ו. פְּלֵי חֶרֶס³⁹ שֶׁנֶּקֶב בְּכוֹנָם מְשָׁקָה⁴⁰ - אֵין מְמַלְאִין

שמבטל לגמרי את דרגתו הקודמת, כפי שמצינו ברבי זירא ש"ישב מאה תעניתא דלישתכח גמרא בבלאה מיניה" כדי לבוא לעילוי של תלמוד ירושלמי שהוא באין-ערוך. וכמבואר ששכחה זו אינה של הלימוד עצמו ח"ו אלא של דרך הלימוד של תלמוד בבלי.

(על-פי יין מלכות' ספר טהרה, סימן ט', מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) אבל מי בורות שניקו פסולים. (3) מקרא זה מלמדנו שני הדינים: א. שאין ממלאים אלא בכלים; ב. מי בורות פסולים. "מים חיים" פירושו מי מעיינות או נהרות מושכים. (4) בתוספתא פרה פ"ו ה"ב, שנינו: "נתן את האפר ואחר-כך נתן את המים, פסול". ובגמרא סוטה טז, ב מפורש הטעם, מפני שכתבה תורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים צריכים להגיע ישר לכלי, בלי הפסק אפר ביניהם. (5) במדבר יט, ט.

ב. הַכֵּל פְּשָׁרִים⁶ לְמִלְאֵת הַמִּים, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁷; וְהַכֵּל פְּשָׁרִין לְקִדְּשׁ⁸, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁹. וְאֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בְּכֵלֵי, וְאֵין מִזִּין אֶלָּא מִכְּלֵי¹⁰. וְהַמְלוּי וְהַקְדוּשׁ פְּשָׁרִין בְּלִילָה¹¹, אֲבָל אֵין מִזִּין וְאֵין טוֹבְלִין¹² אֶלָּא בַּיּוֹם¹³. וְכֵל הַיּוֹם פְּשָׁר לְהִזָּאָה וּלְטְבִילָה¹⁴.

(6) אפילו אשה. רבינו מדמה מילוי לאיסוף האפר (ראה פ"ד ה"ז). (7) ראה פ"ב ה"ז, ובהערות שם. (8) לתת האפר על המים. (9) פרה פ"ה, מ"ד, כתנא-קמא. (10) ידים פ"א מ"ב. (11) תוספתא פרה פ"ד ה"ו. (12) את האזוב במי חטאת, כדי להזות על הטמא. (13) פרה פ"ב מ"א. והטעם, מפני שכתבה תורה (שם, יט): "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וכו'". וטבילת אזוב למדנו בהיקש מהזאה, משום שנאמר: וטבל . . . והזה (רבינו בפירושו למשנה שם). (14) הכסף-משנה רושם מקור הדין במשנה מגילה כ, ב. לא התכוון למה שנאמר במשנה "הזאה", שהרי שם הכוונה להזאת דם קרבנות, אלא למה שאמרו: זה הכלל, כל שמצוותו ביום, כשר כל היום.

ג. בְּכֵל הַפְּלִים מְמַלְאִין וּמִזִּין וּמְקַדְּשִׁין¹⁵, אֶפְלוּ בְּכֵלֵי גִלְלִים¹⁶ וְכֵלֵי אֲבָנִים וְכֵלֵי אֲדָמָה¹⁷ וּבְסַפִּינָה. וְאֶחָד פְּלֵי חֶרֶס וְאֶחָד כֵּל הַפְּלִים. אֲבָל אֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין וְלֹא מִזִּין בְּדַפְנוֹת הַפְּלִים¹⁸, וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַפְּחִיץ¹⁹, וְלֹא בְּמַגְנֵפַת הַחִבִּית²⁰, וְלֹא בְּחַפְפִּיץ²¹, וְלֹא בְּבִיצַת הַתְּרַנְגֵּל²², וְלֹא בְּשִׁקְתַּ שֶׁבְּסַלְעָה²³. אֲבָל בִּיצַת הַיּוֹצְרִים²⁴ קְשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּלֵי אֲדָמָה.

(15) בפרה פ"ה מ"ה, שנינו: "בכל הכלים מקדשים". ורבינו מדמה מילוי והזאה לקידוש. (16) רפש בקר מיובש. (17) ואף-על-פי שלגבי טומאה אין דינם ככלי. (18) כלי שנשבר ונשאר בית קיבול בדופן שבור. (19) כלי חרס לשאוב בו יין מן הגת, ובשוליו מבחוץ יש לו בית קיבול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. הַיָּמִים הַגְּדוֹלִים⁵⁶ - כְּמִקְדָּשׁוֹ⁵⁸, וְאֵינוֹ כְּמִעֲזָרָתוֹ. לְפִיכָף אֵין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ לְקַדּוֹשׁ. וְכָל הַנְּהָרוֹת⁵⁹ פְּסוּלִין⁶⁰ לְקַדְּשׁ מִזֶּהן מִי חֲטָאָת. וְשָׂאָר הַיָּמִים⁶¹ - כְּמִעֲזָרָתוֹ.

56) שם פ"ח מ"ח. (57) הכוונה לים התיכון ולאוקיינוס (תפארת ישראל). 58) שנאמר (בראשית א, י'): "ולמקוה המים קרא ימים", ולפיכך אף-על-פי שמימיו חוזרים ושבים (ובגמרא חולין סז, א קורא להם "נובעים") פסולים לקדש מגזירת הכתוב. 59) שיש עליהם חשש תערובות של מים פסולים. 60) תוספתא פרה פ"ט ה"א. [גירסת הגר"א בתוספתא: "כשרות", וכנראה גם בדברי רבינו הוא גורס כך, בהסתמך על דבריו בהלכה א, שכל הנהרות המושכים (כשרים)]. אבל נהרות שאין בהם חשש תערובות, כתב רבינו למעלה בהלכה א שהם כשרים. 61) הקטנים, כגון כנרת וחולה. 62) כשרים לקידוש.

יא. וְהַיָּמִים הַנְּגַרְרִין⁶³ מִשָּׂאָר הַיָּמִים⁶⁴, וְהֵן הַנְּקָרְאִין זוּחְלִין - פְּסוּלִין⁶⁵. וְהַזּוּחְלִין מִן הַמִּעֲזָרָת - הַרִי הֵם כְּמִעֲזָרָתוֹ וּכְשָׂרִים⁶⁶.

63) עוברים את שפת הים ונמשכים ונקווים בגומות. 64) וכל-שכן הנגררים מים הגדול. 65) לחטאת, כר' יוסי במשנה שם. ואפשר שגם ר' יהודה מודה שזוחלים פסולים גם בשאר ימים. 66) מקוואות פ"ה מ"ה, "הזוחלין כמעייין".

יב. מִיָּמִים⁶⁷ הַמִּפְּזִין⁶⁸ וְהַמְּכַזְּבִין⁶⁹ - פְּסוּלִין. וְאֵלוֹ הֵן הַמִּפְּזִין: הַמְּלוּחִים אוֹ הַפּוֹשְׂרִים⁷⁰. וְהַמְּכַזְּבִים הֵם הַמִּעֲזָנוֹת שֶׁפְּעָמִים מְקִירִים⁷¹ וְפְעָמִים חֲרָבִין וְיִבְשִׁין. אִפְּלוֹ הֵיוּ חֲרָבִין פְּעַם אַחַת לְשִׁבְעַ שָׁנִים - פְּסוּלִין. אֲבָל אִם הֵיוּ חֲרָבִין בְּשָׁנֵי בְּצֻרַת⁷² אוֹ לְשָׁנִים רַבּוֹת יָתֵר מִשִּׁבְעַ, אוֹ שֶׁהֵיוּ מִיָּמֵיהֶן פְּעָמִים מְרַבִּין וְפְעָמִים מוֹעֲטִין וְאֵינָן חֲרָבִין - הַרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים. וְיִמְעֵן הַיּוֹצֵא בַּתְּחִלָּה⁷³ - כְּשָׂרִים⁷⁴, וְאֵינוֹ צָרִיף לְבָדֵק שְׂמָא יִכְזֵב.

67) פרה פ"ח מ"ט. 68) שהם מזיקים לגוף. 69) כלשון "אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיה נח, יא). לקמן יבואר. 70) מעיין שמימיו מלוחים מטבעם או חמים, הם הנקראים "מוכים". 71) מוציאים מים, מלשון: "כהקיר בו מימיה" (ירמיה ו, ז). 72) עצירת גשמים יוצאת מן הכלל. 73) מעיין חדש, ואין אנו יודעים אם יכזב או לא. 74) כחכמים בתוספתא פרה פ"ט ה"ב.

יג. מִי בְּצִיִּים⁷⁵ וּמִי הַיָּרְדֵן וּמִי הַיַּרְמוּד - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִי הַתַּעֲרֻבוֹת⁷⁶. וְאֵלוֹ הֵן מִי הַתַּעֲרֻבוֹת: מִיָּם כְּשָׂרִים לְקַדּוֹשׁ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמַיִם פְּסוּלִין - אֵין מְמַלְאִין מִתַּעֲרֻבַת שְׁנֵיהֶם; אֲבָל מִיָּם כְּשָׂרִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמַיִם כְּשָׂרִים, כְּגוֹן מִיָּמֵי שְׁתֵּי הַמִּעֲזָנוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְנִמְשְׁכוּ - מְמַלְאִין מִזֶּהן⁷⁷.

75) משנה יוד שם. פירוש, מים שנמצאים שמקומות מרעה

וּמְקַדְּשִׁין בוֹ; אֲבָל אִם נִקַּב בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה⁴¹ - מְקַדְּשִׁין בוֹ.

39) מימרא של רבא, במסכת שבת צה, ב. 40) אם יכניסו את המקום המנוקב למשקין, ייכנסו דרך הנקב. 41) המשקה שבתוך הכלי המנוקב יוצא דרך הנקב, אבל המשקין אינם נכנסים דרכו. מובן ששיעור זה הוא פחות מכונס משקה. [רבינו כאן וגם רבא שם, לא פירשו באיזה משקה אמרו. ברור שיש נקב שמוציא מים ואינו מוציא שמן. ונראה שהכוונה למים].

ז. כָּלִי שֶׁנִּקַּב⁴² מִלְמַטָּה⁴³ וּסְתָמוֹ בְּסִמְרִטוּטִין - פְּסוּל, שֶׁהַמַּיִם שָׂבוּ אֵינָן עַל עֵגוּל הַפְּלִיא⁴⁴ אֲלָא עַל הַפְּקָק⁴⁵. הִיָּה נְקוּב מִן הַצַּד וּפְקָקוֹ - הַרִי זֶה כְּשָׂרִים⁴⁶ לְמַלְאֵת וּלְקַדְּשׁ וּלְהַזֵּית מִמֶּנּוּ.

42) פרה פ"ה מ"ז. 43) בשוליים. 44) סתם כלים, עגולים הם. 45) הכלי אינו מחזיק את המים, ולולא הפקק היו נשפכים. 46) פירוש, החלק שלמטה מן הנקב, והוא הדין כשלא סתם את הנקב. ונקט "פקקו", משום הרישא בנקוב מלמטה, שאפילו פקקו - פסול (כן פירוש הרא"ש והגר"א במשנה).

ח. הַזּוּלָף מִיָּם⁴⁷ מִן הַמִּעֲזָרָת בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו⁴⁸ וּבַחֲרָסִים⁴⁹ וְנִתְּן לְתוֹף הַחֵבֵית - פְּסוּלִין⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּמַלְאוּ בְּכָלִי. נִתְּן אֶת הַחֵבֵית⁵¹ בְּמַיִם וְדָחַק הַמַּיִם בְּיָדָיו אוֹ בְּרַגְלָיו אוֹ בְּעֵלֵי יָרְקוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעֲבְרוּ לְחֵבֵית - הַרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין⁵². וְכֵן אִם שָׁקְעוּ בְּמַיִם כְּדֵי שֶׁיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיַּעֲלוּ וַיִּשְׁפְּכוּ לְחֵבֵית - פְּסוּלִין. וְאִם עָשָׂה כֵן בְּעֵלֵי קִנִּים אוֹ בְּעֵלֵי אֲגוּזִים⁵³ - הַרִי הַמַּיִם כְּשָׂרִים. זֶה הַפְּלָל: דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טְמָאָה, אִם סִיעַ בוֹ הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיִּמְלְאוּ הַפְּלִי - הַמַּיִם פְּסוּלִין; וְאִם סִיעַ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה - כְּשָׂרִים.

47) תוספתא פרה פ"ו ה"ב. 48) שואב את המים בידיים או ברגליים. 49) שברי כלי חרס. 50) כך גורס רבינו בתוספתא, ולא כגירסא שבספרים שלנו. ואפשר גם לפרש שהעמיד ידיו או רגליו במקום המעיין או הנהר המושך, והפנה את זרם המים לחבית. 51) פרה פ"ו מ"ד. 52) מפני שנכנסו לחבית באמצעות או בסיוע דבר המקבל טומאה. 53) שניהם אינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה.

ט. הַמִּפְּנֵה⁵⁴ הַמִּעֲזָרָת לְתוֹף הַגַּת אוֹ לְתוֹף הַגְּבָא⁵⁵, וְחֹזֵר וּמְלֵא בְּכָלִי מְאוּתוֹ הַגְּבָא אוֹ הַגַּת - פְּסוּלִים; שֶׁהַרִי צָרִיף שֶׁתְּהִיָּה לְקִיּוּחַ הַמַּיִם מִן הַמִּעֲזָרָת בְּכָלִי בַּתְּחִלָּה.

54) שם מ"ה. רבינו שם מפרש, שהשקיע ידו במעיין, ועלו המים ונשפכו לתוך הגת. והר"ש פירש שעשה חריץ מן המעיין עד הגת, וזרמו מים לתוכו ואחר-כך סתם את החריץ. 55) בור קטן לא עמוק, מלשון "כמשק גבים שוקק" בישיעה לג, ד (הר"ש).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטיל את האפר ונתקדשו ונעשו מי נדה - אין המלאכה פוסלת בהן; אלא המוליך המים המקדשין או מערה אותן מפלי לכלי והוא עוסק במלאכה אחרת - אין בכך פלוג. וכן מזה מהן בידו אחת והוא עושה מלאכה בידו האחרת.

(2) משנה, פרה פ"ד, ד. (3) לפני נתינת האפר עליהם. (4) איש מפי איש עד משה רבינו. ב"ספרי" חוקת, פיסקה קכד - שנינו: אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה, במים מנין (שמלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר (במדבר יט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". או אפילו קידשו (המלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר "למי נדה", כבר הם מי נדה. ובמשנתנו מפרש רבינו שלמדנו מים מפרה, ששניהם נכללו באותו פסוק, ואות "ל" של "למי נדה" משמעותה, שהאדם חושב לעשותם מי נדה, ואחרי נתינת האפר כבר נעשו מי נדה, ואין הכתוב מדבר בהם. (נתבאר כבר, שהדינים שאינם יוצאים מפשוטו של הכתוב, אלא ע"י דרשה נוטה מהפשוט, דינים מקובלים הם, ומקובל גם לדרוש כך את הכתוב, ולפיכך אומר רבינו כאן: "דברי קבלה" אף-על-פי שנדרשים ב"ספרי" מן הכתוב). (5) מהכלי ששאב בו את המים מהמעין, לכלי שבו יתן את האפר על המים.

ב. השכר פוסל בקדוש ובהזיה, ואינו פוסל במלווה. ביצד? הנוטל שכרו לקדש מי חטאת או להזות מהן - הרי אותן המים כמי המערה והאפר כאפר מקלה¹⁰ שאינו פלוג. אבל נוטל הוא שכר למלאת המים או להוליכן. ומקדשין אותן בחנם, ומזה מהן המזהה בחנם. הרי המקדש או המזהה זקן¹¹ שאינו יכול להלך על רגליו, ובא הטמא ובקש ממנו להלך עמו במקום רחוק לקדש או להזות - הרי זה מרקיבו על החמור, ונותן שכרו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה שבטלו ממנה¹². וכן אם היה פהן, והיה טמא¹³ בטמאה המונעתו מלאכל תרומתו¹⁴ בעת שילך עמו להזות או לקדש - הרי זה מאכילו ומשקהו וסכו¹⁵; ואם בטלו ממלאכה - נותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה. שפל אלו הדברים אינן שכר שנשטכר בקדוש או בהזאה, שהרי לא הרויח פלוג ולא נוטל אלא פנגד מה שהפסיד.

(6) משנה, בכורות כט, א. (7) אם קיבל שכר כדי לקדש או להזות, לא נתקדשו המים וההזאה פסולה, בגמרא שם למדו זה מן המקרא. (8) גמרא, שם. (9) שפסולים לקידוש. (10) אפר עצים שרופים. (11) משנה, שם. (12) כפי שכר פועל בינוני שמנכים משכרו המלא את ערך מניעת טירחת העבודה. כלומר, שמים במה היה הפועל מסכים לקבל ולהיבטל ממלאכתו, ורק סכום זה מותר לו לקבל (רבינו בפירושו למשנה). (13) ההליכה תגרום לו טמאה. (14) וצריך לקנות חולין שמחירים גדול ממחיר תרומה

שמעורב בהם טיט רך. (76) מעורבים בהם מים פסולים. (77) ולא גזרו על תערובת כשרים משום תערובת פסול. כחכמים שם.

יד. המים⁷⁸ שנשטפו⁷⁹ שנויין מחמת עצמן⁸⁰ - פשרין.

(78) שם מי"א. (79) נשתנה טעמם או צבעם. (80) ולא מתערובת דבר מן החוץ.

טו. באר⁸¹ שנפל לתוכה חרסית או אדמה ונעשו מימיה עכורין⁸² - ממלא ממנה ואין צריך להמתין⁸³. נפל לתוכה שטף⁸⁴ של מימי גשמים⁸⁵ - ימתין עד שתציל⁸⁶.

(81) שהוא מעיין. (82) על-ידי עליית אבק וחול מקרקע הבאר (רבינו בפירושו שם). (83) עד שקיעת החול, שהחול הבא מקרקעית המעיין, אינו פוסל. כר' עקיבא שם. (84) תוספתא שם פ"ט ה"ב. (85) ונשתנה מראה מי הבאר (הגר"א שם). (86) שיחזרו המים לצלילותם הקודמת. חרסית ואדמה אינם מתערבים כל-כך במים, ולפיכך אין צריך להמתין. אבל מי גשמים מתערבים ונשתנו המים שלא מחמת עצמם. שנינו בתוספתא: הכול שווים (אין אדם חולק על זה) בבאר שירד לתוכה שטף של מי גשמים שצריך להמתין.

טז. אמת⁸⁷ המים⁸⁸ הבאה מרחוק, הואיל ותחלתה מן המעיין - פשרה למלאת ממנה. ובלבד שישמרה שלא יפסקנה אדם⁸⁹, ונמצא ממלא מן המים שפסקו תחלתן מן המעיין, שהן פסולין.

(87) שם במשנה. (88) חריץ עמוק בקרקע, ומי מעיין מושכים בו. (89) "אדם" לאו דווקא, אפילו תיפסק מאליה, נפסלו המים שנשארו בחלק האמה שאינו מחובר למעיין. פסק כתנא-קמא, שצריכה שמירה.

פרק שביעי

(1) יבאר אם המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו או בהזאה, השכר אם פוסל בקידוש ובהזיה ומילוי, הממלא בידו אחת ועושה מלאכה באחרת, והממלא לאחרים או לעצמו, חמשה שמילאו חמש חביות לקדשם חמשה קידושים ונמלכו לערבם, הרוצה למלאות מים לקדש ומים אחרים לצרכיו, השואל חבל למלאות בו כו', הממלא ונותן לחבית והצניע החבית שלא תשבר, הממלא ונותן לשוקת ופינה חרסית מהשוקת והממלא לשחות ונמלך, שלשל הדלי ונפסק החבל מידו, ומים שמלאם לחטאת ואח"כ נמלך.

א. המלאכה פוסלת² במים קדם שיתקדשו³, ואינה פוסלת בהזאה. ודברים אלו הן דברי קבלה⁴. ביצד? הממלא מים לקדוש ונתעסק במלאכה אחרת בשעת המלוי, או בשעת הולכת המים ששממלא, או בעת שמערה אותן מפלי אל פלי⁵ - פסולין. לעולם המלאכה פוסלת במים עד שייטל להן את האפר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין פֶּשֶׁר אֶלָּא זו שְׁנַת־קִדְשָׁה מִהֵן פְּתֻחָהּ. אֲבָל
אם אָמַר לוֹ: קִדְשׁ לִי²⁹ אֵת אֱלוֹ - הָרִי פֶּלֶן פְּשָׁרִין³⁰;
שְׁהָרִי לְקִדְוֹשׁ אֶחָד מִלְּאָן³¹, וְאָף עַל פִּי שְׁנַמְלָךְ
עָלֶיךָ לְקִדְשָׁה חֲמִשָּׁה קִדְוֹשִׁין³² - הָרִי לֹא קִדְשׁ הוּא
אֶלָּא אַחֲרָי³³ קִדְשׁ לוֹ.

22) שם מ"א. (23) שכל אחד יקדש את חביתו. (24) וגם
לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25) הראשונות נפסלו
לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26) והאחרות
נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין
קידושן. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל
אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק.
(27) המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש
חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת
בפני-עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המלויים
שאחריהן, כמו שנתבאר למעלה. (28) והממלא מסתלק
מכל הענין, הרי השני בא במקומו, וכאילו הוא מילאן
(רבינו בפירושו למשנתנו). (29) ואם כן, השני אין לו כל
השתדלות במעשה המילוי, והראשון שמילא אינו עושה כל
מלאכה. (30) כמו בחמישה שמילאו. (31) נימוק למה לא
נפסלו ארבעה הראשונים. (32) ואמרנו שבנמלך, כשרה
הראשונה בלבד. (33) שלא מילא, ואינו פוסל את
המילויים של אדם אחר.

ו. הַרְוֵינָה³⁴ לְמִלְאֵת מַיִם לְקִדְשׁוֹן וַמַּיִם אַחֲרֵיהֶם
לְצָרְכֵינוּ³⁵ - מִמֵּלֵא אֵת שֵׁל צָרְכֵינוּ תַּחֲלָה, וְקוֹשְׁרֵינוּ³⁶
וְטוֹעֲנֵנוּ לְאַחֲרָיו, וְאַחֲרַי פֶּךָ מִמֵּלֵא אֵת שֵׁל חֲטָאֵת,
כְּדִי שֵׁלֵא יִתְעַסֵּק בְּמִלְאָכָה³⁷ אַחֲרֵי הַמִּלּוֹי³⁸, וְנוֹהֲנֵם
לְפָנֵינוּ³⁹ וְהוֹלֵךְ.

34) שם מ"ה. (35) צרכים פרטיים. (36) בזמנם היו
ממלאים מים בנוודות של עור, וקושרים את פיהם בחבל
וכדומה, כדי שלא יישפכו. (37) מילוי המים לצרכי
הפרטיים. (38) של מי חטאת. (39) ואם נתן את מי
החטאת לאחוריו - פסולים, לפי שכתבה תורה (במדבר יט,
ט): "למשמרת", משמע שצריך לשומרם, ואם הם מאחוריו
אינו יכול לשמרן שמירה מעולה (נראה שפסולים מדרבנן,
ומדאורייתא מספיקה השמירה גם כשהמים לאחוריו. ראה
לקמן פ"י ה"ד).

ז. שְׁנַיִם⁴⁰ שֶׁהָיוּ מִמֵּלֵאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ
וְהִגְבִּיהוּ זֶה עַל זֶה⁴¹ וְנִטְלָה זֶה לְזֶה קוֹץ מִקְדוֹ אוֹ מִגּוֹפּוֹ
בְּשַׁעַת מְלוֹאוֹ⁴²: אם מִלְּאוֹ שְׁנֵיהֶם לְקִדְוֹשׁ אֶחָד⁴³ -
הַמַּיִם פְּשָׁרִים⁴⁴; ואם מִלְּאוֹ לְקִדְשׁ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ -
זֶה שֶׁהִגְבִּיָה אוֹ הוֹצִיָא אֵת הַקוֹץ פֶּסֶל מִיָּמִינוֹ⁴⁵.

40) שם מ"א. (41) עזרו זה לזה בהגבתה החביות.
(42) והקוץ התחוב מפריע לו בעבודת המילוי. (43) לערב
את המים וליתן את האפר על המים המעורבים. (44) מפני
שכל המלאכות היו לצורך המילוי האחד. (45) מפני
שעשה מלאכה בשעת המילוי שלא לצורך המילוי שלו.

ח. הַשּׂוֹאֵל⁴⁶ חֶבֶל לְמִלְאֵת בּוֹ וּמִלְּאָה, וְנִטְלָה הַחֶבֶל

שמותרת רק לכהנים בלבד. (15) רגילים היו לסוך גופם
בשמן (מלשונו - שהיא גם לשון המשנה - משמע
שמאכילהו ומשקהו חנים, ולא נתבאר למה לא ינכה דמי
תרומה).

ג. הַמִּמְלֵא¹⁶ בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מִלְּאָכָה בְּיָדוֹ
הָאַחֶרֶת, אוֹ הַמִּמְלֵא לוֹ וְלְאַחֶר, אוֹ שֶׁמִּלְּא לְשְׁנַיִם
בְּאַחַת¹⁷ - שְׁנֵיהֶן פְּסוּלִין; שֶׁהַמְּלוֹי מִלְּאָכָה, וְנִמְצָא
כָּל מְלוֹי מְשַׁנְיָהֶם כְּאִלוֹ עֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְּאָכָה אַחֶרֶת.
וְכִבֵּר הַדְּעַנּוּ, שֶׁהַמִּלְּאָכָה פּוֹסְלֵת בְּמְלוֹי, בֵּין שֶׁמִּלְּא
לְעַצְמוֹ בֵּין שֶׁמִּלְּא לְאַחֵרִים.

16) פרה פ"ז מ"ב. (17) אבל בזה אחר זה כשרים, כמבואר
בה"ד.

ד. הַמִּמְלֵא¹⁸ לְאַחֲרֵיהֶם, אֶפְלוּ מִלְּא אֶלְף חֲבִיּוֹת זוֹ
אַחֶר זוֹ לְאַלְף בְּנֵי אֲדָם¹⁹ - כָּל פְּשָׁרִים, וְכָל אֶחָד
מִהֵן נוֹטֵל הַמַּיִם שֵׁל וּמְקַדְּשֵׁן. מִלְּא לְעַצְמוֹ חֲבִית
אַחֶר חֲבִית: אם נִתְפַּוֵן לְקַבֵּץ כָּל הַחֲבִיּוֹת לְכָלִי אֶחָד
וְלִהְשִׁלְיָךְ עָלֶיךָ אֵת הָאֶפֶר וּמְקַדְּשֵׁן קִדְוֹשׁ אֶחָד -
כָּל פְּשָׁרִים, שֶׁהַכֹּל מְלוֹי אֶחָד הוּא²⁰; אֲבָל אם
נִתְפַּוֵן לְקִדְשׁ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּפָנָי עַצְמָה - כָּל
פְּסוּלִין חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה; שֶׁהָרִאשׁוֹנָה נִפְסְלֵת
בְּמִלְּאָכָה שֶׁעֲשֶׂה קִדְשׁ שְׁיִקְדֵשׁ, וְהוּא מְלוֹי הַשְּׁנֵינִי,
וְכֵן הַשְּׁנֵינִי נִפְסְלֵת בְּמְלוֹי הַשְּׁלִישִׁית, וְאִין פְּשָׁרָה
אֶלָּא אַחֲרוֹנָה²¹.

18) רבינו בפירושו למ"א שם, כותב שדין זה התבאר
בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ז ה"ד) ומנמק את ההבדל בין
לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל
חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין
המילויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא
לעצמו כדי לקדש הרי המילוי השני הוא מלאכה המפסיקה
בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19) משמע, שאם
מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן
משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו).
(20) והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול.
(21) שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

ה. חֲמִשָּׁה²² שֶׁמִּלְּאוּ חֲמֵשׁ חֲבִיּוֹת לְקִדְשׁוֹן חֲמִשָּׁה
קִדְוֹשִׁים²³, כְּגוֹן שִׁישְׁלִיךְ הָאֶפֶר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
בְּפָנָי עַצְמָה, וְנִמְלְכוּ לְעַרְבֵן וּלְקִדְשׁוֹן כָּל קִדְוֹשׁ
אֶחָד, אוֹ שֶׁמִּלְּאוּם לְקִדְשׁוֹן קִדְוֹשׁ אֶחָד וְנִמְלְכוּ
לְקִדְשׁוֹן חֲמִשָּׁה קִדְוֹשִׁין - כָּל פְּשָׁרִין, שְׁהָרִי לֹא
נִתְעַסֵּק הַמִּמְלֵא בְּמְלוֹי אַחֲרָי²⁴. אֲבָל הַיָּחִיד שֶׁמִּלְּא
חֲמֵשׁ חֲבִיּוֹת לְקִדְשֵׁם חֲמִשָּׁה קִדְוֹשִׁין, אָף עַל פִּי
שְׁחֹזַר וְנִמְלָךְ לְקִדְשׁוֹן קִדְוֹשׁ אֶחָד - אִין פְּשֶׁר אֶלָּא
אַחֲרוֹן²⁵. מִלְּאֵן לְקִדְשֵׁם קִדְוֹשׁ אֶחָד וְנִמְלָךְ לְקִדְשׁוֹן
חֲמִשָּׁה קִדְוֹשִׁין - אִין פְּשֶׁר אֶלָּא זֶה שֶׁקִּדְשׁ
בְּתַחֲלָה²⁶. וְכֵן אם אָמַר לְאַחֲרָי²⁷: קִדְשׁ לָךְ אֵת אֱלוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְשִׁתוֹתָן - פְּשִׁיטָה אֶת הַפְּלִי לְשִׁתוֹת פֶּסֶל הַמַּיִם⁷¹,
אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁתָה מֵהֶן כְּלוּם.

(61) תוספתא פרה פ"ה ה"ב, ויש בה גירסאות שונות, וגירסת רבינו ניכרת מתוך דבריו כאן. (62) שופך את המים ששאב. כלומר, הם פסולים למי חטאת, מפני שהורדת הדלי היתה שלא לשם מי חטאת. (63) המחשבה שלפני הגעת הדלי למים הועילה במקצת, שלא יצטרך לנגב את הדלי לפני שאיבת מים אחרים במחשבת קידוש (כסף-משנה). (64) המחשבה אחר שהגיע הדלי למים אינה מועילה כלום, ודין דלי זה ככל דלי שיש בו רטיבות מים פסולים שצריך ניגוב. (65) ונפל הדלי למים. (66) כמו בלא נפסק. (67) נמלך אחר שהגיע למים, ולפני שהוציאו. (68) ה'כסף משנה' גורס "וצריך לנגב". אולם אפשר לקיים גירסתנו: "ואינו צריך לנגב", וכן היא בדפוס רומי (ר"מ) וכן בכת"י תימן. והטעם, מפני שהוא לא הוריד את הדלי עד למים במחשבת שתיה אלא שנפל מאליו ע"י קריעת החבל, אנו רואים מחשבתו לשתייה כאילו נפסקה לפני הגעת הדלי למים. (אמנם לא ברור למה לא כלל את שני הדינים (עד שלא הגיע ואחר שהגיע) בבבא אחת, אולם גם לגירסת ה'כסף משנה' קשה למה לא כלל בבבא אחת דיני נפסק ולא נפסק, שהרי דינם שווה). (69) משנה, שם פ"ט, ד. (70) ולפני שנתקדשו. (71) המחשבה לברכה אינה פוסלת אלא עם מעשה ההטייה, כרבי יהושע במשנה שם. והטעם, מפני שהפסול הוא משום היסח הדעת משמירת המים לחטאת, וכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו כי שמא יימלך ולא ישתה. לקמן (פ"ט הט"ו) יתבאר דין מים מקודשים.

~ יום חמישי ט"ו תשרי ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר המתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים, דבר שאין בו משום מלאכה ועמד או בהיפך, הממלא מים לקדשם ומסרם לאחר לשומרם ועשו הבעלים מלאכה, היו שנים שומרים המים ועשה אחד מהם מלאכה, והמקדש בידו אחת ועשה מלאכה באחרת, מילוי או קידוש שעשה עמו מלאכה לעצמו או לאחד, האומר קדש או מלא לי ואקדש ואמלא לך, אם אמר מלא לי ואקדש לך, וההולך לקדש מה עושה.

א. מי שהיו מימיו על פתפו ועמד והורה הוראה² לאחרים, או שָׁדַן דִּין, או שִׁחְלָצָה בְּפִנּוּי³ או מֵאֲנָה⁴, או שֶׁהֲרָאָה לְאַחֵרִים אֶת הַדֶּרֶךְ⁵, או שֶׁהֲרִיג⁶ נַחֵשׁ או עֶקְרָב, או נָטַל אֶקָלִין מִן הַשּׁוּק לְהִצְנִיעֵם - הָרִי הַמַּיִם פְּסוּלִין, שֶׁהָרִי נִתְעַסַּק בְּדָבָר אַחֵר קִדְּשׁ שִׁיתָן הָאֶפֶר עַל הַמַּיִם. אֲבָל אִם נָטַל הָאֶקָלִין לְאֶקָלִין וְאֶקָלִין כִּשְׁהוּא מֵהֶלֶךְ, או שֶׁהֲרִיג נַחֵשׁ או עֶקְרָב הַמְּעַפְּבִין אוֹתוֹ⁷ - הָרִי הַמַּיִם פְּשׁוּרִים, שֶׁזֶה מִצְוָה הוֹלֵכֵת הַמַּיִם⁸. זֶה הַפְּלִל: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם מְלָאכָה שֶׁעָשָׂהוּ קִדְּשׁ מִתֵּן הָאֶפֶר, בֵּין עֲמַד בֵּין לֹא

בְּיַדּוֹ וּמִיָּמִיו עַל פֶּתְפוֹ, וּפָגַע בְּבַעֲלִים⁴⁷ בְּדַרְכּוֹ וְנָתַן לָהֶן אֶת הַחֶבֶל כִּשְׁהוּא מֵהֶלֶךְ - כִּשְׁרִין⁴⁸. וְאִם יָצָא מִן הַדֶּרֶךְ בְּדִי לְהוֹלִיךְ הַחֶבֶל לְבַעֲלִים - פֶּסֶל אֶת הַמַּיִם⁴⁹.

(46) שם מ"ו. (47) שהשאלו את החבל. (48) הולכת החבל בלי הוספת דרך, אינה מלאכה. (49) ההליכה שלא לצורך המים - פוסלת.

ט. מי שהיה ממלא⁵⁰ ומשליך החבל שמלא בו על הארץ, ואחר שמלא חזר וקבץ⁵¹ על ידו - פסול⁵². ואם הניח דולה ומקבץ לתוך ידו - המים פשוטים.

(50) שם מ"ז. (51) כרך אותו סביב ידו. (52) אפשר היה לו לכרוך על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת החבל על הקרקע.

י. הממלא⁵³ ונותן להבית⁵⁴ עד שימלאנה מים, והצניע את הבית⁵⁵ שלא תשבר⁵⁶ בשעה שהיה ממלא, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה⁵⁷ למלאת בה - פשוט, שזה מצרף המלוי הוא. אבל אם הצניעה או נגבה בדי להוליך בה את הקדושים⁵⁸ - פסול, שהרי עשה מלאכה שאינה לצרף המלוי⁵⁹. וכן הממלא ונותן לשקת, ופנה חרסית מן השקת בשעת מלוי: אם בשביל שתחזיק מים רבים - פשוטים, שהרי זו צרף המלוי; ואם בשביל שלא יהיו החרסין מעפפין אותו בשעה שהוא זולף⁶⁰ את המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין.

(53) שם מ"ח. (54) ממלא בדלי קטן, ומערה לתוך הבית גדולה על שתמלא. אף-על-פי שהוא דולה כמה פעמים, הרי זה מילוי אחד. (55) להעמידה במקום שאין שם עוברים ושבים. (56) ברגלי אדם ובהמה. (57) להוציא ממנה את המים שלא נשאבו לשם מי חטאת. (58) את המים המקודשים. כשנתמלאה החבית, מפזר אפר פרה על המים ואחר הקידוש הזה הוא שואב ממנה פעם אחר פעם כפי צרכיו ונותן לחבית קטנה, ואם הצניע או נגב את החבית הקטנה כדי להוליך את המים המקודשים. (59) אלא לצורך קידוש או הזאה. (60) מוציא את המים מן השוקת.

יא. הממלא⁶¹ דלי לשותות, ונמלך וחשב עליו למי חטאת: אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב - מערה⁶² ואינו צריך לנגב⁶³; ואם משהגיע הדלי למים חשב - מערה וצריך לנגב⁶⁴ ואחר כך ימלא בו לחטאת. שלשל הדלי ונפסק החבל מידו⁶⁵, אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב עליו - מערה ואינו צריך לנגב⁶⁶. נמלך והוא עודהו בתוף המים⁶⁷ וחשב עליו למי חטאת - מערה ואינו צריך לנגב⁶⁸. מים שמלאן למי חטאת⁶⁹, ואחר שנתמלא⁷⁰ חשב עליהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעֲצֹמוּ קִדְשׁ - פֶּסֶל, שֶׁהָרִי עָשָׂה מְלֹאכָה קֹדֶם מִתֵּן אֶפֶר בְּמִים²¹; וְאִם לְחִבְרוּ קִדְשׁ - הַמִּים בְּשָׂרִים, שָׂאִין זֶה פּוֹסֵל מִמֵּי שֶׁל חִבְרוּ²² בְּמֹלֶכֶת שֶׁעָשָׂה; שָׂאִין הַמְּלֹאכָה פּוֹסֵלֶת בְּקִדּוֹשׁ²³ אֲלָא בְּמִים, וְהוּא²⁴ שִׁיחָהּ הַעוֹשֶׂה הַשׁוֹמֵר אוֹ הַבְּעָלִים.

21) שהרי בשעה שלקח האפר לידו התחיל לעשות מלאכה. [והר"ש מפרש הטעם, שמא קדמה המלאכה]. 22) חבירו לא מסר לו כל פעולה במילוי המים אלא בקידוש, ומלאכה פוסלת רק במילוי עד נתינת האפר. 23) ולפיכך אף על פי שנמסרה לו פעולה בקידוש, אין מלאכתו פוסלת. 24) בתנאי. ובכן, מלאכה פוסלת רק אם קיימים שני התנאים האמורים: א. אם נעשתה לפני נתינת האפר על המים; ב. עשו את המלאכה הבעלים או מי שנמסרה לו השמירה על המים.

ד. הַמְּקַדֵּשׁ לְעֲצֹמוּ וְלֵאחֶר כְּאֶחָת - שֶׁלֹּ פְסוּל, שֶׁהָרִי נִפְסְלוּ הַמִּים שֶׁל עֲצֹמוּ²⁵ בְּעֶסֶק שְׁנֵתְעֶסֶק בְּקִדּוֹשׁ חִבְרוּ. אֲבָל אִם קִדְשׁ לְשָׁנִים כְּאֶחָת - שְׁנֵיהֶם בְּשָׂרִין, שָׂאִין מְלֹאכָתוֹ פּוֹסֵלֶת מִי אַחֲרֵים.

25) לפני נתינת האפר.

ה. הַמְּמַלֵּא לְעֲצֹמוּ בְּשֵׁתֵי יָדָיו²⁶ כְּאֶחָת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד - פְּסוּל, בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁים - בְּשָׂרִין²⁷. קִדְשׁ לְעֲצֹמוּ בְּשֵׁתֵי יָדָיו כְּאֶחָת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד²⁸ - בְּשָׂרִים²⁹, בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁין³⁰ - פְּסוּלִין³¹. מֵלֵא וְקִדְשׁ בְּשֵׁתֵי יָדָיו כְּאֶחָת לְעֲצֹמוּ³² - שְׁנֵיהֶן פְּסוּלִין³³. מֵלֵא לֵאחֶר בְּשֵׁתֵי יָדָיו כְּאֶחָת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד - בְּשָׂרִין, בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁין - פְּסוּלִין³⁴. קִדְשׁ לֵאחֶר בְּשֵׁתֵי יָדָיו כְּאֶחָת, בֵּין בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד בֵּין בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁין - שְׁנֵיהֶן בְּשָׂרִים³⁵. מֵלֵא וְקִדְשׁ בְּשֵׁתֵי יָדָיו כְּאֶחָת לֵאחֶר - הַמְּלוּי פְּסוּל³⁶, וְהַקִּדּוּשׁ בְּשָׂרִין³⁷. זֶה הַכֹּל: כָּל מְלוּי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ מְלֹאכָה, בֵּין שְׂמֵלֵא לְעֲצֹמוּ בֵּין שְׂמֵלֵא לֵאחֶר - פְּסוּל. וְכָל מִים שְׁנֵתְמַלְאוּ כְּהִלְכָתוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה קֹדֶם שִׁיתֵן אֶת הָאֶפֶר: אִם הָיוּ הַמִּים שְׁלֹ - הָרִי הֵן פְּסוּלִין, וְאִם הָיוּ שֶׁל אַחֶר - בְּשָׂרִין. וְכָל דְּבָר שֶׁבִידוּן³⁸ וְעָשָׂה מְלֹאכָה, בֵּין שֵׁשׁ שָׁם שׁוֹמֵר שָׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מְלֹאכָה בֵּין שָׂאִין [שָׁם] שׁוֹמֵר - פְּסוּל³⁹; וְדָבָר שָׂאִינוֹ בִּידוּ וְעָשָׂה מְלֹאכָה: אִם יֵשׁ [שָׁם] שׁוֹמֵר - לֹא פְּסוּל⁴⁰, אִם אֵין שָׁם שׁוֹמֵר - פְּסוּל⁴¹.

26) שתי חביות. 27) הכסף משנה גורס: "בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול" ומפרש, בקידוש אחד - כשנתכוון לקבץ כל המים לכלי אחד ולקדשם - כשר, שהרי אפילו מילא בזה אחר זה - כשרים (כלמעלה פרק ז הלכה ד), אבל בשני קידושין - לקדש כל חבית בפני עצמה - שניהם פסולים, מפני שמילוי שני פוסל את הראשון ואין אנו יודעים איזו חבית קדמה. 28) הטיל אפר בשתי ידיו לחבית אחת. 29) מפני שקידוש אחד הוא ואפילו קדמה

עֲמַד - פֶּסֶל; וְדָבָר שָׂאִינוֹ מִשׁוּם מְלֹאכָה: אִם לֹא עֲמַד - בְּשָׂרִים, וְאִם עֲמַד - פֶּסֶל. הִיָּה מְהִלָּךְ בְּמִים וּפְרִץ בְּשַׁעַת הַלּוּכּוֹ מְקוּם שִׁילָךְ בּוֹ, אִף עַל פִּי שְׂפָרִץ עַל מִנֵּת לְגִדְרֵי⁹ - בְּשָׂרִים¹⁰; וְאִם גָּדַר קֹדֶם שִׁיתֵן הָאֶפֶר - פְּסוּלִין¹¹. וְכֵן אִם קָצָה¹² פְּרוֹת לְאָכֹל, אִף עַל פִּי שְׂפָנוֹתָו לְהַקְצוֹת¹³ אֶת הַשְּׂאֵר¹⁴ - בְּשָׂרִין; וְאִם הִקְצָה קֹדֶם מִתֵּן הָאֶפֶר - פְּסוּל¹⁵.

2) בענייני איסור והיתר. 3) השתתף כדיון בסידור החליצה. 4) קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה למאן ולומר בפני עדים אינני רוצה בבעלי זה והנישוני בטלים. 5) עד כאן המדובר בעמד, אבל אם עשה אחת מאלה אגב הילוכו - המים כשרים. 6) אפילו אגב הילוך וכן מתפרש הדין הבא "נטל אוכלין הצניעם". מפני ששני אלה הם מלאכה ממש פוסלים אפילו לא עמד. 7) אינו יכול להמשיך בדרכו מפני הסכנה. 8) נראה שרבינו מכשיר בנחש ועקרב המעכבים אותו אפילו עמד. 9) כשיחזור בלי מי חטאת. 10) הפירצה היא לצורך הולכת המים ואינה פוסלת אף על פי שהיא מלאכה, ואפילו אם לא נתנו לו לפרוץ בלי התחייבות לגדור אחר כך את הפירצה. 11) אף על פי שלא הוסיף על מה שהיה לפני שפרץ, הרי היא מלאכה שלא לצורך המים (מהר"ם מרוטנבורג בפירושו למשנה). 12) קצץ. 13) לקצוץ ויש מפרשים לשטוח לייבוש. 14) את הפירות שנשאר על העץ ובעל הפירות אינו נותן לו לאכול אם לא יתחייב להקצות אותם אחר כן. 15) שמלאכה זו אינה לצורך האכילה ממש.

ב. הִיָּה אוֹכֵל בְּשַׁעַת הוֹלְכַת הַמִּים וְהוֹתִיר, וְזָרַק מֵה שְׁהוֹתִיר לְתַחַת הַתְּאֵנָה אוֹ לְתַחַת הַמְּקָצָה¹⁶: אִם נִתְפָּן שֶׁלֹא יֵאָבְדוּ הַפְּרוֹת - הָרִי הַמִּים פְּסוּלִין, שֶׁהָרִי עָשָׂה מְלֹאכָה; וְאִם זָרַקָן לְפִי שָׂאִין לוֹ צִרְף בְּהֵן - הָרִי הַמִּים בְּשָׂרִין. הַמְּמַלֵּא מִים לְקִדְשֵׁן וּמְסָרֵן לֵאחֶר לְשִׁמְרָן, וְעָשׂוּ הַבְּעָלִים מְלֹאכָה - לֹא נִפְסְלוּ הַמִּים, שֶׁהָרִי מְסָרֵן לְשׁוֹמֵר; וְאִם עָשָׂה הַשׁוֹמֵר מְלֹאכָה - פְּסוּלֵן, שֶׁהָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ וְהוּא נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים. הָיוּ שְׁנַיִם שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּים וְעָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מְלֹאכָה - הַמִּים בְּשָׂרִים, שֶׁהָרִי הַשְּׁנִי מְשַׁמֵּר; חִזּוֹר הִרְאִישׁוֹן¹⁷ לְשׁוֹמֵר¹⁸ וְעֲמַד הַשְּׁנִי וְעָשָׂה מְלֹאכָה - הַמִּים בְּשָׂרִים¹⁹, עַד שִׁיעֲשׂוּ כָּל הַשׁוֹמְרִין מְלֹאכָה כְּאֶחָת²⁰.

16) מחצלת שיש לה לבזבו ונותנים בה תאנים לייבשן. 17) אחר שעשה מלאכה. 18) בעשיית מלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה ולפיכך אומר רבינו "חזרו לשמור". 19) אף על פי ששניהם עשו מלאכה בשעת שמירה. 20) אבל אם כל אחד עשה מלאכה בשעה אחרת - המים כשרים שהרי לא נפסקה השמירה.

ג. הַמְּקַדֵּשׁ כְּאֶחָת יָדוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּשָׁנֵיהָ: אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יקיימה יפסול את מימיו שנתקדשו. (47) מחשבת הקידוש כקידוש, כמו במלא לי ואמלא לך.

ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח ופותח להוציא האפר, ונוטל קרדם אם צריך לחפור בו אפר הפרה, ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, וכשר⁴⁸. ואם משנטל האפר לקדש בו פסה הפלי שהיה בו האפר או שהגיה⁴⁹ את הדלת או שזקף את הפלי⁵⁰ בארץ קדם שישליו האפר למים - פסל המים⁵¹; אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים. זקף את הפלי שיש בו האפר בידו כדי שלא יתפזר⁵² - פשרים, מפני שאי אפשר; שהרי אם הניחו בארץ - פסל, ואם פסוהו - פסל⁵³. נוטל את האפר וראוה שהוא מרבה והחזיר ממנו⁵⁴ - כשר⁵⁵. נתן האפר על המים וראוה שהוא מרבה ונטל ממנו לקדש מים אחרים - כשר⁵⁶. קרסם⁵⁷ עלה זית לחתות בו האפר⁵⁸; אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה⁵⁹ - פסל⁶⁰, ואם בשביל שיכנס האפר בפלי⁶¹ - כשר⁶².

(48) שכל אלה הם לצורך הקידוש. (49) סגר. (50) שנטל ממנו את האפר. (51) כל אלה הם לצורך האפר ולא בשביל קידוש זה ואם כן עשה מלאכה לפני נתינת האפר על המים. (52) כשהוא שופך את האפר על המים הוא מטה את הכלי שהאפר בו (במשנה: שפופרת) ואם לא יזקפנו יתפזר האפר שבו. (53) המשך הנימוק למה שאמר: "אי אפשר". הדין עצמו, שאם כיסהו פסול, נאמר כבר למעלה. (54) לפני נתינתו על המים. (55) שהחזרת האפר לשפופרת אינה מלאכה (כסף משנה בשם הר"ש). (56) מפני שמלאכה אינה פוסלת אחר נתינת האפר על המים. (57) קטף (ויש מפרשים: חתך והתאימו לשפופרת). (58) עשהו כעין מרוב והכניסו לשפופרת, כדי שהאפר יעבור על פניו. (59) שלא יפול הרבה אפר לתוך המים. (60) שהרי מלאכה זו אינה לצורך קידוש זה, אלא לקמץ אפר. (61) כשיטה את השפופרת שהאפר בה, לא יתפזר האפר חוץ לכלי שהמים בו, אלא יפול לתוכו. (62) מעשה זה הוא לצורך הקידוש.

פרק השיעוי

(1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקתות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשתותם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרם.

יד אחת לשנייה אין בכך כלום, כאילו הטיל בידו אחת קימעה קימעה. (30) הטיל אפר לשתי חביות כאחת. (31) שקידוש הראשון פוסל את המים שבחבית השנייה ואין אנו יודעים איזו ראשונה. [נתבאר כבר (פרק ז הלכה ה), שלעצמו פוסל הקידוש את המילין]. (32) מילא חבית וקידש חבית שמילאה קודם. (33) שמא קדם מילוי השנייה לקידוש הראשונה ונפסלה הראשונה על ידי מילוי השנייה, והשנייה נפסלה על ידי קידוש הראשונה. (34) במילוי אין הבדל בין לעצמו ובין לאחרים, שמלאכת הממלא פוסלת אפילו לאחרים, כמו שנתבאר למעלה. (35) כמו קידש לשניים כאחת בהלכה ד. (36) שמא קדם לו הקידוש. (37) שאפילו קדם המילוי לקידוש, לא נפסל כמו שנתבאר בהלכה ג. (38) אף על פי שאינו שלו אלא חבירו מסר לו. (39) פיסול המלאכה אינו תלוי בהיסח הדעת משמירת המים אלא פיסול בפני עצמו הוא (ודעת הראב"ד שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת). (40) מלאכה אינה פוסלת בשל אחרים, והיסח הדעת אין כאן שהרי יש שומר אחר. (41) בשעת עשיית המלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה.

ו. האומר לחברו: קדש לי ואקדש לך, וקדשו זה לזה - הראשון כשר, והשני פסול, שהרי קדש כשכר⁴². אמר לו: מלא לי ואמלא לך, ומלאו זה לזה - הראשון פסול, הואיל וכוונתו שימלא לו חברו חלף מלוי זה, הרי זה כממלא לו ולאחר⁴³ שהן פסולין⁴⁴; והשני כשר, שהמלוי כשכר מתר, והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין ככוונתו מלוי אחר⁴⁵.

(42) ונתבאר למעלה (פרק ז הלכה ב) שקידוש בשכר - פסול. והקידוש הראשון כשר מפני שבשעה שקידש לא יקבל כלום בשכרו וגם לא יקבל כל שכר, שהרי הקידוש השני יהיה פסול. (43) בבת אחת. (44) כלמעלה פרק ז הלכה ג, מפני שכל מילוי הוא מלאכה לגבי מילוי שני. וגם כאן רואים את מחשבתו למילוי שני כמלאכה. (45) הוא מתכוון רק למלא לחבירו אבל על מילוי בשביל עצמו אינו חושב כלל, שהרי מימיו כבר נתמלאו. והמדובר, כשקידש את מימיו לפני שהוא ממלא לחבירו, שאם לא קידשם עדיין, גם מימיו נפסלו, מפני שמילא לחבירו לפני נתינת האפר במים שלו.

ז. האומר לחברו: קדש לי ואמלא לך - שניהן כשרין; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש⁴⁶, והמלוי כשכר מתר. מלא לי ואקדש לך - שניהן פסולין. זה שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא כממלא ומקדש פאחת⁴⁷, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש באחרונה פסול - שהרי קדש כשכר, וכאלו החזיר חוב שעליו.

(46) כמבואר למעלה הלכה ג, ולפיכך אין מחשבת המילוי פוסלת את הקידוש. וההבטחה למלא בשבילו אינה נחשבת כשכר, מפני שהמקדש אינו סומך עליה, שהרי אם זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) תוספתא פ"ו ה"ג. 8) "ולקחו לטמא", משמע שהלקיחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. 9) משנה פרה פ"ו, מ"א. 10) מפני שנאמר "ולקחו... ונתן", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

ג. קדש¹¹ פחות מקדש¹² הזאה בכלי זה ופחות מקדש הזאה בכלי אחר - לא נתקדש. היה האפר¹² צף על פני המים ונכנס ממנו מלמעלה¹³ וקדש בו מים אחרים - הרי אלו מקדשין; וכל שנגע במים - אין מקדשין בו פעם שנייה¹⁴, ואף על פי שנגבו. ואפלו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים¹⁵ - אינו מנגבו ומקדש בו.

11) זבחים צג, ב. 12) פרה פ"ו מ"ב. 13) אפר שלא נרטב במים. 14) כחכמים, שם. 15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

ד. פלי קטן¹⁶ שהיה בתוף פלי גדול והן מלאין מים והמים מערבין - פי'ן שנתן האפר במים שפבלי הגדול נתקדשו פל המים שבתוף הפלי הקטן; ואף על פי שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר, שהרי המים פלן מערבין.

16) שם משנה ג.

ה. היה ספוג¹⁷ בתוף המים בעת שנתן האפר - הרי המים שבספוג פסולין, מפני שאינן בכלי¹⁸. כיצד יעשה? זולף את פל המים עד שמגיע לספוג, ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג, אף על פי שהמים צפין על גביו פל שההן¹⁹ - פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין²⁰ ומתערבין במים הפשירין. נפל ספוג לתוף המים המקדשין - נוטל²¹ וסוחטו הוץ לפלי, והמים שבפלי פשירין²².

17) שם. 18) והתורה אמרה: אל כלי. 19) פירוש, בכל כמות שהיא, אפילו הרבה. 20) ע"י לחץ קל. 21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמא יצאו מים ע"י סחיטה קלה. 22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גזרו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימוק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשפכו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

ו. שתיה²³ שקתות²⁴ שבאבן²⁵ אחת שנתן את האפר לתוף אחת מהן - אין המים שבשניה מקדשין. ואם היו נקובות זו לזו²⁶ כשפופרת הנוד²⁷, או שהיו

א. כיצד מקדשין² את המים באפר הפרה? נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה מלאה מים³, ומערב הכל. ואם נתן האפר תחלה ואחר כך נתן עליו המים - פסול⁴. ומהו זה שנאמר בתורה: ונתן עליו מים חיים? כדי לערב את האפר במים⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים... כו".

וצריך להבין איך עולה סדר זה עם המבואר בלקו"ת בעניין שנקראה מצות פרה אדומה "חוקת התורה" כי כללות כל התורה כולה היא רצוא ושוב, וכך גם פרה אדומה ששריפת האפר הוא ה"רצוא" ונתנית המים היא ה"שוב", והלא סדר העבודה בכללותו הוא שקודם צריך להיות ה"רצוא" ואח"כ עניין ה"שוב" כסדר עבודת התפילה שבכל יום שהיא עניין ה"רצוא", ואח"כ על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה עניין ה"שוב".

ועל-פי-זה היה צריך להיות אפר קודם למים, ומדוע אינו כן. ויתירה מזו "אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים, פסול". ויש לומר, שכיון שהדין הוא שגם במים שנותן בתחילה צריך להיות האפר, והיינו שמצד מחשבת האדם הרי המחשבה על האפר קודמת לנתנית המים בכלי.

ועוד יש לומר, שגם עניין ה'רצוא' (אפר) צריך להיות חדור ומיוסד על תנועת הביטול - 'שוב' (מים), והוא היסוד לקיום כל המצוות כולן.

(על-פי יין מלכות ספר טהרה, סימן יא, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) סוטה טז, ב. 3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על פני המים. 4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. 5) ומשמע שנותן המים על האפר. 6) אחר נתנית האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

ב. המקדש צריך שיתפונן⁷ ויתן האפר בידו על המים; שנאמר: ולקחו לטמא - עד שיהיה מתפונן לקדוש ולמלוי ולהתניה⁸. אבל אם נפל האפר מן הפלי שיש בו האפר לתוף המים, או שננטל האפר בידו ודחפו חברו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל האפר מידו על צד הפלי⁹ או על ידו ואחר כך נפל למים - הרי זה פסול¹⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן כך. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולנגב כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג). (41) שרף-אילן צובע. (42) מים מכילים חלקיקי נחושת, ועושים מהם צבע. (43) אם לא נשאר רשמי צבע על דופני הכלי. ואם נשאר צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

ט. המטביל⁴⁴ כלי לחטאת במים שאינן ראויין לקדש⁴⁵ - צריך לנגב⁴⁶ ואחר כך יקדש בו. הטבילו במים הראויין לקדש - אינו צריך לנגב⁴⁷. ואם הטבילו לאסוף בו מים מקדשין - בין כך ובין כך צריך לנגב⁴⁸.

(44) שם פ"ה מ"ב. כל הכלים צריכים טבילה לפני שמשתמשים בהם למי חטאת. (45) שאינם מים חיים. ראה למעלה פ"ו. (46) כדי להעביר את לחלוחית המים הפסולים שעל דופני הכלי. (47) ואף-על-פי שצריכים מילוי לשם קידוש, לא הקפידו על הלחלוחית כמו במים פסולים. ועוד, מפני שהטבילו לצרכי חטאת, הרי זה כמו לשם מילוי (תפארת ישראל). (48) מפני שתערובת מים שאינם מקודשים במקודשים - פוסלת בכל שהיא.

י. קרויה⁴⁹ שהטבילה במים הראויין לקדש⁵⁰ - מקדשין בה⁵¹; אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת⁵², מפני שהמים שהטבילה בהן נבלעים בתוכה ויוצאין ומתערבין במי חטאת ופוסלין אותן. נטמאת והטבילה - אין מקדשין בה⁵³, שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה.

(49) דלעת שהוציאו את מה שבתוכה, ונשאה הקליפה העבה, וראויה לשאוב בה מים. ומפני שהיא גוף ספוגי, נבלעים בה מים ונפלטים ממנה (שם מ"ג). (50) במשניות שבידינו, הגירסא "במים שאין ראויים לקדש". ורבינו גורס "הראויים". (51) ואין חוששים שמא ספגה מים אגב טבילה, ולא נשאבו לשם מי חטאת, ונפלטם לתוך המים העומדים לקידוש. אבל אם הטבילה במים שאינם ראויים לקדש - חוששים (ראה ההלכה הקודמת בדין ניגוב). (52) החמירו בתערובת שאינם מקודשים במקודשים, יותר מתערובת מים שנשאבו שלא לשם מילוי. (53) בטומאה החמירו יותר (כסף-משנה).

יא. מים מקדשין⁵⁴ שנפלו לתוך שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיה⁵⁵ - פסולין⁵⁶. אפלו היו יבשים⁵⁷ ביותר, כגון הנמלה והדירה והפנה שבתבואה. נפל לתוכה חפושין⁵⁸, אף על פי שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן - הרי המים פסולין,

המים צפין על גביהן²⁸ אפלו פקלפת השום, ונתן אפר לאחת מהן - הרי המים שבשניה מקדשין²⁹.

(23) משנה שם פ"ה, ח. (24) שני בתי קיבול חצובים. (25) לא מחוברת בקרקע. (26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכן מאחת לשניה. (27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נתנים שפופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יזלפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חוזרות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות (אצבע ואמה) ולסבב אותן ברווח. (28) על גבי המחיצה המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים. (29) מפני שהן ככלי אחד.

ז. שתי אבנים³⁰ שהקיפן זו לזו ועשאן שקת³¹, וכן שתי ערבות³², וכן שקת שגחלקה, ונתן אפר בחלק אחד מהן - המים שביניהן³³ אינן מקדשין³⁴. ואם חפרן בסיד או בגפסטיס³⁵ והם יכולות להנטל פאחת - המים שביניהן מקדשין³⁶.

(30) שם מ"ט. (31) כגון שבשתיהן היתה חציבה פתוחה מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה שוקת. (32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). (33) שכנגד החריץ שביניהן. והמדובר כשחיברן בטיט, ואם יטול לידו חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך הסדק, ולפיכך המים שבשוקת מקודשים, ואם לא חיברם כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה). (34) מפני שמקום החריץ משתייך גם לחצייה השני של השוקת שמימיה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים - נתקדשו גם המים שבחריץ. (35) בהרבה לשונות לועזיות - גיפס. (36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

ח. מים מקדשין³⁷ שנתערבו בהן מים אחרים פל שהוא, אפלו מים שנתמלאו לקדוש - הרי אלו פסולין³⁸. וכן אם ירד לתוך טל³⁹ - הרי אלו פסולין. נפל לתוך משקין⁴⁰ ומי פרות - יצרה הכל, וצריך לנגב הכלי ואחר כך יתן לתוכו מים מקדשין אחרים. נפל לתוך דיו קומוס⁴¹ ונקננתום⁴² וכל דבר שהוא רושם - יצרה ואין צריך לנגב⁴³; שאם ישאר שם דבר הרושם, הרי הוא נראה.

(37) שם פ"ט מ"א. (38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים הפסולים בכשרים. [פסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו (לקמן פ"ה ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות שיעור (הר"י קורקוס)]. (39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר "יניחנה בחמה והטל עלה". (40) המונח "משקין" בכל הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב, שמן, טל, יין, דם, ודבש דבורים. אבל מיצים הנסחטים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. פליי⁷⁶ שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה וכא ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסוהו בנדאי. הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה החלדה⁷⁷ לשנות ממנו או שיירד לו טל בלילה - פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש כאן שתי ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם תמצא לומר אדם גלהו, שמא היה טהור⁷⁸ לחטאת או לא.

(76 שם פ"א מ"א. 77) הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה ה"ב). (78) ושני ספקות להיתר - מותר בין באיסור והיתר, ובין בטומאה וטהרה.

יז. המוסר⁷⁹ מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש לטמא לשמרן - הרי אלו פסולין⁸⁰.

(79 שם פ"ז מ"י. 80) טמא אינו שומר כראוי מן הטומאה.

יח. שנים⁸¹ שהיו שומרין את המים ונטמא אחד מהן - פשרים, מפני שהן ברשותו של שני⁸². טהר וחזר לשמר ונטמא השני - פשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון⁸³. נטמאו שניהן פאחת - המים פסולין⁸⁴.

(81 שם פ"ח מ"א. 82) השני שומר עליהם. (83) שחזר לטהרותו. (84) מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים נתבאר למעלה (פ"ח ה"ב)].

פָּרֵק עֲשִׂירִי

1) יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו ואם מוליכם ממקום למקום, אם יוליכם בנהר ובספינה, ומים שנתקדשו אם מפשיל הכלי לאחוריו, מי חטאת ששקלם במשקל, ומי הוא כשר להזות, המזה וזה שמזין עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הדיעה.

א. הממלא² מים לקדוש - אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד. וכן ממלא אדם בכלי ומערה מפלי לכלי³ ומקדש בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מפלי לכלי ומזה מפלי אחר.

2) יומא מג, א. 3) תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע בכמה משניות במס' פרה.

ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל זמן שירצה ואין בקו פלוס, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם

מפני שהיא כשפופרת⁵⁹ והמים נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה.

(54) שם פ"ט מ"ב. (55) של המים, ואף-על-פי שלא נתבקעו. (56) שינוי מראה המים מוכיח שנפלטה לתוכם ליחותם של בעלי החיים. (57) מטבעם, ועורם קשה. (58) תולעת שחורה בעלת כנפים קשות סוככות על כנפים דקות. (59) פיה, וכן מקום יציאתה רחבים והמע ישר.

יב. מים מקדשין⁶⁰ ששפת מהן בהמה או חיה - פסולין⁶¹. וכן כל העופות - פסולין; חוץ מן היונה, מפני שהיא מוצצת⁶² ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים⁶³ ששתו - אינן פסולין; חוץ מן החלדה, מפני שהיא מלקקת בלשונה, ונמצאת הלחה יוצאה מפיה למים.

(60) שם מ"ג. (61) מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים מפיהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). (62) כשהיא שותה, פותחת את פיה קימעה ומוצצת. (63) שמונת השרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה) והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.

יג. מי חטאת⁶⁴ שנספתו מראיהן⁶⁵ מחמת עצמן - פשרים; נשתנו מחמת עצמן⁶⁶ - פסולין. הגלדי⁶⁷ וחזרו ונמחו - פשרים⁶⁸. אפלו נמחו⁶⁹ בחמה. אבל אם המחן באור - פסולין.

(64) מים מקודשים ומי חטאת היינו הן, אלא שרבינו נקט לשונם של המקורות שמהם שאב. (65) תוספתא פרה פ"ט ה"ה. (66) עשן מעכיר את המים. (67) קרשו מפני הקור. (68) שם. (69) חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח מאליו.

יד. אפר חטאת⁷⁰ שנספתו מראיו מחמת עצמו או מחמת עצן - פשר⁷¹. נשתנו מחמת אבק, או שנפל לתוכו סיד או גפסס, או שנתערב בו אפר מקלה⁷² כל שהוא - הרי זה פסול.

(70) שם. (71) מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר. (72) אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.

טו. החושב⁷³ על מי חטאת לשותתן - לא פסול, עד שישתה מהן⁷⁴. ואם שפף מן הפלי לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבפלי - לא פסול⁷⁵.

(73) משנה פרה פ"ט, ד. (74) כר' יוסי בשיטתו של ר' יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה למעלה סוף פ"ז דין מים שאינם מקודשים). (75) את המים שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, זהירותו שלא לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי, וחשב על הכשרן של המים שישארו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טבולי יום, אף על פי שלא העריב שמשן - הרי אלו פשרים¹⁹; שכל מעשה הפרה והמלוי והקדוש וההנהגה פשר בטבול יום, כמו שבארנו. ומפני הצדוקין מטמאין את כל פלי שטף ומטבילין אותן. ואחר כך משתמשין בהן במי חטאת.

(14) גיטין נג, א-ב. (15) כדי לדעת משקל המים, מסקנת הגמרא שם "כנגדן" - אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו - כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים משקלות בכף המאזנים. (16) מפני שהיסח הדעת פוסל גם במים המקודשים. (17) בגמרא שם אמרו "בגופם", פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו "בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה חזון איש ו'אור שמח). (18) והתורה אמרה (במדבר יט, ט) "למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת עיסוקו במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט). (19) נתבאר למעלה פ"א הי"ג, ופ"ד, וכפלו דברים אלו כאן במקומן של ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.

ו. הכל פשרין²⁰ להזות, חוץ מאשה וטמטום ואנדרוגינוס²¹ [והרש שוטה] וקטן שאין בו דעת²²; אבל קטן שיש בו דעת - פשר להזות. והעירל פשר להזות, שאין העירל טמא. קטן שיש בו דעת שהנהגה והאשה מסעדתו²³, כגון שאהנה לו המים בידו - הזאתו פשרה, ובלבד שלא תאחז בידו בשעת הזאה. ואם אחזה בידו בשעת הזאתו - פסולה.

(20) פרה פ"ב מ"י. (21) שהם ספק אשה. (22) במשנה: "ותינוק שאין בו דעת". (ביומא מג, א - דרשו מן הכתוב, שקטן כשר להזות אף-על-פי שהוא פסול למילוי מים ולאיסוף אפר. ומובן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ז). ומזה יוצא, שבאיסוף ומילוי ששנינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן", פסול גם קטן שיש בו דעת (תוספות יום-טוב) במשנה ג שם, וראה קושייתו מברייתא יומא שם). (23) שם.

ז. המזה צריך לבנון ולהזות על הטמא לטהרו²⁴; ואם הזה שלא בכונה - הזאתו פסולה. אבל זה שמזין עליו²⁵ אינו צריך פננה, אלא מזין על האדם לדעתו ושלא לדעתו. המתכונן להזות²⁶ לפניו והזה לאחוריו, לאחוריו והזה לפניו - פסולה²⁷. נתכונן להזות לפניו והזה לצדדין של פניו - הזאתו פשרה²⁸.

(24) 'ספרי' זוטא: "וזהו הטור על הטמא" (שם, יט) ולא בזמן שלא נתכוון לטמא. (25) שם מ"ב. (26) במשנה, שם. (27) מפני שלא התכוון להזאה זו. (28) הצדדים של פניו, דינם כפניו.

אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר לעיר. פעם אחת⁶ הוליקו כלי שהנהגה בו מי חטאת בספינה בירדן, ונמצא פזית מן המת בקרקע הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר⁷ ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא יעמד בצד הנהר מפאן ויזרקם לצד השני. אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ ובידו אפר פרה או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.

(4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכת"י תימן: ומוליכו. (6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה, שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקיבא "שלא גזרו אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם. (9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת האפר.

ג. מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול¹⁰ ושטין [בהם] על פני המים; שלא גזרו אלא על המים המקדשין ועל האפר בנהר.

(10) משמיענו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול, ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייתא: "אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים. ד. המוליך מים¹¹ לקדשן, ואין צריך לומר מים שנתקדשו¹², לא יפשיל הפלי לאחוריו אלא לפניו. שנתמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמוירין - הן מי נדה, ואם לאו - פסולין. מלא שתי חביות - נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר¹³.

(11) שם, פ"ז, מ"ו. (12) בבא זו הוסיף רבינו מדעתו בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו, אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נתבאר כבר שיטת הראב"ד, שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת המים. ומכיוון ששנינו, שמלאכה אינה פוסלת מים מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג כאן על דברי רבינו). (13) השמירה היא אמנם מדאורייתא, אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו - גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר, ולא החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה"ו).

ה. מי חטאת ששקלן¹⁴ במשקלן¹⁵: אם הסיח דעתו - פסולין¹⁶, ואם לאו - פשרין. אבל אם שקל דברים אחרים במי חטאת, הואיל ועשאן משקלת - פסולין¹⁷, שאין זו משמרת¹⁸. כל אלו הטהורים שממלאין או שמקדשין או שמזין, וכן כל הכלים שממלאין ומקדשין מהם ושזין מהן, אם היו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יעלה האזוב את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה (רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל הכוונה ברורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

~ יום שישי ט"ז תשרי ~

פָּרַק אַחַר עֶשְׂרִי

1) יבאר כיצד מטהרים טמא מת במי פרה, ואם טבל ביום והיזה בלילה, מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, מי שהוזה עליו בשלישי ולא בשביעי, ושכל המטמאין מקבלין הזאה, כיצד מצוות אזוב, ואם נפרדו הגבעולים ונשרו העלים או שלא אגדו, ודין מאימתי מזים באזוב, ואי זהו אזוב הכשר.

א. פיצד מטהרים טמא מת במי נדה? לוקח אדם טהור שלשה קלחין של אזוב ואוגדן אגדה אחת, ובכלל בד ובד גבעול אחד, וטובל ראשי גבעולין במי נדה שבפלי, ומתפונ ומזה על האדם או על הפלים ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגין החמה. ואם הנה משעלה עמוד השחר - פשר. ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל ביום ומעריב שמשו והרי הוא טהור לערב. טבל את האזוב בלילה והנה ביום, או שטבל את האזוב ביום והנה בלילה - הוצאתו פסולה, והמים מטמאין משום מי חטאת, כמו שיתבאר. עד שתהיה טבילת האזוב במים והוצאתו ממונו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגין החמה. ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר - פשר, כמו שבארנו.

2) בספרי חוקת פיסקא קכח למדו זה בגזירה שווה מפסח מצרים שכתוב בו (שמות יב, כב) "ולקחתם אגודת אזוב", ואין אגודה פחות משלושה. 3) בדים עם השורש שלהם. 4) שלא יצאו כמה בדים משורש אחד ואם יש יותר מפרידם וכולם כשירים (רבינו בפירוש למשנה ח שם אמר שגבעול הוא פרח לפני שייפתח, אולם כאן אי אפשר לפרש כך, וראה שם משנה ט). 5) לא התכוון לומר שהטמא צריך לטבול ביום ולא בלילה, שהרי המשנה (פרה שם) אומרת בפירוש: "אבל הוא עצמו טובל בלילה" וכן כותב רבינו בהלכה הבאה, אלא מבאר, כיצד אפשר למהר את הטהרה (כסף משנה למעלה פרק ו הלכה ב). 6) פירוש, המים של ההזאה הפסולה מטמאים. 7) לקמן פרק ט"ו הלכה א, שמי חטאת מטמאים כל זמן שלא נעשה מצותם, פירוש, שלא הוזה על הטמא כהלכתם. 8) למעלה כתב דין זה בהזאה וכאן מוסיף ומשמיענו שגם בטבילה כך הדין.

ב. מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, פשיבוא להזות - מונה בפנינו שלשה ימים, ומזין עליו בשלישי ובשביעי, וטובל בשביעי ומעריב שמשו. במה דברים אמורים? בעם הארץ שבא להזות, שאפילו אמו: היום שלישי שלי - אינו נאמן, שפמא היום נטמא, לפיכך צריך למנות

ח. המזה²⁹ אינו צריך טבילה³⁰ לכל הזיה, אלא טובל את האזוב ומזה הזיה אחר הזיה עד שיגמרו המים³¹. ומזה הזיה אחת על כמה בני אדם או על כמה פלים פאחת, אפלו מאה. כל שנגע בו מן המים כל שהוא - טהור³², והוא שיתפון המזה להזות עליו. טבל את האזוב³³ ונתפון להזות על דבר שמקבל טמאה³⁴ או על האדם³⁵, והנה מאותה טבילה על דבר שאינו מקבל טמאה או על הבמה, אם נשארו מים באזוב - אינו צריך לחזור ולהטביל³⁶, אלא מזה מן השאר על האדם או על הפלים השמאים, שהרי תחלת טבילתו פשרה היתה³⁷. אבל אם טבל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה או על הבמה, והנה על האדם או על הפלי הטמא - היתה פסולה³⁸, עד שיתחזר ויטבל פעם שניה ויתפון להזות על האדם או על דבר המקבל טמאה.

(29) שם. (30) טבילת אזוב במי חטאת. (31) שבאזוב. (32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג. (34) כלים. מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו, יש ללמוד שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה 'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה, שכתבה "אדם" בכבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם יש באזוב ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה, צריך לפרש מה ששינוי: "אם יש באזוב", הכוונה אפילו נשארו מים באזוב. ראה גירסת רבינו חננאל' ביומא יז, א. ופירושו. וראה רש"י שם).

ט. הטביל³⁹ את האזוב ונתפון להזות על דבר שאינו מקבל טמאה - המים המנטפים⁴⁰ פשרין⁴¹. לפיכך, אם נטפו בפלי וחזר והטביל בהן את האזוב בכונה להזות על דבר המקבל טמאה - היתה פשרה.

(39) פרה, שם. (40) מן האזוב. (41) הטבילה בכונה לא נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "וטבל... והזה", אבל המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו מקבל טמאה, לא נפסלו המים שנשארו באזוב, ואם נטפו לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזוב ולהזות.

י. מי חטאת⁴² שנתמעטו - טובל בהן אפלו ראשי גבעולין⁴³ ומזה, ובלבד שלא לספג⁴⁴. צלוחית⁴⁵ שפיה צר - טובל ומעלה פדרכו⁴⁶ ומזה, ואינו צריך להזהר שפמא יגע בצדי הפלי⁴⁷ בפעם שניה.

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבדים של האזוב. (44) שלא יקנח מדפני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתנו). (45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם טיפות מים אגב הוצאת האזוב בפעם הקודמת, ועכשיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָגְדָהּ. פֶּסְקוֹ וְלֹא אָגְדוּ אוֹ שְׂאֲגְדוּ וְלֹא פֶסְקוּ אוֹ שְׂלֹא פֶסְקוּ וְלֹא אָגְדוּ וְהִזָּה בּוֹ - פֶּשֶׁר. הָאֲזוּב הַקָּצֵר²³ - אוֹגְדוּ²⁴ בַּחוּט עַל הַפּוֹשֵׁשׁ²⁵ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְטוֹבֵל²⁶ בְּמִיּוֹם וּמְעַלָּה, וְאוֹחֵז בְּאֲזוּב וּמְזַהֵם²⁷. נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם מִן הַחוּט²⁸ הִזָּה אוֹ מִן הַפּוֹשֵׁשׁ²⁹ אוֹ מִן הַגְּבֻעוּל³⁰ - הִזָּאתוֹ פֶּסוּלָה³¹.

16) תחילת הלכה זו נאמרה כבר למעלה ונכפלה כאן כהקדמה קצרה לדינים הבאים אחריה. 17) אם לקח שלושה ואגדם ונאבד אחד מהם מותר להזות בהם לכתחילה. 18) מצוה מן המובחר לקחת שלושה קלחים ואם לקח רק שניים ואגדם מותר להזות לכתחילה. בסוכה יג, א אמרו "לרבנן שלושה למצוה" אבל לא לעכב ופסק רבינו כרבנן. [בברייתא שם אמרו חכמים שאם נשתייר אחד גם כן כשר, ומדברי רבינו כאן משמע שרק שניים כשרים, ונראה שפסק בזה כרבי יוסי מפני שבמשנתנו אין חולק עליו]. 19) לפני כן המדובר בשיירי מספר הבדים ופסק רבינו שצריך שניים וכאן המדובר בשיירים של כל בד ובד עצמו, ודבר זה התכוון להדגיש בסיומו זה. 20) נראה שרבינו גורס כך במשנה ומפרש, ששלושה בדים יוצאים משורש אחד. בספרי שלפנינו כתוב: איזוב שיש בו שלושה קלחים. 21) מפריד את שלושת הבדים. 22) למעלה (הלכה א בהערה הראשונה) הובאו דברי הספרי חוקת פיסקא קכח, שלמדנו בגזירה שווה מפסח מצרים שמצוותו בשלושה בדים ומגזירה שווה זו עצמה נלמד שמצוה לאגדם. 23) וכשיאחזנו בידו לא יגיע למי החטאת. 24) קושרו. 25) פלך. 26) כשהוא אוחו בכוש. 27) שצריך להזות באיזוב עצמו ולא להניעו על ידי דבר אחר. 28) שאגד בו את בדי האיזוב. 29) שקשרו בו. 30) והזאתו כשירה. 31) מפני שהוא ודאי טמא ואין ספק הזאה מוציאה אותו מידי טומאתו הוודאית.

ה. אין מזין לא ביונקות האזוב ולא בתמרות³², אלא בגבועולין. אלו הן היונקות? גבועולין שלא גמלו³³. ומי שהזה עָלוּ ביונקות ונכנס למקדש - פטור³⁴. ומאימתי מזין באזוב? משניני³⁵. ואזוב שהזה בו מי נדה - פֶּשֶׁר לְטַהַר בּוֹ אֶת הַמְצַרֵּעַ. פֶּלְ אֲזוּב שֵׁשׁ לוֹ שֵׁם לְיָוֵם³⁶ - פֶּסוּל. וְהָאֲזוּב שֶׁקוֹרִין אוֹתוֹ אֲזוּב בְּיַחַד³⁷ - הוּא הַפֶּשֶׁר, וְהוּא הָאֲזוּב שְׂאוּכְלִין אוֹתוֹ בְּעֵלֵי בָתִּים; אֲבָל זֶה שֶׁקוֹרִין אוֹתוֹ אֲזוּב נֶזֶן וְאֲזוּב בְּחֵלִית וְאֲזוּב מְדַבְּרֵי - פֶּסוּל.

32) כִּסּוּ שָׂבוּ זֶרַע הָאֲזוּב (רבינו בפירושו למשנה). 33) רכים מאוד, במשנה מפרש רבינו: "הוא אשר בארץ". 34) בשוגג מחטאת ובמזיד ממלקות אם התרו בו למלקות, מפני שגם יונקות איזוב שמם, וכשרים מן התורה, ומדרבנן לא יצא בהזאה זו וצריך הזאה שנייה. ואם הזה בתמרות חייב. פסק כתנא קמא שם. 35) יוציא ניצה (כיס קטן שהפרח תמון בו לפני פיתוחו). 36) שם נוסף המלווה את השם "איזוב". 37) בלי תוספת. 1) אֲזוּב שֶׁל אֶשְׁרָה³⁸ וְשֶׁל עֵיר הַנְּדַחַת וְשֶׁל עֲבוּדָה

בְּפָנֵינוּ; אֲבָל חֶבֶר שֶׁבָא לְהַזוֹת⁹ - מְזִין עָלָיו אוֹ עַל כְּלָיו מִיָּד¹⁰. מִי שֶׁהִזָּה¹¹ עָלָיו בְּשִׁלְשֵׁי וְלֹא הִזָּה עָלָיו בְּשִׁבְעֵי, וְשֶׁהָה פָּמָה זְמִים - טוֹבֵל בְּכָל עֵת שִׁירְצָה אַחֵר הַשְּׁבִיעִי, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וּמְזִין עָלָיו בַּיּוֹם, בֵּין קֶדֶם טְבִילָה בֵּין אַחֵר טְבִילָה. אֶפְלוּ טְבֵל בַּלַּיְלָה תְּשִׁיעֵי אוֹ בַּלַּיְלָה עֲשִׂירֵי¹² - מְזִין עָלָיו לְמַחֵר אַחֵר הַנֶּזֶן הַחֲמָה¹³.

9) ואומר שהיום יום שלישי לטומאתו. 10) הזאה ראשונה ואחר ארבעה ימים מזים עליו או על כליו הזאה שנייה. 11) רבינו בפירושו למשנה פרה פרק יב, משנה יא מוסר מקור דינים אלה בספרי חוקת פיסקא קכט, ויש שם כמה גירסאות, ורבינו גורס: אין לי אלא ליום שביעי, שמיני, תשיעי ועשירי מניין (פירוש אם לא היזה בשביעי לטומאתו אלא בשמיני, בתשיעי או בעשירי, מניין שהוא טהור)? תלמוד לומר "וחטאו" - מכל מקום (בכל אופן אפילו לא בשביעי). והספרי ממשיך: שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא, תלמוד לומר "וחטאו" ואחר כך "וכבס בגדיו ורחץ במים". ומפרש שם רבינו שדרשה אחרונה זו נאמרה רק כשהיזה בשביעי, אבל אם היזה בשמיני או תשיעי רשאי הוא לטבול קודם ההזאה, ונימוקו, מפני שהכתוב שעליו מסתמך לימוד הספרי מדבר בהזאה בשביעי. ולפיכך פסק למעלה בהלכה א, בהזאת שביעי; "ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל וכו'" ובהלכה זו בשהה כמה ימים כותב: "ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין לאחר טבילה". 12) והוא טבול יום עד שקיעת החמה של יום מחור. 13) ואינו צריך טבילה שנייה. ומכל שכן כשטבל לפני שקיעת החמה ונגמרה טהרת הטבילה.

ג. כָּל הַמְטַמְּאִין¹⁴ מִקְּבִלִין הַזָּאָה. פִּיצֵד? זָכִים וְזוֹבוֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמַת - מְזִין עָלֵיהֶן בְּשִׁלְשֵׁי וּשְׁבִיעֵי וְהֵרִי הֵם טְהוֹרִין מִטְּמֵאת מַת, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין טְמֵאה אַחֲרֵת. שְׁנַמְר: וְהִזָּה הַטְּהוֹר עַל הַטְּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. הָא לְמַדָּת, שֶׁהִזָּה מוֹעֵלֶת לוֹ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא. וְכֵן הַעֲרַל מִקְּבֵל הַזָּאָה. פִּיצֵד? עָרַל שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהִזָּה עָלָיו שְׁלִישֵׁי וּשְׁבִיעֵי - הֵרִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאת מַת, וְכִשְׂמֹול טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקֻדְשִׁים לְעֵרֵב¹⁵.

14) ספרי זוטא חוקת יט ובברייתא ובזבחים צג, א אמרו: "נדה מזין עליה". ונראה שדין זה אינו שנוי במחלוקת (כסף משנה). 15) שם: "מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה".

ד. מְצוֹת אֲזוּב¹⁶ - שְׁלֶשֶׁה קְלָחִין, וְכָל קְלַח וְקְלַח גְּבֻעוּל אֶהָד. נִמְצָאוּ שְׁלֶשֶׁה גְּבֻעוּלִין. וְשִׁירְיוֹ שְׁנַיִם¹⁷. אוֹ אִם לְקַח¹⁸ שְׁנַיִם בַּתְּחִלָּה וְאֶגְדֵן - פֶּשֶׁר. נִתְפָּרְדוּ הַגְּבֻעוּלִין וְנִשְׂרָפוּ הָעֲלִין, אֶפְלוּ לֹא נִשְׂאָר מִפֶּל גְּבֻעוּל מֵהֵם אֶלָּא כֹּל שֶׁהוּא - פֶּשֶׁר; וְשִׁירְיֵי הָאֲזוּב בְּכָל שֶׁהוּא¹⁹. קְלַח שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֶשֶׁה בְּדִין²⁰ - מִפְּסוּל²¹ וְאַחֵר כֶּן אוֹגְד שְׁלֶשֶׁתָּן; שְׂמֵצוֹתוֹ לְהִיּוֹת אֶגְדָּה²², אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרַשׁ בַּתּוֹרָה שִׁיחֵיהָ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא מִמֵּי הַנְּדָה בְּכָל מְקוֹם מְעוֹר בְּשָׂרוֹ שֶׁל טָמֵא
עָלְתָה לוֹ הַזֵּהָה². אָפְלוּ נִפְלָה הַהֲזָהָה עַל רֹאשׁ
אֲצָבְעוֹ אוֹ עַל רֹאשׁ שְׁפָתוֹ. אָבַל אִם נִגְעָה בְּלִשׁוֹנוֹ
- אֵינָה כְּלוּם³; אִף עַל פִּי שֶׁהִלְשׁוֹן פְּאִיבָרִים שֶׁבְּגִלּוּי
לְעֵזְבֵן טָמְאָה⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי⁵, אֵינֶן פְּאִיבָרִים שֶׁבְּגִלּוּי
לְעֵזְבֵן הַזֵּהָה וְטְבִילָהּ. וְכֵן כְּלִי⁶ שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהַזֵּהָה
עָלָיו - פִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ לְגוֹפוֹ שֶׁל כְּלִי כֵּן שֶׁהוּא מִמֵּי
הַנְּדָה עָלְתָה לוֹ הַזֵּהָה.

(2) כרובא (זבחים צג, א), שמפרש דעתם של חכמים שהזאה
אינה צריכה שיעור. ופירושו שם בגמרא, שבכלי צריך להיות
כשיעור טבילת ראשי גבעולים של האזוב (וכן כתב רבינו
לקמן בפט"ו ה"א), אבל על הטמא מספיקה טיפה כל
שהיא. (3) מפני שאינה מקום גלוי. מחלוקת רבי ורבנן
בקידושין כה, א ופסק כחכמים. (4) דברי עולא שם.
(5) בפ"א מהלכות טומאת מת ה"ג. (6) פרה פ"ב מ"ב:
"מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה".

ב. שְׁנֵי כְּלִים⁷ או שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְפַּנְּנוּ לְהִזוֹת עַל
שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהַזֵּהָה עַל אֶחָד מֵהֶן, וְנִטְפּוּ הַמַּיִם מֵעַל
הָרֹאשׁוֹן עַל הַשֵּׁנִי - הֲרִי הַשֵּׁנִי בְּטָמְאָתוֹ עַד שֶׁיִּפְּלוּ
עָלָיו הַמַּיִם מֵהַזֵּהָה הַמְּזָהָה, לֹא מִן הַתְּמַצִּית⁸. הַזֵּהָה עַל
שְׁנֵי כְּלִים וְנִסְתַּפַּק לוֹ אִם הַזֵּהָה עַל שְׁנֵיהֶן כְּאַחַד אוֹ
מִחֲבָרוֹ נִמְצָה עָלָיו - הַזֵּהָה פְּסוּלָה⁹.

(7) דין זה יוצא מהבבא השניה שבהלכה זו, שמקורה
במשנה פרה פ"ב, ב. (8) המתמצים ממקום אחר, לא מן
האזוב. (9) שספק הזאה אינה מוציאה מידי ודאי טומאה,
ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (ראה למעלה פ"א
ה"ד).

ג. מִחֲטָט¹⁰ שֶׁנִּתְוַנְּהָ עַל הַחֲרָשׁ¹¹ וְהַזֵּהָה עָלֶיהָ, סָפֵק עַל
הַמִּחֲטָט הַזֵּהָה סָפֵק מִן הַחֲרָשׁ נִמְצָה עָלֶיהָ - הַזֵּהָה
פְּסוּלָה¹².

(10) שם. (11) וכלי חרס אין לו הזאה. (12) שלוש בבות
במשנה זו, ובכולן המדובר בספק הזאה: א. ספק מן החוט,
ספק מן האזוב (ראה למעלה פ"א מ"ד); ב. שני כלים; ג.
מחט על החרס. ונשנו בסדר "לא זו אף זו", כל בבא
מוסיפה על קודמתה. לא רק בחוט, שהספק הוא אם בכלל
נפלה הטיפה מן האזוב, אלא גם בשני כלים, שבוודאי נפלה
הטיפה מן האזוב והגיעה גם לכלי השני - פסולה. ויותר
מזה, לא רק בשני כלים שהטיפה שנפלה על כלי אחד
נעשית מצוותה ואינה ראויה יותר להזאה, אלא אפילו
במחט על החרס, שאפילו אם נפלה על החרס לא נעשית
מצוותה, ואפשר לחשוב שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על
המחט היא כשרה, משמיעה אותנו המשנה שהיא פסולה,
מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא
(תפארת ישראל).

ד. כְּלִים¹³ הַמְּפַצְלִין¹⁴ שֶׁמִּהֲבָרִין זֶה לְזֶה בְּמִסְמָרִים,
כְּגוֹן מִסְפָּרֵת¹⁵ שֶׁל פְּרָקִים¹⁶ וְאִיזְמַל שֶׁל רְהִיטְנִי¹⁷

זָרָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טָמְאָה³⁹ - פְּסוּלָה⁴⁰. שֶׁל תְּרוּמָה
טְהוֹרָה - לֹא יִזְהָה⁴¹, וְאִם הַזֵּהָה - כְּפֹשֶׁר.

(38) אילן ונטעים אחרים שניטעו לשם אליל. כיוצא בזה
שנינו בסוכה כט, ב, גבי לולב ופירושו בגמרא (שם לא, ב)
שהמדובר באשירה דמשה (שבזמן משה) שהתורה אמרה
(דברים יב, ג): "ואשירהם תשרפון באש" ולפיכך "כתותי
מיכתת שיעוריה" (ככתות וטחון הוא ואין בו שיעור) ולולב
צריך שיעור. אבל האשירות שניטעו אחרי כיבוש הארץ אינן
טעונות שריפה וכשירות בדיעבד אף על פי שהן אסורות
בהנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (המצוות חובה הן
ולא הנאה). ונראה, שגם התוספתא כאן מתכוונת לאשירה
שבזמן משה ופסול מפני שאיזוב צריך שיעור (הר"ש
בפירושו למשנה פרק י"א ז). (39) שם. איזוב שלקטו
לאכילה חייב בתרומה ומעשרות. (40) אפילו אם הוא
פחות מכביצה ואינו מטמא את מי החטאת (ראה לקמן פרק
י"ב הלכה ו). והטעם, מפני שאמרה תורה (במדבר יט, יא)
"והזהה טהור על הטמא" למדנו שכל העיסוק בהזאה צריך
להיות בטהרה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). (41) כיוצא
בזה שנינו בסוכה לד, ב גבי אתרוג של תרומה ופירושו שם
בגמרא (לה, ב) מפני שמפסידה או מפני שמכשירה לקבל
טומאה.

ז. אֲזוּב שֶׁלֶקְטוּ לְעֵצִים⁴² וְנִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין⁴³ -
מִנְּגַבּוֹ⁴⁴ וְהוּא כְּפֹשֶׁר לְהַזְהָה⁴⁵. לֶקְטוּ לְאַכְלִין⁴⁶ וְנִפְּלוּ
עָלָיו מִשְׁקִין⁴⁷, אִף עַל פִּי שֶׁנִּגְבּוּ - פְּסוּל, שֶׁהֲרִי
נִטְמָא לְהַזְהָה⁴⁸; שֶׁכָּל הַמְּשַׁקֵּין וְכָל הָאֲכָלִין וְכָל
הַכְּלִים⁴⁹ הֲרִי הֵן כְּטָמְאִים לְעֵזְבֵן חֲטָאת, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֹנִי. לֶקְטוּ לְחֲטָאת - הֲרִי זֶה כְּנִלְקָט לְעֵצִים⁵⁰,
וְאִם נִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין - מִנְּגַבּוֹ וּמְזָה בּוֹ.

(42) איזוב שלא נלקט בכוונה לאוכלו אינו מקבל טומאה,
מפני שאינו מיוחד למאכל אדם ואף על פי שיש אנשים
שאוכלים אותו, אבל דבר שהוא מיוחד למאכל אדם, אפילו
אם לקטו להסקה - מקבל טומאה. (43) אפילו טמאים
ממש. (44) כדי שלא תתערבנה טיפות המשקין במי
החטאת. (45) שהרי אינו מקבל טומאה. (46) מחשבתו
עושה אותו אוכל וראוי לקבל טומאה כשיוכשר באחד
משבעת המשקין. (47) שלא נשמרו בטהרת חטאת.
(48) בנגיעתו במשקין שלא נטהרו לחטאת ועל ידי אותם
המשקין עצמם הוכשר לקבל טומאה, וההכשר והטומאה
באים כאחת. (49) שלא נשמרו בטהרת חטאת. (50) רק
מחשבת אכילה עושה אותו כאוכל.

פְּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר אדם שנטמא במת והיזה עליו כמה הוא השיעור
הצריך ליגע בו, נתכוון להזות על שני כלים או על שני בני
אדם כאחת והיזה על האחד ונפל ממנו לאחור, היזה על שני
כלים ונסתפק לו אם היזה על שניהם כאחת, הכלים שהם
חיבור לטומאה ולהזייה או לזה ולא לזה או חיבור לטומאה
ולא להזייה.

א. אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהַזֵּהָה עָלָיו - פִּינֵן שֶׁנִּגְעַע כֵּן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחבר בגדים קטנים עם גדולים, כדי שלא יאבדו אגב כביסה או כדי שלא להחליפם בבגדים של אחרים. (29) שעטנז, צמר ופשתים יחדיו, כגון שתפר בגדי צמר בחוט פשתן. (30) מפני האיסור, ולפיכך אין זה חיבור גמור. ואף-על-פי שהתפירה כשהיא לעצמה היא בת קיימא. (31) אם הזה על אחד מהם לא נטהר השני, ואף-על-פי שלטומאה הם חיבור. (32) פרה פי"ב מ"ט. (33) סלים גדולים קשורים יחד, ומובילים בהם פירות על גבי חמורים, והם תלויים אחד מימין החמור והשני משמאלו (ר"ש שם. וכנראה גם רבינו בפירושו התכוון לכך, אלא שקיצר). (34) כלי לרדוש בו תבואה, והוא מחובר מכמה חלקים מתפרקים. (35) מיטת מתים שרגליה מתפרקות, והרגל נקראת "קרן" (רבינו בפירושו). (36) כלים בתבנית קרן עשויים חוליות חוליות, ומשתמשים בהם לשתיה. (37) שתלויים בהם כמה מפתחות.

ז. המחבר³⁸ שלש פסות³⁹ של צמר, ושש של פשתן, או שלשה סדינים, או שתיים עשורה מטפחות - הרי אלו חבור לטמאה ולהזאה⁴⁰; יתר מפאן⁴¹ - חבור לטמאה⁴² ולא להזאה⁴³. חלוק אחד וטלית אחת וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה ולהזאה, אפילו היו ארפין ביותר או רחבין ביותר, כל שהן⁴⁴. ואי זהו קלובקרין? זה שני בגדים שמיניחין צמר גפן ביניהן ותופרין אותן פאחת ועושין מהן חלוק לימות הגשמים.

(38) כלים פכ"ט מ"ב. (39) בגד עב שמתכסים בו מפני הקור. (40) דינם כבגד גדול אחד, כמו בהלכה ה. (41) אם חיבר יותר מהמספר האמור כאן. (42) לחומרא, כדין התורה. (43) אין רגילים לחבר כל-כך הרבה בגדים ביחד, ומפני כך יפרידו אותם. וגזרו חכמים שלא תספיק הזאה על בגד אחד, כמו בשלל הכובסים. משמע, שההזאה מועילה רק לאותו בגד שעליו הזה, וכל האחרים - אפילו המספר הקבוע בראש הלכה זו - לא נטהרו. (44) כל גודל שהוא.

ח. פסוי⁴⁵ המחם⁴⁶ שמחבר בשלשלת⁴⁷: הזה על המחם - טהר הכל⁴⁸; הזה על הפסוי - לא טהר המחם⁴⁹ עד שניזה עליו.

(45) פרה פי"ב ה"י. (46) כלי גדול לחמם בו מים. (47) למיחם. (48) מפני שהמיחם הוא עיקר הכלי, והכיסוי טפל לו. כבית-הלל שם. (49) בזה גם בית-הלל מודים.

ט. הזוג⁵⁰ והענגבל⁵¹ - חבור לטמאה ולהזאה, ואם הזה על אחד מהן - טהרו שניהן⁵².

(50) שם מ"ט. (51) הלשון של הפעמון המתנועע, ודופק על הזוג המקיפו. (52) מפני שהם כלי אחד ואין מפרידים אותם.

י. הטוי⁵³ שטוים בו הפשתים או שזרין בו החבלים - שלשה גופין יש בו: העץ שמלפפין עליו

וכיוצא בהן: בשעת מלאכה¹⁸ - חבור לטמאה ולהזאה¹⁹, שלא בשעת מלאכה²⁰ - אינו חבור לא לזה ולא לזה. כיצד הן חבור לטמאה ולהזאה? שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה - נטמא השני²¹, ואם הזה על אחד מהן בשעת מלאכה - עלתה הזיה לשניהן, וכאלו הן גוף אחד. וכיצד אינו חבור לא לטמאה ולא להזאה? שאם נטמא אחד מהן שלא בשעת מלאכה - לא נטמא חבור, ואם נטמאו שניהן והזה על אחד מהן שלא בשעת מלאכה - לא טהר חבור, אף על פי שהן מחברין. וזהו דין תורה. אכל מדברי סופרים²² גזרו, שיהיו חבור לטמאה אפילו שלא בשעת מלאכה, גזרה משום שעת מלאכה, ולעולם אם נגעו באחד מהן טמאה - נטמא חבור. וכן גזרו עליהן, שלא יהיו חבור להזיה אפילו בשעת מלאכה, גזרה משום שלא בשעת מלאכה, ולעולם אם הזה על אחד מהן - לא טהר חבור, עד שניזה גם עליו. הנה למדת, שכל מקום שאמה שומע חבור לטמאה ואינו חבור להזיה - אין זה אלא גזרה מדבריהם²³, על הדרך שבארנו.

(13) שבת מח, ב. (14) חלקי הכלי מתפרקים, ובשעת מלאכה החלקים מחוברים. (15) מספריים. (16) חלקים. (17) רש"י מפרש "דפוס של עץ שמכניסים בו איזמל, ובו מחליקים את הקרשים" (מעצד). אולם רבינו מתכוון כנראה לכלי אחר, שהרי כתב: "שמחברים זה לזה במסמרים" ומעצד אין חלקיו מחוברים במסמרים. (18) בזמן שהאדם משתמש בהם. (19) מבואר לקמן. (20) ואפילו כשהפרקים מחוברים. (21) כאילו נגע הוא בטומאה. (22) כרבא, שם מט, א. (23) שמן התורה אין הבדל בין חיבור לטומאה ובין חיבור להזאה, וכל מה שהוא חיבור לטומאה הוא חיבור להזאה.

ה. שני פלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון שתפר שני בגדים או שתי ריעות - הרי אלו חבור לטמאה²⁴ ולהזאה²⁵, מפני שהן פכלי אחד²⁶.

(24) לחומרא. (25) לקולא, אפילו מדרבנן. (26) ראה ההלכה הבאה.

ו. שלל²⁷ הפוכסין²⁸ והבגד שהוא תפור בכלאים²⁹ והן עומדין להתירן³⁰ - אינו חבור להזיה³¹, והרי הן חבור לטמאה. וכן הסלים³² שבקנתל³³, והמטה של טרבל³⁴, וקרן של פליכה³⁵, וקרנים של יוצאי דרכים³⁶, ושלשלת המפתחות³⁷ - חבור לטמאה ולא להזאה; אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל קורה וקורה ממטה זו המפצלת.

(27) תפירה שנעשתה לזמן קצר. (28) דרכם של כובסים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְשֵׁם חֲטָאת וְאֶחָד כֶּף יִהְיֶה טָהוֹר לְחֲטָאת. וְכֵן הַבְּלִים, אֶפְלוּ מִזֶּרֶק שֶׁבְּעֶזְרָה, אֵינוֹ טָהוֹר לְחֲטָאת עַד שֶׁיִּטְבְּלוּהוּ לְשֵׁם חֲטָאת. וְכֵן כָּל הָאֲכָלִין וְכָל הַמְשָׁקִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין, הָרִי הֵן לְעֵנִין חֲטָאת פְּאֲכָלִין וּמְשָׁקִין הַמְטַמְּאִין.

(2) דרגות טהרה יוצאות מן הכלל. (3) טהרת פרה אדומה. (4) לשחיטה, קבלת הדם והזאתו. (5) לתת את אפרה במים חיים על-מנת להוות מהם על הטמאים. מקור הלכה זו, בחגיגה כ, א.

ב. כָּל כְּלִי הָרְאוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְגִבֵּי הַקֶּדֶשׁ, הָרִי הוּא לְגִבֵּי חֲטָאת כְּמִדְרַס הַזָּבֵד עַד שֶׁיִּטְבְּלוּהוּ לְשֵׁם חֲטָאת. יוֹחֲזֵן בֶּן גּוֹדֶגְדָא⁸ הָיָה אוֹכֵל בְּטָהֳרַת הַקֶּדֶשׁ כֹּל יָמָיו, וְהָיָה מְטַפְּחֵתוֹ כְּמִדְרַס הַזָּב לְעֵנִין הַחֲטָאת⁹.

(6) שם. (7) המונח "מדרס" כולל משכב, מושב, מרכב ומדרס, ודיניהם מפורשים בהל' מטמאי משכב ומושב. (8) מגדולי התנאים. (9) היה מקפיד על מאכלי חולין שלו שיהיו טהורים, כטהרת דברים קדושים.

ג. כָּל¹⁰ וְלֵד הַטְּמָאוֹת¹¹, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם וְלֹא בְּלִים אֶפְלוּ לְקֶדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹² - הָרִי הוּא מְטַמֵּא אָדָם וְכָלִים לְחֲטָאת. לְפִיכָּה אָמְרוּ¹³: הַמְקִדְשׁ¹⁴ אֵת מִי חֲטָאת לֹא יַנְעַל אֶת הַסַּנְדֵּל, שֶׁמָּא יִפְלוּ מִשְׁקִין¹⁵ עַל הַסַּנְדֵּל וְנִמְצָא הַסַּנְדֵּל טָמֵא, שֶׁכָּל הַמְשָׁקִין טְמֵאִין הֵן לְגִבֵּי הַחֲטָאת, וְיִתְטַמֵּא זֶה הַמְקִדְשׁ בְּנִגְיַעְתּוֹ בְּסַנְדְּלָא¹⁶, וְנִמְצָאוּ מִי חֲטָאת טְמֵאִים¹⁷.

(10) פרה פ"ח מ"ב. (11) הנוגע באב הטומאה נקרא ראשון, והנוגע בו הוא שני, וכן הלאה. וכולם נקראים ולד הטומאה. (12) בהל' טומאת מת פ"ה ה"ז. (13) במשנה, שם. (14) הנותן את האפר על המים. (15) שאינם טהורים לחטאת, ומטמאים אדם ובגדים לחטאת. ולמה לא חששו שמה יפלו משקין על בגדיו, מפני שדרכם של משקין ליפול על הסנדלים וקשה להזהר מזה (ע"פ פירושו של ה'ברטנורא' למשנה. ראה רב"ד וכסף-משנה. וראה 'תוספות יום-טוב' במשנתנו). (16) אם תיפול הטיפה על רגלו, לא תטמא את האדם, שמשקין מטמאים כלים בנגיעה, אבל את האדם אינם מטמאים אלא אם-כן נגעו בידי (לקמן ה"ו), והכלי נטמא במשקין מטמא את האדם בכל נגיעה שהיא. 'והרי הוא (האדם) אומר: מטמאין לא טימאונן, ואתה טמאתנני' (מליצת המשנה). (17) שאין מונים לחטאת ראשון ושני ושלישי (לקמן ה"ו).

ד. מִי שֶׁנִּטְמָאוּ יָדָיו¹⁸ בְּלִבְד¹⁹ בְּדַבְּרִים הַמְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַים, כְּגוֹן שֶׁנִּגַּע בְּאֲכָלִין אוֹ בְּמְשָׁקִין וְכִיּוֹצֵא בֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֶדֶשׁ וְאֵינוֹ צָרִיף אֲלָא טְבִילַת יָדָיו²⁰ בְּלִבְד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרָ²¹ - הָרִי נְטֵמָא כָּל

הַטְּוִי, וְהוּא הַנִּקְרָא פּוֹשׁ⁵⁴; וְהַנְּחָשֶׁת אוֹ הַבְּרָזֶל שְׁבִרָשׁ הַעֵץ, וְהוּא הַנִּקְרָא צְנוּרָא, שְׂבֵה פּוֹתְלִין וְטוֹוִין; וְהַרְחִים שֶׁבְּאִמְצַע הַפּוֹשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָאת פִּקְא⁵⁵. הַפּוֹשׁ שְׁפוֹתְלִין בִּי⁵⁶ הַחֲבָלִים שֶׁנִּטְמָא - לֹא יִזָּה⁵⁷ עַל הַפִּקָּא שְׁלוֹ וְלֹא עַל הַפּוֹשׁ⁵⁸, אֲלָא עַל הַצְּנוּרָא⁵⁹; וְאִם הָיָה עַל אֶחָד מִשְׁלִשְׁתֵּן - טָהַר הַכֹּל. וְשֶׁל פִּשְׁתָּן⁶⁰ - מִזָּה עַל אֶחָד מִשְׁלִשְׁתֵּן לְכַתְחִלָּה, שֶׁשְׁלִשְׁתֵּן חִבּוּר.

(53) שם מ"ח. (54) לפעמים משתמש רבינו במונח כוש לפלך בשלימותו, וכן במשנה, אבל בעיקרו הוא מגדיר את העץ בלבד. (55) בפירושו לכלים פ"ט מ"ז, כותב רבינו שהפיקה היא בראש הכוש. פירוש, בראשו השני של הכוש, וכן פירשו כל מפרשי המשנה כאן. (56) כאן הכוונה לפלך בשלימותו. (57) לכתחילה. (58) העץ שמלפפים עליו. (59) שהיא עיקר הכלי. (60) חלקי הפלך שטווים בו פשתן, הם יותר מהודקים מאשר חלקי הכלי ששזורים בו חבלים.

יא. עוֹר⁶¹ שֶׁל עֲרִיסָה⁶² שֶׁהוּא מַחְבֵּר לְפִקּוֹת⁶³ - חִבּוּר לְטִמְאָה וְלִהְזָאָה⁶⁴. הַמְלַבֵּן שֶׁל מְטוֹת⁶⁵ - אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לִהְזָאָה⁶⁶.

(61) שם. (62) רגילים היו לעשות שוליים של עור למיטות של תינוקות, ועניבות יוצאות מצדיהם, וכעין כפתורים היו תלויים בדפנות העריסה ליד השוליים ומחברים אליהם את העניבות. ולפעמים, כשהשוליים מולכלכים ביותר, מורידים את השוליים כדי לנקותם. (63) לכפתורים. (64) מפני שהכול כלי אחד, ואין מורידים את העור אלא במקרים יוצאים מן הכלל, ובהפסק זמן רב. (65) רבינו מפרש במשנתנו שמלבן הוא "מרובע של עץ מורכב למעלה מן המיטה". בהלכות כלים פרק ד הלכה ב, מבוארת תבנית המיטה וחלקיה. ראה שם. (66) מפני שחיבורו רופף, וכשמזיזים את המיטה מורידים את המלבן. [הר"ש מפרש שמלבנות מונחים תחת כרעי המיטה].

יב. כָּל יְדוֹת הַבְּלִים⁶⁷ הַקְּדוּחוֹת⁶⁸, כְּגוֹן נֹצֵב הַסַּפִּין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהַנֹּצֵב נָקוּב וְהַבְּרָזֶל נִכְנָס בּוֹ - חִבּוּר לְטִמְאָה וְלִהְזָאָה. אֲבָל הַיְדוֹת הַחֲרוּקוֹת, כְּגוֹן עֵץ הַחֲנִית, שֶׁהַעֵץ נִכְנָס בְּבְרָזֶל - אֵינוֹ חִבּוּר לִהְזָאָה⁶⁹.

(67) שם. (68) מלשון מקדח. יש בהן חור עמוק, וקצה הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהודקות יותר ואין רגילים לנתקן, והחרוקות מתנתקות בנקל.

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר שמעלות יתרות עשו בטהרת החטאת ומה הן, הכל נאמנן על טהרת חטאת מפני חומרתה.

א. מַעְלוֹת יְתָרוֹת² עָשׂוּ בְטָהֳרַת הַחֲטָאת³: שֶׁהָאָדָם הַטָּהוֹר, אֶפְלוּ טָבֵל לְקֶדֶשׁ וְעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֵינוֹ טָהוֹר לְחֲטָאת⁴ וְלֹא לְשֶׁרֶפֶת הַפָּרָה וְלֹא לְמַלּוּי הַמַּיִם וְלֹא לְקֶדֶשׁ⁵ וְלֹא לְהִזּוֹת עַד שֶׁיִּטְבֵּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם נגע בגופו לא נטמא, וכלי מתטמא בכל נגיעה שהיא). (35) המילים "לגבי חטאת" מיותרות, ומקומן בסוף ההלכה לפני הפיסקה "אפילו הן מאה", ונכפלו כאן בטעות. אם נקיים הגירסא כמו שהיא לפנינו, אפשר לטעות ולפרש שגם לגבי חטאת לא נטמא תוכו כשנגעו באחוריו. ומשנתנו אומרת בפירוש: לגין של חטאת שנטמאו אחריו - נטמא תוכו.

ז. **כָּל הָרְאוּי לְהִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס הַזֵּב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר לְקִדְשׁ, אִם הִנִּידוּ, אִם הִנִּידוּ לְחֻטְאָת - נְטֵמָא, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַע בּוֹ. וְכֵן הִטְהוֹר לְחֻטְאָת שֶׁהִנִּיד אֶת הָאָדָם שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטְאָת, או שֶׁהִנִּיד אֶת רֶקֶוּ או אֶת מִימֵי רִגְלָיו שֶׁל אָדָם זֶה - נְטֵמָא, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַע בּוֹ. אֲבָל כָּלִי שְׁאִינוּ רְאוּי לְמִדְרָס - אִינוּ מְטַמְּא אֶת הִטְהוֹר לְחֻטְאָת אֲלֵא אִם כֵּן נִגַע בּוֹ.**

(36) שם פ"א מ"א. (37) כלים המיוחדים לשכיבה, לשיבה ולרכיבה. פירטי דיניהם מבוארים בהל' משכב ומושב. (38) הר"ש מפרש משנתנו בטהור לתרומה, אבל הטהור לקודש אינו מטמא בלא נגיעה (ראה לקמן הערה נב, והשלמות שם). (39) הזיוו. במשנה שם שנינו: "כל הראוי לטמא מדרס - מדרף לחטאת", ומפרש רבינו (וכן הר"ש) שאם הסיטו הטהור לחטאת, נטמא טומאת מדרף. פירוש, טומאה קלה מדרבנן, מלשון המקרא (ויקרא כו, לז): "קול עלה נדף" (רבינו, בפירושו שם). (40) אע"פ שהוא טהור לקודש (ראה השלמות). (41) בתוספתא שם נאמר דין רוקו ומימי רגליו בשם רבי, ובטהור לתרומה. וסובר רבינו שהתרומה לאו דוקא, הוא הדין לקודש.

ח. **כָּלִי לְחֻטְאָת 43 בְּטֵמָא מֵת, אִם הִנִּידוּ הִטְהוֹר לְחֻטְאָת - נְטֵמָא, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַע בּוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין טֵמָא מֵת מְטַמְּא בְּמִשְׁא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ 45. פִּיצֵד? מִפְּתַח שֶׁהוּא טֵמָא מֵת שֶׁהִיָּה תְלוּי בְּדָלֶת וְסִגְר הִטְהוֹר לְחֻטְאָת אֶת הַדָּלֶת, הוֹאִיל וְהִנִּיד אֶת הַמִּפְתָּח הַטֵּמָא - נְטֵמָא 46. וְכֵן אִם הִסִּיט אֶת הַשֵּׁרֶץ וְאֶת שִׁכְבַּת זְרַע 47 - הִרִי זֶה טֵמָא לְחֻטְאָת, אֵף עַל פִּי שְׁאִין אֵלּוּ מְטַמְּאִין בְּמִשְׁא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר 48.**

(42) שם. (43) טמא ממש. מדובר, בדבר שאינו ראוי למדרס. (44) מן התורה. בתוספתא שם, אנו שונים: "טמא שאמרו, טמא מת ולא טמא מדרף". פירוש, הדין שהנהיג מטמאה בלא נגיעה נאמר רק בטמאה דאורייתא ולא בטמאה קלה מדרבנן. (45) בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ט. (46) ראה השלמות לה"ז. (47) תוספתא שם. בתוספתא שלפנינו כתוב: "ואת הנבילה". והגר"א מוחק את המילים האלו. ונראה שגם רבינו אינו גורסן, מפני שבבילה מטמא במשא אפילו חולין. (48) שרץ - לקמן בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"ב. שכבת זרע - שם ה"א.

ט. **הִטְהוֹר לְחֻטְאָת 49 שֶׁנִּגַע בְּכָלִים שֶׁהָיוּ לְמַעַלָּה מִן הַזֵּב 50 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְהֵן הַנִּקְרָאִין מִדְּרָף, אֵף עַל פִּי**

גופו לְעֵנִין הַחֻטְאָת וְצָרִיף טְבִילָה 22. אֲפִלּוּ לֹא נְטֵמָא אֲלֵא יָדוֹ אַחַת 23 - נְטֵמָא כָּלּוּ, וְהִרִי הוּא רִאשׁוֹן לְטֵמָאָה 24.

(18) שם פ"ב מ"ז. (19) וגופו לא נטמא. (20) לקודש צריכות טבילה בארבעים סאה. (21) בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ז. (22) טבילת כל הגוף. (23) בפרה פ"ב מ"ב, שנינו: "הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו - טמא", משמע אפילו בידו אחת. (24) לא נתבארה כוונתו, הרי בחטאת אין מונים ראשון ושני כלל, כמו שיתבאר בה"ו. ראה 'חזון איש' שהתבלט בזה, ולא מצא יישוב לתמיהה זו.

ה. **כָּל הַטְּעוֹן טְבִילָה 25, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדְּבִרֵיהֶם, מְטַמְּא 26 אֶת מִי חֻטְאָת 27 וְאֶת אֶפְרַיִם הַחֻטְאָת וְאֶת הַמִּזְבֵּה מִי חֻטְאָת בְּמַגֵּעַ 28 וּבְמִשְׁא 29. וְכֵן מְטַמְּא אֶת הָאֲזוּב הַמְּכַשֵּׁר 30, וְאֶת הַמִּים שֶׁנִּתְמַלְאוּ וְעִדִּין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, וְאֶת הַכָּלִי הַרִיקָן הִטְהוֹר לְחֻטְאָת. מְטַמְּא כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ בְּמַגֵּעַ אֲבָל לֹא בְּמִשְׁא 31. וְטֵמָא שֶׁנִּגַע בְּמִקְצַת אֶפְרַיִם חֻטְאָת - פֶּסֶל אֶת כָּלּוּ 32.**

(25) שם פ"א מ"ו. (26) אפילו אם טבל לקודש, אלא שלא התכוון לטהרת חטאת. (27) שניתן עליהם האפר. (28) אם נגע בהם. (29) אם הוא נשא אותם בלא נגיעה, כגון שהכלי עם מי החטאת היה מונח על דבר שאינו מקבל טומאה, והטמא הגביהו או הזיוו ממקומו. (30) שנרטב במשקין טהורים לחטאת, שאם נרטב במשקין שאינם טהורים לחטאת, כבר נפסל לפני נגיעת הטמא. (31) לא גזרו חומרת משא אלא על דברים המקודשים לחטאת, אבל לא למזומנים לחטאת טרם שנתקדשו. פסק כחכמים, שם. (טומאת משא האמורה בכל מקום, פירושה שהטהור נשא את הטומאה, אבל כשטמא נושא את הטהור מטמא בזב בלבד, כמו ששינונו בשבת פג, א "שלא מצאנו לו חבר בכלל התורה כולה", אלא שמעלה יתירה עשו בחטאת). (32) עדויות, פ"ח מ"א.

ו. **אִין מוֹנִין 33 לְחֻטְאָת רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי פְּדָרָף שְׁמוֹנִין לְתֵרוּמָה וְלִקְדֵשׁ. פִּיצֵד? עֲשֵׂרָה שְׁטָבְלוּ לְשֵׁם חֻטְאָת וְנְטֵמָא אֶחָד מֵהֶן, אֲפִלּוּ לֹא נְטֵמָא אֲלֵא לְגַבִּי חֻטְאָת בְּלִבְד, כְּגוֹן שֶׁנְטֵמָא יָדוֹ בְּלִבְד, וְנִגַע בְּחִבְרוֹ וְחִבְרוֹ בְּחִבְרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאֵה - כָּלּוּ טֵמָאִין לְחֻטְאָת. וְכֵן כָּלִים 34 הִטְהוֹרִים לְחֻטְאָת שֶׁנְטֵמָא כָּלִי מֵהֶן, אֲפִלּוּ לֹא נְטֵמָאוּ אֲלֵא אַחֲרָיו בְּלִבְד לְגַבִּי חֻטְאָת 35, כְּגוֹן שֶׁנִּגַעוּ מִשְׁקִין בְּאַחֲרָיו, וְנִגַע כָּלִי זֶה בְּכָלִי שֵׁנִי וְשֵׁנִי בְּשְׁלִישִׁי - נְטֵמָאוּ הַכָּלִים כָּלּוּ לְגַבִּי חֻטְאָת, וְאֲפִלּוּ הֵן מֵאֵה.**

(33) פרה, פ"ב מ"ז. (34) שם מ"ח. (ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' יד, שבכלים החמירו יותר מבאדם, שאדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת אינו מטמא אלא אם נגע בידיו, אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהוּא⁵¹ טְהוֹר לְקִדְשׁ⁵² - נְטֻמָּא לְחֻטָּאת⁵³. וְכֵן פְּלִי טְהוֹר לְחֻטָּאת שְׁנַגְע בְּמַדְף - נְטֻמָּא לְחֻטָּאת.

62) שם פי"א מ"א. 63) מים הנמצאים בכלים נקראים "שאובים", ואינם מטהרים את הטובל בהם. 64) בפ"ט מהל' אבות הטומאות ה"א. מפני שאמרו, שמי חטאת אינם מטמאים את הטהור לחטאת כמו שמטמאים את שאינו טהור, אפשר לטעות ולומר שגם הבא ראשו ורובו בהם לא נטמא, מלמדת המשנה שאין דבר כן, אלא מטמאים אותו כמו מים שאובים אחרים. (רבינו בפירושו שם מבאר, שהוא נעשה ראשון לטומאה ואוכלין הנוגעים בו נעשו שני, ואף-על-פי שמים שאובים אחרים עושים את האדם שני לטומאה (רבינו בהל' אבות הטומאות, שם). והטעם מפני שהוא נטמא כשני, ונפסל לחטאת, והטמא לחטאת נטמא בנגיעה במי חטאת ונעשה ראשון (רבינו במשנתנו). ראה 'תפארת ישראל' במשנתנו, 'בועז' אות יג).

יב. הכל נאמנין⁶⁵ על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ⁶⁶, מפני חמרתה, ומעלות אלו שעשו בה הכל נזהרין בה. והרי נאמר בתורה: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת - כל ישראל ראויין לשמירה⁶⁷. לפיכך, עם הארץ שהביא פלי מביתו, אפלו פלי חרס⁶⁸, ואמר: פלי זה טהור לחטאת - הרי זה טהור, ומקדשין בו ומזיזין ממנו, ואף על פי שאותו פלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם מישראל מזלזל בה.

49) שם מ"ב. 50) ולא נגע בהם הזב, כגון שהיו הרבה כלים מונחים עליו זה על גבי זה, ורק התחתון נגע בו ונטמא מן התורה. אבל העליונים לא נטמאו מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה משום שדומים לכלים שהזב שוכב עליהם, שכולם, אפילו מאה, טמאים מן התורה. וטומאה זו נקראת "מדף" (ראה פ"ו מהל' משכב ומושב ה"ג). 51) הנוגע. 52) פירוש, לא נטמא לקודש מפני שמדף דינו כראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין בלבד, אבל לא את האדם. 53) ואף-על-פי שהכלים אינם ראויים למדרס, שאם הם ראויים למדרס מטמאים אפילו כשהנידם בלי נגיעה. (ה'כסף משנה' בשם הר"י קורקוס, שואל: הלא נגיעה מטמאה גם בכלים טהורים לגמרי אלא שאינם טהורים לחטאת (למעלה בסוף ה"ז) ומה בא להשמיענו כאן בנגיעה במדף? והשיב, שכלים טהורים מטמאים רק אם נגע בידיו, אבל נגיעה בגופו אינה מטמאה, בדומה לאוכלין ומשקין, אבל מדף מטמא גם אם נגע בגופו). (ראה השלמות).

י. הטהור לחטאת⁵⁴ שנגע באוכלין ומשקין, בין טהורין בין טמאים, שכל אכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין, אם נגע בהן בידו - נטמא כל גופו, כמו שבארנו⁵⁵. נגע בהן ברגלו⁵⁶ או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן - טהור⁵⁷. וכן⁵⁸ אם נגע⁵⁹ בתנור⁶⁰ וכיצא בו משאר פלים שאינם טהורין לחטאת⁶¹ - נטמא פלו; אבל אם נגע ברגלו בהן - הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן עם הארץ שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם מישראל מזלזל בה." וצריך להבין, מדוע לא נקט הרמב"ם הטעם שהובא בגמרא לדין נאמנות עם-הארץ בפרה אדומה: "כדי שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ושוורף פרה אדומה לעצמו". ויש לבאר הטעם על-פי דיוק לשון הרמב"ם (בדין טומאת עם-הארץ ברגל) ש"עם-הארץ הרי הוא בחזקת טמא" ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה, כי גזירת חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על ע"ה חזקת טומאה כיון "שאינן בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" לכן הן בחזקת טומאה. מסיבה זו לא הביא הרמב"ם שם את הטעם המובא בגמרא "משום איבה" כי מטעם זה לא היו חכמים מפקיעים חזקת טומאה, אלא רק משום שמפני חומרתן אין מזלזלים בה, ולכן "הרי זה בחזקת טהורה". מאותה הסיבה לא הביא הרמב"ם את טעם הגמרא בדין נאמנות עם-הארץ על טהרת פרה אדומה "שלא יהא כל אחד ואחד הולך ועושה פרה אדומה לעצמו" כי טעם זה אינו

54) משנה, שם. 55) למעלה ה"ד. 56) ה'כסף משנה' מפרש, שההבדל בין נגיעה בידיו לבין נגיעה בשאר חלקי הגוף נאמר באוכלין ומשקין טהורים, אבל לא בטמאים ממש. והביא ראייה מהלכה הקודמת בנגע בכלים, שלא חילק בין מגע ידיים לבין מגע הגוף. (ב'אור שמח' דחה ראייה זו, מפני שאין לדמות אוכלין לכלים, שכלים ראויים להיות אב הטומאה ויש מקום לגזור גם כשהם וולד הטומאה, אבל אוכלין ומשקין אינם נעשים אב הטומאה. וכן משמע גם מלשונו של הר"ש בפירושו למשנתנו. והבדל זה בין ראויים להיות אב הטומאה לשאינם ראויים, כתב רבינו עצמו בפירושו למ"ד (ראה הערה אחרונה בהלכה הקודמת). 57) כחכמים, במשנה שם. וגם בזה מדובר בין בטהורים ובין בטמאים (תפארת ישראל, וכן גם ב'אליהו רבה' שם). 58) שם מ"ד. 59) בידו. 60) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (רבינו בפירושו למשנה). 61) שלא גזרו על כלי חרס שנגעו בגוף האדם, אבל כלי שטף (כלים שיש להם טהרה במקווה, נקראים בלשון חכמים "כלי שטף") גזרו (רבינו, שם).

יא. הטהור לחטאת⁶² שהכניס ראשו ורבו לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא, מפני שהן שאובין⁶³;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכניס אותנו לבעייה הסבוכה שהתלבטו בה רבים - ראשונים ואחרונים - אם גזירת חכמים מועילה לעניינים שהם דברי תורה]. (5) שיש בו דברים המטמאים באוהל. (6) לחלק הארובה הנמצא בתוך הבית ולא יצא מפי הארובה לבית. (7) טפח אורך וטפח רוחב ברום טפח ואין טומאה נכנסת בפחות משיעור זה. והטעם, מפני שאין המקום טהור. שהרי האפר בתוך הבית הטמא וזה דומה לכלי חרס העומד על השרץ. (8) אלא מונח על פי הארובה. (9) מפני שהטומאה נכנסת לארובה והכלי אינו חוצץ ונכנסת הטומאה לתוך הכלי.

ב. הִיָּה הַפְּלִי שֶׁל אֶבֶן¹⁰, בֵּין שְׁנֵי בָּהּ פּוֹתַח טַפַּח בֵּין שְׁאִין בָּהּ - הָאֶפֶר טָהוֹר¹¹.

(10) שאינו מקבל טומאה כלל אפילו מדברי סופרים לא מגבו ולא מתוכו. (11) כשאינו משולשל (כסף משנה). מפני שאינו מקבל טומאה כלל הוא חוצץ.

ג. וְכֵן פְּלִי שְׁנֵי בּוֹ אֶפֶר אוֹ מִיָּם מְקַדְּשִׁים וּמְקַדְּשֵׁי צְמִיד פְּתִיל¹² וְנִתּוֹן בְּאֵהָל הַמֶּת - הֲרִי הָאֶפֶר וְהַמִּיָּם טְמֵאִים. שְׁאִין אֶפֶר הַחֲטָאֵת נִצְלָת בְּצְמִיד פְּתִיל; שְׁנֵאמַר: בְּמָקוֹם טָהוֹר, וְאִין זֶה מְקוֹם טָהוֹר.

(12) לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה בכיסוי מהודק ומחובר.

ד. וְכֵן אֶבְרָתִין וּמְשַׁקִּין שֶׁל קֹדֶשׁ¹³ אֵינָן נִצְלִין בְּצְמִיד פְּתִיל¹⁴. אֲבָל מִיָּם שְׁאִין מְקַדְּשִׁין וְכֵלֵי רִיקוֹן הַטָּהוֹר לַחֲטָאֵת - נִצָּל בְּצְמִיד פְּתִיל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵיוּ הַבְּעָלִים טָהוֹרִים; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים - נִפְסְלוּ הַמִּיָּם בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵיוּ. פִּיּוֹד? הֵיוּ מִיָּמֵינוּ מְקַדְּשֵׁי צְמִיד פְּתִיל וְהוּא וְהֵם¹⁵ בְּאֵהָל הַמֶּת - שְׁנֵינָהּ טְמֵאִים. הִיָּה הוּא מִבְּחוּץ וְהַמִּיָּם שְׁאִין מְקַדְּשִׁין מִבְּפָנִים¹⁶ - שְׁנֵינָהּ טָהוֹרִין¹⁷. הוּא בְּפָנִים וְהַמִּיָּם בְּחוּץ - כְּשֶׁם שֶׁהוּא טְמָא, כִּף מִיָּמֵינוּ פְּסוּלִין¹⁸.

(13) חגיגה כה, א: אין הקודש ניצל בצמיד פתיל. (14) משנה שם. והטעם, מפני שלא כתבה תורה "במקום טהור" אלא באפר לבד, ומים המקודשים נפסלים מפני האפר שבהם. (15) המים שאינם מקודשים. (16) באוהל המת בצמיד פתיל. (17) נחבאר למעלה, שמים שאינם מקודשים ניצולים בצמיד פתיל. (18) מפני שאדם טמא שומר עליהם (זר זהב ומנחת בכורים, וראה למעלה פרק ט הלכה י"ז).

ה. הַטָּהוֹר לַחֲטָאֵת שֶׁהִיָּה עוֹמֵד עַל גְּבִי הַתַּנּוּר¹⁹ וְכַוִּיצָא בּוֹ מִפְּלִים שְׁאִין טָהוֹרִים לַחֲטָאֵת וּפְשֵׁט יָדוֹ חוּץ לַתַּנּוּר וְכֵלֵי שְׁנֵי בּוֹ מִי חֲטָאֵת בִּידוֹ, וְכֵן קָנָה הַמַּטְלָל עַל גְּבִי הַתַּנּוּר וּשְׁנֵי פְּלִים שְׁנֵי בֵּהֶן מִי חֲטָאֵת תְּלוּיִין בּוֹ אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן - הֲרִי אֵלוּ טְמֵאִין, לְפִי שְׁאִין בְּמָקוֹם הַטָּהוֹר לַחֲטָאֵת, וְהוֹאִיל וְהֵם נִשְׁעָנִין עַל הַתַּנּוּר - הֲרִי הֵן פְּאֵלוֹ מִנְחִין עַל

מספיק להסיר "חזקת טומאה" מעמי הארץ, ולכן נקט הטעם ש"מפני חומרתה אין מזלזלין בה".

(על-פי לק"ש חלק ל"ד עמוד 23 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(65) שם פ"ה מ"ה. (66) שאינם נזהרים במצוות, ואינם מקפידים בדיני טומאה וטהרה, וגזרו טומאה על מגעם. (67) תוספתא, חגיגה פ"ג ה"ח. (68) שאם נטמא אין לו טהרה במקווה, אף-על-פי-כן אין חוששים שמא נטמא, ומכל-שכן כלי שטף שאפילו נטמא יכול להטבילו ולטהרו.

~ שבת קודש י"ז תשרי ~

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו, הניח הכלי על גבי השרץ או על גבי אוכל שני וכיוצא בו, אם אפר חטאת ניצל בצמיד פתיל, או מים שאינם מקודשים וכלי הטהור לחטאת, היה עומד במקום שאינו טהור לחטאת והוציא ידו עם כלי שיש בו מי חטאת לחוץ, הזייה שעברה על גבי טומאה, כלי שיש בו אפר חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה, הגביה או הסיט שני הכלים בידו, וכל ספק טומאות שהוא טהור לגבי תרומה מה דינו לחטאת, הספיקות שתולין בהם את התרומה מה דינם לגבי חטאת. **א. פְּלִי חֶרֶס שֶׁהִיָּה בּוֹ אֶפֶר חֲטָאֵת וְנִגְעַ בּוֹ שְׁרָץ מְצִידוֹ²¹ - טָהוֹר, שְׁאִין פְּלִי חֶרֶס מְטָמָא מַגְבּוֹ אֶפְלוֹ לְגַבֵּי חֲטָאֵת. הַנִּיחַ הַפְּלִי עַל גְּבִי הַשְּׂרָץ, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נְטָמָא הַפְּלִי - הֲרִי הָאֶפֶר טְמָא; שְׁנֵאמַר: וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחְנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר, וְאִין זֶה מְקוֹם טָהוֹר. וְלֹא עַל גְּבִי הַשְּׂרָץ בְּלִבָּד, אֲלֹא אֶפְלוֹ הַנִּיחֹ עַל גְּבִי אֶבֶל שְׁנֵי²³ וְכַוִּיצָא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁשְׂמֵאֲתָן טְמָאָה קִלְהָ וְהֵם מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים - הֲרִי נְטָמָא הָאֶפֶר; שְׁנֵאמַר: בְּמָקוֹם טָהוֹר²⁴ - שְׁלֵא יְהִיָּה עַל [גְּבִי] שוֹם טְמָאָה בְּעוֹלָם. וְכֵן פְּלִי חֶרֶס שֶׁהִיָּה בּוֹ אֶפֶר חֲטָאֵת וְנִתּוֹן עַל אֶרְבָּה שְׂבָכִית טְמָא²⁵: אִם הִיָּה הַפְּלִי מְשֻׁלְשֵׁל לְבִית²⁶ - נְטָמָא הָאֶפֶר וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּאֶרְבָּה פּוֹתַח טַפַּח²⁷; וְאִם לֹא הִיָּה מְשֻׁלְשֵׁל²⁸, אִם הִיָּה בְּאֶרְבָּה פּוֹתַח טַפַּח - טְמָא²⁹.**

(2) מצד הכלי ולא מתוכו. (3) שהוא שני לטומאה ואינו עושה שלישי בחולין. יש מקום להסתפק מה דינו של שלישי בתרומה ושל רביעי בקודש. יש פנים לכאן ולכאן. ומלשונו של רבינו, שכתב "אוכל שני" יש להסיק ששלישי ורביעי אינם נקראים מקום טמא לעניין זה]. (4) פירוש, חכמים עשו דבריהם כשל תורה וכשם שדברים הטמאים מדאורייתא פוסלים מן התורה את האפר שעל גביהם, אף על פי שהגיעה בכלי אינה מטמאה, כך גזרו חכמים גם בדברים הטמאים מדבריהם. [נאפשר גם לפרש, שהאפר פסול מן התורה, מפני שהמקום הטמא מדברי חכמים אינו נקרא טהור. וסיוע קל לפירוש זה אתה מוצא בסוים דברי רבינו: שלא יהיה על גבי "שום טומאה בעולם". אולם זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנִיָּהּ טְהוֹרִין; שְׁאִין הַכִּלִּי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת מִטְּמֵא אֶת הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת עַד שְׁיָגַע בּוֹ בְּיָדוֹ, אֲלֵא אִם בֶּן הָיָה רְאוּי לְמִדְרָס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(31) הוי"ו.

ט. כֹּל סִפֵּק הַטְּמֵאוֹת שֶׁהוּא טְהוֹר לְגַבֵּי תְרוּמָה³², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר - הֲרֵי הוּא טְהוֹר לְחֻטָּאת; וְכָל הַסִּפְקוֹת שֶׁתּוֹלֵדִין בָּהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, אִם נוֹלְדוּ בְּחֻטָּאת³³ - הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׁפָּכִין³⁴. וְאִם נַעֲשׂוּ טְהוֹרוֹת³⁵ עַל גַּבֵּי אוֹתָן פְּלִים וְאָדָם שֶׁנוֹלְדוּ לָהֶן סִפְקוֹת אֵלּוּ שֶׁבְּחֻטָּאוֹת נִשְׁפָּכִין עֲלֵיהֶן - הֲרֵי אוֹתָן הַטְּהוֹרוֹת תְּלוּיוֹת³⁶. וְהַרְפָּפוֹת³⁷ אֵינָן כְּכֹלִים, וְהֵרִי הֵן טְהוֹרוֹת לְתְרוּמָה וְלִקְדָשׁ וְלִחֻטָּאת.

(32) שלושה סוגי ספק טומאה הם לעניין תרומה: א. ספק טומאה, ששורפים את התרומה שנולד בה הספק; ב. שאין שורפים אותה אבל גם לא אוכלים אותה (בלשון המשנה: "תולים"); ג. התרומה נשארה בטהרה, ספקות אלה לסוגיהם נתבארו במסכת טהרות פרק ה. (33) אם נולדו ספקות כאלה במי חטאת. (34) תרומה שהיא ראוייה לאכילה אסור לאבדה בידיים ולפיקח אם נולד בה ספק טומאה אסור לשורפה שמה היא טהורה, אבל מי חטאת שאפילו לא נטמאו אינם ראויים לשתייה מותר לשפוך אותם. (35) חולין שנעשו בטהרת חטאת. (36) ואין אנו אומרים הואיל ומי חטאת נשפכים על ספק זה, גם חולין על טהרת חטאת יישרפו, אלא הן תלויות. והטעם, מפני שהמים אינם דבר מאכל ומשתה אין כל הפסד אם שופכים אותם, שהרי אינם ראויים להזאה. אבל הטהרות ראויות לאכילה ולא גזרו עליהן. (37) שבכות מעץ.

י. דְּבִלְהָ³⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְהָ³⁹ לְתוֹךְ מִי חֻטָּאת וְנִטְלָה וְאֲכָלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּפִיּצָה⁴⁰ - הַמֵּים טְמֵאִין, בֵּין שֶׁהֵיְתָה הַדְּבִלָה טְמֵאָה בֵּין שֶׁהֵיְתָה טְהוֹרָה; שֶׁפֶל הָאֲכָלִין, אֲפֵלוֹ אֲכָל קֹדֶשׁ, אֵינוֹ טְהוֹר לְחֻטָּאת. וְהָאוֹכְלָה חֵיב מִיתָה⁴¹, מִפְּנֵי שֶׁאֲכָל תְּרוּמָה טְמֵאָה⁴². וְאִם אֵין בָּהּ כְּפִיּצָה - הַמֵּים בְּטָהֳרָתָן; שְׁאִין הָאֲכָל מִטְּמֵא אַחֲרֵים עַד שֶׁהֵיְתָה בּוֹ כְּפִיּצָה, בֵּין לְתְרוּמָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְחֻטָּאת.

(38) תאינים יבשות שנדרסו בעיגול ונדבקו לגוש אחד. (39) מעצמה לא מרצון הבעלים. (40) אוכלים פחות משיעור זה אינם מטמאים. (41) בידי שמים. (42) יש למחוק את המלה "טמאה" ובמקומה לכתוב: והוא כבר נטמא ממי נדה (כתב יד תימן), שהאוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, ובנידון שלפנינו חייב מיתה מפני שנטמא בנגיעת מי חטאת שלא לצורך הזאה. וטמא שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, וכמה שיעור הזאה, הנוגע בהן אחר שעשו מצוותן והנוגע במי חטאת

גָּבֵיו. אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד עַל הַתְּנוּר וּבִידוֹ כְּלִי רִיקָן הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת אוֹ מֵים שְׁאִינָן מְקַדְּשִׁין - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין²⁰ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ. הָיָה עוֹמֵד חוּץ לְתְנוּר וּפְשֻׁט יָדוֹ לַחֲלוֹן וְנָטַל כְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת וְהַעֲבִירוֹ עַל גַּבֵּי הַתְּנוּר - הֲרֵי זֶה טְהוֹר. וְכֵן הָיָה שֶׁעֲבָרָה עַל גַּבֵּי טְמֵאָה²¹, כְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב²² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה טְהוֹרָה²³.

(19) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם ולפיקח אינו מטמא את האדם שנגע בו ברגלו. (20) לא הקפידה תורה על מקום טהור אלא באפר בלבד, ולא נטמאו מנגיעת ידיו מפני שהאדם עצמו לא נטמא. (21) זרק את המים במקום טהור ועברו על פני טומאה ונפלו על הטמא הטעון הזאה העומד במקום טהור. (22) של זב שמטמאים טומאה חמורה, ומכל שכן אם עברה על שרץ ונבילה. (23) ומטהרת את המוזה. בתוספתא פרה פרק י' הלכה ג אמרו, שבזה אף רבי עקיבא מודה, ופירש אביו בזבחים (צג, א) מפני שהטיפה כבר נעקרה מידו אין מקום לגזור שמה יניחנה במקום הטמא.

ו. כְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת וְכִלִּי שֵׁישׁ בּוֹ קֹדֶשׁ שֶׁנִּגְעוּ זֶה בָּזֶה - הֲרֵי נְטֵמָא כְּלִי שֶׁל חֻטָּאת וְכָל שֵׁישׁ בּוֹ, אֲבָל כְּלִי הַקֹּדֶשׁ טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם נִגַּע הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת בְּשִׁנִּיהָ יָדָיו כְּשֶׁהָיָה מְנַחֵין עַל הָאֶרֶץ - הֲרֵי נְטֵמָא שֶׁל חֻטָּאת; שֶׁהֲרֵי הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת נְטֵמָא בְּנִגְיַעַת הַכִּלִּי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְחִזְר וְטֵמָא אֶת מִי חֻטָּאת.

ז. הַגְּבִיּהָ²⁴ שְׁנֵי הַפְּלִים בְּשִׁתֵּי יָדָיו²⁵ - שְׁנִיָּהּ טְמֵאִין. זֶה שֶׁל חֻטָּאת נְטֵמָא - מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעַע בּוֹ אָדָם שֶׁנִּגְעַע בְּכִלִּי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת; וְשֶׁל קֹדֶשׁ נְטֵמָא - מִפְּנֵי זֶה שֶׁהַגְּבִיּוֹ וְהוּא טְמֵא בְּנִשְׂיַאת מִי נִדְּהָ, שֶׁהֵן מְטֵמְאִין בְּמִשְׁא מִפְּנֵי שֶׁנִּטְמְאוּ²⁶ מְחַמַּת הַכִּלִּי שֶׁל קֹדֶשׁ. לְפִיכָּה, אִם הָיָה הַכִּלִּי שֶׁל קֹדֶשׁ פְּרוּף בְּנִדְּוֹ וְהַגְּבִיּוֹ בְּנִדְּוֹ וְלֹא נִגַּע בּוֹ²⁷, וְהַגְּבִיּוֹ הַחֻטָּאת²⁸ בְּיָדוֹ שְׁנִיָּהּ - שְׁנִיָּהּ טְהוֹרִין; שֶׁהֲרֵי לֹא נִגַּע בְּכִלִּי²⁹ וְלֹא נְטֵמָא לְחֻטָּאת. אֲבָל אִם הָיָה נוֹגַע בְּכִלִּי הַקֹּדֶשׁ בְּיָדוֹ, אֲפֵלוֹ הָיָה שֶׁל חֻטָּאת בְּנִדְּוֹ - שְׁנִיָּהּ טְמֵאִין³⁰.

(24) האדם הטהור לחטאת. (25) והוא הדין אם נגע בשל קודש והגביה את של חטאת. (26) צריך להיות: שנטמא, פירוש מפני שהאדם נטמא לחטאת בנגיעתו בכלי של קודש מטמאים אותו מי החטאת במשא ואף על פי שלא נגע במים עצמם, אבל כל זמן שהוא טהור לחטאת, אין מי חטאת מטמאים אותו (רבינו במשנתנו שורש ז). (27) בכלי עצמו. (28) אף על פי שאינו כרוך בנייר. (29) וכלי זה אינו מטמא במשא. (30) טומאת משא פירושה אפילו בלי נגיעה. ואם כן נטמא הנושא כלי החטאת וחזרו ומטמא את כלי הקודש בנגיעתו.

ח. הַסִּטֵּי³¹ אֶת שְׁנֵי הַפְּלִים בְּיָדוֹ וְלֹא נִגַּע בָּהֶן -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחד המסיט", והמשנה תפרש שאינו מיטמא משום מגע, אבל משום משא - מיטמא (כסף-משנה). (7) והבגדים שנגע בהם אחר שפירש מן הטומאה - טהורים, מפני שהאדם הוא ראשון לטומאה, וכלים אינם מיטמאים בנגיעה אלא מאב הטומאה. ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פרשתא ב ה"ט, דרשו: "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" - בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש - אינו מטמא בגדים. ומכאן למדו לשאר מטמאים במשא. (8) נדה ט. (9) ללמדנו מה היא כמות המים המטמאה במשא ומטמאה בגדים. (10) משנה פרה פי"ב, מ"ד. (11) מפני שנעשה בהם כבר מה שציוותה תורה. (12) על הבהמה או על כלי אבנים. (13) מן האזוב לכלי טהור. (14) כשיטביל בהם את האזוב לשם הזאה על דבר המקבל טומאה, מפני שהטבילה הראשונה היא פסולה. (15) למעלה פי"י ה"ט. ראה בהערות שם. (16) כלומר, אפילו הזה על דבר המקבל טומאה לא נעשה מצוותם, מפני שכשהטבילה פסולה, גם ההזאה שלאחריה פסולה, ולפיכך המים שנשארו באזוב מטמאים.

ב. אין מי חטאת¹⁷ מטמאין את הכל קדם שיעשו מצותן עד שיהיו¹⁸ טהורין וכשרין להזאה. אבל מי חטאת שנפסלו, כגון שנתערב בהן מים או ששתתה מהן בהמה וכיוצא בהן מאלו הדברים הפוסלין אותן¹⁹: אם נגע בהן הטהור לתרומה - נטמא²⁰, בין שנגע בגדיו בין שנגע בשאר גופו²¹; נגע בהן אדם הטהור לחטאת ואפלו בגדיו - הרי הוא טהור²² כמות שהיה²³.

(17) שם פי"ט מ"ח. (18) פירוש, אלא אם הם. (19) נמנו למעלה בפ"ט הי"א, יב ויג. (20) ואסור לאכול תרומה מגזירת חכמים. אבל מן התורה, כיון שנפסלו ואינם ראויים להזאה אינם מטמאים (כסף-משנה). ולא גזרו אלא לתרומה, אבל לא לחולין. (21) ראה הלכה ג. (22) "לפי שהוא (המים) ממין מה שהוא טהור לו (להאדם)". לשון רבינו בפירושו שם. התכוון לומר, מפני שמי חטאת כשרים אינם מטמאים את הטהור לחטאת, לא גזרו חכמים בפסולים, ואף-על-פי שהוא נוגע שלא לצורך הזאה. (23) צ"ל: כמות שהיה (כת"י תימן).

ג. מי חטאת²⁴ שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור לתרומה, בין בגדיו בין בגופו - נטמא²⁵. ואם נגע בהן הטהור לחטאת בגדיו - נטמא²⁶; נגע בשאר גופו - הרי הוא טהור²⁷ כמות שהיה.

(24) שם. (25) כמו בנפסלו. (26) כל גופו. והטעם, מפני שנגע במשקין טמאים. (27) שמשקין אינם מטמאים במגע בגוף.

ד. מי חטאת²⁸ שפלו לתוכן מי מעין או מי מקנה או מי פרות: אם רב מי חטאת - מטמאין במשא²⁹; ואם רב מי פרות - אין מטמאין; מחצה למחצה -

שנפסלו, מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעין או מי פירות, ואפר פרה שנתערב באפר מקלה, אפר כשר שנתנו על גבי מים פסולים נגע בהם הטהור לתרומה, מי חטאת אם בטלים בטיט, ופרה ששתתה מי חטאת, המזה ממים שמזים עליהם לרבים ואחר כך נמצאו המים פסולים, ודין המזה באזוב הטמא לחטאת, והמגביה כלי שהיזה עליו והרי עליו מים.

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה², בין אדם בין פלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו³; שנתמא: והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב. הנה למדת, שמי הנדה אב מאבות הטמאות של תורה. וטמאת מגען בכל שהיא⁴. ואם היה בהן פדי הזאה - מטמאין במגע ובמשא⁵, והנוגע בהן או שנושאן שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו⁶ או בשעת משאו עד שפירש ממטמאיו⁷. שנתמא: ומזה מי הנדה יכבס בגדיו. אינו מדבר במזה על הטמא⁸; אם טהר את הטמא, קל וחומר שיהיה הוא טהור. מפי השמועה למדו, שזה שנתמא בתורה: ומזה מי הנדה - לא נאמר אלא לשעור⁹, שהנוגע או הנושא מי נדה שיש בהן פדי הזאה שלא לצורך הזאה - טמא ומטמא בגדים דין תורה. וכמה הוא שעור הזאה? פדי שישטבל ראשי גבעולין של אזוב פמים. כמה דברים אמורים שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע בהן או נושאן שלא לצורך קדם שיעשו מצותן; אבל אחר שיעשו מצותן - אין מטמאין כלל¹⁰. כיצד? הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הפלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הזאה על הארץ או על הטהור - הרי אותן המים טהורים¹¹, והנוגע בהן והנושאן טהור. הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה¹² - הרי המים המנוטפין¹³ כשרין להזות מהן¹⁴, כמו שפארנו¹⁵. לפיכך מטמאין טמאת מי חטאת, לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טמאה¹⁶.

(2) אבל לצורך הזאה אינם מטמאים (נדה ט, א). (3) כלומר, אפילו בשעת מגעו. ומכל-שכן אם נגע בכלים אחר שפירש מן המים. והמדובר, כשאין במים כשיעור הזאה. (4) אפילו טיפה קטנה מטמאה במגע. (5) בלי נגיעה, כגון הרבה כלים מונחים זה על גבי זה והמים בעליון, והגביה את כולם ונגע רק בתחתון, או שהזיזם ממקומם בלי נגיעה (ספרי חוקת, פיסקא קכט). (6) בכלים פ"א מ"ב, שנינו גבי מי חטאת: "וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו, למנוע בגדים מטומאה כשנגע האדם במי חטאת ולא נשא אותם. ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנה זו, אולם בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, מפרש רבינו מה שסתם כאן, וכתב: "מי חטאת . . . הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא, שאי-אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם, וכבר ביארנו שאחד הנושא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) שם פי"ב מ"ד. (43) מלהביא קרבן, כאדם טמא ששגג ונכנס למקדש. (44) מפני שלא היה צריך לחקור אם המים היו כשרים. בפירושו למשנתנו, מוסיף רבינו עוד טעם ואומר, שאפילו אם היה ספק שמה הוא טמא, הרי אמרו, ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור]. (45) עשיר מביא כשבה או שעירה, ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא ("דלי דלות") מביא סולת. ברוב החטאות, אין הבדל בין עשיר לעני, ונקראות "חטאת קבועה". (46) שם. (47) דרך החלון הזה היו מזיזים על טמאים רבים, ונאספו שם מים, והעם היו מתחלקים ובגדיהם מתלכלכים (רבינו שם).

ט. המזזה⁴⁸ באזוב הטמא⁴⁹ לחטאת⁵⁰: אם יש בו כביצה - המים פסולין⁵¹ והזיתו [פסולה]; אין בו כביצה - המים פשרים⁵² והזאתו פסולה⁵³. ואזוב זה⁵⁴ מטמא חבירו וחבירו לחבירו אפלו הן מאה, שאין מונין לחטאת⁵⁵.

48) שם מ"ו. (49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ז). (50) והוא טהור לקודש. (51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). (52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פ"ד ה"א). (53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזהה הטהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזיזים. (54) כשיש בו כביצה. (55) ראה למעלה פי"ג ה"ו.

י. המגביה⁵⁶ כלי שהזה עָלָיו והרי עָלָיו המים כְּדֵי הַזָּהָה - טהור; שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין, כמו שבארנו⁵⁷.

56) שם מ"ה "אוחז הוא הטהור בקורדום". (57) למעלה ה"א.

כְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִינַע

הַלְכוֹת טֹמְאוֹת צְרַעַת

יש בכללן שמונה מצות. שש מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) להורות בצרעת אדם כְּדִינָה הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה. ב) שלא יקץ סימני טמאה. ג) שלא יגלח הנתק. ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטיה על שפם. ה) טהרת צרעת. ו) שיגלח המצרע את כל שערו כשיטהר. ז) דין צרעת הבגד. ח) דין צרעת הבית.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתוך ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

מְטַמְּאִין. אֶפְרָה פְּרָה שְׁנֵהֲעֵרַב בְּאֶפְרָה מְקַלָּה³⁰ וְקִדְשׁ בְּכֹלֵן; אִם הָיָה הָרֵב אֶפְרָה פְּרָה - מְטַמְּאִין³¹ בְּמֵי נְדָה; וְאִם הָיָה הָרֵב אֶפְרָה מְקַלָּה - אֵין מְטַמְּאִין בְּמַגְעָה³² אֲבָל מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא³³.

28) תוספתא פרה פ"ט ה"ג. (29) את הטהור לתרומה, אבל לא את הטהור לחטאת (חזון-איש, ראה ה"ב). ונראה שגם במגע מטמא, כדברי רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאות ה"ג, שאי אפשר ליגע במים ולא להסיטם. (30) אפר עצי חולין שרופים. (31) משנה פרה פ"ט ז. (32) מפני שאפר באפר אינו נבלל יפה. ומכיוון שהרוב הוא אפר מקלה, אנו אומרים: באפר מקלה נגע. (33) בכורות כג, א. והטעם, מפני שנשא גם את אפר הפרה.

ה. אֶפְרָה פְּשָׁרִים³⁴ שְׁנֵהֲנֵנוּ עַל גְּבֵי הַמַּיִם שְׂאִינָן רְאוּיִין לְקִדְשָׁן וְנִגְעָה בְּהֵן הַטְּהוֹר לְתוֹרָמָה, בֵּין בְּיָדָיו בֵּין בְּגוּפוֹ - נְטָמָא. נִגְעָה בְּהֵן הַטְּהוֹר לְחַטָּאת, אֶפְלוּ בְּיָדָיו - הָרִי זֶה טְהוֹר כְּמוֹת שְׁהִיָּה³⁵.

34) שם, מ"ט. (35) כל דיניהם שווים למי חטאת שנפסלו (ה"ג).

ו. מֵי חַטָּאת³⁶ שְׁנִפְסְלוּ - לֹא יִגְבְּלִם בְּטֵיט, שְׁלֹא יַעֲשֶׂם תְּקָלָה לְאַחֲרִים, שְׁמָא יִגְעָה בְּטֵיט וְיִטְמָא; שְׁמֵי חַטָּאת אֵינָם בְּטֵילִין בְּטֵיט, שְׁנֵאֲמַר: חַטָּאת הִיא³⁷.

36) שם מ"ה. (37) בפירושו למשנה מביא רבינו דרשה זו בשם הספרי, אולם בספרי שבידינו לא מצאתיה.

ז. פְּרָה שְׁשֵׁתָּה³⁸ מֵי חַטָּאת, אָף עַל פִּי שְׁנִשְׁחַטָּה בַּתּוֹף עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת³⁹ - בְּשָׂרָה טְהוֹרָה⁴⁰. שְׁנֵאֲמַר: לְמַשְׁמַרְתָּ לְמֵי נְדָה; בְּזִמְן שֶׁהֵן שְׂמוּרִין - אֵינָן בְּטֵילִין, אֲבָל בְּזִמְן שְׁשֵׁתָּתָן פְּרָה - בְּטֵלוּ, שְׁהָרִי אֵינָם שְׂמוּרִים⁴¹.

38) שם. (39) ולא נתעכלו עדיין. (40) אף-על-פי שנגע אחר שחיטה במי החטאת שבמעיה. (41) ספרי חוקת, פיסקא קכה. פסק כר' יהודה במשנתנו נגד תנא-קמא, מפני שאמרו בספרי (שם): "וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה", וכן נאמר שם בשם ר' יוסי הגלילי ור' טרפון (כסף-משנה).

ח. הַמְּזֵה⁴² מַחְלוֹן שְׂמִיזִין מִמֶּנּוּ עַל הָרַבִּים, וְהִזָּה עָלָיו וְנִכְנַס לְמַקְדָּשׁ, וְאַחַר כֵּן נִמְצָאוּ הַמַּיִם פְּסוּלִין - הָרִי זֶה פְּטוּר⁴³; שְׁחֻזַּת הַמַּיִם שְׂמִיזִין מִהֵן עַל הָרַבִּים שֶׁהֵן פְּשָׁרִין, וְהָרִי זֶה כְּאֲנוּס⁴⁴. אֲבָל אִם הִזָּה עָלָיו מַחְלוֹן שֶׁל יְחִיד וְנִכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְנִמְצָאוּ הַמַּיִם פְּסוּלִין - חֵיב בְּקָרְבָן עוֹלָה וְיֹרֵד⁴⁵, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה לוֹ לְבָדִיק עַל הַמַּיִם וְאַחַר כֵּן יִכְנַס לְמַקְדָּשׁ. מַחְלִיקִים⁴⁶ הֵיוּ הָעַם בְּמַיִם שְׁשׁוֹתֵתִים בְּאֶרֶץ מַחְלוֹן שֶׁל רַבִּים⁴⁷, וְדוֹרְסִים אוֹתָן וְנִכְנַסִּים לְמַקְדָּשׁ, וְלֹא הֵיוּ חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שְׁמָא פְּסוּלִין הֵן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכהונות. (16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבועות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניים ומסודרים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתה דיהה משלוש הקודמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבונית, לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מבאר שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מה שאין כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). (17) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. (18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זו לזו. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניגוד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

ג. ארבע מראות נגעים אלו - פלן מצטרפין זה עם זה¹⁹, בין להקל בין להחמיר²⁰; בין בתחלת ראית הנגע²¹, בין בסוף השבועה²², בין לאחר שפטר המצטרע²³ או נחלט²⁴. פיצד? אַחַד נִגַע שֶׁהָיָה פְּלוֹ לְבָן כְּשֶׁלֶג או כְּסִיד הַהֵיכָל או כְּצֶמֶר נָקִי או כְּקָרוֹם בִּיצָה, וְאַחַד נִגַע שֶׁהָיָה מְקַצֵּת הַלְבָן כְּמִרְאֵה הַבְּהֵרֶת וּמְקַצֵּתוֹ כְּמִרְאֵה הַשָּׂאת וּמְקַצֵּתוֹ כְּמִרְאֵה הַסַּפְחָתָה²⁵ - הַפֶּל כְּמִרְאֵה אַחַד הוּא חָשׁוּב. אִם כֵּן, לְמָה מְנַאֵם חֻמְיָם²⁶ וְאִמְרוּ: מִרְאֵת נְגָעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן אַרְבַּע?²⁷ כְּדִי לְהִבִּין בְּמִרְאֵת²⁸. שְׁפָל כִּהֵן שְׂאִינוֹ מִפִּיר²⁹ הַמִּרְאֵת וּשְׂמֹתֵיהֶן כְּשֶׁמְלַמְּדִין אוֹתוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ - לֹא יֵרָאֶה הַנֶּגֶע, עַד שְׂיִכְבִּין וַיִּפְרִי³⁰ וַיֵּאמֶר: זֶה הוּא הַבְּהֵרֶת וְזֶה הוּא הַסַּפְחָתָה³¹, זֶה הוּא הַשָּׂאת וְזֶה הוּא הַסַּפְחָתָה.

(19) בנגעים שם מ"ג, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זה עם זה", ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה

א. צרעת עור הפשוט² הוא שילפין מקום מן העור³, ותהיה הלבנונית פקרום ביצה⁴ ומקרום ביצה וילמעלה⁵. אָבָל לְבִנוּנִית שֶׁהִיא דְּהָה⁶ מְקָרוֹם הַבִּיצָה וּלְמַטָּה - אֵינָה צֶרַעַת, אֲלָא בַּהֲקִי הוּא.

(2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. (3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיזו שהיא מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). (4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בועז'). (5) לבנונית יותר עזה. (6) כהה. (7) שנאמר (שם, לט): בוהק הוא פרח בעור טהור הוא.

ב. וְאַרְבַּע מִרְאֵת⁸ יֵשׁ בְּצֶרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר, וְאֵלוֹ הֵן: לְבָן עֵז בְּיוֹתֵר שְׂאִין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא נִרְאֶה בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר כְּשֶׁלֶג, הוּא הַנִּקְרָא הַבְּהֵרֶת⁹. וְלְבָן שֶׁהוּא דְּהָה מְזָה מְעֵט, שֶׁנִּרְאֶה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל כֶּבֶשׂ בֶּן יוֹמֵי¹⁰, הוּא הַנִּקְרָא¹¹ שְׂאֵת¹². וְלְבָן שֶׁדְּהָה מִן הַשָּׂאת מְעֵט, שֶׁנִּרְאֶה כְּסִיד הַהֵיכָל¹³, הוּא תּוֹלְדֵת הַבְּהֵרֶת¹⁴, וְנִקְרָאת סַפְחָתָה¹⁵. וְלְבָן שֶׁדְּהָה מְסִיד הַהֵיכָל מְעֵט, וְהָרִי הוּא כְּקָרוֹם בִּיצָה¹⁶, הִיא תּוֹלְדֵת הַשָּׂאת, וְגַם זֶה נִקְרָא סַפְחָתָה. הִנֵּה לְמַדְתָּ¹⁷, שֶׁהַמִּרְאֶה שֶׁהוּא כְּסִיד הַהֵיכָל הוּא סַפְחָתָה הַבְּהֵרֶת, וְהַמִּרְאֶה שֶׁהוּא כְּקָרוֹם בִּיצָה הִיא סַפְחָתָה הַשָּׂאת; שְׂאִין לְשׁוֹן סַפְחָתָה אֲלָא טְפִלָּה. מִכָּאן אִמְרוּ: מִרְאֵת נְגָעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן אַרְבַּע¹⁸: הַבְּהֵרֶת וְסַפְחָתָה, שְׂאֵת וְסַפְחָתָה.

(8) נגעים פ"א מ"א. (9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לו, כא) - רש"י בפירושו על התורה. וב'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשלג, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשלג". (10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). (11) בתורה, שם. (12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. (13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). (14) הנגעים המפורשים בתורה - בהרת ושאת - נקראים אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". ראה בהערה הבאה. (15) בגמרא שבועות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמואל-א ב, לו): ספחתי נא אל אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. (25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרף כל ארבעת המראות - מצטרפים. (26) שם מ"א. (27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה - טמא. (28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. (29) שבועות ו, א. (30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראתו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קריית ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). (31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

ד. הִיָּה בְּמֵרָאָה הַלֵּבָן מְאַרְבַּע מְרָאוֹת אֵלּוּ מְקַצֵּת אֲדָמוּמִיּוֹת מְעַרְבֵת בּוֹ - גַּם זֶה נִגְעַ צְרַעַת הוּא; שְׁנֵאָמַר: אוּ בְהֵרֵת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֵת, וְהוּא הַדִּין לְשָׂאתָ³² וְלִסְפַּחַת שֶׁל שְׂאֵת וְלִסְפַּחַת הַבְּהֵרֵת. וְהַמְרָאָה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעַרְבֵת מְלַבְּנוּנִית וּמַעֲטֵת אֶדָם, הוּא הַנְּקֵרָא פְתוּרָה³³. וְכִיצַד מְרָאָה הַפְּתוּרָה בְּאַרְבַּע מְרָאוֹת אֵלּוּ? כְּאֵלּוּ הֵן אַרְבַּע פּוּסוֹת³⁴ מְלֵאוֹת חֶלְבֵי³⁵, וְנִתְעַרְבַת בְּפּוֹס הָרְאֵאוֹנָה שְׁנֵי טְפֵי דָם, וּבְשִׁנְיָה אַרְבָּעָה טְפֵינָ, וּבְשִׁלִישִׁית שְׁמוֹנֶה טְפֵינָ, וּבְרִבְעִית שְׁשָׁה עֶשְׂרֵי טְפֵינָ. הַפְּתוּרָה שְׁבַפְּהֵרֵת הוּא הַמְרָאָה הַרְבִיעִי, וְהַפְּתוּרָה שְׁבַפְּשָׂאת - כְּמֵרָאָה פּוֹס שְׁלִישִׁית, וְהַפְּתוּרָה שְׁבַפְּסַפַּחַת הַבְּהֵרֵת - כְּמֵרָאָה הַפּוֹס הַשְּׁנֵי, וְהַפְּתוּרָה שְׁבַפְּסַפַּחַת הַשְּׂאֵת - כְּמֵרָאָה הַפּוֹס הָרְאֵאוֹנָה³⁶.

(32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת טמא חלקה (בלי תערובת אדמומית) והכרת טמא בתוף (בתערובת כזו, שהרי 'אדמדמת' נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד-לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב 'צרעת היא' למדים זו מזו. (זוהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת 'גזירה שוה', היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני הענינים דינם שווה). (33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירושו: מעורבים אש ומים ('תוספות יום-טוב' במשנתנו). (34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' ס"ד). (35) שבועות ו, א. (36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא-אם-כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהים ניכרת אדמומית כשנתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה,

אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא-וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלבן אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. (20) בין אם הצירוף מביא הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה - שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון - מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן). וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי (שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני - הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו - טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש. (21) כאן הצירוף הוא לחומרא בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב). (22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכחה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש - שאת - הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני - וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). (23) פירוש, שטיהרוהו ופטררהו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה - שיער לבן, פשיון, מחיה - אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטררהו פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. (24) אם אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס' קצ ס"ק יח). (46) משש שערות באורך וכן ברוחב, ואע"פ שיש בו כדי לרבעו ויצטרף למקום 36 שערות. (47) ראה בהלכה הבאה.

ח. נגע שְׁהִיָּה רַחֲבוּ פְּדֵי צְמִיחַת חֲמֵשׁ שְׁעָרוֹת, אִפְלוּ הָיָה אֲרָכּוֹ אִמָּה - הָרִי זֶה טָהוֹר, וְאִינוּ נֹגַע צְרַעַת עַד שְׁהִיָּה בּוֹ רְבֹוע פְּגָרִים⁴⁸. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הַלְּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי⁴⁹.

(48) באורך כגריס וברוחב כגריס. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גריס מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. (49) עירובין ד, א.

ט. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵרֵת⁵⁰ - הוּא הַדִּין לְשָׂאֵר אַרְבַּע מְרֵאוֹת⁵¹ שֶׁל לֶבֶן אוֹ שֶׁל פְּתוּךְ. וְהוּא שְׁהִיָּה הַנֶּגַע פְּגָרִים אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה עִמָּךְ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר. וְזֶה הוּא שְׂאֵנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בְּהֵרֵת סִתָּם⁵². בְּהֵרֵת שְׁהִיָּה עֵזָה כְּשֶׁלֶג נִרְאִית בְּאֲדָם שְׁהוּא לֶבֶן כְּהֵרֵת⁵³, וּבְהֵרֵת שְׁהִיָּה כְּהֵרֵת נִרְאִית כְּבוֹשֵׁי⁵⁴ עֵזָה. לְפִיכָף אֵין מְשַׁעְרִין הַכֹּל אֲלָא בְּבִינֵינוּ⁵⁵, שְׂאֵינוּ לֹא לֶבֶן וְלֹא שָׁחַר.

(50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. (51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מגזירה שוה, נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. (52) לפי הענין מסתימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. (53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. (54) שעורו שחור. (55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

י. שְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טְמֵאָה הֵן בְּצְרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר⁵⁶: שְׁעַר לֶבֶן, וְהַמְחִיָּה⁵⁷, וְהַפְּשִׁיזוֹן⁵⁸. וּשְׁלֹשֶׁת מְפָרְשִׁין בְּתוֹרָה. פִּיצֵד? מִי שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ בְּהֵרֵת וּבָה שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִית בֶּשֶׂר חֵי, כְּשִׁרְיָאָהוּ הַכְּהֵן - יַחְלִיטוּ וְיֹאמְרוּ טְמֵא. לֹא הָיָה בּוֹ שְׁעַר לֶבֶן וְלֹא מַחִיָּה - יִסְגְּרוּ⁵⁹ שְׁבַעַת יָמִים. וּבְשִׁבְעֵי יוֹאָהוּ: אִם נוֹלַד בְּבֵהֵרֵת שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִיָּה, אוֹ שֶׁפְּשָׁתָהּ וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה מַחְלָט; לֹא נוֹלַד בּוֹ לֹא מַחִיָּה וְלֹא שְׁעַר לֶבֶן וְלֹא פְּשָׁתָהּ בְּעוֹר - יִסְגְּרוּ שְׁבֹוע שָׁנִי. אִם נוֹלַד בּוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת - מַחְלִיטוּ, וְאִם לֹא - הָרִי זֶה טָהוֹר וְיִפְטְרוּ⁶⁰; שְׂאֵין בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר הַסֵּגֵר יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבֹועוֹת⁶⁰. וְאִם לֹאֲחַד שֶׁפְּטְרוּ וְטָהַר פְּשָׁה הַנֶּגַע אוֹ נוֹלַד בּוֹ שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִיָּה - הָרִי זֶה מַחְלָט טְמֵאָה⁶¹.

(56) ראה למעלה הערה לו. (57) בשר בריא באמצע הנגע. (58) התרחבות הנגע. פרטי דיניהם מבוארים בפרקים הבאים. (59) ב'משנה למלך' לקמן פי"ד ה"ה כתב שאין סוגרים אותו ממש בבית, אלא הכהן אומר לו: הנך מוסגר, אולם רש"י בפירושו על התורה אומר שהכהן מסגירו ממש, וכן כתב גם בנדרים נו, ב. והר"ן וה'תוספות' שם קיבלו דעתו.

כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

ה. כָּל הַמְרֵאוֹת הָאֵלוּ, בֵּין הַלֶּבֶן בֵּין הַפְּתוּךְ³⁷, מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה וּכְמֵרָאָה אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין. וּבֵין שְׁהִיָּה הַנֶּגַע כְּלוּ לֶבֶן אוֹ מְקֻצְנוּ לֶבֶן וּמְקֻצְנוּ אֲדָמָדִם - הַכֹּל כְּמֵרָאָה אֶחָד הוּא, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחְמִיר.

(37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (בלי תערובת אדמימות) מצטרפים, וכאן מוסיף ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

ו. כָּל מְרָאָה צְרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר³⁸ אֵינָה קְרוּיָה נֶגַע³⁹ וְלֹא מְטֵמְאָה עַד שְׁהִיָּה מְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר⁴⁰. לֹא עִמָּךְ בְּמִשְׁשִׁיתוֹ⁴¹, אֲלָא בְּמֵרָאִית הַעֵין, כְּמֵרָאָה הַחֲמָה הַנִּרְאִית לַעֵין עִמָּךְ מִן הַצֵּל. אֲכָל אִם הָיָה מְרָאָה הַלֶּבֶן אוֹ הַפְּתוּךְ בְּשׁוּה עִם שְׂאֵר הָעוֹר אוֹ גְבוּה מִן הָעוֹר - אֵינוּ נֹגַע, אֲלָא כְּמוֹ צִמַּח מִן הַצְּמִחִים הָעוֹלִים בַּגּוֹף.

(38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הבשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. (39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. (40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף-משנה). (41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו - נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק (קרית ספר).

ז. שְׁעוֹר כָּל נִגְעֵי צְרַעַת, בֵּין צְרַעַת אָדָם בֵּין צְרַעַת בְּגָדִים - פְּגָרִים⁴² הַקְּלָקִי⁴³ שְׁהוּא מְרַבְעָה⁴⁴. וְהוּא מְקוֹם מְרַבְעַת מְעוֹר הַבֶּשֶׂר פְּדֵי צְמִיחַת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ⁴⁵ שְׁעָרוֹת, שֵׁשׁ שְׁעָרוֹת אַרְףּ וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת רַחֲב. וְכָל הַפְּחוֹת מְזָה⁴⁶ אֵינוּ נֹגַע צְרַעַת⁴⁷.

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגריס הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך י"ד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"א תשרי - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) ראה מה שכתבנו למעלה ה"ג (דין ה). 61) נגעים פ"ג מ"ג. **וְלֹא נֹלֵד בּוֹ לֹא שְׁעָר לִכְן וְלֹא מְחִיָּה - הֲרִי זֶה טְהוֹר⁶⁶.**

62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. 63) ראה למעלה ה"א. 64) ומשמע שכהיית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה - טמא. 65) למטה מקרום ביצה. 66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, "כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה - טמא. (והרמב"ן שם מפרין דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום-טוב' שם פ"א מ"ג).

יֵא. בְּהֵרֵת שֶׁהֵיטָה עֲזָה פְּשִׁלָּג וְלֹאֲחֹר הֵהֶסְגֵר נַעֲשִׂית מְקָרוֹם בִּיצָה, או שֶׁהֵיטָה בְּתַחֲלָה מְקָרוֹם בִּיצָה וְנַעֲשִׂית פְּשִׁלָּג - הֲרִי הִיא כְּמוֹת שֶׁהֵיטָה⁶²; שְׂאִין עֲזוֹת הַמְרָאָה סִימָן טְמָאָה, וְלֹא פְּהִיתוּ סִימָן טְהוֹרָה. אֲלֵא אִם נִתְמַעֵט מְאֲרָבַע מְרֵאוֹת וְנַעֲשִׂית כְּהֵה מְקָרוֹם בִּיצָה, שֶׁהֲרִי נַעֲשִׂית בְּהֶקֶץ⁶³, וְלִפְיֶךָ טְהוֹר. אִם כֵּן, מֵהוּ זֶה שְׂנֵאָמַר בְּתוֹרָה: וְהִנֵּה כְּהֵה הַנֶּגַע וְלֹא פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטְהוֹרוּ הַכֹּהֵן?⁶⁴ שְׂאִם כְּהֵה מְאֲרָבַע מְרֵאוֹת⁶⁵ - טְהוֹר. וְכֵן אִם לֹא כְּהֵה וְלֹא פָּשָׂה

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"א תשרי ~

הלכות קרבן פסח

פרק חמישי

1) יבאר קרבן פסח שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

א. מי שֶׁהֵיטָה² טְמָא³ בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, שְׂאִין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁴, או שֶׁהֵיטָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה⁵, או נֶאֱנַס בְּאֵנֶס אַחֵר, או שְׂשַׁגַּג⁶ וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן - הֲרִי זֶה מְבִיא פֶסַח בְּאֲרָבַעַה עֶשְׂרֵה לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי⁷ בֵּין הָעֲרִבִים⁸. וְשִׁחִיטַת פֶּסַח זֶה מְצוּת עֲשֵׂה בְּפָנָי עֲצֻמָּה⁹, וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת¹⁰; שְׂאִין הַשְּׁנִי תְּשִׁלוּמִין לְרֵאשׁוֹן, אֲלֵא רְגַל בְּפָנָי עֲצֻמוֹ. לְפִיכָף חִיבִין עָלָיו בְּרֵת¹¹.

2) משנה, פסחים צב, ב. 3) שנאמר (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". 4) כלומר: זבים וזבות נדות ויולדות ובוועלי נדות, שאינם יכולים לאכול את הפסח בליל חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בבניה או שרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. 5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו' בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". 6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם) "איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים ושוגגים" (ירושלמי פ"ט ה"א). 7) חודש אייר. 8) כמו שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו".

9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג, א. ראה להלן. 10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו "במועדו" דוחה את השבת (פסחים סו). ופסח שני נאמר בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו". ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני (שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. 11) על פסח שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"יחדל לעשות הפסח ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין לראשון" - אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו" היינו ראשון (שם צג).

ב. פִּיצַד¹² מי שְׂשַׁגַּג או נֶאֱנַס וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן, אִם הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּשֵׁנִי - חֵיב כְּרֵת¹³; וְאִם שְׂגַג או נֶאֱנַס אֶף בְּשֵׁנִי - פְּטוֹר¹⁴. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן - הֲרִי זֶה מְקָרִיב בְּשֵׁנִי¹⁵; וְאִם לֹא הִקְרִיב בְּשֵׁנִי, אֶף עַל פִּי שְׂשַׁגַּג - הֲרִי זֶה חֵיב כְּרֵת¹⁶, שֶׁהֲרִי לֹא הִקְרִיב קֶרְפָּן ה' בְּמוֹעֲדוֹ וְהִיָּה מְזִיד. אֲבָל מִי שֶׁהֵיטָה טְמָא או בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עֲשָׂה אֶת הַרֵאשׁוֹן, אֶף עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשֵׁנִי - אִינוּ חֵיב כְּרֵת, שֶׁכְּבָר נִפְטָר בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן מִן הַכְּרֵת¹⁷.

12) חיוב הכרת בשני. 13) שם צג, ב: "שגג בראשון והזיד בשני, לרבי חייב". 14) שם: "שגג בזה ובזה, דברי הכל פטור". 15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל. ובירושלמי (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא פסח שני), אמר רבי זעירה, "והאיש" לרבות את המזיד". 16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם. 17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג. (25) שחייב למולם. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב אות ב. (26) הכוננים. (27) שחייב למול גם הקטנים וגם הגדולים. (28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מנין, הרי אתה דן: נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" ("וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו"), מה להלן מילת עבדים, אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א. (29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א - שאלו, למה הוצרך פסוק מיוחד למילת זכריו שמעכבתו מאכילת הפסח, והלא כבר עכבוהו בשעת ההקרבה, הרי שאף בדיעבד פסול ('אור שמח'). (30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד) "ומלתה אותו אז יאכל בו, זה רבו, שאם היו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות. (31) ראה יבמות מו, ב: "ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן, סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים - כשם שמילה בעבדים מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו, כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

ו. הקטן - אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח³²; שְׁנֵי עֲבָדִים וְכָל עֶבֶד אִישׁ³³ - להוציא את הקטן³⁴.

(32) עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד: "ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה". (33) וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (34) מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי קטן מעכבין אותו, ראה בכסף-משנה), וסובר רבנו דמ'גזירה שוה' של "אז-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

ז. גר שנתגיר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים³⁵ - חייבין לעשות פסח שני³⁶. ואם שחטו עליו³⁷ בראשון - פטור³⁸.

(35) בין פסח ראשון לפסח שני. (36) כרבי, בפסחים צג, א - שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו, ראה למעלה ה"א. (37) כלומר, על הקטן (כסף-משנה). (38) אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב - פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות, מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו'.

רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת, שכבר נפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדהה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמא אשוגג ונאנס, שווגג ונאנס בני כרת נינהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הנ"ל, - היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל (לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

ג. וּמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְשָׁחַט וְזָרְקוּ עָלָיו¹⁸ אֶת הַדָּם, אָף עַל פִּי שֶׁבֶּא לְעֶרֶב - לֹא הִרְצָה, וְחַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנֵי¹⁹.

(18) שלוחיו. (19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך אם שחטו וזרקו עליו - לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך רחוקה (להלן ה"ט) - אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן ה"ז והערה לו).

ד. טְמֵא שֵׁיכּוּל לְטַהֵר בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן²⁰ שְׁלֹא טָבַל אֶלָּא יֵשֵׁב בְּטִמְאַתּוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקָּרְבָּן, וְכֵן עָרְלִי²¹ שְׁלֹא מֵל עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקָּרְבָּן - הָרִי זֶה מְזִיד בְּרֵאשׁוֹן²². לְפִיכָף, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנֵי אִפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חַיֵּב כָּרֶת²³.

(20) כגון הנוגע בבטילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה למעלה ה"א והערה ג. (21) ישראל, אבל גוי שנתגיר ומל וטבל בערב הפסח - אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז. (22) ברייתא, פסחים סט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין? תלמוד-לומר והאיש". (23) כדן הזיד בראשון, למעלה ה"ב.

ה. כֶּשֶׁם שֶׁמִּילַת עֲצָמוֹ מְעַכְבֵּתוֹ מִלְעֻשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כֵּן מִילַת בְּנֵי הַקְּטָנִים²⁵ וּמִילַת פֶּל עֲבָדָיו²⁶, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים²⁷, מְעַכְבֵּת אוֹתוֹ; שְׁנֵי עֲבָדִים וְכָל עֶבֶד אִישׁ וְאִזּוֹ יִקְרַב לְעֻשְׂתוֹ²⁸. וְאִם שָׁחַט קֶדֶם שִׁמּוּל אוֹתָם - הִפְסַח פְּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמָהוּתוֹ לְשֵׁם עֲבָדוֹת מְעַכְבֵּתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבִלָּה, שֶׁהַטְּבִילָּה לְשִׁפְחוֹת כְּמִלָּה לְעֲבָדִים³¹.

(24) שנאמר (שמות יב, מח): "וכל ערל לא יאכל בו". ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, אבל ישראל ערל - שומע אני יהא כשר לאכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פִּיֶּד יִשְׂרָאֵל⁵³; אָבָל אִם הָיָה חָבוּשׁ בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֵינִן שׁוֹחֲטִין עֲלָיו⁵⁴ עַד שְׁנֵי־אָסָף⁵⁵. וְאִם שָׁחֲטוּ עֲלָיו וְיָצָא - הָרִי זֶה אוֹכֵל; וְאִם לֹא יָצָא - פֶּטוּר מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁהָרִי נִשְׁחַט עֲלָיו⁵⁶. וְכֵן הָאוֹנֵן⁵⁷ וְהַחֹלֶה וְהַזֶּקֶן שֶׁהֵם יְכוּלִים לֶאֱכֹל⁵⁸ שֶׁשָּׁחֲטוּ עֲלֵיהֶן⁵⁹, וְאַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נִטְמָאוּ בְּמַת וְהָרִי אֵינֵן יְכוּלִין לֶאֱכֹל - הָרִי אֵלּוּ פֶטוּרִין מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי⁶⁰.

44) כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין, הוא משעת הנגן החמה ולא מעלות השחר. 45) כן מפרש רבינו, מה שאמר עולא (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה", והיינו ודאי בשעת התחלת זמן אכילה, כמו שכתבו ה'תוספות', שהרי הלכה כרבי עקיבא שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח ה"ט), ולמה לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה" לעולא, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולא – סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רבי יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רב יהודה). 46) אבל אם אינו יכול להגיע אלא בסוסים ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה). 47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. 48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותני תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חייב ת"ל וחלד, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. 49) שתי הברייתות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פוטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד). וכדי ליישבן, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן ששגג בשני, והשמיעה לנו שדינו כאונס אחר ופטור מן הכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וכספ-משנה. 50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". 51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ט ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוש בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת – שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו"), ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי

(פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כספ-משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב נחמן (שם צב): שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן פסח ושחטו וזרקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום ש"מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבוא עליו ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת, שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה למעלה ה"ג) – הרי שכל שהוא פטור רק משום שהתורה חסה עליו – אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס עליה" (סנהדרין נה:)) והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני (וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

ח. נְשִׂים שֶׁנִּדְחוּ לְשָׁנִי, בֵּין מִפְּנֵי הָאֹנֵס וְהַשְּׁגָגָה בֵּין מִפְּנֵי הַטְּמָאָה וְדִרְךְ רְחוֹקָה - הָרִי פֶסַח שְׁנֵי לָהֶם רְשׁוּת: רָצוּ שׁוֹחֲטִין, רָצוּ אֵינִן שׁוֹחֲטִין. לְפִיכָף אֵינִן שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֲצָמֵן בְּשֶׁבֶת בְּפֶסַח שְׁנֵי³⁹. אָבָל אִם הָיְתָה הָאֵשָׁה אַחַת מִבְּנֵי חַבּוּרָה - מִתְּרֵי⁴⁰. וְאִי זֵוִי⁴¹ הִיא דִּרְךְ רְחוֹקָה? חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל⁴² חוּץ לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם⁴³.

39) אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני, ראה למעלה פ"ב ה"ד, ובהערות שם. 40) כרבי יהודה (פסחים צא:): שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחריה". וראה למעלה שם. 41) בכתי' תימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן נראה בדפוס רומי. 42) משנה, פסחים צג, ב: "איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'" והלכה כרבי עקיבא (פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין". 43) (ולא תלו הדבר בקרבת מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן המודיעים לירושלים".

ט. מִי שֶׁהָיָה בֵּינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר עִם עֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ⁴⁴ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל אוֹ יֶתֶר - הָרִי זֶה דִּרְךְ רְחוֹקָה. הָיָה בֵּינוּ וּבֵינָה פְחוֹת מִזֶּה - אֵינֵנו בְּדִרְךְ רְחוֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יְכוּל לְהִגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם אַחַר חֲצוֹת⁴⁵ פְּשִׁיחָהּ בְּרִגְלָיו בְּנַחְת⁴⁶. הָלֵךְ וְלֹא הִגִּיעַ מִפְּנֵי שֶׁעָכְבוּהוּ הַבְּהֵמוֹת בְּדַחְקָם⁴⁷, אוֹ שֶׁהָיָה בִירוּשָׁלַיִם וְהָיָה חוֹלָה בְּרִגְלָיו וְלֹא הִגִּיעַ לְעֲזָרָה עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקָּרְבָן⁴⁸ - הָרִי זֶה אָנוֹס וְאֵינוּ בְּדִרְךְ רְחוֹקָה⁴⁹. מִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ⁵⁰ חוּץ לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם⁵¹ וְהַבְּטִיחוּהוּ לְצֵאת לְעָרֵב - שׁוֹחֲטִין עֲלָיו⁵², וְכִשְׁנֵי־אָסָף לְעָרֵב - יֹאכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה חָבוּשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביצה המזורת". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. ז): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

ב. טמא מת ⁸שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר, אף על פי שטבול והזה עליו ⁹והרי הוא ראוי לאכל קדשים לערב ¹⁰ - אין שוחטין עליו ¹¹, אלא נדחה לפסח שני. שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. מפי השמועה למדו, ששביעי שלחן היה ¹², ועל זה שאלו ¹³אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב, ופרש להן שאין שוחטין עליהן ¹⁴. במה דברים אמורים? בשנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן ¹⁵; אבל אם היה טמא בשאר טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שטבול וזה עליו, וכשיעריב שמשו אוכל פסחו.

(8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבול במקווה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והוזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחסאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים צ: דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים זו.) "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא

אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתניא (כתובות ג:): אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) - אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיברו שא וימינם ימין שקר, "ירושלמי" שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו - מפיק ליה, דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמא יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות - אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ב ה"ג"ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכתיב תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59) בפני עצמן. (60) משנה, שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירוש המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

~ יום שני י"ב תשרי ~

פְּרָק שִׁשִּׁי

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

א. אי זהו טמא שנדחה לפסח שני? כל מי שאינו יכול לאכל את הפסח בלילי חמשה עשר פניסן מפני טמאתו, כגון זבים ² וזבות ³, נדות ויולדות ⁴ ובועלי נדות ⁵. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר ⁶ - הרי זה טבול, ושוחטין עליו אחר שטבול ⁷, ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח.

(2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. מִחֲסָרֵי פְּפוּרִים²⁸ שֶׁחָל יוֹם הַבָּאָת קִרְבָּנוֹתֵיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן, וּמְקַרְבִּין קִרְבָּנוֹתֵיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בֵּין קֶדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח בֵּין אַחַר שְׁחִיטַת²⁹, וְאוֹכְלִין פְּסַחֵיהֶן לְעֶרְבּוֹ.³⁰ וְאִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן עַד שְׁמִסְרוֹ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם בֵּיד בֵּית דִּין³¹, שְׁמָא יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ אוֹתָם.

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט). והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. [ובדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיטת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבת קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאירע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיטת הפסח, ולא חששו שמא יפשעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמא יפשע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח]. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

ה. מְצַרְע שֶׁחָל שְׁמִינֵי שְׁלוֹ³² לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְרָאָה קְרִי³³ בּוֹ בַיּוֹם - הֲרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנָס לְעֹזֶרֶת נְשִׁים וּמְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו. וְאֵף עַל פִּי שֶׁטְבוּל יוֹם אֶסוּר לְהַפְנִס לְעֹזֶרֶת נְשִׁים, הוֹאִיל וְאֶסוּרוֹ לְהַפְנִס שֵׁם מְדַבְּרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה בְּהִלְכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ, וַיּוֹם זֶה הוּא יוֹם הַקְּרִבַת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵד³⁴ - יָבֹוא עֲשֵׂה³⁵ שֵׁשׁ בּוֹ פֶּרֶת וַיְדַחֵה אֶסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.³⁶

(32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד כהן המטהר את האיש המיטהר ואתם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משלח חוץ לשתי

הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטרה מחזרים לעשות בטרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בזבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחרי טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד]. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח.

ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיות¹⁶, וְסָפַר שְׁבַעָה יָמִים¹⁷ וְטָבַל בְּשִׁבְעֵי¹⁸ - שׁוֹחֲטִין עֲלָיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרְבּ. וְאִם רָאָה זוֹכֵר¹⁹ אַחַר שְׁנֹזְקָה הֶדֶם - הֲרִי זֶה פְטוּר מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁰. וְכֵן שׁוֹמֵרֵת יוֹם פְּגוּד יוֹם²¹ - טוֹבֵלָת בַּיּוֹם הַשְּׁמוֹרֵת²², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה בְּבִיאַת אֶסוּרוֹת, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם²³ וְהִיא אוֹכֵלָת לְעֶרְבּ. וְאִם רָאָתָה דָם אַחַר שְׁנֹזְקָה דָם הַפֶּסַח - פְטוּרָה מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁴. וְאִין שׁוֹחֲטִין עַל הַנְּדָה בְּשִׁבְעֵי שְׁלֹה²⁵, שְׁהָרִי אֵינָה טוֹבֵלָת עַד לֵיל שְׁמִינֵי²⁶, וְאֵינָה רְאִוּיָה לְאָכֵל קֶדְשִׁים עַד לֵיל הַשְּׁעִיעִי²⁷.

(16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכבר יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם צ: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. **יִשְׂרָאֵל עֲרַל**⁴⁷ שְׁמַל בְּעֶרְב הַפֶּסַח - שׁוֹחֲטִין עָלָיו אַחַר שְׁמַל⁴⁸. אָבֵל גֵּר שְׁנַתְגִּיר בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר וּמַל וְטָבַל - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו; שְׂאִינוּ אוֹכֵל לְעֶרְב, וְהָרִי הוּא כְּפֹרֵשׁ מִן הַקֶּרֶב⁴⁹ שְׂצִרֶיךָ שְׁבָעָה יָמִים וְאַחַר כֶּף יִטְהַר. גִּזְרָה שְׂמָא יִטְמָא גֵּר זֶה לְמַת לְשָׁנָה הַבָּאָה⁵⁰ בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר וְיִטְבַּל וְיֹאכֵל לְעֶרְב, וְיֹאמֵר: אֲשַׁתְקַד כֶּף עֶשׂוּ לִי יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁמְלַתִי טַבְלַתִי וְאֶכְלַתִּי לְעֶרְב. וְהִלּוּא גִזְרָה זֹו מִדְּבַרְיָהֶם, וּפְסַח בְּכָרַת, וְהִיאֲךָ הַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת בְּיוֹם הַקֶּרֶבן שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר⁵¹? מִפְּנֵי שְׂאִין הַגֵּר מִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת עַד שְׁמִימֹל וְיִטְבַּל⁵², וְאִינוּ טוֹבֵל עַד שִׁירְפָא מִן הַמִּילָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּעֵנֵן הַגְּרוּת, לְפִיכָךְ הַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶם בְּמָקוֹם זֶה, שֶׁהָרִי זֶה הֶמֶל יֵשׁ לוֹ שְׂלֵא לְטַבֵּל עַד שִׁיבְרִיא וְלֹא יָבֹא לְיַדִּי חַיִּיב כָּלֵל.

(47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מז) "וכל ערל לא יאכל בו". (48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו' דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו — שאין אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה". (49) משנה פסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל. (50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51) וכאן אין מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור בהזייה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52) כן הוא בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

ח. **מִי שִׁבָּא בְּבֵית הַפֶּרֶס**⁵³ - הָרִי זֶה מְנַפֵּחַ וְהוֹלֵךְ⁵⁴, וְאִם לֹא מְצָא עֲצָם⁵⁵ וְלֹא נִטְמָא - שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל פֶּסַח⁵⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ בְּבֵית הַפֶּרֶס. שְׁטַמְאָת בֵּית הַפֶּרֶס מְדַבְּרִיהֶן, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת טְמָא מַת, וְלֹא הַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת⁵⁷, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵⁸. וְכֵן בֵּית הַפֶּרֶס שְׁנֹדוּשׁ⁵⁹ - טְהוֹר לְעוֹשֵׂה פֶּסַח⁶⁰.

(53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". (54) יקח את העפר שהלך עליו וינפחוו. (55) בגודל שעורה, שהוא

מחנות: מחנה שכניה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא. (34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבת הפסח. (36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

ו. **טְמָא מַת**³⁷ שְׁחַל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת³⁸ - אֵין מִזִּין עָלָיו³⁹ אֲלֵא לְמַחֲרָו⁴⁰. וְאִפְלוּ חַל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשַׁלְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן וְהוּא שַׁבַּת - יִדְחָה לְיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר⁴¹; וּמִזִּין עָלָיו, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁴², כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁴³, אֲלֵא יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. וְהִלּוּא אֲסוּר הַגִּיָּה בְּשַׁבַּת מְשׁוּם שַׁבּוֹת, וְהַפֶּסַח בְּכָרַת, וְהִיאֲךָ יַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת⁴⁴? מִפְּנֵי שְׂבִיּוֹם שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהַגִּיָּה מְשׁוּם שַׁבּוֹת⁴⁵ אִינוּ זְמַן הַקֶּרֶבן⁴⁶ שְׁחִיבִין עָלָיו פֶּרֶת, לְפִיכָךְ הַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶן בְּמָקוֹמָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּר גּוֹרֵם לְעַתִּיד לְבֹא לְעַמּוֹד בְּמָקוֹם פֶּרֶת.

(37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להוות עליו מי חטאת בשלישי ובשביעי שלו. (38) וצריך להוות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וכרבי עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להוות עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. (41) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להוות עליו השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזוה עליו בשלישי ולא הזוה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כאן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירושו המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה — שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שביום ההזאה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו. (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלום מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). (45) יום השבת שחל ב"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו, כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו וזרקו - כשר (כסף משנה). (72) בובחים צט: "רב אסי אמר וכו' כאן שמת לו מת ביי"ג וקבורו ביי"ד, יום קבורה לא תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורת גופו מדרבנן וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73) כלומר, בליל ט"ו אינו אונן אף מדרבנן. (74) כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח, שבליילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד - העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). (75) שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך שלושים יום מיום מותו. (76) של אביו ואמו ומוליכין למקום אחר לקוברן בקבורות אבותם (רש"י מועד-קטן ח.), שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדין אונן שטובל.

י. מי שחופר בגלגל⁸² לְבַקֵּשׁ עַל הַמֵּת⁸³ - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁸⁴, שְׁמָא יִמְצָא שֵׁם הַמֵּת בְּגַלְגַּל⁸⁵ וְהָרִי הוּא טָמֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁸⁶. שְׁחִטּוּ עָלָיו⁸⁷ וְלֹא נִמְצָא שֵׁם מֵת - הָרִי זֶה אוֹכֵל לְעֵרֵב. נִמְצָא שֵׁם מֵת אַחַר שְׁנַיִרְק הַדָּם: אִם נִדְעָה לּוֹ בְּיָדָאֵי שְׁהִיָּה טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת הַדָּם, כְּגוֹן שְׁהִיָּה גַל עַגְלָל⁸⁸ - הָרִי זֶה חֵיב בְּפִסַּח שְׁנִי; וְאִם סִפֵּק הַדְּבָר⁸⁹ וְשָׁמָּא לֹא הָיָה עוֹמֵד עַל הַטְּמֵאָה בְּעַת זְרִיקָה וְלֹא נִטְמָא אֲלָא אַחַר זְרִיקָה - הָרִי זֶה פְטוּר מִפִּסַּח שְׁנִי⁹⁰.

(82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש - ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (זריקה)", ואין להקריב מספק.

יא. מי שְׁעֵבֵר בְּדָרְךָ, וּמְצָא מֵת⁹¹ מִשְׁכָּב לְרַחֲבָה שֶׁל דָּרְךָ, אִם הָיָה הַמֵּת טָמֵא הַתְּהוֹם⁹², אָף עַל פִּי שְׁהוּא⁹³ טָמֵא לְתַרְוְמָה - הָרִי זֶה טָהוֹר לְפִסַּח וְשׁוֹחֲט וְאוֹכֵל פִּסְחָיו⁹⁴. וְאָף עַל פִּי שְׁאִפְשָׁר שְׁנַגְע, הוֹאִיל וְהָיָה טָמֵא הַתְּהוֹם - טָהוֹר לְפִסַּח⁹⁵. וְאָף עַל פִּי שְׁהֵמַת שְׁלֵם⁹⁶ וְהוּא מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה⁹⁷ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה פִּסְחוֹ, עַד שְׂיִדַּע בְּיָדָאֵי שְׁנִטְמָא בּוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו⁹⁸, שְׁהָרִי

מטמא במגע ובמשא. (56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח". ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח בית הפרס והולך". (57) פסחים צב. "אמר רבא וכו' אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת". (58) למעלה הלכה ה לעניין מצורע. (59) ברגל, שדריסת הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). (60) פסחים שם, "ר' יהודה בר אבבי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

ט. הָאוֹנֵן⁶¹ רְאוּי לְאָכֵל הַפִּסַּח לְעֵרֵב⁶². מִפְּנֵי שְׁאֵינִינֵת לִילָה מִדְּבִרְיָהֶם⁶³, לֹא הָעֵמִידוּ דְבִרְיָהֶם בְּמָקוֹם כְּרַת בְּדָרְךָ זֶה⁶⁴; אֲלָא שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְטוֹבֵל וְאַחַר כֵּף אוֹכְלִים⁶⁵, כְּדֵי שְׂפִירֵשׁ מְאֵינִינֵתוֹ וְלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ⁶⁶. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׁמַת לּוֹ הַמֵּת אַחַר חֲצוֹת, שְׁכָבֵר נִתְחַיֵּב בְּקָרְבָן פִּסְחָיו⁶⁷; אֲכָל אִם מֵת לּוֹ הַמֵּת קִדְּם חֲצוֹת⁶⁸ - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁶⁹, אֲלָא יִדְחָה לְשִׁנְיָו⁷⁰. וְאִם שְׁחִטּוּ עָלָיו וְזָרְקוּ הַדָּם - טוֹבֵל וְאוֹכֵל לְעֵרֵב⁷¹. מֵת לּוֹ מֵת בְּשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִי וְקָבְרוּ בְּאַרְבָּעָה עֶשְׂרִי - הָרִי הוּא בְּיוֹם קְבוּרָה אוֹנֵן מִדְּבִרְיָהֶם⁷², וְאֵינִינֵת תּוֹפֵס לִילּוֹ מִדְּבִרְיָהֶם⁷³. לְפִיכָף שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְטוֹבֵל וְאוֹכֵל לְעֵרֵב אֶף בְּשָׂאֵר הַקְּדוּשִׁים⁷⁴. וְיוֹם שְׁמוּעָה⁷⁵ וְיוֹם לְקוּט עֲצָמוֹת⁷⁶ - הָרִי הוּא בְּיוֹם קְבוּרָה⁷⁷. לְפִיכָף, מִי שֶׁלְקַט עֲצָמוֹת מֵתוֹ⁷⁸ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי⁷⁹ אוֹ שֶׁשָּׁמַע שְׁמַת לּוֹ מֵת - שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁸⁰ וְטוֹבֵל⁸¹ וְאוֹכֵל בְּקְדוּשִׁים לְעֵרֵב.

(61) בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו". (62) משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (63) שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו' ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:). (64) שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65) משנה שם צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66) בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיחו דעתן ושמא נטמאו הם ולא ידעו". (67) והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שנתחייב מכור. (68) שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח. (69) ממה שנאמר (דברים כו, ז) "זובחת שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט:): "שלמים כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומנין לרבות בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאין) מרבה אני בכור מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)". (70) לפסח שני ביי"ד אייר. (71) כן אמר רבא (זבחים ק:)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טָמֵא בְּטִמְאַת הַתְּהוֹם - אֵינוֹ חַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנִי; שְׁפִינֵן שְׂטָבֵל בְּשִׁבְעֵי פֶסְקָה טִמְאָה הָרְאוּשׁוֹנָה¹⁰⁵. אָבֵל אִם נִטְמָא בְּטִמְאַת הַתְּהוֹם בְּשִׁשִּׁי לְטִמְאַת¹⁰⁶ וְלֹא יָדַע עַד שֶׁעָשָׂה הַפֶּסַח - הָרִי זֶה חַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנִי; שְׁחֻזְקַת הַטָּמֵא - טָמֵא, עַד שִׁיְהִיָּה טְהוֹר וְדַאי, שְׁרָגְלִים לְדָבָר¹⁰⁷.

אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִגַּע; אָבֵל אִם הָיָה רוֹכֵב אוֹ טָעוֹן מִשָּׂא⁹⁹ - הָרִי זֶה טָמֵא אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא טִמְאַת הַתְּהוֹם, לְפִי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִגַּע וְשְׂלֵא יִסִּיט¹⁰⁰ וְשְׂלֵא יֶאֱהִיל. וְכִכָּר בְּאַרְנוֹ טִמְאַת הַתְּהוֹם בְּהִלְכוֹת נְזִירוֹת.

104) אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחנו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה ביי"ג ניסן. 105) מימרא של רב המנונא בניזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. 106) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהוזה וטבל (כסף משנה). 107) שוודאי נטמא, כיוון שהוחזק בטומאה.

~ יום שלישי י"ג תשרי ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

א. רַבִּים שֶׁהָיוּ טָמְאֵי מֵת בְּפֶסַח רְאוּשׁוֹן: אִם הָיוּ מְעוּט הַקְּהָל - הָרִי אֵלּוֹ נְדָחִין לְפֶסַח שְׁנִי² כְּשֶׁאָר הַטָּמְאִים³; אָבֵל אִם הָיוּ רַב הַקְּהָל טָמְאֵי מֵת⁴, או שֶׁהָיוּ הַפְּהֻנִים אוֹ פְּלֵי שְׂרַת טָמְאִים⁵ טִמְאַת מֵת - אֵינָן נְדָחִין, אֶלָּא יִקְרִיבוּ כֻּלָּן הַפֶּסַח בְּטִמְאַה, הַטָּמְאִים עִם טְהוֹרִים⁶. שְׁנֹאמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם - יְחִידִים נְדָחִים, וְאֵין הַצִּבּוֹר נְדָחָה⁷. וְדָבָר זֶה בְּטִמְאַת הַמֵּת בְּלֶבֶד⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּבִיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁹.

2) משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". 3) בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). 4) דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטומאה, ראה להלן. 5) שהרי אי אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). 6) משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונוהרין מהן" (מאירי שם). 7) שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. 8) בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. 9) פ"ד הלכה יב.

91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. 92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=יודע בה) אחד בסוף העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו'" (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום". 93) זה שעבר בדרך. 94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרכינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בדיעבד הורצה. 95) בגמרא פסחים פא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. 96) שאילו היה משובר ומפורק היה מקום לתלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. 97) לשון הברייתא שם: "שאיין לו מקום לעבור". 98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. 99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). 100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמיטיט בכלל נושא הוא.

יב. מִי שֶׁעָשָׂה פֶּסַח בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא טְהוֹר וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ שֶׁהָיָה טָמֵא בְּטִמְאַת הַתְּהוֹם - אֵינוֹ חַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנִי¹⁰¹. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֻלָּה¹⁰². אָבֵל אִם נֹדַע לוֹ שֶׁהָיָה טָמֵא בְּטִמְאַה יְדוּעָה - חַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנִי¹⁰³.

101) תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". 102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). 103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדתניא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב). הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לעניין סותרת גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

יג. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת וְהָיָה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי, וּבְשִׁבְעִי שָׁלוּ נִטְמָא בְּקָבֵר הַתְּהוֹם וְלֹא יָדַע, וְעָשָׂה פֶּסַח¹⁰⁴ בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא טְהוֹר וְאַחַר כֵּן נֹדַע לוֹ שֶׁהוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאת המת בלבד²¹; ואינן עושין בשני - שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל אם נעשה ראשון בטמאה - אין שם פסח שני²².

(20) כמבואר למעלה הלכה א. (21) כמבואר למעלה שם. (22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא בטומאה.

ו. היו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא בהם, ושליש טמאי מת - אותן טמאי מת אין עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון - שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים²³; ובשני לא יעשו - שהרי מעוט עשו בראשון, כמו שבארנו²⁴. כיצד משערים הפסח לידע אם רב הקהל טמאים או טהורים? אין משערין בכל האוכלין, שאפשר שיהיו עשירים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו ביד אחד לשחט עליהן²⁵, אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה²⁶. ועד שהן מבחזין קדם שתפגס פת הראשונה משערין אותן²⁷.

(23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד "שאינן היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי, נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הוה להו רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לר". אולם לפי טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט הציבור (וראה בצ"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם). וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ.) ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד בשני", ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא טהרו אין עושין טמאי מת את השני, כנ"ל]. וכתב המאירי שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת, אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי פסחים ד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו דוקא לר"י ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל כח וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד, אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחזין הן משערין עצמן". פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, כמו שיתבאר במקומו²⁸, הרי זה ידחה לפסח שני²⁹ פשאר טמאי

ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלן עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמן בטהרה, והטמאים עושין לעצמן בטמאה¹⁰ ואוכלין אותו בטמאה¹¹. ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים אפלו אחד - יעשו כלן בטמאה¹².

(10) שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדן רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטהרה ואינם בטלים כלפי הטמאים. (11) משנה שם עו: "הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. (12) מחלוקת תנאים בכרייתא (שם עט): ופסק רבינו כתנא-קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

ג. היו האנשים¹³ מחצה טמאי מת ומחצה טהורים, ובזמן שאמתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני. אין עושין ראשון - מפני שהן מעוט¹⁴; ואין עושין את השני - מפני שהנשים בשני רשות¹⁵, ונמצאו הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני¹⁶.

(13) הגברים. (14) שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב הטהורים (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה הלכה א). (15) למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות להיות רוב (שם). (16) ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב "שמחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות על הטהורים, וכנ"ל.

ד. היו רב הקהל זבים ומצרעים ובועלי נדות¹⁷, ומעוטן טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין בראשון, לפי שהן מעוט¹⁸; ואין עושין השני, שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון, וכאן, הואיל ולא עשה רב הקהל בראשון - לא יעשו אלו המעוט הטמאים למת את השני¹⁹.

(17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א-ג). (18) ראה למעלה הלכה א. (19) מימרא של רב בפסחים פ.

ה. היו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא בהן - טמאי מת עושין את הראשון²⁰, והזבין וכיוצא בהן אינן עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין בראשון - שאין נדחית בצבור אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפסח שלא למנוייו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו", ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים באיסור. וראה בצ"ח ובתפארת ישראל במשניות. (37) במשנה שם: "פטורין מכרת". וכתב הצ"ח שאינם פטורים אלא מכרת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה שפטורים גם ממלקות]. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, י"ז) "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה. (40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורים שלו, אם יש בהם כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאישתרי טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי דאישתרי אישתרי, מאי דלא אישתרי לא אישתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי טומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין". (43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט). וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

ט. שחטוהו בטהרה ונטמאו רב הצבור קדם זריקה - זורק את הדם והפסח לא יאכל. גזרה שפא יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו בטמאה.⁴⁴ הווי פלי שרת טמאים בשרין⁴⁵ וכי יוצא בו, הואיל ואינן מטמאין את האדם⁴⁶ כמו שיתבאר במקומו⁴⁷, אף על פי שטמאין את הבשר - לא יעשהו אלא הטהורים, ויאכל אף על פי שהוא⁴⁸ טמא. מוטב שיאכל בטמאת בשר שהיא בלאו⁴⁹, ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם בכרת⁵⁰, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁵¹.

(44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עז:). אבל מצד הדין, היה מותר לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. (45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (46) שהרי הכלי אם נגע בשרץ, הוה הכלי ולד הטומאה שנטמא רק אוכלין ולא אדם. (47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז.

מת³⁰. וצבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו כן בטמאה³¹.

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה", ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח. (30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי הושעיה אלא לחומרין" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי. ועיין תוספות נזיר נו. ד"ה באומרן].

ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל בטמאה³², שמתחלתו לא בא אלא לאכילה³³. ואינו נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת, שנדחת להם הטמאה הזאת, ולכיוצא בהן מטמאי מגע טמאות³⁴. אבל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן מגופן, כגון זבים וזבות³⁵, נדות ויולדות ומצרעים³⁶ - לא יאכלו ממנו. ואם אכלו - פטורין³⁷. מפי השמועה למדו³⁸, שהנאכל לטהורים³⁹ - חזבין עליו משום טמאה, והנאכל לטמאין⁴⁰ - אין חזבין עליו משום טמאה. אפלו אכלו טמאי המת⁴¹ מהאמורים שלו - פטורין⁴². במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטמאה? כשנטמאו הצבור קדם זריקת הדם⁴³; אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם - לא יאכל.

(32) משנה בפסחים עז: (33) שם במשנה. ופירש"י "כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטווה, דכתיב (שמות יב, ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו' אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי נגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו בבכורות לג. שלא ימעטה המשנה אלא אלה שהטומאה יוצאה מגופן, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה מגופן - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב, ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין לאכול הפסח משום "שאינן הפסח נאכל אלא למנוייו", כמפורש בזבחים נו: (צ"ח). אולם עצם איסור אכילת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עם ישראל "למה נגרע", והוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי-תשובה, צדיקים נולדו מלכתחילה באופן זה או שעבודתם נעשתה טבע בנפשם, משא"כ בעלי-תשובה שעבודתם היא בבחינת חידוש בכח עצמם.

וזהו גם החידוש ב'פסח שני' ש"חמץ ומצה עמו בבית", כי כיון שמדובר על עבודת בעלי-תשובה, הרי שזדונות הנפכים לו לזכויות, והחמץ גופא נהפך לקדושה.

בנוסף, שונה קרבן פסח משאר קדשים, שאכילתו היא מצות-עשה מיוחדת ולא ככשאר הקרבנות שהיא מצוה כללית של אכילת קדשים, כי עניין זה חודר בפנימיותו של יהודי ובאופן של שביעה, דם ובשר כבשרו, באופן של גדלות כדרך המלכים, ובהרחבה מתוך שמחה וטוב לבב דוקא.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קרבנות, סימן א', מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע". "כלומר, אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). (5) ראה להלן פ"י הי"ג, שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם הקריב". (6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". (7) אף-על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה", ובמשנה פרק האשה (פסחים צא). ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרין בפ' כיצד צולין (שם פה): כזיתא דפסחא בביתא, והלילא פקע באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא ב'סיפרא' אחרי, פ"ב ה"ב שאין אכילה פחותה מכזית). (8) כן הוא בפסחים צה, ב - שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו, שאין לילה זה מקודש לחג.

ד. וישנייהו אינן נאכלין אלא צלי אש⁹. והאוכל מהן פזיית¹⁰ נא¹¹ או מבשל בלילי פסחים - לוקה, שנאמר: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים. אכל נא ומבשל פאחת - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהן נכללות בלאו אחד¹². אכל ממנו נא או מבשל מבעוד יום - אינו לוקה. שנאמר: פי אם צלי אש; בשעה שמצונה לאכלו צלי¹³ - חייב על אכילת נא ומבשל, אכל מבעוד יום - פטור¹⁴.

(9) משנה, שם צה, א. (10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה ו). וכן נראה בפסחים מא, א - שאמרו: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייב)". (11) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא". (12) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שתיים, מבושל

(48) הבשר. (49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". (50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (עט). (51) שם.

~ יום רביעי י"ד תשרי ~

פרק שמיני

(1) יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

א. אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר - מצות עשה, שנאמר: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו.

ב. ואין מצה ומרור מעכבין. אם לא מצאו מצה ומרור - יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו². אבל מרור בלא פסח אינו מצוה³, שנאמר: על מצות ומרורים יאכלוהו.

(2) במכילתא פ' בא: "מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב, ח) "יאכלוהו", "כלומר, הבשר לבדו" ('ספר המצוות' מצות-עשה נו). (3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים קכ, א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו' דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ב. אבל מצה בלא פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות ומרורים יאכלוהו - הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א).

ג. מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת שבע⁴. לפיכך, אם הקריב⁵ שלמי חגיגה בארבעה עשר - אוכל מהן תחלה ואחר כך אוכל בשר הפסח, כדי לשבע ממנו⁶. ואם לא אכל אלא פזית - יצא ידי חובתו⁷. וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר⁸ לחדש איר - מצות עשה, שנאמר בו: על מצות ומרורים יאכלוהו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש איר - מצות עשה כו"

ידוע פתגם אדמו"ר הרי"צ שעניינו של 'פסח שני' הוא שאין מקרה אבוד, ותמיד אפשר לתקן, ולא רק את הרגע הנוכחי אלא גם את הזמן שכבר עבר. החילוק שבין פסח ראשון לשני הוא שהראשון ניתן מלכתחילה מלמעלה בציווי ה', אבל השני התחדש על-ידי בקשת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושמן (ראה להלן ה"ח), נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת מתותם ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" (תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). 24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מנין. אמרת קל-וחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפיגין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, ובירושלמי' שם. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי שישינה איסור הבישול בלשון מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישלו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדין צלי קדר.

ח. צֶלְהוּ וְאַחַר כֶּן בִּשְׁלוּ, או שֶׁבִשְׁלוּ וְאַחַר כֶּן צֶלְהוּ²⁵, או שֶׁעָשְׂהוּ צֶלִי קְדֵרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיֵב. אָבֵל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ כִּינּוּ וְשָׂמְנוּ וּדְבַשׁ²⁸ וּבִשְׂאֵר מִשְׁקִין²⁹ וּמִי פְרוֹת חוּץ מִן הַמַּיִם³⁰. וּמִתֵּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחַר שֶׁנִּצְלָה³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פְרוֹת³².

25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-יחובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל - ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דרשי לי' מיתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה מהיתור של "ובשל מבושל" משקין ומי פירות (למעלה ה"ז) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואח"כ בשלו - אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). 26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטין משמנו (רש"י פסחים מא.). וחייב "צלי קדר" נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק "ובשל מבושל" אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ז, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של "צלי אש, ולא צלי דבר אחר" כדלהלן ה"ט. וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא. 27) משנה שם (מ:): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי

לוקה שתיים, נא ומבושל לוקה שלש ('וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללא, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו שלא צלי" - ב'ספר המצוות' שם), ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה". "כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו שבכללות, ולכן נדחים דברי אביי. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל - אחת בלבד לוקה" ('ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיג עליו). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ג, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתיים כ"אם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. 13) היינו בליה, ראה להלן ה"ה. 14) כל זה בפסחים מא, ב.

ה. אָבֵל מִמְנוּ פְּזִית צֶלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֶבֶר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה - בְּלִילָה וְלֹא בַיּוֹם, וְלֹא הֵבֵא מִקְּבָל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא¹⁵.

15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

ו. נֶאֱמַר שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעַט וְאֵינוּ רְאוּי לְאֶכֶלֶת אָדָם עַדִּין¹⁷. אָבֵל אִם אָכַל מִמְנוּ בֶּשֶׂר חֵי - אֵינוּ לּוֹקֵה, וּבִטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה¹⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: צֶלִי אֵשׁ, הָאֵשׁ שֶׁאֵינוּ צֶלִי - אֶסוּר. צֶלְהוּ כֹּל צָרְכוֹ עַד שֶׁנִּתְחַרְף¹⁹ וְאַכְלוּ - פְּטוּר²⁰.

16) ראה למעלה ה"ד. 17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט (רבינו חננאל'). 18) בפסחים, שם: "ת", יכול אכל כזית חי יאה חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול יאה מותר ת"ל כ"אם צלי אש". 19) שנושרף. 20) בפסחים, שם: "ת", יכול צלאו כל צרכו יאה חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויה חרוכא (= שרוף - רש").

ז. מִבֶּשֶׂל שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה²¹ - בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַיִם²² בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּשֶׂאֵר מִשְׁקִין אוּ בְּמִי פְרוֹת²³; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל - רִבְּה הַכֹּל²⁴.

21) ראה למעלה ה"ד. 22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). 23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. הִסִּיק אֶת הַתְּנֹר וְגָרַף אֶת כָּל הָאֵשׁ וְתָלְהוּ בַּתְּנֹר³⁸ וְצָלְהוּ³⁹ - הָרִי זֶה אֶסּוּר, שְׂאִין זֶה צָלִי אֵשׁ⁴⁰. תְּחַכּוּ⁴¹ וְתָלְהוּ⁴² עַל גְּבֵי גְחָלִים - הָרִי זֶה צָלִי אֵשׁ⁴³. צָלְהוּ עַל גְּבֵי סִיד אוֹ חֲרִסִּית⁴⁴ אוֹ חֲמֵי טְבַרְיָה⁴⁵ - הָרִי זֶה אֶסּוּר, שְׂאִין זֶה צָלִי אֵשׁ. מֵיֶצֶד צוֹלִין אוֹתוֹ?⁴⁶ תוֹחֲבוּ מִתּוֹךְ פִּי עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ בְּשֹׁפֵד שָׁל עֵץ⁴⁷ וְתָלְהוּ לְתוֹךְ הַתְּנֹר וְהָאֵשׁ לְמִטָּה⁴⁸. וְתוֹלָה פְרָעֵי וּבְנֵי מַעְיֹ בַּתְּנֹר חוּצָה לוֹ. וְלֹא יִתְּנֶם בְּתוֹכוֹ, שְׂזָה פְמִין בְּשׁוּל הוּא⁴⁹. וְשֹׁפֵד שָׁל רִמּוֹן הָיָו בּוֹרְרִין לְצִלְתוֹ⁵⁰, פְּדֵי שְׁלֵא יִזְדַּק אֶת מִימֵיו וַיִּבְשְׁלֵהוּ⁵¹.

38) בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגפרו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאירי' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמדה, שהרי נתבאר במשנתנו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. (39) מחום התנור. (40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שיצלוהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח-ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). (41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאירי' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלושה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י ה"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. (42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים". וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עמומות (כבויות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". (43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאירי'. (44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. (45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשתמר חומם ('אגלי טל'). (וראה ב"סיני" כרך מד עמ' סו). (46) שם עד, א. שאם מתחמם ראש השפוד אינו מתחמם כולו ואינו כשפוד של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובני מייעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפוד של רימון", "וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כדאיתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון" ('קריית ספר'). וב'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב, שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפוד של רימון"

פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת צלייתו", וראה להלן הערה ל. (ואף-על-פי שלא מצינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סבירא היא שסיכה בשעת צלייתו אינה כבישול – יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ב"ד סי' עו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). (28) בכת"י תימן ובדפוס רומי, ליתא. (29) היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות). (30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסדי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברא שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. (31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. (32) חוץ מן המים ('מאירי').

ט. אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח עַל גְּבֵי פְלִי אֶבֶן אוֹ פְלִי מַתְּכוֹת³³; שְׂנֵאֲמַר: צָלִי אֵשׁ - לֹא צָלִי דְבַר אַחֲרָי³⁴. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה פְלִי מְגֻבַּב פְּדֵי שְׁתֵּשֶׁלֶט בּוֹ הָאוֹר - צוֹלִין עָלָיו³⁵. וְאֵין צוֹלִין אוֹתוֹ בְּשֹׁפֵד שָׁל מַתְּכָת³⁶, שְׁהָרִי הַשֹּׁפֵד פָּלוֹ חֵם וְצוֹלָה מְקוּמוֹ³⁷.

33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה): "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן ה"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). (34) שם עד, א – בגמרא. (35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עברו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה). אמרו: "מעשה לסתור? – חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אסכלא מנוקבת – מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). (36) משנה, שם. (37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירוש: כשמחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן ה"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- יֵאָכְלוּ⁶²; וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁶³: אִם חֵי הוּא⁶⁴ -
 וְדִיחָנָה⁶⁵ וְיִנְגַב⁶⁶, וְאִם צָלִי⁶⁷ - יִקְלֹף אֶת הַחֵיצוֹן⁶⁸.
 סָכוּ בְשִׁמּוֹן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶⁹ - לֹא יַעֲשֶׂנוּ דְמִים עַל
 בְּנֵי חֲבוּרָה; שְׂאִין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם⁷⁰,
 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמִקְוֵמוֹ⁷¹. וְאִין צוֹלִין שְׁנֵי פְסָחִים
 בְּאַחַת⁷², מִפְּנֵי הַתְּעוּבוֹת⁷³. אֶפְלוּ גְדֵי וְטָלָה⁷⁴.

(60) את הפסח. משנה, שם עה, ב. (61) ראה למעלה ה"ח שמותר לסוך אותו ביין ושמן וכו'. (62) שהרי הם מותרים בתרומה. (63) שאסורים בתרומה. (64) כלומר חי וצונן, ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. (65) בצונן דיו בהדחה, ראה שם עו, א. (66) המים מעל הבשר, שלא יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים. (67) שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם ('מאירי' פסחים עה:) ו'בתוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך שהוא רך. (68) הקליפה החיצונה. (69) שהוא מותר לישראל בירושלים ('מאירי'). (70) משנה, שם עה, ב - לפי הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" ש'בתוספות' שם ד"ה לפי, וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן על המעות, ראה 'בתוספות' שם. (71) פ"ב מהל' מעשר שני ונטע רבעי ה"ח. (72) ברייתא, פסחים עו, ב. (73) שמא יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא למנויהם. (74) שאין החילוף מצוי בהם כל-כך. ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש רבינו חננאל' שם.

טו. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת⁷⁵, שְׂאִין הַפְּסַח
 נֶאֱכָל אֲלָא עַד חֲצוֹת, כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה⁷⁶,
 וְדִין תּוֹרָה שְׂאִיכָל כָּל הַלֵּילָה עַד שְׁיַעֲלָה עֲמוּד
 הַשָּׁחַר⁷⁷. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת חֲמִין וּמְצָה⁷⁸, שֶׁהוּא
 טְעוּן הַלֵּל בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ⁷⁹, וְשְׂאִין בְּנֵי חֲבוּרָה
 חוֹזְרִין וְאוֹכְלִין אַחַר שְׁנִדְרָמוּ בְּשָׁנָה⁸⁰, אֶפְלוּ
 בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה.

(75) לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. (76) שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בכרכות ב, א. וראה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. (77) כרבי עקיבא, ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה במגילה כ, ב - כוותיה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו ('מאירי' פסחים קכ, ב). ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה (שם). (78) פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם ה"י לענין נדרמו. (79) משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל באכילתו. וראה להלן פ"י הט"ו. (80) כלומר, נשתקעו כל בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנמנו (שם קוראים להם הם עונים, פסחים קכ:) כל בני החבורה או שנשתקעו

שהוא למצוה מן המוכחר, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפור ולא על האסכלא" שהם של מתכת, משמע שבשפור של כל עץ מותר. (51) כי שפור מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחותרין בסכין, יוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך, וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).

יא. נִגַע הַבֶּשֶׂר בְּחֶרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר - יִקְלֹף אֶת
 מְקוֹמוֹ⁸², מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָלִי הַחֶרְס⁸³.

(52) משנה, שם עה, ב. (53) ולא צלי אש הוא (פסחים עה.).

יב. נֶטַף מִרְטָבוֹ⁸⁴ עַל הַחֶרְס⁸⁵ וְחִזְרָה עָלָיו⁸⁶ - יִטַל
 אֶת מְקוֹמוֹ⁸⁷; שֶׁכָּל הַמֶּרְק וְהַלְחָה⁸⁸ שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ
 בְּשִׁיעֲלָה אֶסְוָרָה, שֶׁהִרִי אֵינָה בְּשֶׁר צָלִי.

(54) משנה, שם. (55) חרס רותח של התנור (גמרא, שם). (56) על בשר הפסח. (57) שנבלע שם, ואין להסתפק כאן בקליפה דקה כבנגע הבשר בחרס (למעלה ה"א), אלא צריך נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף את מקומו", ועי' 'כסף משנה' שכתב שטעות-סופר היא, וכי בנוסחא מדוייקת מצא: "יטול את מקומו" כלפנינו. (58) (בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף (ראה למעלה) את מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה וכו'". ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו' שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן הי"ג גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף". ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה).

יג. נֶטַף מִרְטָבוֹ עַל הַסֹּלֶת - יִקְלֹף אֶת מְקוֹמוֹ
 וְיִשְׁלִיכֵנוּ⁸⁹.

(59) (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת). ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם בענין נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו שאם החרס צוננת אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י שם ד"ה אקורין) ואע"פ שהחרס צונן, צריך קליפה, מפני שהמרק שיצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח (וראה 'בתוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שיזוב ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "יקמוץ את מקומו". כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי' כסף-משנה).

יד. סָכוּ⁹⁰ בְּשִׁמּוֹן⁹¹ שֶׁל תְּרוּמָה: אִם חֲבוּרַת הַפְּהַנִּים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשינה רק מקצת מבני החבורה - חזורין ואוכלין אחר שניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ד). ומקור הלכה זו, במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנמנמו - יאכלו, נדרמו - לא יאכלו". ומפרש רבינו שרבי יוסי חולק על הסיפא ואומר שרק אם נשתקעו כולן בשינה - לא יאכלו, אבל נתנמנמו כולן - יאכלו. ואינו חולק על הרישא, והוא שאף אם נשתקעו בשינה מקצת מבני החבורה יאכלו, ורשב"ם מפרש שרבי יוסי חולק על הרישא ועיי"ש בהל' חמץ ומצה, עמוד תמד הערה סא.

א. פל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת.² ואין מוציאין ממנו מן החבורה³ שיאכל בה.⁴ והמוציא ממנו פזית⁵ בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר⁶ - לוקה; שנאמר: לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. והוא שנייחנו בחוץ; שהוצאה פתובה בו בשבת, לפיכך צריך לקרוא והנחה פהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא בפסח,⁷ שפיון שהוציאו הראשון נפסל. מן האגף⁸ ולפנים - בלפנים⁹; מן האגף ולחוץ - בלחוץ¹⁰; והאגף עצמו, שהוא עבי הפתח - בלחוץ¹¹. החלונות¹² ועבי הפתלים - בלפנים. הגגים והעליות - אינן בכלל הבית.¹³

~ יום חמישי ט"ו תשרי ~

פרק תשיעי

1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה.

2) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לעניין פסק הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת לבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאיין לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו".

ב. בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו, בין בזדון בין בשגגה - נאסר באכילה, והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים, שהכל פטרפה¹⁴ ולוקין על אכילתו¹⁵, כמו שבארנו במעשה הקרבנות¹⁶. אבר שיצא מקצתו - חותך הבשר¹⁷ ויורד עד שמגיע לעצם, וקולף את הבשר¹⁸; כל שבפנים - יאכל, וכל שבחוץ - ישרף. כשהוא מגיע לעצם - חותך בקופיץ¹⁹, אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח, שאסור לשבר בו עצם²⁰ - קולף²¹ עד הפרק²², ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ²³.

14) "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:): כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאלו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיץ, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג.).

ג. שתי חבורות²⁴ שהיו אוכלות בבית אחד - צריכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן" (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכו' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

ו. בני חבורה שנקנסו שלשה מהן או יתר לאכל פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה³⁷, אם נקנסו בשעה שדרה בני אדם לאכל הפסחים³⁸, וחזר המעורר לכלן על השאר³⁹ ולא באו - הרי אלו שנקנסו אוכלין עד שישבעו ואין ממתינים לשאר. ואפלו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה שאכלו הפל - אין משלמים להן פדי חלקם⁴⁰. אבל אם נקנסו שנים בלבד - הרי אלו ממתינים⁴¹. במה דברים אמורים? בשעת פניסתן לאכל; אבל בעת שנפטרין⁴² - אין אדם צריך להמתין לחברו. אפלו גמר אחד בלבד מלאכל - יצא ואינו צריך להמתין⁴³.

(37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרזן שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דיילא" גרס "והוא דשגרוו בהו דיילא", כלומר ששלחו השמש לעוררן לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חברו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא ישאר יחידי.

ז. המאכיל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין מפסח שני⁴⁴, למומר לעבודה זרה⁴⁵ או לגר תושב⁴⁶ או לשכיר⁴⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה. ואינו לוקה⁴⁸, אבל מפין אותו מפת מרדות. וכן נכר האומר בתורה - זה העובד אל נכר⁴⁹. ואין מאכילין ממנו לנכרי, אפלו גר תושב או שכיר; שנאמר: תושב ושכיר לא יאכל בו⁵⁰.

(44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נוהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו). ולהלן פרק י הלכה טו. (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קכח) "שהוזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכיל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין ישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הזהירה בלשון "לא תאכילום" אינו

פל חבורה מהן לעשות לה הקף; שנאמר: מן הבשר חוצה. מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו חוצה למקום אכילתו²⁵. ואלו הופכין את פניהן אילף²⁶ ואוכלין, ואלו הופכין את פניהן אילף ואוכלין, פדי שלא יראו מערבבים²⁷.

(24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

ד. היו המים שמוזגים בו ינים באמצע הבית²⁸ בין שתי החבורות - פשהשמש עומד למוזג²⁹, קופץ את פיו³⁰ ומחזיר את פניו³¹ עד שמגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה שבפיו; שאסור לאוכל לאכל בשתי חבורות. ומתן לפלה להחזיר פניה מפני חבורתה ואוכלת³², מפני שהיא בושה לאכל בפניהם.

(28) משנה שם פו. "והמיחם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדורה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

ה. שתי חבורות³³ שנפרצה מחיצה מביניהן - אינן אוכלין³⁴. וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן - אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח נאכל בשתי חבורות³⁵, ואינן נעקרין מחבורה לחבורה³⁶.

(33) מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו. ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכבת את האכילה), מילת זכריו מניין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכבת מלהקריב את הפסח) אף כאן מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח)". (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך להכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב חינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאיים הלכה לא, שהמלביש חבירו כלאיים, והיה הלושב שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג.) כתב שכל האיסור כאן הוא משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד" וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבועני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והראב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

~ יום שישי ט"ז תשרי ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאיר מהבשר עד הבוקר.

ח. עָרְלוּ⁵¹ שְׂאֵבֶל פְּזִית מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח⁵² - לוקה; שְׂנֹאֵמֶר: כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ. בּוֹ הוּא שְׂאֵינוֹ אוֹכֵל, אֲכָל אוֹכֵל הוּא מִצֵּה וּמְרוֹר⁵³. וְכֵן מִתֵּר לְהֶאֱכִיל מִצֵּה וּמְרוֹר לִגְר תּוֹשֵׁב וְלְשֹׁכֵר⁵⁴.

(51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים ככ. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע) "מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

א. הַשּׁוֹבֵר עֵצִים בְּפֶסַח טְהוֹר - הֲרִי זֶה לּוֹקֵה²; שְׂנֹאֵמֶר: וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ³ בּוֹ. וְכֵן נֹאמֵר בְּפֶסַח שְׁנִי: וְעֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ. אֲכָל פֶּסַח שֶׁבֵּא בְּטַמְאָה⁴, אִם שִׁבֵּר בּוֹ עֵצִים - אֵינוֹ לּוֹקֵה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ: לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ - בְּטְהוֹר וְלֹא בְּטַמְאָה⁵. אַחַד הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֵצִים בְּלִילֵי חֲמֻשָּׁה עֶשְׂרִי⁶, אוֹ שֶׁשִּׁבֵּר בּוֹ עֵצִים מִבְּעוֹד יוֹם⁷, אוֹ שֶׁשִּׁבֵּר אַחַר כְּמָה יָמִים⁸ - הֲרִי זֶה לּוֹקֵה.

(2) משנה פסחים פד. (3) צ"ל: "לא ישברו" [וטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בתכתיב ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קכט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. (4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר-כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. (5) בפסחים שם בביריתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול". ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחוויה היא בציבור [ולא הותרה]". וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו בכשר, ולא בפסול". (6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני. (7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו

ט. פֶּשֶׁם שְׂמִילַת בְּנָיו וְעַבְדָּיו מְעַכְּבָתוּ מִלְשַׁחֵט הַפֶּסַח⁵⁵, כִּף מְעַכְּבָתוּ מִלְאֲכָל; שְׂנֹאֵמֶר⁵⁶: וּמִלְתָּה אֹתוֹ אֲזִי יֹאכַל בּוֹ⁵⁷. בְּיַצְדָּה⁵⁸? קָנָה עֶבֶד אַחַר שְׂנִשְׁחַט הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן שְׂלֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְהַמּוֹל אֶלָּא אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - הֲרִי זֶה אֲסוּר לְאֲכֹל עַד שְׂיִמּוֹל אוֹתוֹ. וְכִיצַד יִהְיֶה הַבֵּן רְאוּי לְמִילָה אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְלֹא יִהְיֶה רְאוּי קִדְּם שְׁחִיטָה? כְּגוֹן שֶׁחֲלַצְתּוֹ חֲמָה⁵⁹, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁכַּעַת יָמִים מֵעַת לַעַת מִיּוֹם הַבְּרָאָתוֹ⁶⁰; וְכָגוֹן שֶׁפְּאָבָה עֵינוֹ וְנִרְפְּאת אַחַר שְׁחִיטָה⁶¹; אוֹ שֶׁהָיָה טְמֵטוֹם וְנִקְרַע אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְנִמְצָא זָכָר.

(55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט),

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התריות, שכן אפילו עצם אחד ושברו, וחזר ושברו חייב שתיים. ולהלן שם בהלכה יג "ווידא אמר, דא יש שובר אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.

ה. השו"ף עֲצֻמוֹת וְהַמְחַתֵּךְ גִּידִים¹⁷ - אֵינּוּ חֵיב מְשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם¹⁸.

(17) של הפסח. (18) פסחים שם בבביתא: "השו"ף עצמות והמחתך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

ו. פֶּסַח שֶׁהוּא נֹא¹⁹ או מְשַׁלֵּל²⁰ וְשֹׁכֵר בּוֹ אֶת הָעֲצָם - לֹאֵהָ לֹאֵהָ נִפְסַל בְּטַמְאָה²² וְיִצְיָאָה²³ וְכִיִּצְאָ בָהֶם - יֵשׁ בּוֹ אֶסּוּר שְׁבִירַת הָעֲצָם. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיָּתָה לוֹ שְׁעַת הַפֶּסַח וְנִפְסַל²⁴; אֲבָל אִם לֹא הִיָּתָה לוֹ שְׁעַת הַפֶּסַח, כְּגוֹן שֶׁנִּתְפַּגַּל²⁵ או נִעְשָׂה בְּמַחְשָׁבֶת זְמַן²⁶ או מְחַשְׁבֶּת שְׁנוּי הַשָּׁם²⁷ - אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֲצָם.

(19) שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה פ"ח הלכה ו), ואסור לאכלו משום שנאמר "אל תאכלו ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר, כל כי האי גוונא (שבירת העצם בנא) יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי ל"י ואכל ל"י. (20) שאסור לאכלו, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). (21) בנא הוא חייב, מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם "בשלו ואחר צלהו" חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים עליו, כרב יוסף אליבא דתנא-קמא של רבי (שם). (22) לאחר זריקת הדם. (23) חוץ לחבורתו, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (24) שם כדברי רב יוסף וכתנא-קמא, ראה למעלה בהלכה זו. (25) [שחשב לאכלו חוץ למקומו, שזה נקרא פיגול (זבחים כט). ועיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. (26) כגון שחשב בשעת השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפי"ז "שנתפגל" שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. (27) ששינה שמו לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פט"ו הלכה יא).

ז. שֹׁכֵר עֲצָם הָאֲלֵיָהּ²⁸ - אֵינּוּ לֹאֵהָ, שְׁהָרִי אֵינּוּ רְאוּי לְאֲכִילָהּ²⁹.

(28) זנב הכבש. (29) פסחים שם: "רב אשי אמר, כל כי האי גוונא (=שבירת עצם האליה) ודאי אין בו משום שבירת העצם (גם לרבי וגם לתנא-קמא) דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל", שהרי היא עומדת להקטרה על גבי המזבח (שם). וראה בהשגת הראב"ד ובכס"מ.

ח. הַסְּחוּסִים, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲצָמִים רַפִּים³⁰ - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְאֲכִילָן³¹.

משום שבירת עצם, ושאיין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה". (8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שבירת עצם.

ב. לְפִיכָף⁹ שׁוֹרְפִין¹⁰ עֲצָמוֹת הַפֶּסַח בְּכָלֵל הַנוֹתֵר מִבְּשָׂרוֹ¹¹, פְּדֵי שְׂלֵא יְבוֹאוּ בְּהֵן לִיְדֵי תַקְלָה¹².

(9) לפי שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים. (10) פסחים פג. בבביתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח, מפני התקלה". (11) כנראה שהמדובר כשאין בעצמות לא בשר ולא מוח, וכן מפורש בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט: "כל עצמות הקדשים שאין בהן מוח, אינן טעונין שריפה, חוץ מעצמות הפסח" (ועיין בראב"ד שם) וראה להלן. (12) כלומר, שמא יבואו לידי איסור שבירה, כן מפרש רבינו דברי הברייתא בפסחים פג. (הובאה למעלה). וסבור רבינו, שכשם שיש איסור שבירה בפסול שהיה לו שעת הכושר (להלן הלכה ו), כן יש איסור בעצם שהיה עליו כזית בשר וניטל ממנו. וכן נראה בגמרא שם שהקשו על הברייתא הנ"ל, "הני עצמות היכי דמי, אילימא דלית בהו מוח, עצמות קדשים למה להו שריפה" (כן הנוסחא בדפוס וויניציאה ובסיליאה, ולפנינו "למה להו שריפה". ובכ"י ב: "עצמות הפסח למה להו שריפה"). כלומר: פשיטא שעצמות קדשים אינם צריכים שריפה, ואילו על עצמות הפסח לא קשה לו למה צריכים שריפה, הרי שאף עצמות שאין בהם מוח צריכים שריפה בפסח, שמא יבוא לידי תקלה של שבירת עצם, כנ"ל (אור שמח).

ג. אֵין חֵיבִין אֲלָא עַל שְׁבִירַת עֲצָם שֵׁישׁ עֲלֵיו פְּזִיזַת בְּשָׂרָה¹³ או שֵׁישׁ בּוֹ מִחָ¹⁴; אֲבָל עֲצָם שְׂאֵין בּוֹ מִחָ וְשְׂאֵין עֲלֵיו פְּזִיזַת בְּשָׂרָה - אֵינּוּ חֵיב עַל שְׁבִירַתּוֹ. הֵיָה עֲלֵיו פְּזִיזַת בְּשָׂרָה וְשֹׁכֵר הָעֲצָם שְׂלֵא בְּמִקוּם הַבְּשָׂרָה - חֵיב, אִף עַל פִּי שְׁהַמְקוּם שְׂשֹׁכֵר פְּנוּי מִבְּשָׂרָה¹⁵.

(13) פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין עליו כזית בשר) לית ביה משום שבירת עצם, דבעינן שיעור אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם (שם). (14) היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש בר"ח שם, וכן פירש"י. (15) מחלוקת שם בין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

ד. הַשׁוֹבֵר אַחַר הַשׁוֹבֵר¹⁶ בְּעֵצָם אֶחָד - לֹאֵהָ.

(16) כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושוב שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ז הי"א: "אבל בשתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְחֻתְּךָ הַעֲצָמוֹת מִן הַפֶּרֶק וּמִפְּרָקוֹ אִם רָצָה⁴⁸.
וְכַשְׂמִנְיָע לְגִיד הַנְּשָׂה⁴⁹ - מוֹצִיאָוּ וּמְנִיחוּ עִם שְׂאֵר
הַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת וְהַקְּרוֹמוֹת⁵⁰ שִׁוְצָאִין בְּשַׁעַת
אֲכִילָהּ⁵¹. שְׂאִין מְנַקִּין אוֹתוֹ כְּשֶׂאֵר הַבְּשָׂר⁵² וְאֵין
מְחַתְּכִין אוֹתוֹ⁵³, אֶלָּא צוֹלִין אוֹתוֹ שְׁלֵם⁵⁴. וְאִם חָתְכוּ
חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - כְּשֶׂר⁵⁵. וְהוּא שְׁלֵם יַחֲסֵר אֲבָר.
צְרִיף אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁלֵם לְשֵׂאִיר מִבְּשַׂר הַפֶּסַח עַד
בֶּקֶר, שְׂנַאֲמַר: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן בְּשֵׁנִי,
שְׂנַאֲמַר: לֹא יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְאִם הִשְׂאִיר
מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנִי - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.
וְאֵינוֹ לוֹקֵה עַל לֹא זֶה, שְׁהָרִי נִתְּק לַעֲשֶׂה⁵⁶,
שְׂנַאֲמַר: וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ בְּאֵשׁ תִּשְׂרַפוּ.

48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב.
49) שהרי צולוהו שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד
אסור בהנאה, צולוהו ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין
בנותן טעם (פ"ט מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז).
ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:),
לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף
משנה). וראה בהשגת הראב"ד. 50) שאינם אסורים.
51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. 52) אלא רק
מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם
(כסף-משנה). 53) לחתיכות. 54) כמו שכתוב (שמות
יב, ט) "כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא
בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין
אותו חתיכות". 55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו
אבר אבר על גבי גחלים". 56) כלומר, שהעובר בלאו זה
מתחייב בעשה. ולאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה
בפ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד.
בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפ"ח מהלכות פסולי
המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים
כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב
חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת
רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך
בהלכות פסולי המוקדשין שם.

יב. כְּשֶׂמְקַרְבִּין אֶת הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן⁵⁷ - מְקַרְבִּין
עִמּוֹ⁵⁸ שְׁלָמִים⁵⁹ בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן
הַצֹּאן⁶⁰, גְּדוֹלִים אוֹ קְטָנִים⁶¹, זָכָרִים אוֹ נְקֻבוֹת⁶²,
כָּל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים⁶³. וְזוֹ הִיא הַנְּקֻרָת תְּחִילַת
אַרְבַּעַת עָשָׂר⁶⁴, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְזִבְחַת פֶּסַח
לֵה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר⁶⁵. אֵימָתִי מְבִיאִין עִמּוֹ תְּחִילָה
זוֹ⁶⁶? בְּזִמְן שְׁהוּא⁶⁷ בָּא בְּחֵל⁶⁸ וּבְטַהֲרָה⁶⁹ וּבְמוֹעֵט⁷⁰;
אָבֵל אִם חָל יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת, אוֹ
שָׂבָא הַפֶּסַח בְּטַמְאָה⁷¹, אוֹ שְׁהִיוּ הַפֶּסָחִים מְרֻבִּים⁷²
- אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ תְּחִילָה, וְאֵין מְקַרְבִּין אֶלָּא
הַפֶּסָחִים בְּלֵבֵד.

57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן
הלכה טו. 58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים

30) שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם).
31) ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.
ט. הִיָּה גְדִי³² קָטָן וְרַף שְׁעֲצָמוֹתָיו רַכִּים - לֹא יֵאָכֵל
אוֹתוֹ, שִׁזָּה שׁוֹבֵר עֲצָם³³. וְאִם אָכַל - לוֹקֵה³⁴; שְׂאֵחָד
הַשׁוֹבֵר עֲצָם קָשָׂה אוֹ עֲצָם רַף³⁵. זֶה הַכֹּלָל: כָּל שְׂנַאֲכָל
בְּשׂוֹר הַגְּדוֹל אַחַר שִׁיתְּבַשְׁל³⁶ - הוּא שְׂמַתֵּר לְאָכֵל
כִּנְגְדוֹ מִן הַגְּדִי הַרַף אַחַר צְלִיתוֹ³⁷, כִּגּוֹן רֵאשֵׁי כְּנָפָיִם³⁸
וְהַסְּחוּסִים³⁹.

32) משנה וגמרא שם. 33) שאכילת העצם הרך הוא
שבירה. 34) משום "ועצם לא תשברו בו". 35) הוא
בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". 36) פירוש, שור
הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי כישול רב, הם
ראויים לאכילה. 37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות
לאוכלם ע"י כישול בינוני, וכ"ש על ידי צלייה.
38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש
בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשיניו
ולועסה" (מאירי פסחים פד). 39) ראה למעלה הלכה ח.
וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל
הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים
והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור
הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי
כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'.
רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול
בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי
כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי' דרבא וכו'". ומפרש רש"י
שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא
בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה
מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה
לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור
הגדול, יש חיוב לאכול. ואם אינו אוכלו, עובר על לא
תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת
עצם.

י. גִּידִין⁴⁰ הֶרְכִּין שְׂפוֹפָן לְהַקְּשׁוֹת⁴¹, אָף עַל פִּי שְׁהֵן
רְאוּיִין לְאָכִילָה עֵתָהּ⁴² וְנֶאֱכָלִין⁴³ בְּפֶסַח - אֵין נִמְנֵין
עָלֵיהֶן. וְנִמְנֵין עַל מַח שְׂבֵרָא⁴⁴, מְפִי שְׂיִכּוֹל
לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּלֹא שְׁבִירַת עֲצָם; וְאֵין נִמְנֵין עַל מַח
שְׂבִיקוּלִית⁴⁶, וְהוּא הַעֲצָם הַסְּתוּם מְשִׁנֵּי רֵאשִׁיו, שְׁהָרִי
אֵינוֹ יְכוֹל לְהוֹצִיא אֶלָּא בְּשִׁבִירַת עֲצָם⁴⁷.

40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו.
41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גיד
הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם
להיות קשים" (רש"י שם). 42) בעוד הגדי רך וקטן.
43) שמתרין באכילה. 44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על
מוח שבראש וכו'". 45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י
שם). 46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מוח
שבקולית". 47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה
א).

יא. כְּשֶׂאֲדָם אוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח - חוֹתֵף הַבְּשָׂר וְאוֹכֵל,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו נאכל אלא עד חצות. (85) למעלה פ"ח הלכה טו. (86) כלומר, שמא נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאיסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השניה, כי אילולא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני? ⁸⁷ הראשון אסור בחמץ בכל יראה ובל ימצא ⁸⁸, ואינו נשחט על חמץ ⁸⁹, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה ⁹⁰, וטעון הלל באכילתו ⁹¹, ומביאין עמו חגיגה ⁹², ואפשר שיבא בטמאה, אם נטמא רב הקהל טמאת מן, כמו שבארנו ⁹³. אבל פסח שני - חמץ ומצה עמו בפית ⁹⁴, ואינו טעון הלל באכילתו ⁹⁵, ומוציאין אותו חוץ לחבורתו ⁹⁶, ואין מביאין עמו חגיגה ⁹⁷, ואינו בא בטמאה ⁹⁸. ושיניהם דוחין את השבת ⁹⁹, וטעונין הלל בעשייתו ¹⁰⁰, ונאכלין צלילי ¹⁰¹ בבית אחד ¹⁰² על מצה ומרור ¹⁰³, ואין מותרין מהן ¹⁰⁴, ואין שוכרין בהן את העצם ¹⁰⁵. ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר ¹⁰⁶: ככל חקת הפסח יעשו? לפי שפרש בו מקצת חקת הפסח ¹⁰⁷, ללמד שאינו שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו ¹⁰⁸, והן המצות שבגופו ¹⁰⁹, והם חקת הפסח ¹¹⁰ שכלל זה ¹¹¹ שנאמר במצרים ¹¹² שילקח הפסח מבשורו ¹¹³, ושהוא טעון הגעת דם באגדת אזור ¹¹⁴ למשקוף ולשתי המזוזות ¹¹⁵, ושיאכל בחפזו ¹¹⁶ - אין אותן הדברים נוהגים לדורות ¹¹⁷, ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד ¹¹⁸.

(87) משנה בפסחים צה. (88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ד. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. (89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. (90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא כזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. (91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. (92) למעלה הלכה יב. (93) למעלה פ"ז הלכה א. (94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). (95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). (96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכלליה דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו

אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ט). (59) קרבן שלמים. (60) משנה שם. (61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שתיים ויותר, וכן הוא בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שתיים". (62) משנה שם. (63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא. (64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה י). (65) "והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים ע:). אבל צריך עיון, שברייאתא זו היא אליבא דמאן-דאמר שחגיגה זו היא חובה ורוחה את השבת. אבל לדין, פסוק זה מדבר במותר הפסח, וראה בצל"ח לפסחים ע: (66) משנה פסחים שם. (67) הפסח. (68) שי"ד בניסן חל ביום חול. (69) שהפסח קרב בטרה. (70) שהרבה נמנו על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השובע (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). (71) שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע:). (72) ויש בהם כדי אכילת שובע לכולם.

יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה ⁷³. ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ⁷⁴, ככל זבחי שלמים ⁷⁵. ואסור להניח ⁷⁶ מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי ⁷⁷, שנאמר: ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי השמועה למדו ⁷⁸, שיהא אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר ⁷⁹ - עד בקר של יום השני ⁸⁰. והמותר ⁸¹ - אינו לוקה; אלא ישרף הנוטר מנה, כשאר הנוטרים ⁸².

(73) שם ט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא-דעתך חובה, תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה". (74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-תימא שאמר שדינה כפסח). (75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (76) להשאיר. (77) מיום הקרבנות, שהוא יום ששה עשר בניסן. (78) שם עא. עא: (79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומוזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). (80) שהוא יום ששה עשר בניסן. (81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. (82) ראה למעלה הלכה יא.

יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל התבשילין העולים עמו על השלחן מתפצרים עמו ⁸³, ואין נאכלים אלא עד חצות ⁸⁴ בפסח עצמו ⁸⁵. גזרה מפני התערבות ⁸⁶.

(83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד. (84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שולחן אחד עם הפסח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

א. שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל רֵגְלָךְ מִשְׁלֹשׁ רֵגְלִים³, וְאֵלוֹ הֵן: הָרֵאִיָּה, שְׁנֵאֲמַר: יִרְאֶה כָּל זְכוּרְךָ⁴; וְהִתְחַיְיָגָה, שְׁנֵאֲמַר: תִּחַג לַה' אֱלֹהֶיךָ⁵; וְהִשְׁמַחְתָּ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִשְׁמַחְתָּ בַחֲגֶךָ⁶. הָרֵאִיָּה הָאֲמוּרָה בַתּוֹרָה הִיא: שְׁנֵרְאָה פָּנָיו בַּעֲזָרָה בְיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן⁷ שֶׁל חַג, וְיָבִיא עִמּוֹ קָרְבַּן עוֹלָה⁸, בֵּין מִן הָעוֹף בֵּין מִן הַבְּהֵמָה⁹. וְיָזִי שִׁבְעָה לְעֲזָרָה בְיוֹם רֵאשׁוֹן וְלֹא הִבִּיא עוֹלָה - לֹא דִיּוֹ שֶׁלֹּא עֲשֵׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲלֵא עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא¹⁰ יֵרָאוּ פְּנֵי רִיבְיָם¹¹. וְאֵינּוּ לוֹקָה עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה¹². הִתְחַיְיָגָה הָאֲמוּרָה בַתּוֹרָה הִיא: שִׁיקְרִיב שְׁלָמִים¹³ בְיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג¹⁴ בְּבֹאוֹ לְהָרְאוֹת¹⁵. וְהִדְבָּר יָדוּעַ, שֶׁאֵין הַשְּׁלָמִים בָּאִים אֲלֵא מִן הַבְּהֵמָה¹⁶. וְשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ, שֶׁהֵן הָרֵאִיָּה וְהִתְחַיְיָגָה, אֵין הַנְּשִׂים חַיִּבוֹת בָּהֶן¹⁷. וְהִשְׁמַחְתָּ הָאֲמוּרָה בְּרֵגְלִים הִיא: שִׁיקְרִיב שְׁלָמִים יָתֵר עַל שְׁלָמֵי חַיְיָגָה¹⁸, וְאֵלוֹ הֵם הַנִּקְרָאִים שְׁלָמֵי שְׁמַחַת חַיְיָגָה; שְׁנֵאֲמַר: וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאֶכְלַתְּ שֶׁם וְשְׁמַחְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ¹⁹. וְנְשִׂים חַיִּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ²⁰.

שיתבאר בגמרא. נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ובתוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק כלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צ"ח:). (101) משנה שם צ"ה. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וכו' שמעון (פסחים פ.). וכנראה שרבינו היתה הגירסא בגמרא פסחים צ"ה. באופן שגם בפסח שני הדין שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צ"ה. (103) משנה פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות ומורורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל דברים שאינן בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה ומרור שאינן בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד, שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים צ"ה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה ונבכ"י תימן: חוקת הפסח שכלל". ואחר-כך מתחילה הלכה חדשה: "זה שנאמר וכו'". (112) בפסח שנעשה במצרים. (113) בעשור לחודש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג): "בעשור לחודש הזה, ויקחו להם איש שה וכו'". (114) (שם, כב). והוא: ג' קלחין של מין ירוק שיש לו גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות. (118) משנה בפסחים צו.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת קָרְבַּן פֶּסַח בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

~ שבת קודש י"ז תשרי ~

הִלְכוֹת חַיְיָגָה

יֵשׁ בְּכֻלְלָן שֵׁשׁ מִצְוֹת. אֶרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: א) לְהָרְאוֹת פָּנָי ה'. ב) לְחַג בְּשֵׁלֶשׁ רֵגְלִים. ג) לְשַׁמַּח בְּרֵגְלִים. ד) שֶׁלֹּא יִרְאֶה רִיבְיָם. ה) שֶׁלֹּא יַעֲזֹב לְוֵי מְלַשְׁמַחוֹ וְלִתְּנָן לוֹ מִתְּנוּגָתוֹ בְּרֵגְלִים. ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בַּחֲגֵי הַפְּסוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁמַטָּה.

וּבִאֵיִר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפֶרְקִים אֵלוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

"שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל רֵגְלָ מִשְׁלֹשׁ רֵגְלִים, וְאֵלוֹ הֵן: הָרֵאִיָּה... וְיָבִיא עִמּוֹ קָרְבַּן עוֹלָה... הִתְחַיְיָגָה... שִׁיקְרִיב שְׁלָמִים בְיוֹם טוֹב וְשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ... אֵין הַנְּשִׂים חַיִּבוֹת בָּהֶן. וְהִשְׁמַחְתָּ הָאֲמוּרָה... וְנְשִׂים חַיִּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ."

והשיג עליו הראב"ד שהרי אין הנשים חייבות בקרבן שמחה אלא "בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה". ומקורו במסכת קידושין "אמר אביי, אשה בעלה משמחה".

והכס"מ הביא דעת רש"י ש"אין חובת השמחה תלויה בה אלא על בעלה שישמחנה במאכל ומשתה וכלי פשתן", ודעת התוס' "אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו", ומסיים "ואין תפיסה על הרמב"ם למה לא האריך לבאר זה".

ותירוצו צריך עיון, שהרי הקושיא על הרמב"ם היא לא על שלא האריך לבאר ענין זה, אלא שפסק היפך דברי הגמרא ש"אשה בעלה משמחה" ופסק ש"נשים חייבות במצוה זו".

(על פי יין מלכות ספר קרבנות, סימן ג', מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאביי שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה עליה אלא על בעלה (לחם-משנה פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ד. וראה ברבב"ד וכסף-משנה כאן).

ב. הַרְאִיָּה²¹ וְהַחֲגִיגָה²² אֵין לְהֵן שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: אִישׁ כְּמִתְּנַת דְּרִי²³ וְגוֹמֵר. אֲבָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁴, שְׁלֹא יְהִי קֶרְבֵן עוֹלֵת רְאִיָּה פְּחוֹת מְשֹׁה מְעָה כֶּסֶף²⁵, וְלֹא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה פְּחוֹת מְשֹׁה שְׁתֵּי כֶּסֶף²⁶. וּמִצְוָה לְהִבְיֵא כְּפִי עֲשָׂרוֹ²⁷, שְׁנֵאֲמַר: כְּמִתְּנַת דְּרִי²⁸.

(21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". (22) בחגיגה ז, א – על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הראי' מעה כסף והחגיגה שתי כסף", הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. (23) "מפשטות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראייה וקרבן חגיגה" ('קריית ספר'). (24) דברי רבי יוחנן (חגיגה שם, הובא למעלה). (25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירושו המשניות, בתחילת מס' חגיגה. (26) שתי מעות כסף, שלושים ושתיים שעורות (פירושו המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב). ולא כבית שמאי הסוברים ההיפך מזה: שהחגיגה היא מעה כסף והראייה שתי כסף. (27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת – מצוה עליו להביא כפי השגתו. (28) משנה, חגיגה ח, ב.

ג. שְׁלָמֵי שְׁמִחָה לֹא נִתְּנוּ בְּהֵן חֲכָמִים שְׁעוֹר²⁹. בְּעַת שְׁנֵיעֵלָה אָדָם לִירוּשָׁלַיִם לְחַג, אִם הָיָה בְּיָדוֹ קֶרְבָּנוֹת הַרְאִיָּה - יְבִיאֵם, או יַעֲלֶה עִמּוֹ כֶּסֶף³⁰ לְקָנוֹת בּוֹ הַקֶּרְבָּן. וְאִם אֵין בְּיָדוֹ כֶּסֶף - לֹא יְבִיא שְׁוֹה כֶּסֶף³¹. אֲפִלוּ הָיָה בְּיָדוֹ שְׁוֹה כְּמָה זְהוּבִים - אֲסוּרוֹ³² לֹא לַעֲלוֹת רִיקָם בְּלֹא כֶּסֶף וְלֹא קֶרְבָּן. וְלָמָּה אֲסוּרוֹ שְׁנֵיעֵלָה בְּיָדוֹ שְׁוֹה כֶּסֶף? גְּזֵרָה שְׁמָא לֹא יִמְצָא לְמַפְרָ, או שְׁמָא יִמְצָאוּ הַמְּעוֹת סִיגִים³³.

(29) שהרי במשנה (חגיגה ב.) לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראייה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך ודאי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם-משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשורו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). (30) מטבע של כסף. (31) בכורות מט, ב – במשנה: "וכולן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא.): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראייה)". (32) מדרבנן. (33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה", ומפרשה רבינו כפירושו ה'תוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמא ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מעות. ומה שכתב רבינו "שמא לא ימצא למכור" לא

נצטוו ישראל בעלותם לרגל". (3) פסח, שבועות וסוכות. (4) שם נאמר: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני הארון ה'". (5) ב'ספר המצוות' (מצות-עשה נב) כתב: "והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי בשנה". (6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוךך", וב'ספרי' (שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל שנוהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". (7) אבל שאר הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד). (8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת הראייה ביום הראשון של החג) – אינו חייב להביא קרבן עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז). (9) בברייתא שם ז, א: "ולא יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראייה האמורה לגבוה – זבחים (ולא עופות ומנחות)". הרי מפורש שעולת ראייה אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ' משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר: "או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף-משנה כאן בשם מהר"י קורקוס). (10) צריך לומר "ולא". (11) וכל זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קריית ספר'). (12) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". (14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה – לתשלומין". (15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראייה וחגיגה ושמחה". (16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות הי"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". (17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתיקה, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתיקה". שהן מצוות-עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א – אמרו "זכור, להוציא את הנשים". (18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. (19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזבחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"י זבחת שלמים, שכן למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן – שלמים, אף שמחה האמורה כאן – שלמים". (20) של שמחה (חגיגה ו:): "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתיקה (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:): שהחוב עליו. ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעוט" צריך לומר, שכונתו לשווה המעות).

ד. מי שלא הקריב ביום טוב הראשון³⁴ עולת ראיתו ושלמי חגיגתו³⁵ - הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל; שנאמר: שבעת ימים תחג לה' אלהיך - מלמד שכלן ראויין לחגיגה³⁶. וכלן תשלומי ראשון הם³⁷.

של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. (35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין (תוספות יום טוב) חגיגה פ"א מ"ו). (וזהו כונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 23) "שמחה נוהגת וכו' כל שבעה, מה שאין כן בשתייהם". ועי' תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה).

מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחוג לה' אלוקיך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר וחתום אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה - למדו ראה מחגיגה לענין זה (תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קריית ספר' כאן. עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה), ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

ה. ומצוה להקדים ולהקריב בראשון³⁸. לא הקריב בראשון, בין שוגג בין מזיד³⁹ - יקריב בשני⁴⁰. וכל המאחר - הרי זה מגנה⁴¹, ועליו נאמר: נוגי ממועד אספתיו⁴².

אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. (39) (במשנה (חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשוגג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהברייתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא). (40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'.

ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות יד איתן' על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ת.). (42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר איחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאיחרו ולא הקריבו בזמן, ביום

שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. (52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבים אותם. (53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבעה, "וכיון דאית להו תשלומין כל שבעה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:); והוא הדין לעולת ראיה, שאף היא יש לה תשלומין (כסף-משנה). (54) למעלה ה"ד וה"ז. (55) כדעת בית הלל (חגיגה יז). ואף כי אין קבוע להם זמן

מתוך מהדורת חזק

לְעִלְתִּיכֶם - כְּמוֹ עוֹלַת מִצְרַע וְעוֹלַת יוֹלֶדֶת.⁶⁶
 וּלְמִנְחֹתֵיכֶם - לְהִבְיֵא מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת.⁶⁷
 וּלְשִׁלְמֵיכֶם - לְרִבּוֹת שְׁלָמֵי נְזִיר.⁶⁸ הַכֹּל קָרְבִּין
 בַּמוֹעֵד,⁶⁹ וְאִין קָרְבִּין בְּיוֹם טוֹב.

62) בכורות נא, ב. וראה גם ב'ירושלמי' חגיגה פ"א ה"א.
 63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. 64) וגו'
 לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסיכם ולשלמיכם. 65) תמורה,
 שם. 66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן
 עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו לענין יולדות, ושם יד, כ
 לענין מצורע). 67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה
 שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא),
 ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשיקין את הסוטה מביא
 בעלה מנחה (במדבר ה, טו). 68) תמורה, שם. שביום
 מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד).
 69) כלומר, בחולו של מועד.

יא. וְמִי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹכְלִים מְרִבִּים⁷⁰ וְנִכְסִים מוֹעֲטִין
 - מְבִיא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה מְרִבִּין וְעוֹלוֹת רְאִיָּה מוֹעֲטִין.⁷¹
 הֵיוּ לוֹ אוֹכְלִין מוֹעֲטִין⁷² וְנִכְסִים מְרִבִּין - מְבִיא
 עוֹלוֹת רְאִיָּה מְרִבּוֹת וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה מוֹעֲטוֹת.⁷³ הֵיוּ
 זֶה וְזֶה מוֹעֵט - עַל זֶה אֲמָרוּ:⁷⁴ לֹא יִפְחַת מִמְעָה
 לְעוֹלָה וּשְׁתֵּי כֶּסֶף לְשִׁלְמִים. זֶה וְזֶה מְרִבָּה - עַל זֶה
 נֶאֱמַר: כְּבָרְכַת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ.

70) כלומר, בני ביתו מרובים. 71) משנה, חגיגה ח, ב.
 72) שם במשנה. 73) הואיל והאוכלים מועטין, שמה
 ישארו ויבוא לבית הפסול ('מאירי'). 74) ראה למעלה
 ה"ב.

ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל – יש לחוש שמה יפשו
 או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם).
 56) מחלוקת (שם יט: כ:): ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע
 להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

ט. כְּשִׁמְקָרִיב הַמְקָרִיב עוֹלַת רְאִיָּתוֹ וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ
 וְשִׁמְחָתוֹ בְּיוֹם טוֹב - סוּמְךָ עֲלֶיךָ⁵⁷ בְּכָל כַּחֲרִי,⁵⁸
 כְּדָרְךָ שְׁעוֹשֶׂה בְּשִׂאָר הַיָּמִים. אִף עַל פִּי שְׁסָמִיכָה
 אֵינָה מְעַכְבֶּת,⁵⁹ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ כְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת,⁶⁰
 לֹא גָזְרוּ עָלֶיהָ מְשׁוּם שְׁבוּת.⁶¹

57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו",
 ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה
 במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ.) "כמשפט עולת נדבה,
 למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי נדבה
 כתוב (שם ג, א"ב) "ואם זבח שלמים קרבנו – וסמך ידו",
 ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, –
 ששלמי חובה אף הם טעונין סמיכה. 58) חגיגה טז, ב.
 59) שאם לא סמך, גם-כן נתכפר (מנחות צג. במשנה
 ובברייתא שם צג:). 60) פ"ג ה"ב. 61) שגזרו חכמים,
 שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וביום
 טוב (ביצה לו:), וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש
 בבעלי חיים, ואף-על-פי-כן לא גזרו בה משום שבות, וראה
 בחגיגה טז, ב.

י. הַמְפָּרִישׁ עוֹלַת רְאִיָּתוֹ וְמַת - הַיּוֹרְשִׁין חִיבִין
 לְהִבְיֵאָה.⁶² מִתָּר לְהִקְרִיב בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד נְדָרִים
 וְנִדְבוֹת;⁶³ שֶׁנֶּאֱמַר: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בַּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד
 מִנְדָּרֵיכֶם וּנְדֻבְתֵיכֶם,⁶⁴ מִכָּל שֶׁקָּרְבִּין בְּרִגְלָה.⁶⁵

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"א תשרי ~

מצות עשה קז.

הַמְצָוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הַמַּת
 מִטְּמֵא, וּמְצָוָה זֹאת כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאת מַת.

~ יום שלישי י"ג תשרי ~

מצות עשה קיג.

הַמְצָוָה הַקִּי"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה
 אֲדָמָה, כְּדִי שֶׁתֵּהָא מוֹכֵנֶת לְמַה שֶׁצָּרִיךְ בְּטַהֲרָה מִטְּמֵאת
 מַת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר יְתַעֲלֶה: "וְהִיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זֹאת
 בַּמִּסְכָּת הַמִּיְחַדֶּת לָהּ, וְהִיא מִסְכַּת פְּרָה.

~ יום שני י"ב תשרי ~

מצות עשה קז. קיג.

הַמְצָוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הַמַּת
 מִטְּמֵא, וּמְצָוָה זֹאת כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאת מַת.

הַמְצָוָה הַקִּי"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה

~ יום רביעי י"ד תשרי ~

מצות עשה קיג.

המצוה הקי"ג — הצווי שצטוינו לעשות פרה אדמה, כדי שתהא מוכנת למה שצריך בטְהרה מטמאת מת, כמו שאמר יתעלה: "והיתה לעדת בני-ישׂראל למשמרת" (במדבר יט, ט). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת פרה.

~ יום חמישי ט"ו תשרי ~

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלישה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — פלא אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפרשת "ויהי ביום השמיני" ובפרשת "אשה כי תזריע" ובפרשת "זאת תהיה" ובפרשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנותיחדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אך אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות טמאת נדה וזבה וטמאת יולדת, ובמסכת כרתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפוזרים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עדיות. וכבר פרשנו אנו סדר זה פלו, פלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניגי הטמאה והטהרה.

~ יום שישי ט"ז תשרי ~

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלישה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — פלא אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפרשת "ויהי ביום השמיני" ובפרשת "אשה כי תזריע" ובפרשת "זאת תהיה" ובפרשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנותיחדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אך אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות טמאת נדה וזבה וטמאת יולדת, ובמסכת כרתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפוזרים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עדיות. וכבר פרשנו אנו סדר זה פלו, פלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניגי הטמאה והטהרה.

~ שבת קודש י"ז תשרי ~

מצות עשה קח. קא.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלישה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים

מתוך מהדורת חזק

כַּל־דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וְכֵית; וּמִסְכַּת זָבִים כּוֹלֶלֶת כַּל־דִּינֵי זָב וְזָבָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמִסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלֶלֶת כַּל־דִּינֵי טָמְאָת מֵת; וּמִסְכַּת פְּרָה כּוֹלֶלֶת דִּינֵי מִי נִדְּהָ לְטָמֵא וּלְטָהֵר. אַבְל טָמְאָת נִבְלָה וְטָמְאָת שְׂרָץ לֹא יִחַדּוּ לָהֶן מִסְכַּתוֹת, אֲלֵא דִינֵיהֶן מְפָזְרִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסֵדֶר זֶה, רַבָּם בְּמִסְכַּת פְּלִים וּטְהָרוֹת. וְכֵן דְּבָרוּ עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת. וּבְכָר פִּרְשָׁנוּ אָנוּ סֵדֶר זֶה כְּלוּ, כְּלוֹמֵר: סֵדֶר טְהָרוֹת, פְּרוּשׁ שְׂאִין צְרִיף לְעֵין בְּסִפְרֵי אַחֵר עֲמוּ בְּשׁוּם דְּבָר מְעַנְגֵי הַטָּמְאָה וְהַטְּהָרָה.

הַמְצָנָה הַק"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִהְיוֹת אָדָם מְצַרֵּעַ (שֶׁנִּרְאֵתָה לִבְנוּנִית בַּעֲרוּר) טָמֵא [מְטָמֵא]. וּמְצָנָה זֹאת כּוֹלֶלֶת כַּל־דִּינֵי צְרַעַת אָדָם: מֵה מְמַנְה טָמֵא וּמֵה מְמַנְה טְהוֹר, מֵה מְמַנְה צְרִיף הַסֶּגֶר (שִׁבְעַת יָמִים), וּמֵה שְׂאִינוֹ צְרִיף, וּמֵה שְׂצָרִיף עִם הַהֶסְגֵּר — גְּלוּחַ, כְּלוֹמֵר: תְּגַלְחֶת (מִסְבִּיב) הַנֶּתֶק (שֶׁמּוּ שֶׁל נֹגַע כִּשְׁהוּא בַּמְקוֹם שֶׁעַר) — וְזוֹלַת זֶה מְפָרְטֵי דִינֵיהָ וְאֵיכוֹת טָמְאָתָה.

וְטָמְאָת נִדְּהָ וְטָמְאָת יוֹלְדָת וְטָמְאָת צְרַעַת אָדָם וְטָמְאָת צְרַעַת הַבְּגָד וְטָמְאָת צְרַעַת הַבֵּית וְטָמְאָת הַזָּב וְטָמְאָת הַזָּבָה וְטָמְאָת שִׁכְבַת זָרַע וְטָמְאָת מֵת וְטָמְאָת מִי נִדְּהָ וּטְהָרוֹתָם — כַּל־אֶחָד מֵהֶם מְפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְכָל־מְצָנָה מְאֵלָה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְתַנְאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּרָשָׁת "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבַפְּרָשָׁת "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" וּבַפְּרָשָׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבַפְּרָשָׁת "וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ פְּרָה אֲדָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ כּוֹלֵלוֹת כַּל־הַמְקָרָאוֹת שֶׁבָּאוּ בְּטָמְאוֹת אֵלוֹ. אַבְל דִּינֵי כַל־הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהַלְכוֹת כַּל־מִין מֵהֶם — הָרִי סֵדֶר טְהָרוֹת כּוֹלֵל כַּל־זֶה. מֵהֶם מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מִסְכַּתוֹת — מֵהֶן מִסְכַּת טְהָרוֹת וּמִסְכַּת מְכַשִּׁירִין וּמִסְכַּת עֲקָצִים, שֶׁשָּׁלַשׁ מִסְכַּתוֹת אֵלוֹ כּוֹלֵלוֹת טָמְאָת אֲכָלִין בְּלִבְדוֹ, וּבִשְׁבִילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אִף אִם נִזְדַּמְּן בָּהֶם דִּין מְדִינֵי שְׂאֵר הַטָּמְאוֹת, הָרִי לֹא בָּאוּ שָׁם אֲלֵא בְּמִקְרָהּ. בְּדוּמָה לְכָךְ כּוֹלֶלֶת מִסְכַּת נִדְּהָ כַּל־דִּינֵי מְצוֹת טָמְאָת נִדְּהָ וְזָבָה וְטָמְאָת יוֹלְדָת, וּבְמִסְכַּת כְּרֹתוֹת יֵשׁ גַּם־כֵּן חֵלֶק מְדִינֵי טָמְאָת יוֹלְדָת. מִסְכַּת נִגְעִים כּוֹלֶלֶת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת אגודת גמילות חסדים
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה רבה!

בנועם הגיעני הדו"ח מפעולת אגודתם בשנה העברה, אף שמוכן אשר המחזור צריך הי להיות גדול יותר ובהרבה, שהרי בעוה"ר עדיין לא נתיימה התפלה שלא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה, אבל תקותי חזקה שכל אחד מהם יעשה התלוי בו וכן ישפיע על ידידיו ומכיריו לעשות ככל התלוי בהם להגדלת האפשרויות של קופת הגמ"ח ככל האפשרי ובהקדם האפשרי.

ובפרט ע"פ מאמר רז"ל אשר צדקה שקולה כנגד כל המצות (ומבואר הענין בכ"מ ובתניא פרק ל' ולז') ובמעלת הצדקה עצמה הרי גמ"ח היא הנעלית בזה וכפסק דין השו"ע, ויעויין ג"כ בד"ה כל המרחם על הבריות, נדפס בקונטרס ס"א.

וע"פ מ"ש חבר אני לכל אשר יראוך ולשמרי פקודיך מוסיג"פ המחאה שלי השתתפותי באופן סמלי בקרן הגמ"ח שלהם.

המחכה לבשו"ט ומברך את כאו"א מהמשתדלים ומהמתעסקים הם וב"ב שיחיו בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

נביאים

הושע פרקו ג

ג וַנִּדְעָה נִרְדְּפָה לְדַעַת אֶת־יְהוָה פֶּשַׁח נָכוֹן מוֹצֵאוֹ וַיִּבֹא כַגֶּשֶׁם לָנוּ כַמִּלְקוֹשׁ יוֹרֵה אֶרֶץ: ד מָה אֲעִשֶׂה־לְךָ אֶפְרַיִם מָה אֲעִשֶׂה־לְךָ יְהוּדָה וְחִסְדְּכֶם כַּעֲנוּ־בְקָר וְכַמֶּל מִשְׁפִּים הִלְךְ: ה עַל־פֶּן חֲצַבְתִּי בְּנִבְיָאִים חֲרָגְתִּים בְּאִמְרֵי־פִי וּמִשְׁפָּטֶיךָ אֹר יֵצֵא: ו כִּי חִסַּד חֲפַצְתִּי וְלֹא־זִבַּח וַדַּעַת אֱלֹהִים מַעֲלוֹת: ז וְהִמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית שֵׁם בְּגָדוֹ בִּי: ח גִּלְעָד קָרִית פְּעֵלִי אֹן עֲקֹבָה מַדָּם: ט וּכְחַפִּי אִישׁ גְּדוּדִים חֶבֶר כְּהָנִים דָּרָךְ יִרְצֻחוּ־שִׁכְמָה כִּי זְמָה עָשׂוּ:

רש"י

בה שם בגדו בי כאדם שהכנסתיו לגן־עדן ועבר על מצותי: (ח) עקובה מדם. מליאה אורבי רציחה כמו ואת עקבו (יהושע ח). ויעקבני (ברא' כז): (ט) וכחכי איש גדודים. וכאסיפת איש ציד דגים האוספם בחכה יחד כן חכי גדודיהם חבורות כהניהם המתחברי ללכת בדרך ירצחו שם כולם שכם אחד: כי זמה עשו. כי עצה היא אשר נתיעצו לפני אסיפת' לאיז' מקום ילכו לרצח ולשלול שלל, וכחכי אימדור"ש בלעז ואף בל' משנה חכי ל' חיבור הוא (ב"ק קי"ט, יע"ש) ולא יטיל בו יותר משלשה חכין הם תפירות שהסורק מחבר בהן שני ראשין מן הבגד יחד כשחובטו במקלות ולשון זה משלי והגון בעיני וכן פירושו וכשיש בהם חבור אדם הנאספים יחד חבר כהנים הוא לרצח והראשון מדברי ר"מ שליח צבור זצ"ל: שכמה. לשון כת אחת:

מצודת ציון

ג) נרדפה. אמר בלשון שאלה על מרבית ההשתדלות: כשחר. היא אור הבוקר: נכון. ברור ומובטח: מוצאו. מל' יציאה: כמלקוש. הוא המטר המאוחר היורד על הקשין ועל המלילות כמו כעב מלקוש (משלי טז): יורה. ענין שביעה כת"י והוא הפוך כמו יורה שהוא ענין שביעה כמו כגן רוח (ישעיה נח): (ה) חצבתי. ענין כריתת אבנים כמו חוצב בהר (מ"א ו) ואמר בל' שאלה על גזרת הדברים ותתוך האמרים: אור. דרך המקרא לכנות הטובה בשם אור וכמו שמכנה הרעה בשם חושך: (ח) עקובה. ענין מארב ואורב כמו ואת עקבו מים (יהושע ח): (ט) וכחכי. ענין תקוה כמו וחכיתי לה' (ישעיה ח): גדודים. מרבית אנשים יחד קרוי גדוד: חבר. מל' חבורה וסיעה: שכמה. ר"ל צד אחד ודעה אחת כמו לעברו שכם אחד (צפניה ג): זמה. מעשה תעוב ומגונה:

מצודת דוד

ג) ונדעה. אז נדעו איך נרדפה לדעת את ה': כשחר נכון מוצאו. ר"ל כמו הבוקר כשוראה האדם תחלת אורו הוא בטוח שיצא השמש על הארץ ויראוהו כן יהיה הרודף לדעת את ה' נכון ובטוח שימצאו: ויבוא. רב טוב יבוא לנו כמרבית מי הגשם וכמלקוש המרוה את הארץ ומשביעה: (ד) מה אעשה לך. ר"ל אבל אתה הואיל ואינך שב אלי מהו הטובה והתרופה שאעשה לך הלא אין לך זכות כי חסדכם היא כעגן בוקר שאין מביא הגשם כי כן אתם מראים חסד ואין כל מאומה: וכטל. כמו הטל היורד בהשכמה שבחום השמש יפסק וא"כ משכים בבוקר והולך מיד כן אתם אף אם תעשו מה מן הישר לא תאחזו בה זמן מרובה: (ה) על כן. הואיל וכן דרככם לכן חצבתי לכם דברי ע"י הנביאים להישייר אתכם לדרך הנכוחה אבל לא הועלתי כי הרגתי את הנביאים ע"י אמרי פי ר"ל הנבואה היתה סיבה להיות נהרגים על ידכם כי כן הרגו את זכריה ואת אוריה על שנבאו בדבר ה': ומשפטיך. ואיך א"כ יצא משפטיך לאור להצטרך בדין: (ו) ולא זבת. ולא תצדקו א"כ בעבור הבאת הזבחים: מעולות. ר"ל חפצתי יותר מעולות: (ז) כאדם. כמו אדם הראשון שהמקום הכניסו לג"ע ועבר על מצות ה' ואכל מעץ הדעת כן המה עברו בריתי ובגדו בי ובהארץ אשר נתתי להם וכאומר לכן כמו שגרשתי את אדם מג"ע כן אגרשם מארצם: (ח) קרית. עיר מלאה אנשים פועלי און: עקובה מדם. מלאה אורבים לשפוך דם נקי: (ט) וכחכי וגו'. כמו שגדודי הלסטים מחכים איש עובר דרך לשלול אותו, כן הוא חבורה של כהנים ירצחו בדרך כולם שכם א' ובדעה אחת: כי זמה עשו. כאומר לא רציחה ממש בידיים כי הם ירצחו במעשיהם התעובים והמגונים ובהם מסבכים אבדן נפשות:

כתובים

דברי הימים ב פרק כד יג-

יב ויתגהו המלך ויהודע אל-עושה מלאכת עבודת בית-יהוה ויהיו שכרים הצבים וחרשים לחדש בית יהוה וגם לחרשי ברזל ונחשת לחזק את-בית יהוה: יג ויעשו עשי המלאכה ותעל ארוכה למלאכה בידם ויעמידו את-בית האלהים על-מתכנתו ויאמצהו: יד וככלותם הביאו לפני המלך ויהודע את-שאר הכסף ויעשהו כלים לבית-יהוה פלי שרת והעלות וכלי זהב וכסף ויהיו מעלים עלות בבית-יהוה תמיד כל ימי יהודע: (פ) טו ויזקן יהודע וישבע ימים וימת בן-מאה ושלשים שנה במותו: טז ויקברהו בעיר-דוד עם-המלכים כיעשה טובה בישראל ועם האלהים וביתו: (פ) זי ואחרי מות יהודע באו שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע המלך אליהם: יח ויעזבו את-בית יהוה אלהי אבותיהם ויעבדו את-האשרים ואת-העצבים ויהי-קצף עליהודה וירושלם באשמתם זאת: יט וישלח בהם נבאים להשיבם אליהוה ויעידו בהם ולא האזינו: (ס) כ ורוח אלהים לבשה את-זכריה בן-יהודע הכהן ויעמד מעל לעם ויאמר להם פה | אמר האלהים למה אתם עברים את-מצות יהוה ולא תצליחו כיעזבתם את-יהוה ויעזבו אתכם:

רש"י

קמא, בעא מיניה רב הונא מרב, כלי שרת מהו שיעשו מקדשי בדק הבית וכו': (כ) מעל לעם. גבוה מכל העם כדי להשמיע קולו, ובאיכה רבתי דורש סמך על עצמו שהיה שר גבוה מכל העם נביא וכהן וכיום הכפורים וחתן המלך ולא נתיירא מלומר נבואה, ועל זה נאמר (איכה ב') אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ובמותו אמר ירא ה' וידרוש כי לא הרגוני אלא שאמרתי שליחותו של מקום ומאחר שנהרגתי עליו מן הדין והגון וכדי הוא שידרוש דמי וכן היה כי מיד נדרש דמו כי לתקופת השנה וגו':

מצודת ציון

(יג) ארוכה. הוא ענין רפואה ובא בדרך השאלה על חיזוק הבנין וכן כי עלתה ארוכה לחומת ירושלים (נחמיה ד): ויאמצהו. מל' אימוץ וחוזק: (יד) וככלותם. כהשלימם: והעלות. היא יד המכתשת וקרויה כן ע"ש שמעלין ומורידין אותה בעת הכתישה וכן בתוך הריפות בעלי (משלי כז):

התקון: על מתכנתו. על כנו ובסיסו ור"ל שתקנו את כל הצריך לתקן: (יד) וככלותם. לחזק את כל בית ה': וכלי זהב. ושאר כלי זהב וכסף: תמיד. הם התמידין שבכל יום כבוקר ובערב: (טז) בישראל. במה שהעמיד להם מלך מזרע דוד: ועם האלהים. במה שקרב את ישראל לעבודת המקום: וביתו. במה שהעמיד בה הממונים: (יז) וישתחוו למלך. ארז"ל שעשאוהו אלוה באמרם אליו הנה נאמר והזר הקרב יומת (במדבר י"ח) ואתה היית בבית המקדש ששה שנים ועודך חי ומהראוי לעבוד אותך עבודת אלהות: אז שמע המלך. קבל דבריהם: (יח) ויעזבו וכו'. ונמשך מזה שעזבו את בית ה' ועבדו האשרים: באשמתם זאת. בעבור אשמתם זאת: (יט) ויעידו בהם. התרו בהם ע"ש שדרך המתרה להתרות בעדים למען לא יכחש בדבר: ולא האזינו. לא הטו אוזן לשמוע: (כ) מעל לעם. במקום גבוה מכל העם למען ישמעו כולם:

מצודת דוד

(יב) אל עושה מלאכת וכו'. הם האומנים הגדולים הממונים בבית ה' ומתחת ידם בונים האומנים הפועלים כפי אשר יורו אותם וברז"ל נקראים אדרכלין: ויהי שוכרים. והם יהיו שוכרים חוצבי אבן וחרשי עץ: לחרשי ברזל. גם יהיו שוכרים את חרשי הברזל ונחשת: (יג) ויעשו וכו'. עשו מה שעליהם לעשות: ותעל וכו'. בידם. על ידם עלתה חזוק למלאכת

משניות מסכת בבא מציעא

יא ואלו עוברין בלא תעשה: המלוה, והלוה, והערב, והעדים. והכמים אומרים: אף הסופר. עוברים משום "לא תתן" (ויקרא כה, לו), ומשום "בל תתקח מאתו" (ויקרא כה, לו), ומשום "לא תהיה לו פגשה" (שמות כב, כד), ומשום "לא תשימון עליו נשך" (שם), ומשום "ולפני עור לא תתן מכשול, ויראת מאלהיך אני ה'" (ויקרא יב, ד).

פ ר ק ש ש י

א השוכר את האמנין, והטעו זה את זה – אין להם זה על זה אלא תרעמת. שוכר את החמור ואת הקדר, להביא פריפין וחלילים לפלה או למת, ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה, וכל דבר שאבד, וחזרו בהן; מקום שאין שם אדם – שוכר עליהן או מטען.

פירוש ברטנורא

לא עוברים משום לא תתן וכו'. מלוה עובר בכלן. לוח עובר משום כל תשך, שהוא לשון מפעיל לאחרים, לא תגרום שאחך ישר, ועובר על ולאחך לא תשך, ולפני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים עוברים על לא תשימון עליו נשך בלבד: **ו א השוכר.** והטעו זה את זה. אחד מן האמנין ששלחו בעה"ב לשכור את חבירו והטעה אותם, כגון שאמר לו בעל הבית לשכור כל א' בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם בשלשה, אין להם עליו אלא תרעומת, דהא סבור וקביל בשלשה, אלא שיכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו. פירוש אחר, הטעו זה את זה, שחזרו בהם ולא רצו ללכת לעשות מלאכתו של בעה"ב כמו ששכרו עמו, או בעה"ב חזר בו כגון שאמר להם אי אפשי בכם בבוקר קודם שילכו אצל המלאכה: ואת הקדר. ברי"ש גרסינן, כלומר בעל הקרון: פריפין. עצים משופין לעשות אפריון: חלילים. למת או לחתן: המשרה. מים ששורין בהן פשתן: מקום שאין שם אדם. שהוא אינו מוצא פועלים לשכור והפשתן אבד: שוכר עליהם. בני אדם כשעור שכון. אבל לא ביותר משעור שכון: או מטען. אומר שיתן להם זוז יתר, ואינו נותן אלא מה שהתנה מתחלה:

משניות מבוארות – קהת

בשלושה דינרים ליום, אין להם זה על זה אלא תרעמת – הואיל והסכימו לקבל את המלאכה בשלושה דינרים ליום, אין בעל הבית חייב ליתן להם אלא שלושה דינרים, ואין להם על חכרם שהטעה אותם אלא תרעומת בלבד על שמנע מהם רווח של דינר נוסף ליום. ויש פירוש אחר בגמרא: והטעו זה את זה – כלומר שחזרו בהם האמנים קודם שהתחילו במלאכה, ולא רצו לעשותה, או שחזר בו בעל הבית, וכגון ששלח להודיעם על כך קודם שהלכו למקום העבודה (גמרא). אין להם זה על זה אלא תרעומת. **שוכר את החמור** – המוליך משא על חמורו, ואת הקדר – רוב המפרשים גורסים: ואת הקדר. היינו בעל קרון, להביא פריפין – עצים משופים ונאים לעשות אפריון (רש"י). וחלילים לפלה – לשמח חתן וכלה, או למת – להספיד ולקונן עליו בחלילים (עיני משנה כתובות ד, ד), ופועלין – או ששכר פועלים, להעלות פשתנו מן המשרה – מן המים ששורים בהם את הפשתן עד שנעשה רך, ואם לא יוציאוהו בזמנו יירקב, וכל דבר שאבד – או לעשות כל דבר שיהא אבד אם לא יעשוהו בזמנו, וחזרו בהן – ואינם רוצים לעשות את המלאכה, מקום שאין שם אדם – שאינו מוצא לשכור פועלים אחרים בשכר שפסק עם אלה, שוכר עליהן – על חשבונם, פועלים אחרים, היינו ששוכר אותם ביקר, ואפילו כדי כפליים משכרם של הראשונים, ועליהם לשלם את תוספת השכר, או מטען – מבטיח להם שיתן להם תוספת שכר, ואינו נותן להם אלא מה שפסק עמם בתחילה.

~ יום שני ~

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת באומנים ששכרם בעל הבית, וקודם שהתחילו במלאכה חזרו בהם או שחזר בו בעל הבית, באה משנתנו ללמד באומנים שהתחילו במלאכה, ולאחר שעשו מקצתה חזרו בהם או שחזר בו בעל הבית. ואמנם הדין הוא ששכיר יום אם אינו עובד ברבך האבד, וראוי לחזור בו אפילו בחצי היום, שדי פועל על העליונה. אבל משנתנו עוסקת בקבלנים שקיבלו עליהם לעשות את המלאכה בכך וכך כסף, ואילו אינם רשאים לחזור בהם.

~ יום ראשון ~

באור משנה יא

משנתנו באה ללמד שכל אלו שיש להם שייכות להלוואה בריבית עוברים על מצוות "לא תעשה".

ואלו עוברין – בהלוואה בריבית, בלא תעשה – כמפורש להלן: המלוה, והלוה, והערב, והעדים – המעידים על ההלוואה. והכמים אומרים: אף הסופר – הכותב את שטר ההלוואה. עוברים משום "לא תתן" – את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך; וכותב הרמב"ם ששני לאוין הם (הל' מלוה וזוה ד, ב); ומשום "בל תתקח מאתו" – "אל תקח מאתו נשך ותרבית"; ומשום "לא תהיה לו פגשה" – שהמלוה בריבית דוחק את הלווה לפרעו כשמיגיע זמן הפירעון, ואף הלווה דוחק את עצמו לפרוע מהר כדי שלא יוסיף לשלם ריבית ("תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"); ומשום "לא תשימון עליו נשך", ומשום "ולפני עור לא תתן מכשול, ויראת מאלהיך אני ה'" בגמרא מבואר: המלוה עובר בכלן, היינו בכל הלאוין שנימנו במשנה; הלווה עובר משום "לא תשיך לאחך" (דברים כג, כ), שפירושהו: לא תגרום שאחך ישוך אותך, וכן הוא עובר משום "ולאחך לא תשך" (שם שם, כא), ומשום "ולפני עור לא תתן מכשול", שגורם למלוה שיקח ממנו ריבית; הערב והעדים אינם עוברים אלא משום "לא תשימון עליו נשך"; ולדעת חכמים אף הסופר עובר משום "לא תשימון עליו נשך"; יש מוצאים רמז לכך שכולם עוברים בלאו זה, מאחר ששינה הכתוב כאן לכתוב לשון רבים ("יתרה תמימה").

באור משנה א

השוכר את האמנין – בעלי מלאכה, והטעו זה את זה – בגמרא מבואר, שהטעו הפועלים זה את זה, כגון שאמר בעל הבית לאחד מהם, שישכור פועלים בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם

ב השוכר את האמנין וחזרו בהן – ידן על התחתונה, אם בעל הבית חוזר בו – ידו על התחתונה; כל המשנה – ידו על התחתונה, וכל החזר בו – ידו על התחתונה.

ג השוכר את החמור להוליכה ברה, והוליכה בבקעה; בבקעה, והוליכה ברה; אפלו זו עשרת מילין וזו עשרת מילין; ומתה – חיב. השוכר את החמור והבריקה, או שנעשית אנגריא – אומר לו: הרי שלך לפניך! מתה או נשברה – חיב להעמיד לו חמור. השוכר את החמור להוליכה ברה והוליכה בבקעה, אם החליקה – פטור; נשברה – חיב להעמיד לו חמור.

פירוש ברטנורא

ב השוכר את האמנין. בקבלנות, כך מלאכה בכך וכך מעות; וחזרו בהם. לאחר שעשו מקצתה: ידם על התחתונה. אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות, מעכב משכרם ממה שעשו, כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם הולו פועלים וימצא מי שיגמרנה בפתוח, ישומו להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק, עשו חציה יתן להם חצי שכר, ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתנו לנמור מלאכתך ותן לנו כל שכרנו חוץ ממה ששילו אלו: **ואם בעדיב חוזר בו ידו על התחתונה.** יתן להם לפי מה שעשו, ואם הוזלה מלאכת הפועלים על כרחו יתן להם כמו שפסק, חוץ ממה שצריך להוציא בהשלמתה: **כל המשנה ידו על התחתונה.** כגון נתן צמר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור, אם השבח יותר על היציאה אין נתן לו שכרו שלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים, ואם היציאה יתירה על השבח נתן לו את השבח: **וכל החזר בו ידו על התחתונה.** לאתויי המוכר שדה לחברו באלף וזו נתן לו מהם מאתים וזו חזר בו המוכר, יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, רצה אומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי. ואם לוקח חזר בו, יד מוכר על העליונה, רצה אומר לו הילך מעותיך, רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך:

ג ברה והוליכה בבקעה בבקעה והוליכה ברה. בראש הרה. ואף על פי שהדרך חלק וישר, חייב כשמתה מחמת אוריא שלא הוחלקה ולא הוחמה, דהואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת שלא היתה למודה באויר הר וקשה לה, או לא היתה למודה באויר בקעה וקשה לה. ומשום הכי לא מפליג הכא בין הוחלקה להוחמה כמו דמפליג בסיפא: **אם החליקה פטור.** שבהר היא ראויה להחליק יותר, שראש הרה חד ומשופע לצדדין: **ואם הוחמה**

משניות מבוארות – קהתי

השוכר לשלם בעד החמור, שהואיל ושינה בה יכול בעל החמור לומר לו, שלא מתה בהמה אלא מחמת שינוי האויר, לפי שלא היתה רגילה לאויר בקעה או לאויר הרה. ויש מפרשים (בגמרא). שדין זה נישנה לדעת רבי מאיר, הסובר, שכל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גולן, וקנה אותה להתחייב בכל האונסים. **השוכר את החמור והבריקה – ונתעורה** (ונקטה המשנה "והבריקה". לשון בריק המאיר, בלשון סגי נהור); ויש גורסים "והבריקה", היינו שנסתמאה בדוק שבעין. פירוש אחר: התליוע רגליה (גמרא). **או שנעשית אנגריא** – שנלקחה לעבודת המלך, ובה השוכר בתביעה לבעל החמור, שיעמיד לו חמור אחר, **אומר לו – בעל החמור לשוכר: הרי שלך לפניך!** – כלומר שאינו חייב להעמיד לו בהמה אחרת לימי שכירותו, שאם נתעורה יכול הוא לומר לו: השתמש בה כמות שהיא וטרח וישר אותה בדרכים, שאף מולך גרם לכך; ואם נעשתה אנגריא, יכול הוא לומר לו: המתן עד שיחזירורה לך ותעשה בה מלאכתך, שמוזלך גרם שנלקחה כמך (רש"י; שיטה מקובצת בסם הי"ז יהונתן). ויש דעה בגמרא (שהלכה כמותה). שאפילו באנגריא שאינה חזרת, אם נלקחה בדרך הליכה אומר לו: הרי שלך לפניך, ופירש רש"י: בדרך הליכה – שיש לשוכר לילך באותה דרך שילכו אנשי המלך, הלכך אומר לו המשכיר: לך עם אנשי המלך עד שימצאו בהמה אחרת ויחזירו לך את שלך, שכן דרכם, שנוטלים חמורו של אחד, וזה מהלך אחריהם, עד שפוגעים בהמה אחרת ומחזירים לזה את שלו. ורבנו חננאל פירש: בדרך הליכה – שפגעו בו בדרך הליכתו, ואילו לא פגעו בו, לא היו מחפשים אחרי החמור, הלכך אומר לו: מולך גרם, ואינו חייב להעמיד לו בהמה אחרת. **מתה או נשברה – רגלה,** שאינה ראויה עוד למלאכה כלל, **חיב – המשכיר, להעמיד לו חמור –** לימי השכירות. במפרשים מבואר, שמדובר כאן בין כשהשכיר לו חמור סתם ובין שאמר לשוכר: חמור זה אני משכיר לך, אלא שזה ששנינו בסיפא: חייב להעמיד לו חמור. הכוונה היא, שאם השכיר לו חמור סתם, חייב המשכיר למכור את הנבילה ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור; ואם אמר לו: "חמור זה" אין המשכיר חייב להוסיף מעות כדי להעמיד לו חמור, אלא השוכר רשאי למכור את הנבילה ולשכור לו חמור אחר בדמיה, שהרי "חמור זה" שיעבר לו. ומה ששנינו ברישא, שאם הבריקה, אומר לו: הרי שלך לפניך, מבואר בגמרא, שדווקא אם שכר את החמור להוליך

השוכר את האמנין – שיעשו מלאכה בקבלנות, **וחזרו בהן –** לאחר שעשו מקצתה, **ידן על התחתונה –** אם הוקרו פועלים, וצריך בעל הבית לשלם בעד גמר המלאכה יותר ממה שפסק עמהם, מנכה להם משכרם, המגיע להם בעד מקצת המלאכה שכבר עשו, מה שהוא צריך להוסיף לאחרים כשביל לגמור את המלאכה; ואם הוזלו פועלים, אין הם רשאים לתבוע שלא ינכה משכרם אלא מה שישלם עכשיו לאחרים, אלא משלם להם בעד מקצת המלאכה שעשו כמו שפסק עמהם. **אם בעל הבית חוזר בו, ידו על התחתונה –** אם הוקרו פועלים משלם להם בעד מה שעשו, כפי שפסק עמהם, ואם הוזלו, משלם להם כל שכרם בניכוי מה שיצטרך לשלם בעד גמור המלאכה. **כל המשנה, ידו על התחתונה –** בגמרא מבואר, כגון הנותן צמר לצבע לצבעו לו אדום וצבעו שחור, אם השבח יתיר על היציאה (הוצאות הצביעה). נתן לו את היציאה; ואם היציאה יתירה על השבח, נתן לו את השבח. וכבר שינו דין זה במסכת בבא קמא (ט, ד), ושם נחלקו בו רבי מאיר ורבי יהודה, ובאה סתם משנתנו להשמיע קדעת רבי יהודה; **וכל החזר בו, ידו על התחתונה –** בגמרא מבואר, כגון המוכר שדה לחברו באלף וזו נתן לו חברו מאתים וזו, וחזר בו המוכר, יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו: "תן לי מעותי", רצה אומר לו: "תן לי קרקע כנגד מעותי"; ואם לוקח חזר בו, יד המוכר על העליונה, רצה אומר לו: "הילך מעותיך", רצה אומר לו: "הילך קרקע כנגד מעותיך".

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו דנה בשוכר את החמור להוליך עליו משא, ושינה ממה שהמשכיר התנה עמו. וכבר הזכרנו שחמור כולל זכר ונקבה, שנאמר (שמואל ב יט, כז): "אחבשה לי החמור וארכב עליה", וכן נאמר (מלכים א יג, ג): "ויחבשו לו החמור וירכב עליו". משנתנו נקטה לשון נקבה.

השוכר את החמור להוליכה ברה – שהתנה בעל החמור עמו שיוליכנה ברה, **והוליכה בבקעה –** והרי שינה ממה שהתנה עמו. **בבקעה –** או שהתנה עמו שיוליכנה בבקעה, **והוליכה ברה; אפלו זו עשרת מילין וזו עשרת מילין –** כלומר שלא שינה באורך הדרך (מ"ל = 2000 אמה = בערך קילומטר); והוא הדין אפילו הדרך שהלך בה קצרה יותר (תוספות). **ומתה –** החמור, **חיב –**

ואם הוחמה – תיב. להוליכה בפקעה, והוליכה בהר, אם החליקה – תיב; ואם הוחמה – פטור; אם מחמת המעלה – תיב.

ד השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בפקעה, אם נשבר תקנן – פטור; בפקעה, וחרש בהר, אם נשבר תקנן – תיב. לרוש בקטניות ורוש בתבואה – פטור; לרוש בתבואה ורוש בקטניות – תיב, מפני שתקטניות מחלקת.

ה השוכר את החמור להביא עליה חטים, והביא עליה שעורים – תיב. תבואה, והביא עליה תבן – תיב, מפני שהנפח קשה למשאוי. להביא לתך חטים, והביא לתך שעורים – פטור. ואם הוסיף על משאו – תיב.

פירוש ברטנורא

חייב. שהבקעה מעלה הכל לפי שההרים סביבה ואין אויר שולט בה, ואם הוחמה מחמת העלותה בהר, חייב, שהמעלה גרמה לה, והוא שינה להוליכה בהר: והבדיקה. נסמית בדוק שבועין. פירוש אחר, התלעו רגליה: או שנעשית אנגריא. שנלקחה לעבודת המלך: אומר לו הרי שלך לפניך. ודוק כשאמר לו חמור זה, ושכרו למשאוי. אבל אם שכרו לרכוב עליו, אפילו אמר לו חמור זה, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך. שמא תפול תחתיו בגש או תשליכנו באחת הפחתים. וכן אם השכיר לו חמור סתם אפילו למשאוי, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אלא חייב להעמיד לו בהמה אחרת. ואם אינו מעמיד לו בהמה אחרת, אינו חייב ליתן לו כלום מכל שכר הדרך שהלך עמו: מתה או נשברה חייב. המשכיר למכור העור והנבלה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור. או ישכור לו אחר בדמו נבילה, שהרי חמור זה שיעבד לו. או יחזור לו שכרו:

ד השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הפרה, ונערו הולכים עם בהמתו וחורשים בה: נשבר הקנן, יתד המחרישה שבו הברזל: חייב. שהרים קשים לחרוש מן הבקעה מפני הסלעים שיש שם: ורוש בתבואה. פטור אם הוחלקה:

ה והביא עליה שעורים. שהן קלים מחוטין: חייב. בקלקולה אם הוסיף שלשה קבין. ולא אמרין הואיל והשעורים קלין יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חמין שהוא משא החמור: מפני שהנפח קשה. לבהמה כמשאוי. אע"פ שאין משאו כבד כמשא החמין, הרי נפחן כנפח החמין והנפח כמשאוי: לתך. חצי כור. והכור שלשים סאין: פומכוס אומר וכו'. והלכה כפומכוס. ואם הוסיף פחות משיעור זה, פטור אם הוזהר, ונותן שכר התוספת בלבד:

משניות מבוארות – קהת

היא, שהאוחז את המחרישה חייב לשלם הואיל ומחמת פשיעתו נשבר הקנן, שהעמיקו יותר מדי באדמה, ואם היא שדה מלאה אבנים, שניהם חייבים. מכאן פוסק הרמב"ם, שהוא הדין כשהשוכר שינה, שאם שינה לטובה, כגון ששכר לחרוש בהר וחרש בפקעה, השוכר אמנם פטור, אבל יש לבעל הפרה דין עם הפועלים; ואם שינה לרעה, ששכר לחרוש בפקעה וחרש בהר, ששינוי לעיל שהוא חייב בדמי הקנן שנשבר, יש לשוכר דין עם הפועלים ותובע מהם דמי הקנן ששילם. אבל הרא"ש כותב, שאם השוכר שינה לרעה, הפועלים פטורים, שיכולים הם לומר, שאילו לא שינה, לא נשבר הקנן. לרוש בקטניות – השוכר את הפרה לרוש בקטניות, ורוש בתבואה – והחליקה הפרה וניזוקה, פטור – שאילו דש בקטניות כל שכן שהיתה מחליקה, שהקטניות מחלקת יותר מן התבואה, לרוש בתבואה – אבל אם שכרה לרוש בתבואה, ורוש בקטניות – והחליקה, תיב – בנוקי הפרה, מפני שהקטניות מחלקת – ונמצא ששינה לרעה.

ב א ו ר מ ש נ ה

השוכר את החמור להביא עליה חטים – במשקל מסויים, **והביא עליה שעורים** – באותו משקל שהתנה עמו לגבי החיטים, **תיב** – אם הוזהר החמור, לפי שנפח השעורים גדול מנפח החיטים; וכן השוכר את החמור להביא עליה תבואה, והביא עליה תבן – במשקל משא התבואה שהתנה עמו, **תיב** – אם הוזהר החמור, מפני שהנפח קשה למשאוי – שריבוי הנפח מוסיף כובד למשא, ומביא את החמור לידי איבוד שיווי המשקל. להביא לתך חטים – שכר את החמור להביא עליו לתך, היינו חצי כור (15 סאים), חיטים, והביא לתך שעורים – הואיל ולא הוסיף על הנפח, פטור – אם הוזהר החמור, שאף על פי ששינה, מכל מקום הרי שינה להקל, ואם הוסיף על משאו – כדי משקל לתך החיטים, ומבואר בגמרא שהוסיף סאה לתך, היינו שהביא שש עשרה סאים שעורים במקום חמש עשרה סאים חטים שהתנה עמו, שבכגון זה משקלן שווה, **תיב** – משום תוספת הנפח, כמו שבארנו לעיל. וכמה יוסיף על משאו – מאותו מין שהתנה עמו, כגון ששכר להביא חטים והביא חטים, או להביא שעורים והביא שעורים, כמה יוסיף על משאו ויהא תיב – בנוקי

עליו משא שאינו נפסד בנפילה, שהואיל והוא ראוי להולכת המשא בדוחק, אומר לו "הרי שלך לפניך". אבל אם שכר את החמור כדי לרכוב עליו או כדי להוליך עליו משא הנפסד בנפילה, כגון כלי זכוכית, אינו יכול לומר לו "הרי שלך לפניך", שמא יפול בגשר, או באחד הבורות, אלא חייב להעמיד לו חמור, כדן מתה או נשברה, וכמו שבארנו לעיל בענין ההבדל שבין חמור סתם לחמור זה (תפארות ישראל; הראב"ד; הטור; עיין ברטנורא שמבאר משנתנו דווקא בכגון שאמר לו "חמור זה", ורבים מקשים על פירושו; ועיין "תוספות יום טוב"). **השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בפקעה, אם החליקה** – ונפלה ונשברה או מתה, פטור – השוכר, שאילו הוליכה בהר, כל שכן שהיתה עלולה להחליק, ונמצא שלא מחמת השינוי נגרם האונס; ואם הוחמה – אבל אם מתה מחמת החוס שבבקעה, ונמצא שהשינוי גרם לאונס, תיב – השוכר לשלם דמי החמור; ואם שכרה להוליכה בפקעה, והוליכה בהר, אם החליקה, תיב – שהרי מחמת השינוי נאנסה. ואם הוחמה, פטור – שאילו הוליכה בבקעה כל שכן שהיתה מתחממת שם. אם מחמת המעלה – אם הוחמה מחמת טרחה העלייה בהר, תיב – הואיל והשינוי גרם לאונסה.

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ד

השוכר את הפרה לחרוש בהר – ורגילים היו לשכור עם הפרה אף את כלי המחרישה של בעל הפרה, וכן שני פועליו שהולכים עם פרתו וחורשים בה, ואם אמר השוכר שיחרוש בה בשדהו שבהר, ושינה מדבריו, וחרש בפקעה – שציוה לפועלים לחרוש בבקעה, אם נשבר תקנן – יתד המחרישה, פטור – השוכר מלשלם, שהיו אם בבקעה נשבר הקנן כל שכן שהיה נשבר בהר, שקרקע ההר קשה מקרקע הבקעה, בפקעה – אבל אם שכר את הפרה לחרוש בבקעה, וחרש בהר – ששינה לרעה, אם נשבר תקנן, תיב – השוכר לשלם דמי הקנן. בגמרא אמרו, שאם השוכר לא שינה כלל, אלא עשה כמו שהתנה עם המשכיר, ונשבר הקנן, בעל הפרה תובע את דמיו מהפועלים שחרשו בה; ונחלקו בגמרא, מי מהפועלים חייב לשלם, אם זה שמנהיג את הפרה או זה שאוחז את המחרישה, והלכה

וְכַמָּה יוֹסִיף עַל מִשְׁאֵו וְיֵהָא חֵיב? סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סָאָה לְגַמְלָה, שְׁלֹשָׁה קַבִּין לְחֶמֶר. וְכָל הָאֲמִנִין שׁוֹמְרֵי שְׂכָר הֵן. וְכֵלֵן שְׂאֲמָרוּ: מַל אֶת שְׁלֵף וְהִבֵּא מְעוֹת – שׁוֹמֵר חֲנָם. שְׂמֹר לִי וְאֶשְׂמֹר לְךָ – שׁוֹמֵר שְׂכָר. שְׂמֹר לִי, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לְפָנַי – שׁוֹמֵר חֲנָם.

ז הַלְוָהוּ עַל הַמְשָׁכוֹן – שׁוֹמֵר שְׂכָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלְוָהוּ מְעוֹת – שׁוֹמֵר חֲנָם; הַלְוָהוּ פְרוֹת – שׁוֹמֵר שְׂכָר. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: מִתֵּר אֲדָם לְהַשְׁפִּיר מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל עֵנִי לְהִיּוֹת פּוֹסֵק עָלָיו וְהוֹלֵף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֹשִׁיב אֲבָרָה.

פירוש ברטנורא

ו כל האומנין קבלנים שמקבלים עליהם לעשות מלאכה בבתיהם: שומרי שכר. להתחייב בגובה ואבירה. דבהתיהא הנאה דתפס ליה אנגרא הוי עליה שומר שכר: וכולן שאמרו טול את שלך. שכבר גמרתו ואיני מעבדו לתפסו על שכרי ומאחר שתולכינו תביא מעות, הרי הוא משם ואילך שומר חנם: שומר לי ואשמור לך. שומר לי היום ואשמור לך למחר. אבל שומר לי אתה זה, ואני שומר לך זה האחר במקומו והכל בזמן אחד, זו שמירה בבעלים היא ופטור: הנח לפני שומר חנם. אבל הנח לפניך, או הנח סתם, אפילו שומר חנם לא הוי. דלא קביל עליה נטירותא כלל: ז הלוחו מעות: על המשכון שומר שכר. בין הלוחו ואח"כ משכנו, בין משכנו ואחר כך הלוחו. ומאי שכר שכר מצוה: הלוחו מעות שומר חנם. דלית ליה לר' יהודה שכר מצוה לענין דינא: הלוחו פירות שומר שכר. דדרך פירות להרקיב. ואין הלכה כר' יהודה: מותר אדם להשכיר. לאחרים: משכנו של עני. שבידו: להיות פוסק עליו. שכר: והולך. תמיד ופוחת מן החוב. ודוקא במשכון דנפיש אנריה וזוטר פחתיה, כגון מרא וקרדום וכיוצא בהן. וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

שְׂמֹר לִי וְאֶשְׂמֹר לְךָ – האומר לחברו: שומר לי היום ואשמור לך למחר (גמרא). שְׂמֹר שְׂכָר – שניהם שומרי שכר, לפי שכל אחד שומר בשכר ששומר לו חברו. ברם, אם אמר לו: שומר לי את חפצי ואני אשמור לך באותו זמן את חפצך, הרי הוא פטור מגניבה ואבירה, שנאמר בשואל (שמות כב, יז): "אם בעליו עמו לא ישלם", ודרשו: עמו – במלאכתו, ומכאן למדים לכל השומרים, שאם היו הבעלים עמם במלאכתם, הרי הם פטורים; ואף כאן הואיל וכל אחד שומר באותו הזמן את חפצו של חברו, הרי זו שמירה בבעלים ופטור. שְׂמֹר לִי – אמר ראובן לשמעון: שומר לי את חפצי זה, וְאָמַר לוֹ – שמעון לראובן: הִנֵּחַ לְפָנַי – את החפץ, שְׂמֹר חֲנָם – הרי שמעון שומר חנם, שגילה דעתו שהסכים לשמור. אבל אם אמר שמעון: "הנח לפניך", או "הנח" סתם, לא קיבל עליו שמירה כלל ואפילו שומר חנם אינו.

הבהמה: סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סָאָה לְגַמְלָה – אם שכר גמל להביא לתך חטים (15 סאה) והוסיף סאה, היינו שהביא שש עשרה במקום חמש עשרה שהתנה עמו (הוספה של 1/15). ויש מפרשים שסאה לגמל היא תוספת למשאו הרגיל, שהוא כור ולא לתך, ואם שכרו להביא כור והוסיף עליו סאה (היינו 1/30), חייב; שְׁלֹשָׁה קַבִּין לְחֶמֶר – או ששכר חמור להביא לתך חטים והוסיף שלושה קבים, שהם חצי סאה (הוספת 1/30).

בארנו משנתנו כדעת רבא בגמרא, שהלכה כמותו; וכן פירשה הרמב"ם ו"תפארת ישראל". מכאן נקטנו במשנה את הגירסה: מפני שהנפח קשה למשאו. אבל הרב מברטנורא נוקט את הגירסא המצויה בכמה ספרים: מפני שהנפח קשה כמשאו, והוא מפרש את המשנה כדעת אביי: השוכר את החמור להביא עליו חטים והביא עליו שעורים – כלומר שבמקום לתך חטים הביא לתך שעורים בתוספת שלושה קבים, כמבואר בסיפא של משנתנו (שכן לדעת אביי מה ששנינו בסיפא "וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב" בא לפרש את הרישא), חייב – אם הוסיף החמור, והואיל והוסיף על הנפח, מפני שהנפח קשה כמשאו – שאף על פי שלתך שעורים אין משאו כבד כלתך חטים, מכל מקום הרי נפתן שווה והנפח הוא כמשאו, הלכך אם הוסיף על הנפח שלושה קבים, הרי הוא חייב, כמו שהמשנה מפרשת והולכת; להביא לתך חטים והביא לתך שעורים – שלא הוסיף על הנפח, פטור. ואם הוסיף על משאו – שלושה קבים, כמבואר בסיפא, חייב. ברם, אם הוסיף פחות משיעור זה, פטור, אם הוסיף החמור, אלא שמשלם למשכיר שכר התוספת.

באור משנה ז

הַלְוָהוּ עַל הַמְשָׁכוֹן – הלוח ראובן לשמעון מעות או פירות וקיבל ממנו משכון, שְׂמֹר שְׂכָר – נעשה ראובן שומר שכר על המשכון, לפי שיש לו שכר מצוה על הלוחות, ואם אבד המשכון או נגנב, חייב ראובן בדמיו. וענין שכר מצוה מבואר בגמרא (בבא קמא נו, א): הואיל ובשעת ההלואה פטור המלוה מלתת פרוטה לעני, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, לפיכך באותה הנאה הריהו נעשה שומר שכר על המשכון כל זמן שהמשכון נמצא אצלו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלְוָהוּ מְעוֹת, שְׂמֹר חֲנָם – שלדעת רבי יהודה אין שכר מצוה נחשב כשכר לענין הדין, הַלְוָהוּ פְרוֹת, שְׂמֹר שְׂכָר – לפי שפירות עשויים להרקיב, והרי ראובן נהנה ממה שהלוח את הפירות לשמעון, שכן הוא יחזיר לו פירות טריים, הלכך באותה הנאה נעשה ראובן שומר שכר על המשכון. והלכה כתנא קמא. שבין שהלווהו פירות ובין שהלווהו מעות נעשה שומר שכר. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: מִתֵּר אֲדָם לְהַשְׁפִּיר מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל עֵנִי – מי שהלוהו מעות לעני וקיבל ממנו משכון, מותר לו להשכיר את המשכון לאחרים, לְהִיּוֹת פּוֹסֵק עָלָיו – על המשכון את שכרו, וְהוֹלֵף – ופוחת מן החוב, כלומר לנכות לו מן החוב דמי השכירות שהוא מקבל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֹשִׁיב אֲבָרָה – לעני, שברוך זו יוכל להחזיר לעני את משכנו. וכן הלכה. בממרא מבואר, שדין זה אינו אלא במשכון ששכרו מרובה ואינו נפחת אלא מעט, כגון מעדר או קרדום, אבל בדברים שתשימש מרובה אינו רשאי לעשות כן.

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

כָּל הָאֲמִנִין – העושים מלאכתם בביתם, כגון הצבע או החייט וכיוצא בהם, שְׂמֹרֵי שְׂכָר הֵן – דינם כשומר שכר על כלי בעל הבית שבידיהם, לפי שהם משתכרים בהם, או משום הנאתם שמחזיקים בכלי לשם משכון על שכרם (גמרא; ברטנורא; וענין תוספות רבי עקיבא איגו); ואם נגנבו או אבדו חייבים. וְכֵלֵן – כל האומנים, שְׂאֲמָרוּ – לבעל הבית: טול את שלך – קח את הכלי, שכבר נגמרה מלאכתו, וְהִבֵּא מְעוֹת – כלומר שגילה דעתו שאינו מעבד את הכלי להחזיקו על שכרו, ויכול בעל הכלי ליטלו ואחר כך לשלם לו שכרו, שְׂמֹר חֲנָם – דינו כשומר חנם, ופטור מגניבה ואבירה. בגמרא אמרו, שהוא הדין אם אמר לבעל הכלי: גמרתיו, אף על פי שלא אמר "טול את שלך", שכל שהודיעו שנגמרה מלאכתו ואינו תובע מעותיו, כוונתו לומר שיתלנו אף בלא מעות, ולכן דינו מכאן ואילך כשומר חנם. ברם, אם אמר לו: הבא מעות וטול את שלך, עדיין דינו כשומר שכר.

ח המעביר חבית ממקום למקום ושברה, בין שומר הנגם בין שומר שכר – ישבע. רבי אליעזר אומר: זה וזה ישבע; ותמה אני אם יבולין זה וזה לשבע.

פ ר ק ש ב י ע י

א השוכר את הפועלים ואמר להם להשפים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשפים ושלא להעריב – אינו רשאי לכופין; מקום שנהגו לזון – זיון, לספק במתיקה – יספק; הכל כמנהג המדינה. מעשה ברבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו: צא שכר לנו פועלים. הלך ופסק להם מזונות; וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני, אפלו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם, יצחק ויעקב; אלא,

פירוש ברטנורא

ח בין שומר הנגם ובין שומר שכר ישבע. קא סלקא [דעתיה] ישבע שלא פשע ויפטר: רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע וכו'. כלומר, אף אני שמעתי מרבתי כר' מאיר דזה וזה ישבע, אבל תמה אני על זה ועל זה היאך נפטרין בשבועה, דשומר שכר היאך פטור בשבועה דלא פשע, הא בלא פשיעה נמי חיבי, שאין זה אונס אלא דומיא דגניבה ואבידה שהן קרובים לפשיעה ולאונס. ועוד, אי שלא במקום מדרון נשברה, אפילו שומר הנגם היכי מצי משתבע שלא פשע, הא ודאי פשיעה היא. ור"מ סבר, שבועה זו לא מן הדין היא אלא תקנת חכמים היא, שאם אי אתה פוטר המעביר חבית ממקום למקום מן התשלומין ע"י שבועה זו, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו ממקום למקום לפיכך תקנו שישבע שלא ככוונה שברתיה ויפטר:

ז א השוכר את הפועלים. אינו רשאי לכופין. ואע"ג דטפא לרו אאגריהו משאר פועלים, לא מצי אמר לרו האי דטפאי לכו אאגריכו אדעתא דמקדמיתו ומחשבתו בהדאי, דאמרי ליה האי דטפאת לן אדעתא דעברין לך עונדתא שפירתא: במתיקה. לפתן: הכל כמנהג המדינה. הכל לאתוי דוכתי דנהגי פועלים למיכל ולמשתוי בצפרא בביתו של בעל הבית קודם שיצאו למלאכתם, דאי אמר לרו בעל הבית קדימו לעבדיתיכו בשרה ואביא לכם מאכלכם שם, אמרי ליה לא, אלא עתה נאכל בבית קודם שנצא השדה כמנהג המדינה: מעשה ברבי יוחנן בן מתאי. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, ואם פסק להם מזונות, מזונות ריבה להם, כלומר, כיון דלא הוה צריך לאתנויי שהרי ממנהג המדינה היו אוכלים, ואתני בהדיהו ליתן להם מזונות, מוזני

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

השוכר פועלים לעבודה יומית, יכול הוא להתנות עמהם בשעה ששוכרם אילו תנאים שירצה, ואפילו בדברים שאינם נוהגים בשאר פועלים באותו מקום. משנתנו באה ללמד, שאם בשעה ששכרם לא התנה עמהם כלום, נוהגים בכל תנאי העבודה כמנהג המקום.

השוכר את הפועלים – שכירי יום, ואמר להם להשפים ולהעריב – כלומר ששכרם סתם, ולא התנה עמהם כלום, ואחר כך אמר להם, שיצאו למלאכה בהשכמת הבוקר, קודם זריחת השמש, ויגמרו את המלאכה בערב, לאחר שקיעת החמה, מקום שנהגו שלא להשפים ושלא להעריב, אינו רשאי לכופין – לשנות ממנהג שאר הפועלים שבאותו מקום. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו פסק להם שכר יותר גבוה מהמקובל, אינו יכול לומר שהוסיף להם על שכרם על דעת כן שישכימו ויעריבו, שהואיל ולא התנה בשעה ששכרם, יכולים הפועלים לומר לו: לא פסקת לנו תוספת שכר אלא על דעת שנעשה לך מלאכה יפה יותר משאר הפועלים. מקום שנהגו לזון – ליתן לפועלים מזונות, זיון – חייב ליתן להם מזונותיהם. לספק במתיקה – מקום שנהגו ליתן לפנייהם לפתן עם המאכל; ויש גורסים: לספק מתיקה – היינו ליתן לפנייהם מיני מתיקה בשעת מלאכתם, יספק – חייב לספק. הכל כמנהג המדינה – בגמרא מבואר שפסיקה זו באה לרבות, שבמקום שנהגו ליתן לפועלים ארוחת בוקר בביתו של בעל הבית קודם שיצאו למלאכתם, אין בעל הבית יכול לומר להם שיקדימו לצאת למלאכתם בשרה והוא יביא להם את מאכלם שם. מעשה ברבי יוחנן בן מתאי – בגמרא מבואר שיש להקדים כאן פסיקה החסרה במשנתנו ("חסורי מחסורא"): ואם פסק להם מזונות – במקום שנהגו ליתן מזונות גם בלי תנאו, ריבה להם – קיבל עליו בזה ליתן להם מזונות יתרים על המקובל, ומעשה ברבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו: צא שכר לנו פועלים. הלך – ושכר פועלים, ופסק להם מזונות – והתנה שיתן להם מזונות; וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני, אפלו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו – בשעת מלכותו (כמפורש במלכים א. ה. ג-ד), לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם, יצחק ויעקב – וסעודתו של אברהם היתה גדולה משל שלמה, שכן בסעודת שלמה נאמר (שם ד. ט. ב): "יהודה וישראל

בארנו בדברי אבא שאול, שמתור אדם להשכיר משכנו של עני לאחריים (כפירושו של רש"י), אבל המלוה עצמו לא ישתמש במשכון כדי לנכות לו שכרו בחובו. ומבואר הטעם בטור: משום חשד, כלומר שיחשדוהו שמשתמש במשכון ואינו מנכה מחובו ("תוספות יום טוב").

~ יום חמישי ~

באור משנה ח

המעביר חבית – לחברו – ממקום למקום ושברה, בין שומר הנגם – שלא קיבל שכר בעד העברת החבית, בין שומר שכר – שקיבל שכר בעד העברתה, ישבע – שלא פשע, ויפטר מלשלם. רבי אליעזר אומר: זה וזה ישבע – כלומר אף אני שמעתי כך מרבתי, שזה וזה, שומר חנים ושומר שכר, יישבע, ותמה אני – אבל תמה אני, אם יבולין זה וזה לשבע – כיצד נפטרים הם בשבועה, שהרי שומר שכר אינו פטור אלא באונסים, אבל בגניבה ואבידה חייב לשלם אפילו בלא פשיעה, ושבירת החבית היא אינה אונס; ואף שומר חנים פעמים שהוא פושע, כגון אם הלך בדרך ישרה, שלא במקום מדרון, שבכגון זה שבירת החבית ודאי פשיעה היא, וכיצד יישבע שלא פשע? יש מבארים (בגמרא) שתנא קמא סובר: נתקל לאו פושע הוא, אלא נחשב כאונס, הלכך אפילו שומר שכר יכול להישבע ולהיפטר, שהרי פטור הוא באונסים. ויש מבארים, שאף לדעת תנא קמא מן הדין אינם יכולים להישבע, שכן סובר הוא: נתקל פושע הוא, אלא ששבועה זו תקנת חכמים היא, "שאם אי אתה אומר כן (שהמעביר חבית ממקום למקום ושברה נפטר בשבועה זו מן התשלומים), אין לך אדם שיהא מעביר חבית לחברו ממקום למקום"; ברם, אינו יכול להישבע שלא פשע, שהרי לדעת תנא קמא נתקל פושע הוא, אלא שבעתו היא ששיברה לא ככוונה. ויש מפרשים, שאף אם סובר התנא "נתקל לאו פושע הוא", ואפילו שלא במקום מדרון, דווקא שומר חנים יכול מן הדין להישבע שלא פשע ולהיפטר, אבל שומר שכר חייב מדין תורה לשלם, לפי שהשבירה אינה כאונס אלא כגניבה ואבידה שהוא חייב בהן, אלא שתקנת חכמים היא שיישבע שלא פשע ויפטר מתשלומים, שאם אתה אומר שישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחברו ממקום למקום (הרי"ף; הרמב"ם).

עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמר להם: על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא היה צריך לומר; הכל במנהג המדינה.

ב ואלו אוכלין מן התורה: העושה במחבר לקרקע, בשעת גמר מלאכה; ובתלוש מן הקרקע, עד שלא נגמרה מלאכתו; בדרך שגדולו מן הארץ. ואלו שאינן אוכלין: העושה במחבר לקרקע, בשעה שאין גמר מלאכה; ובתלוש מן הקרקע, מאחר שנגמרה מלאכתו; ובדרך שאין גדולו מן הארץ.

ג היה עושה בידי, אבל לא בגליו; בגליו, אבל לא בידי; אפלו בכתפו – הרי זה אוכל. רבי יוסי בר

פירוש ברטנורא

יתירי קאמר, ומעשה נמי ברבי יוחנן וכו'; בשעתו. בעת מלכותו, דמך והדיוס הוה: שהם בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה, דאילו אברהם שלשה פרים לשלשה אנשים, ובסעודת שלמה יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים: עד שלא יתחילו במלאכה. דאין כאן אלא דברים. דאילו משיתחילו לא תוכל לחזור: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ב ואלו פועלים: אוכלים מן התורה. כמה שעוסקין בו: גמר מלאכה. כשתולשין אותו. דכתיב (דברים כ"ד) ואל כלך לא תתן, בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל, דהיינו כשתולשין אותו: ובתלוש מן הקרקע. ואם מתעסק בדרך התלוש אוכל באותו דבר עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר, אם הוא בר מעשר. או עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה, אם הוא בר חלה. דאמר קרא (שם כ"ה) לא תחסום שור בדישו, ומדלא קאמר לא תרוש בחסימה, שמע מינה לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם, מה נחסם שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה, ומה חוסם חוסם. ומה דיש מיוחד, דבר שהוא גדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שהוא גדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר כשהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. יצא החולב והמחבץ והמגבן, שאינן גדולי קרקע. ויצא המכריל התמרים והגורגרות המחוכרים יחד, שנגמרה מלאכתם למעשר. ויצא המנכש בשומים ובכצלים, שמסיר הקטנים שאינן גדלים לעולם מכין האחרים להרחיב מקום לגדולים, שאין זו שעת גמר מלאכה. שכל אלו וכיוצא בהן אין פועל אוכל בהן:

משניות מבוארות – קהתי

מה אדם אוכל במחובר אף שור אוכל במחובר, ומה שור אוכל בתלוש, היינו בשעה דישה, אף אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה; כן למדים ממה שנאמר "בדישו" ולא נאמר "לא תחסום שור במלאכתו", שבא הכתוב להקיש כל מלאכה בענין זה לדיש: מה דיש מיוחד דבר שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו, אף כל דבר שהוא גידולי קרקע פועל אוכל בו, יצא החולב והמחבץ והמגבן שאינם גידולי קרקע, אין הפועל אוכל בהם; ומה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו; יצא הבודל בתמרים ובגורגרות (שמדובקים זה בזה ומבדילים במגרפה – רש"י), הואיל ונגמרה מלאכתם למעשר, אין הפועל אוכל בהם; יצא הלש והמקטף (תולש חתיכה מן הבצק ומחליק את פניה בנוזל לעשיית מרק צת) והאופה, שנגמרה מלאכתן לחלה, אין הפועל אוכל בהן. ברם, הבורר צורות מן החיטים, לאחר שעושרו, או המנפה אותן או הטוחנן, הואיל ועדיין לא נגמרה מלאכתם לחלה, מותר לאכול בהן (דמביט ה' שכירות יב, ה; ועיין השנות הוראב"ד ונושאי כליו של הרמב"ם סס). וְאֵלֶּיךָ – הפועלים שְׁאִינָן אוֹרְבֵינָן – מדין תורה בדברים שעושים בהם, אלא אם כן נוהגים באותו מקום לאכול אף באלו, או מכוח תנאי שהתנו הפועלים על כך עם בעל הבית: הַעוֹשֶׂה בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, בְּשַׁעַה שְׁאִין גָּמַר מְלָאכָה – כגון העורך תחת הגפנים לא יאכל מן הענבים, וכן המנכש בכצלים ובשומים, אף על פי שתולש את הקטנים מבין הגדולים, מכל מקום לא יאכל מהם, שהואיל ואינו תולש את הקטנים לצורך עצמם, אלא כדי להרחיב מקום לגדולים, לפיכך אין זו שעת גמר מלאכה; וּבְתִלוֹשׁ מִן הַקְּרָקַע, מֵאַחַר שֶׁנְּגַמְרָה מְלָאכְתּוֹ – כגון הבודל בתמרים, שכבר נגמרה מלאכתו למעשר, או העוסק בעיסה לאחר שכבר נתחייבה בחלה, לא יאכל מהם, כמו שכבר בארנו לעיל, וּבְדָבָר שְׁאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – כגון העושה בחלב או בבשר וכדומה, לא יאכל מהם, כמו שכבר בארנו הטעם לעיל.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בדין פועל האוכל מן התורה בפירות שעובד בהם.

הִיָּה עוֹשֶׂה – הפועל במלאכתו, בְּיָדוֹ, אֲבָל לֹא בְּרַגְלָיו – כגון הקוצר או הבורר, או בְּרַגְלָיו, אֲבָל לֹא בְּיָדוֹ – כגון הדורך או

רבים כחול אשר על שפת הים", ואילו אברהם עשה שלושה פרים לשלושה אנשים. אֵלֶּא, עַד שְׁלֹא יִתְחִילוּ בְּמִלְאכָה – קודם שיתחילו במלאכתם, שעדיין אין כאן אלא דברים ויכול אתה לחזור כן, צֵא וְאָמַר לָהֶם: עַל מְנַת שְׁאִין לָכֶם עָלֶי אֵלֶּא פֶת וְקִטְנִית בְּלֶבֶד – שלא התכוונת כמה שפסקת להם מזונות אלא לפת וקטנית, כמו שנהוג במקומנו. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיָּאל אֹמֵר: לֹא הִיָּה צְרִיף לֹמֵר – לא היה צריך להתנות עם הפועלים על כך, שאף על פי שפסק להם מזונות, מכל מקום הַכֹּל בְּמִנְהַג הַמְּדִינָה – אין הוא חייב ליתן להם אלא המזונות שנהגים באותו מקום ליתן לפועלים. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

~ יום ששי ~

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שפועלים אוכלים משל בעל הבית על פי מנהג המדינה או על ידי שפסק להם מזונות, באה משנתנו ללמד בפועלים שאוכלים מדין התורה כמה שהם עושים אפילו בלא מנהג ובלא פסיקת מזונות, שנאמר (דברים כג, כה-כו): "כי תבוא בכרם רעך וראכת ענבים כנפשך... כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך", ולמדו מפי השמועה, שאין הכתוב מדבר אלא בפועל, שמתור לו לאכול בפירות שעובד בהם.

וְאֵלֶיךָ – הפועלים, אוֹרְבֵינָן מִן הַתּוֹרָה – בפירות שעובדים בהם, כמו שבארנו לעיל: הַעוֹשֶׂה בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע – העושה מלאכה בפירות המחוכרים לקרקע, אוכל מהם בְּשַׁעַת גְּמַר מְלָאכָה – היינו משנגמר בישולם והוא תולשם מן הקרקע, כגון הבורר בענבים או המוסק בזיתים וכיוצא באלו, שנאמר (דברים כג, כה): "ואל כליו לא תתן", ודרשו: בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל, ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעל הבית אי אתה אוכל; וּבְתִלוֹשׁ מִן הַקְּרָקַע – והעושה מלאכה בפירות תלושים, אוכל מהם עַד שְׁלֹא נְגַמְרָה מְלָאכְתּוֹ – כשעוסק בהם קודם שנגמרה מלאכתם למעשר, אם אין בהם אלא חיוב מעשר; ובדרך שיש בו חיוב חלה אוכל ממנו עד שתיגמר מלאכתו לחלה; ודווקא בְּדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – בגמרא מובאות ברייתות שלמדים כל זה ממה שנאמר (דברים כד, ז): "לא תחסום שור בדישו", ודורשים ממה שכתוב "שור", ולא כתוב "לא תרוש בחסימה", שבא הכתוב להקיש חוסם לנחסם ונחסם לחוסם, כלומר אדם לשור ושור לאדם לנעין אכילת פועלים,

יהודה אומר: עד שיעשה בידיו וברגליו.

ד היה עושה בתאנים – לא יאכל בענבים; בענבים – לא יאכל בתאנים; אבל מונע את עצמו, עד שמגיע למקום היפות, ואוכל. וכלן לא אמרו אלא בשעת מלאכה; אבל משום השב אבדה לבעלים, אמרו: הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן, ובחזירתן מן הגת; ובחמור בשהיא פורקת. ה אוכל פועל קישות אפלו בדינר, ובחבת אפלו בדינר. רבי אלעזר חסמא אומר: לא יאכל פועל יתר על שכרו; וחכמים מתירין, אבל מלמדין את האדם, שלא יהא רעבתן, ויהא סותם את הפתח בפניו.

פירוש ברטנורא

ג עד שיעשה בידיו ורגליו. מה שור בידיו וברגליו אף פועל בידיו וברגליו, דהא אתקש חוסם לנחסם. ואין הלכה כר' יוסי רבי יהודה: ד מפני השב אבדה לבעלים. שלא יבטל ממלאכתו ויאכל: אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן. כשגמרו שורה זו והולכים להתחיל בחברתה. ואף על גב דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא, נהא ליה לבעל הבית כהא: והמור כשהיא פורקת. בהליכתה אוכלת ממשאו שעל גבה עד שתהא פורקת: ה אפילו בדינר. אפילו היא שורה דינר: לא יאכל פועל יותר על שכרו. דאמר קרא כנפשך, כשכירותו, שעליו הוא מוסר את נפשו לעלות בכבוש וליתלות באילו: מלמדין, אומרים לו דרך עצה הוגנת. ותנא קמא פליג אחכמים ואמר אין מלמדין. והלכה כחכמים: ויהא סותם את הפתח. שימנעו מלשכרו:

משניות מבוארות – קהתי

בשעה שהוא עוסק במלאכה ולא שישב לאכול ויאמר: הרי עד עכשיו מנעתי עצמו מלאכול, אשב עתה ואוכל; אבל משום השב אבדה לבעלים – כדי לחסוך זמן המלאכה לבעלים, שלא ייבטל הפועל ממלאכתו ויאכל, אמרו – חכמים: הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן – משורה לשורה, כשגומרים שורה אחת והולכים להתחיל בשורה אחרת, ואף על פי שאין שעה זו שעת מלאכה, מכל מקום נוח לו לבעל הבית בכך, ובחזירתן מן הגת – שהביאו לשם ענבים וחוזרים להביא עוד. ובחמור – אמרו חכמים, שהיא אוכלת בהליכתה מן המשא שעל גבה, בשהיא פורקת – בגמרא מגיהים: עד שתהא פורקת. כלומר שאוכלת ממשאה כל זמן שהוא על גבה עד שיפרק המשא ממנה. ובגמרא מובאת ברייתא: "חמור וגמל אוכלים ממשאו שעל גביהן, ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם."

הדש ברגליו, אפלו בכתפו – כגון ששכרו בעל הבית לשאת משאות, להעביר פירות ממקום למקום, הרי זה אוכל – בפירות מדין תורה. רבי יוסי בר יהודה אומר: עד שיעשה בידיו וברגליו – אין הפועל אוכל מן התורה בפירות שעובד בהם אלא אם כן עשה בהם בידיו וברגליו כאחת; בגמרא מבואר טעמו, שהרי הוקש חוסם לנחסם, היינו אדם לשור (כמבואר במשנה הקודמת), מה שור עושה בידיו וברגליו, אף פועל עד שיעשה בידיו וברגליו. ברם, תנא קמא לומד ממה שנאמר: "כי תבוא בכרם רעך", בכל דרך עבודה שהיא. והלכה כתנא קמא.

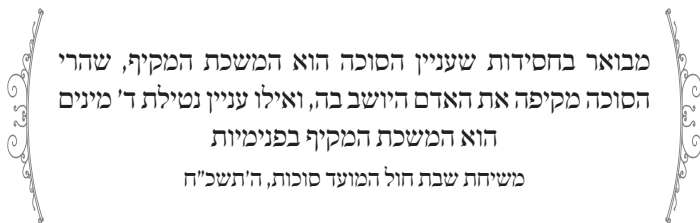
~ שבת קודש ~

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בפועל האוכל בפירות בשעת מלאכתו, והיא באה להשמיענו, שאינו אוכל אלא בפירות שעושה בהם בלבד, ודווקא בשעת מלאכה. היה עושה בתאנים – היה הפועל עושה מלאכתו בתאנים, לא יאכל בענבים – ואפילו שכרו לעשות בשניהם, כל זמן שעושה בתאנים לא יאכל בענבים כלל, אלא בתאנים בלבד (סוד טיחון שלי"ז). בענבים, לא יאכל בתאנים – היה עושה מלאכתו בענבים, אסור לו לאכול בתאנים, שנאמר (דברים כג, כה): "כי תבוא בנרס רעך ואכלת ענבים", ודרשו בירושלמי: מה תלמוד לומר "ואכלת ענבים"? וכי אין אנו יודעים שאין בכרם אלא ענבים? אלא מכאן, שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים – לא יאכל בתאנים. ובסוגייתנו בבבלי משמע שלמדים זה ממה שנאמר (שם): "ואל כליך לא תתן" – ממן שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל (גמרא בבא מציעא צא, ב): אבל מונע את עצמו – רשאי הפועל למנוע את עצמו מלאכול מן הפירות הרעים, עד שמגיע למקום היפות – למקום שהוא עושה בפירות היפים, ואוכל – מהם כדי שבעו. וכלן – כל הפועלים העושים מלאכה בגידולי קרקע, לא אמרו – שרשאי הפועל לאכול מן הפירות שעושה בהם, אלא בשעת מלאכה –

באור משנה ה

משנתנו ממשיכה בפועל האוכל בפירות שעובד בהם, והיא באה ללמד כמה רשאי הוא לאכול. אוכל פועל – בשעת מלאכתו, קישות אפלו בדינר – אפילו היא שווה דינר (קישות – לשון יחיד של קישוטים). וכוותבת – תמרים, אפלו בדינר – כלומר שרשאי הוא לאכול כמה שירצה, ואפילו הפירות יקרים מאד. רבי אלעזר חסמא אומר: לא יאכל פועל יתר על שכרו – יותר משכר פעולת יומו. בגמרא מבואר טעמו, שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשך", ודורש רבי אלעזר חסמא: כנפשך – כשכר עבודתו שמוסר נפשו עליו לעלות אפילו במקום סכנה. וחכמים מתירין – לפועל לאכול אפילו יתיר על שכרו, אבל מלמדין את האדם – הנשכר לעבוד בפירות, שלא יהא רעבתן – זולל, ויהא סותם את הפתח בפניו – כלומר שיהיו נמנעים מלשכור אותו. בגמרא מבואר, שאף תנא קמא סובר שרשאי הפועל לאכול יתיר על שכרו, אלא שחולק הוא על חכמים בענין שאמרו "מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן", והוא סובר שאין מלמדים. והלכה כחכמים.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עזו והדר"

רש"י

תוספת. שאין אומרים שירה אלא על היין. פירוש אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח כגון זריקת דמים וניסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מצינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים: מעל. בהקדש דכתיב לה' הארץ כו': לאחר ברכה. היא לבני אדם: ולכנסת ישראל. שהפירות לוקין: לירבעם. שגם הוא מחטיא את ישראל שרואין שהוא אינו מברך גם אחרי' לומדים ממנו ואינן מברכים:

דף לה עמוד א. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִנֵּינְךָ שְׂאִין אֹמְרִים הַלּוּיִים שִׁירָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת שְׁמֻקְרִיבִים קֶרֶבֶן, אֲלֵא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת נִיסוּכּוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנַאֲמַר (שׁוֹפְטִים ט יג) 'וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגִּפְּו, הַחֲדַלְתִּי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים' - וְכִי אֶפְסִיק לַתֵּן יַיִן הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים. וְלִכְאוּרָה, אִם אֲנָשִׁים מִשְׁמַח הַתִּירוּשׁ, כְּשׁוֹתִים אֶת הַיַּיִן, מִכֹּל מְקוֹם אֱלֹהִים בְּמַחַ מִשְׁמַח, אֲלֵא מִכָּאֵן שְׂאִין אֹמְרִים שִׁירָה כְּשִׁמְבִיאִים קֶרֶבֶן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֲלֵא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת נִיסוּכּוֹ, וְבוֹה נַחֲשֵׁב שֶׁהַתִּירוּשׁ מִשְׁמַח אֱלֹהִים.

ומכל מקום קשה, כיון שמצינו שתי דרשות הנלמדות מהפסוק 'קדש הילולים', כיצד אפשר ללמוד מפסוק זה חיוב לברך על האכילה.

הגמרא מבארת את חומרת האיסור לאכול בלא ברכה: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, אָסוּר לֹא לְאָדָם שְׁיַחֲנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, וְכָל הַנְּחַנֶּה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, מַעַל, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה שַׁיִךְ לָהּ, וְהַנְּחַנֶּה מִמֶּנּוּ מוֹעֵל כְּנֶהֱנֶה מִהַהֲקֵדֶשׁ. מֵאִי תִקְנִיתִיהּ - מֵאִי תִקְנֵנוּ לְאִיסוּר זֶה, יִלְךְ אֲצֵל חֲכָם.

מקשה הגמרא: יִלְךְ אֲצֵל חֲכָם, מֵאִי עֵבִיד לִיָּהּ - מֵאֵי יַעֲשֶׂה לוֹ הַחֲכָם כְּדִי לִתְקַן אֶת הָאִיסוּר, הֵא עֵבִיד לִיָּהּ אִיפוּרָא - הִרִי הוּא כְּבֵר עֲשֵׂה אִיסוּר שְׁאֵכֵל בְּלֹא בְּרָכָה, וְמֵאֵי יוֹעִיל הַחֲכָם לָזֶה.

מתרצת הגמרא: אֲלֵא אָמַר רַבָּא, כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא הִיא, יִלְךְ אֲצֵל חֲכָם מַעֲיַקְרָא קוּדָם שִׁיֵּאכֵל, וְיִלְמַדְנּוּ בְּבְרָכוֹת, בְּדִי שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי מַעֲיָלָה לְהַבָּא.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל הַנְּחַנֶּה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, בְּאִילוֹ נְחַנֶּה מִקְדָּשֵׁי שְׁמַיִם [מההקדש], שְׁנַאֲמַר (תהילים כד א) 'לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, וּמוֹכַח שֶׁהָאָרֶץ שַׁיִכָּת לָהּ, וְלִכְךָ כְּשִׁנְחַנֶּה נְחַנֶּה מִהַהֲקֵדֶשׁ. רַבִּי לִוִּי רַמִּי [הקשה], בְּתַנּוּב (שם) 'לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, וּמִשְׁמַע שֶׁהָאָרֶץ שַׁיִכָּת לָהּ, וּבְתַנּוּב (שם קטו טז) 'הַשְּׁמַיִם שְׁמַיִם לֹה' וְהָאָרֶץ נִתַּן לְבְנֵי אָדָם, מִשְׁמַע שֶׁהָאָרֶץ שַׁיִכָּת לְבְנֵי אָדָם. וְתִירַץ: לֹא קָשִׁיָא, כָּאֵן - בְּפִסּוּק 'לֹה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ' מְדוּבָר קוּדָם בְּרָכָה, שְׁאִזִּי הָאָרֶץ שַׁיִכָּת לָהּ וְאִסוּר לְהַנּוֹת מִמֶּנָּה,

וְכָאֵן - בְּפִסּוּק 'וְהָאָרֶץ נִתַּן לְבְנֵי אָדָם', מְדוּבָר לְאַחֲרֵי בְּרָכָה, שְׁאִז כְּבֵר נִתְּנָה רְשׁוּת לְבְנֵי אָדָם לְהַנּוֹת מִן הָאָרֶץ. דְּרַשָּׁה נּוֹסֶפֶת בְּחוֹמֵר הַנְּחַנֶּה בְּלֹא בְּרָכָה: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פִּפְא, כָּל הַנְּחַנֶּה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, בְּאִילוֹ גּוֹזֵל לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּרַכְתּוֹ, וְכֵאִילוֹ גּוֹזֵל לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל - לְאוּמָה הִישְׁרָאֵלִית בְּכֻלּוֹתָהּ אֶת הַפִּירוּת, כִּיּוֹן שֶׁבְּחֻטְאוֹ הַפִּירוּת יִלְקוּ. שְׁנַאֲמַר (משלי כח כד) 'גּוֹזֵל אֲבִיו וְאִמּוֹ וְאֹמֵר אֵין פֶּשַׁע, חֵבֵר הוּא לְאִישׁ מְשֻׁחִית', כְּלוּמַר, מִי שְׁאִינוּ מְבָרֵךְ [ועל ידי זה גוזל את הקדוש ברוך הוא ואת כנסת ישראל] וְאֹמֵר שְׁאִין זֶה פֶּשַׁע, לְפִי שֶׁהוּא מִיָּקֵל, רוֹאִים אוֹתוֹ אַחֲרִים וְלִמְדִים מִמֶּנּוּ לְהַקֵּל בְּבְרָכוֹת, וּבְכֵךְ הוּא חֵבֵר לְאִישׁ מְשֻׁחִית אֶת הַרְבִּים. וּמִנֵּינְךָ שְׁאִינוּ וְאִמּוֹ' שֶׁבְּפִסּוּק הַכוּוֹנָה לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְאִין 'אֲבִיו' אֲלֵא תִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאֲמַר (דברים לב ו) 'הִלֵּה' תִגְמְלוּ זֹאת וְגו', הִלֵּא הוּא אֲבִיךָ קִנְיָךְ, הִרִי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרוּי אַב. וְאִין 'אִמּוֹ' אֲלֵא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר (משלי א ח) 'שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאֵל תִּפְזוֹשׁ תּוֹרַת אֲמִיךָ, וּבִיאוּרוֹ, שְׁמַע לְתוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וּשְׁבַעֵל פֶּה שֶׁה' נִתַּן לְמֹשֶׁה, וְאֵל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אוֹמְתֵךְ שֶׁהִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְתוֹרָה' זֶה הִיא דְּבָרֵי סוֹפְרִים שֶׁהוֹסִיפוּ וְעֲשׂוּ סִיגִים לְתוֹרָה. הִרִי שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל קְרוּיָה אַם.

מבררת הגמרא: מֵאִי חֵבֵר הוּא לְאִישׁ מְשֻׁחִית' האמור בסוף הפסוק. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פִּפְא, חֵבֵר הוּא לְיִרְבְּעָם בֶּן נֶכְמֵי, שֶׁהִשְׁחִית אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיָּהֶם שְׁבַשְׁמַיִם, שְׁכִיּוֹן שְׁאֲחִרִים לְמִדִּים מֵאָדָם זֶה לְהַקֵּל בְּבְרָכוֹת, נִמְצָא שֶׁהוּא חוֹטֵא וּמְחַטֵּיא, וּבְכֵךְ הוּא חֵבֵר לְיִרְבְּעָם בֶּן נֶבֶט שֶׁחַטָּא וְחַטֵּיא אֶת יִשְׂרָאֵל.

אגרות קודש

ב"ה, ז' מ"ח, ה'תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ וכו' מוהרנ"ן שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מכבר אודות ביאת הכתה החדשה דאברכים תלמידים ממרוקו, ויהי רצון שירבה השי"ת גבולם הן באיכות והן בכמות, היינו במספר התלמידים ובידיעותיהם וטיב הנהגתם.

כיון שנתוספו ספסלי בביהמ"ד מוכרח אשר סוף סוף יתחזק ויתבסס מצב ביה"ס לסופרים כדבעי, או עכ"פ בערך להמקווה, וכמו שנדברתי כאן עם הרה"ח כו' הרצ"ל שי' הלוי, הנה מובן שגם תלמידי ביה"ס לסופרות הם תלמידי תו"ת, זאת אומרת שעליהם ללמוד שעורים קבועים בלמוד הנגלה ולמוד החסידות וכו' וכו', ולהתעסק גם בעבודת התפלה, ורק אשר חלק משעות היום אז שאר התלמידים לומדים בישיבה, לומדים אלה מלאכת הקדש, היא סופרות סת"ם, אבל קודם לשעות אלו ולאחריהן כל אחריות תלמידי תו"ת עליהם. במילא מובן שאין בזה כל סבה לנפילת רוח של מישהו מהם ח"ו.

ולאיך גיסא צריכים הם לקבל הוראות בהנוגע למודיהם בנגלה ובחסידות מהר"מ והר"י דתו"ת, לבד באותן השעות שהוקדשו ללמוד סופרות סת"ם וללמוד הלכות אלו, שבזה מקבלים הם הוראות מהרה"ח וכו' הרצ"ל שי' הלוי.

בכדי שיהי' הלמוד מתאים להוראות משנתנו בדבוק חברים, מוכרח שנוסף על אלו השנים שכבר גמרו הלמוד, וכפי שכתבו לי, כבר התחילו לכתוב פרשיות ולעשות בתים, יהיו עכ"פ חמשה תלמידים הלומדים ספרות, ומה טוב שיהיו ששה ויותר, ואם אפשרי מבלי לבטל כתה מתו"ת.

ועל פי הנ"ל מובטחני שהנהלת תו"ת תבחר בתלמידים מתאימים לזה, זאת אומרת שלאחר שיבחנו בהאומנות יראו שמשוגלים הם לזה. ובכדי שלא יהי' אח"כ תרעומות ובלבול זמן מובן שנכון יותר לעשות הבחינה והבחירה קרוב להתחלת הזמן ככל האפשרי. ואחכה לבשרות טובות בהקדם.

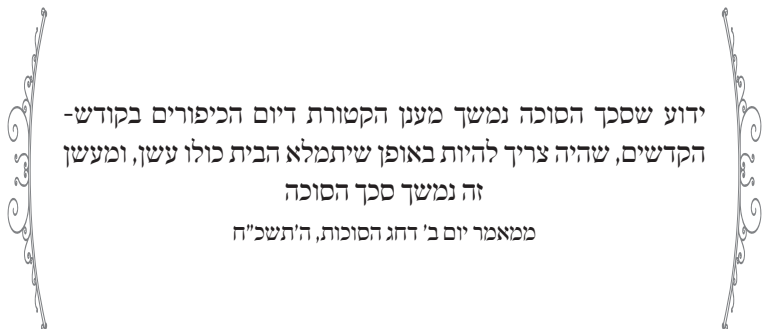
ומטובו למסור לאלה התלמידים שיבחר בהם, שאשרי חלקם שיתעסקו במלאכת הקדש זו, שאף כי רבה האחריות של סופר סת"ם כמבואר בכמה מקומות, אבל זה עצמו שאחרים קובעים שראויים הם ללמוד מלאכת הקדש זו, מראה שמלמעלה נתנו להם הכחות לשאת באחריות זו ולמלאותה. ובכל הזמנים ועל אחת כמה וכמה עתה הנה בזה שיזכו את הרבים בתפלין כשרות ובמזוזות כשרות, הרי שכרם אין די באר, וביחוד שהרי הוקשה כל התורה כולה לתפלין, ובדאי"ח מובא מאמר שמזוזה שקולה כנגד כל המצוות. והרי גם על פי נגלה מובן זה עפ"י הכוונה המובאה בשו"ע לפסק הלכה, שתפלין הוא ענין שעבוד הלב והמוח, זאת אומרת כללות האדם, והמזוזה הרי היא החתם של המלך מלכי המלכים הקב"ה על כל הנכסים והענינים אשר בבית זה.

ואחכה לבשרות טובות בכל האמור ולמהירות הענין נשלח המכתב מהיר דחוף, בברכת הצלחה בעבודתו בקדש.

מ. שניאורסאהן

ממשה קא איתיה - וכי לא ממשא באת, דכתיב ביה כשניגש לסנה
 (שמות ג ח) אל תקרב' ה'לם'. ועוד, וכי לאו ממשה קא איתיה, דכתיב
 ביה כשנשלח לגאול את ישראל ממצרים (שם ד ב) מה 'זה' בידך.
 ועוד, וכי לאו ממשה קא איתיה, דכתיב ביה (דברים ה ב) שהקב"ה
 אמר לו לאחר מות תורה ואתה 'פה' עמד עמדי, וכיון שאתה
 מזרעו כיצד תעשה בהן לעבודה זרה.
 תשובת יehונתן לבני דן: אמר להן יהונתן, כך מקובלני מבית אבי
 אבא - משה, לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך
 לגריותו, ולכך אני כהן לפסל, לפרנסתי.
 מבארת הגמרא: והוא - יהונתן כבר שכונת משה היתה שישכיר
 עצמו אף לעבודה זרה ממשה, ובלבד שליבו לא יהיה לעבודה זרה.
 ולא היא - אולם לא לכך נתכוין משה לדבר שיש בו איסור, אלא
 במה שאמר משה שישכיר עצמו לעבודה זרה כוונתו היתה עבודה
 זרהה לו - כלומר אף אם הוא אדם חשוב והעבודה בויהי זרה
 בעיניו, מכל מקום יעסוק בה ולא יצטרך לבריות.
 הגמרא מביאה ראיה לדבר: בראשית ליה רב לרב כהנא, נטוש
 נבילתא בשוקא ושקול אנרא - הפשט נבילה בשוק לעיני כולם
 וטול שכר, ולא תמא נבירא דכא אנא ויילא בי מילתא - ולא
 תאמר אדם חשוב אני וזול בעיני הדבר, אלא עשה אף זאת
 לפרנסתך.
 הגמרא מספרת מזה עלה בסופו של יהונתן: כיון שראת דוד שקמו
 חביבי עליו - על יהונתן ביותה, מינהו אחראי על האוצרות, שנאמר
 (דברי הימים א' כו כד) 'ושכאל בן גרשם בן מנשה נגיד על האוצרות',
 כלומר ממונה על האוצרות, וכל שאר הממונים היו תחתיו.
 שואלת הגמרא: וכי שבואל שמו, והלא יהונתן שמו, אם כן למה
 נאמר בפסוק 'ושבואל' בן גרשום וגו'. משיבה הגמרא: אמר רבי
 יוחנן, אכן יהונתן שמו, אך קראו הכתוב שבואל על שם ששב לאל
 ככל לבו לאחר שהיה לו הרבה ממון.
 שנינו במשנה: והננים את האב נוחלין ומנחילין. מכך שלא כתבה
 המשנה 'הבנים והבנות את האב' וכו' למדה הגמרא שהבנים
 קודמים לבנות בירושת האב. שואלת הגמרא: מניין להקדים את
 הבנים לבנות. משיבה הגמרא: דכתיב (במדבר כ ח) 'איש כי ימות וגו'
 ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, מדייקת הגמרא: מעמא -
 הטעם שמעבירים את הנחלה לבתו הוא רק משום דאין לו בן, הא
 - אולם אם יש לו בן, הן קודם.
 רב פפא דוחה דרשה זו ודורש את הפסוק באופן שונה: אמר ליה
 רב פפא לאבין, אימא - שמא נאמר שיש לדרוש את הפסוק כך,
 אי אימא בן לירות בן - אם יש רק בן ירש הבן, אימא בת לירות
 בת - ואם יש רק בת תירש הבת, אימא בן ובת לא האי לירות ולא
 האי לירות - אך אם יש גם בן וגם בת שניהם לא ירשו. הקשה לו
 אבין, ואילא

מתרצת הגמרא: אכן אף מזרעו של יתרו היה פנחס, אך לא מבתו
 של יתרו ממש, אלא אי אבית דאמיה מיוסף - אם אבי אמו של
 פנחס היה מזרעו של יוסף, אמה דאמיה מיתרו - אם כן אם אמו
 היתה מזרעו של יתרו, ואי אבית דאמיה מיתרו - ואם אבי אמו
 היה מזרעו של יתרו, אמה דאמיה מיוסף - אם אמו היתה מזרע
 יוסף. ונמצא שאמו היתה גם מזרע יוסף וגם מזרע יתרו, ואם כן
 אין לומר שהיא היתה בת יתרו ממש, שאם כן לא יתכן שהיתה
 משבט יוסף, אלא על כרוך כוונת הפסוק שאלעזר לקח אשה
 מבנות פוטיאל היינו שהיא נולדה מזרע יתרו ויוסף, ויתכן שפנחס
 היה רק דור רביעי או חמישי מבת יתרו, ועל כל פנים לא היה
 קרוב כיהונתן שהיה דור שלישי לבת יתרו, ועל כן הועיל מה
 שאהרון דבק בטובים שיצא ממנו פנחס, אבל משה שנשא את בת
 יתרו ממש, לכך יצא ממנו יהונתן.
 הגמרא מביאה ראיה שפנחס היה גם מזרעו של יוסף וגם מזרעו
 של יתרו: דיקא נמי - דבר זה מדויק גם מלשון הפסוק, דכתיב
 (שמות ו כה) שאלעזר אבי פנחס נשא 'מבנות פוטיאל', ומזה
 שהפסוק כתב 'פוטיאל' עם יו"ד בלשון רבים ולא 'פוטיאל', תרתי
 שמע מינה - משמע שהיה כאן שני פיוטיים, כלומר שהיא היתה
 גם מיתרו שפטים עגלים לעבודה זרה, וגם מיוסף שפטט ביצרו.
 הגמרא מביאה עוד בענין זה: אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק
 באינה, משום שהבנים דומים לאחי האם, וראיה לדבר, שנאמר
 (שמות ו כה) 'ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון',
 מבארת הגמרא את הראיה, ממשמע שנאמר - ממשמעות הכתוב
 שאמר שאלישבע היתה 'בת עמינדב', האם איני יודע שאחות
 נחשון היא, אם כן מה תלמוד לומר - מה מלמדנו הכתוב באומרו
 'אחות נחשון', אלא מכאן מוכח שהנושא אשה צריך שיבדוק
 באינה, ולכך הוסיף הכתוב ופירש שהיא אחות נחשון, לומר לך
 שלקחה לו לאשה מחמת שהיתה אחותו של נחשון שהיה נשיא
 למטה יהודה, ומתוך חשיבותו נשא את אחותו. וכן תנא בברייתא,
 רוב בנים דומין לאחי האם, ולכך יבדוק באינה.
 הגמרא חוזרת לענין שהובא לעיל (sup) לגבי יהונתן ופסלו של
 מיכה: בתחילת ימי השופטים עדיין לא היה לשבט דן נחלה בארץ
 כפי הראוי להם, לכן שלחו חמשה אנשים לחפש להם נחלה,
 כשבאו סמוך לביתו של מיכה שמעו את יהונתן מדבר עם אדם
 אחר והכירו את קולו. ונאמר (שופטים יח א) 'ויסורו (שמה ויאמר)
 [שם]-לביתו ויאמרו לו אנשי דן ליהונתן, מי הביאך הלם ומה
 אתה עשה כזה ומה לך פה', כלומר, אצל מי אתה, ומה מלאכתך,
 ומה ניתן לך בשכרך, וכפלו לשונם ושאלוהו בשלשה אופנים, 'מי
 הביאך הלום' ומה אתה עושה בזה' ומה לך פה', מבארת הגמרא
 שנתכוונו לרמוז בשאלתם ובכפילות לשון זו על יחוסו למשה,
 ולכך תמדה ביותר על היותו כהן לעבודה זרה. אמרו לו, לאו

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נחלין - דף קי עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רמ

רשב"ם

אלא אי אבוה דאמיה מיתרו ואם תאמר: אם בן היאך פנחס בן טובים טפי מיהונתן? שהרי אימיה דאמיה דפנחס מיתרו אתיא, כי היכי דאמיה דאבוה דיהונתן מיתרו אתיא ויש לומר: משום שיהונתן היה מצד האב, שהיה אביו בן בת יתרו, ופנחס מצד האם.

נשומט

נשומט נבילתא גרסינן בערוך. והוי כמו "פשוט", כי היא דחלק (סנהדרין ק, ב). לא תנטוש גילדנא מאוניה דלא לידול משחיב לחבלא. פירוש: דג ששמו גילדנא אל התחיל לפשוט מאונו, פן ילך העור לאיבוד. ואף על גב דהתם נטוש הכא גטוט - רוב פעמים מתחלפין האותיות בענין זה, כמו (פסחים ל, ב): אין טשיך דתרוור באליה, דחיי כמו "אין טשיך", כמו "וטח את הבית" ומתרגם בירושלמי: וישוטן ית ביתא (ויקרא יד). ולא תימא כהנא אנא - מפרש רבינו תם: ולא תימא אני רב כהנא שאני חשוב. ולא מפני שהיה כהן, דלאו כהן היה, כדאמרין ב"חורות" (תולין קלב, א). רב כהנא היה אבל בשביל אשתו. ובפרק "אלו עוברין" (פסחים מט, א) אמר רב כהנא: אי לאו דנסיכי כהנתא - לא גלא. אמרו לו תלמידי: הוא למקום תורה גלית - אמר להו: לא גלאי כדגלו אנישי, שגלה על ידי דשמטיה לקועיה דהווא גברא. וכן מפרש רבינו תם והוה ד"ערכי פסחים" (שם קג, א). לא תדור בנתא דרישא אסי. כלומר, שאהיה בעצמך תודה ראש, ששמך רב אסי, שלא תתבטל נחמת צרכי צבור. ולא כמו שפירש רבינו שמואל דרישא אסי - רופא.

ושמואל

ושמואל בן גרשון בן משה - הכי גרסינן: משה. שאין לקרותו על שם מנשה, שהרי כבר שב בכל לבו. ויש דגרס "בן מנשה", ושמנא לפי שחור לקלקולו, כדפירש הקונטרס. מעמא דאין לו בן הא יש לו בן ובן קודם - נראה לרבי שמשון בן אברהם דכל הסוגיא אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיב. מדפריך רב פפא בתי הכי (ולמאן דאמר כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן) וצריך להיות: ואימא אי איכא בן, ולמאן דאמר כסדרן כתיבי למה שגו לשנות קראי מבי הכי דכתיבי: ועוד, דקאמר ליה אביי: איצטרך קרא לאשמעינן דמאן לדית ליה אלא וכו'. ופירש הקונטרס: ואמאי כתב "בן אין לו והעברתם את נחלתו? פשיטא, ולשתוק מיניה. הכי איבעי למכתב: איש כי ימות חרע אין לו וגו'.

מאן

מאן דאמר דכסדרן כתיבי - הכי נשתוק קרא ולא ליכתוב והעברתם את נחלתו לכתוב? במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב. וליכא למימר דאביי דייק מדלא כתיב ואיש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו - דאם בן מאי פריך ודלמא קא שמענן לן דבת נמי בת ירושה היא - ומכל מקום הכי היה מצי למכתב, ליכתוב ובן אין לו. אלא דאי אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי אתיא, ולדידיה לא איצטרך והעברתם. ואף על גב דמוקי והעברתם לכדרכי, שאין לך מעביר נחלה כו' - אף זה צריך שום דרשה, ולא אשמעינן שום חידוש. אלא דלגבי בת שייך לשון העברה. ורבינו יצחק אומר: דאפילו למאן דאמר דכסדרן כתיבי אתיא, ואביי דריש מדלא כתיב איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבנו, דהוה מצי למיירש: במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו', והוה דיעין דבן ובת שויך, והואיל ומציעו במקום אתר שהיא בת ירושה. ודלמא

ואי אליבא דמאן דאמר דכסדרן כתיבי - והא פשיטא לה עלך. ובין דאזיל ליה - אכיל לון. אתא חד רב פחץ, ואמר ליה כן. אמר ליה: אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא? אמר ליה: בנין חיי. ובין שעמד ארש כו'. והבנים את האב מגיל - והבנים קתני "הבנים והבנות את האב", ומיהו, בנות נטלות עישר נכסים כתקנת חכמים במסכת כתובות (סז, א). דכתיב איש כי ימות ובן אין לו וגו' - הוה ליה למכתב: "איש כי ימות ובן ובת אין לו", אי נמי: "איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו". מעמא דאין לו בן - עם שהו, איש יש לו בן ובת - הבן קודם. אמר ליה רב פפא לאביי אימא - דהכי אשמעינן קראי איכא בן בלא בת - לירות בן, איכא בת בלא בן, תירות בת, איכא תרווייהו בן ובת - לא האי לירות כו', כדמפרש לקמיה. לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולה, אלא כחדא ירתון. דהכי קאמר קרא: איש כי ימות ובן אין לו עם הבת שירשו שניהן כאחת, אלא בת יחידית בלא בן יש לו - והעברתם את הנכסים לבתו. הא איתנהו - תרווייהו ירתון כחדא.

מאן

אלא אי אבוה דאמיה כו' - אלא לעולם לא מבת יתרו ממש גולד פנחס, שהרי וגו' מיוסף היה, כדדרשינן לקמן "פוטילא" - שני פטופטין משמע, מיוסף שפטפט ביצרו ומיתרו שפטים עולים, והלכך אי אפשר שתהא אמו בת יתרו ממש, דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף? אלא הכי קאמר: ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטילא, כלומר

מצינן

שאשתו גולדה מיתרו ומיוסף. ומהשתא מצינן לבתר שדור רביעי או דור חמישי היה פנחס בן מת, יתרו לא היה קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשם, ולחכי אהני מה שדבק אהרן בשבטים. ואותו זקנו של פנחס מצד האם, שדבק ביתרו ואף על פי כן יצא ממנו פנחס - ליכא לאקשווי מניה לואי דבעינן מילוף ממשע שיצא ממנו יהונתן, שהרי פנחס היה רודק מיתרו יותר מיהונתן. אבוה דאמיה מיוסף - ואמיה דאמיה נפקא מיתרו - כגון מבניו של יתרו, או מבני בניו. וליכא למימר "אמיה דאמיה מיתרו" - בת יתרו ממש, דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהונתן, ולא לפיגן ממשע ומאהרן מיהו, אבוה דאמיה מיתרו - מנגנת יתרו. ונראה בעיני דהכי גרסינן: אלא אי אבוה דאמיה מיוסף כו', ואממה של אם פנחס קאי. והכי קאמר: אי אבי אמיה של אשת אלעזר מיוסף כו', דהשתא הוה ליה לפנחס דור אחד רודק מיתרו יותר מיהונתן. פוטילא: תירי משמע - מדלא כתב "פוטילא" בלא יו"ד, הלכך שני פטויים דרשינן: שפטפט ושפטיס. אי נמי מרכיב "מבנות" - דמשמע משתי בנות של פטפט ושפטיס, מדלא כתיב "בת פוטילא", כן נראה בעיני. שיבדוק באחיה - שהבנים דומין לאחי האם, כדלקמן. מלמד שבדק באחיה - לפי שהיתה אחות נחשוף, שהיה נשיא למטה יהודה מתוך חשיבותו, לכך לקחה. ויפורי שם וגו' - ביהונתן בן גרשם מיירי, בפרשת מיכה. ואמרו לו - שבט הדני שבאו שם. ושיבד עצמו כו' - אלא שלא היה לבו לעבודה זרה. שהיא ירה לו - הוא חשוב והמלאכה נמובה ומכוערה, אלא שאין בה איסור. נשוש - הפשט. ויכול אגרי - כלומר, הפשיטה בשכר, בשוק על בלי, ואין כאן חילול השם כלל. ולא קרינא ביה "ומשנאי אהבו מות", דרשינן ליה במסכת שבת (קדף, א) בתלמידי חכמים שיש רבב על בגדו, אבל לעשות מלאכה להתפרנס - אין כאן גנאי. הכי גרסינן: ולא תימא נברא רבא אנא - ואית גרסינן נמי: "ולא תימא כהנא אנא" = כהן אני וחשוב, וגנאי לי הדבר. והלא יהונתן שמו - שלא היה לו גרשם בנים כי אם זה לבדו, כדכתיב בדברי הימים "ובני גרשם שבואל הראש". ששב לאל בכל לבו - כעשיה, שהיה לו ממון הרבה. ואלו משום דכתיב "ויהונתן בן גרשם בן דבת נמי בת ירושה הוא ובניו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ", ואמרין בסדר עולם: עד יום שגלה מטה דן ופסלו של מיכה עמו - כך מפרש בפרק בתרא דברכות ירושלמי: מתיבין ליה: והכתיב "עד יום גלות הארץ" אמרי: כיון שמת דוד עמד שלמה, והחליף כל הסקליטין, והחליפו עמון חור - לקלקולו הראשון. היא דכתיב "ונביא אחד זקן יושב בבית אלי" אמרין: הוא היה. וקביע רחם: כהן לעבודה זרה והארץ ימים? אמרי: על ידי שהיתה עיני צרה בעבודה זרה שלו. כיצד? הוה בר גש מיתיה ליה תור או אימרו או גדי לעבודה זרה, והוה אמר ליה: פייסיה עליי. והוה אמרו: מה מועילה לך? לא אכלה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה. אמר ליה: ומה נעביד? אמר ליה: זיל אייתיי לו חדא פריך דסלת, ועשר ביעין עלוי, ואנא אפייס לה עלך. ובין דאזיל ליה - אכיל לון. אתא חד רב פחץ, ואמר ליה כן. אמר ליה: אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא? אמר ליה: בנין חיי. ובין שעמד ארש כו'. והבנים את האב מגיל - והבנים קתני "הבנים והבנות את האב", ומיהו, בנות נטלות עישר נכסים כתקנת חכמים במסכת כתובות (סז, א). דכתיב איש כי ימות ובן אין לו וגו' - הוה ליה למכתב: "איש כי ימות ובן ובת אין לו", אי נמי: "איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו". מעמא דאין לו בן - עם שהו, איש יש לו בן ובת - הבן קודם. אמר ליה רב פפא לאביי אימא - דהכי אשמעינן קראי איכא בן בלא בת - לירות בן, איכא בת בלא בן, תירות בת, איכא תרווייהו בן ובת - לא האי לירות כו', כדמפרש לקמיה. לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולה, אלא כחדא ירתון. דהכי קאמר קרא: איש כי ימות ובן אין לו עם הבת שירשו שניהן כאחת, אלא בת יחידית בלא בן יש לו - והעברתם את הנכסים לבתו. הא איתנהו - תרווייהו ירתון כחדא.

מאן

מאן דאמר דכסדרן כתיבי - הכי נשתוק קרא ולא ליכתוב והעברתם את נחלתו לכתוב? במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב. וליכא למימר דאביי דייק מדלא כתיב ואיש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו - דאם בן מאי פריך ודלמא קא שמענן לן דבת נמי בת ירושה היא - ומכל מקום הכי היה מצי למכתב, ליכתוב ובן אין לו. אלא דאי אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי אתיא, ולדידיה לא איצטרך והעברתם. ואף על גב דמוקי והעברתם לכדרכי, שאין לך מעביר נחלה כו' - אף זה צריך שום דרשה, ולא אשמעינן שום חידוש. אלא דלגבי בת שייך לשון העברה. ורבינו יצחק אומר: דאפילו למאן דאמר דכסדרן כתיבי אתיא, ואביי דריש מדלא כתיב איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבנו, דהוה מצי למיירש: במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו', והוה דיעין דבן ובת שויך, והואיל ומציעו במקום אתר שהיא בת ירושה. ודלמא

1 **ודלמא**

1 הא קא משמע על דבת נמי בת ירושה — דסלקא דעתך אמינא דלאו בת ירושה
2 היא, משום דמסתב נחלה, דבנה ובעלה יורשין אותה.

3 **ושרה**

3 אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקיימא לן — אמור רבינו יצחק בן מרדכי: דלא גרסינן
4 'כלום יש יבום אלא במקום שאין בן', דהלשון משמע שהוא מודה שהבת אינה

5 קמה לשרה אחוזה מהאי טעמא, כי ההיא דלעיל

6 גבי אב, דבמסך בהאי לישנא. ופירוש הקונטרס

7 דחוק הוא מאד, דמפרש דהכי קאמר: ושרה

8 אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה, ומיית

9 סיעתא למילתא, דרך פירכא דכולום יש יבום כו'

10 קיימא ליה לתנא שהבן קם תחת אביו לשרה

11 אחוזה ולא הוא, והכי נמי איכא למימר גבי בת.

12 דמה לו תלות הטעם בפירכא שהיא גבי אב?

13 ולא היה לו לומר אלא: בת נמי תיקום לשרה

14 אחוזה ולכך נראה לו דלא גרסינן, אלא הכי

15 גרסינן ליה: שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא

16 דקיימא ליה, והכי פירוש: והלא שדה אחוזה

17 גופה, מה שאין בבת בן — והו טעמם שהבן קודם

18 לנחלה מן הבת, וכל כמה דלא קיימא לן שהבן

19 קודם לנחלה מן הבת — מעמדת הבת שדה

20 לאביה כמו הבן, דהכי אמר בפירק 'אין מקדישין'

21 (ערכך כה, ב.) בעא מיניה רבה בר אבוח: בת מהו

22 שתעמיד שדה אחוזה לאביה: כיון דלענין יבום כי

23 הרדיני ניתוח — מוקמינן, או דלמא כיון דלענין

24 נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא, לא מוקמינן?

25 ופשיט ליה דכי אתר דמיא, מוקך טעמא.

26 **האיש** את אמר מנא הני מילי כו' — אמור

27 רבינו יצחק בן מרדכי: דבשאר ירושות של נשים,

28 כגון בן אב או אחותו — פשיטא ליה דירשת אביה

29 או אחיה, כיון שאין הירושה נעקרת ממשפחת

30 אב. ופשיטא שהוכרים והנקבות שוין, בין לירש

31 בין להוריש. דמה לי זכרים ומה לי נקבות, דאטו

32 נכסי נשים יהיו הפקר? ודוקא בן בכבשי האם צריך

33 למילק, לפי שניסת בת נחלה ממשא אביה על ידי

34 הבן.

קל

מאן כו' לירושת? אפוא בר קפשא דקמתא לירושת? - הכי
קא אמינא: איפא בן ובת - לא האי לירושת פוליה,
ולא האי לירושת פוליה, אלא כי הרדי לירושת אמר ליה
אביו: ואיצטריך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא
חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי? - ודלמא הא קא
משמע לך, דבת נמי בת ירושה היא - ההוא, מ'כל
בת ירושת נחלה" נפקא. רב אחא בר יעקב אמר,
מהכא: "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין
לו בן", טעמא דאין לו בן, הא יש לו בן - בן קודם. -

ודלמא בנות צלפחד הוא דקאמרון הכי, ניתנה תורה
וגתחדשה הלכה אלא, מתורתא פדשנין מעיקרא.
רבינא אמר, מהכא: "הקרוב אליו", הקרוב - קרוב
קודם. - ומאי קורבא דבן מפת שבן קם תחת אביו
יעקרה ולשרה אחוזה? יעקרה - בת לאו בת יעקרה
היא, שרה אחוזה נמי - מהאי פירכא גופה הוא,
דהא קיימא ליה לתנא: כלום יש יבום אלא במקום
שאיין בן אלא, מתורתא פדשנין מעיקרא. ואי בעית
אימא, מהכא: "והתנתלתם אתם לבניכם אחריכם",
בניכם - ולא בנותיכם. אלא מעתה, "למען ירבו
ימיכם וימי בניכם", הכי נמי בניכם ולא בנותיכם? -
ברכה שאני. "והאחין מן האב נוהלין ומנהלין" וכו'.
מ'לן? אמר רבא: אתאי אחוה אחוה מ'גני יעקב,
מה ל'הלן מן האב ולא מן האם, אף קאין מן האב
ולא מן האם. - ולמה ליה? "מומשפחתו יורש אתה"
פתיב; משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה - אין הכי נמי, וכי
אתמר דר'בה - לענין יבום אתמר. "והאיש את אמו" וכו'. מנא הני מילי? דתני ר'בנן:
"וכל

1 מאן כו' — אם לא קרובי הקרובים לו יותר, בר קשא — מושל העיר. אמר ליה אביו
2 ל'רב פפא — אי אתא דאמר רחמנא דכחדא יירתון — נמצא שאין הבן ראוי לירושה
3 יותר מן הבת, וכן ובת כשני בנים דמו. וכי איצטרך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה
4 אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאב? בתמידי. ואמאי כתב "זאם אין לו בן והעברתם
5 את נחלתו לבתו"? פשיטא, לישתוק קרא מיניה.
6 והכי איבעי ליה למכתב: איש כי ימות ורע אין
7 לו ונתתם את נחלתו וגו' — ומילמא ידענא דאם
8 אין לו בן הבת תירש את הכל, מאחר ששניין
9 שוין בנחלה אלא דאי לאשמועינן אתא דבן
10 קודם לבת. ואיצטרך לאשמועינן דאף על גב
11 דאין הבת יורשת במקום שיש בן, וסלקא דעתך
12 אמנא: היכא דלית בן — ונתתם את נחלתו
13 לאחיו, אבל לא לבתו. דכי הכי דאין אמו
14 יורשתה, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה —
15 הכי נמי אין בתו יורשתה. דאין משפחת נשים
16 קרויה משפחה, לא למעלה ידידה כגון אמו,
17 ולא למטה ידידה כגון בת. קא משמע לך:
18 "והעברתם את נחלתו לבתו". אמר ליה רב פפא
19 לאביו — אימא להכי כתב רחמנא כי האי גוונא
20 "ובן אין לו והעברתם", ולא כתב: ונתתם את
21 נחלתו לבנו ולבתו — דהא קא משמע לך: דבת
22 נמי, בלא בן, בת יורשת חויה. דסלקא דעתך
23 אמנא: בן ובת יירתון כחדא. אבל היא לבדה —
24 איכא למימר דלא תירוש מידי, קא משמע לך:
25 "והעברתם את נחלתו לבתו", וכל שכן שתיירש
26 עם הבן, כל רבתי מפרשין כן, ולא נהירא. דכיון
27 דאמר לו אביו: איצטרך קרא לאשמועינן דמאן
28 דלית ליה אלא חד ברא כו' — אלמא פשיטא
29 ליה הך סברא, דכיון דכחדא יירתון היא שקולה
30 כבן, ופשיטא דתירוש כל הנכסים כי ליכא בן
31 בהדיה, ואין זו שיטת גמרא שיכחש המקשה
32 סברת המתירין בלא טענה אחרת, אלא אם כן
33 מקשה לו מצד אחר. ונראה בעיני דהכי פירוש:
34 ודלמא הא קא משמע לך האי "ועברתם" — דבת
35 נמי כמו בן, בת ירושה חויה, שישנה בכלל
36 ירושת אב. דסלקא דעתך אמנא: לא תירש בת
37 כלל, לא עם הבן ולא בלא בן, דבוכרים קפיד
38 רחמנא, דכתב: ונתתם את נחלתו לאחי אביו,
39 וכתב נמי "ממשפחתו" — משפחת אב קרויה

40 משפחה. קא משמע לך דירשת חויה. והלכך, כי איכא בן — נמי תפלוג בהדיה, דמהיכא ממעטינן לה? דלמא הכי קאמר קרא: איש כי ימות וכן אין לו פירוש עם הבת — והעברתם
41 את כל הנחלה לבתו. כלומר, או עוברת לה הנחלה משבת לשבת על ידי בתו, כדרכי. אבל היכא דאיכא בן בהדה — אין כל הנחלה נעקרת משבת זה. ומשום דאתא קרא לאשמועינן
42 כדרכי — לא הוה מצי למכתב "לבנו ולבתו" ומשנ: ההוא מוכל בת ירושת נחלה נפקא — מיניה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה. דבבת בלא בן מיירי קרא.
43 וללשון האחרון שפירשתי שמעינן מיהת דבת ישנה בכלל ירושה, והוה מצי למכתב: איש כי ימות ורע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו, ולא איצטרך "ובן אין לו" אלא להקדים
44 בן לבת. רב אחא בר יעקב אמר מהכא — נפקא דבן קודם לבת, דקאמרי בנות צלפחד למשה: "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו" שלא לטול כלום בנחלה בשביל שאין לו בן,
45 ולא תעשה לנו תקנה לטול במקום בן, מאחר דליכא אן. שאילו היה לאבינו בן — היינו שותקות ולא היינו תובעות נחלה, שהיי לא היה נגרע שם אבינו, אבל עלה כי אין לו בן,
46 — "תנה לנו נחלה" וגו'. דקאמין הכי — שהיו סבורות שיהיה הדין כן. ניתנה תורה — לאחר דברי בנות צלפחד, שלאחר דבריין נאמרה פרשת נחלות, ונתחדשה הלכה דברא
47 וברתא יירתון כחדא, ולא כשהיו סבורות. ברשני מעיקרא — מ'איש כי ימות וכן אין לו'. רבינא אמר מהכא — ונפקא בן קודם לבת. חקרוי — יש מפרשין ד"חקרוי" דריש, כדאמר
48 רבא (פסחים נו, ב.) ד"העולה" — עולה ראשונה, ואמרינן נמי (חולין צא, א.) "הירך" — המיומנת שבירך. חבא נמי: "חקרוי" — קרוב קודם. מי שקרוב יותר קודם לחביבו, ובן קרוב
49 מבת, כדמפרש ואיל. ופרכינן: ומאי קורביה דבן לאב טפי מבת? אם תאמר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשרה אחוזה, מה שאין בן בבת — הא לאו מילתא היא, דאי מילתא יעדה
50 — אינו קרוב יותר, אלא מפני שהבת אינה בת יעדה, שתי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת. וגבי שדה אחוזה נמי — איכא למימר דקמה תחת אביה. דמוך פירכא ד"כלום יש
51 יבום אלא במקום שאין בן" קיימא ליה לתנא שדה אחוזה לא שדה אחוזה ולא האת, והכי נמי איכא למימר גבי בת: כלום יש יבום אלא במקום שאין בת. ואף על גב דבכסתב
52 ערכין פרק "אין מקדישין" (כה, ב.) ממעט לה לבת משדה אחוזה, מדכתב "אם מכר את השדה לאיש אחר", ותנא דבי רבי ישמעאל: כל שהוא אחר במקום בן, ונמי בת במקום בן
53 כי אחר דמיא — הני מילי דחשבנין לה כי אחר לגבי בן משום דרשנינן "איש כי ימות וכן אין לו" וגו' שהבן קודם לבת. אבל אי לא אף הך דרשה ד'איש כי ימות' וגו' — הוה אמנא:
54 בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הרדי ניתוח. אלא מחוררתא כו' — ומגשתא איכא למיירש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאמר דמיא. כדאשכחן גבי ירושה,
55 לבני אחריכם" בין הוה מצי למכתב "לירעכם". ולא בנותיכם — במקום שיש בן, ברבה שאני — דלכל ישראל מברך, ולא איצטרך למכתב "לירעכם". דסברא היא, דבין אבנים
56 בן אבנות קאן, דאין ברחה לחוצאין, אבל בני ירושה, אם אינא דבנות ירושת במקום בן — הוה ליה למכתב "לירעכם". אחוזה אחוזה — ונתתם את נחלתו לאחיו,
57 וכתביה התם (בראשית מב) "שנים עשר עבדיך אחים אנתו בני איש אחד" וגו'; "בני איש" מיותר הוא, לררש דסתם אחין אינן אלא מן האב. לפי ל' — גורה שוה גבי ירושה?
58 הא נפקא לן מדכתבי "ממשפחתו", ואחין מן האם אינן ממשפחתו לענין יבום — "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו" וגו' (דברים כה). דאחיו מאביו מייבם את
59 אשתו, ולא אחיו מאמו. מנא הני מילי — דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה, דבן קודם לבת בכבשי האם? דכי כתיב בן קודם לבת — בכבשי האב הוא דכתיב, "איש
60 כי ימות ובן אין לו והעברתם" וגו', אבל אשה כי תמות — מנלן דירית לה בן, וגם מנלן שיקודם לבת?

42 כלא, שהרי אינה יכולה לשאת שפחה. **שְׂדֵה אַחוּזָה נָמִי** - ואף
 43 לענין שדה אחוזה אינו נחשב כקרוב יותר מהבת, שאף הבת
 44 ראויה לפדות את השדה, שהרי כל הטעם שהבן עדיף מהאח
 45 ואחיו של המקדיש אינו פודה מהאי **פִּירְכָּא גִּיפָּה הוּא** - אינו אלא
 46 מחמת פירכא זו, **דְּהָא קִרְיָא לִיה לְתַנָּא כְּלוּם יֵשׁ יְבוּם אֱלָא בְּמָקוֹם**
 47 **שְׂאֵין בֵּן** - שהרי אין לאח דין יבוים אלא כשאין בן, וכשם שלענין
 48 יבוים מצאנו שהבן קרוב מהאח, אף לענין שדה אחוזה אומרים
 49 בן, וכיון שאף הבת קרובה מהאח ביבוים, שכן כשיש בת אין יבוים,
 50 אינו קודם לה אף בשדה אחוזה.
 51 ומחמת דחיה זו פושטת הגמרא: **אֱלָא מְחַוְרְתָא כְּדִשְׁנֵין מַעֲיָקְרָא** -
 52 אלא ברור כפי שתיירצנו בתחילה שקדימת הבן לבת נדרשת
 53 מהפסוק **'איש פי ימות וכן אין לו' וגו'**.
 54 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין זה: **וְאִי נָעִית אִמְיָא מְהָכָא**, לענין
 55 עבד כנעני נאמר (ויקרא כה מו) **'וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם'**
 56 וגו', ומכך שלא נאמר 'לזרעכם' הכולל אף בת, משמע שכשיש
 57 בנים רק **בְּנֵיכֶם** נחלים **וְלֹא בְּנֹתֵיכֶם**.
 58 שואלת הגמרא: **אֱלָא מַעֲתָה לִפִּי דַבְרִיךָ מַדָּה שְׁנֹאמַר לַעֲנִין מִזּוּזָה**
 59 (דברים יא כא) **'לִמְעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְּנֵיכֶם'** וגו', **הֲכֵי נָמִי** - וכי כך
 60 גם משמעות הפסוק **'בְּנֵיכֶם'** וְלֹא **בְּנֹתֵיכֶם**, ורק הבנים נתברכו.
 61 משיבה הגמרא: **כְּרָחָה שְׂאֵנִי**, כיון שנאמרה לכלל ישראל, ואף
 62 שכתוב בניכם הכוונה גם לבנות, אולם לענין נחלה אם כוונת
 63 הכתוב אף לבנות הייה לו לכתוב **'זרעכם'**.
 64 שנינו במשנה: **וְהָאֵחִין מִן הָאָב נִחְלִין וּמִנְחֵלִין וְכוּ'**.
 65 מבררת הגמרא: **מִנְחָן מִן הָאֵחִים מִן הָאָב וְלֹא הָאֵחִים מִן הָאֵם**.
 66 מבארת הגמרא: **אִמְר רַבָּה אֲתִיָּא אַחוּזָה אַחוּזָה מִכְּנֵי יַעֲקֹב** - דבר
 67 זה נלמד מבני יעקב, שנאמר בהם (בראשית מב ג) **'וַיֹּאמְרוּ וְגו' אָחִים**
 68 **אֲנָחְנוּ בְנֵי אִישׁ אֶחָד'** וגו', ואף כאן בפרשת נחלות נאמר **'וּנְתַתֶּם**
 69 **אֶת נַחֲלֹתוֹ לְאָחִיו, וְלוֹמְדִים בְּגִזְרָה שׁוּה מַדָּה לְחֶלְן** - בבני יעקב,
 70 כוונת התורה בתיבה 'אחים' לאחים מן האב ולא מן האם, אף כאן
 71 כוונת התורה בתיבה 'לאחיו' לאחים מן האב ולא מן האם.
 72 מקשה הגמרא: **וְלָמָּה לִּי גִזְרָה שׁוּה זֶה, וְהִרִי מְשַׁפְּחָתוֹ וְיִרְשׁ אֶתְהָ'**
 73 **כְּתִיב** (במדבר כו יא) **וּמֹתִיבַת מִמְשַׁפְּחָתוֹ דּוֹרְשִׁים, שְׂרַק מְשַׁפְּחַת הָאָב**
 74 **קְרוּיָה מְשַׁפְּחָה, אַךְ מְשַׁפְּחַת הָאֵם אֵינָה קְרוּיָה מְשַׁפְּחָה לַעֲנִין יְרוּשָׁה,**
 75 **וְאִינֵם יְרוּשִׁים זֶה אֶת זֶה.**
 76 מתרצת הגמרא: **אִין הֲכֵי נָמִי** - אכן איננו צריכים כאן גזירה שוה
 77 זו, וְכִי אִתְקַמַּר דְּרַבָּה - ומה שאמר רבה את הגזירה שוה, **לַעֲנִין יְבוּם**
 78 **אִתְקַמַּר**, שרק אחים מהאב יכולים לייבם ולא אחים מן האם.
 79 שנינו במשנה: **וְהָאִישׁ אֶת אִמּוֹ וְכוּ'**.
 80 מבררת הגמרא: **מִנָּא הֲנִי מִלֵּי** - שהבן יורש את אמו, ושקודם הוא
 81 לבת אף בירושת האם.
 82 מבארת הגמרא: **דְּתַנּוּ רַבְּנָן,**

1 **מָאן (כ"ו) לִירוּת** - אם הבן והבת הקרובים ביותר אינם יורשים מי
 2 ירש, **אִמּוֹ בְּרַ קְשָׂא דְמֵתָא לִירוּת** - וכי מושל העיר ירש.
 3 מתרץ רב פפא: לא לזאת נתכוונתי, אלא **הֲכֵי קָא אִמְיָא** - כך
 4 אמרתי, **אִיבָא בֵּן וְבַת, לֹא הָאִי לִירוּת בּוֹלִיָה וְלֹא הָאִי לִירוּת בּוֹלִיָה**
 5 - לא זה ירש הכל ולא זו תירש הכל, **אֱלָא כִּי הֲרִדִי לִירוּת** - אלא
 6 ירשו שניהם בשוה ולא יהיה הבן קודם לבת.
 7 **אִמְר לִיה אֲבִי, לְדַבְרִיךָ שְׁנֵיהֶם שׁוִים נִמְצָא שֶׁהַפְּסוֹק בֹּא**
 8 **לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁאֵף כְּשֶׁאֵין בֵּן הַבַּת יוֹרֶשֶׁת, וְאַצְטְרִיךְ קְרָא לְאִשְׁמוּעִינָן**
 9 - וכי צריך הפסוק להשמיענו דְּחִיבָא דְלִית לִיה אֱלָא הָד בְּרָא
 10 **לִירוּתֵיהוּ לְבוֹלִיָה נָכְסִי** - שהיכן שאין לו אלא בן אחד ירש הוא את
 11 כל נכסיו, וכיון ששנים הבן והבת כשני בנים, לא צריך לחדש
 12 שבשהיא לבדה היא יורשת את הכל, ואם כן למה נכתב פסוק זה.
 13 מתרץ רב פפא: **וְדִלְמָא הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן דְּבַת נָמִי בַת יְרוּשָׁה הִיא**
 14 - שמא פסוק זה בא להשמיענו שבת גם היא בכלל היורשים.
 15 דוחה אביי: **הוּא - דִּין זֶה שַׁבַּת בְּכָלל הַיּוֹרְשִׁים הִיא, מִיְכָּל בַּת**
 16 **דְּרֵשֶׁת נְחֻלָּה'** (במדבר ח טו) **נְפָקָא** - הוא נלמד, ואם כן הפסוק 'ובן אין
 17 לו' וגו' מיותר כדי להשמיענו שהבן קודם לבת.
 18 הגמרא מביאה מקורות נוספים לכך שיש להקדים את הבן לבת
 19 בירושה: **רַב אֶחָא בְּרַ יַעֲקֹב אִמְר מְהָכָא** - מבאין זה נלמד, כשתבעו
 20 בנות צלפחד חלק בנחלת הארץ אמרו למשה (שם כו ד) **'לָמָּה יָרַע**
 21 **שְׁמִ אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מְשַׁפְּחָתוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן, וִישׁ לְדִיִּק, מְעָמָא** - הטעם
 22 שכתבעו לעצמן נחלה הוא רק משום דְּאֵין לוֹ בֵּן, הָא יֵשׁ לוֹ בֵּן - אם
 23 הייה לאביהם בן, לא היו תובעות חלק לעצמן שכן הָבֵן קוֹדֵם לַבַּת.
 24 דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא בְּנֹת צֶלְפָּחֵד הוּא דְקָאמְרֵן הֲכֵי** - שמא הם
 25 שאמרו כך, משום שחשבו שהבן קודם, אך לאחר מכן נִתְּנָה
 26 תוֹרָה, וְנִתְּחַדְּשָׁה הַלְבָּה שֶׁהָבֵן וְהַבַּת שׁוִים, ואם כן אין להביא ראיה
 27 מדבריהם. לכך אומרת הגמרא, **אֱלָא מְחַוְרְתָא כְּדִשְׁנֵין מַעֲיָקְרָא** -
 28 אלא ברור כפי שתיירצנו בתחילה, שקדימת הבן לבת נדרשת
 29 מהפסוק **'איש פי ימות וכן אין לו' וגו'**.
 30 הגמרא מביאה מקור אחר לדין זה: **רַבִּינָא אִמְר מְהָכָא**, נאמר בסוף
 31 הפרשה (במדבר כו יא) **'וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלֹתוֹ לְשָׂאֲרוֹ תְּקַבֵּל אֱלִיזָבֵית'** וגו',
 32 ודורשים שכוונת הכתוב לומר שְׁתֵּקַרְבוּ קְרוֹב קוֹדֵם - הקרוב
 33 ביותר למת הוא קודם לירשו, ולפי שהבן קרוב יותר מהבת, קודם
 34 הוא לה בנחלה.
 35 דוחה הגמרא: **וּמַאי קוֹרְבָה דְּבֵן מִבַּת** - היכן מצאנו שהבן אכן
 36 קרוב מהבת, הלא רק לענין זה שָׁפֵן קָם תַּחַת אֲבִיו לַעֲדָה - לשאת
 37 את שפחתו הכנענית, וְלַשְׂדֵּה אַחוּזָה - שיכול לפדות שדה אחוזה
 38 שהקדיש אביו, ותחזור השדה ביובל לאביו, ואילו הבת אינה
 39 יכולה ליעד ולפדות שדה אחוזה. והרי לענין דברים אלו אינו
 40 נחשב כקרוב יותר מהבת, שכן לגבי יַעֲדָה מַדָּה שְׁאִינָה מִיעֲדַת אֵין
 41 זה אלא משום שֶׁבַת לֹא בַת יַעֲדָה הִיא - לא שייכת בדין יעד

כאשר הנשמה נמצאת למטה, אומרת . . שחורה אני ונאווה, היינו,
 שחורה אני מצד הירידה למטה, שהיא ירידה גדולה ביותר, מאיגרא
 רמה לבירא עמיקתא, שהרי בהיותה למטה, נמצאת היא במעמד
 ומצב שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא
 ממאמר יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

43 אָמַר לֵיה שְׂמוּאֵל, כָּמֵן – כּמֵי בּרַצּוֹנָךְ לַעֲשׂוֹת, כְּזַכְרֶיהָ. אָפֶס זְכָרֶיהָ
44 – בְּטִלִים דְּבֵרֵיהּ, וְאִין הִלְכָה כְּמוֹתָהּ.
45 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה נוֹסֵף בְּעֵינֵי הַהִלְכָה בּוֹה; רַבִּי מְבָלָא עֹבֵד
46 עוֹבְדָא – עֵשָׂה מַעֲשֵׂה הַדּוּרָה כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב שֶׁהִשְׁוֶה אֶת הַבֵּן
47 וְהִבֵּת בִּירוּשָׁתָא הָאֵם, אָמַר לֵיה רַבִּי נְחֻמִּין, מָאי הָאֵי – מְדוּעָ אַתָּה
48 פּוֹסֵק כִּךְ, אָמַר לֵיה רַבִּי טַבְלָא, מִשּׁוּם דָּאָמַר רַב חִינְנָא כִּי שְׂלַמְיָא
49 מְשַׁמְיָה דְרַב הִלְכָה כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב. אָמַר לֵיה רַב נַחֲמֵן לְרַבִּי
50 טַבְלָא, זִיל אַחֲרֵי כֵךְ – לֵךְ חוּזֵר בְּךְ, וְאי לֹא – וְאֵם לֹא תַעֲשֶׂה זֹאת,
51 מְשַׁמְיָא לָךְ רַב חִינְנָא כִּי שְׂלַמְיָא מְאֻזְנֵיךְ – אַנְדָּה אֹתָךְ, וְלֹא יִסְיַע
52 לָךְ רַב חִינְנָא בְּרַ שְׂלַמְיָא.
53 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף: רַב הוּנָא כִּי חִיָּא כְּבַר לְמַעֲבַד עוֹבְדָא – חָשַׁב לַעֲשׂוֹת
54 מַעֲשֵׂה וּלְפִסּוּק כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב, אָמַר לֵיה רַב נַחֲמֵן מָאי הָאֵי
55 – מְדוּעָ חֲפִץ אַתָּה לַעֲשׂוֹת כֵּן, אָמַר לֵיה מִשּׁוּם דָּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר
56 רַב הִלְכָה כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב. אָמַר לֵיה רַב נַחֲמֵן לְרַב הוּנָא בְּרַ
57 חִיָּא, אֶשְׁלַח לְרַב הוּנָא שְׂכָר אַתָּה אוֹמֵר מִשְׁמֹ, וְאִיכְסִיף – הַתְּבִישׁ רַב הוּנָא בְּרַ חִיָּא, וּמִתְּרַב כֵּךְ חוּזֵר בּו הַדּוּדָה לְרַב
58 נַחֲמֵן שְׂאִין הִלְכָה כְּרַבִּי זְכָרְיָה, אָמַר לֵיה רַב נַחֲמֵן לְרַב הוּנָא בְּרַ
59 חִיָּא הַשְּׁתָּא כִּי נַח נִשְׁמִיעָה דְרַב הוּנָא אִירְסִיתָ לְקַבְלֵי – אֵילוּ הִיָּה
60 נַפְטֵר רַב הוּנָא וְלֹא הִיָּיתִי יֹכֵל לְבַרֵּר זֹאת, הִיָּיתִי מִתְּרִיס וּמִקְנַטֵּר
61 כְּנַגְדֵי וְלֹא הִיָּיתִי חוּזֵר בְּךְ.
62 שׂוֹאֵל הַגְּמָרָא: וְאִי הוּ – וְרַב נַחֲמֵן, כָּמֵן כְּכָרָה – כְּמֵי סַבֵּר כַּשְׂאֵמֵר
63 שְׂאִין הִלְכָה כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב, מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: כִּי הָא דְרַב
64 וְשְׂמוּאֵל דָּאָמְרֵי תְרִוּיָהוּ (וְשִׂאמְרוּ שְׂנֵיהֶם) אִין הִלְכָה כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן
65 הַקָּצֵב.
66 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה נוֹסֵף בְּעֵינֵי זֶה: מִסְתַּמְדִּין וְאוּזֵל רַבִּי יְנָאי
67 אֶבְתַּפֵּא דְרַבִּי שְׂמַלְאֵי שְׂמַעִיָה – רַבִּי יְנָאי הִיָּה מַהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְנִשְׁעָן
68 עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל רַבִּי שְׂמַלְאֵי שְׂמַשׁוֹ, וְאִתֵּי רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה לְאִפְרִיָּהוּ
69 – וּבֹא רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיאָה לְקִרְאָתָם, אָמַר לֵיה רַבִּי שְׂמַלְאֵי לְרַבִּי
70 יְנָאי, כִּי אֵינְשׁ דָּאָתָא לְקִיבְלָנָא, הוּא יָאִי וְגוּלְתִּיהָ יָאִי – הָאֲדָם שְׂבֵא
71 כְּנַגְדָּנָא חָשׁוּב הוּא, וְטִלִיתָנָא. כִּי מְטָא לְגִבְיָה – כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָנֶיהֶם,
72 נִשְׁשָׂה – מִישֵׁשׁ רַבִּי יְנָאי אֶת בְּגָדוֹ, וְאָמַר לֵיה לְשַׂמְשׁוֹ, דִּין שִׁיעוּרִיהָ
73 כְּשֵׁךְ – בְּגַד זֶה שִׁיעוּרוֹ לְעֵינֵי טוּמְאָה כְּשֶׁכֶּס מְרׁוּב עוֹבֵי. כְּעָא מִיְנֵיהָ
74 רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיאָה מְרַבִּי יְנָאי, מְנִין לָבֵן שְׂקוּדִים לְכַת גְּנָבְכִי הָאֵם.
75 אָמַר לֵיה רַבִּי יְנָאי, דְּכַתִּיב 'וְכָל בֵּית יִרְשָׁתְךָ נַחֲלָה מִמֶּמְוֹת' וְגוֹ, וְכוּונָת
76 הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ 'מִטּוֹת' בְּלִשׁוֹן רַבִּים לְמִטָּה הָאֵם וְהָאֵם, וְלִלְמַד
77 שֶׁהִבֵּת יִירוּשָׁתָא שְׂנֵיהֶם, וְזוּמָה שְׂנֵאֲמָרוּ כֹּאחַד, מְקִישׁ – הַקִּישָׁה בְּכִךְ
78 הַתּוֹרָה מְטָה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב, מָה מְטָה הָאֵב – וְכִשְׁם שְׂבִירוּשָׁתָא
79 הָאֵב בֶּן קוּדְם לְכַת, אָף מְטָה הָאֵם – בִּירוּשָׁתָא הָאֵם בֶּן קוּדְם לְכַת.
80 אָמַר לֵיה רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיאָה לְרַבִּי יְנָאי, אֵי – אֵם כֵּן אָף לְעֵינֵי כְּבוֹר
81 נְקִישָׁם, וְנֵאֲמַר כִּךְ, מָה מְטָה הָאֵב – כְּשֶׁם שְׂבִירוּשָׁתָא הָאֵב הַכְּבוֹר
82 נוֹטֵל כִּי שְׂנֵים בִּירוּשָׁה, אָף מְטָה הָאֵם – בִּירוּשָׁתָא הָאֵם הַכְּבוֹר נוֹטֵל
83 כִּי שְׂנֵים.
84

נאמר בתורה (במדבר לו ה) 'וְכָל בֵּית יִרְשָׁתְךָ נַחֲלָה מִמֶּמְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'
וגו', ומכך שנאמר 'ממטות' בלשון רבים, משמע שהבית יורשת
משני שבטים, מבארת הברייתא: הַיָּאָד בֵּית יִרְשָׁתְךָ שְׁנֵי מִטּוֹת, אֵלָּא
זו שְׂאֵבִיהָ מְשַׁבֵּט אַחֵד וְאַמְתָּה מְשַׁבֵּט אַחֵר וְמִתְּנוּ וִירְשָׁתְךָ, נִמְצְאָת
יִירוּשָׁתָא חֲלָת שְׁנֵי שְׁבִטִים. וְאִין לִי אֵלָּא בֵּית יִירוּשָׁתָא אֵת אַמְתָּה, בֶּן
מְנִין שִׁירוּשָׁתָא אִף הוּא. אֵלָּא אִמְרַתְךָ (וְאֵתְמוּרָה) אִפְשָׁר לְלוּמְדוּ בְּקַל
וְחוּמְרָה מִבְּתָא, וְזוּמָה בֵּית שְׁהוּרֵעַ נְחָה גְּנָבְכִי הָאֵב שֶׁהִבֵּן קוּדְם לֵה, וְבִכְל
זֹאת יָפָה בְּחָה גְּנָבְכִי הָאֵם שִׁירוּשָׁתָא אֹתוֹה, בֶּן שְׂיָפָה בְּחָה גְּנָבְכִי הָאֵב
שְׂקוּדִים לְכַת, אֵינִי דִין שְׂיָפָה בְּחָה גְּנָבְכִי הָאֵם – וְדֹאֵי שִׂיהָ כְּחוּ יִפָּה
אִף לְעֵינֵי נְכִסֵי הָאֵם שִׁירוּשָׁה כְּכַת. מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא וְאוֹמְרַת:
וּמְקַמֵּם שְׂבָאָתָּה לְלַמּוּד יִירוּשָׁתָא הַבֵּן בְּנִכְסֵי אָמוֹ, דְּהֵיִינוּ נְכִסֵי הָאֵב,
חוּזֵר וְלַמּוּד עוֹד מַה לְהִלְן – בְּנִכְסֵי הָאֵב, בֶּן קוּדְם לְכַת, אָף כָּאֵן –
בְּנִכְסֵי הָאֵם, בֶּן קוּדְם לְכַת.
מביאה הברייתא דעה החולקת: רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר
כְּרַבִּי יוֹסִי אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי זְכָרְיָה בֶּן הַקָּצֵב, אַחֵד הֵבֵן וְאַחֵד הִבֵּת
שְׂוִין גְּנָבְכִי הָאֵם וְאִין הֵבֵן קוּדְם לְכַת אֵלָּא יוֹרְשִׁים כֹּאחַד, מָאי
מְשַׁמְיָא, שְׂכֵן דִּין לְכָא מִן הַדִּין – דִּי לוּ לִבְנֵי הַגְּלַמֵּד בְּקַל וְחוּמְרָה מִבְּתָא,
לְהִיֹּת כְּנִדּוּן – לְהִיֹּת חִמּוּר כְּכַת בְּכִךְ שִׁירוּשָׁתָא אֵת אָמוֹ כְּמוֹתָהּ, וְאִין
לוּ לְהִיֹּת חִמּוּר מִמְנָה וְלַקְדוּם לֵה, וְתַנָּא קְפָאָה הַסּוֹבֵר שְׂכֵן קוּדְם
לְכַת, לֹא דְרִישׁ דִּין לְכַא מִן הַדִּין לְהִיֹּת כְּנִדּוּן.
מקשה הגמרא: וְהֵא – וְהִי כָלֵל זֶה שֶׁל 'דִּין' דְּאוֹרְיִיתָא הוּא, דְּתַנָּא,
בְּשֵׁלשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשָׁתָּה בְּהוּן, מְקַל וְחוּמְרָה וּמְגוּזְרָה שׂוֹה
וְכוּ, מְבִאֵרֵת הַבְּרִייתָא: מִדִּין קַל וְחוּמְרָה כִּיֵּצֵד – מְנִין שֶׁהַתּוֹרָה נִירְתַנָּה
לְהִדְרֵשׁ בְּקַל וְחוּמְרָה, כְּשֶׁנִּצְטָרְעָה מְרִים וּבִיקָשׁ מִשָּׁה רַחֲמִים עֲלֶיהָ
נאמר (במדבר יב יד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶךְ יֶרֶךְ כְּפָנֶיהָ, הֲלֹא
תִקְלַם שְׁבָעֵת יָמִים' וְגו', ולכן אף עתה שקיבלה גויפה מאת השכינה
ודאי שתכלם. והיה ראוי לומר שאם מאביה תסגר שבעה ימים, קַל
וְחוּמְרָה לְשָׂכִינָה – שֶׁמְהַשְׂכִּינָה רְאוּיָה הִיא לְהַסְגֵּר אֶרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם,
וְכִכֵּל זֹאת נֵאֲמַר בֵּה שֶׁתְּסַגֵּר רַק שְׁבַע יָמִים, אֵלָּא מְכַאֵן שֶׁדִּין לְכָא
מִן הַדִּין לְהִיֹּת כְּנִדּוּן. נִמְצָא שְׂכִלָּה זֶה מִהַתּוֹרָה הוּא נִלְמַד, וְכִיֵּצֵד
יִתְכַן שֶׁתַּנָּא קְמָא לֹא דְרַשׁ זֹאת.
משיבה הגמרא: כְּעָלְמָא – בְּכַל קַל וְחוּמְרָה שְׂבִתוּרָה, אִכְּן אִף תַּנָּא
קְמָא דְרִישׁ דִּין, וְשְׂאֵנֵי הָאֵב – וְשׁוּנָה הַדְּבַר בִּירוּשָׁתָא הָאֵם שֶׁהִבֵּן
קוּדְם לְכַת אִף שֶׁנִּלְמַד מִמְנָה, מִשּׁוּם דָּאָמַר קְרָא (במדבר לו ח) 'וְכָל בֵּית
יִרְשָׁתְךָ נַחֲלָה מִמֶּמְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְגו', וּמִטּוֹת הַלְלוּ מְבוּאֵר בְּרִייתָא
לְעִיל שֶׁהֵם מִטָּה הָאֵב וּמִטָּה הָאֵם, וּמִכָּךְ שְׂנֵאֲמָרוּ שְׂנֵיהֶם כֹּאחַד,
מְקִישׁ – הַקִּישָׁה בְּכִךְ הַתּוֹרָה אֵת מְטָה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב, מָה מְטָה
הָאֵב – וְכִשְׁם שְׂבִירוּשָׁתָא הָאֵב בֶּן קוּדְם לְכַת, אָף מְטָה הָאֵם – אִף
בִּירוּשָׁתָא הָאֵם בֶּן קוּדְם לְכַת.
הגמרא מביאה מעשה בענין פסק ההלכה בדין זה. מספרת
הגמרא: רַב יְנָאי סָבַר לְמַעֲבַד עוֹבְדָא – חָשַׁב לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה
וּלְפִסּוּק כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב שֶׁהִשְׁוֶה אֶת הַבֵּן וְהִבֵּת בִּירוּשָׁתָא הָאֵם, בְּנִכְסֵי הָאֵם,
בְּנִכְסֵי הָאֵם, בֶּן קוּדְם לְכַת.
מביאה הברייתא דעה החולקת: רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר
כְּרַבִּי יוֹסִי אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב, אַחֵד הֵבֵן וְאַחֵד הִבֵּת
שְׂוִין גְּנָבְכִי הָאֵם וְאִין הֵבֵן קוּדְם לְכַת אֵלָּא יוֹרְשִׁים כֹּאחַד, מָאי
מְשַׁמְיָא, שְׂכֵן דִּין לְכָא מִן הַדִּין – דִּי לוּ לִבְנֵי הַגְּלַמֵּד בְּקַל וְחוּמְרָה מִבְּתָא,
לְהִיֹּת כְּנִדּוּן – לְהִיֹּת חִמּוּר כְּכַת בְּכִךְ שִׁירוּשָׁתָא אֵת אָמוֹ כְּמוֹתָהּ, וְאִין
לוּ לְהִיֹּת חִמּוּר מִמְנָה וְלַקְדוּם לֵה, וְתַנָּא קְפָאָה הַסּוֹבֵר שְׂכֵן קוּדְם
לְכַת, לֹא דְרִישׁ דִּין לְכַא מִן הַדִּין לְהִיֹּת כְּנִדּוּן.
מקשה הגמרא: וְהֵא – וְהִי כָלֵל זֶה שֶׁל 'דִּין' דְּאוֹרְיִיתָא הוּא, דְּתַנָּא,
בְּשֵׁלשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשָׁתָּה בְּהוּן, מְקַל וְחוּמְרָה וּמְגוּזְרָה שׂוֹה
וְכוּ, מְבִאֵרֵת הַבְּרִייתָא: מִדִּין קַל וְחוּמְרָה כִּיֵּצֵד – מְנִין שֶׁהַתּוֹרָה נִירְתַנָּה
לְהִדְרֵשׁ בְּקַל וְחוּמְרָה, כְּשֶׁנִּצְטָרְעָה מְרִים וּבִיקָשׁ מִשָּׁה רַחֲמִים עֲלֶיהָ
נאמר (במדבר יב יד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶךְ יֶרֶךְ כְּפָנֶיהָ, הֲלֹא
תִקְלַם שְׁבָעֵת יָמִים' וְגו', ולכן אף עתה שקיבלה גויפה מאת השכינה
ודאי שתכלם. והיה ראוי לומר שאם מאביה תסגר שבעה ימים, קַל
וְחוּמְרָה לְשָׂכִינָה – שֶׁמְהַשְׂכִּינָה רְאוּיָה הִיא לְהַסְגֵּר אֶרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם,
וְכִכֵּל זֹאת נֵאֲמַר בֵּה שֶׁתְּסַגֵּר רַק שְׁבַע יָמִים, אֵלָּא מְכַאֵן שֶׁדִּין לְכָא
מִן הַדִּין לְהִיֹּת כְּנִדּוּן. נִמְצָא שְׂכִלָּה זֶה מִהַתּוֹרָה הוּא נִלְמַד, וְכִיֵּצֵד
יִתְכַן שֶׁתַּנָּא קְמָא לֹא דְרַשׁ זֹאת.
משיבה הגמרא: כְּעָלְמָא – בְּכַל קַל וְחוּמְרָה שְׂבִתוּרָה, אִכְּן אִף תַּנָּא
קְמָא דְרִישׁ דִּין, וְשְׂאֵנֵי הָאֵב – וְשׁוּנָה הַדְּבַר בִּירוּשָׁתָא הָאֵם שֶׁהִבֵּן
קוּדְם לְכַת אִף שֶׁנִּלְמַד מִמְנָה, מִשּׁוּם דָּאָמַר קְרָא (במדבר לו ח) 'וְכָל בֵּית
יִרְשָׁתְךָ נַחֲלָה מִמֶּמְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְגו', וּמִטּוֹת הַלְלוּ מְבוּאֵר בְּרִייתָא
לְעִיל שֶׁהֵם מִטָּה הָאֵב וּמִטָּה הָאֵם, וּמִכָּךְ שְׂנֵאֲמָרוּ שְׂנֵיהֶם כֹּאחַד,
מְקִישׁ – הַקִּישָׁה בְּכִךְ הַתּוֹרָה אֵת מְטָה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב, מָה מְטָה
הָאֵב – וְכִשְׁם שְׂבִירוּשָׁתָא הָאֵב בֶּן קוּדְם לְכַת, אָף מְטָה הָאֵם – אִף
בִּירוּשָׁתָא הָאֵם בֶּן קוּדְם לְכַת.
הגמרא מביאה מעשה בענין פסק ההלכה בדין זה. מספרת
הגמרא: רַב יְנָאי סָבַר לְמַעֲבַד עוֹבְדָא – חָשַׁב לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה
וּלְפִסּוּק כְּרַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב שֶׁהִשְׁוֶה אֶת הַבֵּן וְהִבֵּת בִּירוּשָׁתָא הָאֵם, בְּנִכְסֵי הָאֵם,
בְּנִכְסֵי הָאֵם, בֶּן קוּדְם לְכַת.
מביאה הברייתא דעה החולקת: רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר
כְּרַבִּי יוֹסִי אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי זְכָרְיָה בֶן הַקָּצֵב, אַחֵד הֵבֵן וְאַחֵד הִבֵּת
שְׂוִין גְּנָבְכִי הָאֵם וְאִין הֵבֵן קוּדְם לְכַת אֵלָּא יוֹרְשִׁים כֹּאחַד, מָאי
מְשַׁמְיָא, שְׂכֵן דִּין לְכָא מִן הַדִּין – דִּי לוּ לִבְנֵי הַגְּלַמֵּד בְּקַל וְחוּמְרָה מִבְּתָא,
לְהִיֹּת כְּנִדּוּן – לְהִיֹּת חִמּוּר כְּכַת בְּכִךְ שִׁירוּשָׁתָא אֵת אָמוֹ כְּמוֹתָהּ, וְאִין
לוּ לְהִיֹּת חִמּוּר מִמְנָה וְלַקְדוּם לֵה, וְתַנָּא קְפָאָה הַסּוֹבֵר שְׂכֵן קוּדְם
לְכַת, לֹא דְרִישׁ דִּין לְכַא מִן הַדִּין לְהִיֹּת כְּנִדּוּן.
מקשה הגמרא: וְהֵא – וְהִי כָלֵל זֶה שֶׁל 'דִּין' דְּאוֹרְיִיתָא הוּא, דְּתַנָּא,
בְּשֵׁלשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשָׁתָּה בְּהוּן, מְקַל וְחוּמְרָה וּמְגוּזְרָה שׂוֹה
וְכוּ, מְבִאֵרֵת הַבְּרִייתָא: מִדִּין קַל וְחוּמְרָה כִּיֵּצֵד – מְנִין שֶׁהַתּוֹרָה נִירְתַנָּה
לְהִדְרֵשׁ בְּקַל וְחוּמְרָה, כְּשֶׁנִּצְטָרְעָה מְרִים וּבִיקָשׁ מִשָּׁה רַחֲמִים עֲלֶיהָ
נאמר (במדבר יב יד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶךְ יֶרֶךְ כְּפָנֶיהָ, הֲלֹא
תִקְלַם שְׁבָעֵת יָמִים' וְגו', ולכן אף עתה שקיבלה גויפה מאת השכינה
ודאי שתכלם. והיה ראוי לומר שאם מאביה תסגר שבעה ימים, קַל
וְחוּמְרָה לְשָׂכִינָה – שֶׁמְהַשְׂכִּינָה רְאוּיָה הִיא לְהַסְגֵּר אֶרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם,
וְכִכֵּל זֹאת נֵאֲמַר בֵּה שֶׁתְּסַגֵּר רַק שְׁבַע יָמִים, אֵלָּא מְכַאֵן שֶׁדִּין לְכָא
מִן הַדִּין לְהִיֹּת כְּנִדּוּן. נִמְצָא שְׂכִלָּה זֶה מִהַתּוֹרָה הוּא נִלְמַד, וְכִיֵּצֵד
יִתְכַן שֶׁתַּנָּא קְמָא לֹא דְרַשׁ זֹאת.

הירידה היא צורך עלייה כו'. ועלייה זו נעשית על-ידי עבודת התשובה,
בב' האופנים שבתשובה, הן תשובה כפשוטה על חטא ועוון כפשוטו,
והן תשובה באופן הדרוה תשוב אל האלוקים אשר נתנה
ממאמר יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

קל וחומר לשכינה ארבעה עשר — ואמר רבינו תם: דלכך נקט ארבעה עשר, משום דאמר
 ב"מפלות" (גדה לא, א): שלשה שותפין יש באדם; הקדוש ברוך הוא אביו ואמו, ונתון
 בו הקדוש ברוך הוא כנגד שניהן, אבל קשה קצת: דאם בן אין זה קל וחומר, דמן הדין יש
 להיות כנגד שניהן ועוד אמר בספרי בחוטפתא: קל וחומר למלך וכן ארבעה עשר. מירוש:
 משה רבינו שהיה מלך וכן גורל, ששימש שבעת
 ימי המילואים, ואמשה רבינו אמאי נקט ארבעה
 עשר? ויחוק לומר דמלך היינו הקדוש ברוך הוא,
 וכן — משה. ורבינו חיים כון מפרש: קל וחומר
 לשכינה יותר מעט משבעה, וכיון דאפקותיה
 משבעה דהיינו הסגר — אוקמה אשני הסגרות,
 וכן משמע באבות.

ד"ן שיעוריה בשק — ואם תמיר: וכי גרע
 ממטליות דפרק "לא יחפור" (בבא בתרא
 כ, א) דאוקימנא כעין ורסקא, ואפילו הכי
 שיעוריהו בשלשה על שלשה; ויש לומר: הדהם
 לא מוקי לה כעין שקא אלא לענין דלא חוו
 לאמנא לקנח דהם, אבל האי — קשה יותר מראי.
מקיש משה האם למשה האב וכו' — תימה
 לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי איצטרך
 לאשמעוניה דבן קודם לבת בנכסי האם מדיקשא
 דמטות; תיפוק ליה מירוש ארתה" דאמר לקנן
 (בבא בתרא ק"ג, ב): מקיש ירושה שניה לירושא
 ראשונה, מה ירושה ראשונה בן קודם לבת — אף
 ירושה שניה בן קודם לבת. מדיניה יליפנין לקנן
 דבני אחות קודמין לבנות אחות לירש בנכסי אחי
 האם ובנכסי אבי האם, דמה ירושה ראשונה
 דהיינו בנכסי האב בן קודם לבת — אף ירושה
 שניה, כגון בן הבת קודם לבת הבת בנכסי אבי
 האם ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דבן בנכסי
 האם היינו נמי ירושה ראשונה הבאה מבח האם.
 ואי לאו דנפקא לן מדיקשא דמטות דבן קודם
 לבת בנכסי האם — היכי הוה שמעינן קודם
 בנכסי אבי האם? דלא אתי אלא מבח היקשא
 לירושא ראשונה. הלכך איצטרך הבא למילף
 מעיקרא דבן קודם לבת בנכסי האם, שהיא ירושה
 ראשונה הבאה מבח האם. ושוב נפקא לן
 מדיקשא דלקנן, דמקיש ירושה שניה לירושא
 ראשונה. בין ירושה שניה דאב בין ירושה שניה
 דאם. ורבינו יצחק אומר: דבשם על גב דנפקא לן
 לקנן דבן קודם לבת בנכסי אבי האם — היינו
 משום דמבח אבה דאימיה קאתי, ולא שמעינן
 מינה דקודם בנכסי האם עצמן. ואין נראה לרבינו
 שמשון בן אברהם, דהא מבח דאבה דאם לא
 ירית אלא על ידי משמוש, דנפלו לפני האם הוא
 ירש את אמו. ואם תמיר: כיון דמחכא שמעינן
 מדיקשא דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם,
 אמאי איצטרך כל הנך קראי, דלא תסוב נחלה"
 דאיירי בסביבת הנך, וקראי דאם אין לו בת, דאמר
 לקנן: בן הבת ובת הבת מניין תלמוד לומר: "אם
 אין לר" — עיין עליו, דמשמע דאתא לאשמעוניה
 דבן יורש את אמו ומיהו, הוהו ד"דאם אין לו בת"
 איצטרך טובא, דלא הוה ידעינן שניה בן הבת
 יורש כלל על ידי משמוש, והא דדרשינן נמי
 מירוש ארתה" לחקיש ירושה שניה לראשונה —
 דוה מוקימין בבת הבן דוקא. וילא תסוב" נמי
 איצטרך ללאו בסביבת הנך, וילא תסוב" שני
 בסביבת הבעל.

ולמאן

ושיעורו לקבל טומאה ארבעה טפחים על ארבעה
 ליה — רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: בן קודם לבת
 אביר ליה — רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי. וכו'.

אמר

ובל בת יורשת נחלה ממשות וגו' — סיפא דקרא: "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה
 לאשה, כדי שלא תסוב נחלה ממשות למטה אחר. ומיהו, לא נהג אלא באותו הדור,
 כדלקמן בפרקין (קב, א), ולקמן מפרשינן: כיון דירשת שני משות והיא נשאת למטה
 אביה — הרי מכל מקום נסבת נחלת האם למטה אחר ולקמן מתרצין לה. בת יורשת

"וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל" - היאך
 בת יורשת שני משות? אלא זו שאביה משבט
 אחר ואמה משבט אחר, ומתו, וירשתה. ואין לי
 אלא בת, בן מניין? אמרת קל וחומר: ומה בת
 שהורע פחה בנכסי האב - יפה פחה בנכסי האם,
 בן שפיה כחו בנכסי האב - אינו דין שפיה כחו
 בנכסי האם? ומקום שבאית: מה להלן בן קודם
 לבת, אף כאן בן קודם לבת. רבי יוסי ברבי יהודה
 ורבי אלעזר ברבי יוסי אמרו משום רבי זכריה בן
 הקצב: אחד הכן ואחד הבת שוין בנכסי האם.
 מאי טעמא? דיו לכא מן הדיו להיות פגדון. ותנא
 קמא לא דריש "דיו"? והא "דיו" דאורייתא הוא
 דתניא: מדיו קל וחומר ביצוד? ויאימר ה' אל משה
 ואביה ירק ורק בפייה הלא הכלם שבקעת ימים",
 קל וחומר לשכינה ארבעה עשר אלא דיו לכא מן
 הדיו להיות פגדון - בעלמא דריש "דיו", ושאני
 הכא, דאמר קרא: "ממשות", מקיש משה האם
 למשה האב, מה משה האב - בן קודם לבת,
 אף משה האם - בן קודם לבת. רב גיתאי סבר
 למעבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב, אמר ליה רב
 שמואל: כמאן, כזכריה? אפס זכריה. רבי טבילא
 עבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב, אמר ליה רב
 נחמן: מאי האי? אמר ליה, דאמר רב חיינא בר
 שלמא משמיה דרב: הלכה פרבי זכריה בן הקצב.
 אמר ליה: זיל אהדר בך, ואי לא - מפיקנא לך רב
 חיינא בר שלמא מאוניף. רב הונא בר חייא סבר
 למעבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב, אמר ליה רב
 נחמן: מאי האי? אמר ליה, דאמר רב הונא אמר רב:
 הלכה פרבי זכריה בן הקצב. אמר ליה: אשלה ליה?
 איכסוף. אמר ליה: השתא פי נח נפשיה דרב הונא,
 איתריסת לקבלי. ואיהו כמאן סברה? פי הא דרב
 ושמואל דאמרי תרוניהו: אין הלכה פרבי זכריה בן
 הקצב. מיסתמיך ואויל רבי ינאי אפתחא דרבי שלמאי
 שמעיה, ואתי רבי יהודה נשיאה לאפניהו. אמר ליה:
 בר אינש דאתא לקיבלנא, הוא יאי וגולתיה יאי. פי
 כמא לגביה גששה, אמר ליה: דין שיעוריה פשק.
 בעא מיניה: מנין לכן שקודם לבת בנכסי האם? אמר
 ליה, דכתיב: "משות", מקיש משה האם למשה האב,
 מה משה האב - בן קודם לבת, אף משה האם -
 בן קודם לבת. אמר ליה: אי מה משה האב - בכור
 נוטל פי שנים, אף משה האם - בכור נוטל פי שנים

אמר

רב ינאי גולתיה דרבי יהודה נשיאה. דין שיעוריה בשק — בגד עב וגרו,ו
 הבגר שלשה על שלשה. במכסת שבת (עו, א) ובמכסת סוכה (זו, ב). אמר ליה — רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: בן קודם לבת
 כו. אמר ליה — רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי. אי מה משה האב כו.

1 ולמאן דרדיש בעל מ'שארר איצטרך לעבור עליו בשני לאון. ומיהו, קשה לרבינו שמשן
2 בן אברהם: דאמאי איצטרך הכא היקשא דמטות? כיון דשמעינן מ'ראם אין לו בת' ומ'לא
3 תסובי דבן יורש את אמו, תיפוק ליה מקל חומר דבן קודם לבת. השתא לא אמר דיו, כיון
4 דמפריך קל חומר. ומיהו, פלוגתא היא ב'ביציד הרגל' (בבא קמא כה, א), דאיכא מאן דאמר
5 אפילו היכא דמפריך קל חומר אמר דיו. ומיהו,
6 אפילו למאן דאמר לא אמר דיו — איכא למימר
7 דמילתא דאתיא בקל חומר טרח וכתב לה קרא. 2
8 לו משפט הבכורה — השתא לא שייך למיפריך, 3
9 אפילו בלא הנך קראי דלעיל: ואימא הני מילי
10 בבחור שנשא אלמנה. מדכתביב "משפט הבכורה" 4
11 משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא באיש, 5
12 וקרא דלעיל אתי לדרשה אחריתי. 6
13 הוא יורש אותה — משמע ליה מיעוטא, מדלא 7
14 כתיב "ורשה", ומדכתביב "אותה" — 8
15 משמע מיעוט, דאין היא יורשת אותו. ועוד: 9
16 דלגמרי "ורש אותה" מיותר, ד"משארר" שמעינן 9
17 תרתי, דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא 10
18 שארו — גם הוא יירשנה מטעם שארו. ומיהו, 11
19 קשה: דאמאי איצטרך כלל מיעוט? דמפקד 12
20 בסביבת הבעל ולא קפיד בסביבת האשה — משמע 12
21 דאינה יורשת אותו. 13
22 מנן
23 15 - זו אשתו, מ'למד שהבעל יורש את אשתו. יכול אף היא תירשנו? ת'למוד לומר: "יורש
24 אותה", הוא יורש אותה, ואין היא יורשת אותו. - והא קראי לאו הכי פתיכי - א'מר
25 א'בוי, תריין הכי: "ונתתם את נחלתו לקרוב אליו, שארו יורש אותה". א'מר רבא: ס'בינא
26 ה'ריפא מפסקא קראי? אלא א'מר רבא, הכי קא'מר: "ונתתם את נחלת שארו לו". קא
27 ס'בר: גורעין ומוסיפין ודורשין. והאי תנא מ'יתי לה מהכא, דתניא: "יורש אותה" - מ'למד
28 שהבעל יורש את אשתו, דכ'רי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: אינו צריך, הרי הוא
29 אומר: "וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת" וגו', בהפסקת הבעל
30 הפתוח מדבר; ואומר: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממשות אל משה"; ואומר: "ולא
31 תסב נחלה ממשות למשה אחר"; ואומר: "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בנגעת פניהם
32 בנו", וכי מנן לפניהם שלא היה לו לאלעזר? אלא, מ'למד ששנשא פניהם אשה וקמה
33 ויורשה; ואומר: "ושגוב הוליד את יאיר והיה לו עשרים ושש ערים בארץ הגלעד",
34 וכו'
35 שהרי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה, ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו, הלכך ראי לקדם כל קרובים שלה הוא, דאמרין דבעל יורש
36 ולא הם. מנתי מילי — דהאשו נחל את אשתו ולא מחיל. שארו — "ונתתם את נחלתו לשאר" — זו אשתו, דכתביב (בראשית ב) "יהיו לכם אחים", ולא אדכתיב מניה
37 "ואם אין אחים לאביו" קאי, אלא מילתא באנפי נפשה היא. והאי דכתיב "הקרוב אליו" — מסקא דמילתא דההוא קרא הוא, דכתיב "ואם אין אחים לאביו". יכול אף היא תירשנו
38 — דעיקר פשטיה הכי משמע: "ונתתם את נחלתו לשאר" — לאשתו, ונדרשיה לקרא הכי: ונתתם את נחלתו אם ימות לשאר, וירש. כלומר, וגם הוא יירש שארו אם תמות היא.
39 תלמוד לומר יורש אותה — דמצי למיכתב "יורש" בלא "אותה", דהוה שמעינן מקרא דהוא יורשה והיא יורשתו, כדפירשתי: "ונתתם את נחלתו לשאר יורש", קרי ביה: ונתתם נחלתו
40 לשאר, וקרי ביה נמי: שארו יורש, שהוא יורש את אשתו. הלכך כתב רחמנא "אותה", למעוטי שהיא לא תירשנו, ואתא לגלוי ארישא דקרא. דכתיב "ונתתם את נחלתו לשאר",
41 דמביע לן לפרושי דבעל יורשה, כדלמק. והא קראי לאו הכי כתיבי — דכתיב "ונתתם את נחלתו לשאר" — דמשמע שהאשה יורשת את בעלה ונתתם את נחלתו לקרוב אליו
42 — דקראי קרוב קודם. שארי יורש אותה — מילתא אחריתי היא, דאשתו יירשנה בעלה. מפסקא קרא — שאתה מסרס התיבות לעשות "אותה" הנוקדים מאחור, "והקרוב אליו"
43 שהוא מאחור — אתה עושה נוקדם. אלא א'מר רבא הכי קא'מר ונתתם את נחלת שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין — גרע ויזי מ'נחלתו" ולמד מ'לשאר, ומוסיפין שתי
44 אותיות הללו זו על גב זו, לעשותו תיבה אחת. והיא "לו", ודרוש הכי: ונתתם את נחלת שארו לו. ולא דוקא מנגרע ומוסיף, דאם כן רבא נמי סכינא ה'ריפא הוא. אלא פשטיה דקרא
45 איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין, דהכי משמע: "ונתתם את נחלתו" כלומר, תתנו לזה האיש שתהיה נחלתו. לשארו — כלומר, על מי מצוה הוא ונתתם את הירושה
46 להיות נחלתו — לשאר, לאותו האיש שאשכח את שארו. כלומר, נחלת האשה תתנו לבעל. אי נמי, איכא למימר דלא חשיב פיוסק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות, להקדים
47 "הקרוב" ל"שאר", אבל כשינא אותיות — איכא פיוסק קראי. והרי הוא כמו שכתב: "ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה", אחיזי "לו" לאשמעינן קראי את אשתו, והא "אותה"
48 למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה, וממילא שמעינן דצריך לגרוע ולהוסיף ולדרוש ראשו של פסוק כמו שאמרנו, דלא תקשי ראשו לסופו. והאי תנא — דבי רבי ישמעאל. בייתי
49 לה — לבעל שירש את אשתו. וירש אותה — משום דעיקר דרשא נפקא לן לעיל מ'ירש אותה", הלכך נקט ליה, דאיהו מגלי עליה דירשיה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו.
50 אינו צריך — דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין. ומוק ליה ב"שאר" זה האב, כדאמר בריש פירקא. כ'סביבת הבעל הכתוב טיבר — כלומר, בשביל הסבת נחלה ממשות למטה על ידי
51 הבעל, שירש את אשתו והוא משבט אחר, ונמצא שהוסבה משבט לשבט — בכך דבר הכתוב. והקפיד שלא הנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה. כיצד אם הנשא
52 אשה מננות שבת ראובן לאחד משבט שמעון והיא יורשת, שלא הניח אביה בן אלא אותה הבת, לכשתמות יירשנה בעלה, ונמצאת נחלת שבת ראובן הוסבה לשבט שמעון. לפיכך
53 הוזהרה תורה שלא הנשא בת יורשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה. ומכאן שכתב: ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה. ולקמיה פריך: ודלמא כ'סביבת הבת הכתוב מדרב, שהבן יירש את אמו והוא
54 מתייחס אחר מטה אביו, ונמצא שעל ידו הוסבה נחלה את הנשא לשבט אחר. אבל הבעל — איכא למימר דלא ירית, ואינו מייסב הנחלה לשבט שלו, ובשביל סיבת הבעל לא אודר
55 רחמנא להנשא לשבט שלה, אלא בשביל סיבת בנה [ואומין] — לקמיה מפרש מאי "ואומר". בנגעת פניהם בנו — מכלל דלא היהת של אלעזר. מנין היה לו לפניהם — שום קרקע
56 אלא אם כן ירשה מאביו; וירשה — ולקמיה פריך: דלמא זבן מיוזבן ויהי לו — ליאיר ולא לשגוב, דכתיב לעיל מניה "ותלד לו את שגוב", והתם הוה ליה למכתב "ויהי לו" וגו'. אלא
57 איאיר קאי. ועוד, דכתיב בתריה "ויקח גשור וארם את חות יאיר מתאמם" וגו'.
58 וכו'

1 יורש איתיה, ואין היא יורשת אותו.
 2 הגמרא מבארת את אופן הלימוד. מקשה הגמרא: וְהָא קָרְאֵי לְאוּ
 3 הָבִי בְתִיבֵי - הרי אין הפסוקים כתובים כך, ומפשטות הפסוק
 4 וְנִתְתָּם אֶת נִחְלָתוֹ לְשָׂארוֹ, משמע ששאריו דהיינו אשתו, יורשת
 5 אותו, ואיך נלמד שהבעל יורש אותה.
 6 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיֵי, תְרִינן הָבִי - כך תבאר את הפסוק,
 7 וְנִתְתָּם אֶת נִחְלָתוֹ לְקָרוֹב אֶלְיוֹ, ואם תמות שָׂארוֹ, וְיָרַשׁ אֹתָהּ
 8 הבעל.
 9 רבא מקשה על האופן שדרש אביי: אָמַר רַבָּא סְבִינָא הֲרִיפָא
 10 מִפְּסָקָא קְרָאֵי - הרי אתה כנוטל סכין חד וחותר את הפסוקים,
 11 שהרי לא נאמר ונתתם את נחלתו ל'קרוֹב', אלא ל'שאריו',
 12 והקדמת את תיבת 'הקרוֹב' לתחילת הפסוק, ואיחרת את תיבת
 13 'שאריו' שנכתבה תחילה, לטוף הפסוק.
 14 אֲלֵא אָמַר רַבָּא, הָבִי קְאָמַר - כך נדרש הפסוק, וְנִתְתָּם אֶת נִחְלָתוֹ
 15 לְשָׂארוֹ לֹ, כלומר תנו את נחלת שארו, דהיינו נחלת האשה, לבעל.
 16 והטעם שנדרש כך, משום שקא קבר שניתן לדרוש פסוק באופן
 17 שגורעין - מחסרים ממנו, ומוסיפין עליו, וְדוֹרְשִׁין אותו, ואף כאן
 18 מחסרים את הוא"ו ממילת 'נחלתו', ואת הלמ"ד מ'שאריו',
 19 ומוסיפים אותו זו לצד זו לצרפם למילת 'לו', ודורשים אותו
 20 וְנִתְתָּם את נחלת שארו לו'.
 21 הגמרא מביאה דרשה נוספת שהבעל יורש את אשתו: וְהָאֵי תַנָּא
 22 - רבי שמעאל, מֵייתֵי לֵהּ מִקְבָּא - דורש כן מהפסוק שיובא להלן,
 23 דְתַנָּיָא בְּבֵרֵיתָא, נִאמַר וְיָרַשׁ אֹתָהּ, מִלְּמַד שֶׁהַבְּעַל יָרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ,
 24 דְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר, אֵינִי צָרִיף לְדַרְשָׁה זֹה, שְׂכָן
 25 סוּבַר שְׂאֵין גּוֹרְעִים וּמוֹסִיפִים וְדוֹרְשִׁין, אלא דורש זאת מכמה
 26 פסוקים:
 27 הָרִי הוּא אִמְרָא (במדבר לו ח) וְכָל בַּת יְהִישָׁת נִחְלָה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 28 לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת וְגו' משה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני
 29 יִשְׂרָאֵל אִישׁ נִחְלָת אֲבֹתָיו. וּבְהִקְבַּת הַבְּעַל הַכְּתוּב מְדַבֵּר - הפסוק
 30 עוֹסֵק בְּהַעֲבַרְת נחלת שבת האשה על ידי הבעל, והיינו שהזהירה
 31 התורה שתינשא אשה רק לאחד משבט אביה, שכן אילו תינשא
 32 לשבט אחר, נמצאת נחלת שבטה שירשה מאביה, עוברת לשבט
 33 בעלה כשתמות וירשנה, מוכח שהבעל יורש את אשתו.
 34 וְאִמְרָא - ועוד נאמר (במדבר לו ז), וְלֹא תִסַּב נִחְלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁפַּחַת
 35 אֶל מִשְׁפַּחָה, ולכך לא תינשא אשה לאדם משבט אחר, מוכח אף
 36 מכאן שהבעל יורש את אשתו.
 37 וְאִמְרָא (במדבר לו ט), וְלֹא תִסַּב נִחְלָה מִמִּשְׁפַּחַת לְמִשְׁפַּחַת אַחֵר - הוזהירה
 38 התורה פעם נוספת על הסבת נחלת האשה לשבט אחר על ידי
 39 בעלה.
 40 וְאִמְרָא (יהושע כד א), וְאֲלֵעֹד בְּן אַחֲרָן מִת וְיִקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגַבְעַת פְּנֵיהֶם
 41 בְּנָיו, וְכִי מִנְיָן לְפָנֵיהֶם קִרְקַע שְׂלֵא הָיָה לוֹ לְאַלְעֹד אֲבִיו וְיִרְשָׁה מִמֶּנּוּ,
 42 אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁנִּשְׂאָ פְנֵיהֶם אִשָּׁה וְיָמְתָה וְיָרַשָׁה, נמצא שהבעל יורש
 43 את אשתו.
 44 וְאִמְרָא (דברי הימים א' ב כב), וְשִׁגְוֵב הַלֵּיד אֶת יָאִיר וְהָיָ לוֹ - ליאיר,
 45 עֲשָׂרִים וְשִׁלֹּשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַנְּגִיעַד'

1 אָמַר לֵיה רַבִּי יִנְאִי לְשִׁמְעִיָה - לשמשו, גיד - משוך אותי ואלך, שכן
 2 לֵית דִּין צְבִי לְמִיָּלָף - אין זה רוצה ללמוד אלא להקשות דברים
 3 בלא צורך, שדבר קל הוא.
 4 שואלת הגמרא: וְנִתְתָּם מֵאֵי - ואכן מהו הטעם שאין הבכור נוטל
 5 פי שנים אף בנכסי האם. משיבה הגמרא: אָמַר אַבְיֵי, אָמַר קְרָא
 6 (דברים כא י) כִּי אֶת הַבְּכֹר וְגו' לָתַת לוֹ פִּי שְׁנַיִם כָּבֵל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ
 7 וְגו', ודורשים מפסוק זה שיש לתת לבכור פי שנים רק במה שימצא
 8 לו' - לאב, וְלֹא במה שימצא לה - לאם.
 9 שואלת הגמרא: וְאִמְרָא, הֲנֵי מִלֵּי - מה שמיעטה התורה בבכור
 10 שאינו נוטל פי שנים בנכסי האם, הוא רק בבנם הבכור של פָּחוּר -
 11 אדם שלא היו לו בנים, שֶׁנִּשְׂאָ אֶלְמָנָה שהיו לה כבר בנים מאיש
 12 אחר, כיון שאינו ראשית אונה, אֲכָל בְּנֵם שֶׁל פָּחוּר שֶׁנִּשְׂאָ בְּתוּלָה
 13 שראשית אונה הוא, הָבִי נָמִי דְשִׁקְלָל - יטול גם בנחלת אמו פי
 14 שנים.
 15 משיבה הגמרא: אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, אָמַר קְרָא (שם) כִּי הוּא
 16 וְרֵאשִׁית אֹנִי לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, ודורשים, שרק ראשית אֵינִי נוטל
 17 פי שנים, וְלֹא ראשית אֹנִי, ומכאן שאף מי שהוא ראשית אונה של
 18 אמו אינו נוטל פי שנים בנכסיה.
 19 מקשה הגמרא: הָהוּא - תיבה זו בפסוק, מִכֵּצִיא לֵיה - נצרכת בכדי
 20 ללמדנו את דינו של הָבִי אַחֵר נְפִלִים - הנוולד לאחר לידת ולדות
 21 מתים, דְלָהּוּ בְּכֹר לְנִחְלָה - שדינו בכבור לגבי ירושה, ומשום
 22 שהנפל שנולד בתחילה אינו נידון בכבור לנחלה, שכן ראשית
 23 אוננו הוא רק כִּי שֶׁלְבוֹ שֶׁל הָיוּ עָלָיו אִם יָמוּת, וְצָא זֶה - הנפל,
 24 שְׂאֵין לְבוֹ דְהוּא עָלָיו כְּשֵׁמֹת מִשׁוּם שְׂאֵינוֹ בַר קִימָא, ולכך הוולד
 25 שבא אחריו נידון בכבור לענין נחלה.
 26 מתרצת הגמרא: אֵם בְּן שְׂבָא הַפְּסוּק לְהַשְׁמִיעֵנוּ רַק אֶת דִּינוֹ שֶׁל
 27 הַבָּא אַחֲרָי נְפִלִים, לְיָמָא קְרָא כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנִי, מֵאֵי אֹנִי -
 28 ולמה נאמר בתוספת האות וא"ו, אלא שֶׁמֶע מִיָּנָה תְרִי - יש
 29 ללמוד מכאן את שני הדינים, אֶחָד שֶׁהַבְּכֹר אֵינוֹ יִרְשֵׁה פִּי שְׁנַיִם
 30 בנכסי האם, וְהַשְׁנֵי שֶׁהָבָא אַחֲרָי נְפִלִים נִידוֹן בְּכֹר לְנִחְלָה.
 31 שואלת הגמרא על דרשת רב נחמן בר יצחק: וְאַבְיֵי אִמָּא - ועדיין
 32 תאמר, הֲנֵי מִלֵּי - דרשה זאת, באה למעט רק את בנם הבכור של
 33 אֶלְמוֹן שֶׁנִּשְׂאָ בְּתוּלָה, שאף שהוא ראשית אונה, אינו רֵאשִׁית
 34 אֹנִי. אֲכָל פָּחוּר שֶׁנִּשְׂאָ בְּתוּלָה שֶׁהוּא גַם רֵאשִׁית אֹנִי, הָבִי נָמִי
 35 דְשִׁקְלָל - יטול פי שנים אף בחלק האם.
 36 משיבה הגמרא: אֲלֵא אָמַר רַבָּא, אָמַר קְרָא (דברים כא י) לוֹ מִשְׁפַּט
 37 הַבְּכֹרָה, ודורשים מתיבת 'לו', מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִישׁ - בנכסי
 38 האיש, וְלֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִשָּׁה - בנכסי האשה.
 39 שנינו במשנה: וְהָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְכו';
 40 מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִלֵּי - מדיכן למדנו שהבעל יורש את
 41 אשתו ואינו מוריש לה. משיבה הגמרא: דְתַנּוּ רַבְּנָן בְּבֵרֵיתָא, נִאמַר
 42 בפסוק הנאמר לגבי סדר הנחלות (במדבר כו יא) וְנִתְתָּם אֶת נִחְלָתוֹ
 43 לְשָׂארוֹ, וְשָׂארוֹ זֶה אִשְׁתּוֹ, הרי שפסוק זה מלמד שֶׁהַבְּעַל יָרַשׁ אֶת
 44 אִשְׁתּוֹ, יָכוֹל - שְׂמָא תִאמַר, אֵף הָיָה תִירְשָׁנוּ כְּפִי מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק,
 45 תְּלַמּוּד לִזְמַר וְיָרַשׁ אֹתָהּ, נוספה תיבת 'אותה', לומר שרק הוא

ישנו עניין האכזריות הצדקה גם בנוגע למצוות עשה... דהיינו, המשפט
 שעושה האדם בנפשו על מותרות חיי גופו נגד הצדקה, ששופט את
 עצמו ומונע מעצמו ענייני מותרות הגוף הוא עניין של אכזריות
 מואמר יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

55 נאמר (במדרב לו ח) יְכַל בת יְרֵשֶׁת נְחֻלָּה מִמְטוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד
56 מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אֲבִיָּה תְהִיָּה לְאִשָּׁה, והתבאר לעיל (קיא.) פסוק זה
57 עוסק באשה שיורשת משני מטות, והיינו שאביה משבט אחד
58 ואמה משבט אחר, ומתו בלא בנים ולכך היא יורשת אותם,
59 וציוותה התורה שתנשא לאחד משבט אביה, כדי שלא תעבור
60 נחלת אביה שבידה לשבט אחר, כשבעלה או בנה ירשו אותה.
61 מסתפק אביי בדין זה: אָמַר אַבְיִי, סוּף סוּף – אף אם תנשא לאחד
62 משבט אביה כפי שציוותה התורה, הָא קָא מְתַעְקְרָא נְחֻלָּה – עדיין
63 תיעקר נחלה בנישואים אלו, מִשְׁבְּטָא דְאִימָא לְשְׁבְּטָא דְאָבָא –
64 משבט אמה לשבט אביה, משום שבעלה או בנה הם משבט אביה,
65 והם עתידים לירש את נחלת אמה, שהיא משבט אחר, ומסתפק
66 אביי האם יש לחשוש אף לעקירה זו, שהזהירה התורה שלא
67 תיעקר שום נחלה בנישואיה, או שלא הקפידה התורה על כך,
68 שהרי נאמר רק לאחד ממשפחת מטה 'אביה', ומשמע שאינה
69 צריכה להנשא לאדם משבט אמה, ולא הקפידה התורה על הסבת
70 נחלה בדרך זו.
71 שואלת הגמרא על ספק זה: וּמָמַאי – מנין שהקפידה תורה אף בזה,
72 שעוברת הנחלה משבט אמה לבעלה או בנה, וְדַלְמָא שְׂאֵנִי הָתָם
73 שְׂכָבְרֵי הוֹסְבָה – שמא שונה הדין בנחלת האם, שכן נעקרה כבר
74 משבטה כשבת זו ירשה אותה, שהרי הבת מתיחסת לשבט אביה,
75 ואף אם לא תנשא לאדם משבט אחר כבר נחלת אמה עקורה
76 משבטה, וניתנה לבתה המתיחסת לשבט אביה.
77 משיב אביי: (אמר ליה) [וְדַלְמָא] – שמא סברא זו 'שְׂכָבְרֵי הוֹסְבָה',
78 לֹא אִמְרִינָן, אלא יש להקפיד אף על זאת, משום שאמנם כשירשה
79 הבת נעקרה הנחלה משבט האם לבת זו, המתיחסת לאביה, אך
80 עדיין לא נעקרה הנחלה לגמרי משבט האם, שכן הבת חציה
81 משבט האב וחציה משבט האם, נמצאת נחלת אמה נשארת מעט
82 בשבטה, ואילו כשירש אותה בעלה או בנה שהם משבט אביה
83 נעקרת נחלה זו לגמרי משבט אמה, ואולי התורה הקפידה אף על
84 העברה כזאת.
85 מקשה הגמרא על הספק: אָמַר לִיה רַב יוֹמֵר לְרַב אִשִּׁי, אִי אָמַרְת
86 בְּשַׁלְמָא שאומרים סברת 'שְׂכָבְרֵי הוֹסְבָה', ואין איסור בהעברת
87 נחלה זו, שכבר הוסבה משבט האם לבת שמתיחסת לאביה, היינו
88 דְמַתּוּקְמָא קְרָא – יהיה אפשר לבאר את הפסוק שנאמר בו 'לְאַחַד
89 מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אֲבִיָּה תְהִיָּה לְאִשָּׁה', שכן על ידי תקנה זו לא
90 תיעקר הנחלה כלל, בֵּין בְּסַבְתָּ הֵבֵן בֵּין בְּסַבְתָּ תַּבְעֵל, שנחלת אבי
91 האשה לא נעקרת, שהרי הם משבטו, ולנחלת האם לא חששו
92 שהרי כבר נעקרה כשירשה אותה בתה. אָלָא אִי אָמַרְת דִּלָּא
93 אִמְרִינָן 'שְׂכָבְרֵי הוֹסְבָה', אם כן אף כי מִיִּנְסְבָא – אם תנשא הבת
94 לְאַחַד מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אֲבִיָּה, כציווי התורה, מָאי הוּה – מה בכך,
95 הָא עֲדִיין מְתַעְקְרָא נְחֻלָּה – נחלת האם מִשְׁבְּטָא דְאִימָא לְשְׁבְּטָא
96 דְאָבָא, על ידי שבעלה או בנה ירשו נחלה זו, אלא יש ללמוד
97 מציווי התורה שתנשא למשפחת אביה, שלא חוששים לעקירת
98 נחלת האם, ואין מקום לספיקו של אביי.
99 מתרצת הגמרא: אף אם נאמר שאין אומרים 'שכבר הוסבה' יש
100 תקנה לאשה זו, דְמַנְסְבִּינָן לָהּ – שמשויאים אותה לְנִבְרָא, דְאִבּוּהֵי
101 מִשְׁבְּטָא דְאֲבוּתָה – שאיזו משבט אביה, וְאִימָיה מִשְׁבְּטָא דְאִמָּא –
102 ואמו משבט אמה, וכך לא תיעקר שום נחלה, נחלת אביה אינה
103 נעקרת, שהרי בעלה הוא משבט אביה, כאביי, ונחלת אמה לא
104 נעקרת שכן בעלה או בנה שירשוה דומים לה בכך שגם הם
105 מתיחסים במקצת לשבט אמה, שהרי אם בעלה היא משבט אמה,
106 ונמצא שתישאר הנחלה בחזקת אדם הדומה לבת ביחוסו, ולא
107 תהיה כאן הסבה נוספת וזיתירה על ההסבה שהיתה בבת עצמה,
108 כשירשה את אמה.

1 וְכִי מִנֵּן לְיֵאָר עֵרִים שְׂלֵא הָיָה לוֹ לְשָׁנּוּב אֲבִיָּה, אלא מְלַמֵּד שְׂנַשָּׂא
2 יֵאָר אִשָּׁה, שערים אלו היו שלה, וּמְתָה, וְרִשָּׁה יֵאָר, ומוכח
3 שהבעל יורש את אשתו.
4 שואלת הגמרא: מָאי 'וְאָמַר' – לשם מה הובאו כל הפסוקים הללו
5 ולא די בפסוק הראשון. משיבה הגמרא: וְכִי תִימָא שאמנם מבואר
6 בפסוק הראשון שאשה הנישאת לאיש משבט אחר עשויה להסב
7 את נחלתה לשבטו, אך מכל מקום אין ללמוד מפסוק זה שהבעל
8 יורש את אשתו משום שיתכן בְּסַבְתָּ הֵבֵן קָא קְפִיד קְרָא – שכוונת
9 הפסוק שהבן שיוולד לה מבעלה וירשנה הוא שיסב את נחלתה
10 לשבט אחר, והיינו לשבט אביו שהוא מתיחס אחריו, אָבֵל בְּעַל לֹא
11 יָרִית – אינו יורש את אשתו. אשיב לך, תָּא שְׁמַע – בא ולמד מפסוק
12 אחר, שנאמר (במדרב לו ז) וְלֹא תִסַּב נְחֻלָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁחָ אֶל
13 מִשָּׁחָ, ואף בפסוק זה נאמר איסור הסבת נחלה, ואף אם הפסוק
14 הראשון עוסק בהעברת נחלה על ידי הבן, מכל מקום הפסוק השני
15 מיותר, ובדאי הוא עוסק בהעברת נחלת האשה על ידי בעלה,
16 ומכאן שהבעל יורש את אשתו.
17 וְכִי תִימָא ששני פסוקים אלו עוסקים בהעברת נחלה על ידי הבן,
18 ונאמרו שני פסוקים כדי לְעִבּוֹר עֲלָיו בְּלֹא וְעֵשָׂה, בפסוק הראשון
19 נאמר איסור 'עשה', שתנשא לאחר מבני שבטה, ובפסוק השני
20 נאמר איסור לאו, שלא תסב את נחלתה לשבט אחר, ונוסף בזה
21 חיוב מלקות, אבל שניהם עוסקים בהסבה שעל ידי הבן, אשיב לך,
22 תָּא שְׁמַע מפסוק נוסף, שנאמר (במדרב לו ט) לֹא תִסַּב נְחֻלָּה מִמְשָׁחָ
23 לְמִשָּׁחָ אַחֲרָי, ופסוק זה ודאי אינו נוצר להסבת נחלה שעל ידי הבן,
24 ועוסק בהסבה שעל ידי הבעל.
25 וְכִי תִימָא שאף פסוק זה עוסק בהעברת נחלה על ידי הבן, ונאמר
26 כדי לְעִבּוֹר עֲלָיו בְּשֵׁנֵי לְאִוִין וְעֵשָׂה, תָּא שְׁמַע מפסוק אחר, שנאמר
27 (יהושע כד ט) בקבורת אלעזר, 'וְאֵלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן מֵת גֹּי' ויקברו אתו
28 בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנֵי, ומפסוק זה מוכח שהיתה לו קרקע שלא היתה
29 של אביו, ובדאי ירשה מאשתו. וְכִי תִימָא שלא ירשה מאשתו,
30 אלא אֵלְעָזָר אֲבִיו הוּא דְנָסִיב אֶתְתָּא – הוא זה שנשא אשה בעלת
31 גבעה זו, וּמְתָה, וְרִתָּה [וירשה] פְּנֵחָס, והפסוק בא ללמד שכן
32 יורש את אמו, תָּא שְׁמַע מהפסוק (דברי הימים א' כב) 'וְשָׁנּוּב הוֹלִיד אֶת
33 יֵאָר גֹּי' ויהי לו [ו-ליאירו] עֶשְׂרִים וְשֵׁלֶשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגְּלָעָד,
34 ומוכח שהיו ליאיר ערים שלא היו לשגוב, ובדאי ירשם מאשתו.
35 וְכִי תִימָא הָתָם נְמִי הָכִי הוּא – אף שם באה לו הנחלה מאמו,
36 והפסוק מלמדנו שהבן יורש את אמו, אִם בֶּן, תְּרִי קְרָא – שני
37 פסוקים, לדרשה זו לְמָה לִי, אלא ודאי פסוק זה נאמר כדי ללמד
38 שהבעל יורש את אשתו.
39 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב פֶּסָא לְאַבְיִי, מָמַאי – מנין שכך יש
40 לדרוש, דְלָמָא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ דְּבַעַל לֹא יָרִית – אינו יורש את
41 אשתו, וְקָרָא – ושלשת הפסוקים הראשונים בְּסַבְתָּ הֵבֵן, בְּדַשְׁנִין
42 – כמו שתיארנו בתחילה שבאו לרבות באיסורים, וְיֵאָר, שהיו לו
43 קרקעות שלא ירש מאביו, דְזִבְּן מִזִּבְּוֹן – קנה קרקעות אלו, וּפְנֵחָס
44 נְמִי, דְזִבְּוֹן מִזִּבְּוֹן, ואין לך לדרוש מכאן ירושת הבעל.
45 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה אֲבִי, פְּנֵחָס דְזִבְּוֹן מִזִּבְּוֹן לֹא מְצִית אֶמְרַת
46 – אינך יכול לומר, דָּאִם בֶּן נְמַצְאָת שָׂדֶה זו שקנה פנחס וקבר בה
47 את אביו הוֹזְרַת בְּיִזְבֵּל לְמוֹכֵר, כדין שדה אחוזה שאדם קונה
48 מחברו שחוזרת ביובל לבעליה, וְנִמְצָא צִדִּיק – אלעזר, קִבְּרוּ בְּקִבְרֵי
49 שְׂאֵינֵי שְׁלוֹ, וגנאי הוא לצדיק, ולא מסתבר שעשה כן, אלא ודאי
50 ירשה והיתה שלו לגמרי, וכפי שדרשנו.
51 חוזר רב פפא ומקשה: אָלָא אִימָא – אומר דְקַרְקַע זו נְפִלְתָּ לִיה
52 לפנחס מְשָׁדֶה הָרָמִים – שדה שהקדיש אדם בלשון חרם לה/
53 שזכה בה הכהן ואינה חוזרת ביובל, וכיון שהיתה שלו לגמרי קבר
54 בה את אביו.

1 **מנין** ליאיר שלא היה לשגוב — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אי לבאי הארץ נתחלקה
 2 הארץ, אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב?
 3 **ובי** תימא לעבור עליו בשני לאין — תימה: הא דיבא דאיכא למירש — לא מוקמינן
 4 בלאוי יתירי וכי תימא דחכי קאמר: דאפילו אי מוקמת להו בלאוי יתירי איכא למילף
 5 שהבעל יורש את אשתו — דלא משמע הכי

6 **וכי מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב? מלמד שמשא**
 7 **יאיר אשה ומתה וירשה. מאי "ואומר"? - וכי תימא:**
 8 **בסבת הבן קא קפיד קרא, אבל בעל לא ירית - הא**
 9 **שמעי: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממשה למשה";**
 10 **וכי תימא: לעבור עליו בלאו ועשה - הא שמעי: "לא**
 11 **תסב נחלה ממשה למשה אחר"; וכי תימא: לעבוד**
 12 **עליו בשני לאין ועשה - הא שמעי: "ואלעזר בן אהרן**
 13 **מת" וגו'; וכי תימא: אלעזר הוא דנסיב איתתא,**
 14 **ומתה וירתה פנחם - הא שמעי: "ושגוב הוליד את**
 15 **יאיר" וגו'. וכי תימא: התם נמי הכי הוא - אם בן**
 16 **תרי קראי למה ליה? אמר ליה רב פפא לאביי: ממיא?**
 17 **הלמא לעולם אימא לך: בעל לא ירית, וקראי בסבת**
 18 **הבן פדשינגו, ויאיר - דובין מיבין, ופנחם נמי - דובין**
 19 **מיבין אמר ליה: פנחם דובין מיבין לא מצית אמרת,**
 20 **דאם בן, נמצאת שדה חוזרת ביובל, ונמצא צדיק**
 21 **קבור בקבר שאינו שלו. - אלא אימא: דנפלה ליה**
 22 **משדה חרמים אמר אביי: סוף סוף הא קא מתעקרא**
 23 **נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. - וממיא?**
 24 **ודלמא שאני התם, שפבר הוסבה - אמר ליה: שפבר**
 25 **הוסבה לא אמרנו, אמר ליה רב יימר לרב אשי: אי**
 26 **אמרת בשלמא שפבר הוסבה, היינו דמתקמא קרא**
 27 **בין בסבת הבן בין בסבת הבעל, אלא אי אמרת לא**
 28 **אמרנו שפבר הוסבה, כי מושבא לאחד ממשפחת**
 29 **משה אביה מאי הוה? הא מתעקרא נחלה משבטא**
 30 **דאימא לשבטא דאבא - דמנסבין לה לגברא,**
 31 **דאברהי משבטא דאברהי ואימיה משבטא דאימיה. -**
 32 **א**

1 **וכי תימא** — לא מפני שהבעל יורש את אשתו, אלא מפני בן שאלו, והוא יורשה, והוא
 2 נקרא על שבת אביו. ועל סיבת הבן החורה מקפדת, שהרי הוא קרוב לה מן הבעל. **הא**
 3 **שמע** — מקרא אחריו: "לא תסוב" וגו' — הא תו למא ליה אלא לאו לסיבת הבעל אהא.
 4 לאשמעינן שהבעל יורש. **וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה** — דתרייהו בסיבת הבן.
 5 ומה שנה הכתוב — לא נתכוין אלא להתרות
 6 שלא נעשה לשבט אהרן, כולו להתחייב מלקות.
 7 דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה, דכתיב ביה
 8 "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה"
 9 אבל לא למטה אחר, ולאו הבא מכלל עשה —
 10 עשה. **וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא** —
 11 ומתה כחיי אלעזר, ורתה פנחם בנה ולא
 12 אלעזר, דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה
 13 יורשה, ואתא לאשמעינן דהבן יורש את אמו.
 14 דמהני קראי דלעיל דמיירי בסיבת הבן איכא
 15 למימר ובסיבת הבת הוא דמיירי, כדאשכחן
 16 לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה,
 17 ואיצטריכו דני קראי לשני לאין ועשה,
 18 כדארמין. אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו
 19 בהדיא אלא מקל דחומר פריכא, דאיכא למיפך
 20 "ידו", והשתא אתא הא קרא דפנחם
 21 לאשמעינן דבן יורש את אמו. ולא איירי בסיבת
 22 הבעל כלל. **הא שמעי** — מפסוק חמישי: "ושגוב
 23 הוליד את יאיר". **וכי תימא התם נמי הכי הוא**
 24 — כדארמין גבי פנחם, שהיתה לו לשגוב אשה
 25 ומתה, וירשה יאיר. **תרי קראי למה לי** —
 26 לאשמעינן שהבן יורש את אמו כמו הבת. **ויאיר**
 27 **דובן מובן** — לקח בסוף גתו עיריות. ולא אתא
 28 קרא לארורין לן מירי, אלא עשור של יאיר
 29 מראה לנו, כמו שמצינו בהרבה מקומות
 30 בבניאים. ולא מבעיא קאמר; לא מבעיא דאם
 31 בירושות מיירי כדארמין, דליכא למיפך: תרי
 32 קראי למא ליה, שהפסוקים לא באו ללמד לנו
 33 אלא עשור, וסיפור דברים בעלמא הוא, ואיכא
 34 למילף מנייהו מיהא סיבת הבן, אלא גדולה מוז
 35 יש להקשות לך: דאיכא למימר דקראי לא איירי
 36 בירושה כלל, ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן
 37 וראי סיבת הבעל, אלא תרייהו ובין מובן, וסיפור
 38 דבא בעלמא הוא. והתנא עצמו לא נתכוין
 39 לדרוש יתור קראי, אלא הכי קאמר: מנין היה לו
 40 לפנחם בו, ואיכא לאקשוי: יכול להיות לו ממקח וממכר. **ופנחם נמי דובן מובן** — רבותא
 41 הוא דקפריך, דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל, כדפריכין
 42 לעיל: וכי תימא אלעזר הוא דנסיב בו', כלומר, ואפילו פנחם נמי, דסלקא דעתך מעיקרא
 43 למילף מיניה ירושת הבעל — איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם. **ושמעי** —
 44 דך רבותא דקפרכת מפנחם — ליתא, דליכא למימר גביה דובן מובן, דאם כן לא היה
 45 קובר בה את אביו, דנמצאת חרות בו'. ומיהו, איכא לאקשויי הך קשוייה דלעיל, דבלאו
 46 דך קשויא איכא פירכא אחריתי דלעיל, דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל. **משה**
 47 **חרמים** — כדכתיב (במדבר יח) "כל חרם בישראל לך יהיה". אי נמי, והוא דכתיב (ויקרא
 48 כז) "יהיה השהה בצאתו ביובל קדש לה' אבשרה החרם" המתחלק לכהנים. והוה התם
 49 חרמים טובא. ונטל אלעזר חלקו בתורה חרמים, ולחלק פנחם נפלה ההיא גבעה. **יש**
 50 **שגורסין כן**. אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא בו'.
 51 **ואי אפשר ליה וכו'**: מה תירושן וכו'. **האל רב פפא דאקשי ליה דמקראי**
 52 **דברייתא לא משמע ליה ירושת הבעל**, דקאתי אביי ליתן טעם מצד אחר שהבעל
 53 יורש את אשתו: מכל מקום ברייתא לא מיתרצא, וקראי לא מיתרצי. שהתנא שאמר
 54 כל דני "ואומר" הויכח שאין ללמוד אלא מן האחרון, וגם באותו פריכא דלעיל,
 55 ואביי מה בא לפרש? ואם תאמר: לא נתכוין אביי לתרץ הברייתא, אלא להודיע
 56 לרב פפא שהבעל יורש את אשתו — והאל רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל
 57 יורש את אשתו מקראי טובא, דלקמן בשמעתין ובפירקין דלעיל אלא הכי גרסינן,
 58 וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה זכר צדיק לברכה: אמר אביי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. **ממיא?** דלמא שאני התם
 59 שכבר הוסבה. **ודלמא שכבר הוסבה לא אמרנו**, אמר ליה רב יימר לרב אשי: אי אמרת בשלמא אמרנו שכבר הוסבה — שפיר, אלא אי אמרת לא אמרנו שכבר הוסבה
 60 — הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבין לה לגברא דאברהי משבטא דאברהי ואימיה משבטא דאימיה.

1 כי מינסבא לשבטא דאבוא — מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא. כיון
2 דלא אמר שכבר הוסבה ומשני: דמנסבין לה וכו'. ועל פירוש הקונטרס יש לתמוה: שאין זה
3 שיטת גמרא, דרב פפא אקשי לאביי אברייתא. ואביי לא מוהר מידי, ועושה בעיא שלו
4 בלשון קושיא. ועוד, דמסיק אביי: שכבר הוסבה לא אמרינן, ולפירושו הוה ליה למימר
5 "דלמא", דהא מספקא ליה, ואין בספרים
6 "דלמא". ועוד: דבכל הספרים נרשין "אמר ליה
7 אביי" דמשמע דאקושיא דאקשי ליה רב פפא
8 מהדר לשניי.
9 **הכי** גרס רבינו תם: תניא בסיבת הבעל לא תסוב
10 נחלה לבני ישראל: ממה לא תסוב (אמר) —
11 הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר. אתה אומר
12 בסיבת הבעל, או אינו אלא בסיבת הדין כשהוא
13 אומר "לא תסוב נחלה ממה לא תסוב אחר" — הרי
14 בסיבת הבעל הכתוב מדבר. דכמו שזה בסיבת
15 הבעל גם זה בסיבת הבעל. ולפירוש הקונטרס לא
16 אתי שפיר אמאי קרי חך בסיבת הדין חך בסיבת
17 הבעל — והא תרוייהו איירי בין בסיבת הדין ובין
18 בסיבת הבעל. וזהו דוחק לומר דמשום דהאי תנא
19 פתח בקרא דסיבת הדין, והאי תנא פתח בקרא
20 דסיבת הבעל, קאמר הכי. ולגירסת רבינו תם אתי שפיר הא דתניא בסיבת הבעל, דתרי קראי
21 מוקי לחו בסיבת הבעל. ותניא בסיבת הדין — דקרא קמא מוקי בסיבת הדין, ועוד, דלפירוש
22 הקונטרס הוה מצי למימר נמי דכולי עלמא מיהא קרא קמא בסיבת הדין מאי משמע.
 תרוייהו

1 **אי הכי האי לאחר בו'** — והכי פירושה אביי, האי קרא ד"וכל בת יורשת נחלה" מספקא
2 ליה אי דוקא קאמר "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה", אבל לשבט דאמה
3 דידה — לא חיישינן, או דלמא בעינן נמי שיהא ממשפחת אמה, והאי דקאמר משפחת
4 אביה — לאו דוקא, דהוה הדין דבעינן שיהא ממשפחת אמה, כדלקמן במסקנא. והכי
5 קמבעיא ליה: האי קרא ד"וכל בת יורשת נחלה
6 ממשפחת" — הא אוקימנא בירושת שני מטות,
7 שהיה אביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון,
8 ומתו, וירשתן זו הבת, ואמרה תורה "לאחד
9 ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" והוא שבת
10 ראובן. עכשיו, משתנשא לאחד משבט ראובן
11 ותלד בן וירשנה בנה, או תמות וירשנה בעלה
12 — הלא הבן ההוא או הבעל הוא לשבט
13 ראובן מתייחסים, למשפחת אביי, והנה נמצאת
14 הנחלה שירשה מאמה שהיתה משבט שמעון
15 — הוסבה משבט שמעון לשבט ראובן, והכתוב
16 הזהיר לנו "ולא תסוב נחלה", כלומר הזהיר
17 בכל נשואי נשים שבשבת נישואין לא יוכלו
18 לבא לידו הסבת נחלה, לא שנה הסבת נחלת
19 אב של אשה, לא שנה הסבת נחלת אמה —
 בתרוייהו איכא למימר דקפיד קרא שלא תסוב למטה אחר. ולקמייהו פריך: הא בעל
 כרחק קרא קאמר "למשפחת מטה אביה" וגו' — אבל למשפחת אמה לא חייש, וכיון
 דלא שייך — שמעתי מיהא דהאי "לא תסוב" לא קפיד אלא אנהלה שירשת מאב
 ולאבי משנין לה לקמן דאיכא למימר דמנסבין לה גברא דדמי לה, שאביי מראובן
 ואמו משמעון. ומשינין: דלמא שאני ההם שכבר הוסבה — כלומר, לעולם אימא לך

דקרא לא קפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר, שהרי בעל כרחק כבר הוסבה משעה שנפלה יורשת האם משבט שמעון לזו הבת, שאביה משבט ראובן והיא מתייחסת למטה
אביה. נמצא שמעצמה הוסבה הנחלה של שמעון לשבט ראובן בלא נישואי הבת, הלכך, כי מנסבין לה לאחר ממשפחת מטה אביה — שפיר דמי, ולא קפיד קרא אלא אנהלה
שהיא יורשת מאביה, שלא תסוב למטה אחר. דההיא שירשת מאביה — כדקיימא קיימא, דאבתי בחוקת שבט ראובן איתא לנחלה, שהבת על שם שבט ראובן מתייחסת. ואביי
פריך: דלמא שכבר הוסבה לא אמרינן. כלומר, בשביל שהוסבה קצת — אין לנו לומר: לא חייש תו אי מתעקרא לגמרי, ומנסבין לה לגברא דהוה משבט ראובן מאביו ומאמו,
ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון — אין לנו לומר כן, שהרי "לא תסוב" כתיב, דמשמע: על תסוב על ידי נישואין כלל. שאף על פי שהוסבה קצת
— לא נוסף להסיבה יותר ולעקרה לגמרי, אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי, כדלקמן. לפי שהיה יודע אביי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם, כדלקמן,
הלכך פריך הכי: דלמא שכבר הוסבה לא אמרינן, שאפשר בתקנה. או דלמא קרא לא חייש לההיא הסבה. דלא קפיד אלא שתנשא לאחד ממשפחת אביה, אבל לאמה לא חייש.
אמר ליה רב יימר לרב אשי — אמאי מספקא ליה לאביי אי אמרינן שכבר הוסבה או לא אמרינן? או דאי מקרא שמעתי דאמרינן שכבר הוסבה, דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא
נחלה דאימא, כדכתיב "לאחד ממשפחת מטה אביה" וגו' — ולאמה לא חייש. דאי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה — שפיר, דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא, אמאי
כדכתיב "לאחד ממשפחת מטה אביה", דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי מיעקרא לגמרי, אלא אי אמרת לא אמרינן דכבר הוסבה, כדקאמר אביי, והלא כשביטת לאחד ממשפחת
אביה כדכתב בקרא — והא דאי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אלא לאו שמע מיהא דאמרינן שכבר הוסבה. והלכך, כי אמר רחמנא "לא תסוב" — אירושת אב
קאי, אבל ירושה דאימא — כבר הוסבה, ולא חיישינן אם תעקר לגמרי. דמנסבין לה בו' — אליבא דאביי קא משני, דהכי קמבעיא ליה: מי אמרינן שכבר הוסבה, כדמוכח קרא
כדכתיב "ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה", דהשתא מיעקרא נחלה דאימא, וכי כתיב "לא תסוב" — אנהלת אב קא מוהר רחמנא, ולא אנהלת אם. או דלמא "לא תסוב" דוקא,
דאפילו בנחלת אם מוהר לן רחמנא, ולא אמרינן שכבר הוסבה. והאי דכתיב "מטה אביה" — לאו דוקא, אלא דמנסבין לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל, שאביי משבט
ראובן כמותה ואמו משבט שמעון דוגמת האשה הזאת. דהשתא ליכא עקירת דוגמת האשה הזאת. ואף על גב דמיעקרא היתה משבט ראובן לגמרי, והשתא הנפכה לאיש שמעון
ראובן היא, דבין הבן ובין בעלה מתייחסין על שבת ראובן. ואף על גב דמיעקרא היתה משבט ראובן לגמרי, והשתא הנפכה לאיש שמעון שמעון, שהרי אמו משמעון — אין
זו הוסבה, שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש משבט ראובן אשה משבט שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבט אחר מצד אמו, ואף על פי שנהפכה נחלת איש שכולו מראובן
לבנו משבט שמעון מצד אמו. ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל, דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מצד אמו ואביו מראובן, או בנו, נמצאת גם עתה
הנחלה בחוקת איש שמקצת מאב ומקצת מאם כמו שהיתה בחוקתה, שהיא מראובן ומשמעון. ועד כאן שייך לעמוד הקודם **אי הכי** — דאשה היורשת שני מטות בעינן נמי
שתנשא לאיש שנולד מהתנה שני מטות — "ממשפחת מטה אביה ואמה" מיבעי ליה. אלא מדרבנן "מטה אביה" לחוד — שמעתי דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם, לפי שכבר
הוסבה ואבתי מאי איבעיא ליה לאביי? ומשני: **אי הכי** — רחמנא הכי, "מטה אביה ואמה" — הוה אמנא & אפילו איפכא — אביו משמעון ואמו מראובן, ואף על פי שאביה
מראובן ואמה משמעון, דסלקא דעתך אמינא לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה, בין באותו ענין בין למפרע, דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת
אם לגמרי, דהא בהאי בעל איכא חד צד מראובן וחד צד משמעון, ונמצאו שני הנחלות של שבת שמעון וראובן בחוקתן קיימי — קא משמע לך: דוקא "ממשפחת מטה אביה" היא
עיקר היחס של בעלה, שיהא נמי אביו משבט ראובן. שאילו היה אביו משמעון, אף על פי שאמו מראובן, הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון, שעיקר יחס הבן אחר אביו, והבת
אחר אביה. ומדכתיב "לא תסוב" — ממילא שמעתי דמנסבין לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של זו, כדי שלא תעקר נחלת האם יותר. וחינוי דמספקא ליה מיעקרא: סוף סוף
הא קא מתעקרא בו'. אם לא תרצה לומר דמנסבין לה גברא דאימיה משבטא דאימא ואבודי משבטא דאבוא, משום דקשיא לך. מטה אביה ואמה מיבעי ליה, ול"ל תסוב" —
חיישה, דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה. אורבא, "לא תסוב" דוקא הוא, ולא אמרינן שכבר הוסבה, אבל "מטה אביה" לאו דוקא, דהאי תנא "מטה אביה
ואמה" — משום דהוה אמינא אפילו איפכא, ולעולם מנסבין לה לגברא דהוה נמי משבטא דאימא, ולא מיעקרא נחלה דאימא. וכיון דאיכא למימר הכי — לא אמרינן שכבר הוסבה.
תניא בסיבת הדין תניא בסיבת הבעל — כלומר, אף על גב דאוקמינן להני תרי קראי — "לא תסוב נחלה לבני ישראל ממה אל מטה" ו"לא תסוב נחלה ממה למטה אחר" — תרוייהו
בסיבת הדין, ולשני לאו, כדקוני "אוהר", אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסיבת הדין, ולתנינא בסיבת הבעל. וקיימי לה לקמן מדרבנן ביה "למטה אחר", ובן לאו אחר
הוא, אלא כבעל מייירי, ומדברתא בסיבת הבעל — קמיא בסיבת הדין. ושני הברייתות תנו בסיבת הדין ותנו נמי בסיבת הבעל, דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי, ומוקמי חד בסיבת
הדין וחד בסיבת הבעל. הכי גרסינן: תניא בסיבת הדין תניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממה אל מטה בסיבת הדין תניא בסיבת הדין או אינו אלא
בסיבת הבעל כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממה למטה אחר הרי הסבת הבעל אומר לא מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממה אל מטה בסיבת הדין הכתוב מדבר.
תניא

18 לעיל (קיא) הובאו הפסוקים (במדבר לו ז, ט) 'ולא תסב נחלה לבני
 19 ישראל ממטה אל מטה, ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר',
 20 והתבאר בגמרא (ע"א) ששני הפסוקים יכולים לעסוק בהסתבת נחלה
 21 על ידי שהבן יורש את אמו, הגמרא מביאה עתה ברייתות
 22 המבארות את הפסוקים באופן אחר: תניא בברייתות שהפסוק על
 23 הראשון עוסק בקצת הבן, ותניא בברייתות שהפסוק השני עוסק
 24 בקצת הפעל.
 25 הגמרא מביאה את הברייתות: תניא בקצת הבן, נאמר בפסוק 'ולא
 26 תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה', בקצת הבן הקטוב מדבר,
 27 שואלת הברייתא: אתה אומר שפסוק זה עוסק בהסבה שבקצת
 28 הבן, או - שמא נאמר שפסוק זה אינו עוסק אלא בקצת הפעל.
 29 משיבה הברייתא: קשהו אומר - בהמשך הפסוקים 'ולא תסוב
 30 נחלה ממטה למטה אחר' הרי בקצת הפעל אומר, הא מה אני מקיים
 31 - לשם מה הוצרך הפסוק לומר 'ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה
 32 אל מטה', על כרחך שבקצת הבן הקטוב מדבר. ולברייתא זו נמצא
 33 שהפסוק השני בודאי עוסק בסיבת הבעל, וכטעם שיבואר להלן
 34 (ק"ג), ומחמת כן הוא מוכיח שהפסוק הראשון עוסק בסיבת הבן.

1 מקשה הגמרא: אי קיי שהצריכה התורה שתינשא אשה זו לאדם
 2 שאביו משבט אביה ואמו משבט אמה, האי 'לא אחר ממשפחת מטה
 3 אביה ואמה' מיבעי ליה - היתה התורה צריכה לומר שתינשא
 4 לאדם ממטה אביה ואמה, ואילו מלשון הפסוק משמע שדי בכך
 5 שתינשא לאדם ממשפחת אביה, ומוכח שלא הקפידה התורה על
 6 הסבת נחלת אמה, כיון שכבר הוסיבה כשעברה לבתה, ומהו ספיקו
 7 של אביי.
 8 מתרצת הגמרא: אי קתיב קיי - אם היתה התורה כותבת לשון זו,
 9 הוה אמינא אפילו איפקא - הייתי סבור שדי בכך שתינשא לאדם
 10 המתיחס למטה אביה ואמה, ואין צורך שיהיה דווקא אביו
 11 ממשפחת אביה ואמו ממשפחת אמה, קא משמע לן הפסוק שעליה
 12 להינשא לאדם שעיקר יחוסו הוא למשפחת אביה, והיינו שאביו
 13 משבט אביה, ומכל מקום אנו יודעים שגם יש צורך שתהיה אמו
 14 משבט אמה, שהרי אמרה התורה 'לא תיסוב נחלה', ורק על ידי
 15 זה אין נחלת אמה עוברת לאדם שאינו שייך כלל לשבטה, אלא
 16 לאדם שדומה ביחוסו לבת בכך שאמו משבט אמה, ועדיין יש
 17 מקום לספיקו של אביי האם אכן הקפידה בזה התורה או לא.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום השני, בו כותב ע"ד העליות וירידות שהיו
 אצלו במשך שנה העברה, ואיך שזה פעל עליו וכו' ושמכמה סיבות לא דבר עם איש עדי"ז וכו'.

מובן שלפלא הני"ל, שהרי בודאי למד כ"פ ספר תניא קדישא, אשר משם מובן וגם פשוט,
 איך שענין היאוש וכיו"ב מופרך לגמרי, יעוין שם באר היטב, שלכן לא אאריך בזה בכתבי לרוב
 פשיטות הדבר, ושם ימצא גם כן אופני תיקון, וכן מובן משם גם כן שהתקון הוא צעד אחר צעד
 ולא בקפיצה בפעם אחת.

וגם הענין השני הנ"ל פלא הוא, שהרי מפורסם פתגם והודעת כ"ק אדמו"ר האמצעי, אשר
 כששנים מבני ישראל מתדברים בעניני תורה ומצות (שמובן שכן הוא הענין הן בהקו דועשה טוב
 והן בהקו דסור מרע, הרי אז הם שתי נפש האלקית על נפש טבעית אחת, והפועל יוצא מובן,
 וכיון שזכה שנכנס ללמוד בישיבת תומכי תמימים, אשר רבותינו נשיאנו הקי מסרו נפשם על
 התיסודות הנהלתה ורוחה, ודברי צדיקים קיימים לעד, בודאי אשר סיעתא דשמיא ישנה ביותר
 וביותר, ובלבד שגם התלמיד יעשה התלוי בו בקו החיוב וישלול את הענינים אשר בקו השלילה
 (ובזה כמובן ענין היאוש והעצבות וכו'), ואז תהי ההצלחה גם למעלה מהמשוער, וזכות פעולותיו
 שהנקודה הפנימית בהם קירוב לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים תרבה הצלחת הני"ל מדה כנגד
 מדה גם בהנוגע אליו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

37 לַבְּעַל הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, שְׂאִינוּ נוֹמְלִי כְּרֵאוֹ לְבוֹא לִיד אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ
 38 שְׁנוֹטֵל בְּמוֹחֶזֶק בִּידָה, שְׁנֵאמֵר (דברי הימים א' ב כב) 'וּשְׁנוֹב הוֹלִיד אֶת
 39 יָאִיר וַיְהִי לוֹ עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ עָרִים פְּאָרִץ הַנְּלָעָד', וּלְכַאוּרָה קֶשֶׁה,
 40 מִנֵּין יִהְיֶה לְיָאִיר דְּבַר שְׁלֵא הָיָה לוֹ לְשִׁנוֹב אֲבִיו, וְהֵינּוּ עֶשְׂרִים
 41 וְשָׁלֹשׁ עָרִים אֵלּוּ הַחֻזְכּוֹר בַּפְּסוּק עַל שְׁמוֹ, אֲלֵא פְּסוּק זֶה מְלַמֵּד
 42 שְׁנֵשָׂא שְׁנוֹב אֲבִי יָאִיר אִשָּׁה, וְמִתָּה כְּתוּב מוֹרִישִׁיהָ - אֲבִיהָ אוֹ אִמָּה
 43 בְּמִקּוּם שְׁאִין בָּנִים, וְכַדוּמָה, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן כְּתוּב מוֹרִישִׁיהָ, וְאִף
 44 שְׁבִדְרָךְ כָּלֵל הַבְּעַל קוֹדֵם לִירֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לִפְנֵי בְּנֵיהּ, מִכֵּל מִקּוּם
 45 לֹא יִרֵשׁ שְׁנוֹב בְּעֵלָה נְכָסִים אֵלּוּ, כִּיּוֹן שְׁבִשְׁעָה שְׁמֵתָה עֵדִין לֹא
 46 מֵתוּ מוֹרִישָׁה וְהִיא הַמְּמוֹן רַק 'רְאוּי' לְבוֹא לִידָה, וְלֹא 'מוֹחֶזֶק'
 47 בִּידָה, וְאִין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ בְּרֵאוּי, וַיִּרְשָׁה יָאִיר בְּנָה, וּמוֹכַח שְׁאִין
 48 הַבְּעַל יוֹרֵשׁ ב'רְאוּי'.
 49 רַאִיָּה נוֹסֶפֶת: וְאוֹמֵר (יהושע כד ג) 'וְאַלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ וְגו'
 50 אֲתוּ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנֵי, וְגַם כּוּזָה קֶשֶׁה לְכַאוּרָה, מִנֵּין לְפָנֶיהֶם גְּבֵעָה
 51 זֶה שְׁלֵא הָיָה לוֹ לְאַלְעָזָר, מְלַמֵּד שְׁנֵשָׂא אֲלֵעָזָר אִשָּׁה, וְמִתָּה כְּתוּב
 52 מוֹרִישִׁיהָ, וְמֵתוּ מוֹרִישִׁיהָ לֵאחֲרַי מִכֵּן, וַיִּרְשָׁה פְּנִיחָס וְלֹא אֲלֵעָזָר
 53 בְּעֵלָה, כִּיּוֹן שְׁבִשְׁעָה מִיתְתָּה הִיא מְמוֹן זֶה רַק 'רְאוּי' לְבוֹא לִידָה,
 54 וְאִין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ ב'רְאוּי'.
 55 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא אֶת הַצּוֹרֵךְ בְּשֵׁנֵי הַפְּסוּקִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְכֵא
 56 'וְאוֹמֵר' - מֵדוּעַ יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּרֵאוּיָהּ נוֹסֶפֶת מִפְּנֵי בֵּן אֲלֵעָזָר. מְשִׁיבָה
 57 הַגְּמָרָא: וְכִי תִּימָא - שְׁמָא תֵּאמְרֵי שִׁישׁ לְדָחוּת אֶת הַפְּסוּק הַרְּאִישׁוֹן,
 58 וְלֹמַר שְׂאִיר, דְּהָיָה נְסִיב אֵיתָא - הוּא שְׁנֵשָׂא אִשָּׁה, וְכֵתוּב,
 59 וַיִּרְשָׁה - וַיִּרְשָׁה יָאִיר, וּמִכָּאֵן הָיוּ לוֹ נְכָסִים שְׁלֵא הָיוּ לְשִׁנוֹב אֲבִיו,
 60 תְּלַמֵּד לְזִמְרָא 'וְאַלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֲתוּ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנֵי
 61 אֲשֶׁר נָתַן לוֹ בְּהַר אֶפְרַיִם', וְכִי תִּימָא שְׁאִף מִפְּסוּק זֶה אִין רַאִיָּה,
 62 כִּיּוֹן שִׁישׁ לְפָרֵשׁ דְּנִפְלָה לִיהּ נַחֲלָה זֶה לְפָנֶיהֶם בְּשַׁדָּה חֲרָמִים -
 63 שְׁהַחֲרִים אָדָם אֶת נְכָסֵיהּ, וְדִין הַחֲרָם לְהִינָתֵן לְכַהֲנִים, אֲמֵר קְרָא
 64 'בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנֵי', וְלִשׁוֹן זֶה מִיִּתְרַת לְכַאוּרָה, שִׂידוּעַ שְׁפָנֶס
 65 הוּא בְּנֵי שֵׁל אֲלֵעָזָר, אֵלּוּ לִשׁוֹן 'בְּנֵי' בָּאָה לְמַעַט, שְׁנִיתָנָה לְבָנֵי
 66 וְלֹא לוֹ, כְּלֹמַר, הִיתָה זֶה נַחֲלָה חֲרָמִית לְכַאוּרָה לוֹ, כִּיּוֹן שְׁהִיתָה
 67 שְׁיִיכַת לְאִשְׁתּוֹ, וְאִף עַל פִּי כֵּן תִּרְשָׁה בְּנֵי פְּנִחָס, כִּיּוֹן שְׁהִדִּין הוּא
 68 שְׁאִין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ בְּנְכָסֵים הַרְּאִישִׁים לְבוֹא לְאִשְׁתּוֹ.
 69 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְכֵּן אֲחֻזַּת הַמֵּת, נוֹחֲלִין וְלֹא מִנְחִילִין.
 70 הַגְּמָרָא מְבַאֵר בְּרִייתָא הַמְּפָרֶשֶׁת אֶת הַדִּין הָאֵמֹר בְּמִשְׁנָה: תְּנָא
 71 בְּרִייתָא, דִּין זֶה שְׁכֵּן אֲחֻזַּת הַמֵּת יוֹרֵשִׁים אוֹתוֹ, הוּא דְּבוּקָא,
 72 שְׂרַק בְּנֵי אֲחֻזַּת יוֹרֵשִׁים אוֹתוֹ וְלֹא בְּנֵי אֲחֻזַּת הַמֵּת.

1 תְּנָא אִידָךְ - שְׁנִינוּ בְּרִייתָא אַחֲרַת, נֵאמַר בַּפְּסוּק 'וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה
 2 מִמֶּנֶּה לְמִטָּה אַחֲרַי, כְּסִיפַת הַבְּעַל הַתְּנוּב מְדַבֵּר. שׁוֹאֵלֶת הַבְּרִייתָא,
 3 אַתָּה אוֹמֵר בַּפְּסוּק זֶה עוֹסֵק כְּסִיפַת הַבְּעַל, או - שְׁמָא נֵאמַר שְׂאִינוּ
 4 עוֹסֵק אֲלֵא כְּסִיפַת הַבֵּן. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא. כְּשֵׁהוּא אוֹמֵר 'וְלֹא תִסַּב
 5 נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּנֶּה אֶל מִטָּה', תְּרֵי הַסִּיפַת הַבֵּן אֲמֹר, הֵיא מָה
 6 אֲנִי מְקַיֵּם - לְשֵׁם מָה אֵמַר הַפְּסוּק 'וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה מִמֶּנֶּה לְמִטָּה
 7 אַחֲרַי', עַל כִּרְחֹךְ שְׁכִיפַת הַבְּעַל הַתְּנוּב מְדַבֵּר. וְלְבְרִייתָא זֶה פְּשׁוּט
 8 שְׁהַפְּסוּק הַרְּאִישׁוֹן עוֹסֵק בְּסִיפַת הַבֵּן, וּמִכָּה זֶה מוֹכַח שְׁהַפְּסוּק הַשְּׁנִי
 9 עוֹסֵק בְּסִיפַת הַבְּעַל.
 10 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מִנֵּין בְּרִייתָא לְדְרוּשׁ כֵּךְ אֶת הַפְּסוּקִים. שׁוֹאֵלֶת
 11 הַגְּמָרָא: דְּכֹוִלִי עֲלָמָא מֵיָתָה - בֵּין הַבְּרִייתָא הַרְּאִישׁוֹנָה וּבֵין
 12 הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה סוֹבְרִים ש'מִמֶּנֶּה לְמִטָּה אַחֲרַי כְּסִיפַת הַבְּעַל
 13 הַתְּנוּב מְדַבֵּר, מֵאִי מְשַׁמְעַ - אִיךְ מְשַׁמְעַ דְּבַר זֶה מִהַפְּסוּק.
 14 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: סִימָן אֲמֵר בְּשֵׁם רַבָּה פֶּר רַב שִׁילָא, אֲמֵר קְרָא
 15 בַּפְּסוּק זֶה 'אִישׁ נַחֲלָתוֹ יִדְבֶקוּ מִשׁוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וּמְשַׁמְעוֹת לִשׁוֹן
 16 זֶה עַל הַבְּעַל, וְכוּונַת הַפְּסוּק שְׁהַבְּעַל יִדְבֶק רַק בְּנַחֲלַת עֲצֻמוֹ וְלֹא
 17 בְּנַחֲלַת אַחֲרִים, וְהֵינּוּ אִשְׁתּוֹ. דוּחָה הַגְּמָרָא: תְּרִוּיָּהּ 'אִישׁ' כְּתִיב
 18 בָּהּ - הִרִי בְּשֵׁנֵי הַפְּסוּקִים נֵאמְרָה לִשׁוֹן 'אִישׁ', וּמִנֵּין שְׁדוּקָא
 19 הַפְּסוּק הַשְּׁנִי עוֹסֵק בְּבַעַל.
 20 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא בְּאוֹפֵן אַחֲרַי: אֲלֵא אֲמֵר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אֲמֵר
 21 קְרָא בַּפְּסוּק הָאֲחֻרָון 'יִדְבְּקוּ', וּמְשַׁמְעוֹת לִשׁוֹן זֶה עַל הַבְּעַל, כְּמוֹ
 22 שְׁנֵאמַר (בְּרַשִׁית ב כד) 'וַיִּדְבֶק בְּאִשְׁתּוֹ'. דוּחָה הַגְּמָרָא: תְּרִוּיָּהּ 'יִדְבְּקוּ'
 23 כְּתִיב בָּהּ - הִרִי בְּשֵׁנֵי הַפְּסוּקִים נֵאמְרָה לִשׁוֹן זֶה.
 24 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא בְּאוֹפֵן אַחֲרַי: אֲלֵא אֲמֵר רַבָּא, אֲמֵר קְרָא בַּפְּסוּק
 25 הַשְּׁנִי 'יִדְבְּקוּ מִשׁוֹת', וְלִשׁוֹן זֶה מְשַׁמְעוֹתָה עַל הַבְּעַל, שְׁעַל יָדִי
 26 הַנִּישׁוּאִין הוּא מְדַבֵּק אֶת מְטוּהַ לְמִטָּה אִשְׁתּוֹ, וְלֹא עַל הַבֵּן. וְכִיּוֹן
 27 שְׁלִשׁוֹן זֶה נֵאמְרָה רַק בַּפְּסוּק הַשְּׁנִי יֵשׁ לְדְרוּשׁוֹ עַל הַבְּעַל, וְהַפְּסוּק
 28 הַרְּאִישׁוֹן עוֹסֵק בְּהִסִּיבַת הַבֵּן.
 29 מְבַאֵר הַגְּמָרָא תִירוּץ נוֹסֶף: רַב אֲשִׁי אֲמֵר, אֲמֵר קְרָא בַּפְּסוּק הַשְּׁנִי
 30 'וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה מִמֶּנֶּה לְמִטָּה אַחֲרַי', וְלִשׁוֹן זֶה שְׁיִיכַת רַק לְגַבֵּי
 31 הַבְּעַל, שְׁהוּא 'אַחֲרַי' לְגַבֵּי אִשְׁתּוֹ, וְאֵילוֹ בֵּן, לֹא 'אַחֲרַי' הוּא לְגַבֵּי
 32 אִמּוֹ, אֵלּא הוּא נַחֲשֵׁב כְּחַלֵּק מִמֶּנָּה.
 33 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אִם הַבְּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ בְּנְכָסֵים ה'רְאִישִׁים'
 34 לְבוֹא לִידָה, או רַק בְּנְכָסֵים ה'מוֹחֶזֶקִים' בִּידָה בְּשַׁעַת מִיתְתָּה: אֲמֵר
 35 רַבִּי אֲבָהוּ, אֲמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲמֵר רַבִּי יְנָאי, אֲמֵר רַבִּי, וְכֵסוּ בָּהּ - יֵשׁ
 36 שְׁמַטִּים לְהַכְרִיעַ לְמוֹר דִּין זֶה מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְיָתָה, מִנֵּין

מעלת יום השבת היא - היותו יום שאסור במלאכה, ועד ש"יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה", וכיוון שהתורה - "תורת אמת" - אומרת כן, ו"אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרונייא עם בריותיו", הרי מובן, שאם רק יתנהג כפי שהתורה דורשת ממנו, אזי אכן יהיה אצלו המעמד ומצב ש"כל מלאכתו עשויה" משיחת יום ב' בחג הסוכות, ה'תשכ"ח

1 תרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו — פעמים שלא היו בקיין בפסוקים. וכן מציעו בסוף שור
2 שנגח את הפרה" (בבא קמא נה, א): מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות
3 'טוב' בו, אמר לו: עד שאתה שואלני בו, שאני יודע אם נאמר בהן 'טוב' או לא, כלך אצל
4 רבי נתנחום בו. ומיהו, הבא תימה, דמדאקיש ליה: תרוייהו "אישי" כתיב בהו — משמע דידע
5 פסוקים, ולא היה לו לתרין: אמר קרא "ידבק",
6 כיון דתרוייהו נמי "ידבק" כתיב ובקונטרס פירש
7 יפה: וקמא נמי ידע דתרוייהו "אישי" כתיב בהו,
8 ואתא לשנייהו דאק דקא בעי: מאי משמע, דשפיר
9 משתמע תרוייהו דאיידי בסבית הבעל, מדרבנן
10 בהו "אישי", אלא דמוקי תנא "אישי" דקרא קמא
11 לדרשא אחרנא. והוא דקאמר דקרא קרא
12 "ידבק" — לא משמע ליה "מיאשי" מיד, דרדש
13 מי"דבקר, ו"ידבק" דקרא קמא דרש לדרשא
14 אחרנא. ומבטו בה משמיה דרבי יהושע בן
15 קרחא — אמר רבינו יצחק: דקרחא הוא רבי
16 עקיבא, שהיה קרח, כדאיתא בפרק בתרא
17 דבברכות (נה, א), דקאמר בן עזאי: כל חבמי
18 ישראל דומין לפני כלפיפת השום חוץ מן הקרח
19 הזה, והיה לו בן שמו יהושע, כדאמרין
20 בשבועות (ה, א): אמר לו רבי יהושע בנו של רבי
21 עקיבא לרבי עקיבא. ואין נראה לרבינו תם, דנתי
22 דבן עזאי הוא דקאמר ליה הכי בלשון בריהותא —
23 חס ושלום שהיה להעלות לו שם על שום קרחתו,
24 דנגאי הוא, כמו "עלה קרח" (מלכים ב, ב). ובפרק
25 "שואל" (שבת קנב, א) דאמר ליה ההוא גזאחא
26 לרבי יהושע: מוכח לקרחיגאיה במה דתי בו —
27 שהיה מגנה אותו על שהיה קרח. ועוד, דאמרין
28 בפרק בתרא דמגילה (כה, א): שאל רבי את רבי
29 יהושע בן קרחה: במה הארכת ימים בו, אמר לו:
30 רבי, ברבני. אמר לו: ידי רצון שתגיע לחצי שנותי.
31 ואי קרחה הוא רבי עקיבא — הלא לא נשא בת
32 כלבא שבעה עד שקבל עליו ללמוד, ואז היה כבר
33 בן ארבעים שנה, כדנתיא (ספרי פרק הברכה):
34 ארבעים שנה עסק בפרומטיאי, וארבעים שנה
35 למד, וארבעים שנה לימד, וכל ימיו מאה ועשרים
36 שנה. ואפילו גולד רבי יהושע בנו מדי כשנשאה
37 — אכתי לא היה כי אם בן שמונים בשולד רבי,
38 דאמר בפרק בתרא דקידושין (עב, ב): עד שלא מת
39 רבי עקיבא גולד רבינו הקדוש. ופחות ממאה
40 וארבעים לא היה רבי יהושע כשביקר את רבי,
41 דבפחות משבעים לא היה מברכו. וכבר היה רבי בן ששים שנה, ומה ברכה היא זו לברכו
42 בעשר שנים: ועוד, דסברא שלא גולד עד שחור רבי עקיבא מבי רב ארע עשרים וארבע שנה,
43 אם כן כשהיה רבי יהושע בן מאה וארבעים כבר היה רבי בן שמונים וארבע, שהוא יותר
44 מחצי ימיו. ועוד: שפירש רבינו נסים במגלת סתרים שמנא בבראשית רבה ד"ח מן הקרח"
45 היה רבי אלעזר בן עזריה. אלא אמר רבינו דבן קרחה הוא שם אדם, כמו קרת.
46 מתה בחיי מורישיה וירשה יאיר — וואם תאמר: דין ודאי שיהיה רבינו יהושע ובעל אינו
47 יורש, מנלן דבעל קודם לבן? ויש לומר: כיון שהבעל אינו יורש מחמת קרובה אלא מחמת
48 שאירות, שחן וחשובו כבשר אחד — אם כן במה שהוא קודם לשאר קרובים, כי הוא קודם
49 לבן, דמאי לי האי ומאי לי האי.

ירש

1 תנאי איך לא תסוב נחלה ממשטה למטה אחר בסבית הבעל הכתוב מדבר אתה אמור
2 בסבית הבעל או אינו אלא בסבית הבן כשהוא אמר לא תסוב נחלה לבני ישראל ממשטה
3 אל מטה הרי סבית הבן אמור לא מהו אני מקיים ממשטה למטה אחר בסבית הבעל הכתוב
4 מדבר — ומשמעות דורשין איכא בנייהו: תנא דברייאתא קמייתא פשיטא ליה דקרא
5 בתרא, דהיינו "ממטה למטה אחר" — בסבית
6 הבעל מיירי, כדמפרש לקמיה, מדרבנן ביה
7 "אחר", והלכך מוקי לקמא בסבית הבן, דתרי
8 קראי בסבית הבעל למה ליה וסבירא ליה להאי
9 תנא כדאמרין בעלמא (פסחים כד, א) דכל
10 דיכא דאיכא למדרש — דרשינן, ולא מוקמינן
11 בראי יתירי. ותנא בתרא לא סבירא ליה דך
12 דלאו "דאחר" לקמן, ומוקי מסבירא לקרא
13 קמא בסבית הבן, דקריב ליה טפי מבעל, ומתוך
14 כך איתיר ליה קרא תניינא לסבית הבעל. כן
15 נראה בעיני, ועיקר, דבולי עלמא סתית —
16 אפילו תנא דברייאתא קמייתא, סבירא ליה דהאי
17 "ממטה למטה אחר" — בסבית הבעל מיירי.
18 מאי משמע — לתנא קמא קבעי ליה. ובשלמא
19 לברייתא בתרייתא — קרא קמא סבירא ליה
20 בסבית הבן, משום דקרוב לאמו טפי מבעל,
21 איתיר "ממטה למטה אחר" לסבית הבעל. ולאו
22 ממשמעותא מוקי ליה הכי, אלא מייתורא. אלא
23 לתנא קמא, דאמר דהאי "ממטה למטה אחר"
24 פשיטא ליה דבסבית הבעל מיירי, ואיהו מגלי
25 אאיך קרא דבסבית הבן מיירי, ממאי משמע
26 ליה סבית הבעל: אמר קרא אישי — דמשמע
27 בעל, כמו "אישי נעמי" (רות א). כלומר, בסבית
28 הבעל קפיד קרא. סיפא דהאי קרא ד"ממטה
29 למטה אחר" — כי אישי בנחלתו ידבק משות
30 בני ישראל, כלומר, הבעל בנחלתו ידבק, ולא
31 בנחלת שבת אחר. תרוייהו נמי אישי כתיב בהו
32 — דכתיב בקרא קמא "ממטה אל מטה כי אישי
33 בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל, ואי
34 "אישי משמע ליה סבית הבעל — תרוייהו נמי
35 בסבית הבעל ומיהו, גם המתוך היה יודע
36 דבהאי קרא "אישי" כתיב, דזיל קרי בי רב הוא.
37 ואמאי דבעין לעיל: ממאי משמע דהאי קרא
38 "ממטה למטה אחר" בסבית הבעל מיירי, אתא
39 איהו למימר דשפיר משמע דבסבית הבעל
40 מיירי, דהא כתיב ביה "אישי", ותמה על עצמה:
41 למה גם הראשון אינו מדבר בסבית הבעל כיון דכתיב ביה "אישי? אלא מתוך שמיותר
42 — מוקי ליה בסבית הבן, והוא "אישי" דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא. וגם המקשה
43 משיב: תרוייהו נמי "אישי" כתיב בהו, ומה ראית שהיא אחרון דוקא וקמא לדרשא?
44 אדרבה, קמא לגופיה לסבית הבעל, ובתרא לדרשא, ואכתי מאי משמע דבתרא בסבית
45 הבעל? איך לשון דבא אלא בין אישי לאשה, כדכתיב "ודבק באשתו" (בראשית
46 ב), דכיון דמפרש ליה כן, דכתיב ביה לשון דביקה? — דהאי סבית בעל מיירי. ומאיתא
47 הוא דהוה פשיטא ליה לתנא. ואף על גב דבבא קמא נמי "ידבק" כתיב — תיתי לדרשא
48 בעלמא. מפות — משמע בעל, דביקת מטות על ידי בעל הוא. תרוייהו נמי מטות כתיב
49 בהו לא גרס. ובאישי אמר — הכי משמע קרא: לא תסוב נחלה ממשטה למטה
50 אחר, שירשנה בעלה אם תנשא לו, שהוא אחר לגבה. אבל אם נוסבת הנחלה על ידי
51 בנה שירשנה — אינו אחר משם לגבה. דירש כריעה דאמה הוא. בראי — בן גזן שמתה אשתו. ואחר כך מת אביה, הנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת — מנן שלא יירש, אלא
52 קרובה מצד האב, או בנה יירשנה: שהבן יורש את זקנו. כדכתיב "ואם אין לו בת" — עיין עליה. שכן הבת יורש אביה. כבמחוק — יורשה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה, כגון
53 שמת אביה ואחר כך מתה היא. ומנן שלא יירש: דסלקא דעתך אמינא. כיון דבעל קודם לבנה לירשה — והכי נמי כשמתה ואחר כך נפלה לה יורשה יקדים האב לבנו. דקל וחומר
54 הוא: כיון דבמקום בן הוא קודם לטול במחוק — בראי נמי הוא יורש, קל וחומר מכן שירש בראי. וירשה יאיר — ולא שגוב אביו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. דאילו היה נוטל
55 בראי — הוא היה יורשה ולא יאיר בנה. והאב קודם לבנו בירושת אשתו. וירשה יאיר — לאשתו. נחלה היראויה לו וירשה בנו — מיאשר ניתן לו בהר אפרים" קדיין, דמשמע
56 שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק יורשהו זו, לפי שהיתה ראויה לאלעזר ותננה בבית דין לפנחס בנו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. ורבינו חננאל פירש דייקאן מדרבנן כהאי קרא
57 "בנו", וכי אילו כתב "בבית פנחס" ולא אמר "בנו" — הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא. ומפני מה כתב "בנו" ללמד כי זו הנבעה היתה ראויה לאלעזר, וירשה פנחס בנו. ד"בנו"
58 מיעוט משמע — בנו ולא הוא, מכלל שהיתה ראויה לאלעזר. והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משה חרמים, שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר. כן כתוב בפירושי רבינו חננאל.
59 ובני אחות — יורשין אחי אבן. תנא בני אחות ולא בנות אחות — וכדמפרשין לקמיה.

למא

1 תנאי איך לא תסוב נחלה ממשטה למטה אחר בסבית הבעל הכתוב מדבר אתה אמור
2 בסבית הבעל או אינו אלא בסבית הבן כשהוא אמר לא תסוב נחלה לבני ישראל ממשטה
3 אל מטה הרי סבית הבן אמור לא מהו אני מקיים ממשטה למטה אחר בסבית הבעל הכתוב
4 מדבר — ומשמעות דורשין איכא בנייהו: תנא דברייאתא קמייתא פשיטא ליה דקרא
5 בתרא, דהיינו "ממטה למטה אחר" — בסבית
6 הבעל מיירי, כדמפרש לקמיה, מדרבנן ביה
7 "אחר", והלכך מוקי לקמא בסבית הבן, דתרי
8 קראי בסבית הבעל למה ליה וסבירא ליה להאי
9 תנא כדאמרין בעלמא (פסחים כד, א) דכל
10 דיכא דאיכא למדרש — דרשינן, ולא מוקמינן
11 בראי יתירי. ותנא בתרא לא סבירא ליה דך
12 דלאו "דאחר" לקמן, ומוקי מסבירא לקרא
13 קמא בסבית הבן, דקריב ליה טפי מבעל, ומתוך
14 כך איתיר ליה קרא תניינא לסבית הבעל. כן
15 נראה בעיני, ועיקר, דבולי עלמא סתית —
16 אפילו תנא דברייאתא קמייתא, סבירא ליה דהאי
17 "ממטה למטה אחר" — בסבית הבעל מיירי.
18 מאי משמע — לתנא קמא קבעי ליה. ובשלמא
19 לברייתא בתרייתא — קרא קמא סבירא ליה
20 בסבית הבן, משום דקרוב לאמו טפי מבעל,
21 איתיר "ממטה למטה אחר" לסבית הבעל. ולאו
22 ממשמעותא מוקי ליה הכי, אלא מייתורא. אלא
23 לתנא קמא, דאמר דהאי "ממטה למטה אחר"
24 פשיטא ליה דבסבית הבעל מיירי, ואיהו מגלי
25 אאיך קרא דבסבית הבן מיירי, ממאי משמע
26 ליה סבית הבעל: אמר קרא אישי — דמשמע
27 בעל, כמו "אישי נעמי" (רות א). כלומר, בסבית
28 הבעל קפיד קרא. סיפא דהאי קרא ד"ממטה
29 למטה אחר" — כי אישי בנחלתו ידבק משות
30 בני ישראל, כלומר, הבעל בנחלתו ידבק, ולא
31 בנחלת שבת אחר. תרוייהו נמי אישי כתיב בהו
32 — דכתיב בקרא קמא "ממטה אל מטה כי אישי
33 בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל, ואי
34 "אישי משמע ליה סבית הבעל — תרוייהו נמי
35 בסבית הבעל ומיהו, גם המתוך היה יודע
36 דבהאי קרא "אישי" כתיב, דזיל קרי בי רב הוא.
37 ואמאי דבעין לעיל: ממאי משמע דהאי קרא
38 "ממטה למטה אחר" בסבית הבעל מיירי, אתא
39 איהו למימר דשפיר משמע דבסבית הבעל
40 מיירי, דהא כתיב ביה "אישי", ותמה על עצמה:
41 למה גם הראשון אינו מדבר בסבית הבעל כיון דכתיב ביה "אישי? אלא מתוך שמיותר
42 — מוקי ליה בסבית הבן, והוא "אישי" דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא. וגם המקשה
43 משיב: תרוייהו נמי "אישי" כתיב בהו, ומה ראית שהיא אחרון דוקא וקמא לדרשא?
44 אדרבה, קמא לגופיה לסבית הבעל, ובתרא לדרשא, ואכתי מאי משמע דבתרא בסבית
45 הבעל? איך לשון דבא אלא בין אישי לאשה, כדכתיב "ודבק באשתו" (בראשית
46 ב), דכיון דמפרש ליה כן, דכתיב ביה לשון דביקה? — דהאי סבית בעל מיירי. ומאיתא
47 הוא דהוה פשיטא ליה לתנא. ואף על גב דבבא קמא נמי "ידבק" כתיב — תיתי לדרשא
48 בעלמא. מפות — משמע בעל, דביקת מטות על ידי בעל הוא. תרוייהו נמי מטות כתיב
49 בהו לא גרס. ובאישי אמר — הכי משמע קרא: לא תסוב נחלה ממשטה למטה
50 אחר, שירשנה בעלה אם תנשא לו, שהוא אחר לגבה. אבל אם נוסבת הנחלה על ידי
51 בנה שירשנה — אינו אחר משם לגבה. דירש כריעה דאמה הוא. בראי — בן גזן שמתה אשתו. ואחר כך מת אביה, הנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת — מנן שלא יירש, אלא
52 קרובה מצד האב, או בנה יירשנה: שהבן יורש את זקנו. כדכתיב "ואם אין לו בת" — עיין עליה. שכן הבת יורש אביה. כבמחוק — יורשה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה, כגון
53 שמת אביה ואחר כך מתה היא. ומנן שלא יירש: דסלקא דעתך אמינא. כיון דבעל קודם לבנה לירשה — והכי נמי כשמתה ואחר כך נפלה לה יורשה יקדים האב לבנו. דקל וחומר
54 הוא: כיון דבמקום בן הוא קודם לטול במחוק — בראי נמי הוא יורש, קל וחומר מכן שירש בראי. וירשה יאיר — ולא שגוב אביו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. דאילו היה נוטל
55 בראי — הוא היה יורשה ולא יאיר בנה. והאב קודם לבנו בירושת אשתו. וירשה יאיר — לאשתו. נחלה היראויה לו וירשה בנו — מיאשר ניתן לו בהר אפרים" קדיין, דמשמע
56 שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק יורשהו זו, לפי שהיתה ראויה לאלעזר ותננה בבית דין לפנחס בנו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. ורבינו חננאל פירש דייקאן מדרבנן כהאי קרא
57 "בנו", וכי אילו כתב "בבית פנחס" ולא אמר "בנו" — הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא. ומפני מה כתב "בנו" ללמד כי זו הנבעה היתה ראויה לאלעזר, וירשה פנחס בנו. ד"בנו"
58 מיעוט משמע — בנו ולא הוא, מכלל שהיתה ראויה לאלעזר. והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משה חרמים, שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר. כן כתוב בפירושי רבינו חננאל.
59 ובני אחות — יורשין אחי אבן. תנא בני אחות ולא בנות אחות — וכדמפרשין לקמיה.

1 לְמַאי הִלְכְתָּא — ממעט לזה? הא דרבי ירושא אחי אמן, שהרי הבת יורשת אמה, ובמקום
 2 אמה עומדת לירש אחי אמה. שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח, כדלקמן
 3 בסמוך, דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה כו'. לקדם — שיקדמו הבנים לבנות לירש
 4 את הדידות, ודלפינן לקמן מירושא ראשונה דהבן קודם לבת. הכי גיסינן: דהני רב שמואל
 5 כו' וירש אותה — הכי נמי הזה מצי למנקט:
 6 'ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו',
 7 הדיינו ירושה שניה. אלא סיפא דכולהו נקט,
 8 וכל שכן ירושה שניה ושלישית דסמיכי לירושה
 9 ראשונה. ירושה ראשונה — הכתובה תחלה
 10 וקודמת לכל הירושה, שהבן קודם לכל לירש
 11 שבעולם. פקיש — דכתיב "ואם אין לו בת"
 12 "ואם אין לו אחיו", וכן כולם, כיון מוסיק על
 13 ענין ראשון. אף ירושה שניה — והוא הדין
 14 לעשרית, דבן קודם לבת. דאחין קודמין לאחות
 15 לירש בבכסי האת, והאחות קודמת לאחיו האב
 16 של מת, ואחיו האב קודמין לאחות האב, ואחות
 17 האב קודמת לבני אחי האב, ובני אחי האב
 18 קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן, אבל אם יש
 19 שני אחי האב, ולזה בנים ולזה בנות — אלו
 20 יירשין חלק אביהן, ואלו יורשות חלק אביהן, וכן
 21 הלכה. ביום הנחילו — הזה מצי למכתב
 22 "בהנחילו". ביום אתה מפיל נחלות — לקמיה
 23 מפרש לה. אמר ליה אבי כו' — סבור היה
 24 דהאי מפיל נחלות, כלומר: מת ביום — מפילין
 25 הנחלות לירשין, שאם מת ביום — יירשו בניו
 26 נכסיו. דלמא דין נחלות קאמרת — שאין דין אתון אלא ביום כשאר דיני ממונת, דכתיב
 27 בהו (רמיהו כא) "בית דוד דינו לבקר משפט". דהא כל שאר נחלות נמי מיקרו משפט,
 28 כדנתיא דכתיב בסוף פרשת נחלות "והיתה לבני ישראל לחוקת משפט, מדקרי לזה
 29 משפט — שעמ מניה כל שאר נחלות נמי ביום. ואי משום דכתיב "שפט את העם כל
 30 עת" — הא אוקימה רבא בסנהדרין בפרק "אחד דיני ממונות" (לה, ב) לגמר דין, אבל
 31 תחלת דין — ביום, דלחכי כתיב "ביום הנחילו". היינו דתנן: דיני ממונות דנין ביום וגומרין
 32 אף בלילה. דתניא כו' — כלומר, דהכי נמי שאשכחן בביריתא אחיריני דמשוי לזה בכל
 33 נחלות דין, דסלקא דעתך אמינא חילוק נחלות הדי הוא כחלוקת שותפין בעלמא, ולא
 34 חשיב דין, קא משמע לן, ומיהו, תריהו קראי ישיב: "ביום הנחילו" אצטריך לתחלת
 35 דין דביום, "וחוקת משפט" אצטריך לרובי כל שאר נחלות דליהו דין. דהאי "ביום
 36 הנחילו" לא איירי אלא בבן הורש אביו לחוד. אורעה — לשון מאורע, לשון "ויקר מקרה"
 37 (רות ב), כלומר, נסתימה להיות דין, וצריך שלשה, וביום. ודלפינן נמי מנייהו לכל דיני

ממונות, להיות דנין תחלת ביום, כנחלות דכתיב בהו "ביום הנחילו". וכדכר יתודה — אתא לאשמועינן רבא בר חנינא. דצריך שלשה לחלק נחלות כדן, וביום. שלשה שנכנסו לבקר
 את החולה רצו כותבין כו' — נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר, הלכך, רצו — יעידו, רצו — יהיו דינים. אבל אם נכנסו להעיד, שזימננס לשם וחיובא לשמוע כדי להעיד —
 זהו הם עדים, ואין עד נעשה דין. דמני נכנסו בלילה, דחשיב לזה עדים לקמן, הואיל ומתחלה לא היו ראויין לדין. דלילה לאו תחלת דין הוא. וכל שכן חיובא. אבל באו לשם עדות
 — אין עד נעשה דין. וראיה לדבר בפרק קמא דמכות (ו, א), דקחשיב לזה רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמון את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות
 שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן, ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את תנפשו ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה לזה עדים בראיה
 בעלמא. אם באו לראות כדי להעיד, דאמר רבי: כיון אמרין לה: למיחוי אתינתו, או לאסודי אתינתו? כלומר, כשבאתם לראות את המעשה, לאיזה דעת באתם. לראות או להעיד?
 אי אמרי לאסודי אתינתו, נמצא אחד מהן קרוב או פסול — עדותן בטילה, ואי אמרי למיחוי אתינתו — מה יעשו שני אחין כו'. ואמר רב תנמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב
 תנמן כדיני. נמצא למרין שהבא לראות מעשה כדי להעיד — חשבין לזה עד. ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול, וכל שכן חיובא ודימוהו דלאו לראות צוואת
 שכבי מרע כדי להעיד, דשבו אינו עושה דין. ודורתן ביום השנה (כה, ב): ראוהו שלשה הם בית דין יעמדו שנים וישבי מחביריהם אצל יחידי — התם הוא, שלא באו מתחלה כדי
 לראות על מנת להעיד, דאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין. אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחד ומשמם ראווה. וסיגי מצאתי
 לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מנחתו כבוד שכתב בה כן, ועוד, מדבר יתודה שמענין דאין צריך לומר "אתם עדי" בשכבי מרע. דאמר רב יתודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה,
 רצו — כותבין, רצו — עשין דין. שנים — כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרין אלא ביום, אבל בלילה — כותבין ואין עושין דין. כיון דלילה לא חוי לדינא. עדים הוא
 דשוינהו, ואין עד נעשה דין. והאי הכי דמי? אי דאמר להו "הוה עדים" — מי מצי למימר רצו עושין דין? הא בהדיא שהדי שוינהו אלא כו' דלא אמר להו "הוה עדים",
 וקתני רצו כותבין, רצו כותבין — את העדות כמו ששמעין מפי החולה היאך נחלוהו היאך נחלוהו בנכסי. רצו עושין דין — דהא שלשה נניחו, ודינן. דאמוראי: כל דאין, שפלוני יטול חלק על ופלוני
 חלק זה, שדמיין מכוונין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום — הא פרכינן בראש השנה: לא תהא
 שמיעה גדולה מראיה. וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם — הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ולצורך מה יעידו עדים בפניהם? והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע
 שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו — כגון מנתה שכבי מרע במקצת, ודיאיבא קנין, דהו לא מצי הדר ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, ב). אבל בלא קנין, כיון
 דיכול לחזור — אין עושין דין, כדמכתב לקמן שאין להן ליידין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל. ואם דנו — אין דיניהן דין, דעדיין לא קנו עד שימות האב, שמא יחזור בו. רצו עושין
 דין — אם לא כתבו, אבל אם כתבו — שוב אין עושין דין, שהדי הבניסו עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין. לא שנו — את דאם רצו עושין דין — אלא שנכנסו לבקר את החולה
 ביום, דכיון דמשענו מפי החולה — הדי הועד בפניהן, ולא תהא שמעין גדולה מראיה, ויכולין הוה לעשות דין באותה שעה, דינם הוא. וכיון דנרתעו לחיות דיניהן לבקר בשמענו את
 העדות מפי החולה — יכולין לדין היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין דבר ופוסקין את הדין כפי מה שענייהם רואות. אבל אם נכנסו
 לבקר את החולה בלילה, שבאותה שעה לא היו ראויין להיות דיין, ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה — לא בפני בית דין הוא. דבהדיא שנתא אינן יכולין להיות דיין,
 וההיא ראיא דידהו אינה כשמיית בית דין ששמעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששמעין מפי החולה.

אבל
 ממונות, להיות דנין תחלת ביום, כנחלות דכתיב בהו "ביום הנחילו". וכדכר יתודה — אתא לאשמועינן רבא בר חנינא. דצריך שלשה לחלק נחלות כדן, וביום. שלשה שנכנסו לבקר
 את החולה רצו כותבין כו' — נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר, הלכך, רצו — יעידו, רצו — יהיו דינים. אבל אם נכנסו להעיד, שזימננס לשם וחיובא לשמוע כדי להעיד —
 זהו הם עדים, ואין עד נעשה דין. דמני נכנסו בלילה, דחשיב לזה עדים לקמן, הואיל ומתחלה לא היו ראויין לדין. דלילה לאו תחלת דין הוא. וכל שכן חיובא. אבל באו לשם עדות
 — אין עד נעשה דין. וראיה לדבר בפרק קמא דמכות (ו, א), דקחשיב לזה רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמון את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות
 שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן, ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את תנפשו ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה לזה עדים בראיה
 בעלמא. אם באו לראות כדי להעיד, דאמר רבי: כיון אמרין לה: למיחוי אתינתו, או לאסודי אתינתו? כלומר, כשבאתם לראות את המעשה, לאיזה דעת באתם. לראות או להעיד?
 אי אמרי לאסודי אתינתו, נמצא אחד מהן קרוב או פסול — עדותן בטילה, ואי אמרי למיחוי אתינתו — מה יעשו שני אחין כו'. ואמר רב תנמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב
 תנמן כדיני. נמצא למרין שהבא לראות מעשה כדי להעיד — חשבין לזה עד. ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול, וכל שכן חיובא ודימוהו דלאו לראות צוואת
 שכבי מרע כדי להעיד, דשבו אינו עושה דין. ודורתן ביום השנה (כה, ב): ראוהו שלשה הם בית דין יעמדו שנים וישבי מחביריהם אצל יחידי — התם הוא, שלא באו מתחלה כדי
 לראות על מנת להעיד, דאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין. אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחד ומשמם ראווה. וסיגי מצאתי
 לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מנחתו כבוד שכתב בה כן, ועוד, מדבר יתודה שמענין דאין צריך לומר "אתם עדי" בשכבי מרע. דאמר רב יתודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה,
 רצו — כותבין, רצו — עשין דין. שנים — כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרין אלא ביום, אבל בלילה — כותבין ואין עושין דין. כיון דלילה לא חוי לדינא. עדים הוא
 דשוינהו, ואין עד נעשה דין. והאי הכי דמי? אי דאמר להו "הוה עדים" — מי מצי למימר רצו עושין דין? הא בהדיא שהדי שוינהו אלא כו' דלא אמר להו "הוה עדים",
 וקתני רצו כותבין, רצו כותבין — את העדות כמו ששמעין מפי החולה היאך נחלוהו היאך נחלוהו בנכסי. רצו עושין דין — דהא שלשה נניחו, ודינן. דאמוראי: כל דאין, שפלוני יטול חלק על ופלוני
 חלק זה, שדמיין מכוונין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום — הא פרכינן בראש השנה: לא תהא
 שמיעה גדולה מראיה. וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם — הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ולצורך מה יעידו עדים בפניהם? והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע
 שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו — כגון מנתה שכבי מרע במקצת, ודיאיבא קנין, דהו לא מצי הדר ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, ב). אבל בלא קנין, כיון
 דיכול לחזור — אין עושין דין, כדמכתב לקמן שאין להן ליידין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל. ואם דנו — אין דיניהן דין, דעדיין לא קנו עד שימות האב, שמא יחזור בו. רצו עושין
 דין — אם לא כתבו, אבל אם כתבו — שוב אין עושין דין, שהדי הבניסו עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין. לא שנו — את דאם רצו עושין דין — אלא שנכנסו לבקר את החולה
 ביום, דכיון דמשענו מפי החולה — הדי הועד בפניהן, ולא תהא שמעין גדולה מראיה, ויכולין הוה לעשות דין באותה שעה, דינם הוא. וכיון דנרתעו לחיות דיניהן לבקר בשמענו את
 העדות מפי החולה — יכולין לדין היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין דבר ופוסקין את הדין כפי מה שענייהם רואות. אבל אם נכנסו
 לבקר את החולה בלילה, שבאותה שעה לא היו ראויין להיות דיין, ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה — לא בפני בית דין הוא. דבהדיא שנתא אינן יכולין להיות דיין,
 וההיא ראיא דידהו אינה כשמיית בית דין ששמעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששמעין מפי החולה.

אפילו

וירש אותה מקיש בו' — אף על גב דאצטריך לכדאמר לעיל, הכא לא דריש אלא מויה, כדפירש בקונטרס. מקיש ירושה שניה לראשונה — פירש בקונטרס: ראשונה —
 בן ובת, דהך ירושה כתב בירושה ברישא. ומה בהדיא בן קודם לבת — אף בשניה, הדיינו
 אחין קודמין לאחות לירש בבכסי האת. ואין נראה לרבינו יצחק דמשמע הכי, דאם כן
 מירושא שניה לא שמעינן דבני אחות קודמין
 לבנות אחות אלא נראה לרבינו יצחק: ירושה —
 שניה היינו בן הבן ובת הבן, בן הבת ובת הבת.
 דהיקשא קאי אבל הך דכתיבי בקרא. והך
 דרשינן לזה לקמן (בבא בתרא קטו, א) "מ'אין לו"
 — עיין עליו. ומה שפירש נמי בקונטרס דאחות
 האב קודמין לבני אחי האב — אגב חרופיה לא
 עיין בה, דהא תנן: (שם) כל חרופה לנחלה יוצאי
 יריבו קודמין.

לְמַאי הִלְכְתָּא? אָמַר רַב שְׁשֵׁת: לְקָדָם. תְּנִי רַב
 שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק קְמִיָּה דְרַב הוֹנָא: "וְיִרְשׁ" -
 מְקִישׁ יְרוּשָׁה שְׁנֵיָּה לְיְרוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה, מַה יְרוּשָׁה
 רֵאשׁוֹנָה - בֵּן קוֹדֵם לְבַת, אָף יְרוּשָׁה שְׁנֵיָּה -
 בֵּן קוֹדֵם לְבַת. תְּנִי רַבָּה בַר חֲנִינָא קְמִיָּה דְרַב
 נַחְמָן: "וְהִיָּה בְיוֹם הַנְּחִילוֹ אֵת בְּנֵיָּו" - בְּיוֹם
 אֲתָה מְפִיל נְחִלוֹת, וְאִי אֲתָה מְפִיל נְחִלוֹת בְּלֵילָה.
 אָמַר לִיה אֲבִי: אֵלָּא מַעֲתָה, דְּשָׂכִיב בִּימְמָא הוּא
 דִּירְתֵי לִיה בְּנֵיה, מֵאַן דְּשָׂכִיב בְּלֵילָא לֹא יִרְתֵי
 לִיה בְּנֵיה? דְּלִמָּא דִּין נְחִלוֹת קָא אָמַרְתָּ, דְּתִנְיָא:
 "וְהִיָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט" - אֲוִיעָה קַל
 הַפְּשָׁה פִּלְגָּה לְהוֹת דִּין, וְכַדְרֵי וְהוֹדָה. דְּאָמַר
 רַב יְהוּדָה: שְׁלִשָּׁה שְׁנֹכְנָסוּ לְבָקֵר אֵת הַחוּלָה -
 רְצוּ כּוֹתְבִין, רְצוּ עוֹשִׂין דִּין, שְׁנֵים - כּוֹתְבִין וְאִין
 עוֹשִׂין דִּין, וְאָמַר רַב חֲסָדָא: לֹא שְׁנוּ אֵלָּא בְּיוֹם,
 אב
 מדרבנן,
 אלא מיירי כשנותן בקנין גמור במנתה בריא מעכשיו אם ימות. וקרי לה נחלה, לפי שהיא
 כעין נחלה, שאינו קונה אלא לאחר מיתה. ולרבי יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין,
 דאמר במתנותין (בבא בתרא א, א): אם אמר על מי שראוי לירוש — דבריו קיימין מן התורה.
 ואם תאמר: הא דאמר פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין ד, ב): ורבי מאיר דמקיש ריבים
 לנעשים, מה נעשים ביום — אף ריבים ביום, האי "ביום הנחילו" מאי עביד ליה? מיבעי לברתני
 רבה בר חנינא. והשאת, אי מיירי דברב ששייך בו דין גמור — הא שמעינן ליה דהיקשא
 דריבים לנעשים, ואמאי איצטריך "ביום הנחילו"? ולפירוש הרשב"ם אתי שפיר, דאצטריך
 לחלוקת בעלמא, ולא הייתי מצריך "ביום", דימתי דחלוקת שותפות בעלמא. ואומר רבינו
 יצחק: ולפירושו נמי איצטריך, דסלקא דעתך כיון דמשונה משאר דינין שדנין בעל כרחו —
 הוה אמינא דדנין אפילו בלילה.

ממונות, להיות דנין תחלת ביום, כנחלות דכתיב בהו "ביום הנחילו". וכדכר יתודה — אתא לאשמועינן רבא בר חנינא. דצריך שלשה לחלק נחלות כדן, וביום. שלשה שנכנסו לבקר
 את החולה רצו כותבין כו' — נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר, הלכך, רצו — יעידו, רצו — יהיו דינים. אבל אם נכנסו להעיד, שזימננס לשם וחיובא לשמוע כדי להעיד —
 זהו הם עדים, ואין עד נעשה דין. דמני נכנסו בלילה, דחשיב לזה עדים לקמן, הואיל ומתחלה לא היו ראויין לדין. דלילה לאו תחלת דין הוא. וכל שכן חיובא. אבל באו לשם עדות
 — אין עד נעשה דין. וראיה לדבר בפרק קמא דמכות (ו, א), דקחשיב לזה רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמון את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות
 שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן, ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את תנפשו ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה לזה עדים בראיה
 בעלמא. אם באו לראות כדי להעיד, דאמר רבי: כיון אמרין לה: למיחוי אתינתו, או לאסודי אתינתו? כלומר, כשבאתם לראות את המעשה, לאיזה דעת באתם. לראות או להעיד?
 אי אמרי לאסודי אתינתו, נמצא אחד מהן קרוב או פסול — עדותן בטילה, ואי אמרי למיחוי אתינתו — מה יעשו שני אחין כו'. ואמר רב תנמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב
 תנמן כדיני. נמצא למרין שהבא לראות מעשה כדי להעיד — חשבין לזה עד. ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול, וכל שכן חיובא ודימוהו דלאו לראות צוואת
 שכבי מרע כדי להעיד, דשבו אינו עושה דין. ודורתן ביום השנה (כה, ב): ראוהו שלשה הם בית דין יעמדו שנים וישבי מחביריהם אצל יחידי — התם הוא, שלא באו מתחלה כדי
 לראות על מנת להעיד, דאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין. אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחד ומשמם ראווה. וסיגי מצאתי
 לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מנחתו כבוד שכתב בה כן, ועוד, מדבר יתודה שמענין דאין צריך לומר "אתם עדי" בשכבי מרע. דאמר רב יתודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה,
 רצו — כותבין, רצו — עשין דין. שנים — כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרין אלא ביום, אבל בלילה — כותבין ואין עושין דין. כיון דלילה לא חוי לדינא. עדים הוא
 דשוינהו, ואין עד נעשה דין. והאי הכי דמי? אי דאמר להו "הוה עדים" — מי מצי למימר רצו עושין דין? הא בהדיא שהדי שוינהו אלא כו' דלא אמר להו "הוה עדים",
 וקתני רצו כותבין, רצו כותבין — את העדות כמו ששמעין מפי החולה היאך נחלוהו היאך נחלוהו בנכסי. רצו עושין דין — דהא שלשה נניחו, ודינן. דאמוראי: כל דאין, שפלוני יטול חלק על ופלוני
 חלק זה, שדמיין מכוונין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום — הא פרכינן בראש השנה: לא תהא
 שמיעה גדולה מראיה. וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם — הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ולצורך מה יעידו עדים בפניהם? והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע
 שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו — כגון מנתה שכבי מרע במקצת, ודיאיבא קנין, דהו לא מצי הדר ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, ב). אבל בלא קנין, כיון
 דיכול לחזור — אין עושין דין, כדמכתב לקמן שאין להן ליידין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל. ואם דנו — אין דיניהן דין, דעדיין לא קנו עד שימות האב, שמא יחזור בו. רצו עושין
 דין — אם לא כתבו, אבל אם כתבו — שוב אין עושין דין, שהדי הבניסו עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין. לא שנו — את דאם רצו עושין דין — אלא שנכנסו לבקר את החולה
 ביום, דכיון דמשענו מפי החולה — הדי הועד בפניהן, ולא תהא שמעין גדולה מראיה, ויכולין הוה לעשות דין באותה שעה, דינם הוא. וכיון דנרתעו לחיות דיניהן לבקר בשמענו את
 העדות מפי החולה — יכולין לדין היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין דבר ופוסקין את הדין כפי מה שענייהם רואות. אבל אם נכנסו
 לבקר את החולה בלילה, שבאותה שעה לא היו ראויין להיות דיין, ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה — לא בפני בית דין הוא. דבהדיא שנתא אינן יכולין להיות דיין,
 וההיא ראיא דידהו אינה כשמיית בית דין ששמעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששמעין מפי החולה.

אפילו

32 אין בניו יורשים אותו, והרי לא מסתבר כלל לומר כן.
 33 אביי מבאר את הברייתא באופן אחר. אמר לו אביי: דְלָמָּא דִּין
 34 נְחָלוֹת קָא אָמְרַת - שמא הברייתא שהבאת עוסקת בדִין תורה
 35 בענין נחלות, שבית דין הדנים למי מגיעה הירושה אינם דנים
 36 אלא ביום ולא בלילה, כְּתִיבָא בברייתא אחרת, נאמר בתורה
 37 בפרשת ירושה (במדבר כו יא) 'וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט',
 38 ולמדים ממה שנאמר 'חוקת משפט' שזו לשון דין, שאוּרְעָה -
 39 הסתיימה כִּל הַפְּרָשָׁה כּוֹלָה העוסקת בעניני ירושה לְהוֹיֹת 'דִּין',
 40 כלומר שחלוקת הירושה אינה כסתם חלוקת שותפים, אלא יש
 41 בה את כל ההלכות שיש כשדנים בדיני ממונות, שצריכה להיות
 42 במעמד שלשה דיינים, וכיון שנאמר בפרשה זו לשון 'ביום'
 43 הנחילו' יש ללמוד מכאן שחלוקת נחלות צריכה להיות ביום, ויש
 44 ללמוד מכאן לכל דין תורה, שצריך להיות ביום, חו גם כן כוונת
 45 הברייתא שהביא רבה בר חנינא, שרק ביום דנים דיני ירושה, ולא
 46 בלילה.
 47 והלכה זו שבברייתא היא כְּדִרְבֵּי יְהוּדָה ומסייעת לדבריו, דְאָמַר רַב
 48 יְהוּדָה, שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים שֶׁנִּכְנְסוּ לְבֵקֶר אֶת הַחֹלֶה הַנוֹטֵה לְמוֹת
 49 ורוצה לחלק את ממונו, אם רָצוּ רק להיות עדים לדבריו ולא
 50 לדון, פּוֹתְבִין את דבריו, ובית דין אחר ידון בצוותאו, ולאחר
 51 שכתבו ונעשו עדים בדבר אינם יכולים לדון בעצמם בדבריו,
 52 וכטעם שיבואר להלן (קיד.). ואם עדיין לא כתבו, וְרָצוּ לדון ולחלק
 53 הירושה לפי דבריו, עוֹשִׂין בעצמם את הדין, שהרי בית דין יכול
 54 לדון לפי מה שראו הדיינים בעצמם. אבל שְׁנַיִם שנכנסו לבקר את
 55 החולה, רק פּוֹתְבִין את דבריו, וְאֵין עוֹשִׂין דִּין - ואינם יכולים
 56 להיות דיינים ולחלק את הירושה לפי דבריו, כיון שדין הירושה
 57 הוא ככל דיני ממונות שצריכים שלשה כדי לדון בהם, ואינה
 58 כחלוקת שותפים.
 59 וְאָמַר רַב חֲסִידָא על דברי רב יהודה אלו, לֹא שָׁנוּ ששלשה שנכנסו
 60 לבקר את החולה יכולים להיות דיינים, אֲלָא רק אם שמעו דבריו
 61 בְּיוֹם, שכיון ששמעוהו ביום ויכולים לדון מיד בדבריו, יכולים
 62 לדון בו באותו יום או למחרת ולפסוק את הדין,

1 שואלת הגמרא: לָמָּא תְּלָבְתָא - איזו הלכה השמיעה לנו
 2 הברייתא, והרי ודאי אין כוונתה שבנות אחות המת לא יורשות
 3 אפילו כשאין להן אחים, שהרי במקום שאין בנים בת יורשת כמו
 4 בן, וכיון שאין למת אחים ואחותו היתה צריכה לרשת אותו,
 5 ממילא לאחר שמתה האחות ללא בנים, הדין הוא שבנותיה
 6 יורשות אותו.
 7 משיבה הגמרא: אָמַר רַב שֶׁשֶׁת, הברייתא השמיעה לנו שיש לְקַדְּם
 8 - להקדים את הבנים לבנות, לא רק בירושת אביהם, שכתבה כן
 9 התורה בפירושו, אלא גם לירושת שאר הקרובים.
 10 מביאה הגמרא את המקור לדין זה: תַּנִּי רַב שְׁמוּאֵל פֶּר רַב יַצְחָק
 11 ברייתא זו קָמְיָה דְרַב הוּנָא, נאמר בסוף פרשת ירושה (במדבר כו יא)
 12 'וְאֵין אִין אַחִים לְאָבִיו וְנָתַתֶּם אֶת נְחָלָתוֹ לְשָׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו
 13 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יוֹרֵשׁ אֹתָהּ, ופסוק זה עוסק ב'ירושה שניה', כלומר
 14 שאינה ירושת בן את אביו אלא ירושת קרובים במדרגה רחוקה
 15 יותר, והאות וא"ו בתחילת הפסוק באה להוסיף את האמור בפסוק
 16 זה על הענין שנאמר לפניו (פסחים ה), והוא ירושת הבן את אביו,
 17 וּמְקִיֵּשׁ הַכְּתוּב אֶת דִּין יְרוּשָׁה שְׁנִיָּה, לִירוּשָׁה רִאשׁוֹנָה, שהיא ירושת
 18 הבן את האב, מֵה יְרוּשָׁה רִאשׁוֹנָה, הַבֵּן קוֹדֵם לְבֵת לִירוּשַׁת אֲבִיהֶם,
 19 ורק אם אין לאב בנים עוברת הירושה לבתו, שנאמר (במדבר כו ח)
 20 'אִישׁ בֵּי יָמוֹת וּבֵן אֵין לוֹ וְהִעֲבַרְתֶּם אֶת נְחָלָתוֹ לְבֵתוֹ, אִף בִּירוּשָׁה
 21 שְׁנִיָּה שהיא ירושת שאר הקרובים הַבֵּן קוֹדֵם לְבֵת לִירוּשָׁה, ורק
 22 אם אין בנים קרובים במדרגה זו עוברת הירושה לבנות הקרובות
 23 באותה מדרגה.
 24 הגמרא מבארת שיש לדון דיני ירושה דווקא ביום: תַּנִּי רַבָּה פֶּר
 25 הַנִּינְיָא ברייתא זו קָמְיָה דְרַב נַחֲמָן, נאמר בענין ירושת בן בכור
 26 (דברים כא טז), 'וְהָיְתָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו', ויש ללמוד מכך שדווקא
 27 ביום אֶתְהּ מְפִיל נְחָלוֹת, וְאִי אֶתְהּ מְפִיל נְחָלוֹת בְּלַיְלָה.
 28 אביי הבין שכוונת הברייתא היא שאי אפשר להוריש בלילה, ולכן
 29 תמה על ברייתא זו: אָמַר לִיה אַבְיִי, אֲלָא מַעֲתָה, רק אדם דְשָׁכִיב
 30 בְּמִטָּא - שמת ביום הוא דִּירְתִי לִיה בְּנִיָּה - רק אותו יורשים בניו,
 31 אבל מֵאֵן דְשָׁכִיב בְּלַיְלָא - אדם שמת בלילה, לֹא יִרְתִּי לִיה בְּנִיָּה -

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"י ישראל נח שי

שלום וברכה!

באשר מדפיסים את ההמשך ד"ה שמח תשמח תרנ"ז אפשר יודע ושמע כ' פרטים ע"ד ימי החתונה וההנהגות בעת ההיא ובכלל מהנעשה ונדבר אז, ואם הן בבקשה להודיע וכן המקור ממי שמע ועד כמה שהוא בר סמכא, ואפשר יודע כ' עוד ממי ששמע וזוכר בענין זה, אשר תועלת הרבים בזה, ותי"ח מראש.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכיר

25 רב יוסף מוכיח את שיטתו: אָמַר רַב יוֹסֵף, בְּזוּתֵי דִידֵי מִסְתַּבְּרָא -
 26 כשיטתי מסתבר, דְהָרִי אָמַר רַב יְהוּדָה, שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים שָׁנְנִינְסוּ לְבַקֵּר
 27 אֶת הַחֻלְיָה, ושמעו ממנו את צוואתו בענין חלוקת ירושת נכסיו,
 28 אִם רָצוּ להעיד על דבריו בפני בית דין ולא לדון בעצמם ולחלק
 29 על פי דבריו, בּוֹתְבִין את העדות ואחר כך מעידים בפני בית דין על
 30 דבריו, ואם רָצוּ עוֹשִׂין דִּין - יכולים לדון ולחלק את הירושה על פי
 31 מה ששמעו ממנו, ומשמע שיכולים לדון באותו מעמד שהם
 32 יושבים ושומעים את דבריו. וְאִי סְלֵמָא דַּעְתָּךְ - ואם יעלה על
 33 דעתך לומר כדברי רבה, שיכול לחזור בו כִּל זְמַן שְׂוִיזְבִּין באותו
 34 מעמד, אִם כֵּן כיצד הם יכולים לעשות דין באותו מעמד, לְיַחוּשׁ
 35 דְלָמָא תְּרֵךְ בֵּיה - נחשוש שמא יחזור בו אחר כך, ומכיון שעדיין
 36 יכול לחזור בו ולבטל את הדין, אין דינם דין. אלא ודאי לאחר
 37 שגמרו לעסוק באותו ענין אינו יכול יותר לחזור בו אף שעדיין
 38 יושבים שם, ולכן יכולים לדון ולחלק את הירושה על פי מה
 39 ששמעו ממנו.
 40 רב אשי דוחה את ההוכחה: אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲמִירְתָּה לְשִׁמְעָתָא קָמִיה
 41 דְרַבְּ בְּהֵנָּא - אמרתי את שיטת רב יוסף והוכחתו לפני רב כהנא,
 42 והקשיתי לו על ההוכחה, וְלִרְבֵּי יוֹסֵף האומר שיכול לחזור בו כל
 43 זמן שעסקים באותו ענין, מִי נִיחָא - וכי מובנים דברי רב יהודה,
 44 הלא גם לשיטתו קשה כיצד יכולים לדון על פי דבריו, וְלִיחוּשׁ
 45 דְלָמָא תְּרֵךְ בֵּיה - והרי יש לחשוש שמא יחזור בו כשעדיין עסקים
 46 בענין הירושה, וכיון שעדיין יכול לחזור בו לא יהא דינם דין. אֲלָא
 47 מָא אִית לָךְ לְמִימַר - אלא מה יש לך לתרץ לדעת רב יוסף, שדינו
 48 של רב יהודה נאמר באופן דִּיפְלִיקוּ

1 אָבֵל אִם שמעו את דבריו בְּלִילָה, אֲפִילוּ אִם הם שְׁלֵשָׁה, רק בּוֹתְבִין
 2 את דבריו ומעידים עליהם בפני בית דין אחר, וְאִין עוֹשִׂין דִּין -
 3 ואינם יכולים לדון בעצמם על פי דברי החולה.
 4 מבאר רב חסדא: מָא טַעֲמָא, משום דְכַשְׁשִׁמְעוּ את דבריו בלילה
 5 הוּוּ לְהוּ עָדִים - נעשו עדים, שהרי באותה שעה אינם יכולים
 6 להיעשות דיינים, שאין דנים בלילה (ר"ה כו.). וְהַחֲלָכָה הִיא שְׂאִין עַד
 7 נַעֲשֶׂה דִיין, ואף אם עדיין לא העיד על הדבר אלא רק ראה אותו
 8 על מנת להעיד עליו, גם אז נחשב עד בדבר ואינו נעשה דיין עליו,
 9 ולכן אינם יכולים לדון למחרת על פי ראייתם, אלא להעיד בפני
 10 בית דין אחר שידונו למחרת על פי עדותם.
 11 אָמַר לִיה רבא בר חנינא לאביי, אִין, הָכִי נָמִי קְאָמִינָא - אכן כך
 12 היתה גם כוונתי לפרש ברייתא זו, שדווקא ביום אפשר לדון
 13 בחלוקת נחלות ולא בלילה, ולא כפי שהבנת בתחילה שאדם המת
 14 בלילה אינו מוריש לבניו.
 15 אגב שהביאה הגמרא את דברי רב יהודה בשלשה שנכנסו לבקר
 16 את החולה, מביאה הגמרא מחלוקת בענין חזרה לאחר קנין מתנה,
 17 שאחד מן החולקים בזה מסתייע מדבריו: אִיתְמַר - שנו בני
 18 הישיבה, קְנִין שעשה אדם כשנתן מתנה לחבירו, עַד אִיתְי חוּזַר -
 19 עד מתי יכול הנותן לחזור בו מהקנין שעשה, רַבָּה אָמַר, יכול
 20 לחזור בו כִּל זְמַן שְׂוִיזְבִּין באותו מעמד, ואף שגמרו לעסוק בענין
 21 המתנה, כיון שעל דעת כן עשה את הקנין, שיוכל לחזור בו כל זמן
 22 שיושבים באותו מעמד. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, יכול לחזור בו רק כִּל זְמַן
 23 שְׂעוּסָקוּן פְּאוּתוּ עֵינָן של המתנה, אבל אם גמרו לעסוק בענין זה,
 24 אף שעדיין יושבים באותו מעמד, אינו יכול לחזור בו.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה' נפתלי הערץ שי

שלום וברכה!

...נעם לי לקרות בסיום מכתבו אשר מיו"ח של הרה"צ הרה"ח ר' פנחס מקאריץ

הס, וכפי שכותב בן אחר בן, וזה נותן לי התקוה אשר מכיר הוא בהזכות והאחריות של יורש, והרי
 בן אחר בן זהו אופן ירושה דאין לה הפסק, ואם בהנוגע לענינים גשמים הבן יורש את אביו את כל
 נכסיו, עאכו"כ בהנוגע לענינים רוחנים (אלא שבהם - כמדליק מנר לנר) ויעוין ג"כ עדיות סוף פרק
 ב' האב זוכה לבן כו' ומפרשים שם שאפילו ע"פ טבע כן הוא, עאכו"כ בעניני תורה ומצותי. ובפרט
 שכפועל יוצא מהני"ל בטח משתדל גם כן בהפצת מעינות החסידות בכל מקום שידו מגעת, ואין לך
 דבר העומד בפני הרצון ובפרט בתקופתנו שנראית התעוררות לב ישראל בכל החוגים וק"ל, וינעם
 לי להתבשר טוב מפעולותיו בהאמור והרי זכות אבותיו מסייעתו.

בהזדמנות זו אעוררו על שלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים, אשר כפי
 ששמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ ז"יע שוים הם לכל נפש וסגולה לכונ"כ ענינים.

בברכה לבשו"ט.

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נוהלין - דף קיד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רשב"ם

תוספות

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין — וההיא ראייה כמו עדות, ואין מקבלין עדות בלילה, כדמוכח פרק 'ראוהו בית דין' (ראש השנה כה, ב) דקבלת עדות בתחלה דין, והיום דראו לקבלת עדות — יכולין לזון על פי ראיית יום, דלא תהא שמיעה גדולה מראייה, ולא כמו שפירש הקונטרס דאמר: קבלו עדות שהעידו לפניהם בלילה — דנין

אפילו הן שלשה כותבין ואין עושין דין — למחר, אפילו לא כתבו, אלא אם כן יבואו אחרים ויעידו בפניהם. כדאמר בראש השנה: ראוהו שלשה והן בית דין — יושבו מחבריהם אצל היחיד, אחד מהשלשה, ויעידו השנים בפניהן, ויאמרו השלשה 'מקודש' ופריכין התם. ולקומן בדוכתייהו וליקדשו ומוקמינן כשראוהו בלילה. הלכך, הן עצמן אינם יכולין לקדש למחר, שהרי בלילה עדים

אָבֵל בְּלַיְלָה, אַפִּילוּ שְׁלֹשָׁה - פּוֹתְבִין וְאִין עוֹשִׂין דִּין; מַאי מַעֲמָא? דְּהוּוּ לְהוּ עֵרִים, וְאִין עַד נַעֲשֶׂה דִּינָן. אָמַר לֵיהּ: אִין, הֲכִי נִמְי קְאָמְיָא. אִיתְמַר: קִנְיָן, עַד אִמְתִּי חוֹזֵר? רַבָּה אָמַר: כָּל זְמַן שׂוֹשְׁבִין; רַב יוֹסֵף אָמַר: כָּל זְמַן שְׁעוֹסְקִין בְּאוֹתוֹ עֵנְיָן. אָמַר רַב יוֹסֵף: פּוֹתֵי דִידִי מִסְתַּבְּרָא, דְּאָמַר רַב יְהוֹדָה: שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּכְנְסוּ לְכִבְרָא אֵת הַחוּלָה - רְצוּ פּוֹתְבִין, רְצוּ עוֹשִׂין דִּין; וְאִי סְלָא דְעַמְדָּה כָּל זְמַן שׂוֹשְׁבִין, לְחֹשֶׁשׁ דְּלִמָּא הֲדַר בֵּיהּ! אָמַר רַב אֲשִׁי: אֲמִירְתָּה לְשִׁמְעָתָא קְמִיהּ דְּרַב קְהֵנָא: וְלָרַב יוֹסֵף מִי נִיחָא? וְלְחֹשֶׁשׁ דְּלִמָּא הֲדַר בֵּיהּ! אָפֵא מַאי אֵית לָךְ לְמִימְרָא? דִּיִּסְלִיקוּ מַעֲנִיא

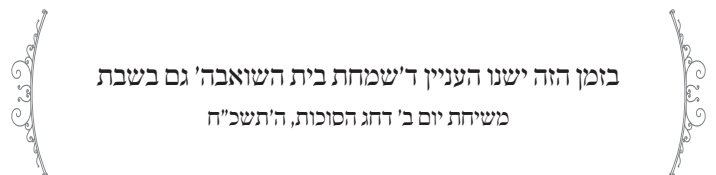
הוא ולא דינן, ולמחר — אין עד הראוי בדבר נעשה דין על פי עדות עצמו, אלא אם כן יעיד אחר בפניו, והשתא אינו עושה הדין על פי עדות עצמו. והלכך, אחד מן השלשה שראו החדש, כשמושיבין שנים אצלו להיות דינן, ושנים הרואין מעידין בפניהם — יכול הוא להיות דין אף על פי שראוהו בלילה עמיה, שהרי על פי עדות אחרים שמעידין לפניו הוא דן את הדין ולא על פי ראיית עצמו, דאין לנו לפסול דינן בשביל שראו בדבר כל זמן שלא העידו. אלא שהוא עצמו לא ידון את הדין על פי ראיית עצמו, דאין עד נעשה דין, וכגון שראו בשעה דאנו יכול להיות דין, אבל אם ביום ראה, דבההיא שעתא מצי לזון את הדין, דלא תהא שמיעה גדולה מראייה — מה לי אם ידון עבשו מה לי אם ידון למחר? והכא נמי,

שיש עדים מעידים בפניו, כשמתכוין להעיד טעם ג'ע. ואין להקשות: כי פריך בפרק 'ראוהו בית דין' (ראש השנה כה, ב): מושיבין מחבריהן. ולקומן בדוכתייהו וליקדשו, ולא תהא שמיעה גדולה מראייה אמאי לא משני: כגון שנתכוונו להעיד, דאין יכולין להיות דינן? דהא אי נתכוונו — לא היה היחיד נעשה דין, ומיהו, אין נראה פירושו. דטעם דאין עד נעשה דין הוא או משום שהיא אתה יכול להזמין, דכיון שהן עצמן עדים ודינן לא יקבלו הזמה על עצמן, או משום דבעינן 'ועמדו שני האנשים' — אלו העדים, 'לפני ה' — אלו דינן, אבל העדים עצמן איך חוזרין ויושבין ודין. ומיהו טעמי אין לפסול המתכוין להעיד, אלא דוקא עד עמיה. ומיהו דמכת שוהבאי — אין ראייה, דהתם גזירת הכתוב הוא דמקיש שלשה לשנים, דאפילו הן נאמה אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול — עדותן בטלה. ועוד קשה לרבינו יצחק: פירושו, דמדמה אין עד נעשה דין לנמצא אחד מהן קרוב או פסול, אם כן לרבי יוסי, דאית לה דבראיה בעלמא בלא כחות עדות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה — כמו כן לא יעשה שוב דין, אם כן לית ליה שלא תהא שמיעה גדולה מראייה. והשתא בראש השנה פריך בפשטות: ולא תהא שמיעה גדולה מראייה, ומשמע דליכא מאן דפליגי ועוד: קשה דרב יהודה ארבי יהודה, דרב יהודה פסיק במכות (ו, א) כרבי יוסי דבראיה בעלמא נעשה עד, ואין עד נעשה דין, ואם תאמר: היכי קאמר רב יהודה רצו עושין דין? הלא נעשו עדים אף על פי שלא נתכוונו? אלא דאי אומר רבינו יצחק דאין לדמותו. ועוד אומר רבינו יצחק: דהתם נמי, בכונה לחודה, שנתכוונו להעיד בשעת ראייה — לא היתה עדותן בטלה, אלא כשהעידו אחד כן בבית דין. דאי לא תימא הכי — אין לך גט כשר כשנתבון בפני קרובין או קדושין אם נתכוונו להעיד. דהא דקאמר: ומה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש, אף על פי שאין עדותן בטלה אלא כשמעידין בפני בית דין — מכל מקום פעמים שאין האח זו יודע שכבר העיד אחיו, ומעיד. ומיהו, מעיקרא היה בעי למימר התם דבראיה בעלמא בלא הערא נפסלין כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול, מדפריך: הרוג יציל, רביע יציל, הורג רובע יציל. אבל לפי המסקנא דבעי למימר, ומסקנא רבא: אמר קרא 'קיום רב' — בנימין דבר הכתוב מדבר, דהיינו עדים, שדחבר מתקיים על ידיהן — אין נפסלין עד שעידו דין ויקימו דין. וראינו עד נעשה דין — כדמוכח בפרק קמא דמיצה, כדפרישית. ודוקא בדאורייתא, אבל בדברגן — נעשה דין, כדמוכח בפרק קמא דגיטין (ה, ב) ובפרק שני דכתובות (ב, א). ורבי עקיבא דאמר 'החובל' (בבא קמא ז, ב): כולן עדים הן, ואפילו עד הרואה אין נעשה דין — היינו דוקא דביני נפשות, כדמוכח בפרק

מהאי טעמא, משום דהוה ליה עדים בראיית הלילה, דלא מצי למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה. וההיא ראייה לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא דראו בשעה שיכולין לעשות הדין, אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דינן, כגון בלילה — ההיא ראייה ארית עדים היא שרואין בדבר, ולא ארית דינן היא, והלכך על פי ראייתו, דהיינו כאילו הם עדים — אין יכולין הן עצמן להיות דינים על פי ראיית עצמן, דאין עד נעשה דין. ומיהו, בדין שהעידו לפניהם עדות בלילה — עדות גמורה היא ויכולין לזון למחר ביום, אבל ראייה דידהו שרואין בלילה — לא חשבינן כאילו הועד לפניהם בלילה. דכיון דלא חוו בההיא שעתא לריגא — ראייה דידהו אינה כשמיעה ממש ששמעו מפי עדים בלילה, אלא הן עצמן נעשו עדים, ושוב לא יהו דינן בעדות עצמן, אלא אם כן יעידו אחרים בפניהם. והכי הלכתא, וכי הא סוגיא אשכחן בבבא קמא בפרק 'החובל' (ז, ב) גבי התוקע לחיבו. ואין עד נעשה דין — ומעיד על הדבר אין נעשה עד דין באותו דבר. וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד — אין נעשה עליה עוד דין בעדות עצמו, אלא אם כן מעידין אחרים בפניו. ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא, דכתיב 'ועמדו שני האנשים' וגו' — בעדים הכתוב מדבר (שברועת ז, א), 'לפני ה' — היינו לפני הדיינים, אשמעינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינים, אבל העדים אינן חוזרין ויושבין ודין. הכי נבינן; קנין עד אימתי יכול לחזור — וכן כתוב בפירושי רבינו הגאון. ובין מתנת בריא, ובין מתנת שכיב מרע במקצת דאית ביה קנין, מיירי. וקבעי: עד אימתי יכול לחזור בו מקנינו ולבטל? דהא לא גמר ומקני מיד אלא לדעת לקיים לו נתאים שיפרש אחריו כן, או אם ירצה לחזור בו מיד שיוכל לחזור. דקיס לזון לרבנן דאדעתא דהכי מקני איניש, שיתן לבו אחרי כן וידע אם אפשר לו בקנין זה, לעשותו קנין גמור. כל זמן שיושבין — דאדעתא דהכי מקני ליה, על מנת שאם לא חזרו בו באותו מעמד, אבל אם חזרו בו — יבטל. באותו ענין — של אותה מתנה. שלשה שנכנסו בו — במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין מיירי, דאינו יכול לחזור בו. ליחוש דלמא הדר ביה — ואמאי אקמרי: רצו עושין דין, דשמענו: באותו מעמד, אף על פי שעדיין יושבין — עושין דין גמור. ואמאי אית כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין — לא הוי דין אמריה לשמענתא בו' — ותוכחתו בדבר לפניו, והקשיתו לו. ולרבי יוסף מ' ניחא בו' — והכי גרסין: אמריה לשמענתא קמיה דרב כהנא.

מענייא

'ראוהו בית דין' (ראש השנה כה, א), דמפרש טעמא: כיון דחו דקטל — תו לא מצו חו ליה בכותיה. ואם תאמר (דפרק קמא) וצריך להיות: בפרק שני דמכות (יב, א) דמפרש טעמא אחרת, דקאמר רבי עקיבא: מנין לטרוחין שראו בו שאין ממתין אותו עד שיעמוד בבית דין — שנאמר 'עד מעדו לפני העדה לרמשטי' — עד שיעמוד בבית דין אחר. ויש לומר: ההיא דרשה דמכות עיקר, וההיא דראש השנה (כה, א) לא קאמר אלא דמההיא טעם לא גמרין שאר דינים מהתם. ודוקא דביני נפשות אין עד הרואה נעשה דין, משום 'הצילו העדה'. **ניחוש** דלמא הדר ביה — קשה לרבינו יצחק: דאם כן כל מתנת שכיב מרע כבולה, או מצוה מתמת מיתה, ניחוש דלמא הדר ביה וכי תימא הכי נמי, וצריך עדים שלא חזרו בו עד שמת, דהא בסוף פרק קמא דבבא מציעא (יט, ב) אמר: קמא ובתרא — בתרא קני, קמא לא קני. משמע: ואי ליכא בתרא — קמא קני

בזמן הזה ישנו העניין

שמחת בית השואבה' גם בשבת

משיחת יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

קני קמא, ואף על גב דלא ידעינן אי הדר ביה. ואמר נמי: דייתיקי מבטלת דייתיקי. ומיהו, בקונטרס פירש דהכי פריך: כיון דיכול לחזור ויבטל — הדין לא הוי דין, ואף על גב דלא חזר — חישינן שנזא חזור. ואין נראה לרבינו יצחק, דאם כן הוה ליה למפרקי. והא מציי הדר ביה ונראה לפרש: דאמאי עושים דין? יחוש שמא חזור, והוי כמו אטרוחי בי דינא בכרי.

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה — אף על גב דבמחצה ליכא מאן דפליגי עליה דרב יוסף, מכל מקום הוצרך לפסוק הלכה כמותו משום דאביי מקשי עליה. ואף על גב דשני ליה רב יוסף שפיר, סלקא דעתך משום דרב יוסף (אעיקר) איעיקר תלמודיה, ולא הוי שניו ידידה עיקר — קא משמע לן. ומכאן אכל להוכיח דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בכלי גמריא, שהרי כאן פוסק אפילו בדבר דלא חלק עליה רבה. דמסתברא דלא אתי למימר: אין הלכה כמותו בכל מה שזכר בגמריא אלא במביתלין, דהנך שלשה אינהו במביתלין. אבל יש ראהו מפרק "מי שאחוז" (גטין עה, ב) דקאמה: הוא קיימא לן דהלכתא כרבה, ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ומולא קאמר "הא קיימא לן בהאי הלכתא כרבה" כדקאמר גבי רבן שמעון בן גמליאל — משמע דבבבלי גמרא הלכתא כרבה. ובהאי דריש "הבונט" (בבא קמא נו, ב) דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה — אומר רבינו יצחק דהלכה כרבה, דהוי שומר תנב, ולא כמו שפוסקין כרב יוסף, ושם (ריב"ר המתחיל בהזיחה) פירשנו.

מה אשה את בעלה אין הבעל יורשה בקבר — פירוש הקונטרס אינו מיושב, דמפרש "בקבר" אאשתו קאי, דאין הבעל יורשה אם נפלו לה נכסים כשהיא בקבר. והא דמייא הוה ליכא לפרושי "אף אשה את בנה אין הוי יורש את אמו כשהיא בקבר". והא ליחא, שהרי בנה יורש את אמו כשהיא בקבר, כשמתה בחיי מורשה, כדאמר לעיל. ולקמן נמי מריבין בן הבת. ואם נפרשי יורש הבעל, כשהוא בקבר אין יורש את אשתו להנחיל לאחיו — הוה אתי שפיר, דאף האשה — אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב. אבל תימה: דאמאי פשיטא ליה לבעל טפי מנבין? דמה שפירש רבינו יצחק בן מרדכי ולכך פשיטא ליה לבעל, משום דשאיירות פקע ליה על ידי מיתה כמו על ידי גירושין — אין נראה, דאמר כ"הא על יבמות" (יבמות נו, ב) דלאחר מיתה נמי מקריא "שאר"י. ואומר רבינו יצחק: דהיינו טעמא — משום דאין אדם יורש בקבר להנחיל לקרובין. אלא על ידי משמוש נפקא לן לקמן מ"ובן אין לך", דהיינו הנוו דירושין מחמת קורבה. אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה — לא אשכח משמוש. וקשה לרבינו שמעון בן אבהו: דאם כן אמאי איצטרך קרא לעיל דאין הבעל יורש אשתו בראוי, עד דיליף מנפחוס: תיפוק ליה משום דלא אשכח משמוש גירושיה הבהא מכח שאירות! ונראה לה: שזוה סברתו של רבינו שמואל בן מאיר דנקט יורש אשתו — כשהאשה בקבר. דודאי כשהבעל בקבר הוה ליה למימר, הוא דלא פירש הכי — כסבור דהיא גופה לא נפקא לן אלא ממאי דאשכח אשני יורש את אשתו כשהאשה בקבר, כדילפינן לעיל מקרא דפנחס. ונדי דלא מבטל שאירות לגמרי כדאמר ביבמות, מכל מקום מכח שאירות בקבר אשכחן דאינו יורש, ולכך אין לו לבעל לירש כשהוא עצמו בקבר. והכי נמי בן, אף על גב דירוש אמו כשהיא בקבר מ"ואין לך כתיב, מכל מקום אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב, דיליף מבעל. ובסוף פרק "מי שמת" (בבא בתרא קנט, ב) ליליף לה מקרא אחריו: נאמר סיבה בן ונאמר סיבה בבעל כו'. וכופר האשה דלא ירית בעל — נפקא ליה מ"ואין אחריו, בפרק "שור שנגח ארבעים ותמשה" (בבא קמא מב, ב), ומפרש התם טעמא — לפי שהוה ראוי, שאינו משתלם אלא לאחר מיתה. וכן נוקדה ומלוה שלה, למאן דחשיב ליה ראוי, אומר רבינו יצחק: לפי שאינן ממורשי אשה הוי, לכן צריך לפסוק אתר. ובבבא קמא פירש דמכופר לא אתי שאר ראוי, דהוה אמנא: שאני כופר, דלעולם הוה ראוי. ומירוש לא שמעינן כופר, לפי שמחיים נעשה החבלה.

אף מטה האם יורשת את בנה — הךשק רבינו יצחק: אם כן, על ידי איש נמי מסכת נחלה ממטה למטה; שאם ישא משבט אחר ויירשה בנו, ואחר כך ימות הבן ותירשנו אמו שהיא משבט אחר. ואמאי אזדר דרמנא לאשה שמוכלת בת יורשת נחלה? טפי מלאיש ועוד, דאם כשאין האב האשה יורשת — אם כן לא תהא נחלה משמשת לקרובי האב. ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה, ואם שניהו יורשין יחד את הבן — היא משפחת אם אינה קרויה משפחה! ונראה לרבינו תם ולרבינו יצחק: דבגירת קאמר דירשת את בנה, ונפקא מינה שלא יהיו נכסיו הפקר.

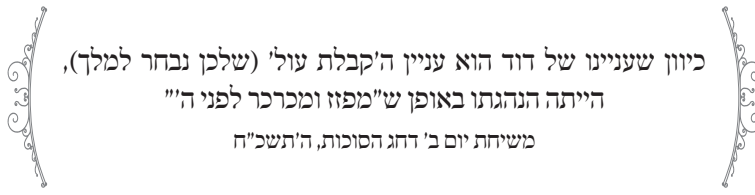
מענינא לענינא — שפסקו מאותו ענין, ודברו בענינים ובמעשים אחרים, ואם רצו — עושין דין. אבל כל זמן שעוסקין באותו ענין — אין עושין דין. והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה — בפרק קמא (בבא בתרא יב, ב) אמר רב יוסף: מציי אמר ליה "מעלינא לך ככסי דבר מריון". ענין — הא דאמרן. ומחצה — לקמן, ב"מי שמת" (קמג, א) הוה דאמר לדביתו "נכסי לך ולברךך", אמר רב יוסף: קאי פלגא. דריש "ויהיה לאחור ולבני"

מענינא לענינא, הכי נמי - דקמו ותרר יתבו. והלכתא כוותיה דרב יוסף: בשדה, ענין, ומחצה. "האשה את בנה" וכו'. הא תו למה ליה? הא תנא ליה רישא: האיש את אמו והאיש את אשתו! - הא קא משמע לן, דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה: מה אשה את בעלה - אין הבעל יורש את אמו בפקר, אף אשה את בנה - אין הבן יורש את אמו בפקר להנחיל לאחיו מן האב. אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה בן רבי שמעון: דבר תורה - האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה, שנאמר: "ממות", מקיש משה האם למשה האב, מה משה האב - אב יורש את בנו, אף משה האם - אשה יורשת את בנה. איתוביח

ענין שהאשה מנחלת לבעלה — מנחלת נמי לבנה. מה האשה את בעלה — אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה, אלא במזוה. כדאמרן לעיל, וילפינן מקראי, דאין הבעל יורש את אשתו מנחלה בהא לה ממורשה כשהיא בקבר. אלא או בנה או בתה יורשה, ואם אין לה בן — הקרוב למורשה יותר קודם. **אף האשה את בנה** — אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו, כדי שינחיל הוא לקרוביו שמצד אביו ולא מצד אמו. כגון שאם מת הבן ואחר כך מתה אמו — אין זה הבן, שהוא כבר מת ונתון בקבר מקודם מיתת אמו, יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו. אלא יורש אביה יורשין אותה. וסברא הוה, דכיון דמת בנה מקמי ירידה — פקע לו בחי בירשת אמו. ומיהו, להכי איצטרך לאשמעינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו, דסלקא דעתך אמנא "לא תסוב" תרי זמיני כתיב, ותריהו בסכת הבן, חד להכיב דמתה אמו מקמיה דירית לה, ואידך לאשמעינן דאפילו היכא ימית איהו בירשא ומתה היא אחריו, דהוסיבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב — קא משמע לן משנה יתירה דלא ירית בראוי. וקראי לכדדרשניהו לעיל. והאי דקתני אחי האם דלא צריך — אגב גררא דהנך נקט ליה. והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב, והוה מציינו למשמע סיפא מרישא, מיהו כיון דמיתני ליה בתריהו נוחלין ומנחלין — קתני להו, דכל נוחלין ומנחלין קחשיב. אבל הך בבא דמנחלין ולא נוחלין — כולה מותרת היא, שהרי כבר נשנית בבת נוחלין ולא מנחלין. **יורש את אמו בקבר** — דמי להוהו בקבר דלעיל, שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה. והכא נמי, כשהוא בקבר — אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחיו מן האב. **משום רבי יוחנן ברבי שמעון** — משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום", שלא הורגל רבי יוחנן לומר דברים משמו של רבי יהודה ברבי שמעון. אבל מרבו יאמר: אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי. דבי תורה — כלומר, מן הפסוק יש ללמוד. **האב יורש את בנו** — הוה הדין לבתו, כדילפינן בריש פירקין. **יורשת את בנה** — הוה הדין לבתה במקום שאין האב. אבל אם אביו קיים — הוה קודם, דלהכי מיהא אזני משפחת אב שקרויה משפחה, להקדים את האב לשאר האם. **ממות** — וכל בת יורשת נחלה ממות, ובירשת שני מות אוקימנא. איתוביח

בבא קמא פירש דמכופר לא אתי שאר ראוי, דהוה אמנא: שאני כופר, דלעולם הוה ראוי. ומירוש לא שמעינן כופר, לפי שמחיים נעשה החבלה.

אף מטה האם יורשת את בנה — הךשק רבינו יצחק: אם כן, על ידי איש נמי מסכת נחלה ממטה למטה; שאם ישא משבט אחר ויירשה בנו, ואחר כך ימות הבן ותירשנו אמו שהיא משבט אחר. ואמאי אזדר דרמנא לאשה שמוכלת בת יורשת נחלה? טפי מלאיש ועוד, דאם כשאין האב האשה יורשת — אם כן לא תהא נחלה משמשת לקרובי האב. ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה, ואם שניהו יורשין יחד את הבן — היא משפחת אם אינה קרויה משפחה! ונראה לרבינו תם ולרבינו יצחק: דבגירת קאמר דירשת את בנה, ונפקא מינה שלא יהיו נכסיו הפקר.

21 זאת התנא ברישא, שהאיש את אמו, והאיש את אשתו ובני אחיות
 22 את אחי אמו, נוחלין ולא מנחילין, ומבואר בזה שהאשה את בנה,
 23 האשה את בעלה ואחי האם, מנחילים ולא נוחלים.
 24 משיבה הגמרא: הא קא משמע לן, דדין אשה את בנה הוא דומיא
 25 ו-דומיה לדין דאשה את בעלה, מה לגבי המנחילה את בעלה
 26 הדין הוא שאין הפעל יורש את אשתו כשהיא פקדה, כלומר
 27 כשנפלה לה ירושה לאחר שמתה, אין הבעל יורשה, וכן אינו
 28 יורשה לאחר שמת כדי להנחיל לשאר קרוביו, אף אשה המנחילה
 29 את בנה, אין הפעל יורש את אמו כשהוא פקדה ומתה אחריו, כדי
 30 להנחיל לאחיו מן האב - שירשהו אחיו מן האב שאינם בני אמו,
 31 אלא שאר יורשי אמו יורשים אותה.
 32 הגמרא מביאה שיטה החולקת על משנתנו בענין ירושת האם את
 33 בנה: אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה בן רבי שמעון, דכר תורה -
 34 יש ללמוד מהכתוב בתורה, שהאב יורש את בנו ואת בתו, וכן
 35 האשה יורשת את בנה ואת בתה, שנאמר לגבי ירושת אשה (במדבר
 36 לו ח) 'וכל בת ירשת נחלה ממונות בני ישראל, ויש ללמוד מכך
 37 שנכתב 'מטות' בלשון רבים, שמקיש הכתוב מטה ו-משפחת האם
 38 למטה האב, ולומדים מכך, מה במטה האב האב יורש את בנו, כפי
 39 שדרשו בברייתא לעיל (דף טז), אף מטה האם, אשה יורשת את בנה,
 40 כשמת האב.

1 מענינא לענינא - שהפסיקו לעסוק באותו ענין ועברו לענינים
 2 אחרים, ואינו יכול לחזור בו, אם כן הקא נמי - גם כאן במימרת
 3 רב יהודה, נבאר לדברי רבה שמדובר באופן דקמו והדר יתיבו -
 4 שקמו וחזרו וישבו, דאינו יכול לחזור בו, ויכולים לדון על פי
 5 צוותא.
 6 הגמרא מביאה את המקומות שבהם ההלכה כרב יוסף: והלכתא
 7 פותיה דרב יוסף - ההלכה היא כרב יוסף בשלשה מקומות: א.
 8 בשורה - במקרה המובא לעיל (ב), שהקונה שדה על גבול שדה
 9 אביו, ומת האב, אינו יכול לדרוש מאחיו שיתנו לו חלק בשדה
 10 האב הסמוכה לשדהו. ב. ענין - המחלוקת בסוגייתנו, שהנותן
 11 מתנה ועושה קנין, טובר רב יוסף שיכול לחזור בו כל זמן שעסקים
 12 באותו ענין. ג. ופיקחה - במה שאמר רב יוסף (לקמן קמג) שבעל
 13 האומר לאשתו 'נכסי יהיו לאחר מיתתי לך ולבניך', ויש לו כמה
 14 בנים, אין אומרים שיתחלקו הנכסים בין כולם בשוה, אלא זוכה
 15 האשה בחצי מנכסיו, ומחציתם השניה תתחלק בין כל בניו,
 16 שהמזכיר יחיד אצל המרובים לענין מתנה כוונתו שיטול היחיד
 17 במתנה כחלקם של המרובים.
 18 שנינו במשנה (דף טז): האשה את בנה וכו', והאשה את בעלה, ואחי
 19 האם, מנחילין ולא נוחלין. שואלת הגמרא: הא תו למת לי - מדוע
 20 חזרה המשנה והשמיעה שוב דינים אלו, הא תנא ליה - והרי שנה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב ראשי פרקים מאשר עבר עליו עד אשר סוף סוף הגיע לשיבת
 תומכי תמימים אשר בלוד ולומד שם.

ויהי רצון אשר כיון שאמרו רבותנו ז"ל שכל התחלות קשות, הרי כבר עבר תקופת
 ההתחלה, הנה מכאן ולהבא יתמעטו הקישוים אשר בדרכו וילך בה לבטח מעלה מעלה בהצלחה,
 ועל פי הודעת רבותנו אין הדבר תלוי אלא ב**רצונו**, ובאם ירצה בתוקף המתאים יתעלה בכל הני"ל
 דרגא אחר דרגא, ובטח גם ימי חדש תשרי אשר מהם באנו ניצל אותם להתחזק בהחלטתו הכי
 טובה ונכונה להיות יהודי בריא בנשמתו ובגופו גם יחד, ועל דרך מאמר רבותנו ז"ל: רמ"ח מצות
 עשה הם כנגד רמ"ח אברים שס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידים, אשר פשוט שאין זה בדרך
 מקרה, אלא - שזה בזה תלוי.

בטח יודע משלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים ועכ"פ ישמור עליהם מכאן
 ולהבא.

בברכה להצלחה בלימודו הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות ולקיום המצות בהידור
 ולבשו"ט בכל האמור לעיל.

משנה

כפי שנתבאר במשנה הקודמת (קח), כשאדם מת קרוביו יורשים
 אותו, ומשנתינו מבארת סדר הנחלות, איזה קרוב קודם לירש
 נחלת המת: סדר נחלות פה הוא, כתוב בתורה (במדבר כו ח), 'איש כי
 ימות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו, ומכך שאמרה תורה
 שרק אם אין לו בן יורשת אותו הבת, למדים שגן קודם לבת לירש
 את אביו, ואין הבת יורשת במקום שיש בן.
 וכן כל יוצאי יריכו ו- צאצאיו של בן, קודמין לבת, ולכן אם מת
 הבן קודם לאביו והניח אחריו בן או בת, או נכד, ואפילו עד אלף
 דור, הרי הם קודמים לבתו של מת לירש את זקנם.
 ואם מת בלא בנים והניח בת, הבת קודמת לאחיו של מת לירש את
 אביה, כמבואר בכתוב הנזכר, שאם אין לו בן, בתו יורשת אותו.
 ואם מתה הבת קודם לאביה, יוצאי יריכה של בת, קודמין לאחיו
 של מת, שעומדים במקום אמה לירש את אביה.
 ואם לא הניח המת אחריו זרע כלל, אחיו של מת קודמין לאחיו האב
 של מת לירש אותו, ככתוב בהמשך (שם כו ט), 'ואם אין לו בת,
 ונתתם את נחלתו לאחיו. וכן יוצאי יריכו של אחיו של מת, קודמין
 לאחיו האב של מת.
 המשנה נותנת כלל לסדר הנחלות: זה הכלל, כל הקודם בנחלה
 ומת קודם למורישו, יוצאי יריכו קודמין לירש את מורישם של
 אביהם, אף שרחוקים מן המת יותר מהבאים אחר אביהם בסדר
 הירושה.
 כולל נוסף והוא: של מת קודם לכל יוצאי יריכו לירש את בנו, ולכן
 אם מת אדם בלא בנים אביו יורשו, ורק אם אין אביו קיים, אחי
 המת יורשים אותו.

גמרא

שנינו במשנה, שצאצי בן המת קודמים לבתו של מת, וכן בשאר
 יורשים, יוצאי חלציהם עומדים במקומם לירש את מורישו של
 אביהם קודם לשאר קרובים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את
 המקור לכך: הנו רבנן, נאמר בתורה (במדבר כו ח) 'איש כי ימות וכן
 אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו, אין לי מקור אלא לקדימת בן
 המת עצמו, אבל בן הבן של מת, או בת הבן, או בן בת הבן, מניין
 שיקדמו לירש את זקנם קודם לבתו של מת. תלמוד לומר 'וכן אין
 לי' בתוספת י', ללמד בא הכתוב, עיני עילוי - חקור ועיני אם לא
 הניח אחריו המת לא בן, ולא יוצאי יריכו של בן עד סוף הדורות,
 העומדים במקומו, ורק אם לא הניח כלל אז 'והעברתם את נחלתו
 לבתו'.
 ממשיכה הברייתא: בסיום הכתוב נאמר 'והעברתם את נחלתו
 לבתו, ולימדה תורה קדימת בת לשאר יורשים לירש את אביה
 במקום שאין בן, אין לי מקור אלא לקדימת בת המת בלבד, אבל
 בת הבת, וכן הבת, וכת בן הבת, מניין שיקדמו לירש את זקנם
 קודם לאחיו של מת. תלמוד לומר בהמשך הכתובים (שם כו ט), 'ואם
 אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו בתוספת י', ללמד בא
 הכתוב, עיני עילוי - חקור ועיני אם לא הניח אחריו המת לא בת,
 ולא יוצאי יריכה עד סוף הדורות, ורק אז ונתתם את נחלתו
 לאחיו.

רבי יוחנן מקשה על שיטה זו, שאשה יורשת את בנה: איתיביה רבי
 יוחנן לרבי יהודה בן שמעון, כיצד אפשר לומר שאשה יורשת את
 בנה, הלא שנינו במשנתינו (קח), האשה את בנה, והאשה את בעלה,
 ואחי האם, מנהילין ולא נוחלין, ואם כן מפורש במשנה שהאשה
 אינה יורשת את בנה.
 אמר ליה רבי יהודה ברבי שמעון, משנתינו שאתה מקשה ממנה,
 איני יודע מי התנא ששנאה, שאין דבריו עיקר להלכה, וכמו
 שיבואר להלן.
 שואלת הגמרא: ולימא ליה - ויאמר רבי יוחנן לרבי יהודה
 שמשנתינו כשיטת רבי זכריה בן הקצב היא שנויה, ולא דריש
 תיבת 'מפוט' להקיש מטה האם למטה האב, ומזמת כן הוא סובר
 שאין הבן קודם לבת בירושת האם, וממילא יחלוק גם על דברי
 רבי יהודה הלומד מהיקש זה שהאם יורשת את בנה, ויסבור
 שאינה יורשתו, כמבואר במשנתינו. משיבה הגמרא: לא מיתוקמא
 מתניתין - לא ניתן להעמיד את המשנה ברבי זכריה בן הקצב,
 משום דקתני בה, 'וכני אחות המת נוחלין ולא מנחילין, והתנא
 בברייתא (קט) שיש לדייק מהמשנה שדווקא בני אחות המת
 יורשים אותו, ולא בנות אחות המת, ואמרין בסוגיא שם (קט) 'לימא
 הלכתא - לאינו הלכה נשנית ברייתא זו, והלא לא יתכן שאינן
 יורשות כלל, שהרי כשאין להן אחים בודאי הן יורשות, כשם
 שירשות את אמן. ואמר שם רב ששת, שכוננת הברייתא לדייק
 מהמשנה שיש לקדם את בני אחות המת לבנותיה, ולהשמיענו
 שגם בירושת אחי האם הבן קודם לבת. מסיימת הגמרא את
 ההוכחה: ואי סלקא דעתך דמתניתין רבי זכריה בן הקצב היא, הא
 אמר (קט) שלא כפי שדייקה הברייתא ממשנתינו, אלא שאחד הבן
 ואחד הבת שזוין בירושת נכסי האם, ואף שביירושת האב הבן
 קודם, בירושת האם אינו קודם, כיון שאינו דורש מתיבת 'מטות'
 שיש להקיש מטה האם למטה האב, ואם כן גם בירושת אחי האם
 הבאה מכה האם אין להקדים בן לבת, וכיון שבמשנתינו מדויק
 שבני אחות האם קודמים לבנות, מוכח שאינה שנויה בשיטת רבי
 זכריה בן הקצב.
 הגמרא מבררת את דעת התנא של משנתינו. מקשה הגמרא: והתנא
 הדין - והתנא של משנתינו, קשה על דבריו ממה נפשך, אי דריש
 תיבת 'מפוט' להקיש מטה האם למטה האב, לענין שהבן קודם
 לבת בירושת האם, כמו שהוא קודם בירושת האב, אם כן אשה נמי
 (גם כן) תירש את בנה כשם שאביו יורשו, שהרי אין היקש
 למחצה (גריס ט), ומדוע אמר שהאשה אינה יורשת את בנה. ואי
 לא דריש 'מפוט', אם כן, בן הקצב קדם לבת בנכסי האם, כמדויק
 מלשון המשנה שנוחל 'איש את אמו', ולא הבת את אמה, מנא
 ליה - מנין לו, והרי דין קדימת הבן לבת נאמר רק בירושת האב
 ולא בירושת האם, והוא סובר שאין להקישם.
 מתרצת הגמרא: לעולם, התנא של משנתינו דריש תיבת 'מפוט',
 ואין להקשות מדוע אין אשה יורשת את בנה, כמו שהאב יורש
 את בנו, דשאני האב, משום דאמר קרא (במדבר לו ח) 'וכל בת ירשת
 נחלה ממשות בני ישראל, ובכך שנאמר 'ירשת נחלה ממשות'
 ולא 'נחלת ממשות' באה התורה ללמד שאשה רק יורשת נחלה
 משני מטות, והיינו מאביה ואמה, ואינה מורשת נחלה לשני מטות,
 אלא רק לאחד מהם, והיינו לאביה, אבל אין הבת מורשה נחלה
 לאמה, כלומר שאין האם יורשת את בתה, וכמו כן אינה יורשת
 את בנה.

בשבת ישנו גם עניין השמחה, ואדרבה: שמחה גדולה יותר, כיוון שבאה
 על-ידי התענוג, והיינו, כפי שעניין השמחה כלול בעניין התענוג

משיחת יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

1 **בן** דבת ובת הבן ובת בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו — ואם תאמר: תיפוק ליה
 2 דבני בניו הרי הן כבנים, כדאמר בפרק "אלמנה" (יבמות ז, א), דורע זרעה לא צריך
 3 קרא. דבני בניו הרי הן כבנים ויש לומר: דחתם דכתיב "דורע אין לה", מ"ורע" משמע בני
 4 בנים, כדמשמע בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין טו, ג) גבי מעביד בנו ובתו באש, דקאמר:
 5 אין לי אלא בנו ובתו, בן בנו ובתו מנין? תלמוד
 6 לומר "ומורעך". אלמא דמלשון "ורע" משמע בני
 7 בנים. ולכא למימר דחתם מיתורא דריש, דאם כן
 8 הוה ליה למדרש איפכא, דקרא "ומורעך" כתוב
 9 ברישא, אבל מ"בנו ובתו" לא משמע ליה דחתם בני
 10 בנים. הלכך, הכא דכתיב "בן" — איצטרך לרבויה
 11 בנו ובתו. וממאי דכתיב (ויקרא יז) "ערוה אשה
 12 ובתה לא תגלה את בת בנה" — אין ראיא
 13 מדאיצטרך לכתוב "בת בנה" דבני בנים לא הוו
 14 כבנים, דאיכא למימר דאי לא כתב "בת בנה" הוה
 15 אסרינן עד סוף כל הדרות, משום דבני בנים הרי
 16 הן כבנים. ואם תאמר: כיון דאין בני בנים כבנים,
 17 מנלן גבי יבום פוסטן בן הבן מיבום וכי תימא
 18 דנפקא לן מ"אין לך" — הא איצטרך לרבות ממור?
 19 ויש לומר: דשקולים הם, ויבוא שניהם. אי נמי: דבן
 20 הבן נפקא לן מ"לא ימחה" — פרט לשאן שמו
 21 מחוץ. וקשה לרבינו משום בן אבדוהם. דאמאי
 22 איצטרך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחיו?
 23 תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדרי
 24 ניהו — לענין נחלה נמי כי הדרי ניהו? ויש לומר:
 25 דהכא איצטרך, דבן הבן או בת הבן יורשין עם
 26 בני המת, או בת המת עם הבנות. דמיבום לא היה
 27 ידעין אלא דעריפא מאת. ולרבינו יצחק נראה:
 28 הא דבני בנים כבנים גבי יבום — מנחלה הוא
 29 דקימין לן, ולא מהני טעמי דפרישת לעיל (קח,
 30 א). ואם תאמר: ומנלן דממור יורש את אביו,
 31 כדמשמע בקידושין (ד, א)? דהא גבי יבום (יבמות
 32 כב, ב) צריך ריבוי, וכן גבי בת כהן נמי איצטרך
 33 קרא דורע פסול? ולכא למימר דנפקא לן מ"ואין
 34 לך" — דשקולים הם, אי לא משום דביבום נחלה תלא
 35 רתמא, וגבי יבום איכא רבויא. דאי איצטרך
 36 דרשא להכי — אמאי פריך בפרק שני דיבמות
 37 (כב, ב): וירשו ומטמא לו. ויש לומר: ד"ורע" משמע כשר, לכך איצטרך גבי בת כהן
 38 רבויא. אבל "בן" — משמע נמי פסול. והא דאיצטרך גבי יבום לרבויה בן פסול — היינו משום
 39 דהוה אמינא נילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים. דמהאי טעמא נמי אמר התם
 40 דהוה אמינא שאח פסול אינו זוקק ליבום, אי לא משום דביבום נחלה בקרא דבן פסול, פוסט,
 41 ומדלענין מיפטר פוסט — מוזיק נמי זוקק.

אפילו

אם
 42 מת ראובן — קודמין לדינה אחותו, לירש את יעקב. וכן כל יוצאי יריבו של ראובן, אם
 43 ובגמרא מפרש טעמא, מדכתיב "אין לך" — עיין עליו. בת קודמת לאחין — ואם יש אב למת — גם לו קודמת. אחין קודמין לאחי האב — ואם יש להן אחות — הן קודמין
 44 לאחות, והאחות יורצא יריבה קודמין לאחי האב. כל הקודם בנחלה. ולא שאר קרובי המת יורשין אותה, אף על פי
 45 שקרובין למת יותר מיוצאי יריבו של זה. והאב קודם — לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי יריבו — דהיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ"העברתי" דהאב קודם
 46 לאחין. ודוקא מיוצאי יריבו, אבל יוצאי יריבו של בנו — קודמין לכל אדם. נמרא ובת הבן — במקום שאין שם בן הבן וכן של בת הבן, והוא הדין לכת של בת הבן, אבל
 47 לישא קלילא הוא דנטקט. אבל בת של בת תרי זמני רצופין — לאו לישא קלילא הוא. אין לו עיין עליו — של מת, אם יש לו בן או הבא מכחו של בן, כגון יוצאי יריבו.
 48 ה"ד תירא קא דריש, דמצא למכתב "אין" בלא יו"ד, כדכתיב "מאן בלעם". והכי מפרשינן בקידושין (ד, א) גבי "יוצאה חנם אין כסף". עיין עליו — דהאי מת, אם יש לו בת
 49 כלל ובלל. וכיון דאיכא יוצאי יריבה — עובר ירך אמו הוא.

הא

1 **אייתיביה** בו' — הכי נמי מצא למפרך מרישא, דקתני: האיש את אמו וחלה ולא מחיל.
 2 אלמא: אין האם נוחלת את בנה. אלא דעריפא ליה לאותוביה מסיפא, דקתני בהדיא:
 3 מנחלת ולא נוחלת, וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר: יורשת. משנתנו איני יודע מי שטא
 4 — דאינה עיקר. דהיא גופה קשיא, כדלקמן, דפרכינן: ותנא דידן מה נפשך בו'. והלכך,
 5 כיון דשמענין ליה דריש היקשא ד"מטות"
 6 כדאמרינן לעיל בפירקין (קא, א): להקדים הבן
 7 לבת בנכסי האם — הכי נמי הוה מצא לאקשוי
 8 ולמימר דירשת את בנה. ולא דריש — היקשא
 9 ד"מטות", כדאמרינן לעיל דאדוך הבן ואחד
 10 לבת שוין בנכסי האם. ולא מקיש מטה האם
 11 למטה האב. לא מיתוקמא כרבי זכריה —
 12 דאיכא למשמע ממתניתין דהבן קודם לבת
 13 בנכסי האם. ותני עלה בני אחות ולא בנות
 14 אחות — והא בריתא אינה מוספת על המשנה
 15 אלא מפרשת היא, דדוקא נקט מתניתין בני
 16 אחות — למימר שהבנים נוחלין את הוריהן,
 17 ולא הבנות, כל זמן שיש בן. לפי שזבנים באין
 18 לירש את הוריהן מכת אמום שהיתה אחותן,
 19 כדכתיב "ואם אין לו אחים", ודרשינן לקמן: עיין
 20 עליו, דבן אחין במקום אחין קאי. והוא הדין דבן
 21 אחותו במקום אחותו קאי, וכמי שאמרו מוחזקין
 22 דמי, והן באין לירש מכתו. וסבירא ליה דבן
 23 קודם לבת בנכסי האם. אבל לרבי זכריה בן
 24 הקצב — הבנים והבנות יירשו כאחד את
 25 הוריהם. דמכת אמום קא ירתי, וסבירא ליה דהן
 26 ובת כי הדרי ירתי בנכסי האם. ותנא ירון מה
 27 נפשך — כלומר, מה הוא דעתו, דסבירא ליה
 28 הרתי: בן קודם לבת בנכסי האם, כדקתני: האיש
 29 את אמו ולא הבת את אמה, ונפקא לן לעיל
 30 מהיקשא ד"מטות". וסבירא ליה דאין האשה
 31 יורשת את בנה, דלכהי לא דריש היקשא
 32 ד"מטות". מה נפשך דמקיש לחצאי? והלא אין
 33 היקש למחצה לעולם דריש מפות — להיקשא
 34 שיקודם הבן לבת בנכסי האם. ומיהו, להכי לא
 35 דרשינן היקשא לומר שתיירש האם את הבן —
 36 דאמר קרא "וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו",
 37 והוה מצא למכתב "וכל בת נחלה", וכתיב "יורשת", למימרא: דוקא יורשת שני מטות,
 38 אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא. אלא אחד מהם, דהיינו אב, דאין האם
 39 יורשת. ורבינו חננאל דייק מ"ם ד"ממטות" — מקצת שני מטות הוא דירשת אינה
 40 מורשת. כגון אם, שאין האם יורשת בתה. והוא הדין לבנה. דעל כרחך האי מ"ם לדיוקא
 41 דידיה אתא, דאי לגופיה, לאשמעינן דבירשת אחד משני מטות מיירי — לשתוק קרא
 42 מניה, ולא לכתוב לא "מטות" ולא מ"ם, והוה אמינא דלכל אשה אוהר רתמא שלא
 43 נחשא לשבט אחר, בין שהיא יורשת מטה אחד, בין יורשת שני מטות. משנה בן קודם לבת
 44 מת ראובן — קודמין לדינה אחותו, לירש את יעקב. כגון מת ראובן — חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב, ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור — כולן קודמין לדינה.
 45 ובגמרא מפרש טעמא, מדכתיב "אין לך" — עיין עליו. בת קודמת לאחין — ואם יש אב למת — גם לו קודמת. אחין קודמין לאחי האב — ואם יש להן אחות — הן קודמין
 46 לאחות, והאחות יורצא יריבה קודמין לאחי האב. כל הקודם בנחלה. ולא שאר קרובי המת יורשין אותה, אף על פי
 47 שקרובין למת יותר מיוצאי יריבו של זה. והאב קודם — לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי יריבו — דהיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ"העברתי" דהאב קודם
 48 לאחין. ודוקא מיוצאי יריבו, אבל יוצאי יריבו של בנו — קודמין לכל אדם. נמרא ובת הבן — במקום שאין שם בן הבן וכן של בת הבן, והוא הדין לכת של בת הבן, אבל
 49 לישא קלילא הוא דנטקט. אבל בת של בת תרי זמני רצופין — לאו לישא קלילא הוא. אין לו עיין עליו — של מת, אם יש לו בן או הבא מכחו של בן, כגון יוצאי יריבו.
 50 ה"ד תירא קא דריש, דמצא למכתב "אין" בלא יו"ד, כדכתיב "מאן בלעם". והכי מפרשינן בקידושין (ד, א) גבי "יוצאה חנם אין כסף". עיין עליו — דהאי מת, אם יש לו בת
 51 כלל ובלל. וכיון דאיכא יוצאי יריבה — עובר ירך אמו הוא.

עינין מצוות סוכה שנמשכת מעבודת התשובה דיום הכיפורים
 ממאמר יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

1 **אפילו** נשיא שבישראל — שרעה לתקן לפי צורך שעה. כעין שמצינו בבני בנימין.
 2 שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו — אין שומעין לו, משום צדוקין.
 3 **מלמד** שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה — קשה לרבינו חם: דאמאי אהדר
 4 ליה מענה? ולמאן בן הבן הוי כבנו, אבל בת בנו — לא תהיה כבנו, אלא כבתו
 5 ונראה לרבינו חם דענה אשה היתה, כדמוכחי
 6 קראי. דכתיב 'ואלה בני אהליבמה בת ענה בת
 7 צבעון' — אלמא אשה היתה. וליכא למימר
 8 דענה אחר היה, דהא אמר הכא דצבעון הוליד
 9 ענה. ועוד, דמיד אחר קרא דמייתי הכא "הוא
 10 ענה אשר מצא" וגו' כתיב "אלה בני ענה דישן
 11 ואהליבמה בת ענה". והשתא אהדר להו שפיר
 12 רבי יוחנן בן זכאי דבת הבן חשובה כבן לירש
 13 עם שאר בנים, שהן קודמין לבת מדרקין ליה
 14 "ישיב הארץ", וכך היא קודמת לבת. ומכאן
 15 סותר לבסוף קל וחומר שלהן. והא דכתיב
 16 "הוא ענה" בלשון זכר — היינו משום שירשה
 17 עם אחיה צבעון כוכר. ואם תאמר: והיאך
 18 ירשה ענה? והלא היה לה את, וכתיב "ובני
 19 צבעון איה וענה" ויש לומר: דמת איה. תדע,
 20 מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה. ורשי'
 21 פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה
 22 ובת צבעון, וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון
 23 על אמו והוליד ממנה ענה, ולכך חשיב ליה
 24 בני שער — הכי נמי בא ענה על אמו והוליד
 25 ממנה אהליבמה, ולהכי קרי לה אהליבמה בת
 26 ענה בת צבעון.

1 **הא כיצד** — כלומר, דאי כי היכי דאמרין עיין עליו למטה — הכי נמי אמרין עיין עליו
 2 למעלה, שאם כלה זרעו לגמרי העבירה לירשי האב למעלה. הא כיצד אתה מוצא
 3 בכל מקום "עיין עליו"? נחלה פשפשת והולכת עד ראובן — שאם אין לו אב, ולא אח
 4 ולא בן אה, ולא אחות ולא בן אחות, ולא בני בנין עד עולם, ולא אבי האב, ולא אחי
 5 האב ולא בני אחי האב, ולא אחות האב ולא בני
 6 אחות האב — מחזירין למטה ולמעלה על קרובי
 7 אבותיו עד ראובן, ולא יתנה לקרובי האב.
 8 שבדוקין אחר (אחד) אבי אבי אביו, ואם אין אבי
 9 אבי אביו, לא הוא ולא בניו ולא בני בניו —
 10 בדוקין אחר אחי אבי אבי אביו, או הוא או יוצאי
 11 ירכו, דהיינו דור אבי אביו או בני דור אבי אביו.
 12 אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות,
 13 כדאמרין לקמן: אבי האב ואחיו האב, כגון
 14 אברהם וישמעאל בנכסי עשו — דאברהם
 15 קודם. וכן הוא הולך ונודק עד ראובן, דאבי אבי
 16 אבי אב תחלה, או הוא או בניו. ואם אינו —
 17 יבדוק אחריי בן באחיו, דהיינו אחי אבי אבי האב,
 18 או הוא או בניו, ואם אין — יבדוק באחותו או
 19 בבניה, דהיינו אחות אבי אבי אביו. ואם אינו —
 20 עולה עוד למעלה דור אחד, ויבדוק תחלה
 21 באבות, ואחר כך באחים, ואחר כך
 22 באחיותיהם, וכן לעולם, עד ראובן. כגון: ובני
 23 ראובן חנוך ופלוא, ובני פלוא אליאב, ובני
 24 אליאב נמואל ודתי. מת בנו של נמואל בלא זרע
 25 — נמואל יורשו, ואם אין נמואל קיים — אחיו,
 26 בניו של נמואל, דהיינו בני נמואל יורשין אותו.
 27 ואם אין לו אחים — ונתתם את נחלתו לאחי
 28 אביו, דהיינו דתן דודו, או הוא או בניו. כלה דתן
 29 — נותנן לאליאב אבי אביו של מת, או לאחי
 30 אליאב, או לאחותו אליאב, להם ולבניהם ולבני
 31 בניהם. מת אליאב בלא אחים ובני אחים — חורין אצל פלוא, ואם מת — נותנין לחנוך וחוורן וכרמי או לבניהם, דהוה להו בני אחי אבי אבי אביו של מת. ובענין זה אי אפשר שלא
 32 ימצא אחר שבט הראוי לנחלה, שאין השבט כלה לגמרי. כללא דמילתא: אבי המת קודם לאחי המת, וכן אבי אבי המת קודם לאחי אבי המת. אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת,
 33 וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי אביו של מת, כדאמרין לקמן גבי בעיות דרמי בר חמא. ולימא עד יעקב — שאם מת ראובן, הוא וכל זרעו — חורין אצל יעקב, ואם אין יעקב —
 34 שמעון ולי יורשין את הראוי לראובן אחיהם, דהוה להו אחי אבי אב אבי אביו אמר אבי' — אם בן נמצא שבט אחד כלה מירשאל, וגמריי דלא כלה שבטא. וראהו דלבר במלאכי (א)
 35 "כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם". בפירוש רבינו חננאל. ראובן דנקט לו דוקא, אלא מפני שהוה שבט ראשון נקט. אמר רב הונא אמר רב כל — דין האומר ופוסק
 36 דין שתירש הבת של מת עם בת הבן של מת, מקל וחומר דלקמן, אפילו היה הדין נשיא בישראל, שהכל נמנץ עמו לרין כמותו — אין שומעין לו, מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא,
 37 בדמפרש לקמן. ולחוק את הדבר אמר, כן, כעין דאמרין (מנחות לב, א) אם יבא אליהו ויאמר — אין שומעין לו. ויש מפרשין: שכיו מרע שמעוה "תירש הבת בבכסי עם בת בני",
 38 ואליאב דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין: אם אמר על מי שראוי לירש דבריו קיימן — הכא אין שומעין לו, משום דרמי דמכח ירשה בלא צואה היא באה לירש עם בת
 39 הבן, כדברי צדוקין, הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו. ולא מילתא היא, דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין, דמתנה על מה שכתוב בתורה, שדרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם
 40 בת הבן, דאפילו רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא כן בן הבנים, או בת בין הבנות, דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת — הלכך ראינן גם לירש לו את הכל, אבל בת בין הבנים, והוא
 41 הדין לבת אצל בת הבן — אין בדבריו כלום. והכי אמרין לקמן בפירקין. כדתיניא — במגילת תענית, דקחשיב אילין זממיי דלא להתענאה בחון, ומיירי בטבת, וקתני: בעשרים וארבעה
 42 בו תבנא לדינא — שבנו למשפטנו הראשון, שהרדו לנו הצדוקין. עם בת הבן — ומיהו, עם בן הבן מודו דלא תירוח. צדוק ובייתוס תלמידי אנטיגוס איש סוכו היו, והיו שונין לתלמידיהן
 43 מה שקיבלו מאנטיגוס: אל תהיו כעבדים המשמשין בו, וטעו התלמידים בכך, שהיו סבורים דהכי קאמר: עבדו למקום ואל תקבלו שכר. ואמרו: כמו שאין בו ממש בדבר זה — כן
 44 כל דברי חכמים, וטעו ופקרו דבריו חכמים, ונקראו צדוקין על שם צדוק, ובייתוסין על שם בייתוס, באבות דרבי נתן (פרק המשיא). קרא עליו מקרא — שאנו למידין ממנו שענה בנו
 45 של צבעון היה, וקרא ליה "בן שעיר", וקאמר נמי "ישיב הארץ", כלומר שענה ירש ארץ שעיר אבי אביו, ומצא שבני יורשין נחלת האב כבנים עצמן. והוא הדין לבת בנו, והלכך
 46 לא תירש הבת עם בת הבן, כי היכי דאניה ירשת עם בתו, וכתוב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו' — אלמא בנו היה, ולעיל קרי ליה אחיו. אלא צבעון בן על אמו והוליד ממנה ענה
 47 — נמצא שהוא אחיו ובנו. ואין לומר דבנו של צבעון היה, והאי דקרי ליה בן שעיר לא משום שהיה אחיו של צבעון, אלא לאשמועינן דבני בנים הרי הן כבנים — אם כן לא לכתביה
 48 גבי צבעון, אלא מדקאמר "צבעון וענה" — אחים היו. ומיהו מרכיב "ישיב הארץ" שמעינן מהכא דבני בנים הרי הן כבנים לנחלה. אמר רבה אמניא ב' ומנו שמואל — ולפי שהלכה
 49 במוות בדינים קרי ליה הכי, והוא שם של מלך פרס. איכא דאמרי אמר רב פפא ב' — רבה נמי קרי שבור מלכא. משום דהלכתא נמי כותיה, לכד משדה ענין ומצוה, דהלכתא
 50 כרב יוסף (לעיל קיד, ב), בכך אתה פוטרני — בתמיה, הלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת, אבל בת הבן (והוא) דאמרין שתירש הבת עמה.
 לא

השמחה היא גם מצד זה שהקדוש-ברוך-הוא נותן כל המצטרף גם בעניינים גשמיים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", ומנצלים זאת לעבודת ה', מתוך שמחה וטוב לבב, במשך כל השנה משיחה יום ב' דהג הסוכות, ה'תשכ"ח

39 הגמרא מביאה תשובת רבן יוחנן לצדוקי: קָרָא גְלוּי רבן יוחנן אַת
40 הַמְקָרָא הַזֶּה (בראשית לו כ), 'אַלְהַ בְּנֵי שְׁעִיר הַחַרִי, יִשְׁבֵי הָאָרֶץ, לוֹמְנֵי
41 וְשׂוֹבְלֵי וְצִבְעוֹן וְעֵנְהָ, ומפורש ש'ענה' הוא אחיו של צבעון,
42 ובהמשך (שם לו כד) כְּתִיב, 'וְאַלְהַ בְּנֵי צִבְעוֹן, וְאַיְהָ וְעֵנְהָ, ומתבאר
43 ש'ענה' בנו של צבעון הוא, ולא אחיו, ונמצאו הכתובים סותרים
44 זה לזה. אֵלָּא בהכרח מְלַמֵּד הכתוב שְׂפָא צִבְעוֹן עַל אָמוֹ, אשת
45 שְׁעִיר, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה אֶת עֵנְהָ, ונמצא ש'ענה' הוא גם בנו של צבעון,
46 וגם אחיו מאמו, ולכן נתפרש בין בני שְׁעִיר, כיון שהיה בנו של
47 אשת שְׁעִיר. ומכך שכללה תורה את ענה בין בני שְׁעִיר יוֹשְׁבֵי
48 הָאָרֶץ, כלומר שירשו את הארץ מאביהם שְׁעִיר, יש ללמוד שבני
49 בנים הרי הם כבנים לירש את זקנם, ולכן גם ענה בנו של צבעון
50 ירש את שְׁעִיר זקנו מכחו של אביו. וכשם שבן הבן ירש מכחו
51 של אביו בנו של מת, כך בתו של בן המת יורשת את זקנה מכח
52 אביה, ואין בתו של מת יורשת עמה.
53 הגמרא מפסיקה את הבאת הויכוח בין רבן יוחנן בן זכאי לצדוקי
54 הזקן, ומקשה על הכרחו של רבן יוחנן בביאור סתירת המקראות.
55 מקשה הגמרא: וּמִנֵּי ש'ענה' האמור בבני שְׁעִיר, הוא 'ענה'
56 האמור בבני צבעון, דְּלָמָּא תְּרֵי עֵנְהָ הוּוּ, אחד בנו של שְׁעִיר,
57 והשני בנו של צבעון, ואין ללמוד ממקראות אלו שבני בנים
58 כבנים לירש את זקנם.
59 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבְהּ, אֲמִינָא מִלְתָּא דְלֵא אָמְרָה שְׂבוֹר מְלָכָא
60 - אני אומר דבר שאף שבור המלך לא אמרו, וּמִיָּהוּ - ומיהו
61 שנתכנה בשם 'שבור המלך', שְׂמוּאֵל, שהיה בקי בדיני ממונות,
62 והלכה כמותו כדבר היוצא מפי המלך. אִיכָּא דְאָמְרֵי הַתִּירוּץ בְּשֵׁם
63 אַחַר, אָמַר רַב פְּסָא, אֲמִינָא מִלְתָּא דְלֵא אָמְרָה שְׂבוֹר מְלָכָא, וּמִנֵּי,
64 רַבְהּ, שהלכה כמותו בכל מקום. דַּאִין לְדַחוּת אֶת דְּבַרֵי רבן יוחנן,
65 ולתרוץ ששני 'ענה' היו, דהרי אָמַר קָרָא כשפירש את בני צבעון,
66 'וְאַלְהַ בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיְהָ וְעֵנְהָ, הוּא עֵנְהָ אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִם
67 בְּמִדְבָּר', ותיבת 'הוא' מלמדת ש'ענה' האמור כאן, הוּא 'עֵנְהָ'
68 דְּמַעֲרָא - האמור לעיל בין בניו של שְׁעִיר הַחַזוּרִי, ובהכרח יש
69 לפרש כמו שפירש רבן יוחנן.
70 הגמרא חוזרת לויכוח רבן יוחנן עם הצדוקי הזקן: אָמַר לֵיהּ הוֹקֵן
71 לרבן יוחנן, רַבִּי, בְּכֶךָ אֲתָהּ פּוֹמְרֵנִי, והלא אין מקרא זה מלמד
72 אלא שבנו של בן המת עומד במקומו של אביו לירש את זקנו,
73 ובזה אני מודה, ורק במקום שהניח בן המת רק בתו, סובר אני
74 שאין כחה של בת הבן אלא כבת המת עצמו, ויורשות יחידו,
75 ולזה אין ראייה כלל מהאמור לענין 'ענה'.
76 אָמַר לוֹ רבן יוחנן זקן, שוֹמְרָה,

1 וסברה הברייתא, שכשם שלמדנו שיש לבדוק לצד מטה בזרעו
2 של המת להנחילים ירושתו, אם כן באופן שלא הניח אחריו זרע,
3 יש לעין ולבדוק לצד הדורות למעלה, ולהעביר נחלתו ליורשי
4 אבי המת. מבררת הברייתא: הָא קִיצֵד יש לקיים דבר זה לעולם.
5 ומשיבה: נְחִלָּה מִמְשֻׁמְשֵׁת וְהוֹלִיֵת עַד רְאוּבֵן בן יעקב אבינו, שאם
6 אבי המת כבר אינו בחיים, מעבירים הנחלה לזרעו, ואם לא הניח
7 אחריו זרע מעבירים הנחלה לאבי האב, ואם כבר מת, מעבירים
8 הנחלה לאחד מזרעו, ואם לא הניח אחריו זרע, מעבירים הנחלה
9 לדור קודם, אביו של זקנו של מת, וכן בהמשך אפילו עד אבי
10 השבט, וכך בהכרח ימצא לו קרוב ליורשו.
11 מקשה הגמרא: מדוע נקט התנא שהנחלה ממשמשת רק עד
12 ראוּבֵן, וְלֵימָא שִׁמְשֻׁמְשֵׁת עַד יַעֲקֹב אבינו, שהרי אם לא ימצא
13 זרע לראובן, יש להעביר הנחלה לאביו יעקב, ומשם לזרעו
14 משבטים אחרים.
15 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, גְמִירֵי - קבלה בידינו, דְלֵא כְּלָה שְׂבָמָא
16 - שלעולם אין כלה שבט שלם מישראל, ובהכרח ימצא זרע
17 לראובן, ולא יהא צורך למשמש עד יעקב.
18 הגמרא מביאה ויכוח חכמי ישראל עם הצדוקים, בענין ירושת בת
19 הבן במקום בת המת, ודין היוצא מכך: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, כָּל
20 דִּינֵי הָאִוְמֵר להלכה, שבמקום שהניח המת בתו, ובת הבן, תִּירֵשׁ בַּת
21 המת עִם בַּת הַבֵּן, שסובר הדיין שאף שבת הבן עומדת במקום
22 אביה, כיון שבת היא, אין כחה אלא כבתו של מת עצמו, והרי זה
23 כהניח המת שתי בנות, שחולקות הירושה ביניהם, אֲפִילוּ אם דיין
24 זה הוא נְשִׂיא שְׂבִיטָא שֶׁהִכֵּל פּוֹסְקִים כמותו, אִין שׂוּמְעִין לוֹ בַּפֶּסֶק
25 זה, שְׂאִינֵן - שאין מנחה זהו אֵלָּא מַעֲשֵׂה צְדוּקִין. כְּדִתְנִיָּא בְּמִגִּילַת
26 תענית, בְּיוֹם אֲרִבְעָה וְעֶשְׂרִים כְּטַבַּת אֶסּוֹר להתענות, משום שיום
27 טוב הוא, שביום זה תְּבָנָא לְרִינָא - שבנו לדינינו, לפסוק במשפט
28 התורה בדין הירושה, שהודו הצדוקין למשפט התורה, שבתחילה
29 היו צְדוּקִין אוֹמְרִין, במקום שהניח המת בתו, ובת בן, תִּירֵשׁ הַבַּת עִם
30 בַּת הַבֵּן, שאין כחה של בת הבן אלא כבתו של מת עצמו. נִמְטַל
31 לָהֶן - נתחבר אליהם רבן יוחנן בן זכאי להתווכח עמם, אָמַר לָהֶם
32 רבן יוחנן לצדוקי, שׂוּמִים, מִנֵּי דִין יְהִי לָכֶם, והלא בת הבן עומדת
33 במקום אביה בנו של מת, וכשם שהבן עצמו קודם לאחותו, כך
34 בתו קודמת. וְלֵא הִיָּה אָדָם מֵכַת הַצְדוּקִין שְׁתַּחֲזִירוּ דְבָר, הוּוּן מִזְכֵּן
35 אָחֵר צְדוּקִי, שְׁהִיָּה מִפְּסָא - מתגרה ומתווכח להשיב כְּנִגְדוֹ, וְאוֹמֵר
36 לרבן יוחנן, למדנו זאת בקל וחומר, וְיָהּ בַּת בְּנֵי הַקָּאָה רַק מִבְּחַ בְּנֵי
37 של מת, אף שנקבה היא, תִּירֵשְׁנֵהּ, בַּתוּ של מת הַקָּאָה מִבְּחוּ של מת
38 עצמו לא כָּל כָּל שְׂבֵן שִׁתִּירְשֵׁנוּ יחד עם בת בן המת.

אגרות קודש

בי"ה, ו' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ת"ח על בשורתו הטובה שכבר הוטב מצב בריאות... שתליט"א, ויהי רצון שיבשר טוב
גם בשאר הענינים אודותם מזכיר במכתבו, ובעיקר מקבלת נחת רוח מהנהגת כל יו"ח... שיחיו
וכו', ואפילו על כגון דא קאי פתגם רבותינו נשיאנו הק' טראכט גוט וועט זיין גוט, ומובן גם
ע"פ פשוט, כי כשמביטים על הנהגתם בעין טובה במילא הנהגה אתם היא ג"כ מתאימה לזה,
והדבור עאכו"כ, ומה שאפשר לפעול בדברי קירוב, מובן שגדול כו"כ משע"י הנהגה דקו ההפכי,
ואף שארז"ל שכהנים קפדנים הם, הנה מבואר בכ"מ בארוכה בדא"ח שהם דוקא מקו החסד,
ובפרט אלה שזכו לחינוך חסידות...

56 היה אומר כך, שהרי זה כאומר שאינו ירא ה', ואסור לאדם
 57 לפרסם חטאיו ברבים. ואם כן תסתמים דרבי יוחנן הוא דאמר
 58 שכוונת הכתוב למי שאין מניח תלמיד.
 59 מקשה הגמרא: ומדרבי יוחנן אמר 'תלמיד', בהכרח שרבי יהושע בן
 60 לוי אמר 'בן', וקשה, דהא רבי יהושע בן לוי לא אול לבי מטיא -
 61 לא היה מתבטל מלימודו לילך לבית האבלים לנחמם, אלא לבי
 62 מאן דשכיב בלא בני - חוץ מלבית האבלים שמתאבלים בו על מי
 63 שלא הניח אחריו בניו, משום דתביב (ירמיה כב ז) 'אל תבכו למת
 64 ואל תגדו לו, כבו כבה להלך', ואמר רב יהודה אמר רב, כוונת
 65 הכתוב במה שאמר שרק 'להולך' יש לבכות, ולא לכל מת, היינו
 66 להולך מן העולם בלא להניח אחריו בן זכר, שצער גדול הוא ויש
 67 לבכות על כך, ולכן הלך לנחמם. ואם סובר שכל שאין מניח
 68 אחריו בן אינו ירא ה', ודאי לא היה הולך לנחם אבלים על אדם
 69 כזה.
 70 חזרת בה הגמרא: אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר שכוונת
 71 הכתוב למי שאין מניח תלמיד. מקשה הגמרא: ומדרבי יהושע בן
 72 לוי הוא דאמר 'תלמיד', בהכרח שרבי יוחנן אמר 'בן', ואם כן קשיא
 73 דרבי יוחנן אדרבי יוחנן - יקשה ממאמרו זה של רבי יוחנן, על
 74 הנגהתו בניחום אבלים, מתרצת הגמרא: אכן רבי יוחנן הוא
 75 שפירש שכוונת הכתוב למי שלא הניח בן, ולא קשיא, הא - מה
 76 שנהג רבי יוחנן לנחם בכך שנפטרו בניו, דידיה - שיטתו היא,
 77 שהוא עצמו סבר כרבי יהושע בן לוי, שכוונת הכתוב הנזכר למי
 78 שאין מניח תלמיד. והא - יומשה שרבי יוחנן שכוונת הכתוב
 79 למי שאין מניח אחריו בן, דרבייה - בשם רבו אמר זאת, והיינו רבי
 80 שמעון בן יוחאי, וכפי שדרש לעיל משמו, שהקדוש ברוך הוא
 81 שונא מי שאין מניח אחריו בן.
 82 סימן למאמרי רבי פנחס בן חזקיה, דרבי, עני, וקבם. אגב הדרשות
 83 בחשיבות הנחת בן, מביאה הגמרא דרשה בענין זה: דרש רבי פנחס
 84 בן חזקיה, מאי דתביב (מלכים א יא כא), 'והדר שמע במוצרים כי ששב
 85 דוד עם אבתיו וכי מת יואב שר הצבא'. שיש להבין, מפני מה בדרו
 86 נאמרה בו לשון 'שכיבה', 'כי ששב דוד', וכיוצא בנאמרה בו לשון
 87 מיתה, וכי מת יואב'. טעם הדבר הוא כך, דוד שהניח בן, נאמרה
 88 בו 'שכיבה', יואב שלא הניח בן, נאמרה בו מיתה. מקשה הגמרא: וכי
 89 יואב לא הניח בן, והתביב (ערא ח ט), 'מפני יואב עבדי בן יחאל',
 90 מיישבת הגמרא: אלא כך יש לדרוש, דוד שהניח בן פמזות, והוא
 91 שלמה המלך, נאמרה בו 'שכיבה', שכיון שהניח בן כמותו נחשבת
 92 מיתתו כשכיבה, ולא כמיתה ממש. אך יואב שלא הניח בן פמזות,
 93 להמשיך דרכו בעולם, נאמרה בו מיתה, כיון שמת מיתה גמורה,
 94 בלא להניח מי שימלא מקומו.
 95 אגב דרשת רבי פנחס בן חזקיה, מביאה הגמרא שתי דרשות נוספות
 96 משמו: דרש רבי פנחס בן חזקיה, קשה עניות בתוך ביתו של אדם,
 97 יותר מחמשים מכות, וביותר צריך אדם לבקש רחמים שלא תבא
 98 עליו עניות, שנאמר (איוב יט כא), בדברי איוב אל ידידי שהוכיחוהו
 99 על חטאיו, 'הנני חנני אתם רעני כי יד אלוה נגעה בי' - חוסו וחמלו
 100 עלי רעני, ואל תסיפו לביישני, כי מכת יד ה' היתה עלי, ודי לי
 101 בצער זה. וקא אמרי ליה חכריה - והוסיבוהו חבריו (שם לו כא),
 102 'חשמו אל תפן אל און כי על זה בחרת מעני' - אל תהרהר אחר
 103 מידת הדין, שהרי מרחם ה' עליך יותר מעל שאר בני אדם
 104 המתייסרים ביסורי עניות, ואתה עשירי, ואינך מתייסר אלא ביסורי
 105 הגוף. ומוכח ביסורי עניות קשים לאדם יותר מחמשים מכות.
 106 דרשה נוספת: דרש רבי פנחס בן חזקיה, כל שיש לו חולה בתוך
 107 ביתו, ולך אצל חכם, ויבשש עליו החכם רחמים, שנאמר (משלי יד טו),
 108 'חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה', ויש לפרש, 'חמת מלך',
 109 מי שבאת עליו חימה ו-כעס מאת מלך העולם ומצערים אותו
 110 משמים, וכן 'מלאכי מות', כלומר שהוא חולה הנוטה למות. עצתו

1 ולא תהא תורה שלמה שלנו פשיחה במלה שלכם, כלומר, אכן
 2 דחיית אינה אמיתית, אך באמת איני צריך לדחותך בדחייה כזו,
 3 שתורתנו שלימה ונכונה היא, ואינה דומה לקל וחומר שלמדתם,
 4 ששיחה בטלה הוא, שהרי מה לכת בנני של מת, שכן יפה כחה
 5 במקום האחרון של אביה, שכחה שזה להם בירושת אביהם, כמפורש
 6 בתורה שבנות צלפחד ירשו נחלת זקנם חפר, אביו של צלפחד, יחד
 7 עם שאר בני חפר. תאמר בכת של מת שהורע כחה במקום אחר
 8 שלה, בני המת, שאינה יורשת כלום במקום שהניח המת בן זכר,
 9 שהרי בנות חפר לא ירשוהו, אלא כל ירושתו נתחלקה בין בניו,
 10 ובנות בנו צלפחד, כמו שכתוב (במדבר כז ז), 'נתן נתן להם אהות
 11 נחלה בתוך אחי אביהם' וגו'. וכשם שכלפי בני המת יפה כחה של
 12 בת הבן להחשב כבן ולירש עמהם חלק אביה, אף שאחותם בת
 13 המת אינה יורשת עמהם, כך במקום שלא הניח המת בניו אלא
 14 בנות, יפה כחה של בת הבן לעמוד במקום אביה לירש כל נחלת
 15 זקנה לבדה. כבן המת נמש, ובנות המת נחורות. מסיימת הגמרא:
 16 ובתשובה זו נצאחום ונחכמי ישראל את הצדוקין, והודו הצדוקין
 17 שבת הבן יורשת לבדה, ואין בת המת יורשת עמה, ואותו היום
 18 שניצאחום וכ"ד טבת, עשאוהו יום טוב, לאסור בו התענית.
 19 בהמשך לאמור שבת הבן שמת יורשת את זקנה יחד עם אחי
 20 אביה, מביאה הגמרא תקנה שנתקנה בענין זה: לאחר מלחמת בני
 21 השבטים שבשב בנימין עקב מעשה פילגש בגבעה, נותרו רק שש
 22 מאות איש משבט בנימין, ונאמר (שופטים כא יז), 'ויאמרו, וירשת
 23 פליטה לבנימין, ולא יקחה שבט מישראל, אמר רבי יצחק רבי רבי
 24 אמי, מלמד הכתוב שהתנו בני השבטים על שבט בנימין, שאם מת
 25 אדם משבטם והניח אחריו בניו, ואחד מבניו כבר מת והניח בת,
 26 שלא תירש בת הבן עם האחרון, ורק בניו החיים יורשים. שכיון שהיו
 27 בני שבטם מועטים ממצאת נחלת כל אחד מהם גדולה ביותר, ואם
 28 תירש בת הבן ותנשא לאחד מבני שבט אחר, הנחלה עוברת
 29 לשבט בעלה, ותחסר נחלת שבט בנימין חלק גדול, ולכן תיקנו
 30 שרק האחים שהם מבנימין ירשו, ויש כח ביד חכמים לעקור דין
 31 התורה, שהפקר בית דין הפקר.
 32 אגב ששינוי שבת המת יורשת אותו במקום שלא הניח בן, מביאה
 33 הגמרא דרשה בחשיבות הנחת בן שירשנו: אמר רבי יוחנן משום
 34 רבי שמעון בן יוחאי, כל שאינו מניח בן אחריו לירשו, תקדוש ברוך
 35 הוא מלא עליו עקרה ו-כעס). כלומר, ששונא אותו, ומקור הדבר,
 36 דתביב (במדבר כז ח), 'איש כי ימות וכן אין לו, והעברתם את
 37 נחלתו לבתו', ונקט הכתוב לשון 'העברה' ולא לשון 'נתינה', ודתיב
 38 הקם בנאות צפניה על העתיד להיות בעת הנקם הקב"ה מאויביו
 39 ביום הגדול והנורא (צפניה א טו), 'יום עקרה היום יהוא'. וכשם
 40 שבפסוק זה 'עברה' פירושו 'כעס', כך יש לדרוש הכתוב
 41 'העברתם' מלשון כעס, שהקדוש ברוך הוא כועס עליו שלא הניח
 42 אחריו בן.
 43 הגמרא מביאה מאמר נוסף בענין זה: כתוב בתהלים (נח כ), 'אשר
 44 אין חליפות למו ולא יראו אלמים', ויש לדרוש שכל שאין מניח
 45 בעולם מי שיחליפו וימלא מקומו לאחר מותו, סימן הוא שאינו
 46 ירא ה'. ונחלקו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי למי הכוונה, חד אמר,
 47 כל שאינו מניח בן המחליפו וממלא מקומו בעולם. וחד אמר, כל
 48 שאינו מניח תלמיד שלימדו תורה, המחליפו וממלא מקומו בעולם.
 49 מנברת הגמרא שיטות האמוראים: תסתמים דרבי יוחנן הוא דאמר
 50 שהכוונה למי שאין מניח תלמיד, דאמר רבי יוחנן שרבי יוחנן נפטר
 51 כל בניו בחייו, ובעת שהיה הולך לנחם אבלים היה נוטל בידו שן
 52 של בנו העשירי שהיה שמור בידו, ואומר לאבלים, דין גרמיה
 53 דעשירייה ביר - זהו עצם של בני העשירי שנפטר על פני, וכשם
 54 שאני הצדקתי עלי דין שמים והתנחמתי, כן עשו גם אתם. ואם
 55 היה סובר רבי יוחנן שכל שאין מניח אחריו בן זכר אינו ירא ה', לא

1 **כ**י כעל זה בחרת מעוני — טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני. דעשיך יהיה, דלא מעניו
 2 שהפסיד איוב אלא בהמות, אבל קרקעות ובספי חוב — לא הפסיד. אף על גב דקאמר
 3 "ערום יצאתי מבטן אמי וטרם אשוב שמה" (איוב א) — מתנחם היה על הפסיד. שלא היה
 4 לו לחוש שבמותו לא יזליך כלום עמו, כדכתיב בקהלת "ומאומה לא ישא בעמלו שיולך
 5 בידו". והא דכתיב (ירמיה דקרא) (איוב מב) "ויתנו
 6 לו איש קשייהו אחת ונום וזב אחד" — לא מפני
 7 שהיה עני, אלא דרוחן היו מביאין לו.
 8 **אב**י האב ואחיו — כגון אברהם ויעקב בנכסי
 9 עשו, מהו? אמר רבה: תא שמע, האב
 10 קודם לבן, שמע מינה שאברהם קודם. לפי שעתו
 11 לא היה בן יורש את אביו, אלא אב קודם כל שעה
 12 לבן, שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו
 13 ויפלו הנכסים לפני יצחק. ולדבריו שהיה סבור
 14 שאברהם קודם ליעקב — אין בן יורש את אביו.
 ושהיה

1 לא תהא תורה שלמה שלנו בו' — איני צריך לדחותך בקש. ומיהו, מעיקרא לא היה
 2 חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי תורה. כשיהא בטלה שלכם
 3 — קל וחומר שאתם דנין מעצמכם, שיש עליו תשובה. מה לבת בנו שיפה כחה במקום
 4 אחין — שיושת במקום אביה, כגון בנות צלפחד שירשו בנכסי חפר אבי אביהן עם
 5 בני חפר, שנאמר "נתן תתן להם אחות נחלה
 6 בתוך אחי אביהן". ואמר בבתו שהוית כחה
 7 אצל האחין — כשם שאינה יורשת עם אחיה
 8 בנכסי אביה — כך אינה יורשת עם בת אחיה.
 9 בוא וראה שגנות צלפחד ירשו בנכסי חפר,
 10 ולא לקחו בני חפר ונדמה חפר כל נכסי חפר.
 11 נמצאת בת הבן קודמת לבת, והיינו בנות
 12 צלפחד שקדמו לבנות חפר. ואותו היום —
 13 שנצחום עשרים וארבעה בטבת היה, שלא
 14 תירש בת הבן עם האחין — של בן, אלא
 15 האחין יורשין כל נכסי האב, ואפילו חלק
 16 שהיה ראוי לאחיהן המת. לפי שבאותו מעשה
 17 דפלגש בנבעה מתו במלחמה כל שבט בנימין,
 18 ואפילו הנשים, כדכתיב "מה נעשה לנותרים
 19 לנשים כי נשמדה מבנימין אשה". ולא נותר
 20 מהם כי אם שש מאות שנשאו נשים, ארבע
 21 מאות מבנות יבש גלעד, ומאתים שחטפו
 22 מבנות שילה. ותמצא כל ארץ בנימין ליש
 23 מאות איש. לפיכך, באותו העת מגיע מאד מן
 24 הנחלה לאשה אחת הבאה לירש, ואם תנשא
 25 לשבט אחר — נמצאת נגרעת נחלת שבט
 26 בנימין. לפיכך התקינו דהיכא דיש בנים יורשין
 27 את אביהם, דלא מעיקרא נחלה מבני המת —
 28 התנו שלא תירש בת הבן עמוק, והדפקי בית
 29 דין הפקר. אבל אם לא הניח בנים אלא בנות
 30 (לשם גם הבנות) — גם בת הבת תירש עמהן,
 31 דלא ניתא ליה למת שתעקר נחלתו מורעו. אי
 32 נמי, היכא דאיכא בנות ובת הבן — תירש בת
 33 הבן את כל הנכסים. ומסתמא היו נודרות
 34 שלא להנשא לשבט אחר, מן תשוב הנחלה
 35 לשבט אחר. והכי משמע קרא "ויאמרו לתת
 36 הירושה לפלגת בנימין" — כלומר, לבנים,
 37 הנקראים על שבט בנימין, ולא לבת הבן,
 38 שיכולה להנשא לשבט אחר ונעקרה נחלה
 39 מבנימין. רבי גרסינו: מלא עליו עברה —
 40 בפירוש רבינו חננאל. כלומר, שגא אונה.
 41 הליפות — הליפין, ממלא מקומו. דין גרמא

נחלתו", וכתביב התם: "זו עברה היום ההוא". "אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים"
 - רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: כל שאינו מניח בן, וחד אמר: כל שאינו מניח
 תלמיד. תסתיים רבי יוחנן דאמר תלמיד, דאמר רבי יוחנן: דין גרמיה דעשינך ביר,
 תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד. - ומדרבי יוחנן אמר תלמיד, רבי יהושע בן לוי אמר בן?
 והא רבי יהושע בן לוי לא אויל לבי ממיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני, דכתיב: "בבו
 בכה להלד", ואמר רב יהודה אמר רב: להולד בלא בן זכר! אלא, רבי יהושע בן לוי הוא
 דאמר תלמיד. - ומדרבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד, רבי יוחנן אמר בן, קשיא דרבי
 יוחנן אדרבי יוחנן? - לא קשיא: הא דרביה, הא דרביה. (סימן: דוד עני והכס) דרש רבי
 פנחס בן קמא, מאי דכתיב: "והדר שמע במצרים פי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב
 שר הצבא", מפני מה בודד נאמרה בו שכיבה, וביואב נאמרה בו מיתה? דוד שהניח בן -
 נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן - נאמרה בו מיתה. - ויואב לא הניח בן? והכתיב:
 "מפני יואב עברה בן יחיא!" אלא, דוד שהניח בן כמותו - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא
 הניח בן כמותו - נאמרה בו מיתה. דרש רבי פנחס בן קמא: קשה עניית בתוך ביתו של
 אדם יותר ממששים מפות, שנאמר: "הגני הגני אהם רעי פי יד אלוה נגעה בי". וקא אמרי
 ליה חביריה: "השומר אל תפן אל און פי על זה בתרת מעני". דרש רבי פנחס בר קמא: כל
 שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר: "חמת מלך מלאכי
 מות ואיש חכם יכפרנה". "זה הכלל: כל הקודם בנחלה - יוצאי ירכו קודמין; והאב קודם
 לכל יוצאי ירכו". בעי רמי בר קמא: אבי האב ואחי האב, בנן אברהם וישמעאל בנכסי
 עשו, אחוה מהן קודם? אמר רבא, תא שמע: האב קודם לכל יוצאי ירכו. - ורמי בר קמא?
 אב

דעשינך ביר - נשאר אצלו שן אחד מבניו, ובו היה מנחם למורי נפש האבלים. שהשן של מת אינו טמא, דתנן באהלות פרק שלישי (משנה ג) כל שבמת - טמא, חוץ מן
 השניים והשיער והצפור, ובשעת חיבורן - הכל טמא. וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן, אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים - לא היה אומר
 לבירות "דין גרמא דעשינך ביר", דאמרין בעלמא (ברכות לו, ב) חצין עלי מאן דמפרסם חטאיה, כדכתיב "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". לא הוה עייל לבי שמיא -
 לבית המת להתאבל עליו, כדתנן (אהלות פרק טו משנה ג) בית מלא טמא - מלא מתים, לפי שלא היה רוצה להתבטל מלמודו. הא דרביה - "דין גרמא" בו, דסבירא
 ליה רבי יהושע בן לוי, זה שלא הניח תלמיד. הא דרביה - מאי דאמר. זה שלא הניח בן, ולא סבירא ליה. קשה עניית בו' - וצריך למיבעי רחמי. ואגב גרמא דדרשת
 דרבי פנחס בר קמא נקט ליה הכא. כי יד אלוה וגו' - היינו חמשים מכות. שהיינו במצרים דכתיב ביה "אצבע אלהים הוא" (שמות ח) לקו עשר מכות, נמצא ליד שיש בה
 חמש אצבעות - חמשים מכות. אל תפן אל און - אל תורדרר אחר מדת הדין, כי יש מצרים יותר ממך. כי טוב לך זה ההמשים מכות מעוני, והרי יש לך כסף והוב
 וקרקעו, ועדיין הקדוש ברוך הוא מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים. חמת מלך - היינו צער שבאה לו חימה מאת המוקם. מלאכי מות - היינו חולה שגוטה
 למות. יכפרנה - יתקנה. בעי רמי בר קמא אבי אביו - של מת, ואחי אביו של מת, איהו מהן קודם? ומשום דתרייהו אתו לירש את המת מכה אבי המת קא בעי ליה.
 בנכסי עשו - מיתה נקט בעשו שהוא רשע, ולא ביעקב. האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו - נמצא אברהם יורש את יצחק ממנו ישמעאל. והלכך, כיון דתרייהו
 מכח יצחק אתו - הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו, וחוזר אברהם יורש את יצחק בנו, כדאמרין בריש פירקין, שהאב קודם לאחין. דכי היכי דדרשינן "אין לו בן" - עיין
 עליו, הכי נמי דרשינן בכל קרובים. וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב - ונתת את נחלתו לאחיו, עיין עליו. שאם יש ליצחק שום יורש דראוי לירשו - יב במקומו,
 והיינו אברהם שקדם לישמעאל. וכן הלה.

1 ושהיה

1 בכור נוטל שני חלקים — כאן לא דקדק הקונטרס יפה, דפירש: אף על גב דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים — אפילו הכי בנותיו נוטלות חלק בכורה של צלפחד בנכסי חפר, כדנתיב בהוספתא דבבורות: כיצד אין הבכור נוטל בראוי בממוחזק? מת אביו בחיי אביו — נוטל פי שנים בנכסי אביו, ואינו נוטל פי שנים בנכסי

אביו אביו, כגון יעקב שמת בחיי יצחק, היה ראובן בכור — נוטל פי שנים בנכסי יעקב, אבל לא בנכסי יצחק זקנו, שהרי (אפילו) אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים, שהרי פשוט הוא. הלכך, ראובן הבא לירש מבח יעקב בנכסי יצחק — לא יטול אלא חלק פשוטו של אביו, עד כאן, ולא היה לו לפירש כן, ולא קרי "ראוי" — מה שאין גונא מה שאין ראובן נוטל פי שנים מעשו בנכסי יצחק, אלא הא קרי "ראוי" — מה שאין ראובן נוטל פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא החזיק בהן מעולם יעקב, והוא היה ראוי, ומחזירין

אבג חרפיה — חרפותו, שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן, דעדיפא מינה. אבי האב — של מת, והאחין של מת, דהיינו זקנו ואחין, איזה מהן קודם? מי לימא: כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו, דהאב קודם לאח — הרי הוא כאילו ירשו יצחק לעשו, והלכך יבוא יעקב וירש את יצחק אביו. אבל אברהם לא יירשנו, שהבן של מת קודם לאבי המת. או דלמא בני בנים הרי חן כבנים, ונמצא עשו בן אברהם, וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו, דהאב קודם לאחין. תא שמע האב קודם לכל יוצאי יריבו — ויעקב יוצא יריבו של אברהם היה, והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו. ורמי בר חפא — אמר לך: משום הכי מספקא לך, דאיכא למימא: "יוצאי יריבו" משמע יוצאי ירך שלו, דהיינו בניו מאשתו, ולא יוצאי ירך בנו. הכי נמי מסתברא — דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו. דקתני ירשא: כל הקודם בנחלה ואינו, כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים, השתא דליתיה ליצחק — יוצאי יריבו קודמין, דהיינו יעקב, שירש זכות אביו יצחק. שכן הוא הדין, שהרי אם מת יצחק אחר עשו — היה יעקב יורש, ולא אברהם, דהבנים קודמין לאב, כדאמרין בריש פירקין. הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו — יעקב יורש את זכותו, ולא אברהם. וכן הלכה. והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא: ראובן שמת — חנוך ופולא וזכריה בניו יורשין אותו. ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן, והואו בן הניח בן או בת, או בן בת או בת בת, עד מאה דורות — יירש במקום אביו בנכסי ראובן. ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים, ואף לא בנות בנים — אז יורשות בנות ראובן את ראובן. ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות אפילו בסוף הדורות — אז יורש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים — ונתתם את נחלת ראובן לאחיו בני אביו, שמעון ולוי והודה ויוסף ובנימין. ואם אינם קיימין — תתנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי. ואם אין להם בנים ולא בני בנים — תתנו לבנותיהן או לבני בנותיהן או לבנות בנותיהן. ודבכל מקום הזכיר וירשיו קודמין לנכבה, כדאמרין: מקיש ירשה שניה לירשה ראשונה. ואם אין לו אחים לראובן, ולא בני בנים לאחים, שמתו אחיו בלא בנים, או שלא היה לו אח מעולם — ונתתם את נחלתו לבת יעקב, אחותו מן האב, או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם. ואם אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב — ונתתם את נחלתו לאביו אביו, ואתם יצחק קיים — ונתתם נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק, שהוא אח אביו של ראובן. ואם אין עשו קיים — ונתתם את נחלתו של ראובן לאילופי בן עשו, או לבניו ובני בניו. ואם אין בנים לעשו — ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיו. ואם אין אחין לאביו של ראובן — ונתתם את נחלתו לבנות יצחק, דהיינו אחות אביו, או לבניה ולבני בניה או לבנותיהן ולבני בנותיהן. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים, לא אחות ולא בני אחות — ונתתם את נחלת ראובן לאברהם אבי אביו. ואם אין אברהם קיים — ונתתם לישמעאל אחי אביו, או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיו ולבני בנותיו. ואם אין ישמעאל ולא בניו קיימין, וגם לא אחותו ובני אחותו — ונתתם נחלתו לתרח אבי אברהם. ואם אין תרח — תתנו לחנוך ולחור ובניו, או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם. וכן לעולם עד אדם הראשון, האב קודם לעולם לאחי (האב), ואחי האב קודמין לאחות האב, ואחות האב קודמין לאחי האב, ואחי האב קודם לאביו ואחין אחרות קודמין לאביו אביו האב, וכן לעולם. וגם למדנו שהבעל יורש את אשתו, ואם אין בעל קיים — בנה יורשה, ואם אין בנה — בתה יורשתה, בכל הסדר הזה עד אדם הראשון. משנה: בנחלה — בנחלת ארץ ישראל, ומשום דאמרן לעיל (קטז, א) כל יוצאי יריבו של בן קודם לאחין, דאשמועינן דבת הבן נחלת במקום הבן — משום הכי נקט לה. שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן. חלק אביהן — צלפחד, שהיה מיוצאי מצרים. שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ, והואיל ולא יצא ממצרים, כדאמר בגמרא דקטב דהאי תנא: ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ, ונפקא לן מקראי. ואף על פי שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר, ולא נטלו חלק בארץ — מיהו להכי אדוני, שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ותלודו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ, לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד — יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן, שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ, וחכו בני כל אחד בנכסי אביהן, וצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר, לפיכך נטלו בנותיו חלקו. וכל שלשה חלקים דמתניתין נפקא לן בגמרא מקראי, הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גונא הוה מעשה, דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים, וכן חפר אביו, ושהיה צלפחד בכור — כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק "נתן נתן להם" וגו' דילפינן מיניה בגמרא להני שלשה חלקים. וחלקין עם אחיו בנכסי חפר — דחפר יצא ממצרים, ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, לבד חלק עצמו, שגם הם יצאו ממצרים. ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן בעיניהן, דבת הבן היה היא במקום הבן לירש עמו האחין, כדקתני לעיל: כל הקודם בנחלה יוצאי יריבו קודמין. ושהיה צלפחד בכור — והיה ראוי ליתול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר. ואף על גב דשאין הבכור נוטל בראוי בממוחזק — ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמרא, וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי. ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמצא צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר, כי הוא ראשית אגו. ואף על גב דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים — אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר, כי היכי דירשות חלק פשוטו בנכסי חפר. כדנתיב בהוספתא דבבורות (פרק ו) כיצד אין הבכור נוטל בראוי בממוחזק? מת אביו בחיי אביו — נוטל פי שנים מנכסי אביו, ואין נוטל פי שנים מנכסי אביו אביו. כגון יעקב שמת בחיי יצחק, הרי ראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים, אבל לא בנכסי יצחק זקנו, שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק — לא היה יעקב נוטל פי שנים, שהרי פשוט הוא, הלכך ראובן הבא לירש מבח יעקב בנכסי יצחק — לא יטול אלא חלק פשוטו של אביו, ואם היה אביו בכור — אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אביו אביו, שאם היה יעקב בכור, אף על פי שמת בחיי יצחק — הרי בא ראובן ונטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק, שהבן במקום אב עומד, בין לחלק בכורה בין לחלק פשוטו. והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר, דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר — יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר. והכי נמי תניא בהדיא בתלמוד ירושלמי. ואמרין נמי התם: ריש לקיש אמר בשם אבא כהן ברדלא: נאמר משפט לענין כפילה, ונאמר משפט לענין פשיטה, מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים, ליתול פשוטו אביו — אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליתול כפילה אביו. מפרשי רבינו תנאל גאון זכר צדיק לברכה למדתי זאת, וכן הלכה. ומדאמרין בגמרא "העברת" זו חלק בכורה, ילפינן דצלפחד בכור היה, והאי דכתיב בדברי הימים (ז א) "ישם השני צלפחד" — לאו שני לאחין קאמר, דהא לא איירי לעיל באחין כלל, אלא בגלגל

34 מוסיפה הגמרא: **הָיָי נְמִי מְקַתְּרָא** - כן מסתבר לפרש המשנה, כפי
 35 שפירשנו לדעת רמי בר חמא, ויש לדייק מדבריה שאדרבה, יעקב
 36 קודם לאברהם בירושת עשיו. **דְּקַתְּנִי בַּמְשֵׁנָה, זֶה הַכְּלָל, כָּל הַקּוּדְם**
 37 **בְּגִנְהָה, יוֹצֵא יְרִיבֵי קוּדְמִין,** והלא זה ברור דאילו איתיה לַיִצְחָק -
 38 שאם יצחק קיים בעת מיתת עשיו בנו, הרי יצחק קודם לאברהם
 39 אביו לירש את עשיו בנו, שאבי המת קודם לאביו וזקנו של מת
 40 לירש את בנו, ואם כן, **הַשְּׂתָא נְמִי דְּלִיתֵיהּ יִצְחָק** - גם באופן שיצחק
 41 כבר איננו בעולם בעת מיתתו של עשיו, יַעֲקֹב־בְּנוֹ של יצחק קודם
 42 לאברהם לירש את נחלתו של עשיו, שהרי כל הקודם בנחלה
 43 יוצאי יריבו קודמים לבאים אחריהם בסדר הירושה.
 44 מסיקה הגמרא: **שְׂמַע מִיָּהּ** - אכן יש להוכיח ממשנתנו, שיעקב
 45 בנו של יצחק קודם לאברהם, בירושת עשיו אחיו.

משנה

46 כתוב בתורה (במדבר כז א"ז) **שִׁכְשַׁנְצוּהוּ מִשֶׁה לַחֲלֹק אֶת אֶרֶץ**
 47 **יִשְׂרָאֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל,** באו בנות צלפחד בן חפר שמת בלא בנים
 48 וזכרים, וטענו שאף שהארץ נתחלקה רק לזכרים ולא לנקבות, יש
 49 לחן לעמוד במקום אביהן לירש חלקו בארץ. והביא משה את
 50 משפטן לפני ה', והשיב לו שצודקות הן, שהבת יורשת את האב
 51 במקום שאין בן, ולכן עומדות בנותיו של צלפחד במקומו ליטול
 52 חלקו בארץ, ואגב כן פירטה שם התורה כל סדר הנחלות, כמובא
 53 לעיל (קטז). **בַּמְשֵׁנָה הַקּוּדְמָת.** משנתנו תבאר את חלקי הנחלה
 54 אשר נחלו בנות צלפחד בארץ.
 55 **בְּנוֹת צֶלְפַּחַד נָמְלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בְּגִנְהָה שֶׁנֶּחֱלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ**
 56 **יִשְׂרָאֵל בְּכַנִּיסַתְּם אֵלֶיהָ:**
 57 א. **חֲלֹק אֲבִיהֶן צֶלְפַּחַד, שְׁהֵיָה עִם יוֹצֵא מִצְרַיִם,** ויש לו ליטול חלק
 58 בחלוקת הארץ, וירשו בנותיו את חלקו.
 59 ב. **וְחֲלֹקוֹ שֶׁל צֶלְפַּחַד אֲבִיהֶן שִׁישׁ לֹו לַחֲלוּק עִם אֲחָיו, בְּגִנְכֶּסֶי חֶפֶר**
 60 **אֲבִיו.**
 61 ג. **וְשִׁהֵיָה צֶלְפַּחַד אֲבִיהֶן בְּכּוֹד לְאֲבִיו חֶפֶר, וְנִמְלָל בְּנַחֲלַת אֲבִיו שְׁנֵי**
 62 **חֲלָקִים,** כאמור בתורה (דברים כא ז') שהבכור נוטל בנכסי אביו פי
 63 שנים משאר אחיו, וירשו בנותיו גם חלק זה.

1 **אֲנִי הַחֲרִיפִּיה** - מפני חריפותו, שהיה טרוד בפשיטת ספק אחר
 2 קשה יותר והמובא להלן בסמוך, **לֹא עֵינִי קָה** - לא עיין כל כך
 3 בדברי משנתנו לפשוט ספיקו מדבריה, עד שבא רבא ופשט לו.
 4 הגמרא מביאה ספק נוסף בסדר ירושת מת שלא הניח אחריו זרע:
 5 **כְּעֵי רְמִי בְּרַ הָמָא, אֲבִי הָאָב שֶׁל מַת, וְאֲחָיו שֶׁל מַת, כְּגוֹן אֲבִיהֶם**
 6 **אֲבִינו, וְיַעֲקֹב אֲבִיו אֲבִינו, הַבָּאִים לִירֵשׁ בְּגִנְכֶּסֶי עֵשָׂו בֶּן יִצְחָק, שֶׁמַּת בְּלֹא**
 7 **זֶרַע, וְכֵן יִצְחָק אֲבִיו אֲבִינו קִיָּם, אֵיזִיה מְהֵן קוּדְם בִּירוּשָׁה.** שיש
 8 להסתפק האם יצחק יורשו בקבר, ואם כן הנחלה עוברת ליעקב
 9 בנו, ולא לאברהם וזקנו, כיון שהבן קודם לאב לרשת את המת. או
 10 שמא יש לאברהם זכות לירש את עשיו נכדו, בלא כחו של יצחק,
 11 כיון שבני בנים הרי הם כבנים, ונחשב עשיו כבנו, והאב קודם
 12 לאח בסדר הירושה, ואם כן יורשו אברהם, ולא יעקב.
 13 רבא מנסה לפשוט הספק: **אֲמַר רְבָא, תָּא שְׂמַע, שֵׁנִינו בַּמְשֵׁנִינו,**
 14 **הָאָב קוּדְם בַּסֵּדֵר הַירוּשָׁה לְכָל יוֹצֵא יְרִיבוֹ,** ואם כן בודאי אברהם
 15 קודם ליעקב, יוצא יריבו, לירש את נכדו עשיו.
 16 הגמרא מבארת, מדוע רמי בר חמא הסתפק, ולא פשט ספיקו
 17 מדברי המשנה: **וְרְמִי בְּרַ הָמָא שֶׁהִסְתַּפֵּק,** הוא מפני סובר, שכוננת
 18 המשנה להקדים את האב רק ליוצאי יריבו שְׁלֹו מִמֶּשׁ, וכגון, יצחק
 19 קודם לירש את עשיו, לפני יעקב אחיו יוצא יריבו של יצחק, וכן
 20 דודר קודם, אברהם קודם לישמעאל בנו לירש את נכדו עשיו,
 21 וְאֹלָם לֹא קוּדְם הָאָב לְיוֹצֵא יְרִיבוֹ שְׁלֹו כְּגוֹ לִירוּשָׁה אִם מַת. ולכן
 22 לפי הצד שאין לאברהם זכות לירש את נכדו אלא מכח יצחק
 23 אבי המת, בודאי יעקב קודם לירש את עשיו, שכיון שממשמת
 24 נחלה ליצחק, שוב יש להקדים את בנו יעקב לירש אותו קודם
 25 לאביו אברהם, ואין להקדים את אברהם מכח הכלל ש'האב
 26 קודם ליוצאי יריבו', כיון שלא נאמר כלל זה אלא להקדימו
 27 ליוצאי יריבו שלו, אבל לא ליוצאי ירך בנו, שודאי הם קודמים
 28 לזקנם (אבי אביהם) לירש את אביהם.
 29 אמנם ספיקו של רמי בר חמא היה מפני שאפשר שבאופן שאין
 30 יצחק אבי המת קיים יורש אברהם את עשיו באופן ישיר, מכח
 31 הדין שבני בנים הרי הם כבנים, ולכן קודם הוא ליעקב שאינו
 32 אלא אח המת. ואם כן הספק בעינו עומד ואין לפשוט אותו
 33 מדברי המשנה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תשרי, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו, ראשי פרקים מהנעשה אתו ופעולותיו בקדש מעת הי' כאן, ולפלא שאינו מזכיר איך עבר ענין השי"ץ שלו, אף שתקותי חזקה שהיי על הצד היותר טוב, ובטח מלא השי"ת הבטחתו וע"פ המובן מאגרת התשובה פרק א' שנתקבל תפלתו בתוך כלל ישראל להמשיך שנה טובה ומתנקה בגשמיות וברוחניות.

ובמ"ש שאין כסף, לפלא כתיבה זו, שהרי כיון שהקב"ה אומר לי הכסף ולי הזהב, בודאי שלא יחסר ח"ו ממון לכל המצטרך לו ולב"ב שיחיו בעניינים הכלליים ובעניינים הפרטים, וההוכחה על זה היא כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שהעבר מלמד את העתיד, וכמו שראה חסדי השי"ת בעבר בודאי תקוים הבטחת חז"ל שכל המטיבין לו הוא לארך ימים ושנים, ובודאי גם מצדם יחזיקו ויחזקו הצנורות פתוחים ועוד ירחיבו ויגדילו. ופשוט שכונתי לעניני תורה ומצות.

בברכה לבשו"ט ופ"ש כל מושפעיו שי.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יב לא אמרו שאין בננו וסתירה בכלים אלא בבנינו גרוע¹⁰⁹ וסתירת בננו גרוע, כגון נטילת הדלת מהפלי והחזרתה, שאין החזרה בננו גמור, הואיל ועדין היא מפרקת מהפלי, שאינה תקועה שם בחזק ויכול לטלה ממנו בקל¹⁰⁹, ולכן גם נטילתה אין זו סתירת בננו גמור. וכן כל פלי שהוא של פּרקים, - אם אין פּרקיו תקועין בחזק¹⁰⁹ - אין בפּרקתן סתירה גמורה, ולא בהחזרתן בננו גמור. אבל העושה פלי מתחלתו¹⁰⁹ - הרי זה בננו גמור, וחיב משום בונה. והשובר פלי שלם - הרי זו סתירת בננו גמור, וחיב משום סותר^צ.
וכן התוקע העץ בתוך הפרדים להיות לו לבית יד^{רא} - חיב משום בונה. וכן כל התוקע עץ בעץ, בין

ביאורי הלכה

[פו] בננו גרוע - יישור כלי כמו כוס פלסטיק שהתעקמה, או כובע שאיבד את צורתו, מותר בשבת וכל-שכן כשאין הרכבה של חלקים שונים, אלא קיפול ופתיחה בלבד¹⁰⁰.
[פז] ממנו בקל - תקועה בחזק היינו שלא יכול ליטלה בקל, וגם אם השתמש בכל גבורתו לתקוע אם עדיין אפשר ליטול בקל הוא בנין גרוע, ומאידך אם תקע

צינונים והוספות

100) כגון פתיחת כסא, ספסל, מיטה, עריסה מתקפלים, ויש לומר שאינו אפילו בנין גרוע, ולכן מותר לפתוח עריסה שיש בה נפח של מ' סאה, ואפילו אם בפתיחתה יש לנעול תופסנים שונים הנתפסים בכח וכיו"ב (וכן מותר לסובב בורג של משקפת (קצוה"ש סי' קיט בדה"ש ס"ק יב), אלא אם כן יש בה חלק מפורק לגמרי ושצריך לחברו (ולא להניחו בלבד). לענין יצירת כלי או צעצוע מקיפולי נייר, ראה לעיל על סי' שב ס"ט שאם הוא נייר קשה (קרטון, בריסטול) יש להחמיר (וראה שם לענין החזרת שקע של מגבעת שהתקמטה).
101) גם פירוק הדלת מציריה נחשב לסתירת גוף הכלי ולא לסתירת 'פתח הכלי' בלבד (ראה לעיל סי' רנט סי"ז); גדר תקועין בחזק בכלי של פּרקים, יתבאר להלן על סעיף כ.
102) העיקר שהכלי יהיה חזק דיו כדי שישמש ככלי ולא ייפול או יישמט תוך כדי השימוש בו. משא"כ בכלי של פּרקים שלא בונה כלי מתחילתו (כי הוא בנוי ועומד גם לפני החיבור, וגם לאחר החיבור נקרא 'כלי של פּרקים' ולא נעשה יחידה אחת) צריך גבורה ואומנות (ראה להלן הערה

קד, קיג).
103) ראה צינונים. ואם סתר שלא על מנת לבנות, אסור מדרבנן עכ"פ.
104) אינו נחשב כלי של פּרקים שעשוי לפרקו בתום השימוש או לעת הצורך, וכן אינו דומה להוספת הדלת שהכלי 'עשוי' גם ללא חיבורה ובהם חיבור ('הידוק') גרידא אינו נחשב כעשיית כלי מתחילתו, אלא אם כן נעשה בגבורה ואומנות כדלעיל (הערה קב, ולהלן הערה קיג). ולפי"ז קביים, סטנדר וכל מיני כלים המורכבים משני חלקים, ורוצים לפרקם או לחברם, אם צריך מברג וכיוצא בזה אסור בכל ענין שהרי זו גבורה ואומנות, ואם זה נעשה בקלות על ידי סיבוב או לחיצה כלשהי (ואין אפשרות לתקוע בחזק), אז יש לראות אם האפשרות לפירוק מובנית בכלי כדי לשנות גבהו או לקפלו מידי פעם שאז הוא 'כלי של פּרקים', או שאפשרות זו לא נועדה אלא כשכבר לא משתמשים בכלי (כשמכניסים לאכסון וכיו"ב) שאז הוא כתוקע עץ בקרדום שאסור גם ללא גבורה ואומנות (ראה להלן הערה קח).

שְׁתַּקַּע בְּמִסְמָר בֵּין שְׁתַּקַּע בְּעֵץ עֲצָמוֹ עַד שְׁנֵתֵאחֵד צב - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת בּוֹנֵה וְחִיב. וְכָל הַמְּפָרֵק עֵץ תִּקְוֶעַ - חֵיב מִשּׁוֹם סוֹתֵר, כְּמוֹ תְּסוֹתֵר בְּנֵין גְּמוֹר צג]:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף יט:

ביאורי הלכה

צב] עד שנתאחד – ובזה נכלל כל חיבור שיש לו קיום¹⁰⁵, ודבר שנדבק או ננעץ בבגדו (או נעלו) של

אדם ללא כוונה, מותר לשולפו ולסלקו¹⁰⁶.
צג] בנין גמור – אם הוא על מנת לתקן.

ציונים והוספות

(ראה סי' שיז), תופר (ראה סי' שמ) או מכה בפטיש, ובהפרדתם לפעמים יש משום סותר, מתיר או קורע), וחיבורים שמיועדים לפתיחה חוזרת, ראה להלן הערה קיא. (106) במכל-שכן מהמבואר לעיל הערה פט; ולעניין מוקצה ראה קצה"ש סי' קטז ס"ק י (הובא לעיל על סי' שח הערה תצה), ולמבואר לעיל הערה קה שצריך שהחיבור יהיה בגדר כלי ולא חיבור בעלמא, ודאי שאין כאן משום בונה או סותר.

105) אף שלא נעשה בגבורה ואומנות (אלא אם כן הוא כלי של פרקים, וכדלעיל הערה קב), ובכלל זה: חיבור על ידי דבק, נעצים (כי לפעמים נתקעים בחוזק ובקיום, ולכך אסור אפילו אינו מחובר לקרקע (ראה קצות השלחן סי' קכ ס"ק ל, הובא לעיל הערה ד), אך לכאורה כל זה בחיבור של עשיית כלי (ששייך בו גם 'מכה בפטיש') ולא סתם חיבור הנעשה לקיום שאין בו גדר עשיית כלי (ראה להלן על סי' שיד ס"ב בעניין חיבור יתד לכלי כדי תלות עליו דברים ולא כדי להשלימו), ולפעמים יש בזה משום קושר

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות עדות ~

בה לפני שריר וקיים שהרי אין לחוש כלל שבעל השטר הוסיף שיטה זו בריוח שהניחו העדים לפני חתימתם כדי רוחב שיטה כיון שאין כתוב שריר וקיים לפני שיטה זו ולפיכך מקיימים המחקים והתלויות בשיטה אחרונה לפני שריר וקיים. אבל לא כאותם שמועים לקיים אחר שריר וקיים. ואם שכחו לקיים לפני שריר וקיים יחתמו העדים תחלה ואחר כך יקיימו ויחזרו ויחתמו אחר הקיום:

~ יום שני ~

לב וצריכים העדים לרקק בחתימתם שלא ירחיקו מהכתב רוחב ב' שיטין הן ואוירן כגון ל' בשיטה העליונה וך' בשיטה התחתונה שהן ב' שיטין וג' אוירים ואם הרחיקו כל כך השטר פסול מפני שיכול לזייף ולכתוב מה שירצה בשיטה ראשונה מב' שיטות אלו ולהחזיר מענינו של שטר בשיטה האחרונה. ואפילו כתוב שריר וקיים בסיום השטר יכול למוחקו ולקיים המחק בשיטה שלפני אחרונה ויחזור ויכתוב שריר וקיים בשיטה אחרונה.

מה שאין כן כשלא הרחיקו אלא כדי שיטה אחת אם ימחק שריר וקיים שבסיום השטר ויכתוב מה שירצה בשיטה אחרונה ויחזור ויכתוב בה שריר וקיים אין למדין מקום המחק שנתקיים בשיטה האחרונה הואיל והמחק גדול כשיעור שריר וקיים ויש לחוש שכל אדם יעשה כן למחוק שריר וקיים שבסיום השטר ולהוסיף שיטה אחת שהרי אין

~ יום ראשון ~

הלכות עדות ושטרות ושלישן[ת]

כט ובשיטה אחרונה צריך להחזיר מענינו של שטר מה שכבר כתוב למעלה ואין צורך בו. לפי שאין למדין משיטה אחרונה שום זכות לבעל השטר שאינו כתוב ומפורש למעלה משיטה אחרונה מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב ויש לחוש שמא הניחו שם כדי רוחב שיטה וכתב שם בעל השטר מה שרצה ועל כן אמרו אין למדין משיטה אחרונה ולפיכך תקנו שיחזיר בה מענינו של שטר לבד. ואפילו אם חתימת העדים היא רחוקה עכשיו כדי רוחב שיטה אחת וזה אין לחוש כלל שהרחיקו שתי שיטות אף על פי כן אין למדין משיטה האחרונה וצריך להחזיר בה מענינו של שטר לבד לפי שלא חלקו חכמים בזרתם בין שטר לשטר:

ל ואם יש בשטר מחקים או אותיות תלויות או תיבות תלויות או שעבר עליהן הקולמוס צריך לקיימן שיכתוב בסוף השטר תיבה פלונית היא על המחק או תלויה או עבר עליה הקולמוס. וצריך לקיימן לפני שיטה אחרונה שהרי אין למדין משיטה אחרונה:

לא ועכשיו (במקומות) שנהגו לכתוב בסוף כל השטרות בולן והכל שריר וקיים ואם לא כתב כן השטר פסול ואין העדים חותמין עליו למדין משיטה אחרונה מה שכתוב

כשחותמין זה אצל זה:

לָךְ ואם לא יחתמו בחצי שיטה הנשאר אלא בראש שיטה אחרת יפסל השטר לגמרי אם לא יצמצמו לחתום סמוך לכתב מיד ויניחו כדי רוחב שיטה מפני שיכול לזייף ולכתוב בחצי שיטה הנשאר מה שירצה ויחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וכל שטר שיכול להודיף פסול. ואף אם כתוב שריר וקיים בסיום השטר יכול למחוק ולכתוב מה שירצה ולקיים המחוק בחצי שיטה הנשאר שהיא לפני האחרונה שיוסיף כמו שנתבאר למעלה:

~ יום רביעי ~

לָךְ ובכל דינים התלויים במה שאין העדים יכולים לצמצם סמוך לכתב מיד הוא הדין אם המתחייב חתם בעצמו אינו יכול לצמצם ויש לחוש שמא הניח כדי רוחב שיטה וכתב בה בעל השטר מה שרצה ולכך צריך לחזור מעניינו של שטר לבר בשיטה האחרונה אך אם כל השטר הוא כתיבת ידו אין לחוש לזה (והוא הדין בשטר בעדים וכל השטר הוא מכתב יד העדים החתומים תחתיו).

ושמרות שנוהגים בהם במדינות אלו שסך המעות כתוב בהיפוך הדרך נגד התימת יד המתחייב צריך לזוהר שיהיה נגדה ממש ולא למטה ממנה אפילו שיטה אחת מפני שיכול לזייף ולכתוב למעלה מהחתימה סך גדול ויחתוך למטה מהחתימה סך המעות שבהיפוך הדרך עם התימת יד העדים שכנגדו ולא יהיה שטר חוב בעדים אלא התימת יד המתחייב על סך גדול ולא יוכל למעון לא היו דברים מעולם. וכל שטר חוב שיכול להודיף פסול. אבל אם סך המעות כתוב בהיפוך הדרך למעלה מכנגד התימת יד המתחייב שיטה אחת או שנים אין לחוש לזייף אפילו אם סך המעות אינו אלא שיטה אחת לפי שאם יחתוך סך המעות לא ישאר חלק על החתימה כי אם שיטה אחת ואם יכתוב בה איזה סך והחתימה תחתיה אף על פי שהיא מקויימת בעדים אינה כלום מטעם שנתבאר בשטר הבא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת:

לָךְ עדים שחתמו על השטר ואחר כך נשרף השטר בפניהם או שנקרע כאונם או שנמחק בין לאלתר בין לאחר זמן ומבקש מהם המלוה שיכתבו לו שטר אחר הרי אלו לא יכתבו ויתנו לו שלא מדעת הלוה כי לא עשאו הלוה שלוחים אלא לכתוב שטר אחד וכבר עשו שלוחותם.

אבל אם לא עשו עדיין שלוחותם כגון שלא הספיק השני לחתום עד שנמחק השטר או נקרע או אפילו חתמו שניהם אלא שנמצא בו טעות בסך המעות או בזמן או בשם הלוה והמלוה וכל כיוצא בהם מדברים שהם טעות בוודאי או ששכחו לכתוב בשטר איזה תנאי שהיה ביניהם כגון נאמנות וכיוצא בזה הרי אלו חוזרים וכותבים שנית שלא מדעת הלוה:

העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתבו באותה שיטה וקיים המחוק ויחזור ויכתוב שריר וקיים. ולא אמרו שמקיימין המחוק בשיטה אחרונה אלא כשאינו גדול כשיעור שריר וקיים או שאינו במקום שראוי להיות בו שריר וקיים:

לָךְ שיטין אלו משערים בכתיבת ידי העדים שהיא גסה ולא בכתב יד הסופר שהוא מאמן את ידיו לכתיבה דקה מפני שכל המזוייף אינו הולך אל הסופר אולי לא ישמע לו אלא מזוייף בעצמו ואינו יודע לאמן ידיו לכתיבה דקה כמו הסופר:

לָךְ שטר שכתוב כולו עם כל עדיו בשיטה אחת כשר כי לא נתנו חכמים שיעור כלל לגדול השטר. אבל אם השטר כולו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול כי שמא היו חתומים על שטר אחר ולא צמצמו התימתם מיד סמוך לכתב והניחו כדי רוחב שיטה ובעל השטר זה חתך כל השטר וכתב מה שרצה באותה שיטה ונמצאו העדים חתומים עליו. ואפילו אם התימת העדים היא רחוקה עכשו כדי רוחב שיטה אחת לא חלקו חכמים בנזרתם. ואפילו אם עד אחד חתום בשיטה אחת עם השטר ואחד חתום תחתיו בשיטה אחרת פסול כי אין בשטר זה אלא עד אחד החתום בשיטה אחת עם השטר והשני אין למדין מחתימתו כי שמא חתם על שטר אחר והניח כדי רוחב שיטה בין הכתב לחתימתו ובעל השטר חתך כל השטר וכתב כל מה שרצה בשיטה זו והחתים בה התימת יד עד אחד. ואף שהעד אומר שזו חתימת ידו אין עד אחד נאמן להוציא ממונו:

~ יום שלישי ~

לָךְ לפיכך כשיש גליון בשטר לפני חתימת העדים יחתמו זה תחת זה ולא זה אצל זה בשטר אחד מפני שיכול לזייף לחתוך כל השטר ולכתוב בגליון זה שפלוני חייב לו סך שירצה ויהיה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת. וכל שטר שיכול להודיף פסול אף על פי שלא נודיף.

ואם השטר מסתיים באמצע שיטה יחתמו העדים בחצי שיטה הנשאר זה אצל זה ולא זה תחת זה. שכשיחתמו זה תחת זה יצטרכו להחזיר מעניינו של שטר לבר בחצי שיטה אחרונה ובכל השיטה שלפניה כי לא ילמדו מהן שום זכות שאינו כתוב למעלה כי שמא הניחו העדים כדי רוחב שיטה שלא יכלו לצמצם ובשיטה שניה התחילו לחתום באמצעה שאין שום חשש בזה שיש גליון לפני חתימתם כשחותמין זה תחת זה ובעל השטר כתב מה שרצה בשיטה ומחצה זו. אבל כשחותמין זה אצל זה בחצי השיטה הנשאר אין צריך להחזיר מעניינו של שטר אפילו בחצי שיטה האחרונה ולמדין ממנה כל זכות שכתוב בה שאין לחוש כלל שבעל השטר הוסיף זה שהרי אין העדים רשאים להניח חלק לפני חתימתם

~ יום חמישי ~

למא ואפילו אם עשו כבר שליחותם שאינם רשאים לחזור ולכתוב לו מעצמן הרי הם הולכים לבית דין ומעידים והבית דין יכתבו לו שטר אחר ויתנו לו שלא מדעת הלוה שבוה כה בית דין יפה.

וכשהבית דין כותבין לו שטר כותבין בו זמן הראשון אבל כשהעדים כותבים שלא על פי בית דין אלא מדעת הלוה יכתבו זמן שעומדים בו עתה כי אינו יכול לשעבד נכסיו למפרע להפסיד ללקוחות שלקחו ממנו בינתיים אם הוא שטר שגובים בו מהמשועבדים בין שהוא שטר חוב בין שהוא שטר מכירה באחריות על נכסיו ושעבוד שטר הראשון כבר נפקע בקריעתו או שריפתו או מחיקתו:

מן אבל שטר מתנה או שטר מכירה בלא אחריות בפירוש יכתבו בו זמן הראשון. ואפילו שלא מדעת הנותן והמוכר כלל. ואפילו לא ראו שנאבד ממנו שטר הראשון כי לא שייך לחוש שמא יהיו לו שתי שטרות שגובה שתי פעמים כיון שהיא קרקע מיוחדת. וגם לא שייך בה כבר עשו שליחותם כי עכשיו אינם עושים לו שום חובה שהרי כבר זכה הלוקח או המקבל בקרקע זו בשטר הראשון ושטר זה אינו אלא לראיה. מה שאין כן בשטר חוב אף שהוא גם כן לראיה הרי אינו דומה חוב בעל פה לחוב בשטר לכמה דברים ואין הבין לאדם שלא מדעתו שום חובה.

וכן מי שפרע מקצת חובו ומבקש ממנו המלוה להחליף לו השטר ישן בחדש ונתרצה לו לא יכתבו בו העדים מזמן הראשון אלא זמן שעומדים בו עתה כי שעבוד הראשון נפקע עתה בהחזרתו אותו ללוה ואינו יכול עתה לשעבד נכסיו למפרע מחדש. ושלא מדעת הלוה לא יכתבו כלל אפילו מזמן שעומדין בו עתה הואיל וכבר עשו שליחותם:

~ יום שישי ~

מא מי שפרע מקצת חובו והשליש את השטר ואמר לשליש אם לא אביא לך המעות עד יום פלוני ליתנם למלוה תן לו שטרו שיגבה כולו ממני והגיע הזמן ולא הביא לו המעות לא יתן השליש את השטר ליד המלוה שזו אסמכתא היא שסמך הלוה בדעתו שיהיו לו מעות כשיגיע הזמן ולא גמר והקנה להמלוה לעולם:

מב כמה דברים אמורים בדבר הידוע שאסמכתא היא זו ולא גמר והקנה אבל אם השליש מסופק אם יש בוה דין אסמכתא או שיש ספק אם ימעות הלוה טענת אסמכתא כי שמא גמר והקנה בלב שלם מפני שהוא חייב כן באמת ואפילו אם ידוע שיש לו איזו טענה אלא שאינו ידוע לשליש אם יזכה בה הלוה בדין יעשה השליש כפי מה שהושלש בידו כי הוא אינו דיין בדבר רק שלישי וכשיבא הלוה וימעות ימעות

לפני בית דין רק שהשליש יתן לזה את השלישות בפני עדים וטרם שיוציאנה מתחת ידו יאמר בפניהם היאך באה השלישות לידו ועל איזה תנאי והעדים יכתבו ויחתמו הענין ויתנוהו ליד השליש והשליש ימסרנו להלה כשיבא למעות כדי שיהיה בידו לראיה היאך ומה היתה השלישות ויוכל למעות עליה מענתו.

אבל אין לשליש להביא השלישות לבית דין ליתנה לזה בפניהם כי הם לא יניחו לו ליתנה לזה שלא מדעת הלוה הואיל והלה יכול למעות איזו טענה ובית דין מוענים לאדם שלא בפניו כל מה שיכול למעות בעצמו והשלישות לא נמסרה לו על דעת כך אלא על דעת שיתנה למי שזכה על פי התנאי שהתנו עמו כשמסרוה לו:

מג אבל אם ידוע לשליש שזכה אחד מהם בהשלישות על פי הדין לפי מה שהתנו עמו כשמסרוה לו ואין לשכנגדו שום טענה על פי הדין והאמת יתנה למי שזכה בה בפני בית דין ויפרש להם ענין השלישות והם יכתבו ויחתמו הענין כי שמא יפול ביניהם אחר כך איזו מחלוקת והכחשה והשליש לא יהיה נאמן אז לאחר שתצא השלישות מתחת ידו לכך צריך להיות כל הענין בפני בית דין קודם שתצא מתחת ידו וכל שלישי יזהר בוה.

ואם נעשה שלישי על ידי שליח שהביא השלישות לידו יעשה כפי מה שאמר לו השליח אף אם אחר כך מכחיש המשליש את השליח:

~ שבת קודש ~

מד ואם הושלש בידו שטר חוב על מנת שאם לא יפרע הלוה למלוה לזמן פלוני יחזיר השליש את השטר ליד המלוה ואין ידוע לשליש אם כבר נפרע מקצתו ואחר כך עבר הזמן ולא הביא מעות להשליש הרי זה מחזירו למלוה ואינו חושש שמא פרעו להמלוה אף על פי שלא התנה עמו שיביא המעות להשליש לפי שאם היה פורע למלוה היה פורע בפני השליש והיה תובע ממנו שטרו ולא היה מניח שטרו ביד השליש:

מה אבל קודם שהגיע הזמן אם בא המלוה לחזור בו וליטול שטרו מיד השליש לא יחזירנו לו אפילו השליש המלוה מעצמו שלא מדעת הלוה (שכיון שהרחבה זו שהרחיב המלוה את הזמן פירעון לא היה בה תנאי כלל ואין בה דין אסמכתא וזה בו הלוה בלא שום קנין שהרי הוא מוחזק במעותיו. אבל נתינת השלישות למי שזכה בה על פי התנאי שהתנה המשליש יש בה דין אסמכתא לפעמים ויכול לחזור בו אלא אם כן קנו מידו בבית דין חשוב ופעמים שאין בה דין אסמכתא ואינו יכול לחזור בו. ולכך צריך להיות השליש בקי בדיני אסמכתא היטב):

מן ואם שכח ענין השלישות על איזה תנאי הושלש בידו לא יחזור לא לזה ולא לזה עד שיבא אליהו אם הם מכחישים זה את זה. וכן המוצא שטר חוב אצלו ואינו יודע מה טיבו אם המלוה הפקידו אצלו או הלוח או אם הפקידוהו אצלו בתורת שלישות ומקצתו פרוע לא יחזיר לא לזה ולא לזה ואם החזיר עבר על דברי חכמים. וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שום שטר שנמצא ברשות אביהם אלא אם כן יודעין

מה טיבו: מן וכן הדין בכל זה בשטר מכירה ומתנה כי אף על פי שלא שייך בהן פירעון יש לחוש להמלכה שמא נמלך המקנה מלהקנות והפקיד השטר ביד זה עד שעה שיתרצה להקנות שאז ימלנו מידו ויתננו ליד הלוקח או מקבל מתנה ועכשיו לא קנו עדיין לכך לא יתננו לידם אם המקנה אומר שהוא הפקידו:

~ 'לקוטי תורה' חג הסוכות - הפרשה החסידית ~

ושאבתם מים בששון [ב]

עונג ושמחה כלל.

אך הנה בינה נקרא ג' ערך, עלמא דא' תבטיא⁴. וזה היה עבודת הלוי, דכתיב (קרח יח, ט): "ועבד הלוי הוא" – ש'ממשיכים בחינת "הוא", דהיינו עלמא דא' תבטיא⁵, "הוא – דא עתיקא"⁶, המלופש בבינה – מהעלם אל הגילוי. והיינו על ידי השיר שהיו אומרים על תינו, שהוא בחינת בינה.

וזהו ענין יין "המשמח אלקים ואנשים" – ש'מביא אלקות לידי גילוי לאנשים. דהיינו, על ידי הבינה ש'מבין ומשיג גדולת ה', תתלהב נפשו בה. וזהו גם כן בחינת יין הגשמי, שגורם גם כן השמחה וגילוי ההעלם – "נכנס יין כו"⁸.

אך ההפך בין ניסוף תינו שבכל השנה, לבחינת מועדים לשמחה, ובפרט סוכות, זמן שמחתנו, שהיה בהם גם כן ניסוף תינו הוא:

כמו על דרך משל: אדם בשנתפעל ושמח מאיזה דבר, אף על פי כן יכול להיות השמחה וההתפעלות אצלו בהעלם מזולתו – שיהיה תוכו רצוף חדוה ושמחה ואינו גלוי לעין כל. אבל בשנתפעל ונשמח מאיזה דבר, אזי נראה שמחתו לעין כל, ומרגו, ומרעד ברגל ומטפח ביד – שאינה יכול להיות בהסתר מרוב גדולת השמחה.

"ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (בישעה י"ב, יג):

הנה בכל השנה היה ניסוף תינו על גבי מזבח, והוא מפורש בתורה שבכתב בהדיא בכמה מקומות. ובחג הסוכות היה עוד גם ניסוף תינו על גבי המזבח כל שבעת ימי החג, והוא "הלכה למשה מסיני" (סוכה ל"ה, א. וזכחים ק"ו, עמוד ב'), שאינו מפורש בהדיא בתורה שבכתב, רק "דרבנן סמכותא אקראי". ושאבת המים היה בשמחה גדולה, על שם "ושאבתם מים בששון כו"⁹, כמבואר במסכת סוכה סוף פרק ד', וריש פרק ה'. ויש להבין הפעם, למה אינו מפורש בתורה שבכתב כו?²

והנה בתחלה צריך להבין ענין ניסוף תינו:

פי הנה בין כתיב (שופטים ט"ו, יג): "החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים". בהיות ידוע דבינה – "אם תבנים" – היא השמחה, כמו שכתוב (תהלים קיג, ט): "אם תבנים שמחה". פי השמחה היא גילוי ההעלם, לכן נמושך דוקא מבחינת בינה, שהוא כ'שמבין ומשיג תעלומות חכמה³, שנמשך בגילוי בהכנה והשגה ממש, ש'משיג אותו בטוב – אז יהיה השמחה. מה שאין כן כ'שעדיין אינו משיג הדבר בהשגה היטב, רק הוא עדיין נעלם בכח חכמתו, ואינו בגילוי אצלו ממש – לא יקבל

1. (נאמר ליל מוצאי שבת חל המועד סוכות תקס"ח).

2. (וענין מזה בזהר: בסוף חלק א' בהשקמות, דף י"א, עמוד ב'. ודף י"ב, עמוד א' ועמוד ב').

3. ("תעלמות חכמה": איוב יא, יו)

4. וכמו שכתוב בזהר: חלק א', וצא (קנ"ג, ב'. קנ"ד. ובשאר דוכתי).

5. (זהר חלק א' וצא קנ"ד, א).

6. (ראה זהר חלק ג קנ"ה, קע"ח, ב. וראה תורה אור לך לך יא, סוף עמוד ב ואילף. ובכמה מקומות).

7. (ראה זהר חלק ג קנ"ה, א).

8. ("וצא סוד". ערוכין סה, סוף עמוד א).

והוא גם פן "לְאָרְמָא קָלָא" (זהר שם) – בְּרַעַשׁ וְשִׁיר, שהוא בחינת התגלות, כְּמֵאֲמַר רַז"ל (שבת נא, ב): "כָּל בְּעָלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִים בְּשִׁיר". מה שאין פן מים הוא בְּחֵשָׁאֵי, כמו בחינת כהנים, ד"עוֹבְדוֹי בְּחֵשָׁאֵי אֵינּוּן כו" (זהר שם).

וכמו שֶׁבְּחֵינַת כְּהָנִים גְּבוּהַ מִבְּחֵינַת לְוִיִּם, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (קרח יח, ב): "וַיִּלְווּ עֲלֵיךָ וַיִּשְׁרְתוּךָ" – כָּךְ נִסְפָּד הַמִּים גְּבוּהַ מְאֹד נֶעְלָה מִנִּסְפָּד הַיָּיִן.¹²

ב. וְהִנֵּה נֹדַע עֲנִין תּוֹרָה שֶׁבְּכָתָב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעֲלֻפָּה: שְׁתּוֹרָה שֶׁבְּכָתָב הוּא רַק בְּחֵינַת אוֹתִיּוֹת וְצִירופִיקָה, וְכֵמֵאֲמַר רַז"ל¹³: "כָּל הַתּוֹרָה שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרַדְהוּא". וְלִכְּנֵן כָּל אוֹתִיּוֹתֶיהָ מְנוּיֹת¹⁴, לְכָל יַעֲדִיף וַיְחַסֵּיר. וְכָל אוֹת צָרִיךְ לוֹמַר בְּדְמוּתוֹ וּתְבַנְיֹתוֹ, וְהַגְּנִיעָה פּוֹסֶלֶת.¹⁵

וְהִנֵּה הָאוֹתִיּוֹת הֵן בְּבְחֵינַת בִּינָה¹⁶. וְכִנְרָאָה בְּחוּשׁ, שֶׁשֶׁשְׁבָא הַשֶּׁכַּל לְכָלל הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה מִתְגַּלִּים בּו בְּחֵינַת אוֹתִיּוֹת בְּמַחְשָׁבָה. אֲבָל בְּבְחֵינַת חֲכָמָה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשֶּׁכַּל הַמוֹשָׁג, אֵין בּו בְּחֵינַת אוֹתִיּוֹת עֲדִיין.

וְהוּ עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה: שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּכָתָב הִיא בְּבְחֵינַת בִּינָה, וְכִינָה נִקְרָא "סְפָר־תּוֹרָה". כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בִּזְהַר (נִקְחָל, דף רי"ש). וְהֵינּוּ בְּחֵינַת אוֹתִיּוֹת הַמַּחְשָׁבָה. וְאֵף עַל גַּב ד"אוֹרִיּוֹתָא מִחֲכָמָה נִקְרָת"¹⁷, לְגַבִּי הַמַּאֲצִיל הִיא בְּחֵינַת חֲכָמָה, אֲבָל לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים הִיא בְּחֵינַת בִּינָה¹⁸.

וְתּוֹרָה שֶׁבְּעֲלֻפָּה הִיא בְּחֵינַת חֲכָמָה, וְשֵׁם אֵין הָאוֹתִיּוֹת עֵיקַר כָּל כָּךְ, אֲלָא הַשֶּׁכַּל וְהַחֲשָׁפָה הִיא

כָּךְ כָּל הַשְׁנָה, אֵף שֶׁנִּתְפַּעַל מֵאַלְהוּת אֵין־סוֹף בְּרַדְהוּ הוּא הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, אֵף עַל פִּי כֵן הוּא בְּהַעֲלֵם אֲצִלוֹ, שְׁאוֹר הַשְּׁמַחָה מִתְעַלֵּם בְּהַבְּלִי וְהַבְּלִי מִגְּבִילָתוֹ;

אֲבָל בְּחַג הַסּוּפוֹת נִרְאָה שֶׁמַּחְתּוֹ לְעִין כָּל, שֶׁהָאוֹר בּוֹקַע הַכָּל מִחֲמַת רוֹב גְּדוּלַת אוֹר הַשְּׁמַחָה וְרִיבּוּי גִילּוֹי הַהַעֲלֵם.⁹ וְשֶׁמַּחָה זוֹ הִיא הַרַעַשׁ הַגְּדוֹל;

כְּמוֹ שֶׁמְרַגֵּן וּמְרַקֵּד כְּשֶׁנִּשְׁמַח בְּגִשְׁמִי, כֵּן וַיּוֹתֵר מִכֵּן הוּא הַרְגוֹן וְהַרְקוּד בְּרוּחַנִיּוֹת, בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת לַפָּנִי ה', כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים (ברכת יוצא): "וְהָאוֹפְנִים בְּרַעַשׁ גְּדוֹל". וְהוּ עֲנִין נִסְפָּד הַיָּיִן שֶׁל כָּל הַשְׁנָה, וְגַם בְּסוּפוֹת הֵיוּ מִנְסָכִים גַּם יוֹן;

וְנִסְפָּד הַמִּים הוּא הִיָּה בְּחַג הַסּוּפוֹת לְבָד, הֵיוּ מִנְסָכִים יוֹן בְּסַפֵּל זֶה וּמִים בְּסַפֵּל זֶה, "מַעֲרִבִי שֶׁל מִים" כו"ג¹⁰. וְנִסְפָּד הַיָּיִן הוּא בְּחֵינַת בִּינָה, וְנִסְפָּד הַמִּים הוּא בְּחֵינַת חֲכָמָה, וְהוּא גְּבוּהַ מְאֹד נֶעְלָה מִנִּסְפָּד הַיָּיִן.

וְהַעֲנִין, כִּי זֶהוּ בְּחֵינַת כְּהָנִים וְלוֹיִם:

כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בִּזְהַר (חֶלֶק ג', דף ל"ט, עמוד א'): "ד' יוֹן מִסְטְרָא דְלִיּוּאֵי אֲתִי כו', וְסְטְרָא דְכַהֲנָא – מִיין צְלִילָן¹¹ גְּהִירִין".

כִּי טָבַע הַמִּים, שְׁיוֹרְדִים מִמְּקוֹם גְּבוּהַ לְמְקוֹם נְמוּד, וְהוּא בְּחֵינַת כְּחֵן – שֶׁהַחֲשָׁפָה יוֹרֶדֶת לְכַהֵן גְּדוֹל, וּמִשָּׁם לְכָל הַכְּהָנִים. כְּמֵאֲמַר רַז"ל (יוֹמָא יח, א): "כִּהֵן גְּדוֹל נוֹטֵל חֶלֶק בְּרֵאשׁוֹ" – מִדַּת "רֵאשׁ" הוּא מִשְׁפִּיעַ. וַיִּין הוּא בְּחֵינַת לְוִיִּם – שֶׁהוּא הַהֶעֱלָא מִמְּקוֹם נְמוּד לְמְקוֹם גְּבוּהַ מְאֹד.

(וענין עוד מענין "ועבד הלוי הוא", בדבור המתחיל "או ישיר משה ובני ישראל" (תורה אור סב, ג). ומענין "הוא" – בדבור המתחיל "לך לך", גבי "הוא עשני" (תורה אור יא, ב)).

9. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעזרי" (לקמן פה, ב). וענין מה שנתבאר ריש פרשת שלח, בדבור המתחיל "ענין המרגלים" (לעיל שלח לו, ד), בפירוש "בית חלב ודבש" (שמות ג, ח), שהוא מחמת תוספת האור והגילוי לא יוכלו הפלים להעלים כו').

10. (משנה סוכה ד, ט: נספד המים ביצד? . . שני ספלים של כסף היו שם . . מערבי של מים, מזרחי של יין).

11. (בדפוסים החרסי: צלילין. וכן הוא להלן בדרג פ, ד).

12. (ובפרט שהיה "מים חיים", שגודע מדרגתם הגבה מאד נעלה – בבחינת חכמה. כמו שנתבאר במקום אחר, גבי "מים חיים" דקדוש מי תמאת כו'. גם כמו שנתבאר בדרוש "הגדרת לבנד", בענין ההפרש שבין יום טוב לשבת, והו גם פן בחינת דיאמא ומחויב דיאמא).

13. (אמור כא, ח). וכלוים פתיב "למחרם" (בהעלותך ח, ז. כא). כמו שנתבאר במקום אחר: בדבור המתחיל "שבת שבתון", ועל פסוק "שמתי כרכר").

14. (ראה זהר חלק ב קכד, א. וזה חלק ג יט, א. פט, ב. קנט, א. רסה, ב).

15. (ראה קדושין ל, א)

16. (שלחן ערוך יורה דעה סימן רע"ד, סעיפים דה).

17. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "ופתחת עלי פתחי חותם". וענין בְּתַרְמִי" ריש פרשת ויקרא.

18. (זהר חלק ב קכא, א).

18. [ולכן חמשים יום מציאת מצרים עד מתן תורה – כנגד "חמשים שערי בינה" (ראש השנה כא, ב), וכיום החמשים – שער ה' ניהנה תורה. וענין בזהר תצוה דף קפ"ג, עמוד א].

סופר הוא בחינת חֲכָמָה, המוּשְׁפָּיעַ לְסֹפֵר שֶׁהיא בִּינָה, בחינת מחשבה. וְסִיפּוּר הוא בחינת דִּיבּוּר, המְקַבֵּל מִסֹּפֵר – שֶׁהוא בִּינָה, שֶׁהרי בִּלְתִי מִחֲשָׁבָה או אֲפֹשֶׁר לְדַבֵּר.

(וְהוּוּ שֶׁבִשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עוֹלָמוֹ: כִּי הִתְהוּוּת הָעוֹלָמוֹת הוּא מִבְּחִינַת דְּבַר ה' 24, שֶׁהיא בְּחִינַת סְפִיר, וְהַדִּיבּוּר מְקַבֵּל מִמִּחְשָׁבָה שֶׁנִּקְרָא סֶפֶר, שֶׁהוא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חֲכָמָה – "אִיִּה סוֹפֵר" (יִשְׁעִיָּה ל, יח). וְהוּוּ "בְּרֵאשִׁית בְּרָא" – וְהֵינּוּ עַל יְדֵי שְׂמִחְתָּכֶם 25 נִמְשָׁךְ לְבְּחִינַת מִחְשָׁבָה, וּמִמִּחְשָׁבָה לְדִבּוּר).

וְהוּוּ "עֲבָרִים עָלַי דְּבָרֵי סוֹפְרִים" – בְּחִינַת סוֹפֵר, שֶׁהוא חֲכָמָה, וְשֵׁם הוּא שֶׁרַשׁ תּוֹרָה שֶׁבְּעַלְפָּה, וְנִסְפּוּד הַמַּיִם – "יֹוֹתֵר מֵיִינָה שֶׁל תּוֹרָה", וְהיא בְּחִינַת תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב, שֶׁנִּקְרָא סֶפֶר, וְהוא בְּחִינַת בִּינָה, וְנִסְפּוּד הַיַּיִן; שֶׁבְּחִינַת חֲכָמָה – שֶׁהוא בְּחִינַת סוֹפֵר, הוּא נְבוּהָ מְאֹד נִעְלָה מִבְּחִינַת בִּינָה – שֶׁהוא בְּחִינַת סֶפֶר 26.

אֲדָ עִם הַיּוֹת שֶׁהֲחֲכָמָה הִיא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת בִּינָה, אֲפָ עַל פִּי כֵן חֲכָמָה־וּבִינָה הֵם "תְּרִין רִיעִין דְּלֵא מִתְפָּרְשִׁין" 27. וְאֵם כֵּן צָרִיךְ לְחַבְרָם תְּמִיד לְמַטָּה, וּבְאֲתַעְרוּתָא־דְּלְתַתָּא – אֲתַעְרוּתָא־דְּלְעֵילָא 28.

הַעִיָּקְרִית הַמִּתְנַגֵּלִית בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְלִכֵּן אֵין מִנְקַדְקִין בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ כָּל כַּף, כִּי בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַלְפָּה הַעִיָּקֵר הִיא הַחֲכָמָה וְהַחֲשָׁבָלָה. וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא: "מֵאֵי מַעְמָא דְּרַבֵּי מֵאִיר" כו', שֶׁהוא בְּחִינַת טַעְמִים, וְהוּא בְּחִינַת חֲכָמָה בְּגוֹדְעִי 19.

יְבֹהֶה יוֹכֵן עֲגִינָן הַנִּל – שְׁנִיפּוּד הַיַּיִן כְּתִיב בְּתוֹרָה, וְנִסְפּוּד הַמַּיִם לֹא נִכְתָּב בְּתוֹרָה, רַק "הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי", וְהֵינּוּ:

כִּי יֵין הוּא בְּחִינַת בִּינָה – תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב. וְהוּוּ פִירוּשׁ "יִינָה שֶׁל תּוֹרָה" 20, וְכִדְלַקְמוֹן, וְלִכֵּן יְכוּלָה לְהַפְתֵּב בְּתוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב; מַה שֶׁאֵין כֵּן נִסְפּוּד הַמַּיִם, שֶׁהוא בְּחִינַת חֲכָמָה, אִינָה יְכוּלָה לְהִיּוֹת כְּתוּב בְּתוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב, שֶׁתִּפְשֹׁט בְּבְחִינַת כְּתָב אוֹתִיּוֹת. וְהוּא בְּחִינַת מוֹחִיךְ דְּאֶבָּא וּמוֹחִיךְ־דְּאִמָּא 21.

יְבֹהֶה יוֹכֵן מֵאִמֵּר רַן 22 עַל פְּסוּק "כִּי טוֹבִים דוֹדִיךְ מֵיַיִן": "עֲרִכִים עָלַי דְּבָרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר מֵיִינָה שֶׁל תּוֹרָה". וְצָרִיךְ לְהַבִּינ, מַהוּ "סוֹפְרִים"? וּמַהוּ "יִינָה שֶׁל תּוֹרָה"? הַעֲגִינָן:

דִּהְנֵה מְבוֹאֵר בְּסֶפֶר יִצִּירָה 23: "בִּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים בְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ: בְּסוֹפֵר, וְסִפּוּר, וְנִסְפּוּר".

19. (וְאֵפֶי שֶׁלְמִטָּה הָרִי תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב הוּא בְּחִינַת "א", וְתוֹרָה שֶׁבְּעַלְפָּה הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת (רֵאָה תְּקוּנַי וְזֵר בְּחֲקֻמָּה, פֶּתַח אֲלֵהוּ), הָרִי אֲדַבְרָה, בְּאִמָּה, "בְּחֲכָמָה יִסֵּד אֶרֶץ" (מִשְׁלֵי ג, יט) – שֶׁהיא מַלְכוּת (מֵאוּרִי אֹר אוֹת א, סִפֵּר קבו) – תּוֹרָה שֶׁבְּעַלְפָּה, וְ"כּוֹנֵן שָׁמַיִם" (שֵׁם) – א' – תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב – הוּא "בְּתַבּוּנָה" (שֵׁם). וְעִינָן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פְּסוּק "הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאֶרֶץ הַדּוּם רַגְלֵי כִי").

20. (עֲבוּדָה וְרָה לָה, א).

21. (וּלְפִי מַה שֶׁכָּתֵב בְּ"עִין חַיִּים", שֶׁעַר כ"ו, סוֹף פֶּרֶק א' (בְּרַפּוּס שֶׁקְלָאוּ חֶ"ם. לְפִנֵּי שֶׁעַר סֶדֶר אֲבִי"ע סוֹף פֶּרֶק ב), מוֹכֵן שֶׁכְּעֶרְךָ הָאֲצִילוֹת לְמַעְלָה מִהַבְּרִיאָה, כִּד עֶרְךָ הַחֲכָמָה לְמַעְלָה מִהַבִּינָה – בְּאֲצִילוֹת עֲצָמוֹ. וְהֵינּוּ, שְׂבִינָה הִיא בְּרִיאָה־שֶׁבְּאֲצִילוֹת, מַה שֶׁאֵין כֵּן חֲכָמָה.

22. (שִׁיר הַשִּׁירִים רָבָה א עַל פְּסוּק כִּי טוֹבִים דוֹדִיךְ (ב). וְרֵאָה עֲבוּדָה וְרָה לָה, א).

23. (פֶּרֶק א מִשְׁנֵה א. וְרֵאָה זֵהר חֶלֶק ב קלו, ב וְעוֹד).

24. (רֵאָה תְּהִלִּים לָה, ו)

25. (תְּרֻגוּם יוֹנָתָן בְּרֵאשִׁית א, א: בְּרֵאשִׁית - בְּחֻקְמָתָא).

26. (וְעִינָן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "אִיִּה סוֹפֵר" (תּוֹרָה אור נו, ג), וְעַל פְּסוּק "שְׂחוּדָה אֵינִי כִי" (לְקַפְּנָן שִׁיר הַשִּׁירִים ג, א. וְשֵׁם מִצִּינָן לְכָאן. וְרֵאָה שֵׁם מו, ג), מַעֲגֵן סוֹפֵר, וְדְבָרֵי סוֹפְרִים כִי).

27. (רֵאָה זֵהר חֶלֶק ב נו, א. חֶלֶק ג ד, א).

28. (רֵאָה זֵהר חֶלֶק א רלז, ב).

19. (וְאֵפֶי שֶׁלְמִטָּה הָרִי תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב הוּא בְּחִינַת "א", וְתוֹרָה שֶׁבְּעַלְפָּה הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת (רֵאָה תְּקוּנַי וְזֵר בְּחֲקֻמָּה, פֶּתַח אֲלֵהוּ), הָרִי אֲדַבְרָה, בְּאִמָּה, "בְּחֲכָמָה יִסֵּד אֶרֶץ" (מִשְׁלֵי ג, יט) – שֶׁהיא מַלְכוּת (מֵאוּרִי אֹר אוֹת א, סִפֵּר קבו) – תּוֹרָה שֶׁבְּעַלְפָּה, וְ"כּוֹנֵן שָׁמַיִם" (שֵׁם) – א' – תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב – הוּא "בְּתַבּוּנָה" (שֵׁם). וְעִינָן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פְּסוּק "הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאֶרֶץ הַדּוּם רַגְלֵי כִי").

20. (עֲבוּדָה וְרָה לָה, א).

21. (וּלְפִי מַה שֶׁכָּתֵב בְּ"עִין חַיִּים", שֶׁעַר כ"ו, סוֹף פֶּרֶק א' (בְּרַפּוּס שֶׁקְלָאוּ חֶ"ם. לְפִנֵּי שֶׁעַר סֶדֶר אֲבִי"ע סוֹף פֶּרֶק ב), מוֹכֵן שֶׁכְּעֶרְךָ הָאֲצִילוֹת לְמַעְלָה מִהַבְּרִיאָה, כִּד עֶרְךָ הַחֲכָמָה לְמַעְלָה מִהַבִּינָה – בְּאֲצִילוֹת עֲצָמוֹ. וְהֵינּוּ, שְׂבִינָה הִיא בְּרִיאָה־שֶׁבְּאֲצִילוֹת, מַה שֶׁאֵין כֵּן חֲכָמָה.

22. (שִׁיר הַשִּׁירִים רָבָה א עַל פְּסוּק כִּי טוֹבִים דוֹדִיךְ (ב). וְרֵאָה עֲבוּדָה וְרָה לָה, א).

23. (פֶּרֶק א מִשְׁנֵה א. וְרֵאָה זֵהר חֶלֶק ב קלו, ב וְעוֹד).

24. (רֵאָה תְּהִלִּים לָה, ו)

25. (תְּרֻגוּם יוֹנָתָן בְּרֵאשִׁית א, א: בְּרֵאשִׁית - בְּחֻקְמָתָא).

26. (וְעִינָן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "אִיִּה סוֹפֵר" (תּוֹרָה אור נו, ג), וְעַל פְּסוּק "שְׂחוּדָה אֵינִי כִי" (לְקַפְּנָן שִׁיר הַשִּׁירִים ג, א. וְשֵׁם מִצִּינָן לְכָאן. וְרֵאָה שֵׁם מו, ג), מַעֲגֵן סוֹפֵר, וְדְבָרֵי סוֹפְרִים כִי).

27. (רֵאָה זֵהר חֶלֶק ב נו, א. חֶלֶק ג ד, א).

28. (רֵאָה זֵהר חֶלֶק א רלז, ב).

ישועות? דא מינא, דכתיב³³: "ותושע לו ימינו" כו".
 וכפרשת בראשית (דף א'), פירש, שהם "חמש עליו
 תקיפין דסחרין לשושנה"³⁴, שהם ה' גבורות.

והענין: שהם ה' גבורות ממותקות מה' חסדים כו'³⁵.
 וענין הישועה הוא, כי מלכות דאצילות יורדת להחיות
 ב"ע, כמו שכתוב (משלי ה, ה): "נגליה יורדות מות", על
 פן צריכה לבחינת ישועות, להושיעה שלא יהיה יניקת
 החיצונים. ועל זה אמר דוד: "כוס ישועות אטא",
 שיוגבה בחינת הכוס להעלותה באצילות, אשר שם "לא
 וגורך רע"³⁶ (תהלים ה, ה).

וזהו ענין "ממעני הישועה", שהוא המעין שממנו
 נמשך הישועות לכוס של ברכה כו', על דרך מה
 שנתבאר במקום אחר בענין פירוש "נברך" דברכת
 הזימון, שהוא כמו שכתוב בראשית מהימנא פרישת בא
 (דף מ"ב ב') בענין מקור, ומעין, וחפירה. והיא בחינת
 בריכה שנמשך לשם המעין הנובע מהמקור עיין שם. וזהו
 "נברך": להמשיך בחינת בריכה זו, להמשיך ממנה
 ל"כוס של ברכה" שמקבל מבחינת בריכה הנ"ל. וזהו
 ענין "מעייני הישועה"³⁷.

והנה, על פי המבואר למעלה בענין ניסוד המים,
 שלא ניתן לכתוב בתורה שבכתב מפני שהוא מבחינת
 סופר שלמעלה מבחינת ספר כנ"ל, הנה על דרך זה יובן
 עוד ענין הקפות שבשמיני עצרת, שלא נכתבו אפילו

וזהו "ודשאבתם מים בששון": "מים" הוא בחינת
 חכמה, תשאבו "בששון" – שהוא בחינת בינה, וכוה
 ותחברו בחינת חכמה ובינה להיות "תרין ריעין דלא
 מתפרישין"²⁹.

ולזה היו אנשי מעשה מרגנים ומקדים בעת ניסוד
 המים³⁰.

ג. ובכדי להבין ענין "ממעני הישועה", צריך להבין
 תחלה פסוק (תהלים קטו, ג): "כוס ישועות אטא":
 שזה אמר דוד המלך עליו השלום על מדתו, שהוא
 בחינת מלכות דאצילות³¹, שנקרא "כוס ישועות". וכמו
 שכתוב בזהר (ויהי דף ר"ג, עמוד א'): "דהא ביהאי כוס
 אתנגידו ברכאן מאינון ישועות דלעילא, והוא נטל לון
 וכניש לון לגביה כו"³².

כמו הדבור, על דרך משל, הוא הפלי שבו נמשכים
 ומתלבשים כחות הנפש, שכל ומדות כו', כך המלכות
 היא הפלי שבו נמשך השפע מכל העשר ספירות כו'.

וזהו שאמר הלל בשמחת בית השואבה (סוכה ג, א):
 "אם אני פאן – הפל פאן", וכדפירש בזהר (בשממות
 דשיד לחלק ראשון, דף ר"ב, עמוד א'. נדפס בחלק א רסא, ב):
 "אי שכינתא דאקרי אני' שריא פאן – הפל פאן כו".
 ועיין שם.

ו"ישועות" פירש בזהר (תרומה, דף קס"ט א'): "מאן

29. ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "ראה אנכי נתן כו",
 מענין זה, איך שגם בעבודת ה' למטה באדם צריך להיות ב' הבחינות
 דחכמה ובינה יחד חמיה, בחינת "נקודה בחקליה", ואי אפשר להיות קיים
 בבחינה אחת לכך כו'. עיין שם. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ודעת
 היום, גבי 'שלום, שלום – לרחוק ולקרוב" (ישעיה נ, ט).

30. (סוכה ג, א). (גם לכן היו מנסכין המים בשעת ניסוד הין, כמו שכתב
 בהרמב"ם סוף הלכות תמידין ומוספין.
 וזהו גם פן ענין הנוסח בזהר (פרישת בלק, דף קפ"ט, סוף עמוד א'), על פסוק
 (תולדות כו, כה) "ויבא לו יין": "דארמי מיא בההוא יין".

31. (מאורי אור אות ד, סעף ט)
 32. (תרגום: שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא
 נוטל אותם וכוונם אותם אליו).

33. (על פי תהלים צה, א: "הושיעה לו ימינו". איוב נ, יד: "תושע לך ימינך".
 ישעיה נה, כו: "ותושע לו זרעו").

34. (חמש עלים חקיים שמקיימים את השושנה).

35. כמבואר ב"זהר הקדוש" ריש פרישת בראשית שם.

36. (ועיין בהרמ"ו ריש פרישת בראשית, דפריש, שנשיאת הכוס הוא להמשיך
 לבחינת מלכות מה' גבורות דעתיקיימין כו').

37. (והיינו בחינת יסודות דאבא ואימא. וכמו שכתוב בזהר (סוף פרישת

בלק, דף ר"ב, סוף עמוד ב'): "ממעני הישועה" אליו אבא ואימא כו', וכלא
 ממובעי נביעין עמיקין כו".
 ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ששים המה מלכות" (שיר השירים ו,
 ח), בענין מה שכתוב לעתיד לבא (ויאל ר, יח): "ימענן מבית ה' יצא והשקה
 כו", כי עכשיו שהחמשה מבחינת "ינהר יוצא מעין" (בראשית ב, י), שהוא
 בחינת בינה, או בהשמשלשיות למטה נאמר (שם): "וימיש יפרד", שנגעשה
 בחינת יש ודבר נפרד. אבל כשיהיה גילוי בחינת מעין, שהוא בחינת
 "החכמה מאין תמצא" (איוב כה, יב), או "והשקה" גם אפילו בחינת "נהל
 השמים כו", שגם למטה יהיה גילוי הביטול כו'.

30. (סוכה ג, א). (גם לכן היו מנסכין המים בשעת ניסוד הין, כמו שכתב
 בהרמב"ם סוף הלכות תמידין ומוספין.
 וזהו גם פן ענין הנוסח בזהר (פרישת בלק, דף קפ"ט, סוף עמוד א'), על פסוק
 (תולדות כו, כה) "ויבא לו יין": "דארמי מיא בההוא יין".

31. (מאורי אור אות ד, סעף ט)

32. (תרגום: שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא
 נוטל אותם וכוונם אותם אליו).

33. (על פי תהלים צה, א: "הושיעה לו ימינו". איוב נ, יד: "תושע לך ימינך".
 ישעיה נה, כו: "ותושע לו זרעו").

34. (חמש עלים חקיים שמקיימים את השושנה).

35. כמבואר ב"זהר הקדוש" ריש פרישת בראשית שם.

36. (ועיין בהרמ"ו ריש פרישת בראשית, דפריש, שנשיאת הכוס הוא להמשיך
 לבחינת מלכות מה' גבורות דעתיקיימין כו').

37. (והיינו בחינת יסודות דאבא ואימא. וכמו שכתוב בזהר (סוף פרישת

ומתגלים מוחין דאבא כל פך כמו הגילוי דמוחין דאימא כו'. והבנה הזו היא על ידי התשובה ביום הפפורים – "לפני הוי"ה תטהרו וכו'" (אחרי טו, ל), עיין שם. והיינו, שעל ידי התשובה מעורר בחינת הכתר שלמעלה מהחכמה, ואז על ידי התגלות הכתר בחכמה נמשך שיהיה החכמה בבחינת גילוי⁴³.

והוא על דרך משל, החכם כשגופל לו שכליים חדשים הרבה מאד, מוכרח לגלות מעט מחכמתו כי לא יכול לסבול מרבוי האור⁴⁴.

גם, כמו שענין התשובה הוא בחינת "לרחוק שבעשה קרוב"⁴⁵, פך על ידי זה נמשך שלמעלה, מה שהוא בחינת "אחכמה והיא רחוקה ממני" יהיה מאור בבחינת קרוב ממש⁴⁶.

ועוד יש לומר:

דמבואר בדבור המתחיל "והגדת לבנך", שביום טוב נזכר שמחה לפי שהוא מוחין דאימא, בחינת השגה. אבל בשבת – מוחין דאבא, שהוא מה שלמעלה מההשגה, לא שייך שמחה כי אם ביטול. ועל דרך זה בחינת "מים צלילין" דחכמה עילאה לא שייך שמחה.

אך על ידי "שבת שבתון" דיום הפפורים, שהוא בחינת שלמעלה מהשבת ומחכמה עילאה, לכן נמשך בסופות שיהיה חכמה מאיר בקירוב בבחינת השגה. ולכן היה שמחה בניסוף המים, והוא שמחה שבבחינת ביטול⁴⁷. ולכן זהו "מעייני ה'שועה" – שלא יהיה יניקת החיצונים, כי החכמה דוחה אותם. וכן השמחה שבבחינת ביטול (כו'). :

בתורה שבעל-פה, ואינו אלא מנהג³⁸. כי הנה המה מקיפים דאבא, ולכן לא ניתנו לכתוב אפילו בתורה שבעל-פה – שהיא בחינת אור פנימי דחכמה כו'.

וקרוב לזה נתבאר במקום אחר, בענין "תפלת ערבית רשות"³⁹, שהוא מפני שהמשיכה זו היא ממקום עליון מאד עד שאין אתערותא דלתתא מנעת שם כל פך, לכן הוא רשות, שאינו חובה ממש – מפעם הנה⁴⁰.

(ועוד יש לומר בענין "ושאבתם מים בששון", שהיה שמחה גדולה בשאיבת המים, והוא מובן ממה שנתבאר במקום אחר, על פסוק "ביום השמיני עצרת":

שבחינת חכמה מאירה בבחינת ריחוק, כמו שכתוב (קהלת י, כג) "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". וזהו גם כן ענין "ותמצב אחותו מרחוק" (שמות ב, ד), וכתוב (משלי ג, ד): "אמור לחכמה אחותי אתי"⁴¹.

אבל מבחינת בינה נמשך בבחינת קרוב. וזהו "באיש אשר אמו תנחמו כו'" (ישעיה סו, יג). ולכן "אם הבנים" דייקא, "שמחה" – שהשמחה היא בחינת גילוי, אשר זה נמשך מבחינת בינה דייקא. וזהו ענין "יון המשמח כו'".

אך בחג הסוכות יש כח לנשמות ישראל להמשיך בחינת חכמה, שיהיה החכמה מאיר גם כן בבחינת קרוב וגילוי כמו הבינה ממש. ועל זה נאמר: "בן חכם ישמח אב" (משלי י, א), "בן חכם" דיקא⁴².

וזהו ענין ה"שמחה דבית השואבה", שבחינת "מים חיים", חכמה עילאה נמשך בבחינת גילוי וקרוב – על דרך "אם הבנים שמחה", שהשמחה היא הגילוי. והיינו שאז נמשכים

38. (רמ"א בשלחן ערוך אורח חיים סימן תרסג).

39. (ראה באורי הבהר: לארמ"ר האמצעי יג סוף עמוד ד'. להצטט צדק פרך א עמוד פה. וראה לקמן שיר השירים כד, ב)

40. עיין בזהר חלק א, דף קל"ג, עמוד א'.

41. ועיין ב"מקדש מלך" פרשת תולדות (קמ"ב, א'), פירוש "מרחוק ה' נראה לך" (ירמיה לא, ב).

42. ועיין מזה בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת".

43. ועיין מה שנתבאר על פסוק "אריתי מור".

44. ובענין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (ישעיה נח, ח) "אז יבקע כשתר אורך כו'" (סידור עם ד"ח רנו, ד ו' אילך).

ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (תהלים ל, ב) "ארומך ה' פי דליתני כו'" – שם נתבאר ענין זה. ועיין מה שנתבאר בפרשת שמות, סוף דבור המתחיל "מי שם פה לאדם".

וזהו ענין "וחסדיך ירננו" (תהלים קלב, ט), שבוחר ריש פרשת וצא (דף קמ"ח, עמוד ב').

45. (ברכות לז, ב).

46. ועיין מה שנתבאר בפייאר על פסוק "ואתחנן כו'".

47. על דרך מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "בשלה פעה", גבי "ולא נחם כו'", בענין "ארץ כנען".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

לראות ולהשגיח במקור סיבת האחדות והתכללות שיוכל להיות מזה הקבוץ והבור שיתחברו בעיר ומגדל הזה כו' וראה ה' שעיקר מקור הסיבה אין העיר ומגדל מצד עצמו אלא מצד שהן עם אחד ושפה אחת לכולם יוכלו לבנות העיר ומגדל הזה שיהי' כלי לאור שם מ"ה שיהי' בדונגמ' העליון' ממש כו' וזהו שמיד שירד ה' לראות את העיר ומגדל שבנו בני האדם בדונגמא העליון' כתיב ויאמר ה' הן עם אחד כו' פי' זאת היא הסיבה הראשונה והוא עיקר המקור להיות בהם בחי' האחדות והתכללות ע"י העיר ומגדל הזה מפני שהן עם אחד ושפה אחת לכולם פי' דאעפ"י שכבר נסעו מקדמונו ש"ע להיות בבחי' הפירוד כמו שהן בשרשם בצמצום הראשון שמשם שרש הפירוד שלהם למטה כנ"ל עכ"ז יש בהם עדיין גם למטה מכה ואור הרשימו שנשאר מהעלם וצמצום הראשון שנשאר בו קצת מעין האור הראשון שלפני הצמצום כנ"ל וע"כ הן עם אחד ושפה אחת לכולם פי' שאעפ"י שמצד שרשם בפירוד דו"מ דתוהו הן ע' עכו"ם ולא עם אחד וע' לשון ולא שפה אחת דלה"ק אבל מחמת כח הרשימו שמאיר בהן יש בהן אחדות כעם א' ממש ושפה א' לכולם שהוא לה"ק שהוא שורש הכולל ע' לשון דע' עכו"ם וכידוע בענין שמע שם ע' רבתי כו' ומ"ש עם אחד ושפה א' אחד ואחת שהוא בחי' דבר ונוק' בחי' מ"ה וב"ן אור וכלי שבכלי מאיר כמו באור הכל בבחי' האחדות והתכללות כמו שהוא למעל' בבחי' שם מ"ה דתיקון בישראל שה' אלקיו עמו כנ"ל שמאיר בכלי כמו באור בשוה בחיצוניות כמו בפנימיות ממש ולפי שדברו כולם בלה"ק שנק' שפה אחת נק' עם אחד להיות בדומה לאחדות העליון וכמו בישראל שנאמר בהן מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ כו' וד"ל. וז"ש ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות ע"כ א' הבה נרדה ונבלה שם שפתם כו' שיהיו בבחי' הפירוד והתחלקו' לע' לשון דוקא שרשם התחלקות בע' לשון הוא בא מבחי' הפירוד והתחלקות דו"מ דתוהו שכל א' נחלק לי' כו' וזהו שא' בהנחל עליון גוים בהפרידו כנ"א כו' בהפרידו דוקא שהפרידן מיוחדו העליון שבלה"ק ונתחלקו לע' לשון כי שרש לשון הקדש הוא מבחי' יחוד העליון דשם מ"ה דח"ע העצמו' שנק' קדש העליון ממש והוא שרש החכ' בבחי' חכ' הקדומה שנק' אדם קדמאה כו' שע"ז א' מה שמו

(נח) ומעתה יש לתרץ הדקדוק הג' הנ"ל במ"ש ויאמ' ה' הם עם א' ושפה א' לכולם וזה החולם לעשות ועתה לא יבצר כו'. מהו חששא זאת שלא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות ומהו אשר החלו לעשות כעת ומהו ענין עיקר החששא במה שיעשו להם שם בארץ ולא יפוצו כו' מה איכפת לי' הלא הארץ נתן לב"א כו' כנ"ל. אך שרש הענין הוא יובן עפ"י כל הנ"ל בעיקר הכוונה שלהם במ"ש ונעשה לנו שם הוא שם מ"ה העליון דוקא כנ"ל. והנה מבואר למעלה במעם שאין עכו"ם קרויים אדם היינו בבחי' הפנימית יחוד העליון שהפרידן מיוחדו שבתו"מ כו' לפי ששרשם הוא מבחי' הצמצום הראשון שלמטה הוא בבחי' הפירוד ממש כנ"ל. ולזאת לא הפץ ה' שיאיר בהם מבחי' יחוד האמיתי דשם מ"ה העליון הכללי הנ"ל מאחר שכבר הפרידן וחלקן בדבריו כו' (כמ"ש ויהי בנסעם מקדם שהסיעו א"ע מקדמונו ש"ע וימצאו בקעה כו') אמנם הנה ע"י בני העיר והמגדל עשו בחי' כלי להשראת אור שם מ"ה העליון הפנימי מטעם הנ"ל וז"ש וזה החלם לעשות שהחלו לעשות בחי' כלי ושם לאור הפנימי דשם מ"ה העליון ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות דהיינו שיוכלו לפעול בכל רצונם אשר יזמו כו' שהוא להיות בדומה לאדם העליון ממש בבחי' אדם דאצילות שיאיר להם בחיצוניות בבחי' הפירוד כמו שהוא למעל' ביחוד העליון דקדושה האלקי' וכתיב וכבודי לאחור לא אתן שלא נתן כבוד הוי"ה שבשם מ"ה העליון רק לישראל לבר מטעם הנ"ל דכתיב בהם ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו ממש כו' כנ"ל וז"ש וזה החלם לעשות כו' דסוף ועיקר מושבתם ניכר מתחלת המעשה הזאת אשר החלו לעשות כעת בבנין העיר והמגדל הזה שהוא הכלי של האחדות והתכללות כנ"ל ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות להמשיך מבחי' הפנימית דשם מ"ה העליון שיאיר גם בחיצוניות כמו בפנימו' ממש שוהו כמו שהוא למעל' ממש שאין הפרש כלל בשם הוי"ה בין אור לכלי פנימו' וחיצוניו' מטעם הנ"ל וה' לא רצה בזה כלל מטעם הנ"ל שהפרידן מיוחדו כו' שלא יוכל לשכון במקום פירוד דסמ"א כלל וכלל וד"ל. וע"כ ירד ה' לראות את העיר והמגדל אשר בנו בני האד' כמ"ש וירד ה' לראות כו' ואעפ"י שכבר ידע ה' מכל מזימות מחשבות ומעשה כנ"א כו' אך ירידתו הי'

כארסמו וסייעתו שקשה יותר מקליפות דעכו"ם שעכו"ם הרי קרו ליה אלקא דאליקיא ומאמינים באחדות (כו') וזהו שא' ויהי בנסעם מקדם שנסעו מקדמונו ש"ע להיות בבחי' פירוד ויש בפ"ע כנ"ל. והנה כפי מדתם נשפטו שיפוצו ע"פ כל הארץ ולא יהיה בהם התכללות בצורת אדם כלל כמ"ש ויפץ ה' אותם משם כו' וד"ל:

(ם) וזהו שאמרו במשנה כפ' חלק על יופץ ה' אותם שדור הפלגה אין להם חלק לעוה"ב לפי שפשטו יד בעיקר דהיינו שפשטו יד ליתן מרד ופר"ע בעיקר שהוא שם הוי"ה דמ"ה דאדם העליון שהוא העיקר של כל השמות העליונים והוא מקורא ושרשא דכולהו כמ"ש במאמר דאליהו אנת הוא עה"ע כו' כנ"ל באריכות והם פשטו יד בעיקר דשם הוי"ה שהוא בחי' התיקון להמשיכו בעולם הפירוד ע"כ אין להם חלק לעוה"ב שהעוה"ב הוא בבחי' התיקון לאחר הכירור דז"מ כו' (והוא גלוי אור העצמות דא"ס בחי' יש האמיתי מצד עצם ההתנשאות שבעצמות ממש שהוא עיקר דבחי' אדם העליון להיותו בחי' שלימות האמיתי שנק' שלימותא דכולא שאינו שורה רק בבחי' הביטול דאין האמיתי כו') וגם דור המבול אין להם חלק לעוה"ב אף על פי שלא פשטו יד בעיקר דשם מ"ה להדמות לעליון כלל עכ"ז הרי נמשכו אחר תאוות גופניות וחמם וגול כו' שנשחתה הארץ ונטמאה מטומאתם וע"כ נאבדו במי המבול שהיה רק לטהר הארץ ועכ"ז דור ההפלגה לא נאבדו רק נפוצו ע"פ כל הארץ לפי שהיה בהן אהבה ואחוה וריעות וכדור המבול היה ביניהן גול ומריבה כו' ללמדך שגדול השלום ושנאו המחלוקת והיינו מטעם הנ"ל דדוקא במקום היחוד והשלום וריעות שם יומשך מאור האחדות הפשוטה שנק' שלימותא דכולא וכנ"ל ואינו נמשך ושורה במקום הפירוד כנ"ל אבל לענין עוה"ב שניהם שוים כמבואר במשנה הנ"ל שדור המבול ודור ההפלגה אין להם כו' (דלא כדלעיל) שדור הפלגה אין להם חלק כו' מפני שפשטו יד בעיקר דשם מ"ה במה שא' ונעשה לנו שם לנו דוקא בבחינת הפירוד וע"כ א' ויפץ ה' כו' ודור המבול אין להם חלק לעוה"ב ג"כ אע"פ שלא פשטו יד בעיקר' כמו דור הפלגה רק לפי שדו' המבול השחי' כ"כ את דרכו כו' שהשחיתו לצל' אדם בהוצא' זרע לבטלה כידוע במעשה דער ואונן שנק' רע כו' שטהור עינים כו' וד"ל (רק בזהר פ' נח דף ס"ט ע"א יש דעה שדור המבול יש להם חלק לעוה"ב ומ"ש יומח את כל היקום וזה בעוה"ז כמ"ש וימחו מן הארץ אך מומ"ש ר"א כד"א ימחו מספר חיים הרי הוא העוה"ב וכדעת ר"ש שם כמ"ש במשנה כפ' חלק):

ומה שם בנו כו' ולפי שהי' שפה אחת לכולם בלה"ק דוקא עי"ז היו עם אחד באחדות והתכללות להיות בדומה לעליון ממש שיאיר בכלי בחיצוניות כמו בפנימיות משום דבבחי' כלי דשם מ"ה דח"ע שהן האותיות אין הכלי מסתיר לאור הפנימי כלל מטעם הנ"ל (וראי' לזה מאותיות התורה שכל דרש שנדרש באותיות התורה הוא בחי' כלי ממש לאור וסוד הפנימית דח"ע הגנוז בהן בלי העלם ולבוש מסתיר כלל וכלל משום דשרש התורה בבחי' שם מ"ה דתיקון שנק' תורת הוי"ה ותורת האדם שהאור מאיר בכלי בחיצוניו' כמו בפנימיו' כנ"ל). אך הנה כאשר כלכל ה' את לשונם שלא ידברו רק כל א' מן העכו"ם כפי שרשו בע' לשון ולא בלה"ק שהוא שרש היחוד וההתכללות למעל' וכאשר נפסק מהם אור היחוד העליון דלה"ק ממילא נתחלקו ע"י הע' לשון ששרשם מבחי' הפירוד בעצם בו"מ דתוהו כנ"ל וזהו ויפץ ה' אותם משם ע"פ כל הארץ שנפוצו ונתפזרו בפירוד והתחלקות זה מזה שלא יחוכרו לעולם וד"ל. ובוהו יתורץ גם הרקדוק הד' הנ"ל למה תלה הטעם לעיקר החשש שלא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות לפי שהם עם אחד ושפה אחת דוקא דלפי הנ"ל הרי זה הי' עיקר ומקור הסבה שהיו יכולים לפעול כל אשר יזמו לעשות להמשיך מבחי' הפנימיות דשם מ"ה ולזה כלל שפתם וממילא נפוצו ע"פ כל הארץ וד"ל:

(נט) ובכלל הנ"ל יובן ג"כ פי' המדרש הנ"ל שא' על ויהי כל הארץ שפה אחת שדברו בלה"ק ודברים אחדים על יחידו של עולם שא' בואו ונעלה לרקיע כו' דהנה הגם שהם רצו לקבל מבחי' יחוד העליון דשם מ"ה כנ"ל אבל רצו להיות בזה בדומה לעליון ממש בבחי' האחדות להיות בבחי' אדם כדוגמת אדם העליון באופן שהיה בבחי' יש ודבר בפ"ע דוקא ולא יהיו בבחי' ביטול כלל שזהו פריקת עול מ"ש לגמרי כו' (וכמו שנמצ' במעין ודוגמא זו בגשמיות גם בדורות האחרוני' וגם עתה גם בעמינו כ"י מקצתן מן האפיקורסים שבונים עיר ומגדל במחשבתם ודמיונם הכוב בשכל האנושי הטבעי לומר עזב ה' את הארץ כו' ועושים שרש יסודם אחר הטבע האנושית דוקא ולהיות חכמים בעיניהם חכמת מה להם בדברי הבל ושוא עד שמחזיקי' עצמם בבחי' אדם בשלימות הדעת והמדות בטבעיות ושכליות ואוהבים באהבת ריעים שוין קמץ כגדול כו' כידוע וסוף מחשבתם ניכרת מתחלת מעשיהם רק בניאוף וזנות כבהמות בשוק היפך בחי' אדם כו' כידוע ועליהם אמר ר"מ אקפה כו' שהם יודעים את רבונם כו' והגורעים מהם יותר הן האפיקורסים ומינים שאינם מאמינים באחדות ה' כלל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - דרוש שני (בו ית' ענין המ"ד הנמשך אחר המ"ן כנז' לעיל ספ"ב)

והנמשל מזה יובן ג"כ למעלה בענין העלא' מ"ן לעורר המשכת אא"ם בכלל' שיש בזה ב' עניני' הא' לעורר בחי' גילוי האא"ם דרך כלל דהיינו לעורר הגילוי מן ההעלם שהרי מצד עצמות האור הי' מסתלק להכלל במאור כנ"ל בענין אש אוכלה כו' ולזה צריך להעירו שיתגלה מן ההעלם והוא ענין המשכת הקו וחוט מן ההעלם דהמקום פנוי שהמק"פ הוא ענין התכללות האור במאור כמ"ש במ"א באריכות והקו"ח ענינו הגילוי מן ההעלם והמשכה זו מתעוררת ע"י העלא' מ"ן דמאדך שהוא בחי' רשפי אש בלי גבול של הכלי שע"י מעורר בחי' א"ם שיתגלה מן ההעלם. וענין העלא' מ"ן זה למעלה הוא בחי' העלא' מ"ן דאורות. כי כמו באדם העלא' מ"ן שבמחוותו ולבו הוא כמו בחי' אורות לגבי כלים נגד בחי' העלא' מ"ן דמצות מעשיות שלו כמ"כ למעלה הוא מעורר בחי' העלא' מ"ן דאורות והוא ע"ד הנ"ל בענין בחי' התהו כו' והוא שזה בכל הזמנים ויו"ט שהוא רק דבר אחד העלאה בבחי' רצוא למעלה וכמ"כ מעורר למעלה וממשיך מ"ד לפי העלא' מ"ן והוא שהמ"ד הוא ג"כ בכללות שמאיר ומתגלה אור מלמעלה ג"כ בדרך כלל וזהו ענין העלא' מ"ן ומ"ד דאורות שנדרשת דרך כלל (רק שלפעד"ג שיש חילוק בין בחי' התהו שלשם נסתלקו האורו' לגמרי וגם הכלי' היו קטני' ונשברו, משא"כ העלא' מ"ן דאורו' שבתיקון ושכבי"ע אף שבי"ע הן ממה שנפל בשה"כ וניתקן מ"מ נשאר הכלי' קיימין וכידוע שבר"ה הוא ענין עליות האורות מתוך הכלי' שהרי הוא סוד דורמיטא מ"מ העולם וכל אשר בו קיים ולא נשבר' הכלי' ח"ו מפני שנשאר בהם הארה מהאורות, וענין עליו' העולמו' דשבת ויוהכ"פ הוא עליו' הכלים כמ"ש בפע"ח שער השבת פ"ב), ואח"כ ענין העלא' מ"ן דכלים הוא בפרטיות שעוסק במצוה מעלה מ"ן למקור בחי' הכלים וזהו נק' דרך פרט כי בכל מצוה יש כוונה אחרת ומעלה מ"ן למקור בחי' א' בפרטות כמו העלא' דמצות סוכה אינו שזה להעלא' דאתרוג והמשכת מ"ד הוא ג"כ בפרטות לכל מצוה ומצוה כפי מדרגתה ותכונתה סוכה מקיפ' דאימא וע"י לולב ואתרוג נמשכ' החדש' בנזק' כו' וכה"ג בכל רמ"ח מ"ע הם כולם המשכו' מיוחד', מה שנמשך ע"י מצוה זו הוא אור פרטי ומיוחד מה שלא נמשך ע"י מצוה האחרת וכן בכלם והיינו מפני שכמ"כ העלא' מ"ן שע"י הכלים הוא

ה. (ואחר כל הנ"ל יובן היטב הפסוק דלא לתהו בראה, דהנה מבואר למעלה עיקר ההפרש בין תהו לתיקון והוא שבתהו היו הכלי' קטני' ולזאת לא יוכל להתיישב האורו' בהכלי' וזוהו יצא למטה ענין האהבה דבכל מאדך בבחי' בלי גבול של הכלי וע"י מעורר למעלה בלי גבול האמיתי ולפי שכ"ו בבחי' ההסתלקות מן הכלים לכן אמר לא לתהו בראה כי עיקר הכונה בענין הבריאה להמשיך אלהותו למטה והיינו לשבת יצרה בהמשכת המ"ד והוא בבחי' התיקון שהכלים רחבים ותיישב בהן האור והיינו מצד השרש של הכלי' שלמעלה מהאורות וכנ"ל, ואמנם באמת צ"ל דהא כיון שבחי' מאדך הוא המ"ן לעורר בחי' א"ם א"כ ע"י ג"כ נמשך הארה מלמעלה למטה וכדלעיל בפ"א דמצד עצמות האור הי' מסתלק במאור כמ"ש כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא והמשכתו לשיאיר בעולמות הוא ע"י אהבה דמאדך וא"כ כיון שע"י המ"ן דבחי' מאדך נמשך ג"כ המשכה עליונה מלמעלה למטה מהו ההפרש בין ענין בחי' לתהו בראה שזהו ענין אהבה הנ"ל לבחי' לשבת יצרה שהוא ענין המצות מעשיות להמשיך האור בכלי' רחבים הלא ע"י שניהם נמשך המשכה מלמעלה למטה. אך הענין כי) הנה התורה נדרשת בכלל ופרט, ויש ב' מיני העלא' מ"ן הא' העלא' מ"ן דאורות, הב' דכלים. והוא ע"ד מ' בענין תלמיד המחכים את רבו, דהיינו ששואל ממנו קושיות ואבעיות וזהו ענין שמעלה מ"ן אליו. ויש בזה ב' ענינים הא' העלא' מ"ן דרך כלל לעוררו בעסק החכמה ההיא שיתעסק בה ותצא אצלו מן ההעלם לגילוי, כי כשהרב אינו עוסק בענין החכמה ההיא אזי החכמה אצלו בהעלם ובבחי' שינה וכשהתלמיד צריך לשאול ממנו דבר חכמה הרי מתחלה צריך להעלות מ"ן אליו והוא שיזכירו שהוא חכם בחכמה ההיא וישבה אותו ואז ע"י תתעורר החכמה מן ההעלם לצאת אל הגילוי ויוכל להשיב אח"כ שואלו דבר וזהו ענין העלא' מ"ן דרך כלל לעורר גילוי כללות החכמה מהעלמה והוא מה שיתעסק באותה החכמה ושלא תהי' החכמה בבחי' שינה אצלו. והב' הוא אח"כ כששואל ממנו הפרטי' שמסתפק בעניני החכמה והוא מעיין בזה ומתחכם להשיב לו זהו העלא' מ"ן לעורר המשכות החכמה בפרטות העניני'. רק שמתחלה צ"ל העלא' מ"ן דרך כלל ואח"כ דרך פרט כו'.

שנתעורר גלוי האור דרך כלל לבד לא מהני כ"כ והרי באמת גם כאן נת' שעל העלא' מ"ן דאורות לבד נאמר לא לתוהו בראה כו' אבל בצירוף העלא' מ"ן דכלים שאח"כ אזי מהני העלא' מ"ן דאורות שבו ועל ידו נמשך הגלוי דרך כלל ואח"כ נמשך בפרטות ע"י העלאה דכלים והרי גם בעליו' דר"ה נמשכי' מוחי' חדשי' אח"כ עי"ז והיינו ג"כ ע"י השופר שהוא בחי' העלא' מ"ן דכלים שאחר הדורמטא ועליו' האורות, כנלפע"ד לקשר הדברים, ועמ"ש במ"א ע"פ ראה ריה בני כריח שדה כו' שם נת' ג"כ ענין ב' מיני העלא' מ"ן הא' לעורר בחי' מקיפי', הב' לעורר בחי' פנימיים ונת' שם ג"כ שענין העלא' מ"ן דמקיפים היינו בחי' מאדך, ולפעד"ג ג"כ שזהו כענין ב' מיני העלא' מ"ן דאו"כ הנ"ל ודו"ק כי בשניהם הכוונה א' רק שהלשון מחולק, ועמ"ש בביאור ע"פ ונקדשתי כענין ג"פ קדוש, הקדוש הראשון זהו העלאת מ"ן דהאור וב' בחי' קדוש זהו העלאת מ"ן דכלים תורה ומצות ועמ"ש בד"ה קחו מאתכם תרומה ענין ב' תרומות היינו ג"כ בחי' ב' מיני מ"ן הנ"ל הא' להמשיך סוכ"ע הב' להמשיך מסוכ"ע בממכ"ע ועמ"ש בד"ה לבבתיני מענין ב' בחי' אלו, והגם שכאן נת' שהעלאת מ"ן להמשיך האור זהו ע"י מאדך בלי גבול ובד"ה קחו מאתכם תרומה נתבאר שזהו ע"י אתכפאי לחם עוני י"ל כמ"ש בד"ה צדקת פרונו כענין והנצח זו ירושלים צדקה כו' שפורן כו' שבחי' נצח ואתכפאי זהו עולה כמו בכל מאדך כו'):

ג"כ בשינוי ובדרך פרט שהעלא' מ"ן דאתרוג אינו דומה לדסוכה וכו' כי זהו בבחי' כלים אלו וזהו בבחי' כלי' אחרי' לכן עי"ז נמשכי' אורות אלו ועי"ז נמשכי' אורות אחרי' וזהו עיקר ענין לשבת יצרה להמשיך אא"ם בכלים רבים כלים מכלים שונים וכפי ריבוי הכלי' כן יתרבה האור הנמשך כו', ותחלה צ"ל ממשכים האורות בדרך כלל אור עליון כללי ואח"כ האור כללי מתחלק בפרטות בהכלים בכל מצוה ומצוה בפרט וזהו שא"א לאורות בלא כלים ולכלים בלא אורות וכמ"כ מובן בעבודת ה' באדם בכל יום צ"ל ב' הבחינות, הא' הוא בחי' העלא' מ"ן בתפלה בבחי' צעק לבם שנתעורר בלבבו בחי' מס"נ דרך כלל וההתקשרות בה' אחד ללכת אחריו כל היום בסומע"ט, אך עדיין אינו בבחי' פרטו' רק ביום אחר התפלה אז הוא העלא' מ"ן בפרטות שע"י לימודו בתורה ממשך אא"ם בחכמה וע"י צדקה בחסד וכדומה לזה בשאר המצות והוא בחי' התיקון מכלים שונים ונמצא שבנקודת הלב שבתפלה בבחי' צעק לבם הי' ההעלאה וההמשכה דרך כלל ואח"כ ע"י תומ"צ בכל היום הרי ההעלא' וההמשכה דרך פרט והוא בחי' לשבת יצרה (ועמ"ש באגה"ק בקו"א ללק"א ואף גם זאת דוקא עליו' הכלים לאורות עליוני' כו' דמשמע שם שהעלא' האורות הוא חסרון לגבינו וזה לכאורה סתירה למשנת דצ"ל ג"כ בחי' זו אבל באמת לק"מ דשם כוונתו אם אין אח"כ העלא' מ"ן דכלים שאז לא נמשך האור למטה בכלי' הרחבי' ומה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כי במקלי עברתי

להיות קרי"ם כו'. וז"ע המקל דיעקב שהוא ג"כ בחי' בריה התיכון בחי' איש אלקי' מושל ושולט, ולכן בזכות יעקב הי' קרי"ם כו'. וזהו מ"ש בשל"ה שכתובות כי במקלי יש שמות מכבי' מי כמוכה באלים הוי', פי' אלים הוא ש' אלקים (מל' הכתוב ואת אילי הארץ לקח), והנה בש' אלקי' יש ק"ך צירופי אלקי' (שאלקים בגימט' המבט להיות ים בחי' ים, ויבשה יבשה כו'), אבל בש' הוי' כתי' גדול הוי' ואדונינו מכל אלקים היינו מכל בחי' ק"ך צירופי אלקים, ולכן מצד בחי' זו הוא קרי"ם כו'. וזהו ששייך מי כמוכה כו' הוי' למקל דיעקב כו'. וזהו ג"כ ענין ברוך כבוד ה' ממקומו ג"כ ר"ת מכבי'

והנה ע"י בחי' מקל הי' קרי"ם, כי פי' מקל הוא ל' ממשלה ג"כ, וכמ"ש מטה עוזך ישלח ה' מציון, וכת' לא יסור שבט מיהודה ופי' רש"י אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם במקל כו'. ופי' ממשלה הוא ע"ד מ"ש במשה איש האלקי' שפי' איש ל' מושל כמו ואל אישך תשוקתך והוא ימשול כך כו', ועד"ז איש האלקי' שמושל ושולט על שם אלקים, וע"י בחי' זו יכול להיות קרי"ם, כי ב' הבחי' ים ויבשה שניהם הוא משם אלקי' כמ"ש ויאמר אלקי' יקונו המים ותראה היבשה, אך הוא באופן שהיבשה יהי' כך והים באופן אחר כו', אמנם כדי שיהי' בחי' קרי"ם זהו ע"י בחי' איש אלקים שמושל ושולט על שם אלקים מצד בחי' זו יכול

יובן ע"פ מארז"ל שמויעתן של חיות הקדש נהר דינור יוצא, פ' הויעה הוא ארם וחימה שלהם וכמ"ש הנה סערת ה' חימה, שענין הויעה שלהם הוא מחמת הפחד שזעים מחיל כסא, וכמ"ש והחיות נושאות את הכסא, ומחמת פחדם שזעים מחיל כסא יוצא זיעה, וכמו שאנו רואים באדם שמחמת הפחד יוצא ממנו זיעה, והוא בחי' פסולת שלהם, כי בכל עולם ועולם יש בחי' טוב ורע, ואין ר"ל רע ממש ח"ו, אלא רע מל' כעס וחימה, והו"ע חו"ג שבכל העולמות, ומויעה זו נעשה נהר דינור על ראש רשעים שהוא בחי' הכעס על ההיפך שהם עוברים רצונו ית'. וכן הענין באדם שהוא עולם קמץ יש בו ג"כ חו"ג וצריך לעורר הגבורות שבו על בחי' הרע שבו שהוא מסמ"א שהם הם הרשע, ופ' לעולם ירגיו שיקצוף ויחרה אפו על הרע שבו למה הוא כך. והתעוררות בחי' גבורה זו היא מויעתם של חיות, שהוא באדם ההתלהבות שבפ' ראשונה דק"ש שיש בה גבורות ג"כ, וכאשר יעמיק בשכלו ענין התבוננות באמונת ה' אחד ושישראל עלו במח', ושלכן רוצה לדבק מחשבתו להתכלל באחד, אז יעשן אפו ויחרה לו מדוע לא ה' כזאת בכל עת אפי' שלא בשעת התפלה וההתבוננות. וז"ע וחרה אף שנא' בפ' שני, שהגם שבכל היום שלא בשעת תפלה הוא ג"כ אינו מעוברי רצונו ית' ח"ו כ"א הוא מקיים כפי ההסכם בסור מרע ועשה טוב, מ"מ בשעת ק"ש ותפלה נדמה לו שכל היום הוא מרוחק מהו' ונדמה לו כאלו פורק עול ח"ו, וזהו פן יפתה לבבכם מיחודו ית' שה"ז בעיניו כאלו וסרתם בו, והיטב יחרה לו ע"ז מה שבכל היום הוא אינו כמו בשעת התבוננותו בק"ש בו. וזהו לעולם ירגיו בו' שבחי' רוגו זה הוא לעולם היינו על כל היום בו, ועי"ז הוא מקרר את בחי' הרע שביציה"ר שהוא בחי' רע גמור, ויהי' נגקל לו יותר להכניעו בשעת ק"ש ותפלה עכ"פ שיסכים לביטול דנה"א להיות בבחי' אתכפיא ואתהפכא שע"ז גורם לאכללא שמאלא בימינא בו, שז"ע בחי' המקל דיעקב שע"י ה' בחי' קרי"ם בו, וכנ"ל בענין כי במקלי בו, וע"י קרי"ם באו לבחי' תומ"צ שהם רמ"ח פקודין רמ"ח אבר' דמלכא בחי' עצמויות בחי' גילוי המהות בו.

להמשיך בחי' הוי' שמצד בחי' זו הוא קרי"ם בו. וזהו ג"כ לישועתך קויתי הוי', כי הנה כתי' מי כמוך עם נושע בה', שע"י שישראל אומרים מי כמוכה באלים הוי' עי"ז עם נושע בהוי' בו, והיינו שמצד בחי' זו דשם הוי' נמשך בחי' הישועה כמ"ש וישע ה', כי בקרי"ם ה' ב' הפכים שבנו"י הלכו ביבשה בתוך הים ומצרים מת על שפת הים (כי זהו ענין הישועה שמושיע לזה וממילא שכנגדו בו), וזהו לישועתך קויתי הוי' בו. גם פ' לישועתך קויתי הוי' כמשרז"ל מי כמוכה באלים הוי' באלמים, גוים מרקדין בהיכלו והוא שותק, הנה ממישיכי' להיות לישועתך קויתי הוי' שיהי' נמשך בחי' הוי'. וזהו שע"י המקל הוא קרי"ם.

ובדרי לבוא לבחי' מקל דיעקב זהו ע"י שפועל בעצמו בחי' לאכללא שמאלא בימינא, הוא הכנעת היצה"ר שיסכים לבחי' הביטול דנה"א ע"י ההתבוננות בק"ש בבחי' אחד ובחי' ועד בו' עד שיבא עי"ז לבחי' ואהבת בשני יצריך, וזהו ג"כ מה שמקדימו' שתיים לפני' והאופנים בו' לפני ק"ש בכדי שע"י יתעורר הנה"ב ששרשו משמרי האופנים.

ואם כ"ז אינו פועל לו ע"ז ארו"ל לעולם ירגיו אדם, שהוא בחי' המקל היינו ענין ההרגוה בדברים קשים וכמארז"ל זיכר לו יום המיתה, שע"י יתרכך להסכים לבחי' הביטול, וכמו שמצינו שדברים קשים נק' הכאה כמ"ש כמ"א בענין ויך את המצרי שאמר למשה הלהרגני אתה אומר שארו"ל מלמד שהרגו בשם. והענין יובן ע"פ משרז"ל במד"ר וארא פ"ט בענין שאין הקב"ה רודה את הרשעים אלא במקל שנא' והכלבים עזי נפש (ישעי' נ"ו י"א), מה דרכו של כלב לרדות במקל כך בו, והיינו כי הרשע נק' כלב ע"ש שכולו לב היינו שהוא ברשות לבו, כמארז"ל הרשעים הם ברשות לבן כמ"ש ויאמר המן בלבו וכת' אמר נבל בלבו, אבל ע"י שכובש את יצרו הרע ומכניעו ע"י שמוח שליט על הלב להיות היצה"ר בטל לנה"א עי"ז גורם לאכללא שמאלא בימינא, ולהיות דומה לבוראו שלבו ברשותו כמ"ש ויאמר ה' אל לבו, ואם בדברים רכים הוא בחי' ההתבוננות בגדולת ה' אינו פועל להכניע את יצרו הרע צריך להרגו עליו בדברים קשים, וז"ע המקל בו.

ופי' לעולם ירגיו דמשמע שתמיד צ"ל בחי' רוגו זה, הענין

תענוג תמידי אינו תענוג, היינו, שגם כאשר מדובר אודות עניין שנקרא בתורה בשם תענוג, הנה כאשר עניין זה הוא בתמידות, ללא חידוש, אין זה תענוג כלל

משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

ויאמר ה' אל אברם, ש"פ לך-לך, תרד"ע

ששייך להשתל, ובנפש היינו העבודה שבס' והדרגה כו'. והענין דע"ה דקמרת הו"ע התקשרות שוהו האהבה והרצוא שמצד התקשרות עצמי' הנשמה באוא"ם וכמא' כחד קמירא כו' וכמשנת"ל פרי"ב, מ"מ התעוררות זאת היא ע"י התבוננות בבחי' הפלאה והבדלה דאוא"ם ב"ה כו', והיינו דרעו"ד זאת אינה באה מן המנגד כ"א מהנשמה עצמה ע"י ההרגשה דאוא"ם המופלא ומובדל כו', וא"כ ה"ז עבודה שבס' והדרגה מאחר שוהו מצד הנשמה עצמה כו', דמה שבא מצד המנגד ה"ז בבחי' או"ח כו', אבל מה שמצד הנשמה עצמה הגם שוהו למע' מטו"ד מ"מ ה"ז בבחי' או"י שהיא עבודה שבס' והדרגה כו', רק שוהו במקיפים דנפש דשם הוא הרגשת בחי' או"ם המופלא כו', דמה שמורגש בכחות גלויים דנפש בד"כ הוא בחי' הארה שבאה בבחי' התלבשות כו', והרגשת האוא"ם שמופלא ומובדל מהעולמות הוא במקיפים דנפש וההתעוררות היא למע' מטו"ד בבחי' התקשרות עצמי' כו', ומ"מ ה"ז בבחי' או"י כו', והוא בחי' מקיף דחי' כו', וע"י האו"מ דנשמה מתבטל הנה"ב בעצם מהותו כו'. דהנה העבודה דאו"פ הגם שפועל ג"כ ביטול בכחות הטבעי' דנה"ב, מ"מ אינו משתנה בזה בעצם מהותו כו' (והיינו שלא יתבטל בעצם מהותו וכמו"כ לא ישתנה מאכזרי לרחמני וכח"ג דהכל א' הוא), וזהו מפני שהאה' היא מתיישבת אצלו וביכולת כלי הלב לסובלה עד שאדרכה נתמלאת האה' בתוך כלי הלב, וענין המילוי הוא שמתרווה צמאון הלב בה, וכמו השותה מים לצמאון שיסוד האש שהי' תחלה בהתגברות בלבבו נתקרב ע"י השתי' כי הגיע לדבר חפצו ותשוקתו, כן מי שמרווה צמאון ותשוקתו לח' ע"י האה' לאלקי' בתפלה (והיינו שמסתפק בקירוב ובדבקות נפשו בהאה' האלקי' כו', שהרי בהתבוננות כשמשיג הענין הרי הענין האלקי מאיר בנפשו ובהאה' מתקרב נפשו אל האור האלקי ובוהו הוא מרווה צמאון כו', ובאמת א"ז עבודה אמיתי' כי אין בזה תכלית עדיין, דהגם שבהאה' ה"ה מתקרב אל אלקות מ"מ אין בזה עדיין גילוי ממש בנפשו רק מה שע"ז הוא עומד בדרגא עליונה יותר (וה"ז בד"כ כמו החקיקה מבחזין כו', ומובן שאינו דומה ממש דשם הרי לא יש עדיין גילוי או"פ כלל שהרי גם ההשגה והתבוננות בזה אינו בבחי' השגה פנימי' כו' וכמ"ש במ"א, וכאן הרי עכ"פ יש בחי' הגילוי מרחוק כו'), אבל אין בו עדיין גילוי אור כו',

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך כו', וצ"ל מהו"ע לך לך דהול"ל לך מארצך מהו הכפל ל' לך לך. גם צ"ל מהו האריכות דמארצך וממולדתך כו', והלא העיקר צריכים להודיע להיכן שילך, וזה מעצמו מובן שילך ממקומו שהוא כו', ומהו"ע מארצך כו'. ובמד"ר א' למה הי' אברהם אבינו דומה לצלוחית של אפופלסימון מוקפת צמיד פתיל ומונחת בזווית ולא הי' ריחה נודף כיון שממלטלים אותה ממקום למקום נודף, כך א"ל הקב"ה לאברהם טלמל עצמך ממקום למקום וע"ז שמך מתגדל. וצ"ל מהו המשל מהריח שיהי' ריחו נודף וע"י הטלמול דוקא, ומהו"ע הגדלת השם כו', ולכאז' מהו המעלה דהגדלת השם גבי אברהם שהי' בתכלית הביטול והשפלות וכמ"ש ואנכי עפר ואפר כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל ההפרש בין ריח הקרבנות לריח הקמרת, דריח הקרבנות הוא ריח שבמאכל דעיקר ענין הקרבנות הוא בחי' לחם כמ"ש את קרבני לחמי כו', ובעבודה הו"ע האה' שע"פ טו"ד הבאה מצד השגה והתבוננות שההמשכה שע"ז הוא בחי' או"פ כו', ויש בזה ג"כ בחי' ריח מצד הביוריים דקרבנות דכל בחי' ריח הוא מהביוריים דוקא כו', אך להיות שהוא העבודה שע"פ טו"ד ע"כ הביורו שבזה הוא רק בהתפשטות דנה"ב ובבחי' אתכפי' לבד כו'. וע"כ אינו נמשך בזה גילוי האו"מ ממש כו', אבל ריח הקמרת הוא ריח הכושם שמשיב את הנפש ובעבודה הו"ע רעו"ד שלמע' מטו"ד וע"ז נעשה הביורו דעצם מהות הנה"ב כו', שזה מגיע בבחי' עצמו א"ם כמו ער"מ עצם חבור הנשמה עם הגוף כו', ונמשך גילוי אור חדש היינו גילוי האו"מ כו', ומ"מ ההמשכה היא מבחי' חיצוני' הכתר כו'.

ר"ב) ולהבין בתוס' ביאור ההמשכה שע"י ריח הקמרת שממשיכים גילוי האו"מ דע"ה שהעבודה היא בבחי' רעו"ד ומ"מ ההמשכה היא מבחי' חיצוני' הכתר לבד כו', הענין הוא דהנה הקמרת הקמרת הי' על המזבח הפנימי שבהיכל, וידוע דההיכל הוא בחי' אצי' כנודע בהג' דיוורין שבמקדש כו', שהן נגד ג' עולמות הכללים דחצר אוה"מ נגד עולמות בי"ע והאוה"מ שהוא ההיכל נגד עולם האצי', וקדה"ק נגד עולמות הא"ם שלפני האצי' כו', וע"כ העבודה שבהיכל שוהו בבחי' אצי' ה"ז מה ששייך להשתל' כו', ולכן גם בחי' הקמרת שוהו העבודה דבחי' רעו"ד ה"ה ג"כ מה

ותכלית האה' היא העבודה מאה' כו' וכמ"ש בסש"ב, והיינו) שיעבוד משו"ז כל היום במצות מעשי' בסו"מ וע"מ בפו"מ וכן יעסוק בתו' כו' (ויש בזה חילוקי מדרי' אם שהעסק בתומו"צ כל היום הוא בחיות פנימי שמאיר בו עי"ז האור האלקי בגילוי בבחי' או"פ ממש כו', ובוה הוא שמרווה צמאונו צמאון האה' שבתפלה והוא בחי' השוב שאחר הרצוא כו', והו"ע והיו הדברים האלה שאחר ואהבת דבר"ת הכתוב מדבר כו', דבאמית' העבודה בזה הוא שבהעסק התומו"צ הוא בשוה ממש כמו בעת התפלה בבחי' האור והגילוי ובבחי' הקירוב והדביקות כו', ואדרבה שבוה מאיר בו האור בבחי' פנימי ממש ובבחי' דקות ממש כו', וכמ"ש בסש"ב והמקימין באמת הוא האוהב כו' וא"א לדבקה כ"א כו', הרי עיקר הדבקות והגילוי הוא בקיום המצות כו', כי באמת בעבודה אמית' האה' היא רק מה שהפץ לדבקה בו כו', והדבקות והגילוי הוא דוקא בקיום התומו"צ שאח"כ כו' (יותר גם מהגילוי שבהתבוננות (ר"ל לא מיבעי שהוא יותר מהגילוי שבהאבה אלא גם יותר מבהתבוננות) שג"ה הוא לא בבחי' או"פ בבחי' גילוי ממש כו', משא"כ בעסק התומו"צ הוא בבחי' או"פ ממש כו', רק שאינו בבחי' התפעלות והתלהבות כמו בתפלה כו', וגם שבתומו"צ שאחר הרצוא תפלה מאיר גילוי אור עליון יותר מבהתבוננות כו', וכידוע שבהשוב מאיר גילוי אור עליון יותר מבהרצוא כו' וכמ"ש במ"א), ומ"ש בכהאריז"ל דאחר התפלה מסתלקים המוחין דגדלות, צ"ל מפני שבכל היום יש זמנים שבהתעלמות כו', אבל בשעת עסק התו' והמצות י"ל שהן בשוה כמו בתפלה ועוד למע' במדרי' כו', וזה בדר"כ בנשמו' גבוהות אך בעבודת כל אדם הנה העבודה כל היום היא בבחי' רושם לכד מה שנשאר מהאה' שבעת התפלה כו', ומ"מ בעסק התורה וקיום המצות שאחר התפלה מאיר לו האור והגילוי ובבחי' פנימיות בנפשו שמרווה צמאונו בזה כו'). והנה כ"ז לא יעשה שינוי כמזג טבעי' דמו ובשרו הטבעי' בעצם מהותו, כי מאחר שנכנסת אור האה' האלקי' בכלי הלב ונתרווה צמאונו כו', הרי כלי הלב שהם מקור הדם והבשר הטבעי' מלבישי' ומכסים על אור האה' האלקי' כו', וע"כ נשאר הטבעי' כמו שהיתה כו', וכמו עד"מ מים שנכנסים בכלי המוגבלים מכל צד שהכלי מסבס להמים מכל צד, כן עד"מ אור האה' האלקי' מתיישבת בתוך כלי הלב ונסתרת בהם עד שכלי הלב הטבעי' מקיפים אותה מכל צד ונשארת בעצם טבעי' שלה כמו שהוא כו'. והגם שמה שנתפסת בלב זהו ברוחני' כלי הלב, והיינו מה שהלב חפצה באלק' (רק שהיא בהגבלה בכלי הלב כפי מה שיכולה לשאת כו'), ומרווה צמאונו רק בהאור האלקי המאיר לו (אם בהאה' עצמה או

בקיום המצות כו' כנ"ל), והוא הפץ ומתעסק רק בעניני אלקי' וזה טוב לנפשו כו'. הענין הוא עפמ"ש בסש"ב פכ"ט דבצדיקים הנה"א הוא האדם והגוף נק' רק בשר אדם וכמו זר נחשב כו', אבל בבניונים הנפש החיונית המלוכשת בדמו ובשרו הוא האדם כו', וע"כ בצדיקים שאינם נתפסים בנשם ועבודתם הוא בהנשמה שלהם כו', הנה תפיסת האה' מה שנתפסת בהכחות דמוח ולב הכל הוא בנה"א כו', שאין בזה שום תערוכות חומרי' כלל כו', דמאחר שהעבודה היא רק מצד הנשמה הרי גם הכלים התופסים את האה' הוא הנה"א לבד כו', ולהיות דעבודתם הוא בבחי' פנימי' המוחין והמדות ובפרט בבחי' אה' בתענוגים כו', ה"ז פועל על הטבעי' שמתהפך לאלקי' ממש כו' וכמ"ש בסש"ב פ"ט. אבל בבניונים שהן נתפסים בנשם הרי בעבודתם יש תערוכות החומרי' כו', וע"ה שמרגיש היטב את הטוב דאלקות וזה טוב לו הנה יש בזה גופא תערוכות חומרי' שא"ז רק טוב אלקי כ"א יש בזה תערוכות חומריות (א חומריות'ער טוב), ולהיות שמרווה צמאונו בהטוב (עם בלייבט ניט קיין ניט גוט, נאר עם איז גוט און דער גוט איז דאך א חומריות'ער), וע"כ עצם הטבעי' נשאר בלי שינוי בעצם המהות כו', ואין הכוונה שאינם פועלים מאומה ח"ו בהנה"ט שהרי בעבודתם פועלים הכנעה וכיטול בהנה"ט במדות הטבעי' כו' (הן בהעדר ההמשכה וההטי' לעניני' החומרי' שזהו חלישות הכחות הטבעי' כו', וכבינוני המתפלל כל היום שהנה"ב הוא כישן כו', וע"י העדר עניני החומרי' ה"ה נחלש יותר כו' וכמ"ש במ"א, והן בזה שגם הוא יחפוץ באלקות והיינו שגם הנה"ט מוצא טוב יותר בעניני אלקות כו'), רק שכ"ז הוא בהתפשטות שלו לבד לא בעצם מהותו כו'.

קיצור. והענין הוא דהנה הקטרת הקטורת הוא בהיכל בחי' אצי', וע"כ גם המשכת האו"מ הוא השייך אל הפנימי, ובעבודה הו"ע רעו"ד המתגלה בנשמה מצ"ע ע"י התבוננות והרגש ההפלאה, שזהו בחי' או"י דנשמה מקיף דחי', ולהיותו בחי' או"מ ה"ז מהפך מהות הנה"ב, משא"כ באהבה שבטו"ד שמתיישבת בלב, ומרווה צמאונו בהאבה והקירוב לאלקות, ובאמת אין כאן גילוי פנימי ממש גם לא בהתבוננות וכ"ש בהאבה, רק בתו"מ שאח"כ, דבנשמות הגבוהות הוא בבחי' גילוי אור ובפנימי ממש, ובבחי' דביקות עוד יותר מכמו בתפלה, והאור עליון יותר, ובכל אדם ה"ז רק מהרושם, ומ"מ מאיר האור ובפנימיות שמרווה צמאונו, וע"כ הלב החומרי מכסה ע"ה, ומשו"ז אינו משתנה בעצם, והגם שזהו שמרווה צמאונו רק באלקות, מ"מ גם הרוחני הוא הרגש חומרי בבניונים, וע"כ הכיטול הוא רק בבחי' אתכפי' בהתפשטות הנה"ב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

זאת תורת הבית - ב' ניסן תרפ"ט

נרמה להם למעלה, הר הוא בחי' אהבה כנ"ל ומעלה ומטה הוא במעלה ומדרי' דמטה הן אלו הפשוטים שאין בכחם לעלות ולהגיע לבחי' אהו"ר ומעלה הן אלו שהם במדרי' אהו"ר כל חד לפום שיעורא דילי' באה"ר הנה אתפשטותא דמשה שהוא בחי' שושד"מ מסייע לכולם כא', דזהו ההפרש בין אהרן למשה, דאהרן עם היותו מעלה הנשמות בכלל ומ"מ הנה עיקרו הוא בבועלי עבודה כנ"ל כהעלאת הו' גרות, אבל משה הנה מצוה ומקשר כללות בני', וזהו ואתה תצוה דדוקא משה בכחו לצוות היינו לקשר ולחבר כללות נש"י והוא ע"י הובאת השמן שהוא הטוב שישנו בכאו"א מישראל שעושה מהשמן הפשוט בחי' שמן המובחר לעורר המאור העצמי ואז הנה גם נר שהוא הארה הרי מתגלה בו כח העצמי דגם הוא יהי' בבחי' תמיד שהוא התקשרות בנצחיות דא"ס ע"י קיום התומ"צ שהם נצחיים. וזהו זאת תורת הבית דקאי על ביהמ"ק דלעתיד ומקומו בהר שהוא אהבה כנ"ל וראש ההר אה"ר והתכלית ועיקר הוא דכל גבולי סביב סביב קדש קדשים שהיא אהבה בתענוגים הבאה ע"י עבודה במס"נ עכשיו בזמן הגלות והסיוע לזה הוא ע"י ההתקשרות בבחי' משה שהם ראשי אלפי ישראל אתפשטותא דמשה, ובפרט ביום ההילולא דזהו פי' זכותו יגן עלינו כי גדולים צדיקים לעורר ר"ר ממקה"ר להשפיע רוב טוב לבית ישראל ויחיש גאולתנו ופדות נפשנו לזכות לגואל צדק ובנין ביהמ"ק בב"א.

קיצור. יבאר דהתקשרות עצמי שבנשמה ישנו בכל ישראל, ואותיות התורה והתפלה כשהם בהתעוררות מאירים כאבנים טובות, ומשה עושה משמן הפשוט שמן למאור ואז גם הנר הוא כמו המאור, ואתפשטותא דמשה בכל דרא שע"י ההתקשרות בבחי' משה הנה זכותו יגן עלינו לזכות לגואל צדק ובנין ביהמ"ק בב"א.

יא) וביאור ענין זה הוא דהנה ידוע דהתקשרות עצמי של הנשמה באלקות ה"ה בכל ישראל בשוה, דהנה זה מה שיש חילוקי מדרי' בנש"י הוא רק בגילויים אבל בהעצמית שבנשמה ה"ה כולן שוין וכמ"ש כי חלק הו' עמו, וידוע דעם היא מדרי' היותר תחתונה ומ"מ נק' ג"כ חלק הו' וכנ"ל שהוא חלק מן העצם ולכן הרי כאו"א מישראל יכול לאמר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב לפי שכאו"א מישראל העסק בלימוד התורה כפי ערכו אם הוא באמת ובתמים יקר הוא להו' מאד מאד ובפרט בקיום המצות הרי כולם שוים, וגם בענין התפלה הרי אמרו"ל דמט"ט קושר כתר' לקונו מתפילותיהן של ישראל וכמו הכתר שהוא ע"ג ראש המלך ונעשה מאבנים טובות ומאירות שהם דומים בעצם מהותם שזהו המדרי' היותר אחרונה בדצח"מ, אבל ע"י ההודרכות והלמישה שמלמשים אותם הרי נודרך חומרותם כ"כ עד שנעשה אבן טוב המבחיך ונעשה לעמרת תפארת להיות כתר ועמרה ע"ג הראש. כמו"כ אותיות התפלה כשהם בהתעוררות הראוי' וכן באמירת תהלים הרי נעשה מזה אבנים טובים ומאירים בכתר עליון, וכן הוא בכל עבודה ופועל טוב של כל איש ישראל חביב ויקר למעלה במאד. וזהו ויקחו אליך שמן כו' דמכחי' הטוב שבכאו"א מישראל הנה משה עושה מזה שמן למאור, המשכת העצמות במאור התורה, ואז הנה במילא יהי' להעלת נר תמיד, דגם נר שהוא גליא שבתורה שהוא בחי' אור לבד יהי' ג"כ במדריגת תמיד וזהו דוקא ע"י משה, וזהו ואתה תצוה, דע"י בחי' אתה שבמשה שהו"ע העצמות דעצמות א"ס ב"ה שנק' אתה דע"י הוא משה ידבר ל' הוה המורה על התמידית דכח הא"ס שבבחי' משה הנה אתפשטותא דמשה בכל דרא, ולכן במשה כתיב ולא ידע איש את קבורתו דעליונים נרמה להם למטה ותחתונים

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה, תרצ"ז

החסיד ר' פסח ממלסטובקה היה אחד מחסידיו הצעירים של רבנו הזקן. בהיותו ב"יחידות" אמר לו רבנו הזקן: יש צורך להיות בר"דעת.

כג. אחת מעבודות החסידות היא להטריח את השכל, שכל דבר שמבינים תהיה ההבנה פנימית, והבנה פנימית כרוכה בקושי רב.

האמונה שלו איננה אמונה טהורה, שכן, מעורבים בה ענינים שיכולים להבינם.

זוהי האזהרה שמזהיר דוד המלך "ועתה שלמה בני, דע את אלקי אביך" – שצריכים לעמול על הבנת אלקות.

כה. השל"ה ב"עשרה מאמרות", מאמר הראשון – אומר: "זה אלי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו"²¹, ר"ל כשזה אלי שהוא אלי מצד השגתי וידיעתי, אז ואנוהו מלשון אני והו, ר"ל אני והו דבוקים ביחד כביכול, כי הידיעה נתפסת בלב. אמנם כשאין לי הידיעה מצד ההשגה רק מצד הקבלה שהוא אלקי אבי אז וארוממנהו, כי הוא רם ונשגב ממני, ואני מרוחק מאתו במצפון הלב". שני אופנים בידיעת אלקות. אופן אחד הוא "זה אלי", ואופן שני – "אלקי אבי".

האופן הראשון הוא "זה אלי".

"זה" הוא הוראה לגילוי, כמו שכתוב על לעתיד²² "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה וגו'", שכן, לעתיד הרי תהיה אלקות בגילוי, ולכן קורא לה הפסוק "אלקינו זה", כי "זה" הוא תואר הגילוי, כמי שאומר – זה הדבר, ומראה באצבעו שזהו זה.

זהו "זה אלי" – אלקות היא לגבי בבחינת "זה".

האופן השני הוא "אלקי אבי".

"אלקי אבי" – האלקות של אבי. כלומר: האדם עצמו איננו יודע כלל מה היא אלקות, הוא אינו משיג כלל מה זו אלקות, הוא רק שמע מאביו שיש אלקות, ובמה שהוא שמע מאביו הוא מאמין באמונה שלימה עד מסירות נפש ממש.

כו. ידוע לכל שאמונה היא בעצם למעלה משכל. בשכל ישנם כמה אופני שכל, שבאופן כללי הם נחלקים לשני אופנים כלליים: שכל גלוי ושכל נעלם. אך רק דבר שהוא למעלה גם משכל נעלם, כלומר, שגם השכל הנעלם אינו מסוגל להשיג אותו – בזה צריכים לנצל את האמונה. ביתר בהירות: אמונה היא רק באלקות שאי אפשר להשיגה בשכל. ואילו האלקות שיכולים להשיג בשכל, מחוייב כל יהודי להטריח את שכלו כדי להבין אותה על פי שכל.

קיים ענין בהבנה, שבגלל סיבה מסויימת הוא נקרא בשם אמונה. ברם, זה רק כשם המושאל, כי זה דבר זמני בלבד. ואמונה זו נקראת – אמונה זמנית.

תלמיד כשהוא לומד אצל רב, והרב מסביר לו סוגיא בגמרא בסברות שכליות, הרי עד שהתלמיד קולט בשכלו

אבי סבי¹⁶ סיפר לסבי¹⁷, שחוושו של ר' פסח בתולדתו היה חריף. בכל ענין שכלי היתה לו חריפות, כל סברא שחידש הופרכה מיד בגלל חידוש של סברא עמוקה יותר, הסבא¹⁸ עשה אותו לברידעת.

ביצאו מה"יחידות" התעמק ר' פסח שעות רבות בתשובתו של הרבי, והלך אל הרבי האמצעי שיסביר לו דברי הרבי.

הרבי האמצעי הסביר לו, שברידעת הוא מי שבתחילה הוא עושה הכנה אמיתית כדי להבין את הענין השכלי שברצונו להבין.

ההכנה הרבה – אומר הרבי האמצעי לר' פסח – של ברידעת היא בכל אחד לפי מהותו. אצל ישראל מדוברובנה זה לפי האופן שלו, אצל נחמן מאושאץ – באופן שלו ואצל זליג מדוקשיץ לפי האופן שלו, אבל מן ההכרח שתהיה הכנה. בלי הכנה אי אפשר להיות "מקבל" אמיתי.

מקבל אמיתי – אומר הרבי האמצעי – הוא כשישנה קליטה.

ההוכחה לקליטה היא הצמיחה, הן הצמיחה בהבנה והשגה והן הצמיחה בעבודה בפועל. שכן, גם ההבנה וגם העבודה באות ביגיעה דוקא.

כד. גם באמונת ה' דורשת חסידות שתהיה השגה, כמוסבר באריכות בביאור הפסוק¹⁹ "דע את אלקי אביך". דוד המלך אומר לשלמה "ועתה שלמה בני, דע את אלקי אביך". לכאורה, היה עליו לומר "האמין באלקי אביך". כן לא מובן אומרו "אלקי אביך", היה עליו לומר אלקים סתם.

לאמיתו של דבר, דוד המלך אינו הראשון המכנה את הקב"ה בכינוי "אלקי אבי", יעקב אבינו כבר אמר²⁰ "אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק".

"אלקי אבי" משמעו, האמונה באלקות, שהורים מעבירים לילדיהם, והילדים מקבלים מההורים. זהו "אלקי אבי" – האלקות שקבלתי מההורים.

דוד המלך אומר "דע את אלקי אביך", האלקות שקבלת מהורייך, עליך לצרף בהבנה, שכן, באלקות ישנם דברים שיכולים להבין אותם.

ההבנה באלקות מבהירה את האמונה, והיא נעשית אמונה טהורה.

אך, מי שמאמין גם בדבר שניתן להבינו, הרי נוסף על כך שהוא מאבד את המצוה של הבנת אלקות,

(16) כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק".

(17) כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

(18) כ"ק אדמו"ר הזקן.

(19) דברי הימים א. סט, ט.

(20) בראשית לב, י.

(21) שמות טו, ב.

(22) ישעיה כה, ט.

ל. בחורף תרע"ב שהה אבי במענטאן-צרפת. לקראת פורים הגיעו חסידים בעלי השכלה ובעלי עבודה, בתוכם הרה"ג הרה"ח המפורסם הר"ר יעקב מרדכי ז"ל מפולטובה, וכן חסידים גבירים ובתוכם הגביר המפורסם החסיד ר' שמואל ז"ל גורארי".

לסעודת פורים באו, נוסף לחסידים האמורים, גם חסידי פולין, כמו הגביר החסיד ר' אהרן ווינר מלודז ובנו החסיד ר' בנימין, הגביר החסיד ר' זיסקינד ביאלער מוורשה, וגם חסידי וואהלין כמו האחים הגבירים הורנשטיין מקיוב ועוד.

באותו פורים היתה התועודות "חזקה", אבי דיבר הרבה והיו גילויים גדולים²³.

אימרה אחת מאותה התועודות, נוגעת לענין בו אנו מדברים.

בין הדברים השונים אודותם דיבר אז אבי, היה גם אודות ענין מתן תורה. אבי צייר בדיבוריו כיצד התנהל המשא-ומתן בענין מתן תורה.

לא. משה רבנו – אמר אבי – היה מתווך, סרסור, בין הקב"ה לבין בני ישראל. כלומר, בין האב – אבינו – אב הרחמן – לבין הבנים – בניס אתם לה' אלקיכם – בקשר למתנת התורה.

כולם יודעים מה זה סרסור.

אתם – פנה אבי אל המסובים בעלי העסקים – יודעים מה זה סרסור, מה היא עבודתו של סרסור, ומה נחיצותו של סרסור במסחר, הרי זה נוגע לעצם מושג המסחר.

לתעשיינים הגדולים ולסיטונאים: – סרסורים משלהם, להם הם מוכרים את סחורתם, והסרסור מוכר לאחר מכן את הסחורה לסוחרים שונים.

גם כשהקונה פונה אל התעשיין ישירות, הוא נתן לו סחורה על חשבון הסרסור.

לסרסור נזקקים גם הקונה וגם המוכר.

יושבי אוהל בכלל וחסידים בפרט, גם-כן יודעים נחיצותו ופעלו של הסרסור.

ב"יושבי אוהל" אני מתכוון לבני תורה שאינם חסידים.

לכל בן תורה, הסרסור שלו שהביא אותו להיות בן תורה. באחד זה היה חבר טוב, בשני זה היה המרא דאתרא, בשלישי זה היה ראש הישיבה, כלומר, לכל בן תורה – סרסור המעמידו בקרן אורה.

גם לחסיד יש סרסור המעמיד אותו בקרן תורה ואורה.

את הסברא השכלית שהסביר לו הרב, היא לגביו דבר של אמונה, הוא מאמין במה שהרב אמר לו.

ברם, לאמיתו של דבר, אמונה זו היא זמנית בלבד, שהרי כשהתלמיד מבין את הסברא בשכלו הוא, הופכת האמונה הזמנית לשכל עצמאי.

כז. זה משמעות הפסוק "זה אלי ואנוהו, אלקי אבי וארוממנהו" לפי פירושו של השל"ה.

בשעה שהאלקות בהשגתו של אדם היא בבחינת "זה", כלומר, לפי יגיעת המוח, שאותו אדם יגע ביגיעת המוח להבין אלקות, הרי חלק הוא מבין בשכלו, וחלק – שאי אפשר לו להבין בשכל – הוא מאמין בו באמונה – אז זה "ואנוהו".

"אנוהו" – שתי מלים במלה אחת, אני והו, כלומר, שהאדם מתאחד עם הקב"ה בהתאחדות גמורה.

"אלקי אבי" – זה אמונה, כלומר, כשהאלקות בהשגתו היא אמונה בלבד, והוא אינו מטריח את שכלו להבין אלקות, אלא מאמין במה שאמר לו אביו, הרי למרות שגם זה דבר טוב מאד – זה רק "וארוממנהו", כלומר, אלקות מרוממת ממנו.

כח. רצוי מאד ללמוד ולהבין עומק המלים בהן מסביר השל"ה את המלים "ואנוהו" ו"ארוממנהו".

על "ואנוהו" אומר השל"ה "אני והו דבוקים ביחד כביכול כי הידיעה נתפסת בלב".

אני והקב"ה מאוחדים יחד, שכן, הידיעה שהאדם יודע באלקות על ידי השגה, נקבעת בלבבו, ועל ידי כך מתאחד האדם עם אלקות.

על "וארוממנהו" אומר השל"ה "כי הוא רם ונשגב ממנו, ואני מרוחק מאתו במצפון הלב".

הקב"ה הוא נעלה ולא ניתן להשגת האדם, והאדם מרוחק מאלקות, האמונה שלו היא בעומק הלב בלבד.

כט. מי שירחם על עצמו ויתעמק בהבנת המושגים "זה אלי" ו"אלקי אבי", כפי שהשל"ה מסביר אותם, והדברים ייקלטו היטב במוחו ובלבו, והוא יבין שהוא עומד בפרשת דרכים, להיות דבוק באלקות או חלילה – וחס מרוחק מאלקות – יפרוץ בבכי לבכי – בהצנע לכת – ויבקש ויתחנן שהקב"ה ירחם עליו ויזמין לו סיבות שידע את הדרך כיצד להיות מקורב לאלקות.

ביתר בהירות: תוכן בקשתו, שהקב"ה שהוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, יזמין לו עילה וסיבה, שיתחיל ללמוד חסידות, ושיהיה לו מתנך ומדריך שיציע אותו בדרך העבודה של חסידות.

(23) ראה ג"כ לקוטי דיבורים שמחת תורה תר"ץ (ליקוט יח).

~ רשימות אדמור מהור"י צ"צ * ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

ספורי רבי אברהם פערסאן⁶:

(א) הסבה וההשתלשלות איך חותן חותנו, החסיד רבי זאב ווילענקער⁷, נהיה לחסיד. חגיגת רעים בסעודת מצוה על אשר זכה להיות מוכה עבור עניני חסידות.

(ב) אודות החסיד רבי שמעון מנשה⁸ ונסיעתו לארץ הקודש תבנה ותכונן, והברכה באריכות ימים.

(ג) אודות החסיד רבי שלמה רפאל'ס⁹, שהיה מן האברכים המצוינים בוילנא, והיה בעל מדות טובות, רגשן גדול, ומסר נפשו על חסידות וחסידים.

(ד) אודות החסיד הישיש רבי חיים שמואל קרעסלאווער¹⁰, שהיה חמש פעמים אצל הרב המגיד ממעזריטש ובכרו באריכות ימים, לראות דור רביעי וחמישי עוסקים בתורה וחסידות, וכשהכניס את נכדו לחדר נפטר בן מאה ושש עשרה שנה.

(ה) ספוריו של החסיד רבי חיים שמואל מקרעסלאווא מאשר שמע בהיותו במעזריטש: (א) מורנו¹¹ הבעל שם טוב נולד בשנת תנ"ח, וסימנו נחת. בן שלש שנים הפיר את בוראו¹² ושלש ושלשים שנה היה נסתר. וסימן גל יעד. וכשהיה בן שלשים ושש נתגלה¹³, ועשרים ושש שנה נהג את החבריא קדישא. (ב) בשנות ההסתרה היה לבוש בבגדי כפרי, והיה נמצא תמיד בחברת אנשים פשוטים, ומחזק אותם בעניני אמונה פשוטה, ומרגילם שלא ילמדו מהנכרים יושבי הכפרים, ומרגילם לשמור לשון-הרע רכילות ודיבורי קללה. (ג) מחלק אגוזים ותפוחים לילדים קטנים ומרגילם לברך עליהם והיה עונה אמן אחר ברכותיהם בדיקות עצומה. (ד) רגיל היה הבעל שם טוב – בשנים שהיה בהסתרה – להניח את ידו הקדושה על לב הילדים ומברכם: דו זאלסט זיין א ווארעמער איד. (ה) שש שנים סרב הבעל שם טוב להתגלות¹⁴ ומשום זה הפחיתו לו שש שנים מחייו, ונסתלק ביום הרביעי – נטלו המאורות סימן – ראשון לחג השבועות¹⁵ בשנת

(מג) בארוכה ב"התמים" ח"ו ע' ח' ואילך.

(מד) ראה אודותיו "התמים" ח"ח ע' צב. שיחת ח"ש תרצ"ד אות ח"י"ט⁷⁰.

(מה) ראה בכ"ז שיחת כ' כסלו תרצ"ג⁷².

כ"ו פולנאה, מיום ג' מקץ תקי"ג) – נדפס בקובץ "התמים" חוברת ד ע' יח (קעד, ב). חלקו הועתק בשיחת כ' כסלו (שם): "א"דש"ה גי"ה קבלתי ושמחתי כעל כל הון רב והצדק את כ"ה כי הבטחתי אותו לגלות לו באיזה יום ובאיזה שנה נתגלה אלי מורי אחי השילוני ועתה בא העת לגלותו אני ביום מלאות לי י' וא"ו שנים ביום ח"י אלול בשנת ת"פ"ד בעיר אקופ כחצות הלילה נגלה אלי איך אין לי רשות, הלמוד הראשון הי' פרשה בראשית וכאשר גמרנו התורה"ק עד לעיני כל ישראל הייתי בן ל' וא"ו ונגלתי". וראה ספר השיחות תש"ח ע' 165.

98 ראה קובץ "התמים" חוברת א' ע' יא (ז, א) ואילך. שיחת חג הפסח תרצ"ד (לעיל חלק א וקלו, א ואילך). ספר השיחות תש"ג ע' 191. ועוד.

99 ראה ספר השיחות תרצ"ט ע' 376 ואילך. וש"נ.

⁶ מתוך לקוטי דיבורים.

92 ר' שמעון מנשה חייקין. נולד לערך תקנ"ח-תקס"ב. עלה לאה"ק לערך תקע"ה-תק"פ. נפטר כ"ט סיון תרנ"ג (ראה ספר "תולדות חב"ד בארץ הקודש" פרק ט. פרק יד. קובץ יגדיל תורה – ירושלים, תשמ"ש שנה ד גליון ב (יד) ע' 7 ואילך (בשוה"ג)).

93 לעיל חלק א וקע, ב.

94 מהחזו"ת על תקנות לאזניא (אגרות-קודש אדמו"ר הזקן ע' קעח).

95 לעיל חלק א ולא, א ואילך.

96 ראה רשימות רבינו משנת תרס"ח נדפסה מצילום כ"ק בקובץ יגדיל תורה (ניו יארק) שנה ג' חוברת ו' (לא). כתר שם טוב הוספות סימן רפ הערה 28.

97 ראה מכתב הבעש"ט (להרה"ח וכו' מ' יעקב יוסף הכהן

תק"ך כְּשֶׁהָיָה בְּנֵי שָׁשִׁים וְאַחַת שָׁנָה, שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים וְשְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם. ו) אֹדוֹת הַסְּעוּדָה בְּל"ג בְּעוֹמֵר תַּק"ךְ שֶׁהָיְתָה בַּחֲדוֹה גְּדוּלָּה, וְאָמַר הַבַּעַל שֶׁם טוֹב תּוֹרָה עַל פְּסוּק 100 וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת הַנְּיָ אֶלְקִיךָ, וְאֶהְבֶּתְךָ בְּגִימָטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים אֹר"י¹⁰¹, אֹר בְּגִימָטְרִיָּא רַז¹⁰² זַר, עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים לְגִלוֹת אֶת הַרְזוּ שֶׁיִּשְׁנֶנּוּ גַם בְּזֶר וְאִז נַעֲשֶׂה אֹר, עַל יְדֵי וְאֶהְבֶּתְךָ הוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים אֹר, אֹר יִשָּׁר וְאֹר חוֹזֵר¹⁰³, אֹר בְּמִסְפָּר קָטָן ט', שְׁתֵּי פְּעָמִים אֹר הוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים ט' עוֹלָה י"ח, בְּעוֹד י"ח יָמִים אֲזָכָה לְאֹר חוֹזֵר כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰⁴ וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, וְרוּחַ אֵימִתִּי רוּחַ וְאֶמְשִׁיךְ רוּחַ¹⁰⁵ בְּאֹר חֲדָשׁ יָאִיר עַד כִּי יָבֹא מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ. ז) מוֹרְנוּ הֶרֶב הַמְּגִיד מִמְעוֹרִיטֵשׁ אָמַר כִּי נִשְׂאִיתוֹ שֶׁל מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֶׁם טוֹב עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנִים כְּמִנְיָן שֶׁם הַנְּיָ וְכִמְנִין שְׁנֵי פְּעָמִים אֶחָד. ח) פֶּעַם הָיָה בְּמְעוֹרִיטֵשׁ בַּעַת שֶׁהָיָה כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הִזְקָן שֶׁם, וְרָאָה הַנְּהַגְתּוֹ וְשִׁירוֹתָו אֶת הֶרֶב הַמְּגִיד וְחִיבְתּוֹ שֶׁל הֶרֶב הַמְּגִיד אֵלָיו וְגוֹדֵל הַדָּרַת הַכְּבוֹד אֲשֶׁר רָחֲשׂוּ לוֹ הַחֲבָרָיָא קְדִישָׁא. א) שְׁתֵּי הַתּוֹרוֹת שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם, אֵין עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֵד רֹאשׁ, אֲשֶׁר רַק הוּא – כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הִזְקָן – הָיָה הַיְחָדִיד שֶׁיִּבְדַּע אוֹתָן עַל בּוֹרְיָן. ב) דְּבַר הַשְּׁאֵלָה בְּסִירְכָא שֶׁהִסְפִּים הֶרֶב הַמְּגִיד אֵלָיו¹⁰⁶. ג) בְּדָבָר¹⁰⁷ הַחוּלָה מְסוּפָן שֶׁהוֹשִׁיב הֶרֶב הַמְּגִיד בֵּית-דִּין לְבַטֵּל וְלִקְרוֹעַ הַגּוֹזֵר דִּין, הֶרֶב הַמְּגִיד, הֶרֶב בַּעַל פְּרֵי הָאֶרֶץ¹⁰⁸ וְכָבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר. ד) אֲכִילַת חֵלֶק הַדָּג בְּסְעוּדַת לֵיל שַׁבַּת-קִדְשׁ שֶׁהָכִינוּ הֶרֶב הַמְּגִיד בְּעַצְמוֹ כְּדָרְכּוֹ בְּכָל עָרֵב שַׁבַּת-קִדְשׁ וְעָרֵב יוֹם טוֹב¹⁰⁹. ה) הַשְּׂבָחִים שֶׁשִׁיבַח הֶרֶב הַמְּלֶאךָ הַקְּדוֹשׁ אֶת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר. ו) בְּפֶעַם הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהָיָה רַבֵּי חַיִּים שְׁמוּאֵל אֶצֶל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר בְּלִיאֲזָנָא בְּשַׁנַּת תַּקל"ז, הִזְפִּירוּ כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר אֶת הַמְּאוֹרָע עִם הֶרֶב הַצְּדִיק רַבֵּי מְשׁוּלָם זוֹסְיָא מֵהָאֲנִיפְאֵלִיא שֶׁהָיָה בְּשַׁבַּת-קִדְשׁ אָמַר תַּק"ל שֶׁאָמַר הֶרֶב הַמְּגִיד תּוֹרָה עַל פְּסוּק¹¹⁰ גַּר הַנְּיָ נִשְׁמַת אָדָם, וְכִיָּאֵר הַפְּסוּק נִשְׁמַת אָדָם תִּלְמִדְנֵנו¹¹¹ וְכִתּוּב אֶמִירַת הַתּוֹרָה אָמַר, עַל דְּרָךְ הַשְּׁגָתוֹ וְיִדְעֵתוֹ שֶׁל הֶרֶב הַצְּדִיק רַבֵּי מְשׁוּלָם זוֹסְיָא¹¹² בְּהַסּוּגֵיָא דְעַרְכִּין שֶׁהוּא מַצִּד הַנְּשִׁמָּה, וְהֶרֶב הַצְּדִיק לֹא שָׁמַע דְּבָרִים אֵלָיו, וְכִשְׁרָאָה שֶׁהֶרֶב הַמְּגִיד מְדַבֵּר וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, הָיָה בְּצַעַר גְּדוֹל וְחֶקֶר אֶצֶל כָּל תַּלְמִידֵי הַחֲבָרָיָא קְדִישָׁא אֹדוֹת זָה. ז) הַסְּפּוּר¹¹³ הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּסוּגֵיָא דְעַרְכִּין שֶׁפִּלְפְּלוּ בָּזָה גְּאוּנֵי הַחֲבָרָיָא קְדִישָׁא, וְרַבֵּי מְשׁוּלָם זוֹסְיָא רָאָה אֲשֶׁר הִגְאוּנִים כְּבוֹד קְדוּשַׁת בַּעַל הַפְּלָאָה¹¹⁴ אַחֲיו רַבֵּי שְׁמוּאֵל¹¹⁵ וְהִשְׁשִׁישׁ בַּעַל

67 ואילך. שיחות ש"פ פקודי וש"פ שמיני תשמ"א. ליל שמח"ת תשמ"ח. "יסוד המעלה" ח"א ע' יט ואילך.
109 ראה ספר השיחות תרפ"ד ע' 53. וש"נ.
110 משל כ, כז.
111 ע"פ איוב לב, ח. וראה זהר חדש לך לך (מדרש הנעלם) כד, א: "הנשמה היא מורה ומלמדה לאדם ומחנכתו בכל דרך ישר". מדרש פינחס (להר"פ מקארין) ד, א. לט, א (ירושלים, תשי"ג).
112 הרה"ק ר' משולם זוסייל מאניפאלי. נסתלק ב שבט תק"ס.
113 ראה גם רשימה שבהערה 84 (תורת שלום – ספר השיחות ע' 84). שיחת כה מר-חשון תרצ"ה (תורת מנחם רשימת היומן ע' שנט). שיחת ש"פ תז"מ תשל"ט. וראה אוה"ת ענינים ע' נג ואילך.
114 הרה"ק ר' פינחס הלוי הורוויץ. תצ"א (לערך)-ד תמוז תקס"ה.
115 הרה"ק ר' שמואל שמעלקא מניקלשבורג. תפ"ו-אייר תקל"ח.

100 ואתחנן ו, ה.
101 שער הכוונות כוונת ק"ש דרוש ח'. פרי עין חיים שער הק"ש פכ"ג. פכ"ה.
102 תקי"ז תיקון יט (לט, ב). זח"ג כה, ב ברע"מ. וראה לקוטי שיחות ח"י ע' 8. כח"ה ע' 7.
103 ראה תו"ח תולדות קמב, ד. קמט, ג. ועוד.
104 קהלת יב, ז.
105 ראה זח"ב קסב, ב. וראה תו"א מקץ מב, ג. אוה"ת חנוכה רפו, א. אגרות-קודש ח"ד ע' ע. הועתק ב"היום יום" כ אדר שני.
106 ראה שו"ת אדה"ז סימן יד. הובא בשו"ת צ"צ יוד סימן קד ס"ח.
107 ראה רשימת היומן של רבינו – מוצש"ק שמות תרס"ז (תורת שלום – ספר השיחות ע' 85).
108 הרה"ק ר' מנחם מענדל מהאָרְדָאָק. נולד בשנת ת"ץ לערך. בשנת תקל"ז עלה לאה"ק והתיישב בטבר"י. נסתלק בדר"ח אייר תקמ"ח. ראה אודותיו – מאמר "אבות החסידות" בקובץ "התמים" חוברת ב ע' נב (עג, ב) ואילך. ספר השיחות תשי"ע

התולדות¹¹⁶ ועוד מפלפלים ליישב הסוגיא חמורה במסכת ערכין, דחק ונכנס גם הוא ביניהם והטה אָזְנוֹ לְשִׁמוֹעַ דְּבָרֵיהֶם, וּלְגֹדֶל צַעְרוֹ לֹא הִבִּין מֵה שֶׁדָּבְרוּ בֵּינֵיהֶם בְּעַל־פֶּה וּבִקְשׁ שֶׁיֵּרָאוּ לוֹ אֶת הַסּוּגְיָא בְּפָנִים, וַיִּקַּח אֶת הַגְּמָרָא וַיִּלְךָ אֶל הָאֲכַסְנִיָּא וַיִּבְכֶּה בְּמַר נַפְשׁוֹ: רבונו של עולם, דו האסט באשאפען זוסיען און האסט אים געגעבען א נשמה, זוסיא וויל פארזוכען די זיסקייט פין דיין הייליגער תורה, (= אַתָּה בְּרַאתָ אֶת זֹשָׁא, וְנָתַתָּ בּוֹ נִשְׁמָה, זֹשָׁא רוֹצֶה לְטַעַם אֶת הַמְּתִיקוֹת שֶׁל תּוֹרַתְךָ הַקְּדוֹשָׁה) וַיִּתְעַנֶּה הַפְּסָקָה שְׁלֹשָׁה יָמִים. הַגְּאוּנִים הַנְּזַכְרִים לְעִיל הַתּוֹכַחוּ אֵיזָה יָמִים בְּיָשׁוּב הַסּוּגְיָא, וּכְשֶׁגָּמְרוּ נִכְנְסוּ לְהֵרֵב הַמַּגִּיד לְהַצִּיעַ דְּבָרֵיהֶם, וַיִּכְנְסוּ גַם עוֹד אֵיזָה תְּלִמִּידִים מֵהַחֲבָרָא קְדִישָׁא וְרַבֵּי מְשׁוּלָם זֹסְיָא בְּתוֹכָם. כִּשְׁתִּי שְׁעוֹת הַצִּיעוּ גְּאוּנֵי הַחֲבָרָא קְדִישָׁא אֶת סְבֻרוֹתֵיהֶם בְּיָשׁוּב הַסּוּגְיָא, וּכְשֶׁגָּמְרוּ לְהַצִּיעַ נִשְׁעַן הֵרֵב הַמַּגִּיד עַל זְרוּעוֹת קְדָשׁוֹ וַיְהִי בְּדַבְקוֹת גְּדוּלָה מְשֻׁף זְמַן נְכוּן, וַיִּפְקַח עֵינָיו קְדָשׁוֹ וַיִּבִּיט עַל פְּנֵי קְדָשׁ תְּלִמִּידָיו הַקְּדוֹשִׁים, וַיִּסְתַּכַּל בְּפָנָיו קְדָשׁ תְּלִמִּידוֹ רַבֵּי מְשׁוּלָם זֹסְיָא וַיֹּאמֶר לוֹ: וַיֵּמָר דַּעְתָּךְ בְּיָשׁוּב סוּגְיָא זֹ. וַיַּעַן רַבֵּי מְשׁוּלָם זֹסְיָא: זוסיא קען ניט לערנען, זוסיא איז אַ עניי בְּדַעַת¹¹⁷, זוסיא האט געוויינט און געבעטען באַ ה' תְּבַרְךָ אַז ער וויל פארזוכען די זיסקייט פון שְׁכַל הַתּוֹרָה, הָאֵב אֵיךְ אַזוֹי גַּעֲלַעֲרַנְט דִּי סוּגִיא (=זושא לא יודע ללמד, הוא עניי בְּדַעַת, זושא בְּכָה וּבִקְשׁ מֵהַקַּב"ה שֶׁהוּא רוֹצֶה לְטַעַם אֶת הַמְּתִיקוֹת שֶׁל שְׁכַל הַתּוֹרָה, אַז כֵּן לְמַדְתִּי אֶת הַסּוּגְיָא). וַיֹּאמֶר הַסּוּגְיָא בְּעַל־פֶּה, וַיִּתְפַּעְלוּ הַגְּאוּנִים בְּמַאֵד, וְהֵרֵב הַמַּגִּיד אָמַר נִשְׁמַת אָדָם תְּלַמְּדֵנוּ.

117) ראה כתובות סח, א. נדרים מא, א.

116) הרה"ק ר' יעקב יוסף הכהן מפולנאה בעמח"ס תולדות יעקב יוסף. נסתלק כד תשרי תקמ"ד.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

כן לבקשם להזמין בע"ב משארי בתי כנסיות להשתתף בהחגיגה האמורה.

לנאום באנגלית לפני הצעירים הנ"ל יזמינו את התלמידים מר שלום חאסקינד ומר פרץ העכט יחיו אשר בנאומיהם יעוררו על שמירת המצוות וקביעות עתים ללמוד תורה.

ואת ידידי ווי"ח אי"א הרב ר"ש שי' זלמנוב, הנני מבקש לרשום פרטי כל מפורט מההתועדות והרושם שפעלה על המתוועדים ואיזה החלטות טובות החליטו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכיר ח. ליבערמאן

בי"ה, כ"ח סיון, תש"ו
ברוקלין

אל הנהלת "אגודת חסידי חב"ד" ה'
עליהם יחיו

שלום וברכה!

בזה הנני מבקשם לשלוח מלאכות לבית הכנסת אנשי אזאריץ להשתתף, בשם אגודת חסידי חב"ד, בחגיגת סיום המסכת שחוגגים שם, ולעוררם על שמירת הקביעות עתים לתורה, ואשר הנהלת בית-הכנסת תשלח הזמנות לבעה"ב של הבהכני"ס לבא אל החגיגה ולהביא אתם את בניהם ובי"ב הצעירים אשר אחד התלמידים ינאם במיוחד לפניהם באנגלית.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מו"ה יוסף אלי' שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' בתשרי, בו שואל דעתי בהנוגע להתחברות עם רבנים מסוגים שונים.

והנה בכלל אין מעניני לפסוק שאלות, ומה שפרסמתי דעתי בענין ההשתתפות בנויארק בארד אוו ראבאייס וסינאגאג קאונסיל, הכריחני לזה מצב הדבר בראותי שעלול הדבר ח"ו וכו'.

אבל כיון ששאלת כת"ר הוא בהמשך להנ"ל, הנה גם בזה כותב הנני את הנראה לדעתי ברורה, והוא:

(א) האם נכון להתחבר בעניני הלכה בתור בית דין עם רבנים כאלה אשר בבית הכנסת שלהם, הנקרא אורטודוכסי, אין בימה באמצע, ואף שיש מחיצה הנה כמה נשים יושבות גם בתוך בית הכנסת, וכן עם אלו אשר אין בביהכ"נ שלהם כל מחיצה, אבל הרוב וכן הבית הכנסת נקראים בשם אורטודוכסים.

כבר כתבתי במכתבי בהנוגע להשתתפות בארגונים הנ"ל, שבנדון דידן נוגע יותר מהמעשה בפועל - השיטה, ז.א. אשר רב האומר ששיטתו, שכל התורה נאמרה למשה מסיני, חוץ מפסוק אחד כו', הנה אף שמקיים במעשה בפועל כל המצוות ודקדוקיהן כבר נפסק דינו בתורה אשר כופר הוא, ומובן שאסורה "ההתחברות עמו בעניני הלכה תור ב"ד" כלשונו במכתבו, לאידך גיסא רב האומר שיהדות היא כל תרי"ג המצוות ודקדוקיהן וכל התורה מן השמים היא, אף שנכשל באיזה ענינים מפני שיצרו אנסו בפיתוים והסתות (שזה נוגע לפרנסתו וכו') - ה"ז רב עובר עבירה, ואין כל עבירת עבירה סתם אוסרת ההתחברות בעניני הלכה וכו'. ומזה מובנת ההוראה בהנוגע להאמור.

(ב) כיון שביהכ"נ ועניניו הוא ענין צבורי וברבים, מובן שחשובה ביותר תגובת חברי ביהכ"נ על זה שאין בימה באמצע, וכן - שחלק מהנשים יושבות מבחוץ למחיצה או שאין כלל מחיצה וכו' באם הם מחשבים הדברים האמורים כהיתר גמור, ז.א. שאף שביארו להם שע"פ שו"ע אסור הדבר, אומרים אשר ארצה"ב שאני וכו' והעלו הענין בדיון בהנהלת ביהכ"נ והרב הסכים לשיטתם, הרי נעשה זה לא עבירת יחיד ולא עבירה סתם, אלא שינוי יסודי בשו"ע ותוה"ק, ואז אין נוגע אם רוצה לקרות עצמו אורטודוכסי או לא, ושמו אני להוסיף אשר כמה מהרבנים הצעירים שהנני מכירים ואשר בביהכ"נ שלהם המצב כהאמור, הרי אדרבה מכריזים בפרסום שמחיצה מוכרחת ע"פ שו"ע ומזמן לזמן מעלים עוה"פ את הענין על סדר היום של הנהלת ביהכ"נ.

(ג) האם מותר להתחבר כו' - כנ"ל - עם רב אשר בביהכ"נ יש מיקרופון והרב משתמש בו בשבת ויו"ט, וביהכ"נ בלי מחיצה וכו'.

המשך בעמוד 260

נקדה משיחת קודש

סֶפֶה וְלוּלָב לְעַם סִגְלָה

הנה, סוף סוף אנו זוכים לשבת יחד בספה, עליה נאמר "ראויים כל ישראל לישב בספה אחת". בהלכות סכות אנחנו רואים משהו מאוד מענין: כשאנו נוטנים למישהו לברך על הלולב והאתרוג, צריך לומר לו שזו "מתנה על מנת להחזיר". אם לא נתן לו את זה במתנה, הוא לא יוכל לברך.

מה קורה לעמת זאת, אם חבר שלי הזמין אותי לספה שלו? האם מתר לי לאכל שם? האם אני יכול לברך "לישב בספה"? פוסקים חכמים שבשונה מלולב שאי אפשר לברך עליו כשהוא לא שלי - מתר לי להנות מהספה של החבר ולברך על כה.

למה? כי הספה מסמלת אחדות, הספה היא של כלנו!

מה ההבדל בין הלולב לספה? הרי גם הלולב מסמל את אחדות עם ישראל?

נכון, אנחנו יודעים שארבעת המינים מסמלים את אחדות ישראל. אנחנו לוקחים את כל הסוגים (מי שיש לו גם טעם וגם ריח, שחסר לו באחד מהם או שאין לו לא את זה ולא את זה), אוגדים אותם יחד ומברכים עליהם. אבל, עדין אין כאן סוג אחד אלא ארבעה סוגים שונים שמתחברים.

למרות האחדות שיש בלולב, עדין מדגש השני שיש בכל אחד. ולכן כל אחד מברך דוקא על הלולב שלו - האחדות היא לא משלמת לגמרי.

אבל הספה היא מקיפה את כלם בשוה, הספה מגלה את הקשר הפנימי שלנו עם הקדוש ברוך הוא שהוא לא תלוי בשום דבר.

נקח לדגמה כמה אחים במשפחה. אחד מכשר בנגינה, השני בציור והשלישי 'תולעת ספרים'... כל אחד הוא קצת שונה. אבל בעצם, כלם אחים, כלם ילדים של אבא ואמא.

כה הספה מביטאת את הדרגה שבה כלנו שונים, כלנו אחד, וממילא "ראויים כל ישראל לישב בספה אחת"...

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"ד עמ' 1149 ואילך וחי"ט עמ' 348 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

כיוון שרואים עתה שיש מקומות שבהם ישנו מעמד ומצב של הרחבה, ויכולים לקיים תורה ומצוות מתוך מנוחה כו' - הרי זו הוכחה שעומדים כבר בסמיכות לזמן של בית-המקדש השלישי, ש"עומד בנוי כו'", וצריך רק להמשיכו למטה משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

קריאת התורה למנחת שבת קודש

שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתְךָ יִצְרוּ: יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרוּ קְטוֹרֵה בְּאִפְךָ וּבְלִיל עַל־מִזְבְּחֶיךָ: א פָּרֶךְ יְהוָה חִלּוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוּ וּמִשְׁנָאִיו מִן־יִקוּמוּן: ס ב לְבַנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטַח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ס (ישׂאל) ג וּלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַת יְהוָה אֲרֻצּוֹ מִמְּגַד שָׁמַיִם מְפֹל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: ד וּמִמְּגַד תְּבוּאֹת שְׁמֹשׁ וּמִמְּגַד גִּרְשׁ יִרְחִים: ה וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמְּגַד גְּבְעוֹת עוֹלָם: ו וּמִמְּגַד אֲרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכָנֵי סְנֵה תְּבוּאֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד גִּזִּיר אֲחִיו: ז בְּכֹר שׁוֹרׁוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֵאֵם קִרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחְדוֹ אֶפְסֵי־אֲרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרָיִם וְהֵם אֲלָפֵי מְנַשֶּׁה: ס ע"כ כמנחת

כג « וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: ג וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּאֲרֹן וְאַתָּה מִרְבַּכַת קָדֵשׁ מִימֵינוֹ אֵשׁ דֵּת לָמוֹ: ג אֶף חֲבַב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁי בְיָדְךָ וְהֵם תָּפוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ: ד תּוֹרָה צְוֵה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב: ה וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְ בְּהַתְּאֶפֶף רֵאשֵׁי עָם יַחַד שְׁכַמֵי יִשְׂרָאֵל: ו יְחִי רְאוּבֵן וְאַלְיָמַת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר: ס וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמוֹ תְּבוּאֵנוּ יָדוּ רַב לוֹ וְעֶזֶר מִצְרָיו תִּתֵּיָהּ: פ (לוי) ח וּלְלוֹי אָמַר תִּמְיֹד וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידְךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִפְּהַ תְּרִיבְהוּ עַל־מִי מְרִיבָה: ט הָאֵמֶר לְאֲבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רֵאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע פִּי

המשך מעמוד 258

והנה השימוש במיקרופון בשבת ויו"ט, להיודעים פרק בטכניקה, איסור ברור [מדרבנן, ואפשר גם מן התורה], וכיון שנעשה זה בביהכ"נ, ז. א. בפרסום גדול ועוד בהדגשה ע"ד מ"ש לכבוש את המלכה עמי בבית, המחלל שבת בפרהסיא כבר נפסק דינו בשו"ע, ובפרט כשקורא לעצמו בשם רב. ז. א. מנהיג רוחני של עדתו, ומובן ש"התחברות עמו בעניני הלכה בתור בית דין" מופרכת לגמרי ומחיצה הכי טובה אינה משנה כלום כמובן. כן מובן שבזה אין שינוי אפילו אם הרב מביע מחאתו נגד השימוש במיקרופון ואומר שמכריחין אותו, כיון שהוא הוא המחלל שבת בפרהסיא, ואיך שלא יהי האופן שמכריחים אותו הרי פשיטא שאין בזה ענין דאונס המתיר חילול שבת מבהיל כזה.

ויה"ר אשר כל העומדים בנסיון בהנ"ל יכירו את האמת אשר לא כהסברא המוטעית שע"י שיעשו "פשרה" יתקרבו אליהם חברי ביהכ"נ ותה"י פרנסתם וכבודם בטוחים יותר, ולכל לראש - לא יקראום שבטלנים הם ומעולם ישן וכו', כי הנה דוקא בשנים האחרונות בארצוה"ב רואים את ההיפך, שגם הבע"ב מתחילים להכיר האמת שהעושה פשרות לרביע אין מעצור בנפשו להגדיל הפשרה לשליש ולמחצה ולרובו ככולו, ואף שנואם טוב הוא ועסקן צבורי כדבעי ונושא חן בעיני חברי ביהכ"נ הבע"ב ובי"ב, הנה בלבבם רוחשים לו בוז, בידעם אשר הכל תלוי בהמשכורת שנותנים לו, והיום אומר לו כך וכו' - וכמרו"ל הידוע.

בברכה אשר חפץ ה' בידו יצליח להחזקת היהדות האמיתית בכל מקום שידו מגעת יהדות תמימה ושלימה וגם נצחית, וכתורה הנתונה לכל בני ישראל לכל הזמנים ולכל המקומות, ולבשו"ט בכל האמור.

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
18:41	17:45	18:30	18:37	18:04	18:11	12:56	12:57	10:33	10:32	9:34	9:33	9:00	8:59	6:47	6:42	בארבע (ק)
18:39	17:33	18:29	18:35	18:05	18:12	12:55	12:56	10:32	10:32	9:34	9:32	9:00	8:58	6:47	6:43	חיפה (ק)
18:39	17:28	18:28	18:35	18:07	18:14	12:54	12:55	10:31	10:30	9:33	9:31	8:59	8:57	6:45	6:41	ירושלים (ק)
18:40	17:43	18:30	18:37	18:04	18:10	12:56	12:57	10:33	10:32	9:35	9:33	9:01	8:59	6:48	6:43	תל אביב (ק)
18:44	17:41	18:31	18:42	17:58	18:09	13:09	13:11	10:53	10:51	9:58	9:54	9:14	9:10	7:21	7:12	אוסטריה, וינה (ק)
20:22	19:23	20:11	20:04	19:43	19:37	13:38	13:39	10:53	10:57	9:45	9:50	9:06	9:12	6:29	6:38	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:48	17:47	18:35	18:46	18:03	18:14	13:12	13:13	10:55	10:53	9:59	9:56	9:17	9:13	7:20	7:12	אוקראינה, אודסה (ק)
18:19	17:16	18:06	18:17	17:32	17:44	12:44	12:45	10:27	10:25	9:32	9:28	8:48	8:45	6:54	6:46	אוקראינה, דוניצ'ק (ק)
18:30	17:26	18:16	18:28	17:43	17:54	12:55	12:56	10:38	10:36	9:43	9:39	8:59	8:55	7:06	6:57	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
18:54	17:49	18:40	18:52	18:05	18:17	13:20	13:21	11:05	11:02	10:10	10:06	9:24	9:20	7:35	7:25	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
18:46	17:41	18:33	18:45	17:57	18:10	13:13	13:14	10:57	10:55	10:03	9:59	9:17	9:13	7:27	7:18	אוקראינה, קייב (ק)
18:26	17:33	18:17	18:22	17:52	17:57	12:37	12:39	10:12	10:12	9:13	9:12	8:41	8:41	6:22	6:20	אחד אמויות, אבו דאבי (ח)
19:15	18:14	19:02	19:12	18:33	18:43	13:38	13:39	11:20	11:18	10:25	10:21	9:43	9:40	7:45	7:37	אטליה, מילאנו (ק)
18:34	17:45	18:25	18:26	18:02	18:04	12:29	12:30	9:58	9:59	8:55	8:56	8:26	8:28	5:55	5:57	אקוודור, קיטו (ח)
19:51	18:53	19:40	19:34	19:13	19:08	13:11	13:12	10:28	10:31	9:20	9:25	8:43	8:48	6:06	6:13	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:55	19:52	20:42	20:35	20:12	20:05	14:03	14:04	11:17	11:21	10:08	10:13	9:26	9:32	6:49	6:59	ארגנטינה, בריוצ'ה (ח)
19:01	18:04	18:50	18:58	18:21	18:30	13:21	13:22	11:01	11:00	10:04	10:01	9:27	9:24	7:21	7:15	ארה"ב, בולטימור (ק)
18:50	17:52	18:38	18:47	18:09	18:18	13:11	13:12	10:51	10:49	9:54	9:51	9:16	9:13	7:12	7:05	ארה"ב, ברוקלין (ק)
18:50	17:53	18:39	18:47	18:09	18:18	13:11	13:12	10:51	10:50	9:55	9:52	9:16	9:14	7:12	7:06	ארה"ב, גרנדי סטי (ק)
19:25	18:27	19:13	19:23	18:43	18:52	13:47	13:48	11:28	11:26	10:32	10:29	9:52	9:50	7:50	7:43	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:22	18:29	19:12	19:18	18:47	18:53	13:36	13:37	11:13	11:12	10:14	10:13	9:41	9:40	7:26	7:22	ארה"ב, הוסטון (ק)
18:50	17:56	18:39	18:46	18:12	18:20	13:07	13:08	10:45	10:44	9:47	9:45	9:12	9:10	7:01	6:56	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:24	18:32	19:14	19:19	18:49	18:55	13:36	13:37	11:11	11:11	10:12	10:11	9:40	9:39	7:22	7:19	ארה"ב, מיאמי (ק)
18:45	17:47	18:34	18:43	18:04	18:13	13:07	13:08	10:47	10:46	9:50	9:48	9:12	9:09	7:09	7:02	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
18:52	17:54	18:41	18:50	18:10	18:20	13:14	13:15	10:55	10:53	9:58	9:55	9:19	9:16	7:17	7:10	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)
19:14	18:17	19:03	19:11	18:33	18:42	13:35	13:36	11:15	11:14	10:18	10:16	9:40	9:38	7:36	7:29	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
18:44	17:45	18:32	18:41	18:02	18:11	13:05	13:07	10:46	10:45	9:50	9:47	9:11	9:08	7:08	7:01	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:06	18:15	18:57	18:55	18:33	18:32	12:49	12:50	10:12	10:14	9:08	9:10	8:37	8:40	6:02	6:06	בוליביה, לה-פס (ח)
19:30	18:24	19:16	19:28	18:40	18:53	13:57	13:58	11:42	11:40	10:48	10:44	10:01	9:57	8:13	8:03	בלגיה, אמסטרדם (ק)
19:31	18:25	19:17	19:29	18:41	18:54	13:57	13:59	11:42	11:40	10:48	10:44	10:02	9:57	8:13	8:03	בלגיה, בריסל (ק)
18:48	17:55	18:38	18:35	18:18	18:15	12:23	12:24	9:44	9:47	8:39	8:42	8:06	8:10	5:30	5:35	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:35	17:42	18:25	18:23	18:01	17:58	12:11	12:12	9:33	9:35	8:27	8:30	7:55	7:58	5:19	5:24	ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)
18:48	17:45	18:34	18:46	17:59	18:12	13:15	13:16	11:01	10:58	10:06	10:02	9:19	9:15	7:32	7:22	בריטניה, לונדון (ק)
18:55	17:50	18:40	18:54	18:03	18:16	13:24	13:25	11:10	11:07	10:17	10:12	9:27	9:23	7:44	7:33	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
18:53	17:46	18:39	18:52	18:04	18:17	13:21	13:23	11:07	11:04	10:13	10:09	9:25	9:21	7:40	7:29	גרמניה, ברלין (ק)
19:14	18:09	19:00	19:12	18:25	18:37	13:40	13:42	11:25	11:22	10:30	10:26	9:45	9:41	7:54	7:45	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:52	17:58	18:42	18:38	18:23	18:20	12:24	12:25	9:44	9:47	8:38	8:42	8:05	8:09	5:28	5:34	הרוב אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:45	17:55	18:36	18:40	18:13	18:17	12:53	12:55	10:27	10:27	9:27	9:26	8:56	8:56	6:34	6:32	הודו, מומבאי (ח)
18:42	17:52	18:33	18:37	18:09	18:13	12:49	12:51	10:23	10:23	9:23	9:22	8:52	8:52	6:30	6:28	הודו, פונה (ח)
18:34	17:32	18:21	18:32	17:48	17:59	12:59	13:00	10:42	10:40	9:46	9:43	9:03	9:00	7:09	7:00	הונגריה, בודפשט (ק)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר ^ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:55	16:57	17:43	17:52	17:13	17:22	12:15	12:16	9:55	9:54	8:59	8:56	8:20	8:18	6:17	6:10	מרוקיה, איסטנבול (ח)
19:21	18:25	19:10	19:18	18:42	18:50	13:40	13:41	11:19	11:18	10:22	10:19	9:45	9:43	7:38	7:32	יוון, אתונה (ק)
18:55	17:53	18:42	18:53	18:10	18:20	13:20	13:21	11:02	11:00	10:07	10:03	9:24	9:21	7:29	7:20	מולדובה, קישינב (ק)
18:42	17:52	18:33	18:37	18:09	18:14	12:51	12:52	10:24	10:24	9:24	9:24	8:54	8:53	6:32	6:30	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:48	18:42	19:35	19:26	19:01	18:53	12:48	12:49	9:59	10:04	8:50	8:55	8:04	8:11	5:28	5:39	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:06	17:14	17:56	18:02	17:31	17:37	12:19	12:20	9:54	9:54	8:55	8:54	8:23	8:22	6:06	6:03	נפאל, קטמנדו (ח)
18:09	17:10	17:58	18:07	17:29	17:38	12:29	12:30	10:09	10:08	9:12	9:09	8:34	8:32	6:29	6:23	סין, בייג'ינג (ח)
19:23	18:34	19:14	19:16	18:52	18:53	13:20	13:21	10:49	10:50	9:46	9:47	9:17	9:19	6:47	6:48	סנגפור, סנגפור (ח)
18:23	17:16	18:09	18:22	17:32	17:45	12:51	12:52	10:37	10:34	9:43	9:38	8:55	8:50	7:09	6:58	פולין, ורשא (ק)
18:38	17:47	18:28	18:28	18:05	18:05	12:24	12:25	9:49	9:51	8:45	8:47	8:15	8:18	5:41	5:44	פרו, לימה (ח)
19:32	18:31	19:19	19:30	18:47	18:58	13:56	13:57	11:38	11:36	10:42	10:39	10:00	9:57	8:03	7:55	צרפת, ליון (ק)
19:40	18:36	19:27	19:38	18:54	19:06	14:06	14:07	11:49	11:47	10:54	10:50	10:10	10:06	8:18	8:09	צרפת, פריז (ק)
18:12	17:23	18:04	18:05	17:41	17:43	12:11	12:13	9:41	9:42	8:39	8:40	8:10	8:11	5:41	5:42	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:10	18:10	18:58	19:07	18:29	18:39	13:32	13:34	11:14	11:12	10:18	10:15	9:38	9:35	7:37	7:30	קנדה, טורונטו (ק)
18:45	17:45	18:33	18:43	18:02	18:12	13:09	13:10	10:51	10:49	9:56	9:52	9:14	9:11	7:17	7:09	קנדה, מונטריאול (ק)
18:43	17:49	18:33	18:40	18:05	18:13	13:00	13:02	10:38	10:38	9:41	9:39	9:05	9:04	6:55	6:50	קפריסין, לרנקה (ק)
18:42	17:32	18:26	18:40	17:47	18:02	13:11	13:12	10:58	10:55	10:05	10:00	9:14	9:09	7:34	7:22	רוסיה, לובאוויטש (ח)
18:14	17:03	17:59	18:13	17:22	17:37	12:44	12:46	10:32	10:29	9:40	9:34	8:47	8:42	7:09	6:57	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:12	17:10	17:59	18:10	17:26	17:37	12:36	12:37	10:19	10:17	9:24	9:20	8:41	8:37	6:46	6:37	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:16	18:14	19:03	19:14	18:34	18:45	13:41	13:42	11:24	11:22	10:28	10:25	9:45	9:42	7:51	7:42	שווייץ, ציריך (ק)
18:28	17:39	18:19	18:23	17:56	18:00	12:33	12:34	10:05	10:06	9:04	9:04	8:35	8:35	6:10	6:09	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

בחו"ל: עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב חג הסוכות, יקח הפת מושבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מְזַבֵּחַ לְכָל מִי שְׂרוּצָה לְזָבוֹת וְלִסְמוּךְ עַל עֲרוּב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוּב:

בְּדִין יְהִי שֶׁרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׂרָפָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד כָּל צְרָכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא, לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:] = בְּזֶה יְהִי מִתֵּר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֵת תְּבִשְׁלֵי הַשְּׁבֵת) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְהַכִּין וְלַעֲשׂוֹת כָּל צְרָכָנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבְתָּא, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת.]

סדר הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני ושבת קודש). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי חג הסוכות (ובחול"ל עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש).

ערב ליל א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליקן גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על ידי אש מועברת מאש שהודקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק לפני כניסת החג "נר נשמה" (או משלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחול"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות.

בחול"ל כדאי להדליק, לקראת סוף היום הראשון של חג הסוכות, נר נשמה נוסף (מנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

בחול"ל: ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת הנרות - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

בארץ ישראל: מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בחול"ל: מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק, ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב